

**Червона книга
Українських Карпат**

ЧЕРВОНА КНИГА

УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

ТВАРИННИЙ СВІТ

ЗАГАЛЬНА РЕДАКЦІЯ –
О. Ю. МАТЕЛЕСЬКО, Л. А. ПОТІШ

УЖГОРОД

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
«КАРПАТИ»

2011

УДК 502.74(292.451)
ББК 28.688(4УКР)
Ч 45

У книзі подано сучасний стан тварин Українських Карпат, занесених до Червоної книги України (2009), а також видів, пропонує для охорони у Карпатському регіоні України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області). Наведена новітня інформація про поширення, середовище існування і особливості біології, сучасний стан окремих видів тварин, а також подано охоронний статус, фактори загрози і рекомендовані заходи охорони. Нариси про 318 видів супроводжуються фотографіями і малюнками, а також картосхемами поширення видів на території Українських Карпат.

Видання розраховане на державні природоохоронні і освітні заклади, наукові і громадські установи та організації, спеціалістів-зоологів та екологів, широкі кола природокористувачів та любителів природи.

Загальна редакція, упорядники:

О. Ю. Мателешко – кандидат біологічних наук, доцент кафедри ентомології та збереження біорізноманіття УжНУ
Л. А. Потіш – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри лісівництва УжНУ

Авторський колектив:

А.-Т. В. Башта, В. М. Бровдій, Р. С. Варгович, Ю. М. Геряк, Р. І. Гураль, Н. В. Гураль-Сверлова,
К. В. Євтушенко, Ю. В. Канарський, І. Капрусь, І. Б. Коновалова, Є. Ляшенко,
О. Ю. Мателешко, Л. І. Мелешук, Л. А. Потіш, В. Б. Різун, В. Г. Рошко,
Н. А. Смірнов, І. В. Скільський, С. І. Фаринець, Т. П. Яницький

Рецензенти:

Стойко С. М. – доктор біологічних наук, професор, завідувач відділу охорони природних екосистем Інституту екології Карпат НАН України (1974-2000), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки;
Луговой О. Є. – кандидат біологічних наук, доцент

Випущено на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга»

*«Червона книга Українських Карпат» – 4370 книга
Всеукраїнського державного ордена Дружби народів
видавництва «Карпати» від часу його заснування (1945)*

Вступ

Охорона рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин має давню історію, вона виникла в зв'язку з інтенсивним використанням людиною того чи іншого виду і поступового вичерпання його запасів. Двадцятье сторіччя характерне особливо активним освоєнням природних ресурсів Землі людиною, в тому числі й тваринного світу, тому наприкінці другого тисячоліття з особливою силою постала загроза зникнення для багатьох видів фауни. Науково-технічна революція зумовила виникнення на нашій планеті таких факторів і в такому розмірі, про які раніше людство не відало. Забруднення рік і озер, засмічення великих територій промисловими відходами, викиди в атмосферу величезної кількості газоподібних відходів промисловості, суцільне вирубування лісів на значних площах, особливо на гірських схилах, розорювання величезних просторів степової рослинності – ось далеко не повний перелік тих явищ, кожне з яких переросло на нашій планеті в грізну екологічну проблему. Зрозуміло, така екологічна ситуація не могла не відбитися на стані компонентів флори і фауни Землі.

Важко уявити світ без тварин – царства, яке нараховує мільйони видів. Тварини впливають на життя кожної людини, незважаючи на те, чи вона їм симпатизує, чи недолюблює їх, чи вживає у їжу, чи навпаки – охороняє. Вони мають життєво важливе значення ще з тих часів, коли наш предок уперше пішов на полювання, і перехід на м'ясну їжу став одним із найважливіших чинників у еволюції людини.

Значення тварин для людини і, загалом для природи, набагато ширше і вагоміше, ніж може здатися на перший погляд. Більшість домашніх тварин дають людині їжу, матеріали для одягу та взуття. Протягом багатьох століть тварини допомагали і допомагають людині виконувати різноманітну роботу, їх використовують у спорті та активному проведенні дозвілля, для реабілітації при різноманітних захворюваннях, для супроводу людей із вадами зору, інвалідів; як рятівників при пошуку людей після сходження лавин у горах та під завалами після землетрусів. Від контакту з тваринами в природі людина отримує естетичне задоволення, утримання та догляд за домашніми тваринами надзвичайно важливі у вихованні позитивних рис характеру у дітей. У наукових розробках у галузі біології та медицини тварини відіграють надзвичайно важливу роль. Різнманітні косметичні засоби також тестуються на тваринах. Окремі види тварин створюють людині немало проблем і навіть шкодять сільському господарству; комахи-хижаки і комахи-паразити використовуються у біологічному способі боротьби з шкідливими членистоногими. Дикі ссавці – джерело небезпечних для людини хвороб.

Але основне значення тварин – екологічне і полягає у тому, що кожна життєва форма відіграє важливу роль в екологічному балансі на Землі. Хижаки контролюють чисельність популяцій травоядних тварин, а тварини, які живляться падлом або екскрементами інших тварин очищують поверхню землі і збагачують її мінеральними та органічними речовинами, мікроорганізмами. Комахи і інші безхребетні є важливими ланками в ланцюгах живлення і становлять основу раціону багатьох видів птахів, ссавців, риб. Комахи та, частково, кажани і птахи є важливими запилювачами рослин і відповідальні за запилення біля 35% посівів, що забезпечують їжею людство. Більш того, багато видів квіткових рослин без запилення їх комахами взагалі не можуть існувати.

Зникнення видів завжди було природною частиною еволюційного процесу. Протягом історії Землі вчені нараховують п'ять етапів масового чи великого вимирання видів. Останній і найбільш відомий період вимирання видів спричинений, як вважають, падінням астероїда, був на зламі крейдового і третинного періодів (~63–65 млн. років тому), коли вимерли динозаври і ссавці отримали можливість еволюціонувати. На думку багатьох вчених, сьогодні ми перебуваємо на ранньому етапі шостого періоду зникнення видів (голоценове вимирання), який розпочався, близько 50 тис. років тому. Це останнє велике вимирання не спричинене природними процесами, а прямо чи опосередковано зумовлене людиною. Види тварин, які у той чи інший спосіб входили в протиріччя з інтересами людини, послідовно знищувалися. Найбільш недавнє зникнення видів пов'язане із освоєнням нових земель європейцями у XV–XVI століттях. За даними IUCN, з 1500 до 2004 року зареєстровано зникнення 784 видів. У наш час приблизно 1000–1100 видів птахів і тварин знаходяться перед загрозою зникнення.

Вважають, що основним і найзагрозливішим антропогенним фактором зникнення видів є деградація і фрагментація місць проживання тварин. Основними причинами деградації біотопів є сільське господарство, урбанізація і ін. Процес деструкції природних екосистем відбувається поетапно. Часом, може здаватися, що

якийсь фрагмент природного ландшафту не є важливим для тварин, проте життєво важливим для окремого виду може бути поєднання певних елементів ландшафту чи оселищ. Цей процес підступніший, ніж пряме знищення, бо ніби немає підстав для зникнення виду, а він зникає. І, у першу чергу, зникають великі за розміром тварини (ссавці, птахи і ін.).

Під першочерговою загрозою зникнення перебувають види, які мають обмежене розповсюдження (ендеміки) або є конституційно рідкісними, та види з обмеженими можливостями до розповсюдження, як і мешканці специфічних екологічних ніш (дупла старих дерев, мертва деревина, печери), що зникають разом із руйнуванням їхніх біотопів. Види, які живуть колоніально або у складно організованих соціальних групах, піддаються загрози, коли їх чисельність знижується до певного критичного рівня.

Загрозу зникненню видів становлять також: 1) торгівля тваринами для домашнього утримання та біомедичних дослідів і ін.; 2) зміни клімату (так зване глобальне потепління), прогнозують, що воно може спричинити зникнення щонайменше 20-30% видів рослин і тварин або 40-70% при найнесприятливішому розвитку подій; 3) забруднення високої інтенсивності; 4) види інтродуценти або інвазійні види руйнують оселища аборигенних видів, конкурують з ними за ресурси і зменшують можливість їхнього виживання; 5) захист сільськогосподарських тварин фермерами; 6) ізольовані нечисленні популяції втрачають можливість обміну генетичним матеріалом; 7) генетичне забруднення – неконтрольована гібридизація чи модифікація геному природних видів.

Масштаби вимирання видів внаслідок діяльності людини є досить високими. Архівні дані та археологічні знахідки свідчать, що протягом останніх 12 сторіч у Карпатах повністю було знищено вісім видів диких звірів та понад 10 видів птахів.

В Українських Карпатах охорона природи має давні традиції і описана у працях С.М. Стойка (1991), О.О. Гайдукевич (2007). Початковим етапом була видова охорона, яка полягала в турботі про збереження мисливської фауни; наступними стали етап поресурсної охорони природи; територіальної охорони природи; а починаючи з другої половини ХХ ст., в природоохоронній концепції настає екологічний етап і охорона природи розглядається як пріоритетна інтегральна екологічна, економічна та соціальна проблема міжнародного значення.

Ще на початку ХХ ст. з ініціативи наукової громадськості у Галичині розпочато створення перших заповідних об'єктів: у 1907 р. був створений скельно-лісовий резерват «Бубнище», у 1908 р. заповідний статус набуло урочище «Підлюте», а по всій території Карпат було вилучено з лісоексплуатації лісові масиви біля верхньої межі лісу (як охоронні ліси). У 1914 році заповідний статус, завдяки зусиллям Л. Ломницького та В. Шафера, отримало урочище «Княздвір». На території Українських Карпат у Закарпатті в 1912 р. на схилах гори Стужиця був створений невеликий резерват букових пралісів; протягом 1912-1914 рр. в області взяті під охорону лісові резервати – ялицевий в урочищі Тиха у верхів'ї Ужа та смерековий на схилах Попа Івана Мармароського. Завдяки зусиллям ученого А. Златніка в 30-х роках ХХ ст. були взяті під охорону унікальні букові праліси на схилах полонини Красної у Закарпатті. На базі цих пралісів у 1968 р. був організований Карпатський державний заповідник (сьогодні Карпатський біосферний заповідник).

Завдяки зусиллям відомого польського ботаніка, професора В. Шафера, а також митрополита Андрея Шептицького у 1934 р. був створений заповідник «Яйце» (формальний акт, грамоту, про створення резервату митрополит видав 15 квітня 1935 р. і передав його під опіку науковому Товариству ім. Шевченка у Львові). Крім резервату «Яйце», було створено заповідник «Сосновий» і «Буковий заповідник». Загалом на Станіславщині до 1939 р. функціонувало біля двох десятків заповідних об'єктів і два національні парки (Чорногірський площею 1534 га і Український парк природи – 1800 га).

У наш час юридичну підставу охорони природи становлять прийняті державою законодавчі акти. Поряд із національним законодавством важливе значення мають підписані Україною міжнародні конвенції, які мають пріоритет перед задекларованими національним законодавством. Як відповідь на зростаючі загрози унікального і цінного екорегіону Карпатських гір – як району глобальної важливості, який формує гірський зв'язок між лісами північної, південної, східної і західної Європи Всесвітній фонд дикої природи (WWF) у 1998 р. для координування своєї діяльності у Карпатських горах і басейні Дунаю впровадив Міжнародну Дунайсько-Карпатську Програму і у 1999 р. – Карпатську Екорегіональну Ініціативу (Carpathian Ecoregion Initiative) (CEI). Одним із результатів активності CEI в карпатському регіоні стала Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат, яка ратифікована Україною у 2004 р. і підписана всіма країнами Карпатського регіону – у тому числі й Україною. З цілями цієї конвенції пов'язане і збереження фауни Карпат.

Охоплюючи територію приблизно 206 тис. км², Карпати є одним із найбільших гірських хребтів Європи. На території Карпат зосереджені найбільш цінні рефугіуми пралісової фауни. Це, можливо, останнє місце у Європі, де проживають види великих ссавців, більш того, карпатські популяції бурого ведмедя, вовка і рисі оцінюються у тисячі особин і є найбільшими гірськими популяціями цих видів у Європі. Високий рівень біорізноманіття карпатського регіону, значна кількість рідкісних і зникаючих видів, ендеміків вимагає його дієвої охорони.

Стратегії і способи охорони рідкісних та зникаючих видів, насамперед вимагають організації мережі заповідних територій різного рангу. Провідні наукові установи та окремі вчені рекомендують такі основні заходи охорони та примноження окремих видів рослин і тварин:

- забезпечення повної охорони виду на всій території його поширення, тобто забезпечення повної його недоторканності та охорони. Цей захід слід здійснювати на заповідних територіях різного рангу. Він повинен включати повну заборону використання виду та впровадження особливих комплексних заходів охорони стосовно окремих видів (або групи близьких видів), зокрема послаблення конкурентної здатності, сприяння процесам розмноження, збереження трофічних можливостей, тощо. Зрозуміло, що це ідеальна форма охорони і вона може бути застосована тільки до особливо цінних видів тварин за умови детального вивчення особливостей їхньої екології;

- охорона виду на певній частині його ареалу з метою відновлення чисельності його окремих популяцій в природі та розселення їх на сусідні території. Її слід здійснювати шляхом створення невеликих заказників та заповідних урочищ з застосуванням активних або пасивних методів сприяння збільшенню чисельності виду, зокрема обмеження заготівлі господарсько цінних видів і введення ліцензій на їх заготівлю. Цей захід охорони вже широко використовується до певних груп тварин (зокрема до мисливської фауни);

- заборона збору рідкісних рослин і тварин приватними особами та продажу їх без наявності відомостей про походження. Це особливо стосується ранньовесняних декоративних рослин природної флори та деяких рідкісних видів птахів, жуків та метеликів;

- відтворення рідкісних видів тварин в спеціально побудованих розплідниках заповідників, національних природних парків, науково-дослідних станцій, зоопарках з метою збереження генофонду виду і відтворення його запасів. Отриманий при цьому матеріал може бути використаний в селекційній роботі та ренатуралізації та репатріації виду в його природні умови. При організації таких робіт слід строго стежити за тим, щоби не було завдано шкоди природним популяціям виду, зокрема не спричинилося б до їх зникнення чи навіть зменшення чисельності;

- регулярний контроль кваліфікованих спеціалістів (зоологів, екологів) за окремими популяціями рідкісних і зникаючих тварин, об'єктивна оцінка їх стану з метою негайного вживання, в разі потреби, необхідних і ефективних заходів охорони.

У відповідності до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» на території держави прийняті наступні категорії об'єктів природоохоронного рангу: природні заповідники (ПЗ), біосферні заповідники (БЗ), національні природні парки (НПП), регіональні ландшафтні парки (РЛП), заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. На території Карпат найважливішими об'єктами природно-заповідного фонду України є: у Львівській області – НПП Сколівські Besкиди, РЛП Верхньодністровські Besкиди; в Івано-Франківській області – ПЗ «Горгани», НПП (Карпатський, Гуцульщина, Галицький, Синьогора, Верховинський); у Чернівецькій області – НПП (Вижницький, Черемоський, Хотинський); у Закарпатській області – Карпатський БЗ, НПП «Зачарований край», «Синевир», «Ужанський». Останній разом із РЛП «Надсянський» (Львівська область) входить до першого у Європі міжнародного трьохдержавного українсько-польсько-словацького БЗ «Східні Карпати».

Одним із основних законодавчих елементів стратегії охорони природи є складання Червоних списків (книг). Назва «червона книга» (або «червоний список») у світі закріплена за узагальнюючими анованими переліками рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин та рослин.

У 1949 р. при Міжнародному союзі охорони природи та природних ресурсів (МСОП) створено Комісію з оцінки стану рідкісних та зникаючих видів. МСОП у 1963 р. опублікував перший реєстр рідкісних видів – Міжнародний червоний список. На сьогодні Червоний список МСОП включає систематизовані відомості

про майже 45 тисяч видів рослинних і тваринних організмів <<http://www.iucnredlist.org/technical-documents/categories-and-criteria/2001-categories-criteria>>.

У 1976 р. Радою Міністрів УРСР прийнято постанову про створення Червоної книги України (ЧКУ). Перше її видання (Червона книга УРСР, 1980) містило перелік з 85 видів та підвидів тварин: 29 ссавців, 28 птахів, 6 плазунів, 4 земноводних та 18 комах. У другому виданні (Червона книга..., 1994) наведено нариси щодо 382 видів тварин. Затверджений у 2009 р. перелік тварин, що заносяться до ЧКУ (Червона книга..., 2009) та, відповідно, включені до третього видання книги, містить 542 види: 297 – безхребетних, 71 – круглоротих та риби, 8 – земноводних, 11 – плазунів, 87 – птахів, 68 – ссавців.

ЧКУ є юридично закріпленим інструментом охорони природи України – її ведення, охорону та використання об'єктів, занесених до неї, регламентовано Законом України «Про Червону книгу України», а також законами «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими актами. Відповідальність за порушення норм Закону «Про Червону книгу України» передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України. У ЧКУ 2009 р. прийнято категорії видів (зниклі, зниклі в природі, зникаючі, вразливі, рідкісні, неоцінені, недостатньо відомі), які не збігаються із прийнятими IUCN.

У 2003 р. під егідою Всесвітнього фонду дикої природи, Карпатської екорегіональної ініціативи та за участю Інституту охорони природи ПАН з Кракова (Польща) було видано Список видів які знаходяться під загрозою в Карпатах (Carpathian List of Endangered Species). Кінцевою метою цього видання була не тільки презентація списку видів, які знаходяться під загрозою зникнення у Карпатах, але і популяризація загальних знань про цей регіон у Європі. До цього списку включено 5 видів великих ссавців, 5 видів великих травоядних, 50 видів малих ссавців (сюди об'єднано комахоїдних, рукокрилих та гризунів), 29 видів птахів, 9 видів рептилій і 8 – амфібій, 27 видів риби і 3 – круглоротих і міксин та 339 видів безхребетних (Gastropoda – 46, Oligochaeta – 3, Hirudinea – 1, Crustacea – 9, Scorpionidae – 1, Araneae – 17, Opiliones – 3, Pseudoscorpionidea – 1, Chilopoda – 7, Diplopoda – 4, Insecta – 247 видів (Ephemeroptera – 12, Odonata – 10, Plecoptera – 9, Orthoptera – 6, Mantodea – 1, Heteroptera – 1, Homoptera – 4, Neuroptera – 2, Coleoptera – 73, Hymenoptera – 42, Lepidoptera – 80, Mecoptera – 1, Diptera – 6).

В Українських Карпатах зосереджена значна кількість рідкісних гірських та ендемічних видів. В окремих областях регіону (Львівській, Закарпатській) на офіційному рівні затверджено списки видів, які потребують охорони («Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області», рішення Закарпатської обл. ради народних депутатів від 07.08.2009 р., №909; «Регіонально рідкісні і зникаючі види тварин Львівської області», резолюція сесії народних депутатів Львівської обл. ради від 13.06.2007 р., №342), а також опубліковані праці, у яких наведені списки видів із різних таксономічних груп (Попов, 2004; Різун, 2005; Рідкісні види тварин Львівської області, 2006), які заслуговують охорони, чи принаймні підвищеної уваги з боку охоронців природи.

Ідея узагальнення інформації про рідкісні і зникаючі види Українських Карпат неодноразово дискутувалася в наукових колах, а своє втілення знайшла в ініціативі написання Червоної книги Українських Карпат, яка є першим виданням подібного формату.

У цьому виданні Українські Карпати розглядаються (з практичних міркувань) у широкому розумінні від Передкарпаття на північному сході і до державного кордону України на південному заході. Поділ згаданої території на фізико-географічні області чи райони, а також флористичне чи геоботанічне її районування (кожне з яких має свої особливості) можна знайти у спеціальній літературі (Геренчук, Койнов, Цись, 1964; Голубець, Малиновський, Стойко, 1965; Природа Закарпатської області, 1981; Украинские Карпаты, 1988; Kondraski, 1989; Географічна енциклопедія України, 1993, Національний атлас України, 2008).

Структурно книга поділена на дві частини, які відповідають сучасній систематиці царства тварин. Частина перша містить інформацію про безхребетних тварин, друга – хребетних. Таким чином, до книги включено 318 видів тварин регіону Українських Карпат.

Критерії відбору видів до Червоної книги Українських Карпат складені із врахуванням керівних принципів для допомоги у визначенні категорій загроженості видів, і складанні регіональних Червоних списків, розроблених IUCN <http://www.iucnredlist.org/documents/reg_guidelines_en.pdf>, які дещо відрізняються від категорій оцінки статусу рідкісних і зникаючих видів, розроблених IUCN для класифікації видів з високим ризиком вимирання у глобальному масштабі (Red List Categories and Criteria, 2001; <<http://www.iucn.org/themes/ssc/redlists/rllcategories2000.html>>).

Для регіонального, національного чи локального рівнів (надалі – регіональний рівень), є дві можливості: 1) застосувати критерії, розроблені для глобальної оцінки для тих видів, які розмножуються в регіоні; 2) провести оцінку ризику зникнення і опублікувати Червоний список (книгу) для окремого регіону.

Тому IUCN постановила розробити керівні принципи для допомоги у визначенні категорій загроженості видів і складанні регіональних Червоних Списків. Для цього під егідою Species Survival Commission's було створено Regional Application Working Group і з актуальною версією керівних принципів можна ознайомитися на сайті IUCN <http://www.iucnredlist.org/documents/reg_guidelines_en.pdf>. Нижче ми зупинимося лише на деяких принципових моментах цього документу.

Під терміном *регіональний* у цих принципах розуміється будь-який субглобальний географічно визначений район, як то континент, країна, штат чи провінція.

Визначені IUCN Red List Categories (IUCN, 2001) глобальні категорії повинні використовуватися без змін на регіональному рівні з трьома винятками чи доповненнями:

таксон, який зник у регіоні, але існує в інших частинах світу повинен класифікуватися як *регіонально зниклий* (Regionally Extinct) (**RE**);

категорія *зниклий у дикій природі* (Extinct in the Wild) (**EW**) повинна застосовуватися лише до таксонів, які зникли у природі у глобальному масштабі (включаючи регіон), але які існують у неволі, або як натуралізована популяція (популяції) за межами їх минулого (природного) розповсюдження;

таксон, який не підлягає оцінці на регіональному рівні (переважно інтродуковані таксони і кочові види) повинен оцінюватися категорією *не придатний для оцінки* (Not Applicable) (**NA**).

Оцінка статусу видів на регіональному рівні проводиться у два етапи, які дещо відрізняються для популяцій видів, які розмножуються і не розмножуються в регіоні.

Таким чином до Червоної книги Українських Карпат включено види, які:

1) занесені до міжнародних охоронних списків (МСОП, Європейського червоного списку, Додатків Бернської конвенції);

2) занесені до Червоної книги України (2009), які трапляються на території Українських Карпат з деякими винятками (Додаток), а саме: до ЧКК не увійшли дрібні за розмірами види безхребетних, які важко ідентифікуються; види, які хоч і траплялися чи трапляються в регіоні, але не є характерними для гір і основний їх ареал лежить в інших природних зонах;

3) із затверджених регіональних списків до ЧКК внесено лише види, які, на думку авторів, цього заслуговували;

4) види, які не входять до жодного із наведених вище переліків, але за наявною інформацією науковців є рідкісними чи зникаючими і потребують охорони в регіоні Українських Карпат.

У спірних випадках, стосовно включення до ЧКК певних видів безхребетних, перевага віддавалася великим за розмірами видам, які відносно легко ідентифікуються у природі.

Таким чином, значна кількість видів із Червоної книги Українських Карпат не мають законодавчо обумовленого охоронного статусу, і його узаконення (легітимізація) обласними радами чотирьох карпатських областей України була б наступним, надзвичайно важливим, доречним і бажаним кроком у справі охорони карпатської природи та виконанні положень Карпатської конвенції нашою державою.

У Червоній книзі Українських Карпат застосовано наступні категорії охоронного статусу.

EX (Extinct) **Зниклий** – таксон вважається зниклим, коли немає розумних підстав сумніватися, що остання особина загинула, а вичерпні дослідження у відомих і ймовірних його оселищах у відповідний час (доба, сезон, рік) в історичному вимірі не дали спостережень особин виду.

EW (Extinct in the wild) **Зниклий у дикому стані** – таксон вважається зниклим у дикому стані, коли він відомий лише з утримання в культурі, неволі чи, як натуралізована популяція (чи популяції) поза межами його минулого розповсюдження. Таксон передбачається вимерлим у дикій природі, коли вичерпні дослідження у його відомих і/чи ймовірних оселищах у відповідний час (доба, сезон, рік) у історичному вимірі не дали спостережень особин виду.

RE (Regionally extinct) **Регіонально зниклий** – Таксон, який зник у регіоні, але існує в інших частинах світу.

CR (Critically endangered) **Такий, що перебуває у критичному стані** – таксон вважається таким, що перебуває у критичному стані, коли більшість наявних підтверджень свідчать про його відповідність будь-

якому з критеріїв від А до Е для **CR** видів (див. Секцію V) і тому є підстави вважати, що він має надзвичайно високий ризик вимирання у дикому стані.

EN (Endangered) **Такий, що перебуває у небезпечному стані** – таксон вважається таким що перебуває у небезпечному стані у тому випадку, коли більшість наявних підтверджень свідчать про його відповідність будь-якому критерію від А до Е для загрозованих видів (див. Секцію V) і тому є підстави вважати, що він має дуже великий ризик вимирання у дикій природі.

VU (Vulnerable) **Вразливий** – таксон вважається вразливим тоді, коли більшість доступних підтверджень вказують, що він відповідає критеріям від А до Е для вразливих видів (див. Секцію V) і тому є підстави вважати, що він має великий ризик вимирання у дикій природі.

NT (Near threatened) **Близький до стану загрози зникнення** – таксон вважається близьким до стану загрози зникнення, коли він був оцінений згідно критеріїв, але не віднесений до таких, що перебувають у критичному стані, таких, що перебувають у небезпечному стані чи вразливих у наш час, але він є близький до віднесення його до категорії таксонів, що перебувають у небезпечному стані, у близькому майбутньому.

LC (Least concern) **Відносно благополучний** – таксон вважається відносно благополучним, коли він був оцінений згідно критеріїв і не віднесений до таких що перебувають у критичному стані, таких, що перебувають у небезпечному стані чи вразливих чи близьких до стану загрози зникнення. До цієї категорії включаються широко розповсюджені і численні таксони.

DD (Data deficient) **Брак даних** – таксон вважається таким, про який брак даних, коли наявна інформація не дає змоги для прийняття чіткої чи нечіткої оцінки ризиків його зникнення на основі його розповсюдження і/чи популяційного статусу. Таксон з цієї категорії може бути добре вивченим і його біологія добре відома, але відповідні дані про чисельність і/чи розповсюдження відсутні. Категорія **DD** не є тому категорією загрози. Перелік таксонів з цієї категорії свідчить, що необхідно більше інформації і підтверджень, і існує можливість, що майбутні дослідження дадуть можливість класифікувати таксон до категорії загрозованих.

NA (Not applicable) **Непридатний для оцінки** – таксон, який не підлягає оцінці на регіональному рівні (переважно інтродуковані таксони і кочові види) повинен оцінюватися категорією *непридатний для оцінки*.

NE (Not evaluated) **Неоцінений** – Таксон вважається не оціненим, коли він не був оцінений згідно до критеріїв.

У даному виданні інформація про види представлена у вигляді нарисів, які структурно відповідають єдиній схемі: *українська назва виду; латинська назва виду; охоронний статус** – інформація про охоронні списки, до яких входить вид; *екологічні особливості* – відомості про вимоги виду до умов середовища, живлення, особливості поведінки, міграції, сезонні та добові ритми, тощо; *сучасний стан* – дані, про реєстрацію виду в регіоні; *рекомендовані заходи охорони* – заходи, які оптимізують існування виду, середовище його існування; *джерела інформації*.

Документування (моніторинг) процесу зникнення видів на планеті в цілому, як і в окремих її районах у минулому було недостатнє. І саме тому Червона книга Українських Карпат, поряд із Червоною книгою України, стане відправною точкою для започаткування/ведення моніторингу видів, яким загрожує зникнення у регіоні. Одним із можливих кроків у продовженні робіт над вивченням і охороною біологічної різноманітності в Українських Карпатах було б створення списку декількох десятків цільових видів (*focal species*) із наступним поглибленим їх вивченням, оцінкою та аналізом стану їхніх популяцій, визначенням ймовірних загроз і розробленням охоронних заходів та стратегій.

Для запобігання зникненню видів тварин у майбутньому людство повинно засвоїти уроки минулого і намагатися усунути якомога більше чинників, що призводять до цього. Намагання знайти розумний баланс між добробутом людини і тварин є єдино можливим шляхом до гармонії людини і природи.

О. Ю. Мателешко, Л. А. Потіш, В. Б. Різун

* – поданоно за: Фауна України: охоронні категорії (2010).

Список скорочень, прийнятих у Червоній книзі Українських Карпат (тваринний світ):

г. – гора
га – гектар
ДПМ – Львівський державний природничий музей НАН України
екз. – екземпляр
Зх. – захід
зх. – західний
ін. – інший, інші
КБЗ – Карпатський біосферний заповідник
КНПП – Карпатський національний природний парк
м. – місто (з назвою)
МСОП – міжнародна спілка охорони природи
н.р.м – над рівнем моря
НАН – Національна Академія Наук
неопубл. – неопубліковані
НПП – Національний природний парк
о. – острів (з назвою)
обл. – область
оз. – озеро (з назвою)
ок. – околиці
пд. – південний
Пд. – південь
пд.-зх. – південно-західний
пд.-сх. – південно-східний
ПЗФ – природно-заповідний фонд
Пн. – північ
пн. – північний
пн.-сх. – північно-східний
р. – рік, річка (з назвою)
РЛП – регіональний ландшафтний парк
р-н – район
рр. – роки
с. – село (з назвою)
смт – селище міського типу
ст. – століття

Сх. – схід
сх. – східний
т. зв. – так званий
у т. ч. – у тому числі
УНПП – Ужанський національний природний парк
ур. – урочище
хр. – хребет
цит. – цитування
ЧКК – Червона книга Українських Карпат
ЧКУ – Червона книга України
ЧСЗ – Червоний список Закарпатської області
ЧСЛО – Червоний список Львівської області

жовті точки на карті – точки знахідок видів

Скорочення:

IUCN – Червоний список Міжнародного Союзу охорони природи
BernC – Бернська конвенція
ЄЧС – Європейський червоний список
HD – директива ЄС по біотопах
ЧКУ – Червона книга України (третє видання)
ЧКК – Червона книга Українських Карпат
ВonnC – Бонська конвенція (EUROBATS – дочірня угода по кажанах)
AEWA – дочірня угода по афро-євразійських водно-болотяних птахах
CITES – Вашингтонська конвенція
BD – “пташина” директива
SPEC – птахи загальноєвропейської природоохоронної значущості

Безхребетні

	П'ЯВКИ
	РАКОПОДІБНІ
	ПАВУКОПОДІБНІ
	БАГАТОНІЖКИ
	НОГОХВІСТКИ
	КОМАХИ
	ЧЕРЕВОНОГІ
	ДВОСТУЛКОВІ
	ДОДАТКИ

П'явка медична

Hirudo medicinalis
Linnaeus, 1758

Клас
П'явки – Hirudinea

Ряд
Безхоботні п'явки – Arhynchobdellida

Родина
Щелепні п'явки – Hirudinidae

Охоронний статус: IUCN: LR/nt; BernC: III; ЄЧС: I; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Західна та Центральна Європа, Литва [3].

Україна: Північні області, Буковина [2, 4].

Середовище існування та особливості біології. Живе у невеликих, стоячих або проточних мілких водоймах з чистою водою, що добре прогриваються: озера, ставки, стариці тощо. Прибережна смуга водойм повинна

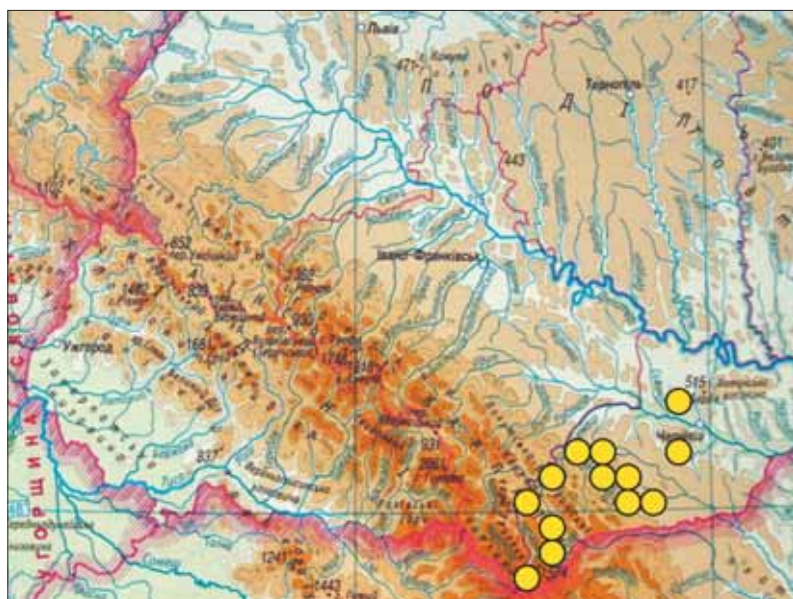
бути сприятливою для відкладання коконів. У випадку повного пересихання або промерзання водойми до дна гине. Живиться кров'ю представників усіх класів хребетних, найчастіше ссавців і жаб. Добре плаває. Статевої зрілості досягає на третьому році життя. Кокони з яйцями відкладає у вологому ґрунті на березі [1, 4].

Сучасний стан. Загалом рідкісний і локальний вид. В окремих водоймах

чисельність може досягати кількох тисяч особин [1], в гірській частині Буковини до 8,3 особин/м² дна водойми [2].

Фактори загрози. Відлов п'явок з метою продажу для потреб медицини; забруднення і осушення водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронних законів. Виявлення і збереження водойм, у яких живе п'явка медична; штучне відтворення.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Хлус і ін., 2002; 3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: А. Arnarson

Трохета Биковського

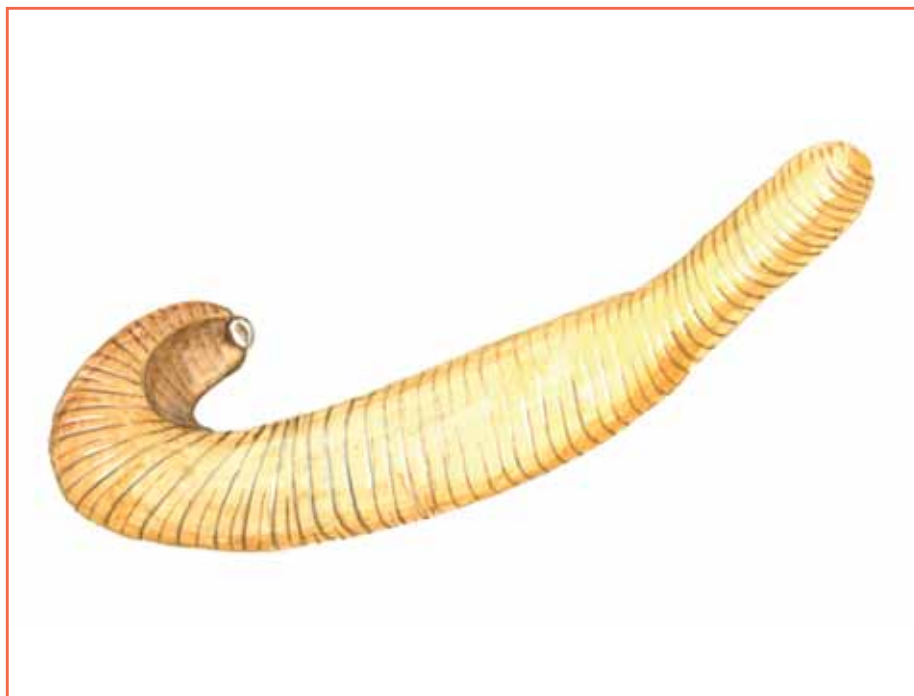
Trocheta bykowskii
Gedroyc, 1913

Клас
П'явки – Hirudinea

Ряд
Безхоботні п'явки – Arhynchobdellida

Родина
Глоткові п'явки – Erpobdellidae

14

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: DD

Поширення. Альпи, Карпати, Апеніни, пд.-зх. Німеччина, пд.-сх. Польща, Словенія, Хорватія [1].

Україна: Івано-Франківська (типова місцевість: Бубнице біля Болехова), Тернопільська, Закарпатська області, Крим [1].

Середовище існування та особливості біології. Живе у гірських потоках, струмках і невеликих річках. Амфібіонт, після дощів у вологу погоду часто залишає водойми і зу-

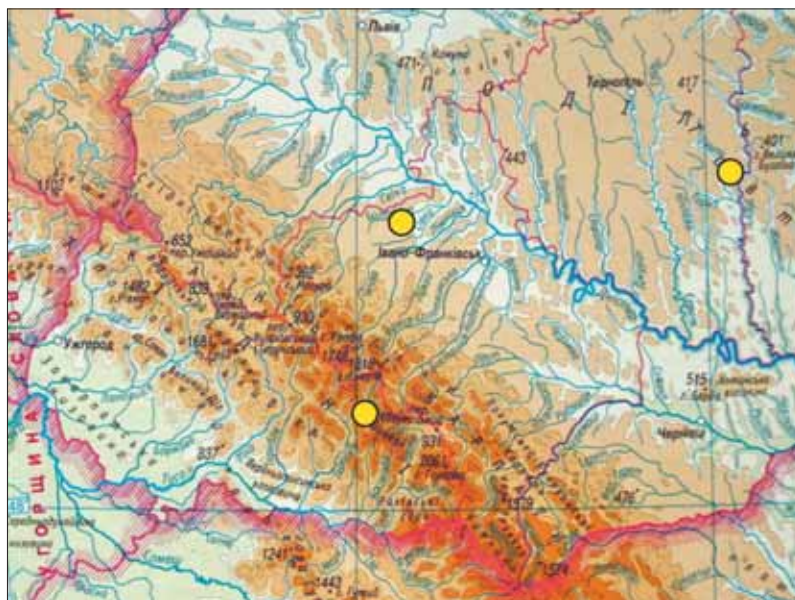
стрічається на вологому ґрунті, у лісовій підстилці тощо. Веде хижий спосіб життя, живиться здебільшого дощовими червами на берегах водойм.

Сучасний стан. Загалом рідкісний і локальний, в окремих водоймах численний вид.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок забруднення і осушення водойм, «окультурення» долин рік і потоків, зарегулювання стоку річок і потоків, надмір-

ного вирубування на гірських схилах, трелювання деревини по руслах водотоків.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання водоохоронного законодавства. У місцях виявлення популяцій виду необхідно здійснювати заходи із обмеження дії негативних факторів на водойми і їх прибережні ділянки.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Малюнок: С. Фаринець

Рак широкопалий

Astacus astacus
Linnaeus, 1758

Клас
Ракоподібні – Crustacea

Ряд
Десятиногі раки – Decapoda

Родина
Річкові раки – Astacidae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC: III;
ЄЧС: V; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: DD

Поширення. Західна і Центральна Європа від Франції до Західної Росії, і від Греції до Південної Скандинавії [3].

Україна: Західні, північні та центральні регіони (праві притоки Дніпра, Дністра, Тиси, Пруту та Серету в межах Полісся і Карпат) [1, 4].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у чистих стоячих і проточних водоймах: річках, струмках, евтрофних озерах. Дуже вибагливий до хімічних і температурних

показників води. Активний з весни до кінця осені. Перезимовує у вириптих норах в неактивному стані. Веде нічний спосіб життя, а вдень ховається серед коріння прибережних рослин або під каменями. Живиться переважно рослинними рештками, а також личинками водних комах і іншими водними організмами. Статевої зрілості досягає на третьому-четвертому році життя. Самка відкладає 200-300 темночервоних яєць, прикріплюючи їх спеціальним секретом до черевних кінцівок. Вихід молодих

раків відбувається наприкінці весни – на початку літа [1-4].

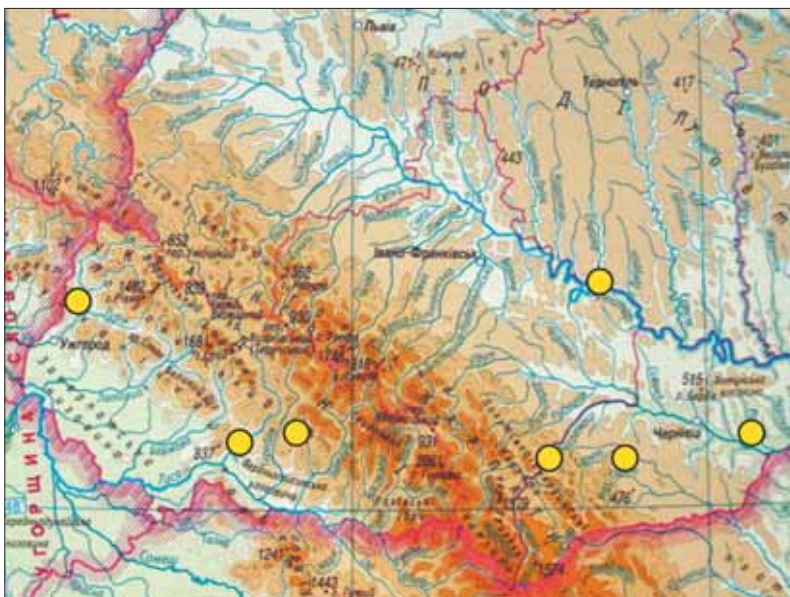
Сучасний стан. Не з'ясований.

Фактори загрози. Руїнування природних біотопів виду внаслідок замулення і забруднення водойм хімічними речовинами; зарегулювання і випрямлення річкових русел, яке призводить до руїнування оселищ виду; поширення захворювання "ракової чуми"; витіснення вузькопалим річковим раком (*Pontastacus leptodactylus*), пряме знищення людиною [3, 4].

Рекомендовані заходи охорони. Зменшення антропогенного впливу на водойми, дотримання вимог водоохоронних законів, штучне відтворення. Заборонено вилов Правилами любительського і спортивного рибальства у внутрішніх водах України (1990) [1, 4].

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Хлус і ін., 2002; 3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: R. Kakarigi

Карпатонестікус галочки

Carpathonesticus galotshkai
Evtushenko, 1993

Клас
Павукоподібні – Arachnida

Ряд
Павуки – Aranei

Родина
Нестіциди – Nesticidae

16

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Ендемік Українських Карпат.

Україна: Закарпатська обл.: Рахівський район, штольні Черемшина та Довгаруня [1, 2].

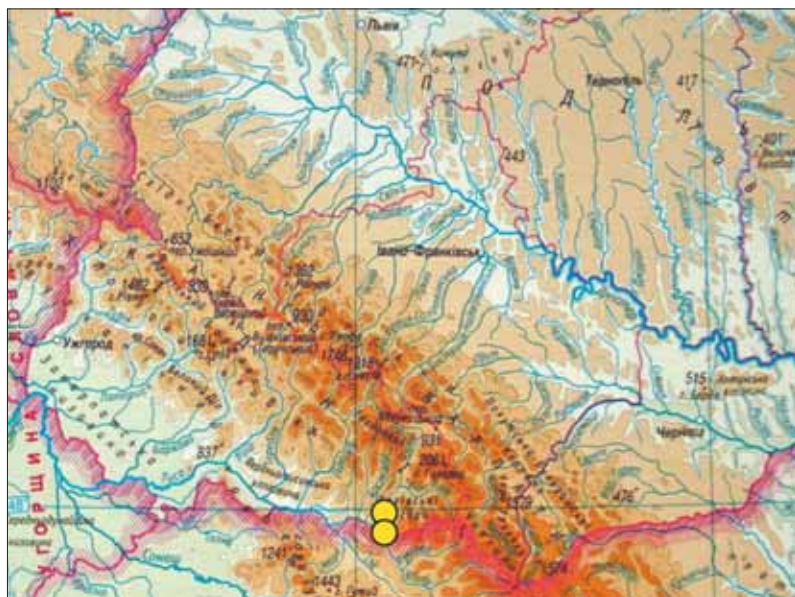
Середовище існування та особливості біології. Мешкає тільки у підземних порожнинах. Розміри тіла 4,7-5,5 мм. Біологія виду вивчена недостатньо. Будує маленькі тенета

під карнизами на стінах, переважно у верхній частині підземель. Головне джерело живлення – невеликі двокрилі комахи.

Сучасний стан. Не з'ясований.

Фактори загрози. Фізичне знищення представників виду та їх кормової бази внаслідок екскурсійної та господарської діяльності людини у печерах і інших підземних порожнинах.

Рекомендовані заходи охорони. Максимальне обмеження антропогенного впливу на зазначені штольні. Дослідження природних та штучних підземель Закарпаття з метою виявлення та подальшої охорони представників виду.

Джерела інформації:

1. Evtushenko, 1993; 2. Евтушенко, 2004.

Текст: К. Євтушенко
Фото: К. Євтушенко

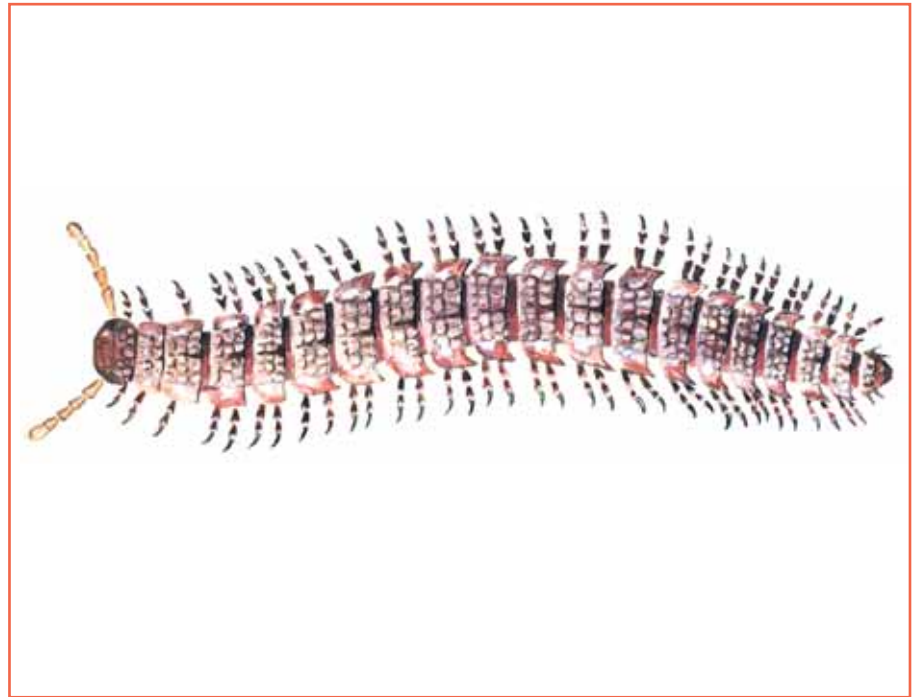
Багатозв'яз гірський

Polydesmus montanus
 Da-day, 1889

Клас
 Багатоніжки – Myriapoda

Ряд
 Двопарноногі – Diplopoda

Родина
 Багатозв'язи – Polydesmidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
 ЧКК: NT

Поширення. Східна Європа (Польща, Словаччина, Румунія, Молдавія), Кавказ [1].

Україна: Лісостеп, Українські Карпати [1-3].

Середовище існування та особливості біології. У регіоні поширений від передгір'їв до субальпійського поясу, а також у рівнинних районах Передкарпаття. Трапляється у грабових дібровах низовини і в гірських букових та смерекових лісах. Гігрофіль-

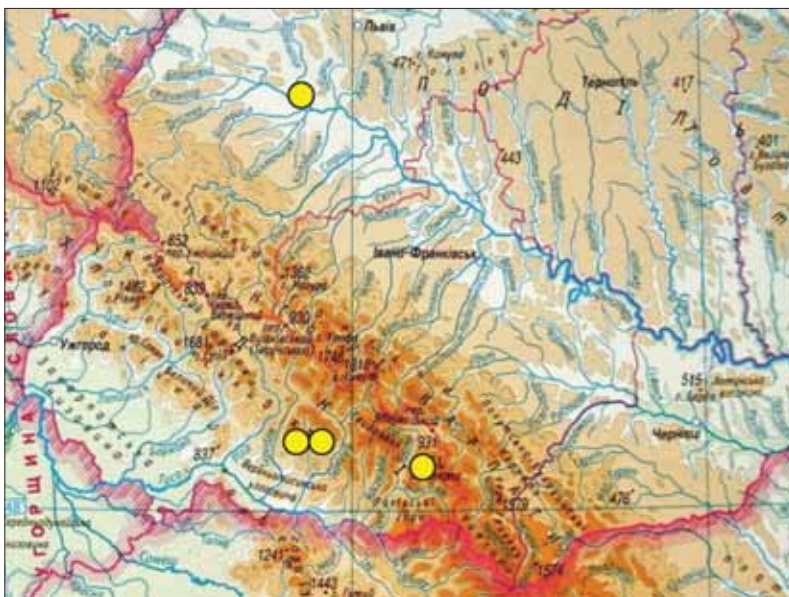
ний вид, мешкає у гниючій деревині, підстилці та верхніх шарах ґрунту [3]. Живиться органічними рештками різного походження [1, 2].

Сучасний стан. Чисельний у смерекових лісах на верхній межі лісу. В букових пралісах КБЗ звичайний вид із чисельністю до 4 особин/м² [2].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок порушення вікової структури і вирубування природних лісів з наступною

деградацією ґрунтового покриву (підстилки).

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропогенного впливу в оселищах виду. Охороняється в складі природних угруповань КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Кос'яненко, Чумак, 2008;
3. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
 Малюнок: С. Фаринець

Мухоловка звичайна

Scutigera coleoptrata
(Linnaeus, 1758)

Клас
Багатоніжки – Myriapoda

Ряд
Скутигери – Scutigeraomorpha

Родина
Мухоловки – Scutigeraidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: DD

Поширення. Південна і Центральна Європа, Кавказ, Північна Африка [1].
Україна: Південно-західний і південний берег Криму, Закарпаття [1, 2]; останнім часом відзначений також у кількох пунктах на півночі України [1, 3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у найтепліших біотопах південно-західних передгір'їв Карпат. Мешкає в щілинах скель, під камінням, а часто також в

старих будинках, де бігає по ґрунту, стінах будинків. Активна здебільшого ввечері. Живиться переважно комахами. Під час полювання мухоловка захоплює літаючих комах своїми джгункоподібними лапками, утворюючи для жертви зашморг. Розмножуються за допомогою сперматофор. Із яйця виходить личинка з неповною кількістю кінцівок [1].

Сучасний стан. Не з'ясований через надто прихований спосіб життя. Ос-

танням часом поодинокі особини виду знайдено в Ужгородському (м. Ужгород) і Виноградівському (Чорна Гора) районах [2].

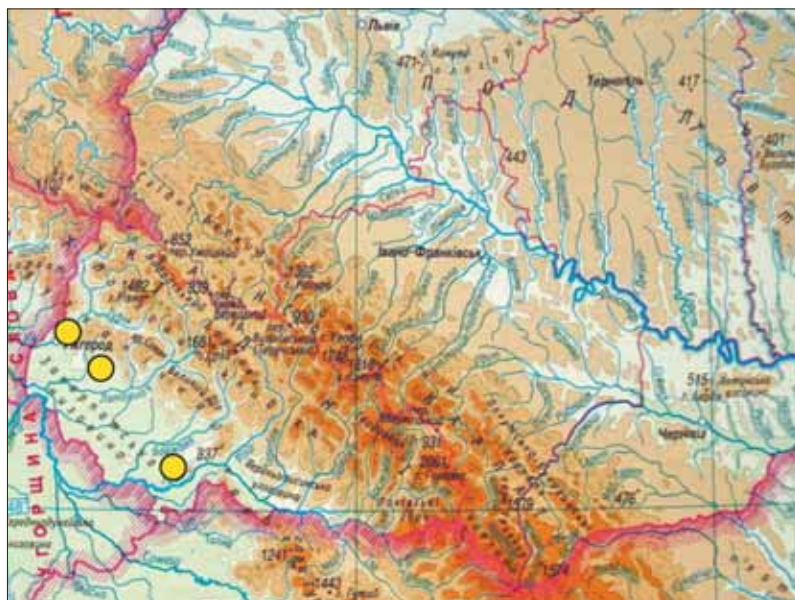
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок забудови і окультурення земель, заростання і заліснення сухих схилів деревною і чагарниковою рослинністю, випалювання сухої трави, рекреаційного навантаження. Очевидно, винищується людьми через непривабливий зовнішній вигляд.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропогенного впливу в оселищах виду. Посилення природоохоронної і освітньої роботи серед населення. Охороняється в складі природних угруповань КБЗ.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Мателешко, 2009в; 3. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: Г. Прокопов

Тетрадонтофора блакитна

Tetradontophora bielanensis
(Waga, 1842) Dungen, 1961

Клас
Ногохвістки – Collembola

Ряд
Подуроморфи – Poduromorpha

Родина
Онїхіуріди – Onychiuridae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий;
ЧКК: LC

Поширення. Середня і Південна Європа (Австрія, Німеччина, Польща, Чехія, Словаччина, Італія, Хорватія, Словенія, Угорщина, Румунія) [1].

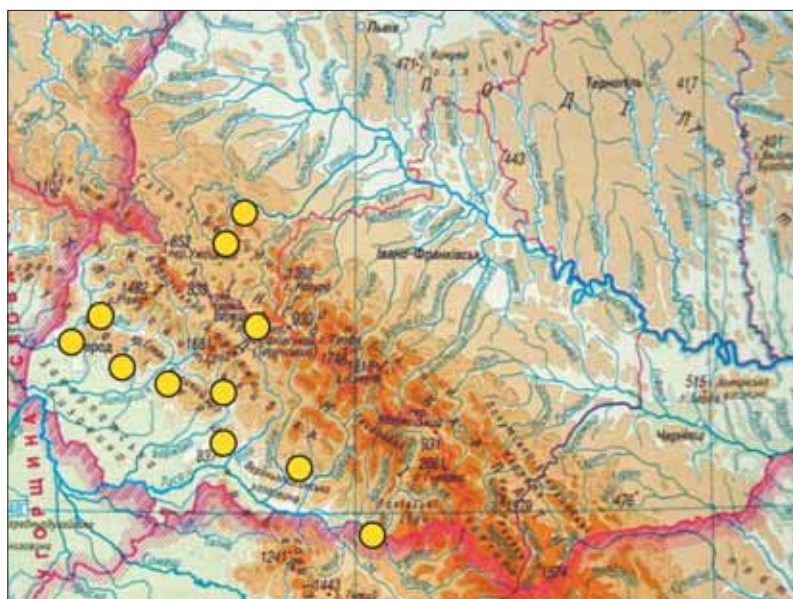
Україна: Розтоцько-Опільська горбогірна обл.; Західно-Подільська височинна обл.; Вододільно-Верховинська обл.; Прут-Дністровська височинна обл.; Волинське та Мале Полісся; Центральнопридніпровська височинна обл. [1].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у вологих рівнинних і гірських широколистяних, мішаних та хвойних лісах. Живе у підстилці, лишайниках, мохах, порожнявій деревині, на грибах. Відмічений також у норах гризунів та на трупах. Сапротроф, живиться органічними рештками різного походження, мікоризою і плодовими тілами грибів [1, 3].

Сучасний стан. Звичайний і чисельний вид лісових екосистем поясу букових лісів Українських Карпат [2, 3].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок вирубування природних лісів і наступної деградації ґрунтового покриву.

Рекомендовані заходи охорони. Запобігання руйнуванню біотопів виду, обмеження господарської діяльності у місцях його виявлення.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 2009; 2. О. Мателешко (неопубл. дані); 3. В. Яворницький (неопубл. дані).

Текст: І. Капрусь, О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Пігмаропалітес карпатський

Pygmarhopalites carpathicus
(Vargovich, 1999)

Клас
Ногохвістки – Collembola

Ряд
Симфіплеона – Symphypleona

Родина
Арропалітиди – Arrhopalitidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Ендемік Українських Карпат.

Україна: Закарпатська обл.: південні відроги хребта Красна: печери межиріччя Терєблі і Терєсви: Дружба (Угольський масив КБЗ, 570 м) та карстова система Черлений камінь (690 м) [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Троглобіонтний вид, що населяє віддалені зони значних за розміром печер зі сталою температурою (8-10°C) та високою відносною во-

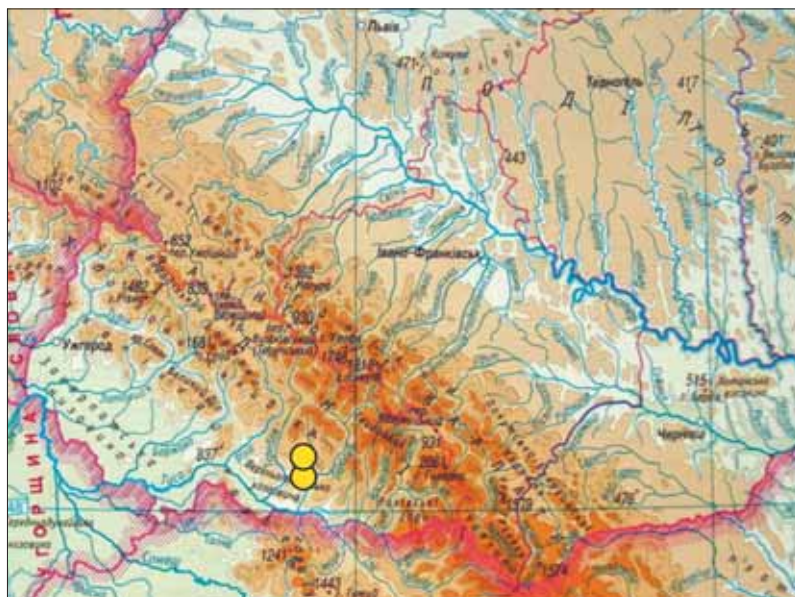
логістю (95-100%). Мешкає на поверхні невеликих підземних водойм та на поверхні відкритих субстратів (глина, вапнякові натіки, привнесені з поверхні органічні субстрати тощо). Розмножується у печерах цілорічно. Характеризується трогломорфними ознаками – відсутністю чи значною редукцією пігментації, видовженими антенами і кінцівками.

Сучасний стан. Звичайний лише у двох карстових печерах Українських

Карпат. Не трапляється в дрібних печерах та поза печерами.

Фактори загрози. Антропогенне навантаження на природні біотопи виду, зокрема, часте відвідування та забруднення печер.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження доступу до печер та створення заказників у місцях стаціонарних оселищ виду. Охороняється в Угольсько-Широколужанському масиві КБЗ.

Джерела інформації:

1. Vargovitsh, 1999; 2. Варгович, 2004.

Текст: Р. Варгович
Фото: Р. Варгович

Красуня-діва

Calopteryx virgo
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Бабки – Odonata

Родина
Красуні – Calopterygidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Більша частина Європи, Північна Африка, Західна і Центральна Азія, Західний і Східний Сибір [1-3].

Україна: Правобережна частина, дуже рідко у східній частині [1, 2, 6].

Середовище існування та особливості біології. Поширений майже по всьому регіону. Трапляється в річкових долинах і заплавах, на берегах водойм; вище лісового поясу не під-

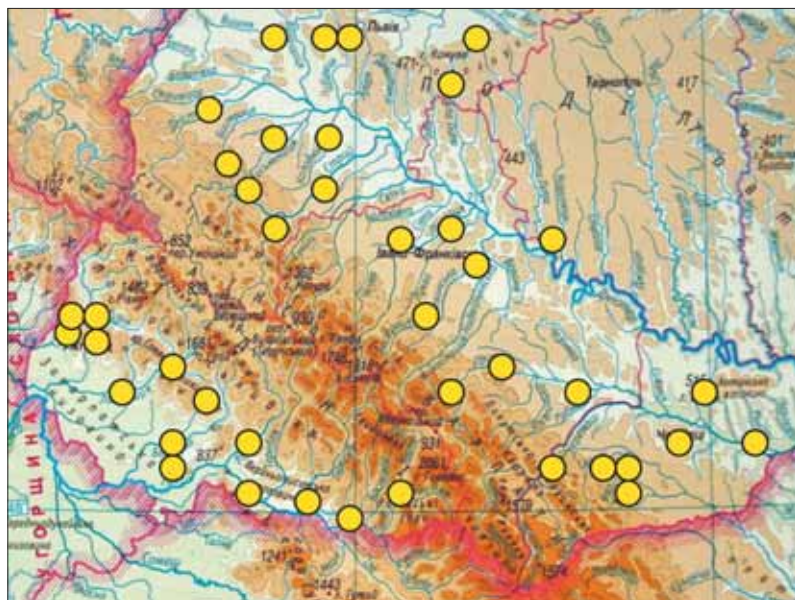
ймається. Генерація дворічна. Імаго активні з травня по вересень. Самка відкладає яйця у тканини листків і стебел водних рослин через надрізи, зроблені яйцекладом. Личинки розвиваються найчастіше у мілких ділянках проточних водойм, зарослих водною рослинністю, а зрідка і в стоячих водоймах. Дорослі бабки та личинки – хижаки [1-5].

Сучасний стан. Здебільшого звичайний, а місцями – численний вид; більш

локально поширений у горах [4, 5].

Фактори загрози. Зміна гідрологічного режиму водойм у зв'язку із забрудненням і осушенням водойм, гідротехнічним будівництвом, забором піску і гравію в руслах річок [1].

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання водоохоронного законодавства. У місцях виявлення популяції виду необхідно здійснювати заходи із обмеження дії негативних факторів на водойми і їх прибережні ділянки.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Горб, Павлюк, Спуріс, 2000; 3. Хлус і ін., 2002; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Мателешко, 2009в; 6. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Дозорець-імператор

Anax imperator
(Leach, 1815)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Бабки – Odonata

Родина
Коромисла – Aeschnidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення. Західна Європа (на північ до Швеції і на схід до Балтії), Північна і Центральна Африка, Західна Азія, Північна Індія, Кавказ, Середня Азія [1, 5].

Україна: Вся територія [1-3, 5].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється переважно на низовині та у передгір'ях; відомостей про знахідки у вищих висотних поясах Карпат немає [2]. Літ

імаго в травні-вересні біля водойм, на відкритих та лісових місцевостях. Яйця відкладають у стебла і листки водних рослин. Личинки розвиваються в стоячих і слабо проточних водоймах впродовж 1-2 років. Тривалість розвитку залежить від температури, наявності корму, світлового режиму водойми. Живляться дрібними гідробіонтами – від гіллястовусих ракоподібних до пуголовків і мальків риб. Дорослі бабки – активні хижаки, відловлюють жертву в повітрі. Полюють

здебільшого на дрібних комах, зокрема кровососів [2-4].

Сучасний стан. Трапляється зрідка і поодинокі. За сприятливих умов чисельність личинок може становити 1-2 особин/м² дна водойми [1].

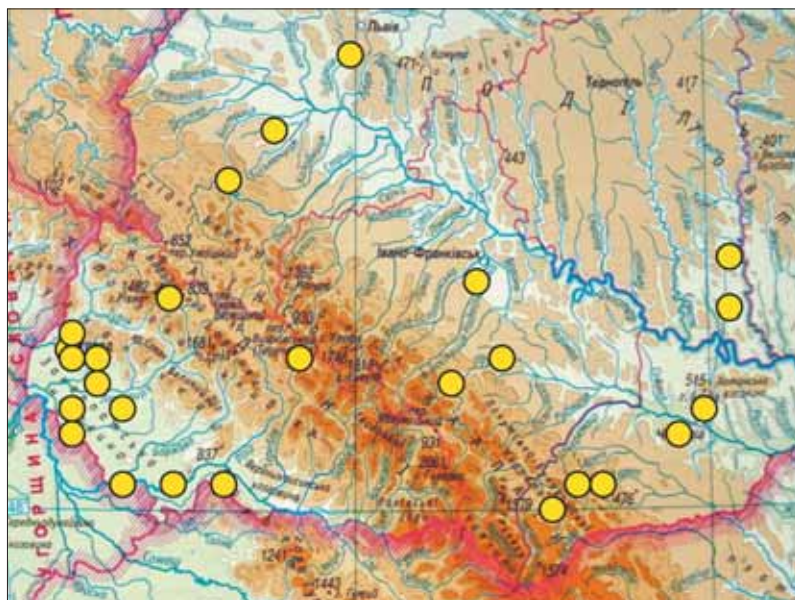
Фактори загрози. Скорочення біотопів виду внаслідок хімічного та органічного забруднення водойм. Не виключено також, що він не витримує конкуренції з іншими видами бабок, наприклад з роду *Aeschna* F. [1].

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання водоохоронного законодавства. У місцях виявлення популяції виду необхідно здійснювати заходи із обмеження дії негативних факторів на водойми і їх прибережні ділянки.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Горб, Павлюк, Спуріс, 2000; 3. Хлус і ін., 2002; 4. Мателешко, 2009в; 5. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: А. Redley

Кордулегастер двозубчастий

Cordulegaster bidentata
Selys, 1843

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Бабки – Odonata

Родина
Кордулегастериди – Cordulegasteridae

Охоронний статус: IUCN: NT; ЧКУ:
Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Західна, Південна і Центральна Європа від Італії та Греції на півдні до Бельгії та Німеччини на півночі, і від Іспанії на заході до Польщі та Молдавії на сході [1, 2].
Україна: Карпати [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Вірогідно, поширений повсюдно в гірській частині регіону; нещодавно знайдений у Бескидах, Полонинських і Покутсько-Буковинських Карпатах, Чорногорі, Марма-

роші [3]. Трапляється від передгір'я до субальпійського поясу (1700 м), але здебільшого – в діапазоні висот 400–1000 м. Літ імаго у липні – серпні. Реофільний вид, проте личинки відзначаються досить високим рівнем екологічної пластичності. Вони здатні розвиватися як у невеликих не пересихаючих калюжах, так і в заболочених джерелах і струмках, але найчастіше трапляються в невеликих потічках із помірною течією. Живляться дрібними водними тваринами та личинками комах, дорослі бабки полюють

здебільшого на дрібних комах. Цикл розвитку триває 2-3 роки [1, 3].

Сучасний стан. Згідно з ЧКУ (2009), сучасних відомостей про трапляння в Карпатах немає [2]. Насправді відносно звичайний і місцями – численний, хоча й локально поширений вид [3].

Фактори загрози. Вказують знищення біотопів виду внаслідок хімічного та органічного забруднення струмків, руйнування їх дна і берегів [2].

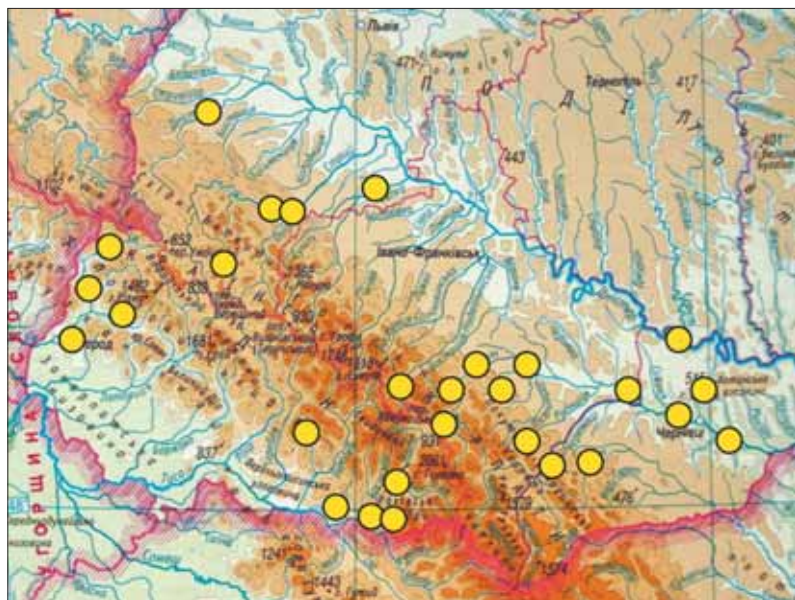
Рекомендовані заходи охорони. Дотримання водоохоронних законів. У місцях розвитку виду необхідно здійснювати заходи із охорони водойм і їх прибережних ділянок, створювати ентомологічні заказники.

Примітка. У південно-західних передгір'ях Українських Карпат можливі знахідки ще одного виду роду – *C. heros* Theischinger, 1979. Це найбільший вид європейських бабок і ендемік пд.-сх. Європи, відомий із Словаччини й Угорщини.

Джерела інформації:

1. Горб, Павлюк, Спуріс, 2000; 2. ЧКУ, 2009; 3. А. Мартынов, В. Мартынов, 2010.

Текст: О. Мателешко, Ю. Канарський
Фото: О. Мартинов

Дідок цецилія

Orhiogomphus cecilia
(Fourcroy, 1785)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Бабки – Odonata

Родина
Дідки – Gomphidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: EN

Поширення. Помірна зона Євразії від Німеччини та Данії на схід до Сахаліну [1-3].

Україна: Західний Лісостеп, Карпатський регіон, Чернігівська область [2-3].

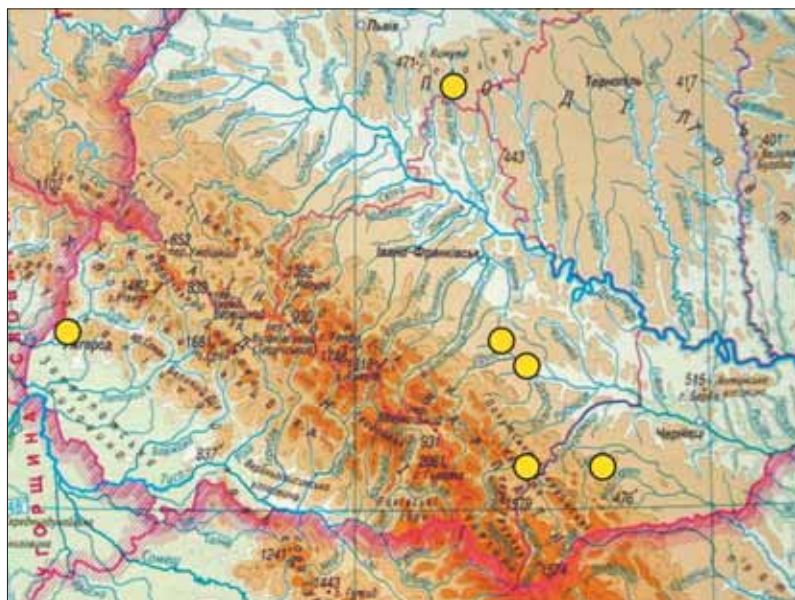
Середовище існування та особливості біології. Рідкісний вид, відомий за поодинокими давніми знахідками з передгірних районів обох макро-

схилів Українських Карпат [2]. Літ імаго відбувається в червні-вересні. Дорослі бабки трапляються переважно на навколоводних рослинах. Личинки реофільні (вибагливі до чистоти води і вмісту кисню), живуть у чистих проточних водоймах з піщаним або замулистим дном; розвиток триває до 4 років. Личинки живляться найчастіше личинками амфібіонтних (напівводяних) комах: одноденок і комарів-дзвінців [1].

Сучасний стан. Невідомий, сучасних знахідок немає. Очевидно, перебуває під загрозою.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок зміни гідрологічного режиму річок і їх органічного забруднення [3].

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання водоохоронного законодавства. У місцях виявлення популяції виду необхідно здійснювати заходи із обмеження дії негативних факторів на водойми і їх прибережні ділянки.

Джерела інформації:

1. Попова, 1953; 2. Горб, Павлюк, Спуріс, 2000; 3. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: Н. Jamard

Соматохлора альпійська

Somatochlora alpestris
(Selys, 1840)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Бабки – Odonata

Родина
Кордуліїди – Corduliidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Північні регіони і гори Євразії від Фенноскандії до Японії [2].
Україна: Карпати [1-5].

Середовище існування та особливості біології. Реліктовий аркто-альпійський вид з диз'юнктивним ареалом. В Україні відомий з масивів Чорногори і Мармарошу. Трапляється в субальпійському та альпійському поясах вище 1350 м. Літ імаго відбувається в червні-вересні. Личинки – вираз-

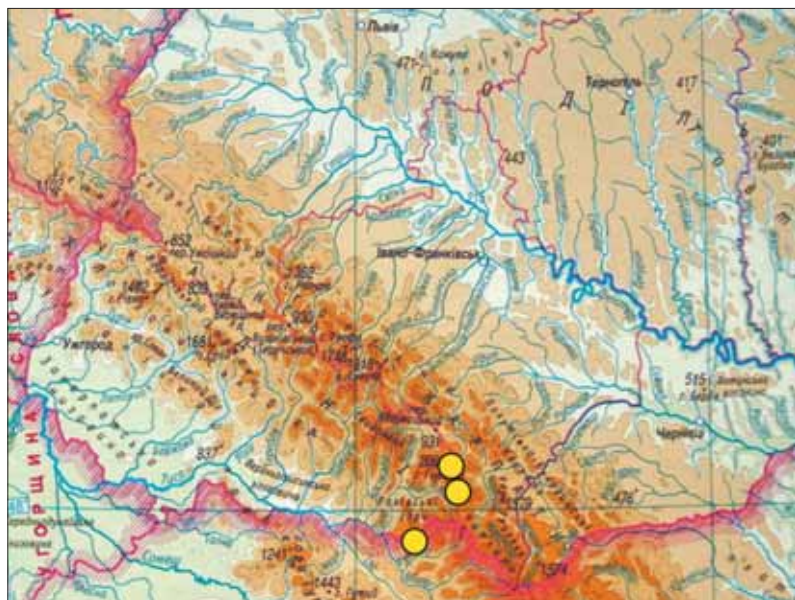
ні тирфобіонти, розвиваються у високогірних сфагнових болотах і невеликих болотних калюжах; їх розвиток триває 2-3 роки. Хижаки, живляться різноманітними водними безхребетними [1-3].

Сучасний стан. Рідкісний і дуже локально поширений стенотопний вид.

Фактори загрози. Деградація біотопів унаслідок заростання й евтрофіка-

ції водойм [2]. Це особливо актуально у зв'язку з сильним рекреаційним пресом на високогірні водойми Чорногори (оз. Несамовите та ін.), що супроводжується забрудненням побутовими відходами і сміттям [4].

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання охоронного режиму в заповідній зоні КНПП і в високогірній частині Чорногірського масиву КБЗ.

Джерела інформації:

1. Горб, Павлюк, Спуріс, 2000; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. О. Мартинов (неопубл. дані); 4. Ю. Канарський (неопубл. дані); 5. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко, Ю. Канарський
Фото: О. Wolfram

Бабка перев'язана

Sympetrum pedemontanum
(Allioni, 1776)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Бабки – Odonata

Родина
Бабки справжні – Libellulidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Транспалеарктичний вид, поширений від Південної та Середньої Європи до Примор'я та Сахаліну, а також у Монголії та Китаї [1].
Україна: Лісостеп, Карпатський регіон, Київська, Чернігівська, Полтавська, Миколаївська області [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється від низовин до висоти близько 500 м. Літ іма-

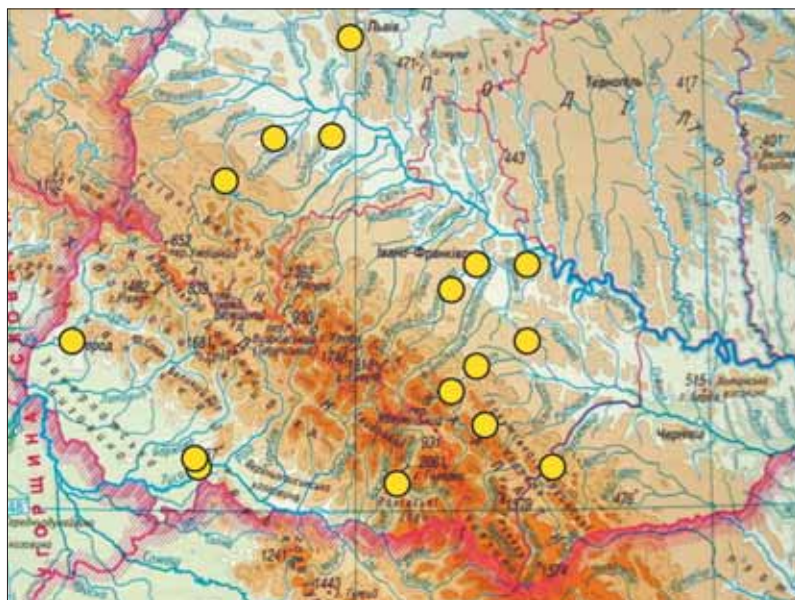
го триває від середини літа до середини осені. Самки відкладають яйця, скидаючи їх у воду [1]. Личинки живуть у слабопроточних водоймах: струмках з повільною течією, проточних озерах, старицях; розвиток триває біля 1 року [1-3].

Сучасний стан. Згідно з ЧКУ (2009) – рідкісний вид, трапляються поодинокі особини [3]. Досить звичайний, хоча й локально поширений у Перед-

карпатті (басейн верхнього Дністра) вид [4].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок хімічного та органічного забруднення водойм [3].

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання водоохоронного законодавства. У місцях виявлення популяції виду необхідно здійснювати заходи із обмеження дії негативних факторів на водойми і їх прибережні ділянки.

Джерела інформації:

1. Редкие насекомые, 1982; 2. Горб, Павлюк, Спуріс, 2000; 3. ЧКУ, 2009; 4. Ю. Канарський, О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мартинов

Пилкохвіст лісовий

Poecilimon schmidti
(Fieber, 1853)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Прямокрилі – Orthoptera

Родина
Листові коники – Phaneropteridae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південно-Східна Європа, Передкавказзя, Західний Кавказ, пн. схід Малої Азії [3].
Україна: Кримські гори та їх північні передгір'я [3], Закарпаття і Придніпровська височина [1-4].

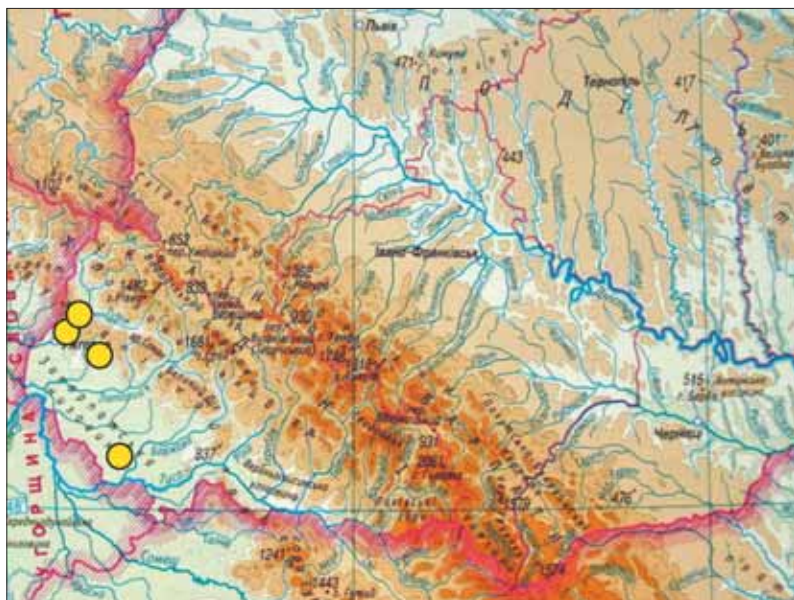
Середовище існування та особливості біології. Реліктовий лісовий вид. Трапляється на теплих галявинах, узліссях листяних лісів і вирубу-

ках у межах південно-західних передгір'їв (поясу дубових лісів) Закарпаття [1, 3]. Віддає перевагу схилам південної експозиції. Дорослі комахи трапляються у липні-вересні на трав'янистій рослинності, кущах і молодих деревах. Живляться листям малини, берези, граба. Генерація однорічна. Самки відкладають яйця наприкінці літа – початку осені на стебла рослин. У травні з яєць, що перезимували, виходять личинки [1-5].

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений вид, трапляються поодинокі особини [1-5].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок вирубування листяних лісів (особливо термофільних дібров), забудови, окультурення земель і випасання худоби на узліссях.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності і створення заказників у місцях виявлення популяцій виду. Охороняється в складі природних угруповань КБЗ.

Джерела інформації:

1. Ликович, 1958; 2. Ликович, 1959;
3. ЧКУ, 1994; 4. ЧКУ, 2009; 5. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Ризод борознистий

Rhyodes sulcatus
(Fabricius, 1787)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Ризодіди – Rhyodidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа, Мала Азія, Кавказ, Західний Сибір; у Швеції, Німеччині і Англії вид, очевидно вимер у зв'язку з винищенням старих лісів [2, 4].

Україна: Карпати, Полісся, Харківська область, Крим [2, 3, 5].

Середовище існування та особливості біології. Облігатний сапроксилобонт, живе у старих природних лісах і пралісах від передгір'їв до верхнього лісового поясу. Жуки трапляються протягом року, найчастіше наприкінці весни і на початку літа під

корою і в порохнявій деревині стовбурів бука, дуба, тополі, ялиці та сосни. Заселяє здебільшого гниючі повалені стовбури дерев. За посушливих погодних умов жуки мігрують у глибокі шари гнилої деревини. Імаго живляться грибами-міксоміцетами. Парування навесні, молоді жуки з'являються в другій половині літа і зимують під корою [1-6].

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений вид, характерний для первинних лісів [1-6]. Відомий за давніми знахідками на пн.-сх. макросхилі

Карпат. В останні роки знайдений в ряді пунктів Вулканічного і Полонинського хребтів [3]. Наявність старих збережених лісів, а також практика лісокористування, за якою в лісі залишається багато порубочного матеріалу, старих і хворих дерев сприяють тому, що місцями на Закарпатті трапляється ще відносно часто. У сприятливих умовах південно-західних передгір'їв і нижнього лісового поясу Закарпаття під корою дерев іноді трапляються скупчення до 10 особин [3, 5].

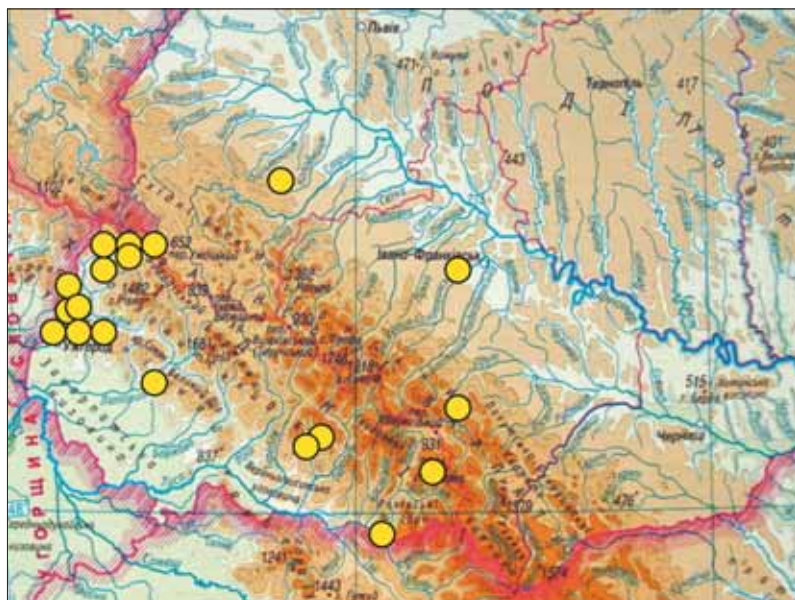
Фактори загрози. Санітарні рубки, видалення мертвої деревини із лісів, скорочення площ старих природних лісів і пралісів призводять до скорочення або вимирання популяції виду.

Рекомендовані заходи охорони. Запобігання руйнуванню біотопів виду, обмеження господарської діяльності у місцях його виявлення. Охороняється у складі природних угруповань УНПП, КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. Крыжановский, 1983;
3. Мателешко, 2003; 4. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 5. Мателешко, 2008а; 6. Nieto, Alexander, 2010.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

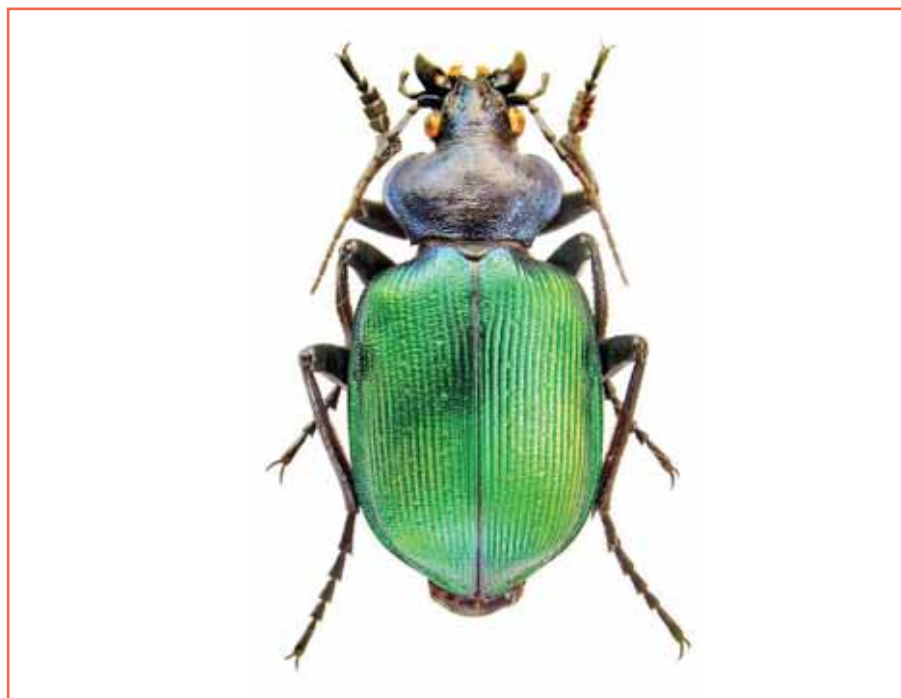
Красотіл пахучий

Calosoma sycophanta
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЄЧС: V; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: CR

Поширення. Західнопалеарктичний вид, розповсюджений у Південній і Середній Європі, Швеції, Сибіру до Алтаю, Західній Азії і Північній Африці; акліматизований у Північній Америці і на о. Ява [6, 8].

Україна: Розповсюджений по всій території, у Карпатах: Передкарпаття, Свидівець і Закарпатська низовина [1, 7].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у широ-

колистяних та мішаних лісах, парках, садах, полезахисних лісосмугах. У Карпатах притримується передгір'їв, відомі випадки зальоту у високогір'я. Жуки – хижачи, полюють вдень у кронах дерев на гусениць і лялечок метеликів, зокрема на таких шкідників, як шовкопряд недопарка (*Lymantria dispar*). Один жук за сезон споживає до 400 гусениць. Підвищення чисельності виду спостерігається у роки спалахів чисельності гусениць лісових видів метеликів. Імаго можуть перезимувати декілька разів [1-9].

Сучасний стан. На території Карпатського регіону за останні десятиліття не виявлений. Остання достовірна знахідка виду в західному регіоні України була 13.06.1983 р. у с. Литовеж Іваничівського р-ну, Волинської обл.

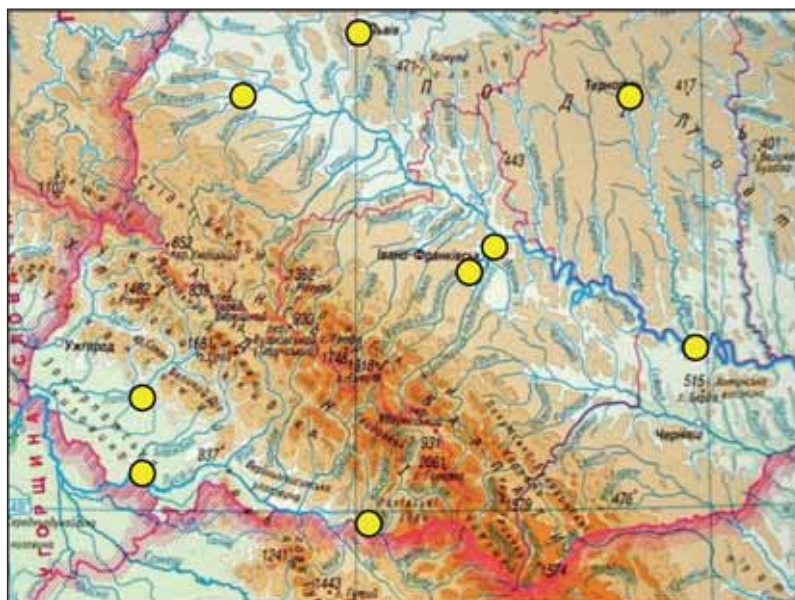
Фактори загрози. Зникає внаслідок тривалого застосування пестицидів і гербіцидів у лісах і садах; зменшення площ природних оселищ виду.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення популяції виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України або виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого ліскокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Nowicki, 1864;
3. Łomnicki, 1875; 4. Roubal, 1930;
5. Kuntze, Noskiewicz, 1938; 6. Burakowski et al., 1973; 7. Ризун, 1990а;
8. Hürka, 1996; 9. Ризун, 2003.

Текст: В. Ризун
Фото: Р. Панін

Турун ЗОЛОТОЯМКОВИЙ

Carabus clathratus
Linnaeus, 1761

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Палеарктичний вид, розповсюджений від Великобританії до Кореї і Японії [10].

Україна: Практично по всій Україні, крім Криму і гірської частини Карпат, тримається заплав рік і болотних масивів [1-7].

Середовище існування та особливості біології. Стенотопний гігрофільний вид. Віддає перевагу густій рослинності. Трапляється на болотах, торфовиськах, у заплавах і заболочених низинних лісах. Жуки активні переважно вночі, як виняток – вдень; полюють під водою на

молюсків, ракоподібних, комах, личинок земноводних і мальків риб. Повітря жуки зберігають під надкрилами. Личинки також полюють під водою і можуть плавати. На відміну від більшості представників роду має добре розвинені крила (ймовірно, здатні до польоту). Самки відкладають яйця з червня до серпня, одна самка відклала до 103 яєць; яйця розвивалися від 6 до 16 днів; личинка – біля місяця; лялечка – від 10 до 30 днів (Стипрайс, 1961, цит. за [8]). Молоді жуки відроджуються у вересні.

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид. З регіону Українських Карпат за останні десятиліття відомий за єдиною особиною, зібраною 28.06.2004 р. у Закарпатській обл., Берегівському р-ні, ок. с. Береги, ур. Оток (Атак) у старому дубовому заплавному лісі.

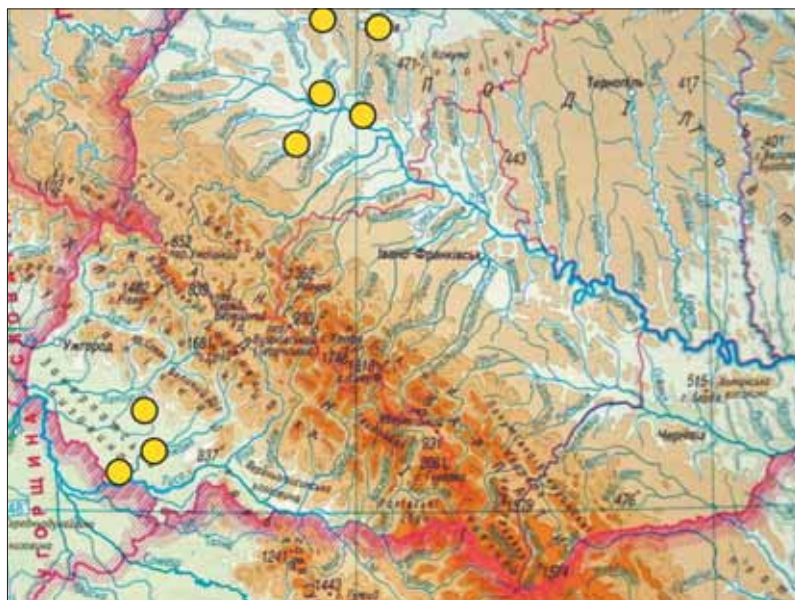
Фактори загрози. Зниження рівня ґрунтових вод, осушення болотистих біотопів, вирубування лісів спричиняють скорочення кількості місць придатних для проживання виду і скорочення його чисельності.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України з підтриманням необхідного гідрологічного режиму або виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Nowicki, 1864;
3. Łomnicki, 1867; 4. Król, 1877;
5. Łomnicki, 1890; 6. Roubal, 1930;
7. Burakowski et al., 1974; 8. Яблоков-Хнзорян, 1976; 9. Ризун, 1990а;
10. Hürka, 1996; 11. Ризун, 2003.

Текст: В. Ризун
Фото: Р. Панін

Турун Фабріція

Carabus fabricii
Duftschmid, 1812

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Розповсюджений від Альп, Сілезького Бескиду (Польща) до Румунських Карпат [3, 6].

Україна: Карпати: Горгани, Чорногора, Мармарош [1, 2, 4, 6-8].

Середовище існування та особливості біології. Альпійський петрофільний вид, трапляється в субальпійському та альпійському поясах на висотах понад 1500 м. В Українських Карпатах виділяють 2 підвиди: *C. f. ucrainicus* Lazorko, 1951, який населяє кам'яні розсипища в Горганах; та *C. f. mala-*

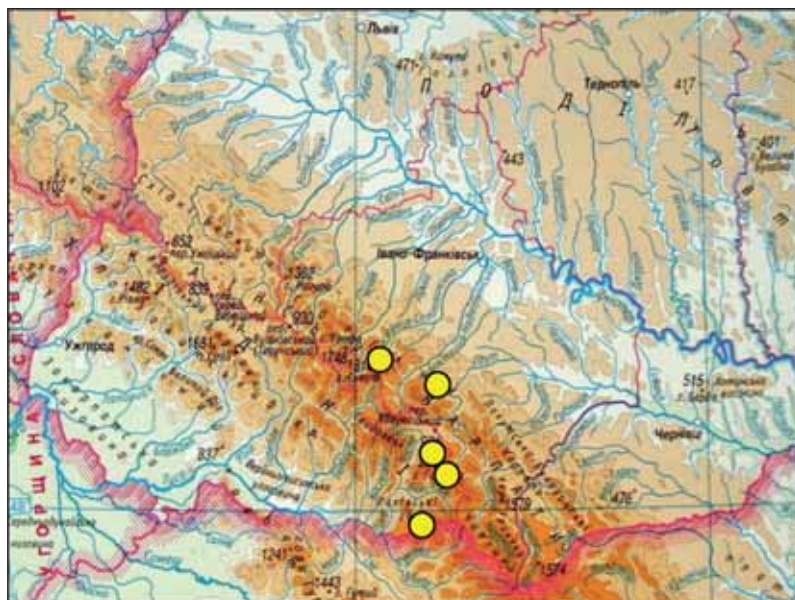
chiticus C.G. Thomson, 1875 – поширений у Чорногорі та на Мармароші, де населяє альпійські луки зі скельними виходами; відомі знахідки на верхній межі лісу під камінням і відсталою корою. Жуки активні протягом короткого періоду навесні (травень-червень, залежно від висоти н.р.м.), невдовзі після танення снігу. Імаго і личинки – хижаки [1-8].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисленний стенотопний

вид. Заслужує на охорону як один з небагатьох альпійських реліктів фауни Українських Карпат.

Фактори загрози. Рекреаційний прес (витоптування, засмічення та ін.) на оселища виду, які здебільшого зосереджені на популярних туристичних маршрутах, вилов колекціонерами. Вірогідно, також кліматичні зміни (потепління клімату) у високогір'ї.

Рекомендовані заходи охорони. Охороняється в межах КБЗ, КНПП, природного заповідника «Горгани».

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. Lazorko, 1951; 3. Burakowski et al., 1973; 4. Ризун, 1990а; 5. Hürka, 1996; 6. Ризун, 2003; 7. Мателешко, 2009б; 8. Р. Панін (неопубл. дані).

Текст: В. Ризун
Фото: Р. Панін

Турун золотисто-блискучий Ешера

Carabus auronitens escheri
Palliard, 1825

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Гірський вид, розповсюджений у Середній Європі; *C. a. escheri* – карпатський підвид [5].
Україна: Карпати: Передкарпаття, Бескиди, Горгани, Покутсько-Буковинські Карпати, Гриняви, Мармарош, Чорногора, Свидівець, Красна, Боржава, Рівна [1-8].

Середовище існування та особливості біології. Стенотопний гірсько-лісовий вид. Трапляється від поясу букових лісів до альпійського. Живиться дощовими черв'яками, мо-

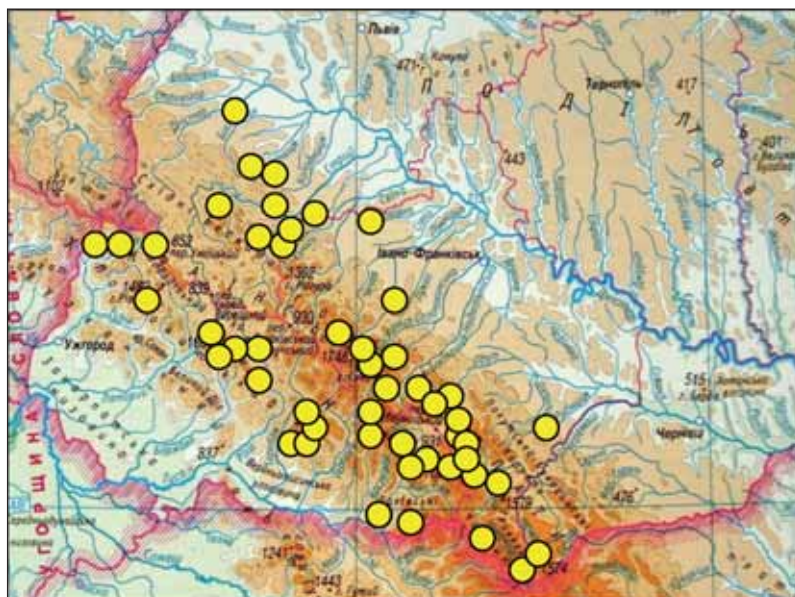

люсками, комахами. Жуки активні вночі, часто залазять на дерева. Імаго перезимовують, жуки стають активними у лісовому поясі з третьої декади квітня, а у високогір'ї – з першої декади травня. Молоді жуки відроджуються з третьої декади липня до другої декади серпня. Самки відкладають яйця з кінця травня до кінця червня [6].

Сучасний стан. Нечисленний вид. Заслугує на охорону як індикатор стану гірських лісових екосистем.

Фактори загрози. Руйнування місць проживання виду, вирубування лісів і наступна деградація ґрунтового покриву.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Miller, 1868; 3. Łomnicki, 1880; 4. Roubal, 1930; 5. Burakowski et al., 1973; 6. Різун, 1990а; 7. Різун, 2003; 8. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: В. Різун
Фото: О. Мателешко

Турун Гампея

Carabus hampei
Küster, 1846

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Ендемік Східних Карпат [1-3].

Україна: Карпати: Вулканічний хребет, Чорногора, Чивчини, Мармарош; Закарпатська низовина [2-4].

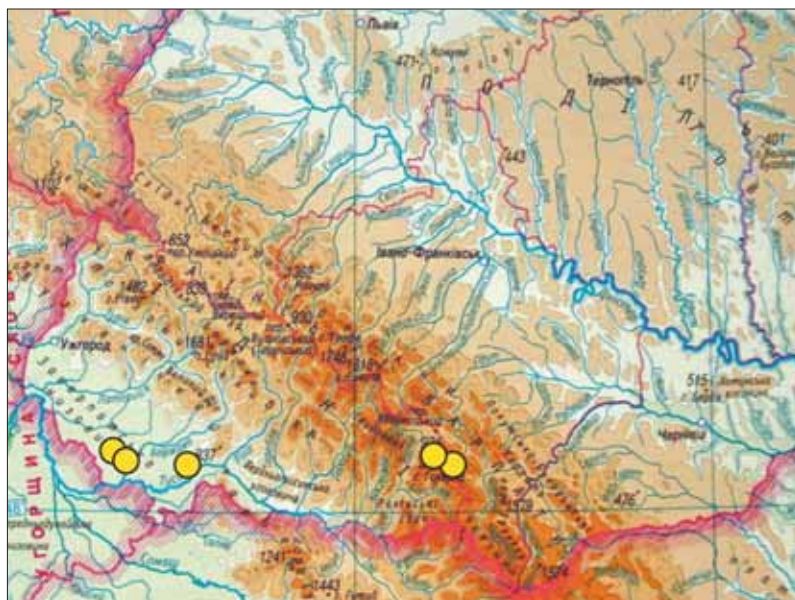
Середовище існування та особливості біології. Вид представлений двома підвидами. Популяції з південно-західних передгір'їв Карпат (*C. h. hampei*) приурочені до термофільних дібров і зосереджені переважно на вулканіч-

них останцевих горах Закарпатської низовини та в передгір'ях Вулканічних Карпат. Натомість гірські популяції (*C. h. incompsus* Kraatz, 1880) приурочені до відкритих біотопів субальпійського та альпійського поясів [2-4]. Жуки в низинних районах активні з квітня до червня. Імаго та личинки – хижаки (ймовірно, молюскоїдні) [4].

Сучасний стан. Локально поширений і нечисленний, у високогір'ї – дуже рідкісний вид [4].

Фактори загрози. Для передгірних популяцій насамперед – вирубування і деградація залишків термофільних дібров Закарпаття.

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється в межах Карпатського біосферного заповідника.

Джерела інформації:

1. Якобсон, 1905; 2. Roubal, 1930; 3. Різун, 2003; 4. Ю. Канарський, Р. Панін (неопубл. дані).

Текст: В. Різун
Фото: Р. Панін

Турун зморшкуватий

Carabus intricatus

Linnaeus, 1761

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: IUCN: LR/nt; ЄЧС: V; ЧКК: LC

Поширення. Європейський вид, поширений головним чином у південній частині континенту; у Фенноскандії виявлений тільки на півдні Швеції [6].

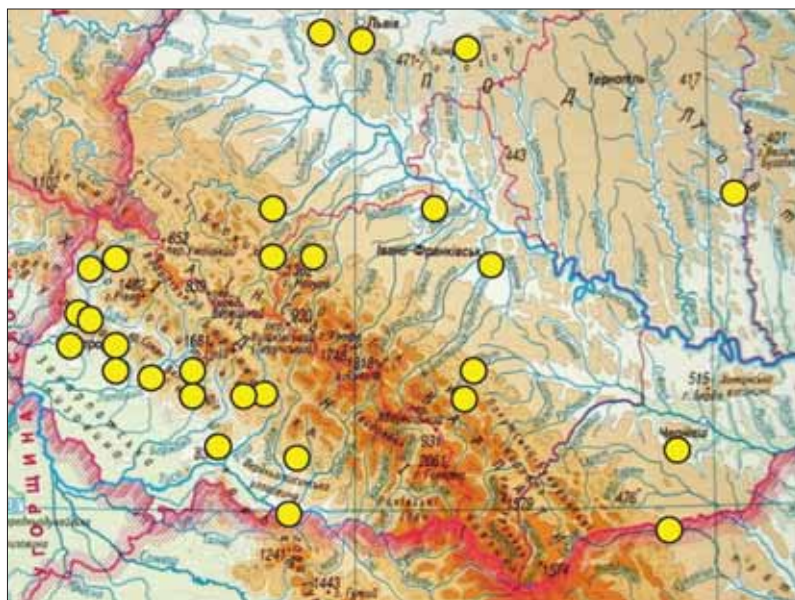
Україна: Лісова і лісостепова зони; у Карпатах: Передкарпаття, Бескиди, Покутсько-Буковинські Карпати, Чорногора, Красна, Боржава, Вулканичний хребет і Закарпатська низовина [9].

Середовище існування та особливості біології. Термофільний лісовий вид. В Українських Карпатах трапляється у поясах дубових і букових лісів. Локально поширений і досить рідкісний у передгір'ях і низькогір'ї північно-східного макросхилу, проте звичайний і численний на південно-західному макросхилі Карпат. Трапляється у порохнявій деревині, під відсталою корою у пнях. Живиться переважно комахами. Зимує імаго [1-9].

Сучасний стан. В Українських Карпатах у відповідних біотопах – звичайний вид.

Фактори загрози. Вирубування лісів і руйнування місць проживання виду, зокрема, лісової підстилки.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Nowicki, 1864; 3. Miller, 1868; 4. Łomnicki, 1875; 5. Roubal, 1930; 6. Burakowski et al., 1973; 7. Ризун, 1990а; 8. Hürka, 1996; 9. Ризун, 2003; 10. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: В. Ризун
Фото: О. Мателешко

Турун нерегулярно-ямковий

Carabus irregularis
Fabricius, 1792

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Гірський вид, розповсюджений у Середній Європі [3].

Україна: Карпати: Передкарпаття, Бескиди, Горгани, Мармарош, Чорногора, Свидівець, Красна, Боржава, Рівна, Вулканічний хребет; локально – на Опіллі [1, 2, 4, 5].

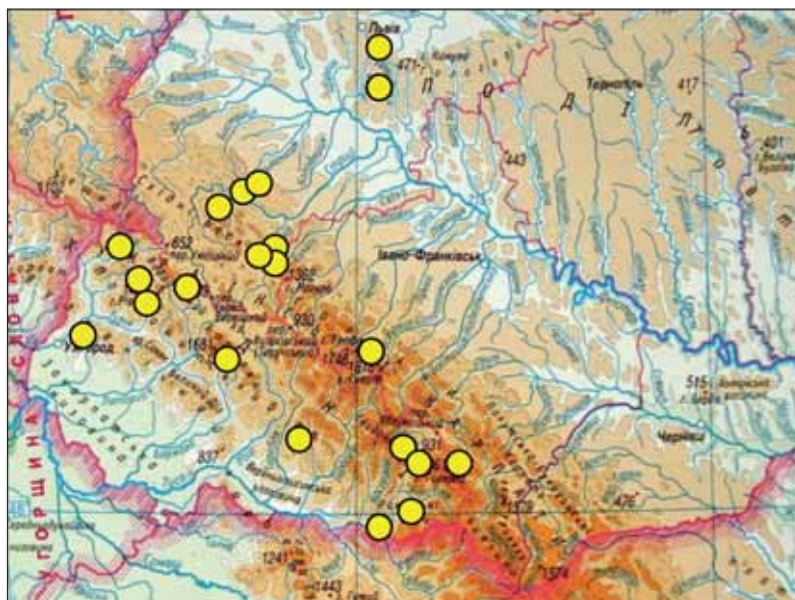
Середовище існування та особливості біології. Стенотопний лісовий вид, гігрофіл. У регіоні трапляється від поясу букових лісів до субальпійського, частіше на вапнякових

грунтах. Живиться молюсками. Молоді жуки траплялися у першій декаді червня. Імаго перезимовують [5].

Сучасний стан. Локально поширений нечисленний вид. Заслугує на охорону як індикатор природного стану гірських екосистем букових і мішаних лісів.

Фактори загрози. Руйнування місць проживання виду, вирубування лісів і наступна деградація ґрунтового покриву.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду – створення об'єктів природно-заповідного фонду України або виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41). Охороняється на території існуючих об'єктів ПЗФ.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. Лазорко, 1963; 3. Vukarowski et al., 1973; 4. Різун, 1990а; 5. Різун, 2003; 6. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: В. Різун
Фото: О. Мателешко

Турун блискучий

Carabus nitens

Linnaeus, 1758

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: RE

Поширення. Північна і Середня Європа, Сибір; на півночі заходить за полярне коло [4].

Україна: Лісова і частково лісостепова зона; поодинокі давні знахідки на Передкарпатті й Закарпатській низовині [1-3, 5, 7].

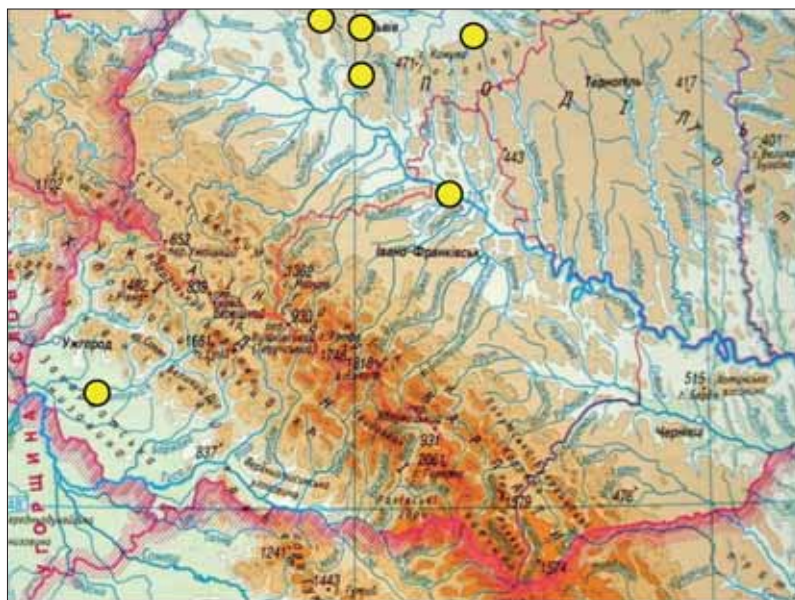
Середовище існування та особливості біології. Ксерофільний вид, приурочений до вересовищ і пустищ

на піщаних ґрунтах. Активний вдень. Розмноження відбувається навесні. Дорослі жуки і личинки – хижаки [4, 6].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид. Всі особини із західних регіонів України піймані більше 50 років тому. У Карпатському регіоні можливо зник.

Фактори загрози. Руйнування (забудова, створення агроценозів) оселищ виду.

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858;
2. Nowicki, 1864;
3. Roubal, 1930;
4. Burakowski et al., 1973;
5. Різун, 1990а;
6. Hůrka, 1996;
7. Різун, 2003.

Текст: В. Різун
Фото: L. Borowiec

Турун трансільванський

Carabus transsylvanicus
Dejean, 1826

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Ендемік північної частини Карпат [5].

Україна: Карпати: Черногора, Свидівець [1-4, 6, 8].

Середовище існування та особливості біології. Альпійський вид, в Українських Карпатах поширений лише у високогір'ї на висотах понад 1500-1600 м. Найчастіше трапляється на альпійських луках і пустищах у привершинних частинах найвищих

хребтів. Молоді жуки виходять з лялечок у червні-серпні. Копуляція спостерігалася у липні. Самки відкладають яйця по декілька штук за раз з першої декади червня до першої декади липня. Імаго перезимовують, часом колективно. Жуки живилися, зокрема, пиляками дзвоників альпійських (*Campanula alpina* Jacq.), личинкою *Calathus metallicus* Dej. і імаго довгоносику роду *Otiorrhynchus*, а також невдало (через твердість покривів) атакували імаго *Pterostichus fo-*

veolatus (Duft.). У личинок виявлений паразит *Phaenoserphus dubiosus* Nix. (Hymenoptera, Proctotrupoidea, Proctotrupidae) [1-8].

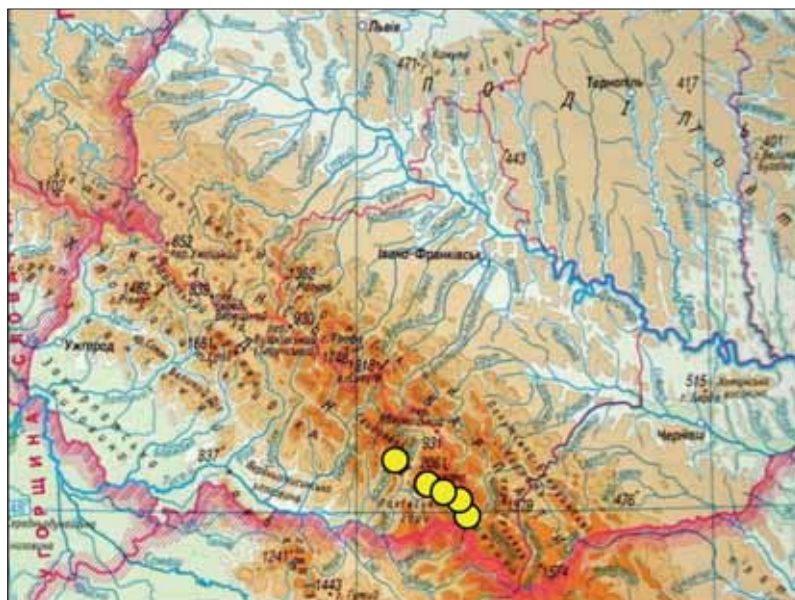
Сучасний стан. У альпійському поясі Черногори досить численний вид. Заслуговує на охорону як ендемічний та реліктовий вид.

Фактори загрози. Ущільнення ґрунту і деградація рослинного покриву внаслідок надмірного рекреаційного навантаження та випасання. Оселища виду зосереджені на найпопулярніших туристичних маршрутах Українських Карпат.

Рекомендовані заходи охорони. Охороняється в межах КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Nowicki, 1864; 3. Miller, 1868; 4. Пономарчук, 1963; 5. Bura-kowski et al., 1973; 6. Різун, 1990a; 7. Hürka, 1996; 8. Різун, 2003.

Текст: В. Різун
Фото: О. Мателешко

Цихрус аттенуатус

Cychrus attenuatus
Fabricius, 1792

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Гірський вид, розповсюджений у середній частині Європи від Піренеїв до Сх. Карпат [3].

Україна: Північно-західна частина Українських Карпат: Бескиди, Боржава, Рівна, Вулканічний хребет [1, 2, 5].

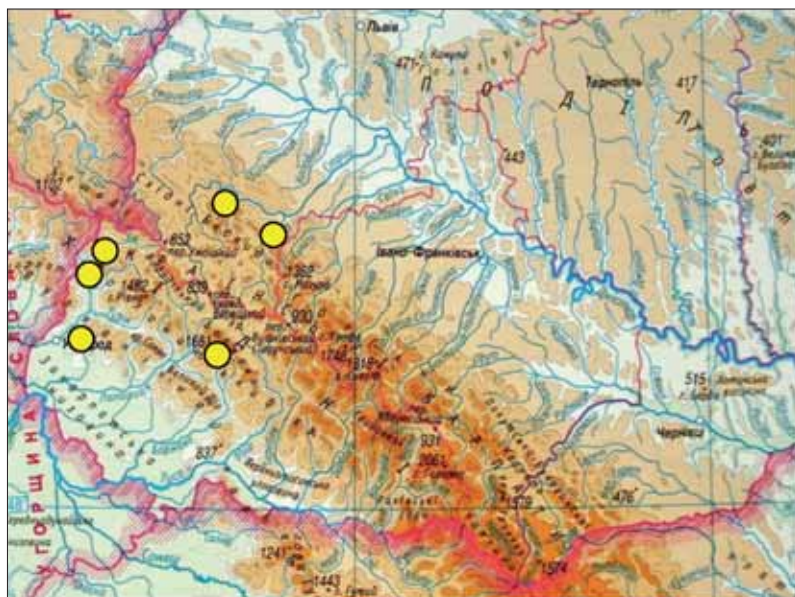
Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний лісовий вид. Трапляється у поясі букових лісів під мохом, корою повалених дерев, у порохнявій деревині. Імаго зимує. Живиться молюсками [3, 4].

Сучасний стан. В Українських Карпатах – рідкісний вид.

Фактори загрози. Вирубання лісів і руйнування місць проживання виду.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України або виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. Лазорко, 1963; 3. Vukarowski et al., 1973; 4. Hůrka, 1996; 5. Різун, 2003.

Текст: В. Різун
Фото: Р. Панін

Лейстус Банінгера

Leistus baenningeri
Roubal, 1926

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Ендемік Східних Карпат [1-7].

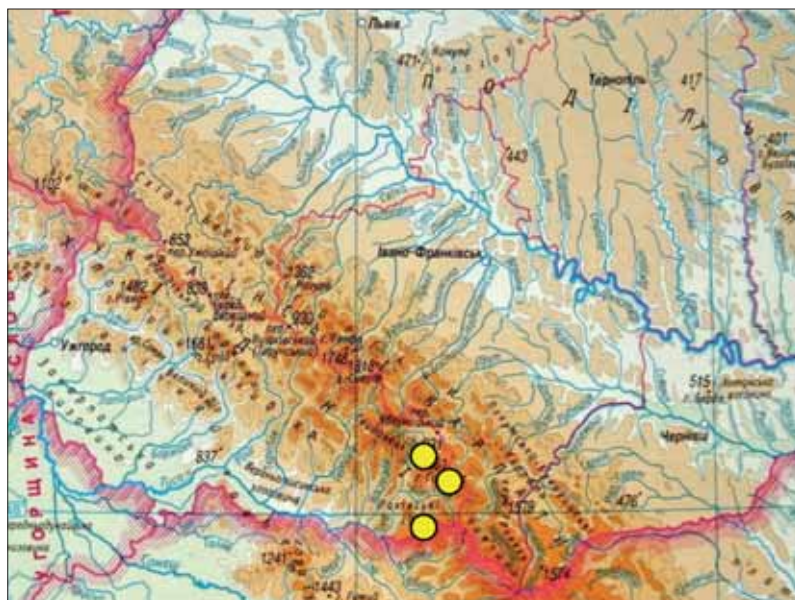
Україна: Мармароський і Чорногірський масиви Українських Карпат.

Середовище існування та особливості біології. Гігрофіл. Трапляється вздовж берегів потоків у межах верхньої частини поясу ялинових лісів. Живиться, ймовірно, як і інші представники роду *Leistus*, ногохвістками (*Collembola*). Самки перебували на стадії відкладання яєць, зокрема, у другій декаді липня [1-7].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид. Вперше після описання локальна популяція була виявлена у 1987 р. на схилі гори Берлебашка у Мармароському масиві [5-7], а в 2009-2010 р. – на пн.-сх. схилі г. Шешул у Чорногорі, на верхній межі лісу [7]. Заслугує на охорону як рідкісний та вузьколокальний ендемік.

Фактори загрози. Руйнування місць проживання виду – берегів і витоків потоків худобою під час водопою; вирубування лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Вид охороняється на території КБЗ.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1926; 2. Roubal, 1930; 3. Лазорко, 1963; 4. Ризун, 1988; 5. Ризун, 1990б; 6. Ризун, 2003; 7. Р. Панін (неопубл. дані).

Текст: В. Ризун
Фото: Р. Панін

Дельтомерус карпатський

Deltomerus carpathicus
(Miller, 1868)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Ендемік Східних Карпат [5].

Україна: Карпати: Бескиди, Горгани, Мармарош, Чороногора, Свидівець, Красна, Боржава, Рівна [1-4, 6].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофіл. Трапляється від поясу букових лісів до субальпійського. Живе по берегах потоків у порожнинах під великим камінням, біля потоків у заболочених місцях.

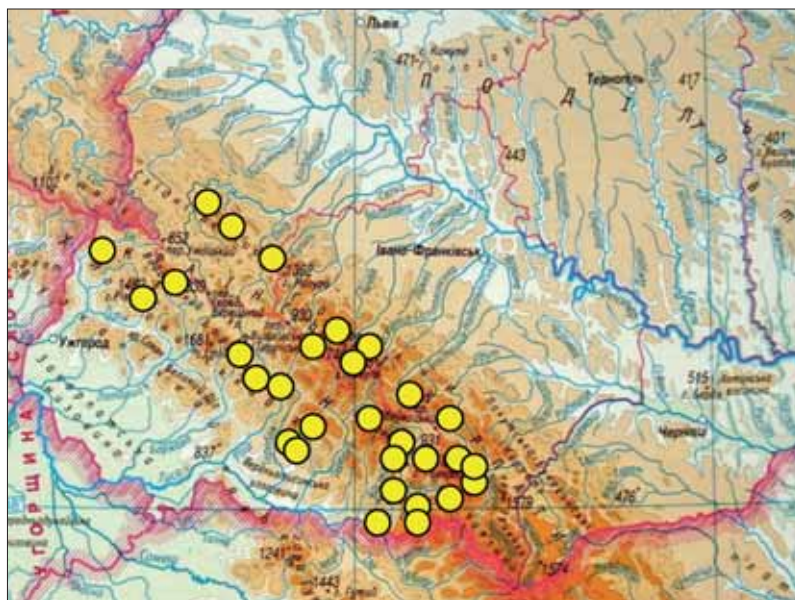
Молоді жуки відроджуються осінню (серпень) і весною (травень і перша половина червня). Самки відкладають яйця у першій половині літа [1-7].

Сучасний стан. Нечисленний вид.

Фактори загрози. Руйнування місць проживання виду при трелюванні зрубаної деревини по потоках.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду виділення

особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Miller, 1868; 2. Nowicki, 1873; 3. Lokay, 1912; 4. Roubal, 1930; 5. Burakowski et al., 1973; 6. Різун, 2003; 7. Мателешко, 2009б.

Текст: В. Різун
Фото: Р. Панін

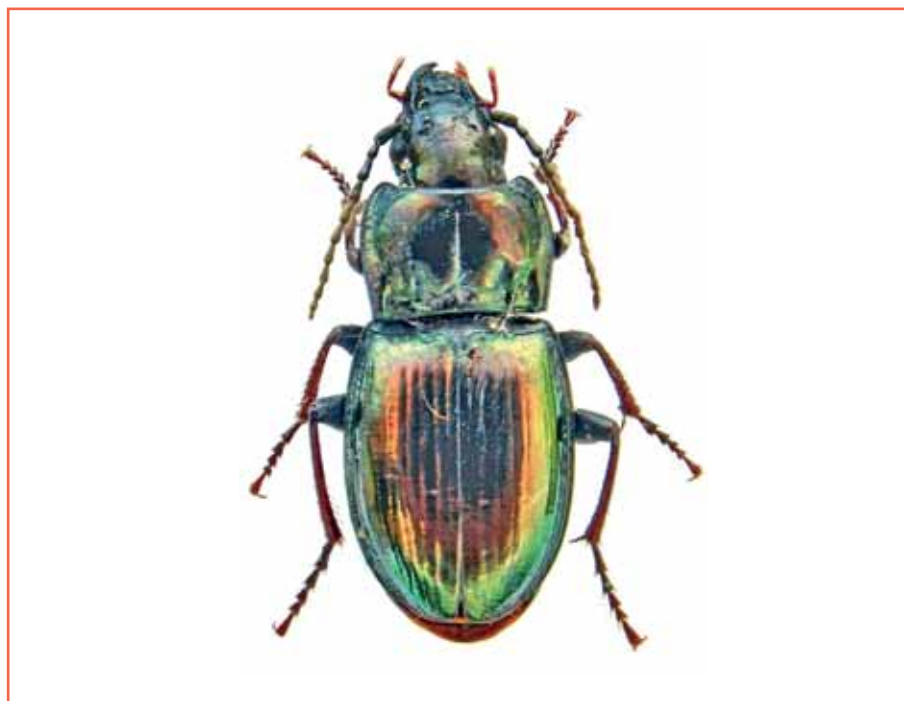
Птеростих Бурмейстера

*Pterostichus
burmeisteri* Heer, 1841
(= *metallicus*, Fabricius 1792)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Гори і передгір'я Середньої Європи [3].

Україна: Північно-західна частина Карпат: Передкарпаття, Бескиди, Боржава, Рівна, Вулканічний хребет. Відомі особини з Брюхович в ок. Львова (1 екз., зб. Занько), с. Вовчинець "WL" (ДПМ), наявність виду у цих місцях вимагає підтвердження [1, 2, 4, 6].

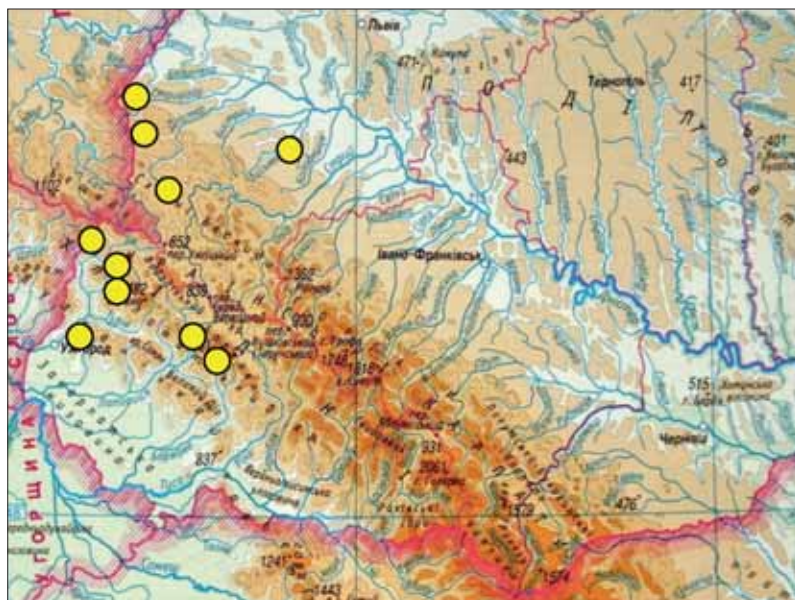
Середовище існування та особливості біології. Евритопний лісовий вид.

Трапляється у поясі букових лісів, найчастіше на вапнякових, мергелевих та глинистих ґрунтах. Імаго перезимує. Молоді жуки попадалися у другій декаді липня і першій декаді серпня. Відкладання яєць відбувається протягом літа. Самки опікуються кладкою (9.VIII.1991 р. ♀ під каменем охороняла кладку з 18 яєць) [5-7].

Сучасний стан. В Українських Карпатах локальний нечисленний вид.

Фактори загрози. Вирубання лісів і руйнування місць проживання виду, зокрема, лісової підстилки.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України або виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Nowicki, 1864; 3. Burakowski et al., 1974; 4. Загайкевич, Харамбура, Возняк, 1985; 5. Hůrka, 1996; 6. Різун, 2003; 7. Мателешко, 2009б.

Текст: В. Різун
Фото: Р. Панін

Абакс овальний

Abax ovalis
(Duftschmid, 1812)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Середня Європа і північна частина Південної Європи [2]
Україна: Виявлений лише на крайньому північному заході Українських Карпат [1-6].

Середовище існування та особливості біології. Живе у букових та ялицево-букових лісах. Розвиток виду вивчений К. Лампе (Lampe, 1975, цит. за [5]): імаго має два періоди активності (весною і восени); самки відкладають

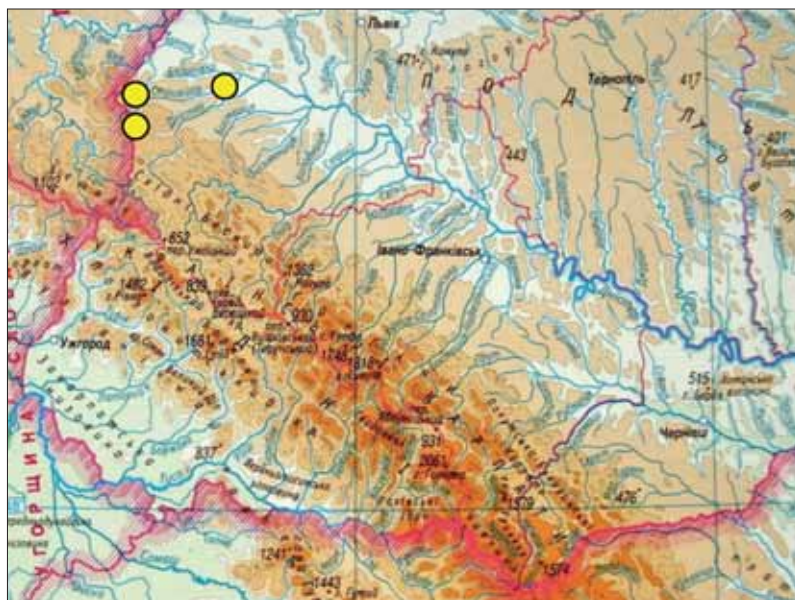

яйця у серпні-вересні; зимує личинка, яка розвивається з осені і до весни; заляльковування – влітку; молоді жуки появляються у кінці літа і активні восени (вересень-жовтень), спаровуються на наступну весну.

Сучасний стан. В Українських Карпатах рідкісний локальний вид.

Фактори загрози. Вирубування лісів і руйнування місць проживання виду, зокрема, лісової підстилки.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України або виділення особливих захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування (Лісовий кодекс України, 2006: стаття 41).

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1864;
2. Burakowski et al., 1974;
3. Різун, Яворницький, 1994;
4. Hürka, 1996;
5. Різун, 2003;
6. Крыжановский, 1983.

Текст: В. Різун
Фото: Р. Панін

Лемостенус земляний

Laemostenus terricola
(Herbst, 1783)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Європа, крім північної частини Фенноскандії, до Волги і Кавказу, завезений до Північної Америки [6].

Україна: Трапляється в цілій Україні, у Карпатах: Передкарпаття, Горгани, Красна [1-8].

Середовище існування та особливості біології. Евритопний ендегейний вид. У Карпатах з рівнин заходить у пояси букових та ялинових лісів. Трапляється у ґрунтових порожнинах, гро-

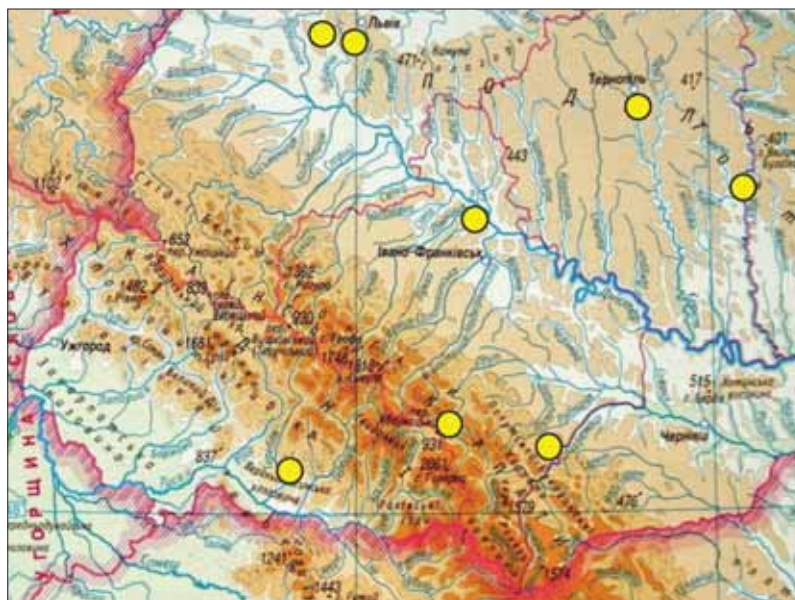

тах, під камінням, у підвалах, стайнях, норах гризунів, у ґрунті на полях. Живиться комахами, мокрицями. Розмноження не має сезонності. Молоді жуки попадалися у першій-другій декадах серпня [8].

Сучасний стан. Через прихований спосіб життя чисельність недостатньо вивчена. В буковому пралісі Угольського масиву Карпатського біосферного заповідника на висоті 600 м належав до видів-рецидентів [8].

Фактори загрози. Руйнування місць проживання виду.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України.

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Nowicki, 1864; 3. Miller, 1868; 4. Łomnicki, 1868; 5. Roubal, 1930; 6. Burakowski et al., 1974; 7. Hůrka, 1996; 8. Пізун, 2003.

Текст: В. Пізун
Фото: L. Borowiec

Хленіус споліатус

Chlaenius spoliatus
(Rossi, 1790)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Туруни – Carabidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Південна частина Середньої Європи і Південна Європа; наявність у Польщі вимагає підтвердження [3].

Україна: У Західному регіоні України відомий з Волино-Поділля, Українських Карпат (Горгани, Рівна і Закарпатська низовина) [1-6].

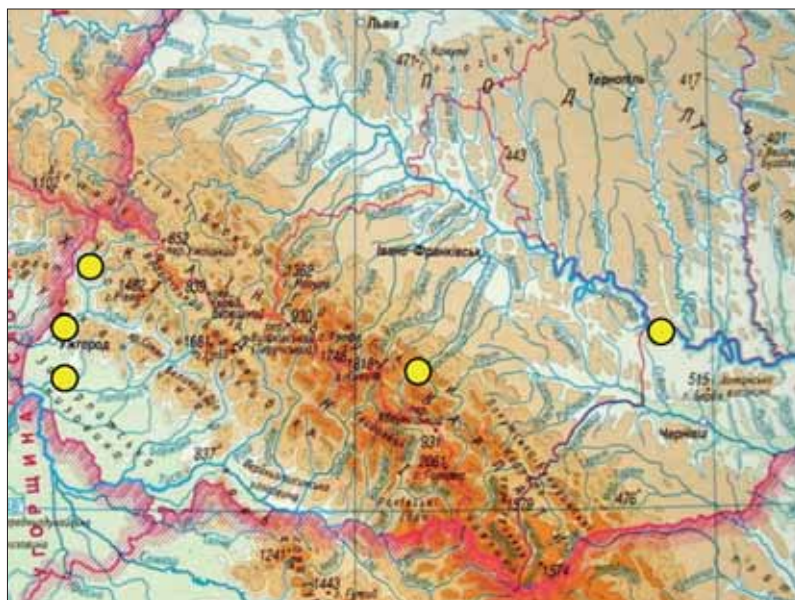
Середовище існування та особливості біології. Пігрофільний термофільний вид. Живе на берегах рік, трапляється під великим камінням. З низин заходить у пояс букових лісів.

Сучасний стан. Нечисленний вид.

Фактори загрози. Руйнування місць проживання виду – антропогенізація і деградація природної берегової лінії рік (вибір гравію для будівельних потреб, «окультурення» берегової лінії, скидання сміття на берегах і т.п.).

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України.

Джерела інформації:

1. Лазорко, 1938;
2. Петрусенко, Петрусенко, 1971;
3. Burakowski et al., 1974;
4. Hürka, 1996;
5. Різун, 2003;
6. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: В. Різун, О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Лаккорн Коча

Laccornis kočai
Ganglbauer, 1906

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Панонський вид, відомий у Словенії, Австрії, Угорщині [1, 2].
Україна: Закарпаття; наведений для околиць м. Харків [1-3].

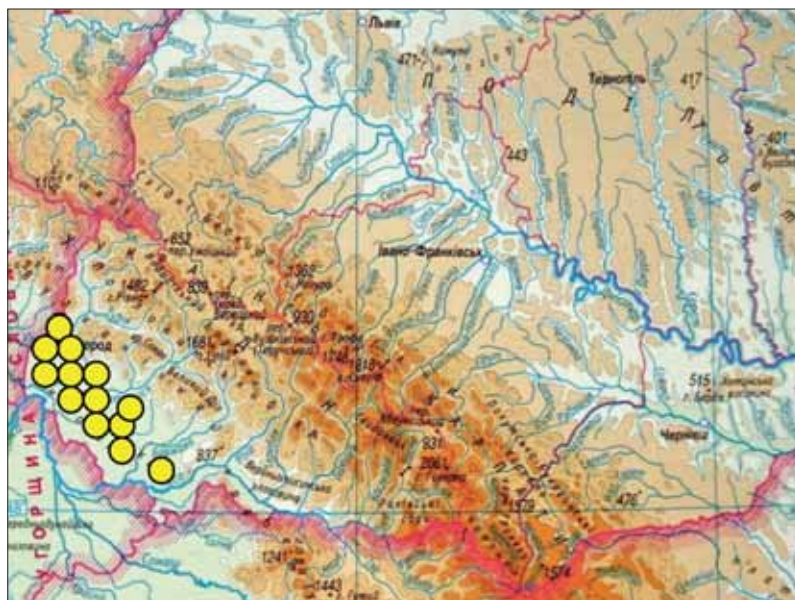
Середовище існування та особливості біології. Трапляється на Закарпатській низовині західніше лінії Ужгород–Мукачево–Вилок. Зустрічається у невеликих тимчасових болотах, порослих лепешняком і осоками. Живе як у відкритих, так і в затінених водо-

ймах, здебільшого в дубових лісах або неподалік від них. Виявлений також у проточному каналі у вільховому лісі (ок. с. Вилок Виноградівського р-ну). Ранньовесняний вид, пробудження настає після перших повеней, іноді вже на початку лютого. У цей період жуки зустрічаються і в заплавах рік. Пік чисельності припадає приблизно на початок квітня, імаго поодинокі трапляються до початку літа. Вихід молодих жуків відзначений у травні [2].

Сучасний стан. Загалом локальний і нечисельний, хоча місцями звичайний вид.

Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів внаслідок осушення і забруднення водойм, вирубування рівнинних дубових лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронного законодавства. Запобігання руйнуванню придатних для існування виду біотопів, обмеження господарської діяльності у місцях його виявлення.

Джерела інформації:

1. Захаренко, Грамма, 1979; 2. Мателешко, 2002; 3. Мателешко, 2008б.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Гідропорус довговусий

Hydroporus longicornis
Sharp, 1870

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Голарктичний вид арктичного походження. Зустрічається у Пн., місцями у Середній і Зах. Європі, на Лабрадорі [2, 3].

Україна: Лівобережжя, північ Житомирської області, Карпати (Бескиди, Горгани, Чорногора, Вулканічний хр.) [5].

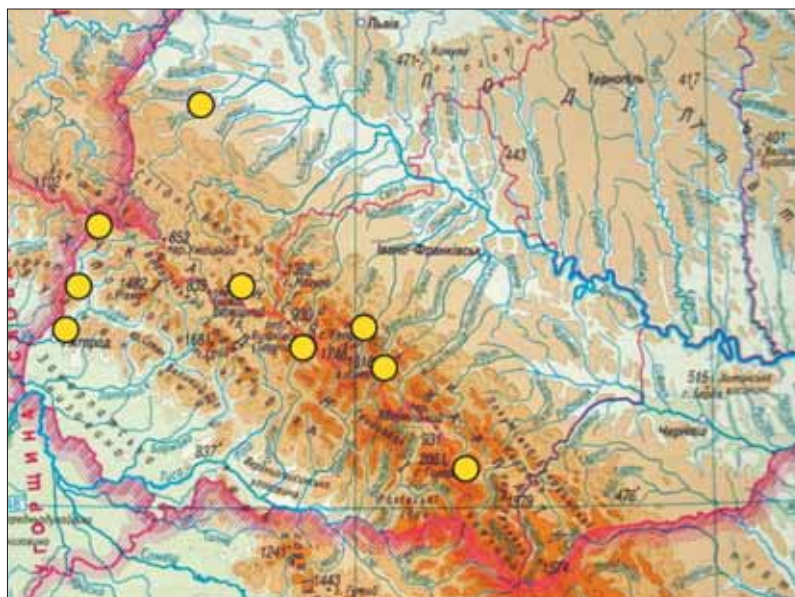
Середовище існування та особливості біології. Ацидофільний вид, зустрічається у невеликих ямах і калю-

жах на мезотрофних сфагнових болотах, холодних джерельних водоймах. Віддає перевагу освітленим водоймам. Навесні зрідка трапляється в тимчасових присхилових проточних болотах (ок. с. Невицьке Ужгородського р-ну, 5.03.1995 р.). Імаго активні від першої декади березня до третьої декади серпня [5].

Сучасний стан. Рідкісний і локальний вид на південній межі ареалу, трапляються поодинокі особини.

Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів внаслідок забруднення і осушення водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронного законодавства. Запобігання руйнуванню придатних для існування виду біотопів, обмеження господарської діяльності у місцях його виявлення.

Джерела інформації:

1. Kinel, 1949;
2. Зайцев, 1953;
3. Gajewski, 1971;
4. Беляшевский, 1989;
5. Мателешко, 2008б.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Ореодит північний

Oreodytes borealis
(Gyllenhal, 1827)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Бореально-монтанний вид. Відомий у Північній Європі та горах Середньої Європи (Піренеї, Альпи, Карпати, Балкани), а також у Закарпатті [3, 4].

Україна: Карпати (хребти Чорногора та Свидовець), м. Тернопіль [1, 2, 5].

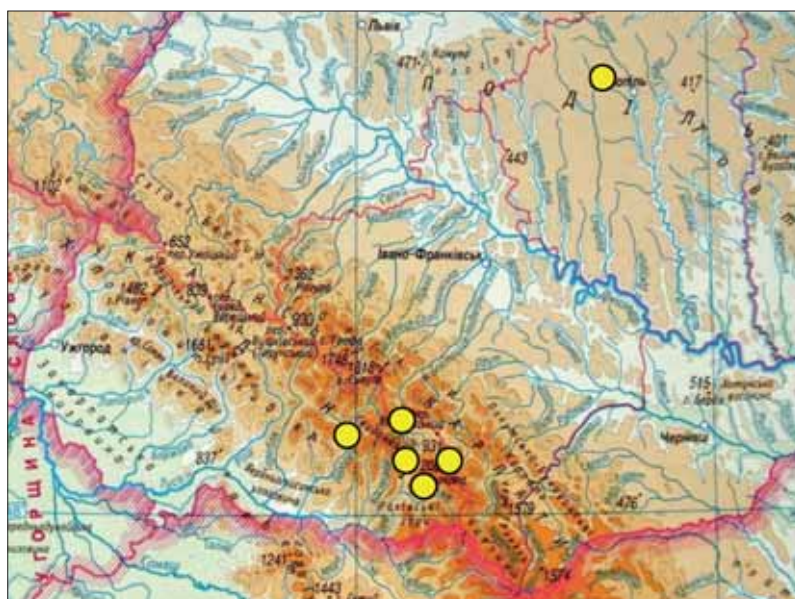
Середовище існування та особливості біології. Трапляється в долинах гірських річок і потоків в межах висот 600-900 м. Реофільний вид, зустрічається в струмках і потоках з піщаним або кам'янистим дном. В умовах регі-

ону мешкає здебільшого в невеликих освітлених проточних ямах у руслах малих річок з піщаним або замулистим дном і бідною рослинністю. Личинки трапляються у липні [3]. Імаго виявлені у третій декаді липня [5].

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений вид, відомий з кількох місцезнаходжень. Лише в окремих сприятливих умовах його чисельність може сягати 3-5 особин/1 м² водойми.

Фактори загрози. Забруднення і руйнування біотопів виду внаслідок зарегулювання стоку річок і потоків, надмірного вирубування на гірських схилах, трелювання деревини по руслах водотоків.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронного законодавства. Запобігання руйнуванню придатних для існування виду біотопів, обмеження господарської діяльності у місцях його виявлення.

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1858; 2. Kinel, 1949; 3. Galewski, 1971; 4. Редкиенасекомые, 1982; 5. Мателешко, 2008б.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Гребець Солієра

Agabus solieri
Aubé, 1836

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Крайня північ і високогір'я Європи (Піренеї, Альпи, Карпати, Балкани) та Кавказу [2, 3].

Україна: Карпати [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Аркто-альпійський реліктовий вид, часто розглядається як підвид *Agabus bipustulatus* L. Трапляється в субальпійському та альпійському поясах Чорногірського хребта на висотах 1600-1800 м. Живе майже виключно у високогірних олі-

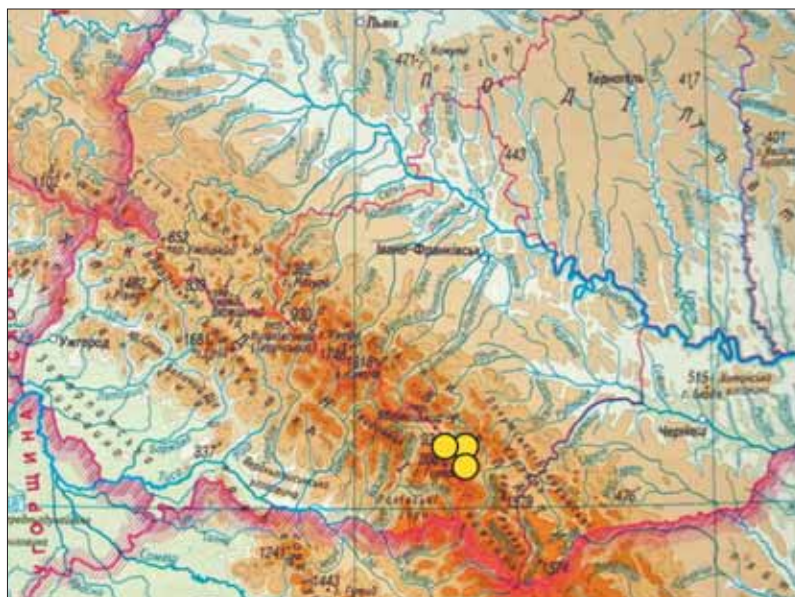

готрофних озерах. Жуки тримаються у прибережних ділянках водойм серед каміння [4]. Жуки і личинки хижі, живляться дрібними безхребетними і личинками водних комах. Розвиток триває 1 рік.

Сучасний стан. На території Карпат рідкісний і локально поширений вид, відомий з кількох місцезнаходжень. Лише в окремих сприятливих умовах його чисельність може досягати 10-20 особин на один метр берегової лінії [4].

Фактори загрози. Забруднення і руйнування прибережних ділянок гірських озер внаслідок нерегульованої рекреації, і пов'язана з цим евтрофікація водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Зменшення антропогенного впливу на гірські водойми. Запобігання руйнуванню відомих і придатних для існування виду біотопів. Охороняється у складі високогірних природних угруповань КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Lomnicki, 1868;
2. Зайцев, 1953;
3. Редкие насекомые, 1982;
4. Мателешко, 20086.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Гребець щитовидний

Agabus clypealis
C. G. Thomson, 1867

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: IUCN: EN; ЧКК: EN

Поширення. Північна і частково Середня Європа (Данія, Німеччина, Швеція, Чехія, Польща, Латвія, Білорусія, Європейська частина Росії), Сибір [1, 4].
Україна: Північ Полісся [3], Київська обл. [2], Закарпаття [4, 5].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється на Закарпатській низовині та у південно-західних передгір'ях, а локально також у поясі букових лісів у межах Вулканічного хребта [4]. У горах знайдений

у ямі на оліготрофному сфагновому болоті разом з плавунцями *Hydroporus melanocephalus*, *H. obscurus*, *H. melanarius*. Зустрічається майже завжди разом із видом *Hydroporus brevis*. На низовині та у передгір'ях трапляється у невеликих, частково пересихаючих багнистих болотах і канавах (в тому числі і проточних), з великою кількістю детриту на дні, в дубових лісах, часто разом із *Agabus striolatus*. Імаго відмічені від початку березня до початку липня. Молоді жуки виявлені на

початку червня і на початку липня. Жуки і личинки хижачки, живляться дрібними безхребетними і личинками водних комах [4].

Сучасний стан. Загалом рідкісний і локально поширений вид на південній межі ареалу, відомий з небагатьох місцезнаходжень.

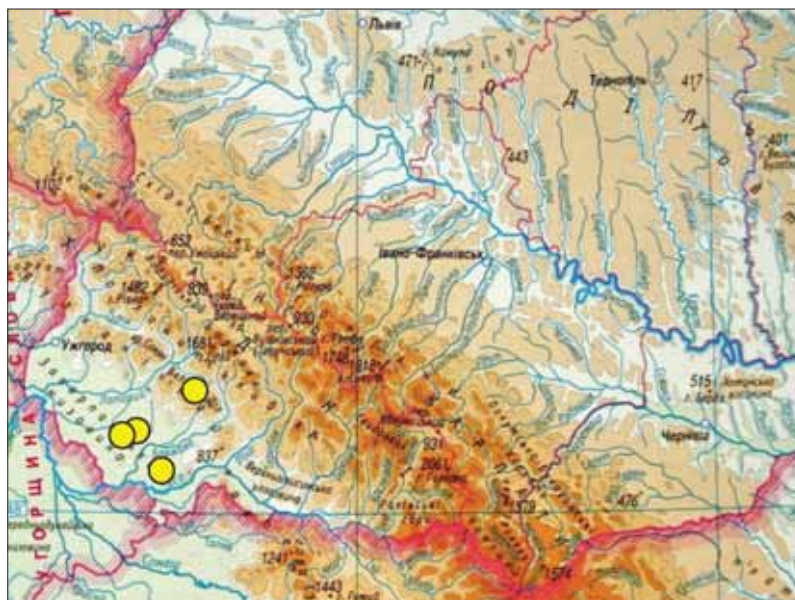
Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів внаслідок осушення і забруднення водойм, вирубування дубових лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Зменшення антропогенного впливу на водойми, дотримання вимог водоохоронного законодавства. Охороняється у складі природних угруповань НПП «Зачарований край».

Джерела інформації:

1. Зайцев, 1953; 2. Лазорко, 1963; 3. Беляшевский, 1989; 4. Мателешко, 2002; 5. Мателешко, 2008б.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Плавунець-тинник потовщений

Ilybius crassus
C. G. Thomson, 1854

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

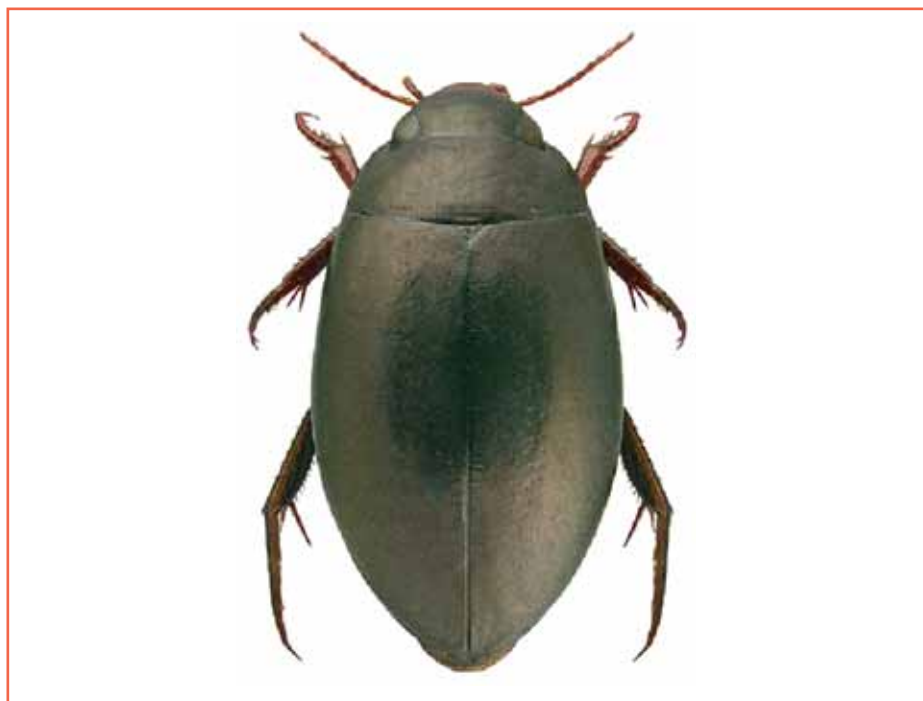
Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Бореально-монтанний вид, поширений на півночі Євразії, а також у горах Середньої Європи (Альпи, Карпати) [2].

Україна: Карпати (Бескиди, Горгани, Чорногора, Свидовець) [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється від нижнього лісового до субальпійського поясів на висотах 700-1500 м. Ацидофільний вид, живе найчастіше на мезотрофних і оліготрофних сфаг-

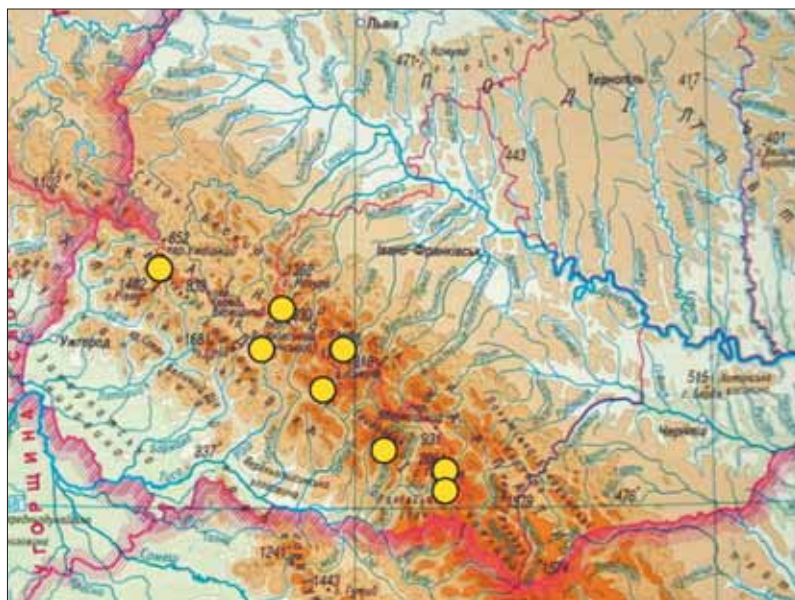

нових болотах, а також у евтрофних і дистрофних озерах. Імаго активні протягом липня-серпня. Жуки і личинки – хижаки, живляться здебільшого водними безхребетними. Відзначене живлення імаго пугловками кумки жовто-черевой (*Bombina variegata* L.) [4].

Сучасний стан. Досить рідкісний і локально поширений вид на південній межі ареалу, відомий з небагатьох місцезнаходжень [4].

Фактори загрози. Руйнування біотопів виду внаслідок забруднення і осушення боліт, нерегульованої рекреації.

Рекомендовані заходи охорони. Запобігання руйнуванню біотопів виду, надмірній рекреації і забрудненню водойм. Дотримання заповідного режиму на території КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Kinel, 1949; 2. Зайцев, 1953; 3. Лазорко, 1963; 4. Мателешко, 20086.

Текст: О. Мателешко
Фото: L. Borowiec

Плавунець-поводень дволінійний

Graphoderus bilineatus
(De Geer, 1774)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ: Недостатньо відомий; ЧКК: VU

Поширення. Північна, Середня (на південь до Італії і Боснії) і Східна Європа, Північний Казахстан, Західний Сибір [2, 4].

Україна: Переважно у північній частині (Волинська, Київська, Харківська, Чернігівська, Сумська області), а також на Закарпатті та у Луганській області [2-4].

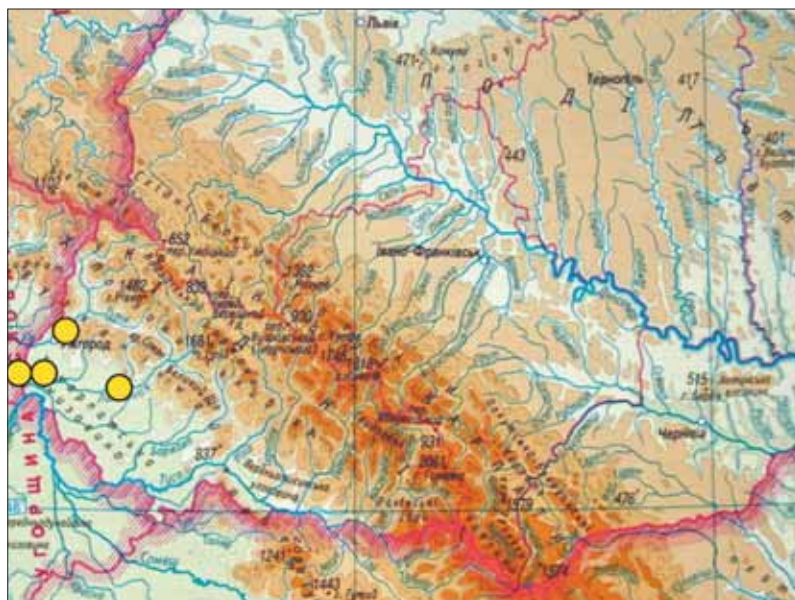
Середовище існування та особливості біології. Трапляється на Закар-

патській низовині, а зрідка і в передгір'ях Карпат. Зимує на стадії імаго, активний з березня по жовтень. Жуки і личинки хижаки, зустрічаються найчастіше в зарослих ділянках великих озер і ставків, меліоративних каналах, а також штучних ямах. Вихід молодих жуків спостерігався в кінці жовтня у заплавному озері [3].

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений вид, трапляються поодинокі особини [3].

Фактори загрози. Порушення гідрологічного режиму водойм внаслідок меліоративних робіт; забруднення водойм і прибережних ділянок.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронного законодавства. Запобігання руйнуванню придатних для існування виду біотопів, обмеження господарської діяльності у місцях його виявлення.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. Зайцев, 1953; 3. Мателешко, 2008б; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: J. Hlasek

Плавунець широкий

Dytiscus latissimus

Linnaeus, 1758

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Плавунці – Dytiscidae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC: II; HD: IV; ЄЧС: E; ЧКУ: Недостатньо відомий; ЧКК: CR

Поширення. Північна, Середня і, частково Південна Європа, Західний Сибір, Північний Казахстан [3-7].

Україна: Полісся, північ Лісостепу, Передкарпаття, Закарпаття [1-4, 6, 7].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у літоралях великих озер, зарослих густою рослинністю (напр. осоками і хвощем), а також у малих річкових

річках. Дорослі жуки зимують у водоймі, після весняного пробудження приступають до розмноження. Наприкінці весни самка відкладає яйця всередину тканин водних рослин. Личинки розвиваються протягом літа, тримаються біля дна водойм і живляться малорухливими водними безхребетними, здебільшого личинками волохокрильців (*Trichoptera*) [4], а також червами, молюсками, ракоподібними, личинками риб і жаб. Хижі жуки активні у вересні – жовтні. Вони поїда-

ють водних безхребетних, а також личинок і молодь риб і земноводних [4].

Сучасний стан. Рідкісний вид, відомий за небагатьма давніми знахідками. Сучасні знахідки у регіоні відсутні.

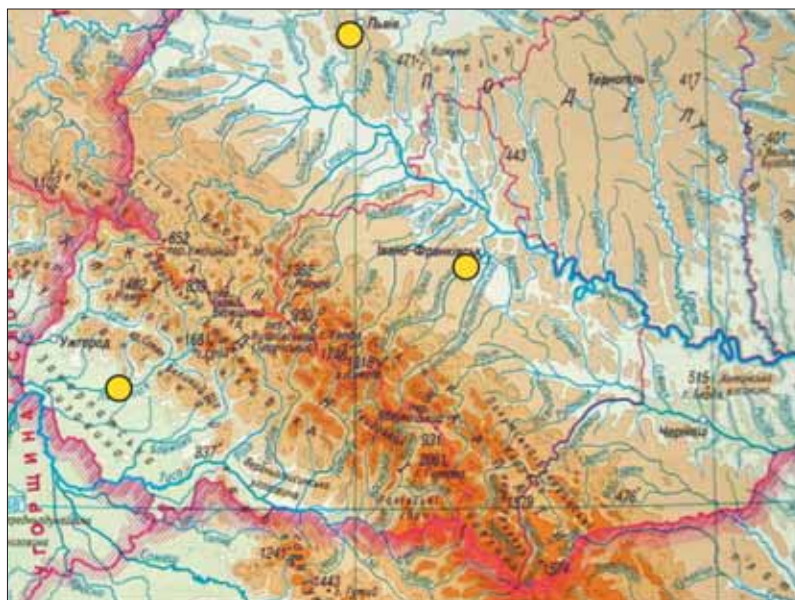
Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів і зменшення кормової бази внаслідок забруднення водойм і порушення їх гідрологічного режиму.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронного законодавства. Запобігання руйнуванню придатних для існування виду біотопів, обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях його виявлення.

Джерела інформації:

1. Lomnicki, 1875; 2. Roubal, 1930; 3. Зайцев, 1953; 4. Редкие насекомые, 1982; 5. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 6. Мателешко, 2008б; 7. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: R. Sejkora

Парацимумс бронзовий

Paracymus aeneus
C. G. Thomson, 1867

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Водолюби – Hydrophilidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Середня і Південна Європа, Західна Азія, Північна Африка [1].

Україна: Поділля, Закарпаття, Одеська обл. [1].

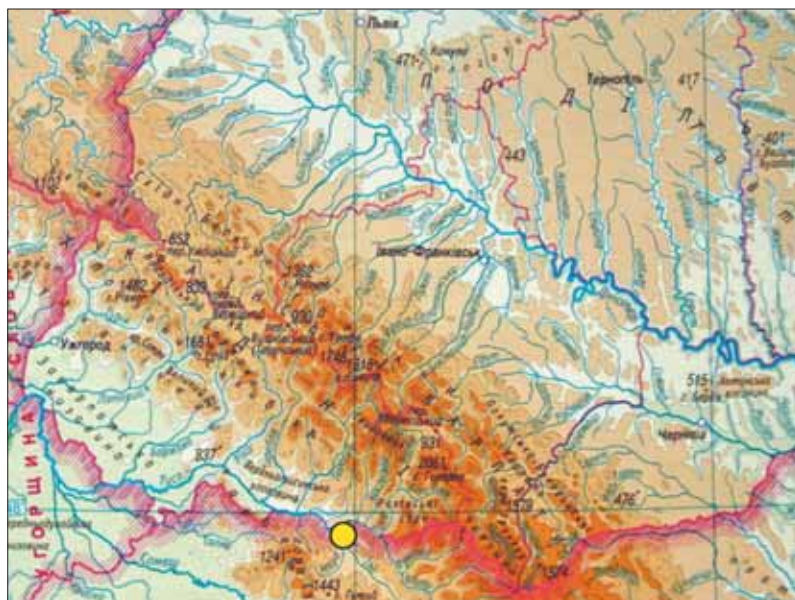
Середовище існування та особливості біології. Галобіонтний вид, живе на узбережжях морів, а також у внутрішньо-континентальних солоних водоймах. Відзначений в Хуст-Солотвинській западині на висоті близько 300 м (сmt Солотвино Тячівського

району, 04.06.1995 р.). Біологія виду вивчена недостатньо. Знайдений у прибережній ділянці солоного озера, слабо зарослій осоками, разом з такими галофільними видами, як *Enochrus bicolor* F. і *Berosus spinosus* Stev.

Сучасний стан. В Україні – дуже рідкісний і локально поширений вид. У Карпатах відома єдина знахідка у прибережній ділянці солоного озера, де був численним.

Фактори загрози. Знищення придатних для існування виду біотопів внаслідок забруднення солоних водойм, надмірної рекреації, техногенних катастроф.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронного законодавства. Запобігання руйнуванню біотопів виду та обмеження антропогенного впливу в місцях його виявлення.

Джерела інформації:
1. Мателешко, 2008б.

Текст: О. Мателешко
Фото: L. Borowiec

Кренітіс пунктатостріата

Crenitis punctatostriata
Letzner, 1840

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Водолюби – Hydrophilidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Гори Середньої Європи. Відомий у пд. Польщі, Словаччині і пн. Румунії [1, 2].

Україна: Карпати у межах Чорногори, Свидівця і Горган [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється від нижнього лісового до субальпійського поясу, найчастіше в межах висот 800-1500 м. Ацидофільний вид, приурочений до стоячих і проточних калюж на мезо- і евтрофних сфаг-

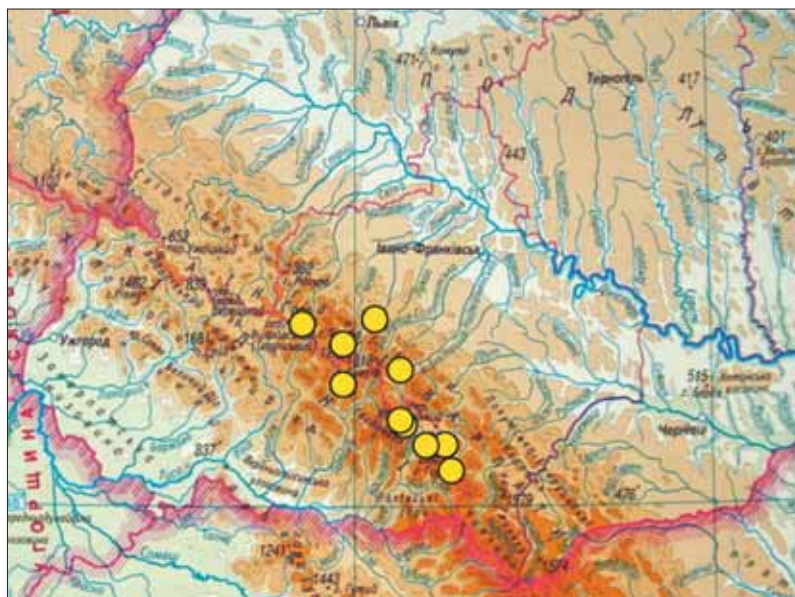
нових болотах; зрідка зустрічається також у т. зв. “вісячих болотах” серед гіпнових мохів (хр. Свидовець, г. Татарука, 26.07.1995 р.). Імаго відмічені з середини червня до кінця серпня [2].

Сучасний стан. Рідкісний і локальний вид на північно-східній межі ареалу. В окремих водоймах єдиний представник водних твердокрилих і є чисельним.

Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів

внаслідок забруднення і осушення водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання вимог водоохоронного законодавства. Запобігання руйнуванню придатних для існування виду біотопів, обмеження господарської діяльності у місцях його виявлення.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. Мателешко, 2008б.

Текст: О. Мателешко
Фото: L. Borowiec

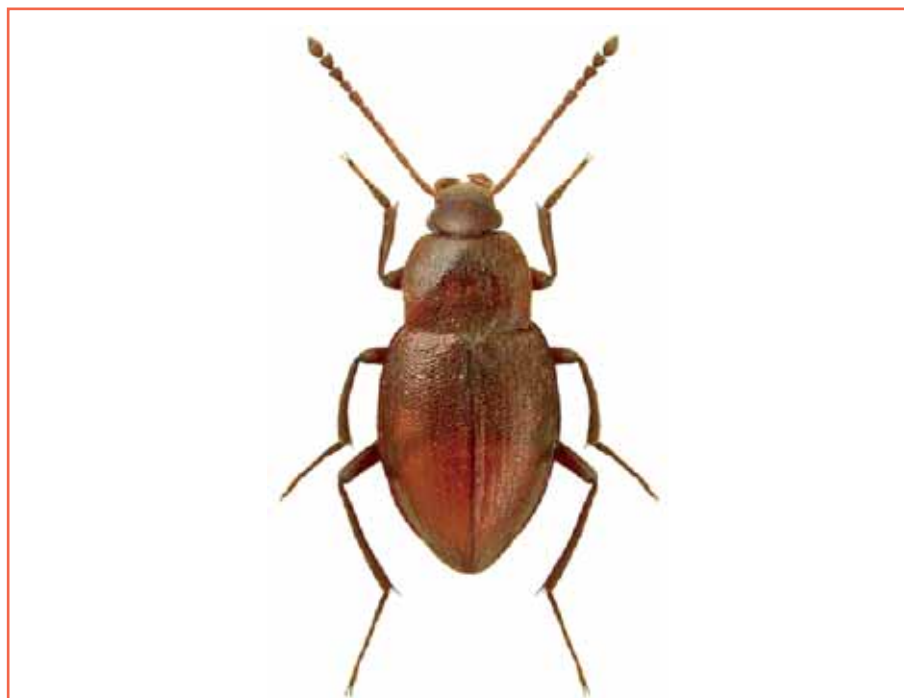
Рибінськіелла пишна

Rybinskiella magnifica
(Rybiński, 1902)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Лейодіди – Leiodidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Ендемік Східних Карпат (Україна, Румунія) [1, 2].

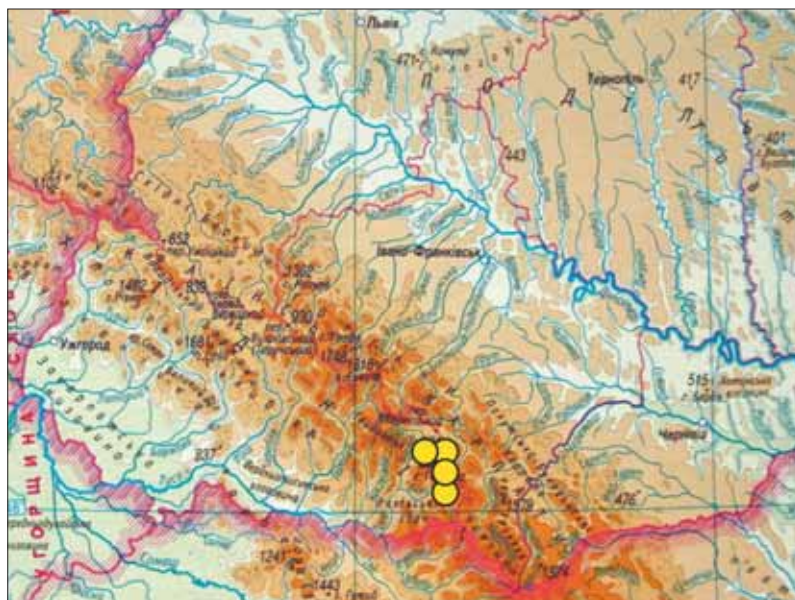
Україна: Карпати (хр. Черногора) [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється влітку у високогір'ї (альпійський і субальпійський пояси). Біологія виду майже не досліджена. Жуків знаходили на гниючих органічних рештках, під каменями і мохом, в гумусі по краях снігових полів [1, 2].

Сучасний стан. Не з'ясований. Трапляється дуже рідко і поодинокі, хоча у пастки іноді відловлювався у значній кількості [3].

Фактори загрози. Надмірне рекреаційне навантаження на високогірні екосистеми.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування особливостей біології виду. Дотримання заповідного режиму на території КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Rybiński, 1902; 2. Roubal, 1930;
3. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
Фото: L. Borowiec

Стафілін волохатий

Emus hirtus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Стафіліни – Staphylinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Європа, Кавказ і Закавказзя, Західний Сибір, Казахстан [2, 4].
Україна: Вся територія [1-6].

Середовище існування та особливості біології. Поширений здебільшого на низовині та у передгір'ях. Трапляється з травня до жовтня у різноманітних біотопах на екскрементах, трупах тварин, гної, смітниках біля людських осель, у порохня-

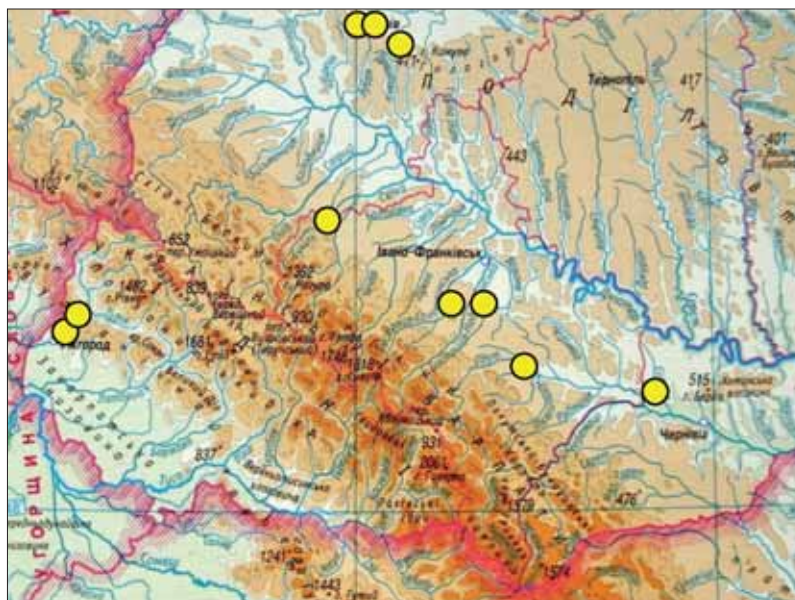
вій деревині, просякнутій деревним соком [6]. Зимують дорослі жуки. Жуки і личинки – хижаки, живляться комахами та їх личинками.

Сучасний стан. Досить рідкісний і локально поширений вид, трапляються поодинокі особини.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок застосування пестицидів, санітарних рубок

у лісах, рекреаційного навантаження тощо [2, 6].

Рекомендовані заходи охорони. Дослідження біології виду, обмеження антропогенного пресу в місцях виявлення його популяцій.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930;
2. ЧКУ, 1994;
3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
4. Петренко, 2005;
5. Мателешко, 2007;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Кведій карпатський

Quedius transsylvanicus
(Weise, 1875)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Стафіліни – Staphylinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Ендемік Східних Карпат (Україна, Словаччина, Польща, Румунія).

Україна: Карпати: Чорногора, Свидовець, Горгани, Руна, Вулканічний хребет [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється здебільшого у природних гірських лісах та пралісах, а також у субальпійському поясі Карпат. Мешкає у підстилці, мохові, під корою дерев та каменями.

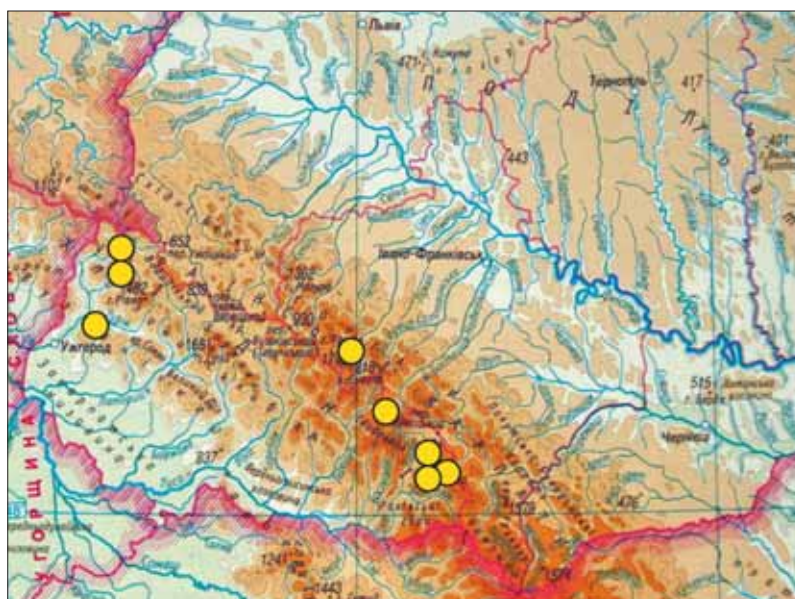
Активний з травня по вересень. Личинки і дорослі жуки – хижачки, активно переслідують дрібних безхребетних та їхніх личинок [1-3].

Сучасний стан. Досить рідкісний і локальний вид, трапляються здебільшого поодинокі особини. У сприятливих умовах (наприклад, у гірських лісах Чорногори) іноді численний [2, 3].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок ви-

рубання лісів і пов'язаною з ними наступною деградацією ґрунтового покриву; надмірне рекреаційне навантаження на гірські екосистеми.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біологічних особливостей виду, обмеження антропогенного впливу на його біотопи. Охороняється у складі природних екосистем УНПП, КБЗ, КНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. ЧКУ, 2009; 3. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Стафілін широкий

Velleius dilatatus
(Fabricius, 1787)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Стафіліни – Staphylinidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Європа, Західний Сибір, Туреччина, Китай, Японія, Південна Корея [1].

Україна: Полісся, лісостепова зона, Карпатський регіон [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється здебільшого на низовині та у передгір'ях у червні-липні. За даними Я. Рoubала [1], живе у гніздах шершня (*Vespa crabro*) в дуплах поодиноких старих дерев дуба, верби, тополі, липи

тощо. Тримається серед порохна під гніздом і біля нього. Зрідка і поодинокі трапляються поза гніздами. Личинки і дорослі жуки – хижачки, полюють на багатоніжок, що живуть у гнізді, а також можуть живитись соком дерев і солодкими зборами шершнів [1].

Сучасний стан. Вид рідкісний у всьому ареалі, трапляється поодинокі [1]. У сприятливих умовах південно-західних передгір'їв іноді трапляється скупченнями до 10 особин [2].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих природних лісів, порушення вікової структури деревостанів, знищення старих дуплистих дерев, санітарних рубок лісу. Скорочення популяції шершня, у гніздах якого мешкає стафілін широкий.

Рекомендовані заходи охорони. Виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування або створення об'єктів природно-заповідного фонду України у місцях виявлення популяції виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1930; 2. Мателешко, 2007;
3. Мателешко, 2009в.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Жук-олень

Lucanus cervus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Рогачі – Lucanidae

Охоронний статус: BernC: III; HD: IV;
ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Середня і Південна Європа (на північ до пд. Швеції, на схід до Уралу), Західна Азія, Кавказ, Північна Африка [1, 2, 4, 5].

Україна: Майже вся територія [2, 3, 5].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється здебільшого на низовині та у передгір'ях; по долинах гірських річок підіймається до нижнього лісового поясу [6]. Жуки літають у травні-липні в широколистяних, передусім дубових лісах і на їх узліссях. Тримаються переважно в

кронах дерев, де живляться деревним соком, активні здебільшого у надвечірні години. Сапроксилобонт, самка відкладає овальні яйця в трухляві пеньки, дупла або в ґрунт біля гнилої деревини, якою живляться личинки. Крім дуба, личинки можуть розвиватись на плодкових породах, тополі, вербі, липі, буці, грабі, в'язі тощо. Розвиток личинки триває 4-5 (до 6) років, заляльковування відбувається восени.

Сучасний стан. Загалом не рідкісний, а місцями в південно-західних

передгір'ях – досить чисельний вид. У сприятливих умовах на пеньках і стовбурах старих дубів іноді збирається по 5-10 особин виду.

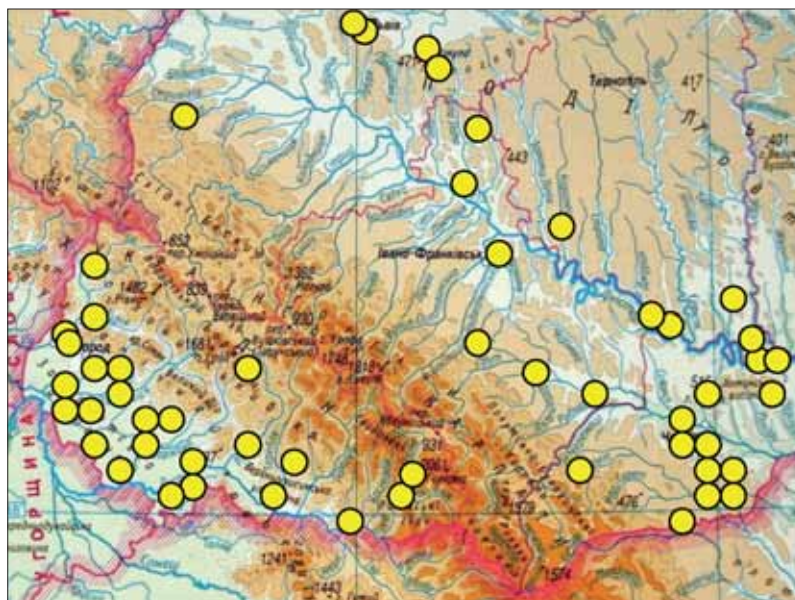
Фактори загрози. Скорочення площ старих природних лісів (особливо дубових), порушення вікової структури деревостанів, санітарні рубки, видалення мертвої деревини із лісів; відловлювання для колекцій та з сувенірними цілями.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропогенного впливу в місцях виявлення популяцій виду шляхом виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. ЧКУ, 1994; 3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 4. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 5. ЧКУ, 2009; 6. Мателешко, 2009в.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Рогачик скромний

Ceruchus chrysomelinus
(Hochenwarth, 1785)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Рогачі – Lucanidae

Охоронний статус: IUCN: NT; ЧКК:
VU

Поширення. Європа (від Піренеїв до Уралу і від Балканського півострова до Південної Скандинавії), Західний Сибір, Північно-Східний Китай [1, 2].
Україна: Карпатський регіон [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Бореомонтанний вид. Трапляється у природних листяних та мішаних лісах і пралісах нижнього та верхнього лісових поясів. Розви-

ток проходить здебільшого у гниючій деревині ялиці, а також ялини, бука, берези [1]. Заселяє лише деревину стовбурів старих відмерлих дерев на останніх стадіях розкладу, що пролежали у лісі протягом багатьох років. Віддає перевагу червоним та бурим гнилям. Цикл розвитку триває 3-4 роки. Імаго трапляються у червні-липні. Личинки останнього віку заляляковуються у липні в колісках, у яких і зимують молоді імаго рогачика [2].

Сучасний стан. Досить рідкісний і локально поширений, проте, місцями чисельний вид.

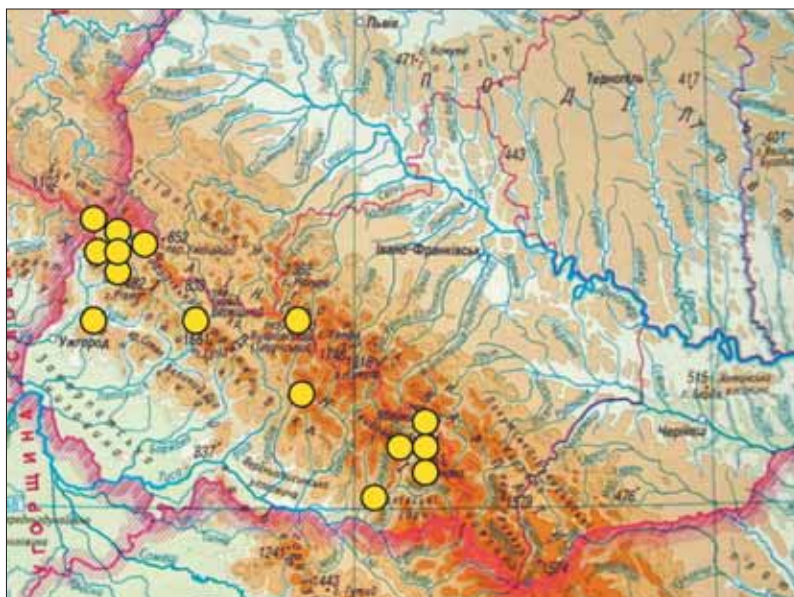
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих природних лісів, видалення з них мертвої деревини, порушення вікової структури деревостанів, санітарних рубок. Фрагментація та зростаюча ізоляція популяції виду, зокрема, через низьку здатність до розселення.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення популяції виду створення об'єктів природно-заповідного фонду України або виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування. Забезпечення державної охорони залишків природних лісів і пралісів регіону. Охороняється в складі лісових угруповань КБЗ, КНПП, УНПП, НПП «Синевир».

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Редкие насекомые, 1982; 3. Мателешко, 2009б.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Жук-самітник

Osmoderma barnabita
(Motschulsky, 1845)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Пластинчастовусі – Scarabaeidae

Охоронний статус: IUCN: NT; ЧКУ:
Вразливий; ЧКК: EN

Поширення. Східна і Середня Європа на захід до Австрії, Німеччини, і на пн. до Фінляндії, Європейська частина Росії [6-8].

Україна: Північ Лісостепової зони, Карпатський регіон [3, 8].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється здебільшого на низовині та у передгір'ях, найчастіше у річкових долинах. Зустрічається з кінця травня до серпня у старих, зокрема заплавних, листяних лісах і парках. Облігатний сапроксилобонт, самки відкладають до 30

яєць в дупла старих дерев дуба, бука, граба, верби, липи, плодкових дерев тощо. В таких умовах живуть разом по декілька, іноді десятки личинок, які живляться гнилою деревиною. Розвиток личинки триває 2 і більше років, дорослі личинки сягають розмірів 90-100 мм. Жуки активні здебільшого ввечері та вночі, живляться деревним соком, іноді трапляються на квітах. Літають погано, не здатні до далеких міграцій. Жуки мають сильний специфічний запах, який довго зберігається навіть у мертвої комахи [1-9].

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений стенотопний вид, трапляється лише поодинокі. Екологічно вразливий унаслідок вибагливості до середовища існування. Перебуває під охороною в Україні та сусідніх європейських країнах.

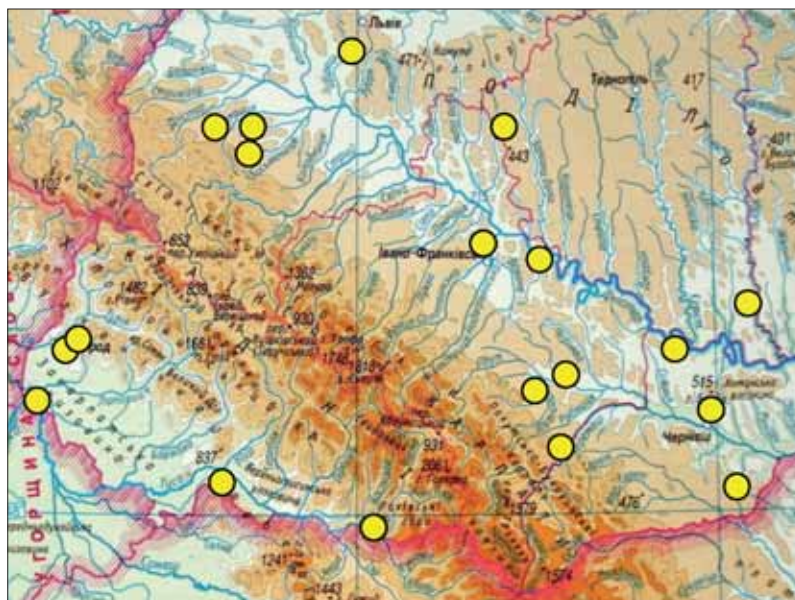
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів і фрагментація популяцій виду внаслідок скорочення площ і порушення вікової структури старих листяних лісів, видалення із них дуплистих дерев у результаті санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропогенного впливу на біотопи виду. Охорона та збереження старих дуплистих дерев, в тому числі в урболандшафтах (садах, парках і т.п.). Створення природно-заповідних об'єктів у місцях виявлення популяцій виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Редкие насекомые, 1982; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 5. Хлус і ін., 2002; 6. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 7. Ranius et al., 2005; 8. ЧКУ, 2009; 9. Мателешко, 2009б.

Текст: В. Рошко, О. Мателешко
Фото: L. Borowiec

Восковик мінливий

Gnorimus variabilis
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Пластинчастовусі – Scarabaeidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Лісові та гірські райони Європи від Великої Британії до Кавказу, Туреччина [1, 3].

Україна: Лісова і лісостепова зони, Карпати.

Середовище існування та особливості біології. Трапляється наприкінці весни і влітку від низовини до гірського поясу букових лісів. Приурочений до старих, збережених широколистяних (особливо дубових) лісів, а також старих парків. Облігатний

сапроксилобонт, личинки розвиваються протягом 2 років у порохнявій деревині і дуплах стовбурів мертвих дерев дуба, каштана кінського, а зрідка і інших листяних порід (бук, верба, вільха). Із лялечки, знайденої 6.06.2004 р. у порохні дубового пня через два дні вийшов дорослий жук [2]. Жуки активні у жаркі години доби і під вечір, зустрічаються на стовбурах і пнях старих дерев, а також на квітах, зокрема з родини зонтичних (*Umbelliferae*) [1-3].

Сучасний стан. Загалом рідкісний і нечисельний вид, трапляється поодиноким.

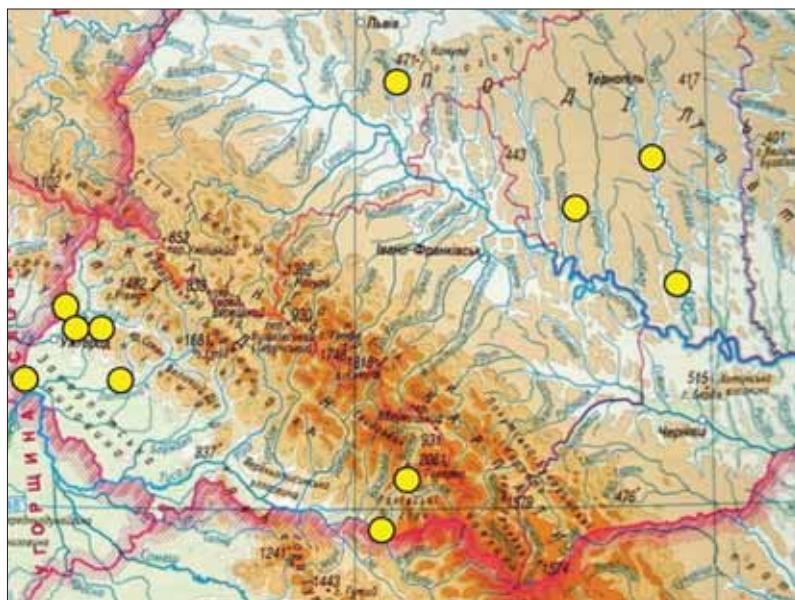
Фактори загрози. Руйнування біотопів і фрагментація популяції виду внаслідок скорочення площ старих природних листяних лісів, порушення вікової структури деревостанів, санітарних рубок і видалення мертвої деревини з лісу.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропогенного впливу на біотопи виду. Охорона і збереження старих ветеранних дерев. У місцях виявлення популяції виду виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Мателешко, 2009б; 3. Nieto, Alexander, 2010.

Текст: В. Рошко, О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Бронзівка велика

Cetonischema aeruginosa
(Drury, 1770)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Пластинчастовусі – Scarabaeidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа, Сибір, Монголія, Далекий Схід, Північна Корея, Мала Азія, Кавказ [1, 2].
Україна: Лісова і лісостепова зони [2].

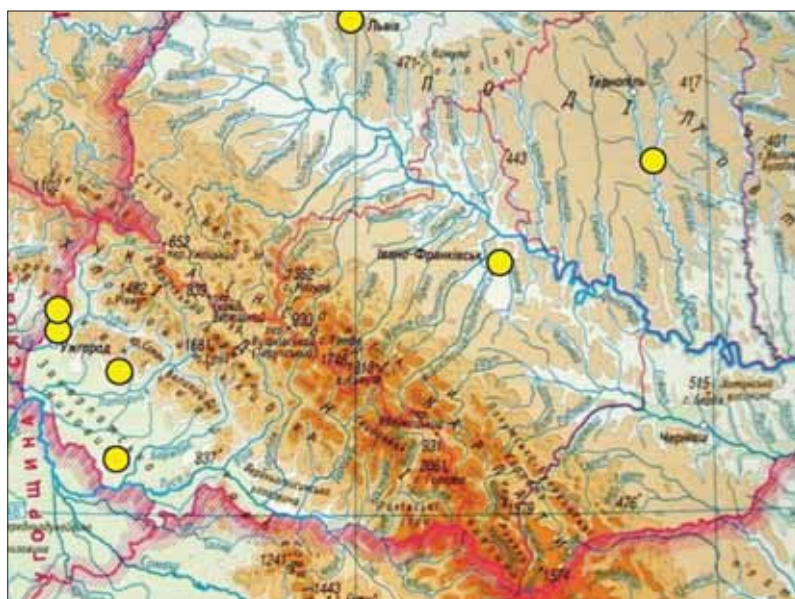
Середовище існування та особливості біології. Трапляється від низовини до гірського поясу букових лісів. Літ імаго відбувається з червня до серпня, зрідка до осені. Приурочений до старих, світлих широколистяних (особливо дубових) і мішаних лісів, а також парків. Облігатний сапрокси-

лобонт, личинки розвиваються протягом 2-4 років у порохнявій деревині в дуплах і стовбурах мертвих дерев дуба, а зрідка також тополі, ясеня, фруктових дерев. Жуки зустрічаються на стовбурах дерев, рідше – на квітах чагарників та дерев, зокрема липи; живляться здебільшого деревним соком [1-4].

Сучасний стан. Загалом досить рідкісний і нечисельний вид, трапляється поодиноким.

Фактори загрози. Руйнування біотопів виду внаслідок скорочення площ старих природних листяних лісів, порушення вікової структури деревостанів, санітарних рубок. Фрагментація популяцій виду.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропогенного впливу на біотопи виду. У місцях виявлення популяції виду виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Рідкісні види тварин, 2006; 3. Nieto, Alexander, 2010; 4. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: В. Рошко, О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Златка веселкова вербова

Lamprodila decipiens
(Gebler, 1847)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Златки – Buprestidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Європа, Кавказ, Сибір, Середня Азія [4].

Україна: По всій території; у Карпатах: Полонинський та Вулканічний хребет.

Середовище існування та особливості біології. В Українських Карпатах трапляється в лісових масивах на добре освітлених сонцем схилах до висоти 700 м. Личинка розвивається в деревині верби; розвиток триває

два роки. Імаго літають з травня до середини серпня.

Сучасний стан. В Українських Карпатах рідкісний вид, відомий лише за двома знахідками в околицях м. Свалява і смт Великий Березний в середині ХХ століття.

Фактори загрози. Вирубування лісів і руйнування місць проживання виду, зокрема, вербових чагарників.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду виділення особливо захищених лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування.

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1873;
2. Яницький, 1996;
3. Яницький, 2003;
4. Bilý et al., 2006.

Текст: О. Мателешко, Т. Яницький
Фото: М. Волкович

Діцерка букова

Dicerca berolinensis
(Herbst, 1779)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Златки – Buprestidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Середня і Південна Європа, Мала Азія [2].

Україна: Карпатський регіон [2-4].

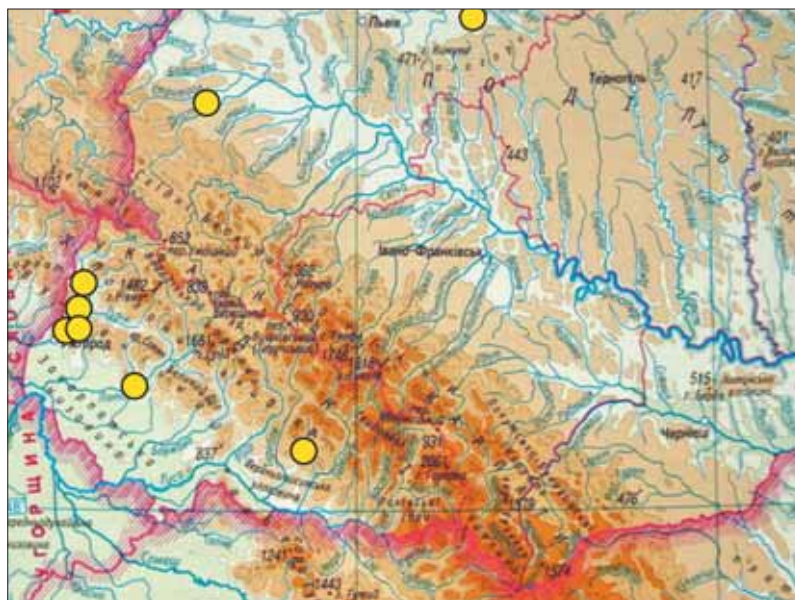
Середовище існування та особливості біології. Трапляється з травня по вересень у передгір'ях та гірському поясі букових лісів. Жуки активні у найжаркіші години доби, швидко літають, сідають на стовбури, деревину, гілки, листя дерев. У випадку небезпеки жуки відразу відлітають або падають у підстилку, прикидаючись

мертвими. Спарювання відбувається на листі буків та на стовбурах дерев. Самки відкладають яйця в тверду деревину відмираючих буків, зрідка інших листяних порід. Личинки розвиваються у деревині протягом кількох років, залежно від її стану [1-4].

Сучасний стан. Загалом рідкісний вид, трапляються поодинокі особини. На Закарпатті місцями (зокрема, на вирубках) трапляється частіше – до 3-5 особин на одному стовбурі бука.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих букових лісів, порушення вікової структури деревостанів, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження впливу лісгосподарських заходів на біотопи виду. У місцях виявлення популяцій виду виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Редкие насекомые, 1982; 3. Мателешко, 2009б; 4. Т. Яницький (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко, Т. Яницький
Фото: О. Мателешко

Евритирея австрійська

Eurythyrea austriaca
(Linnaeus, 1767)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Златки – Buprestidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа, Північна Африка [18].

Україна: Карпатський регіон: Передкарпаття, Бескиди, Горгани, Мармарош, Свидівець, Полонинський хребет, Закарпатська низовина [1-19].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих мішаних лісах за участі ялиці білої до висоти 850 м. Личинки розвиваються у деревині стовбурів відмираючих і мертвих дерев ялиці протягом 3-5 років. За даними Я. Роубала [1],

розвиток може відбуватися також на дубі (*Quercus*), сосні (*Pinus*), тополі (*Populus*), ялині (*Picea*). Жуки літають у червні – серпні, в місцях, де є багато мертвої деревини і старих пошкоджених дерев – на вітровалах, вирубках, складах деревини тощо.

Сучасний стан. В Українських Карпатах до середини ХХ століття був досить масовим, в останні десятиліття чисельність виду різко знизилася. Існування виду входить у протиріччя з господарською діяльністю людини.

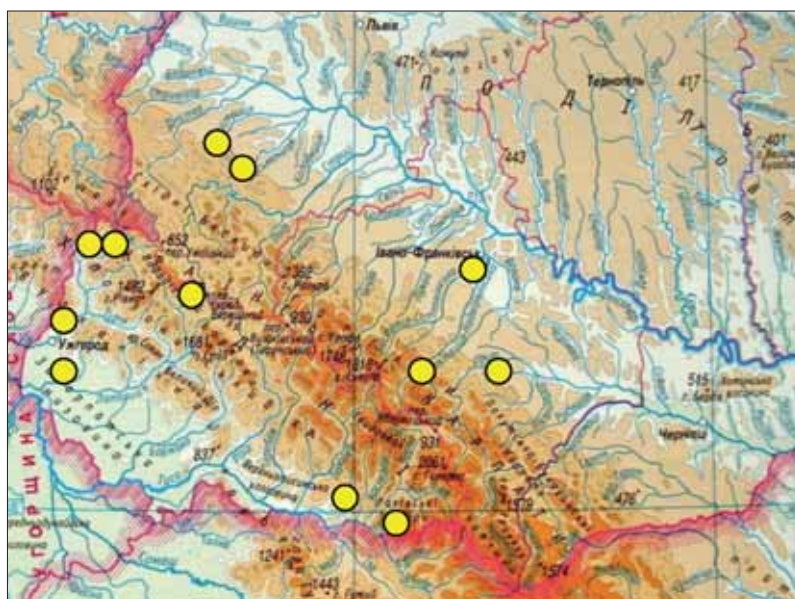
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих природних лісів, видалення з них мертвої деревини, порушення вікової структури деревостанів, санітарних рубок. Фрагментація та ізоляція популяцій виду.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропогенного впливу на біотопи виду. У місцях виявлення популяцій виду виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування. Охороняється в складі лісових біоценозів заповідників і національних парків регіону.

Джерела інформації:

1. Łomnicki, 1867; 2. Łomnicki, 1868;
3. Nowicki, 1873; 4. Vávra, 1928; 5. Roubal, 1936; 6. Kaszab, 1940; 7. Рихтер, 1952;
8. Загайкевич, 1954; 9. Загайкевич, 1955;
10. Загайкевич, 1956; 11. Загайкевич, 1958;
12. Загайкевич, 1978; 13. Загайкевич, 1987; 14. Яницький, 1996;
15. Яницький, 1997; 16. Яницький, 2003;
17. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 18. Bilý et al., 2006;
19. Мателешко, 20096.

Текст: О. Мателешко, Т. Яницький
Фото: О. Мателешко

Антаксія плодова

Anthaxia candens
(Panzer, 1792)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Златки – Buprestidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Середня та Південна Європа [6].

Україна: Захід України, Крим; у Карпатах: Вулканічний хребет, Закарпатська низовина.

Середовище існування та особливості біології. В Українських Карпатах трапляється у плодкових садах, а також на добре освітлених сонцем схилах до висоти 500 м. Самка відкладає яйця під кору стовбурів або товстих гілок вишні, черешні, сливи. Личинка роз-

вивається в деревині протягом 1-2 років. Заляльковування відбувається наприкінці літа, зимують дорослі жуки під корою дерев. Імаго літають протягом травня і червня [1-6].

Сучасний стан. В Українських Карпатах рідкісний вид, виявлений лише в кількох локалітетах в околицях м. Ужгорода і Мукачева.

Фактори загрози. Використання отрутохімікатів в сільському господар-

стві; вирубування кормових рослин личинок в природних біотопах.

Рекомендовані заходи охорони. У місцях виявлення виду в природних біотопах виділення особливих захисних ділянок.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Kaszab, 1940;
3. Яницький, 1996; 4. Яницький, 2003;
5. Bílý et al., 2006; 6. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко, Т. Яницький
Фото: О. Мателешко

Антаксія ялицева

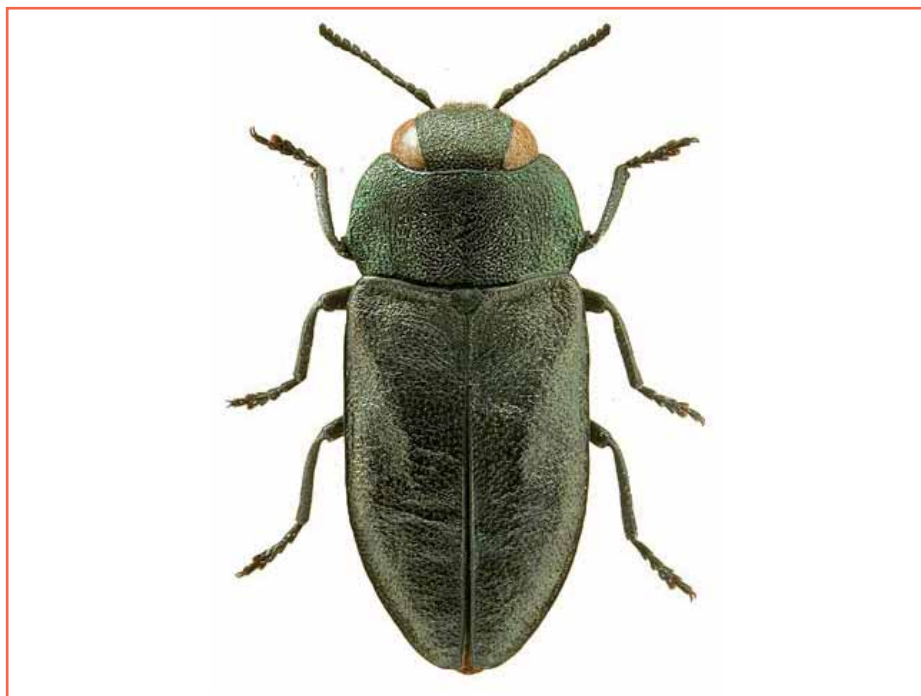
Anthaxia helvetica

Stierlin, 1868

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Златки – Buprestidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Гірські території Середньої та Південної Європи [9].

Україна: Мале Полісся, Крим; у Карпатах: Передкарпаття, Горгани, Покутсько-Буковинські Карпати, Чорногора, Мармарош [1-10].

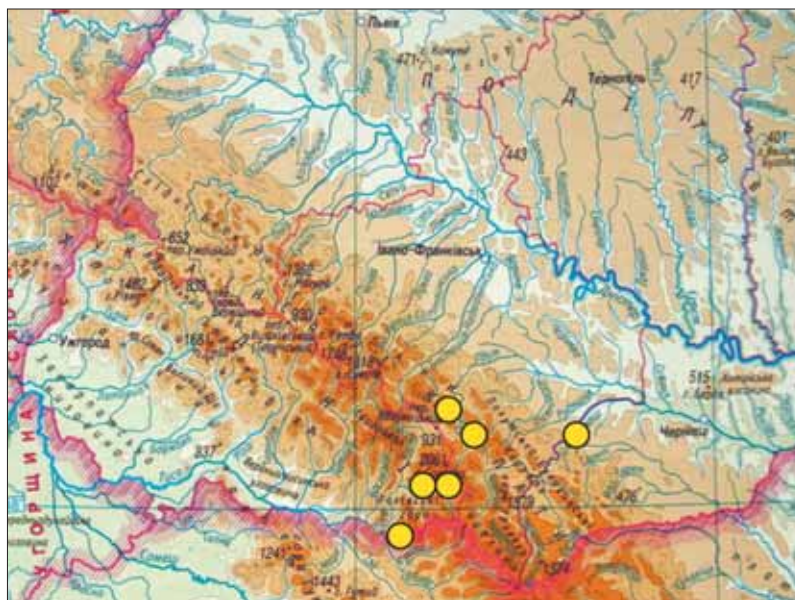
Середовище існування та особливості біології. В Українських Карпатах трапляється в ялинових та ялицевих лісах до висоти 1200 м. Личин-

ка розвивається в деревині ялиці, ялини, модрина, сосни, ялівцю; розвиток триває від одного до двох років. Імаго літають з травня по липень, виявлені на квітах жовтецевих та складноцвітих.

Сучасний стан. В Українських Карпатах за останні 10 років виявлений лише на природоохоронних територіях.

Фактори загрози. Вирубання хвойних лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Вид охороняється у складі КБЗ, національного природного парку «Гуцульщина», КНПП.

Джерела інформації:

1. Рихтер, 1944;
2. Рихтер, 1948;
3. Рихтер, 1949;
4. Лазорко, 1963;
5. Рихтер, Алексеев, 1965;
6. Загайкевич, 1978;
7. Загайкевич, 1987;
8. Яницький, 1996;
9. Bilý et al., 2006;
10. Яницький, 2007.

Текст: Т. Яницький, О. Мателешко
Фото: L. Borowiec

Ковалик лускатий

Lacon lepidopterus
(Panzer, 1801)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Ковалики – Elateridae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Середня і Південна Європа (крім Іберійського п-ова), Кавказ, Західний Сибір; у Німеччині та Данії вид вважається вимерлим [3].

Україна: Закарпаття, Карпати, Донецька обл. [1, 2, 4].

Середовище існування та особливості біології. Типово лісовий вид [1, 2]. Трапляється від низовини до верхнього лісового поясу в пралісах, природних шпилькових і мішаних лісах зокрема, на ділянках, що не за-

знали лісгосподарського втручання людини. Сапроксилобїонт, личинки живуть під корою і в гнилій деревині шпилькових (ялиця, ялина, сосна), а зрідка також широколистяних (дуб) порід. Заселяють старі відмираючі або мертві стовбури та пеньки дерев [1-4]. Личинки – облігатні хижачки, живляться різноманітними ксилофільними личинками, в тому числі і свого виду (канібалізм). Розвиток триває щонайменше 3 роки [2, 3]. Залялькування відбувається наприкінці літа,

а готові до виходу жуки перезимовують і з'являються навесні. Літ жуків триває до осені. Вони активні ввечері і вночі, а вдень ховаються під корою та в щілинах кори дерев [2, 3].

Сучасний стан. Дуже рідкісний вид первинних лісів, відомий за небагатьма, здебільшого давніми знахідками [2, 3]. Останнім часом відмічений на території Ужанського НПП [4].

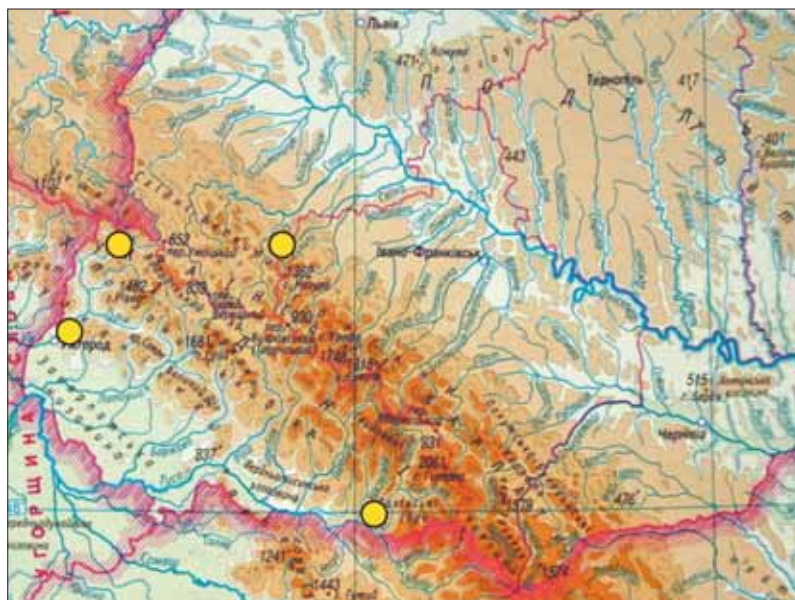
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ і порушення вікової структури старих природних лісів і пралісів, санітарних рубок. Фрагментація та зростаюча ізоляція популяції виду.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони гірських лісів і пралісів Карпат. Припинення лісгосподарських заходів і створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Долин, 1982; 3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 4. Мателешко, 2010.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Ковалик дібровний

Lacon querceus
(Herbst, 1784)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Ковалики – Elateridae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Європа (від Піренеїв до Росії і від Італії до Південної Скандинавії), Сибір [1, 2].

Україна: Закарпаття [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Типово лісовий вид [1, 2]. Трапляється в старих дубових лісах Закарпатської низовини та південно-західних передгір'їв. Готові до виходу жуки перезимовують і з'являються на весні. Активні ввечері і

вночі, часто сідають на кору дерев [1]. Вдень жуки ховаються здебільшого під корою дерев. Літ жуків триває до липня. Сапроксилобіонт, личинки живуть під корою і в гнилій деревині дуба, зрідка й інших широколистяних порід дерев, наприклад, в'яза [1]. Віддають перевагу старим відмираючим або мертвим стовбурам та пенькам дерев.

Сучасний стан. Вид рідкісний по всьому ареалу [2]. У першій половині

XX століття часто реєструвались зимуючі особини в м. Ужгород [1]; тепер лише зрідка трапляються поодинокі особини [3].

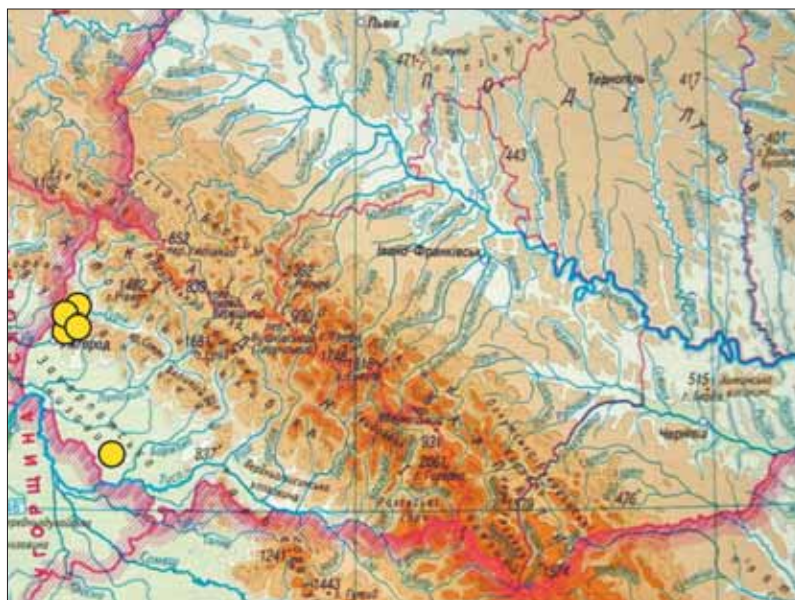
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих, природних дубових лісів, санітарних рубок, видалення мертвої деревини із лісів і порушення вікової структури деревостанів.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони дібров Закарпаття. Обмеження лісгосподарських заходів та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Долин, 1982; 3. Мателешко, 2009б.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Ковалик фіолетовий

Limonicus violaceus
(P. W. Müller, 1821)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Ковалики – Elateridae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC: II;
ЄЧС: E; ЧКК: CR

Поширення. Європа крім найпівденніших і найпівнічніших районів: Великобританія, Австрія, Естонія, Іспанія, Німеччина, Румунія, Словаччина, Угорщина, Франція, Чехія. У Данії та Польщі вважається вимерлим [2, 3].
Україна: Закарпаття [3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих теплих листяних лісах передгір'їв і поясу букових лісів, що зазнали мінімального антропогенного впливу [1, 2]. Вид є облігатним сапроксилобіонтом, розвивається у приземних

дуплах старих листяних дерев, найчастіше дуба і бука. Розвиток личинок проходить у спорохнявілих стінках дупла, а також у вологому коричнево-чорному шарі порошна, утвореному внаслідок природного руйнування серцевини дерева грибами, на дні дупла. Залляльковування відбувається у серпні – вересні, молоді жуки перезимовують у лялечкових комірках в стінках або на дні дупла. Дорослі жуки з'являються навесні і ведуть прихований спосіб життя в дуплах, активні вночі [2].

Сучасний стан. Дуже рідкісний вимираючий вид, релікт первинних широколистяних лісів [2]. Екологічно вразливий унаслідок вибагливості до середовища існування. Перебуває під охороною у всіх європейських країнах, на території яких відомий. Останнім часом відмічений в Ужгородському і Перечинському районах Закарпатської області [3].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих природних листяних лісів і пралісів, порушення вікової структури деревостанів, санітарних рубок. Фрагментація та зростаюча ізоляція популяцій виду, зокрема, через низьку здатність до розселення.

Рекомендовані заходи охорони. Виділення та збереження ділянок зі старими та мертвими деревами у лісах. Охорона старих дуплистих дерев. Обмеження лісгосподарських заходів та створення природно-заповідних об'єктів у місцях виявлення популяцій виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Мателешко, 2011.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Ковалик чотирикрапковий

Ampedus quadrisignatus
(Gyllenhal, 1817)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Ковалики – Elateridae

Охоронний статус: IUCN: EN; ЧКК: CR

Поширення. Середня і Південна Європа (Франція, Швейцарія, Італія, Австрія, Чехія, Словаччина, Сербія, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Чорногорія, Угорщина, Румунія, Україна) [3].

Україна: Закарпаття, південь лісостепової зони (Кіровоградська область) [1-3, 5].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється навесні у старих листяних лісах південно-західних передгір'їв Карпат, особливо у їх затінених ділянках із товстими деревами [1-3]. Облігатний са-

проксилобїонт, личинка розвивається у мертвих лежачих стовбурах старих листяних дерев, найчастіше дуба (*Quercus*) і бука (*Fagus*), а також черешні (*Prunus*), граба (*Carpinus*), каштана їстівного (*Castanea*) тощо. Віддає перевагу деревині, зараженій бурими і червоними гнилями. Личинки – хижачки, живляться здебільшого личинками рогача *Aesalus scarabaeoides*, а зрідка і інших твердокрилик. Заляльковування відбувається восени, дорослі жуки залишаються в лялечкових комірках у мертвій деревині протягом зимових місяців.

Сучасний стан. Вид дуже рідкісний у всьому ареалі. Екологічно вразливий унаслідок вибагливості до середовища існування. Перебуває під загрозою зникнення в Україні та сусідніх європейських країнах (Угорщина, Словаччина). У регіоні відомий з м. Ужгорода і Мукачєва за давніми знахідками першої половини ХХ століття [1]. Останнім часом зареєстровано одну особину виду у південно-західних передгір'ях (околиці м. Ужгород, 21.08.2009 р.) [5].

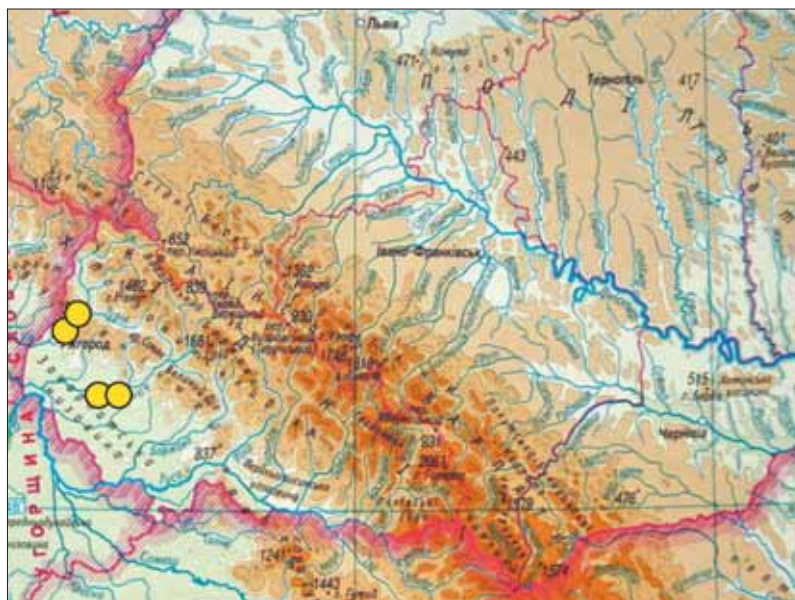
Фактори загрози. Скорочення площ старих природних листяних лісів і пралісів, санітарні рубки, видалення мертвої деревини із лісів і порушення їх вікової структури. Скорочення популяції сапроксилобїонтних видів комах, личинками яких живляться личинки ковалика.

Рекомендовані заходи охорони. Виділення та збереження ділянок із старими та мертвими деревами у лісах. Обмеження лісгосподарських заходів та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Долин, 1988; 3. INCN, 2010; 4. Nieto, Alexander, 2010; 5. Мателешко, 2011.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Ковалик іржаво-бурий

Elater ferrugineus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Ковалики – Elateridae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Середня і Південна Європа від Середземномор'я до південної Швеції, на схід до південно-західної Росії, Кавказ [1-3].

Україна: Лісова і лісостепова зони, Закарпаття [2, 4, 5].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у червни-липні в старих листяних лісах передгір'я [1]. Заселяє дупла і гниючу деревину старих дерев тополі, дуба, бука, верби, явора, у яких розвиваються личинки

виду, які спочатку поїдають екскременти личинок пластинчатовусих жуків (бронзівок, жуків-самітників), а з часом полюють і на самих личинок. Тривалість розвитку личинок складає 4-6 років. Заляльковування відбувається у травні-червні. Дорослі комахи активні вночі, а вдень ховаються в дуплах дерев. Жуки живуть близько одного місяця, живляться деревним соком [1-4].

Сучасний стан. Трапляється дуже рідко, що можливо пов'язано з прихоро-

ваним способом життя, нетривалим періодом льоту вночі та іншими біологічними особливостями [1-4]. Відомий за поодинокими знахідками із Ужгородського і Перечинського р-нів [5].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок зменшення площ і порушення вікової структури природних листяних лісів, видалення із них дуплистих дерев у результаті санітарних рубок. Скорочення популяцій сапроксилобіонтних видів комах, з якими трофічно пов'язані личинки ковалика.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження лісгосподарських заходів у місцях виявлення виду. Охорона та збереження старих дуплистих дерев, в тому числі в урболандшафтах.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Долин, 1988; 3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Мателешко, 2009б.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Церофітум елатероїдес

Cerophytum elateroides
(Latreille, 1804)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Церофітіди – Cerophytidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Середня (Австрія, Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина, Румунія, Молдавія, Боснія і Герцеговина) і Західна (Франція, Бельгія, Голандія, Швейцарія, Німеччина) Європа [1, 2].

Україна: Закарпаття [3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у травні-липні в теплих, світлих, старих листяних лісах передгір'їв і річкових долин, а зрідка також у старих парках. Біологічні особливості виду остаточно

не з'ясовані. Облігатний сапроксилобіонт, заселяє дупла і гниючу деревину старих стовбурів і гілок граба, в'яза, липи, тополі, верби, клена, дуба тощо. Там же розвиваються і личинки виду. В умовах Українських Карпат відмічений у порохнявій деревині і дуплах бука та тополі. Дорослі комахи активні теплими вечорами, а вдень ховаються під відстаючою корою та в її щілинах, в дуплах дерев тощо [1-3].

Сучасний стан. Дуже рідкісний і локально поширений, вимираючий вид,

приурочений до старих широколистяних лісів. В останні роки виявлений у південно-західних передгір'ях в межах Ужгородського району [3].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ природних листяних лісів, вирубування старих ослаблених і мертвих дерев, санітарних рубок, видалення мертвої деревини із лісів [2-4].

Рекомендовані заходи охорони. Докладне дослідження біологічних особливостей виду. Обмеження лісогоподарської діяльності і створення ентомологічних заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Мателешко, 2008а; 4. Nieto, Alexander, 2010.

Текст: О. Мателешко
Фото: L. Borowiec

Щитовидка велика

Peltis grossa
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Щитовидки – Trogossitidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Північ та гори Середньої і Південної Європи [1, 2].

Україна: Полісся, Поділля, Карпатський регіон [2].

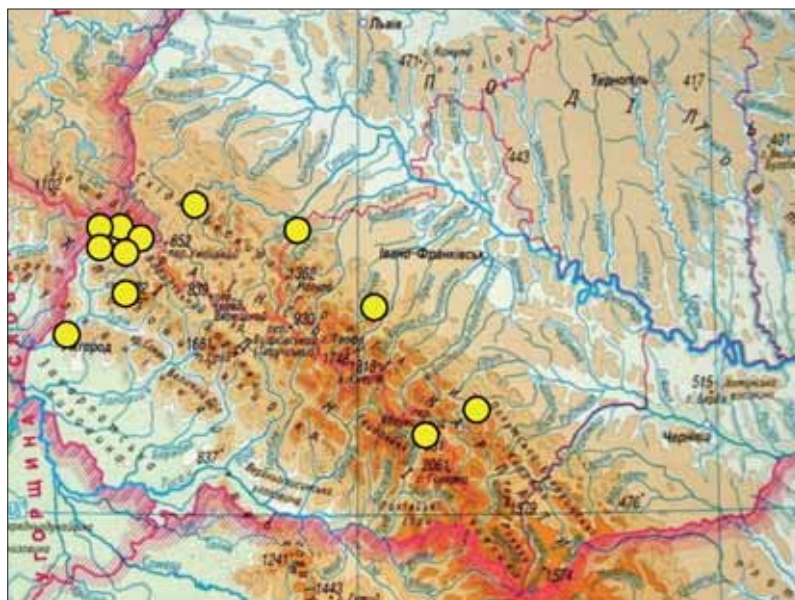
Середовище існування та особливості біології. Трапляється з березня по жовтень в старих шпилькових і мішаних (здебільшого за участі ялиці білої) лісах. Живе на деревних грибах і під корою дерев ялиці і ялини, а зрідка й інших порід [1]. Личинки розвиваються у гнилій деревині. Жуки найчастіше тримаються на гіменофорі

трутових грибів, наприклад, *Fomitopsis pinicola*, а також під відсталою корою неподалік трутовиків, часто разом із представниками *Gyrophaena* spp., *Pteryngium crenatum* F., *Cis* spp., *Diaperis boleti* L. При небезпеці жуки падають у підстилку [1, 2].

Сучасний стан. Трапляється зрідка і надто локально; лише на ділянках пралісів, що не зазнали антропогенного впливу, чисельність виду може досягати 2-3 особин на одне дерево [2].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ і порушення вікової структури природних лісів за участі ялиці, вирубування старих ослаблених і мертвих дерев, санітарних рубок. Фрагментація та ізоляція популяції виду через низьку здатність до розселення.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони ялицевих лісів Українських Карпат. Обмеження лісгосподарських заходів у місцях виявлення виду. Охороняється у складі природних угруповань УНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Мателешко, 2008в;
3. Nieto, Alexander, 2010.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Плоскотілка червона

Cisujus cinnaberinus
(Scopoli, 1763)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Плоскотілки – Cisujidae

Охоронний статус: IUCN: NT; BernC: II; ЄЧС: E; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Середня і Північна Європа [1].

Україна: Карпати, лісова і лісостепова зони [2, 3].

Середовище існування та особливості біології. Облігатний сапроксилобіонт, трапляється у листяних і мішаних лісах від низовини до верхнього лісового поясу. Живе під корою пнів, лежачих і відмерлих стовбурів

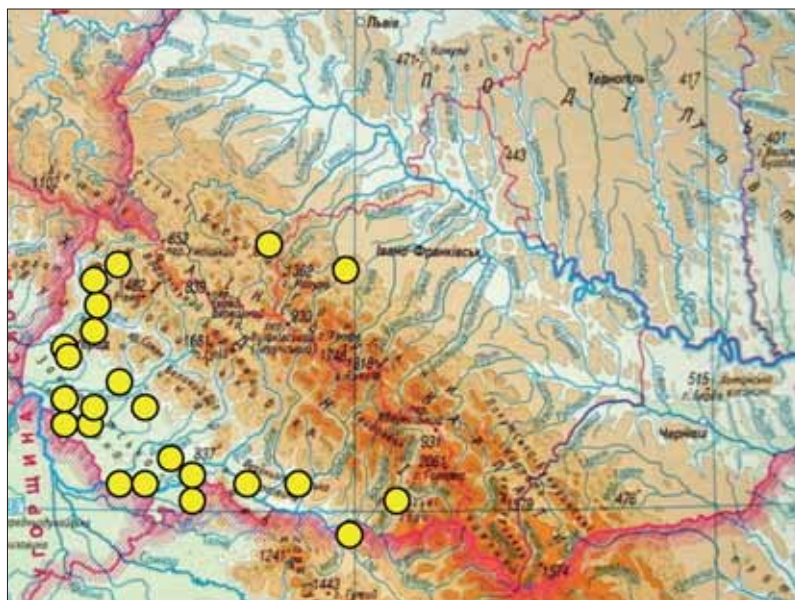

листяних (дуб, бук, верба, тополя, ясен, береза тощо), рідше хвойних (ялиця, ялина, сосна) дерев. Імаго і личинки перезимовують під корою дерев, жуки активні навесні – початку літа. Після спарювання у першій половині весни самки відкладають яйця під кору дерев. Розвиток личинки триває щонайменше 2 роки, заляльковування відбувається у другій половині літа в ґрунті. Жуки і личинки живляться гниючим лубом, але іноді наводяться як хижакки [1-4].

Сучасний стан. Здебільшого трапляється зрідка і поодинокі, проте місцями у південно-західних передгір'ях не рідкісний [1, 4].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ і порушення вікової структури природних лісів, вирубування старих, хворих і мертвих дерев, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони лісів регіону. Обмеження лісгосподарських заходів у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936;
2. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
3. ЧКУ, 2009;
4. Мателешко, 2009в.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Тріплакс карпатський

Triplax carpathica

Reitter, 1890

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Грибовики – Erotylidae

Охоронний статус: IUCN: DD; ЧКК: VU

Поширення. Східні Карпати: Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Україна [4].

Україна: Карпати (Красна, Свидовець, Чорногора, Вулканічний хр.) [2].

Середовище існування та особливості біології. Облігатний сапроксилобіонт, трапляється у добре збережених природних букових лісах і пралісах від передгір'їв до верхнього лісового поясу. Живе під корою пень-

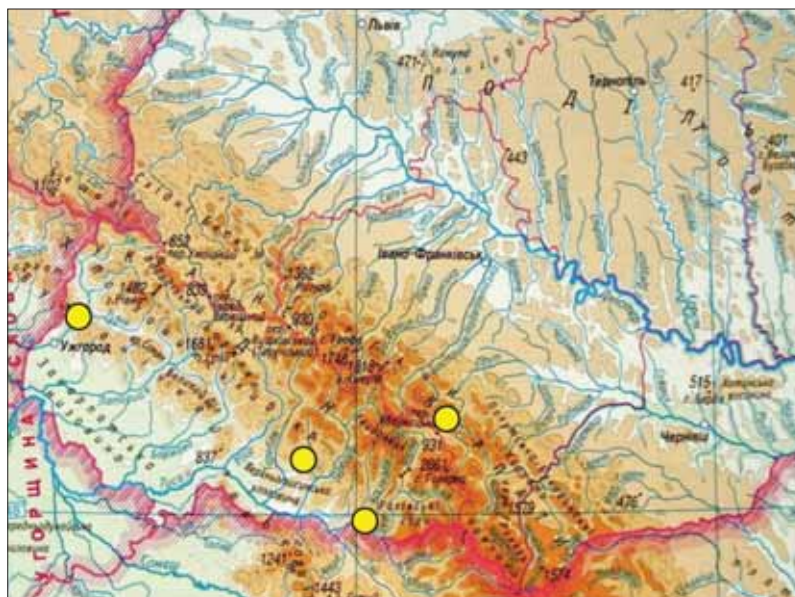
ків, лежачих і відмерлих стовбурів дерев бука. Облігатний міцетофаг, жуки і личинки живляться плодовими тілами грибів із роду глив (*Pleurotus ostreatus*, *P. pulmonarius*) [2]. Заляльковування відбувається в ґрунті. Імаго і личинки перезимовують під корою дерев, жуки активні у травні-червні [1, 3].

Сучасний стан. Дуже рідкісний і локально поширений вид, релікт первинних букових лісів [1-3]. Зустрічається на територіях ПЗФ, і, зокрема, ого-

лошених ЮНЕСКО надбанням природи (букові праліси Карпат на території України та Словаччини).

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ і порушення вікової структури природних букових лісів і пралісів, вирубування старих, хворих і мертвих дерев, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони букових лісів регіону. Обмеження лісогосподарської діяльності у місцях виявлення виду. Охороняється у складі природних угруповань КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Мателешко, 2009б;
3. Nieto, Alexander, 2010; 4. INCN, 2010.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Вузьконадкрил гладкий

Ditylus laevis
(Fabricius, 1787)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Вузьконадкрилки – Oedemeridae

Охоронний статус: ЧКК: CR

Поширення. Від Північної і Середньої Європи до Кореї і Японії. На заході ареалу досягає Фінляндії, Німеччини, на південь до Австрії, Чехії, Словаччини. Більшість даних про знахідки виду в цих країнах відносяться до XIX – початку XX століття [2].

Україна: Карпати, Поділля [1, 3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у травні-червні в долинах швидких гірських

потоків. Сапроксилобіонт, личинки розвиваються у сильно зволоженій гниючій деревині ялиці і ялини (а зрідка і інших порід) в потоках або на їхніх берегах. Повний цикл розвитку триває щонайменше 2 роки. Залляльковування відбувається восени. Жуки попадаються поблизу місць виплоду на берегах, уламках деревини, дерев'яних частинах мостів, гідротехнічних споруд тощо. Активні в сутінках, вдень ховаються в щілинах деревини, під мохом і в підстилці [1, 2].

В умовах Закарпаття відмічена денна активність виду [3].

Сучасний стан. Вимираючий, повсюдно рідкісний і дуже локально поширений вид. Лише в сприятливих умовах в окремих локалітетах чисельність може досягати кількох десятків особин [3].

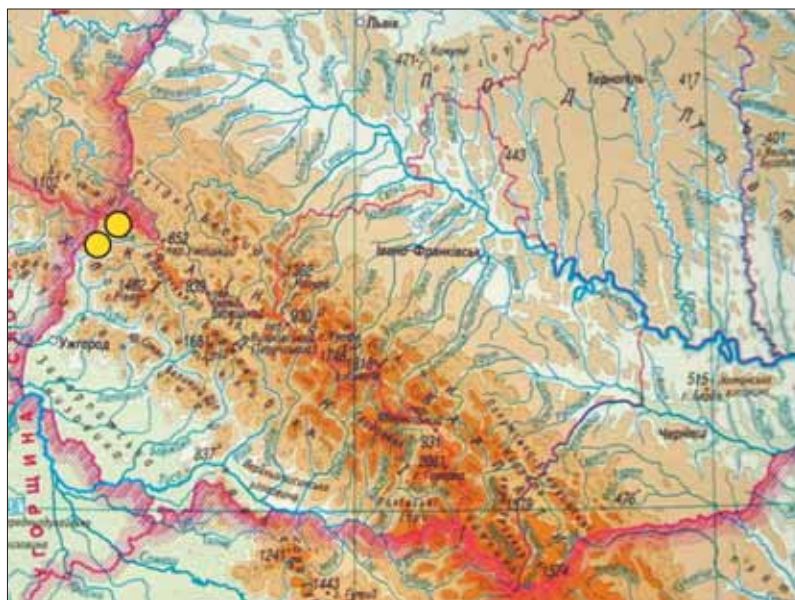
Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів через посилений антропогенний вплив на природні лісові біоценози. Фрагментація та зростаюча ізоляція популяцій виду, зокрема, через низьку здатність до розселення.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження природних лісових екосистем в місцях існування виду; у випадку виявлення популяцій виду надання території природоохоронного статусу. Охороняється в складі лісових угруповань УНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Мателешко, 2009а.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Борос Шнайдера

Boros schneideri
(Panzer, 1795)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Боріди – Boridae

Охоронний статус: ЧКК: CR

Поширення. Північна і Середня Європа, Сибір. Поодинокі знахідки відомі із Судетів і Східних Карпат (Словаччина, Україна, Румунія) [1-3].

Україна: Полісся, Карпати [1, 3, 4].

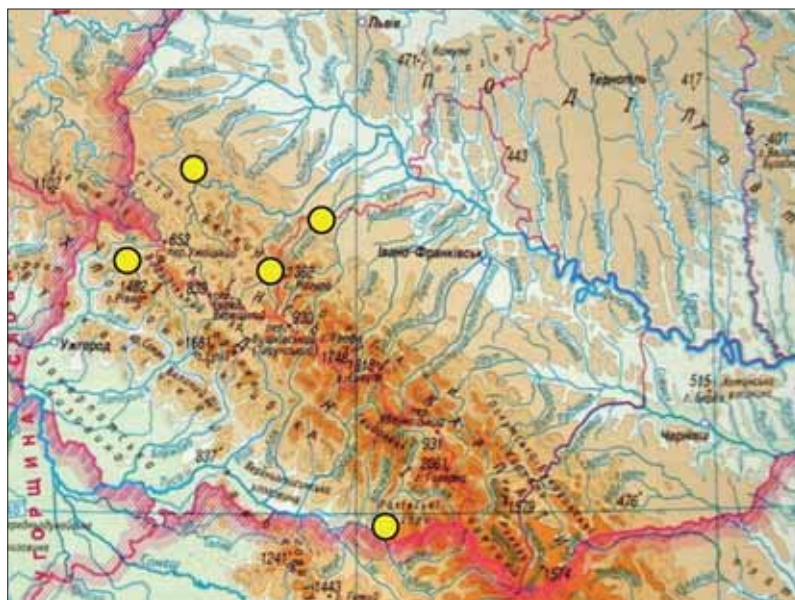
Середовище існування та особливості біології. Лісовий вид, пов'язаний із первинними добре збереженими лісами. Трапляється в старих шпилькових і мішаних лісах та пралісах нижнього і верхнього гірських лісових поясів. Жуки трапляються у тріщинах і під

корою сосни, ялиці, ялини, берези, а також на трутовиках. Личинки розвиваються під корою і в гнилій деревині, живляться органічними рештками, міцеліями грибів, а також дрібними безхребетними. Цикл розвитку становить два роки [2].

Сучасний стан. Вимираючий пралісовий вид, відомий в Карпатах за поодинокими давніми знахідками [1]. Останнім часом відмічений в Ужанському НПП [3].

Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів та ізоляція його популяцій внаслідок фрагментації, зменшення площі і порушення вікової структури природних лісів, вирубвання старих, хворих і мертвих дерев, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження природних лісових екосистем в придатних для існування виду місцях; у випадку виявлення його популяцій надання території природоохоронного статусу. Охороняється в складі природних угруповань КБЗ і УНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Мателешко, 2008a; 4. Nieto, Alexander, 2010.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Агнат декоративний

Agnathus decoratus

Germa, 1818

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Кононотіди – Cononotidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Середня і Південна Європа [1, 2].

Україна: Карпати [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у долинах гірських річок і потоків у межах висот 100-600 м. Зустрічається у добре збережених зарослих вільхою прибережних ділянках водотоків. Жуки заселяють вивернуті ослаблені і повільно відмираючі вільхові дерева, з яких ферментується сік та які заселені короїдами з родів *Xyloterus*

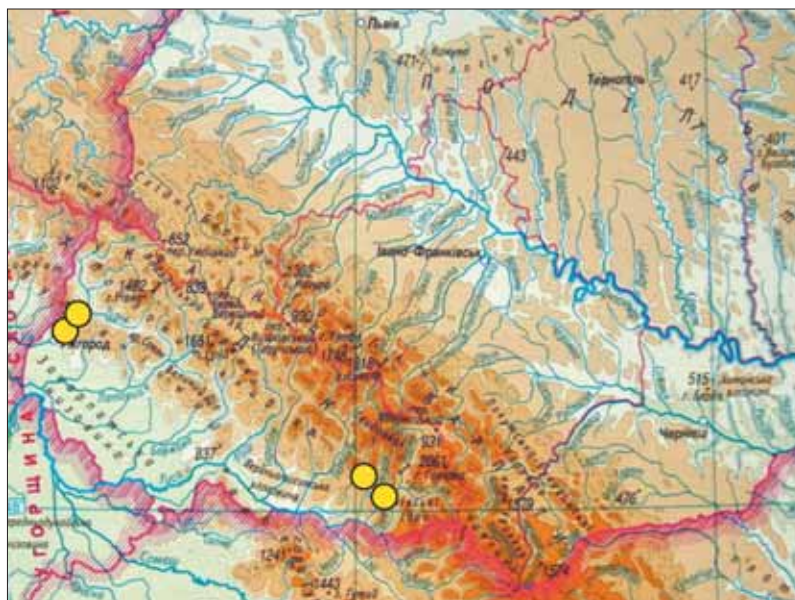
Ер., *Xyleborus* Eichh. (зокрема, *Xyleborus pfeili* Ratz.), у ходах котрих і під корою поблизу них і живуть. В умовах Закарпаття знайдений також на буках [1]. Жуки попадаються зрідка також у наносах і на деревині по берегах річок після повеней. В умовах регіону імаго відмічені в кінці квітня та в кінці жовтня [2].

Сучасний стан. Всюди рідкісний і локально поширений вид. У першій половині ХХ століття вказаний для Рахівського району [1]. В останні роки

відмічений в Ужгородському районі Закарпатської області [2].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок посиленого антропогенного, в т. ч. рекреаційного навантаження на прибережні біоценози, зменшення їх площ і фрагментації, вирубування і випалювання дерев по берегах водотоків.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання норм водоохоронного законодавства у прибережних ділянках. Збереження природних екосистем в місцях існування виду; у випадку виявлення популяцій виду надання території природоохоронного статусу.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Мателешко, 2009а.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Вусач великий дубовий

Cerambyx cerdo
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Вусачі – Cerambycidae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC: II; ЄЧС: Е; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: EN

Поширення. Середня і Південна Європа, Кавказ, Західна Азія, Північна Африка [3, 5].

Україна: Полісся, Лісостеп, північ степової зони, Крим [3, 6].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих дібровах і парках на низовині та у передгір'ях. Жуки зустрічаються у травні-серпні, активні ввечері, живляться соком, що витікає з пошкоджених стовбурів дерев [1, 5]. Самка відкладає яйця

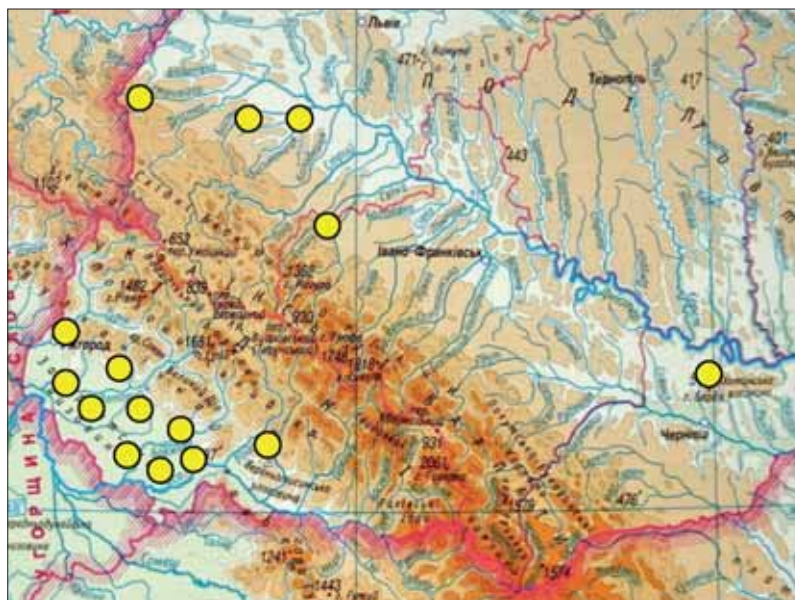
в тріщини кори стовбурів і гілок живих ослаблених дерев дуба. Личинка живиться деревиною. Розвиток триває 2-5 років залежно від стану деревини [1].

Сучасний стан. Трапляється зрідка і поодинокі. У першій половині ХХ століття був звичайним видом у дібровах Закарпатської низовини [1].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих дубових лісів, порушення вікової структури дерево-

станів внаслідок санітарних рубок і видалення старих дерев із лісів; відловлювання для колекцій та з сувенірними цілями [3, 4, 6].

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів, спрямованих на охорону дібров регіону. Обмеження впливу лісгосподарських заходів на біотопи виду. У місцях виявлення популяцій виду виділення захисних лісових ділянок з режимом обмеженого лісокористування або створення заказників.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Редкие насекомые, 1982; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Конової, Яницький, 2000; 5. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 6. ЧКУ, 2009; 7. Мателешко, 2009в.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Вусач альпійський

Rosalia alpina
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Вусачі – Cerambycidae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC: II; ЄЧС: Е; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа, Мала Азія, Кавказ, Іран, Північна Африка [3, 6].

Україна: Карпати, Крим, Поділля, а також окремі пункти Правобережжя [3, 7].

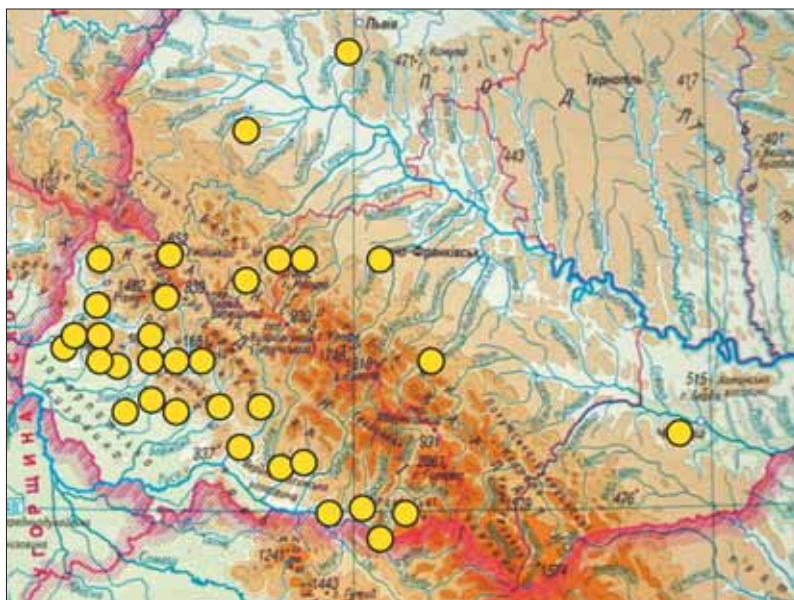
Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих букових і мішаних лісах від передгір'їв до верхнього лісового поясу.

Відає перевагу схилам південної і західної експозиції. Імаго літають з червня до вересня, активні вдень. У сонячну погоду жуки літають, підіймаються по стовбурах дерев, паруються; часто зустрічаються на освітлених сонцем пеньках, стовбурах повалених буків, у яких проходить розвиток виду. Личинки розвиваються протягом 2-4 років у деревині ослаблених або мертвих дерев бука, іноді каштана, дуба тощо. Жуки живляться соком, що витікає із дерев [1-8].

Сучасний стан. Загалом трапляється зрідка і поодинокі. Більш звичайний на Закарпатті [1, 3].

Фактори загрози. Скорочення площ старих, природних букових лісів, вибірка в лісах старих дерев, санітарні рубки.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони лісів регіону. Обмеження лісгосподарських заходів у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936;
2. Редкие насекомые, 1982;
3. ЧКУ, 1994;
4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
5. Хлус і ін., 2002;
6. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
7. ЧКУ, 2009;
8. Мателешко, 2009в.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Морімус темний

Morimus funereus
(Mulsant, 1863)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Вусачі – Cerambycidae

Охоронний статус: IUCN: VU; ЄЧС: E;
ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південно-Східна Європа (Бельгія, Німеччина, Польща, Чехія, Словаччина, Чорногорія, Сербія, Угорщина, Румунія, Молдова) [2, 5].

Україна: Одеська та Чернівецька області [2, 5].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих листяних, здебільшого дубових лісах передгір'їв Буковини. Жуки зустріча-

ються у травні-серпні, активні вдень. У сонячну погоду їх можна побачити на пеньках і стовбурах дерев, у яких проходить розвиток виду. Генерація дворічна. Самка відкладає яйця в кору ослаблених або мертвих дерев дуба, бука, клена, в'яза. Личинки розвиваються у корі, а пізніше – у деревині. Заляльковування відбувається у травні-червні [1-5].

Сучасний стан. Трапляється зрідка і поодинокі [1-5].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих, природних листяних лісів, вибірки в лісах старих дерев, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони лісів Буковини. Обмеження лісгосподарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. ЧКУ, 1994; 3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 4. Хлус і ін., 2002; 5. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: M. Hoskovec

Вусач мускусний

Aromia moschata
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Вусачі – Cerambycidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення. Європа, Західна, Північна і Центральна Азія, Північна Африка [2, 3].

Україна: Вся територія [2, 6].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у травні-серпні здебільшого на низовині, у передгір'ях та по долинах гірських річок. Приурочений до заростей верби і тополі на берегах водойм, а також у парках, вздовж доріг тощо

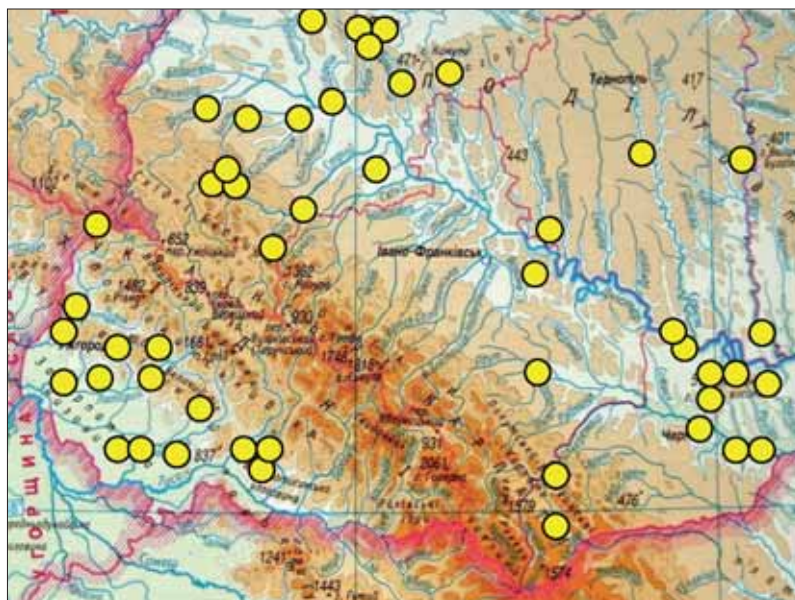

[1, 2]. Самка відкладає яйця у тріщини кори. Личинка розвивається протягом 2-3 років спочатку в корі, а потім у деревині живих ослаблених дерев верби і тополі. Заляльковування відбувається у травні-червні. Жуки трапляються в жаркі сонячні дні на квітах зонтичних, а також на поранених стовбурах і гілках верб і тополь, де живляться витікаючим соком [1, 2, 4].

Сучасний стан. Загалом рідкісний вид, трапляється поодинокими особинами, хоча місцями буває звичайний.

Фактори загрози. Скорочення придатних для існування виду біотопів. Посилений антропогенний (рекреаційний) вплив на прибережні зарості верби і тополі, зменшення їх площі і фрагментація через вирубування і випалювання старих дерев по берегах водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Зменшення антропогенного впливу на прибережні ділянки водойм. Обмеження господарської діяльності у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. ЧКУ, 1994; 3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 4. Хлус і ін, 2002; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. ЧКУ, 2009; 7. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Вусач-червонокрил Келлера

Purpuricenus kaehleri
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Вусачі – Cerambycidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: CR

Поширення. Південна і Східна Європа, Кавказ, Близький Схід, північний Іран [2, 3].

Україна: Південь лісової, лісостепова і північ степової зони, південний берег Криму [2, 6].

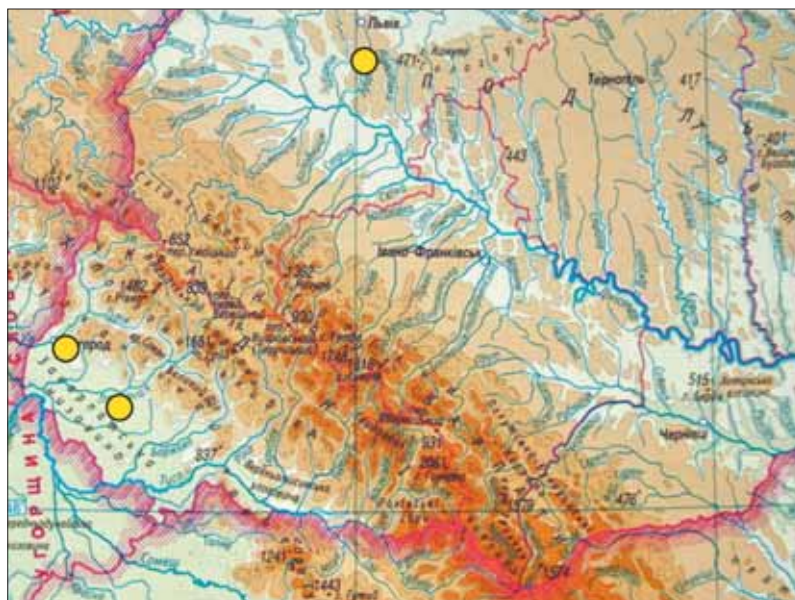
Середовище існування та особливості біології. Вказувався для Закарпатської низовини та передгір'їв. Неморальний вид, населяє теплі узлісся широколистяних і мішаних лі-

сів, сади, парки тощо [1, 2, 5]. Жуки трапляються на стовбурах і гілках дуба, сливи, персика, груші, верби, а також на винограді, малині, глоді, квітах зонтичних [1]. Личинка розвивається протягом двох-трьох років у старих ослаблених і мертвих деревах з родини розоцвітих (абрикоса, груші, персика) [1].

Сучасний стан. Рідкісний вид. У минулому столітті наведений для м. Ужгород [1]. Сучасних знахідок немає.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду [2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності у місцях виявлення виду, моніторинг за станом популяції.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. ЧКУ, 1994; 3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: К. Макаров

Вусач угорський

Ropalopus ungaricus

Herbst, 1784

Клас

Комахи – Insecta

Ряд

Твердокрили – Coleoptera

Родина

Вусачі – Cerambycidae

Охоронний статус: IUCN: EN; ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа від Франції до півдня Європейської частини Росії [4].

Україна: Карпати, Київська, Харківська, Донецька області [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих листяних лісах за участі явора від передгір'їв до верхнього лісового поясу. Облігатний сапроксилобїонт, личинки розвиваються під корою

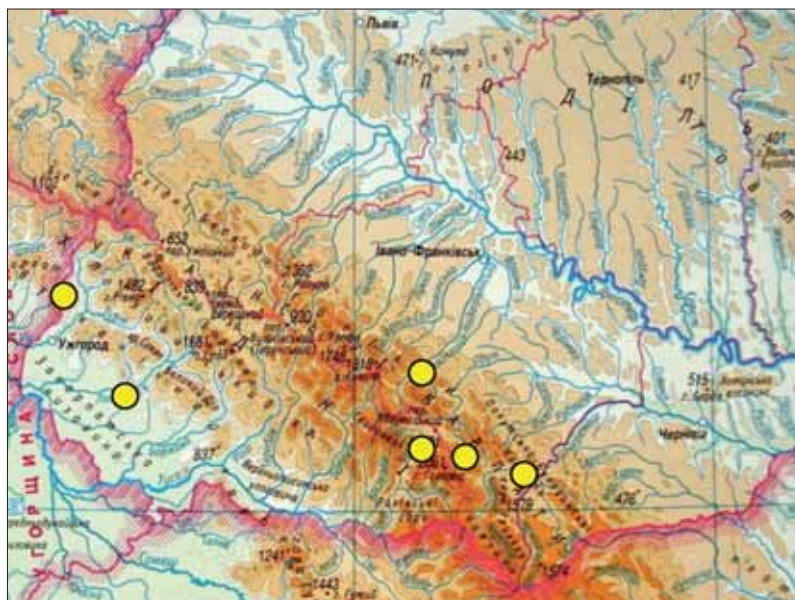

відмираючих та мертвих стовбурів і гілок явора (*Acer pseudoplatanus*), а зрідка також інших листяних дерев (ясена (*Fraxinus*), вільхи (*Alnus*), бука (*Fagus*), верби (*Salix*)); заляльковуються у деревині. Віддає перевагу тонким і міцним деревам, не переносить затінення. Жуки зустрічаються у червні-серпні на узліссях і в рідких деревостанах. Активні вдень, трапляються на стовбурах дерев, у яких проходить розвиток виду. Генерація дворічна [1-4].

Сучасний стан. Трапляється рідко і поодинокі [1-5].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ старих, природних листяних лісів, вибірки в лісах старих дерев, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів щодо охорони яворових лісів Карпат. Обмеження лісгосподарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936;
2. Бартенев, 2004;
3. Ni eto, Alexander, 2010;
4. INCN, 2010;
5. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
 Фото: www.hmyzfoto.cz

Вусачик чудовий

Pseudogaurotina excellens

Brancsik, 1874

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

Родина
Вусачі – Cerambycidae

Охоронний статус: ЧКК: CR

Поширення. Ендемік Східних Карпат: Словаччина, Польща, Україна, Румунія [1, 2].

Україна: Карпати (Свидовець, Чорногора) [1].

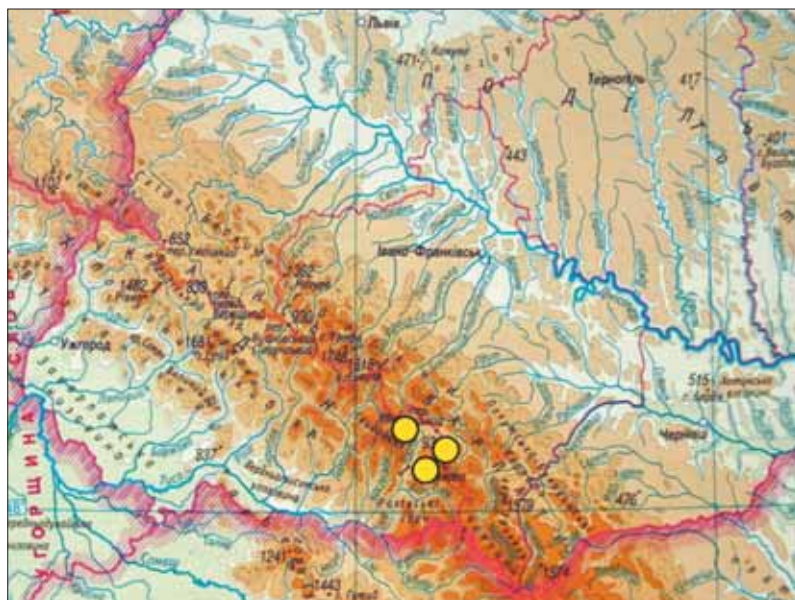
Середовище існування та особливості біології. Трапляється здебільшого в старих ялинових і ялиново-ялицевих лісах в межах висот 700-1700 м. Жуки зустрічаються з червня

по серпень на лісових галявинах, луках і вирубках на квітах і листі кормових рослин. Самка відкладає яйця в приземній частині старих відмираючих кущів жимолості чорної (*Lonicera nigrum*). Личинка розвивається протягом 2 років під корою кореневої шийки і в коренях [1, 2].

Сучасний стан. Не з'ясований. У минулому столітті наведений для низки пунктів у Закарпатті [1]. Сучасних знахідок немає.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок надмірної експлуатації гірських лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Посилення охорони лісів регіону. Обмеження лісгосподарських заходів і створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1936; 2. Редкие насекомые, 1982.

Текст: О. Мателешко
Фото: www.hmyzfoto.cz

Хризоліна карпатська

Chrysolina carpatica
(Fuss, 1856)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Листоїди – Chrysomelidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Гори Середньої та Південної Європи (Карпати, Судети). В Західних, Східних Карпатах і Судетах представлений підвидом *Ch. carpatica gabrieli* Weise, 1903 [1-2].

Україна: Тільки Карпати: Чорногора (г. Говерла, Петрос, Піп-Іван), Свидовець (г. Близниця) [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється влітку у

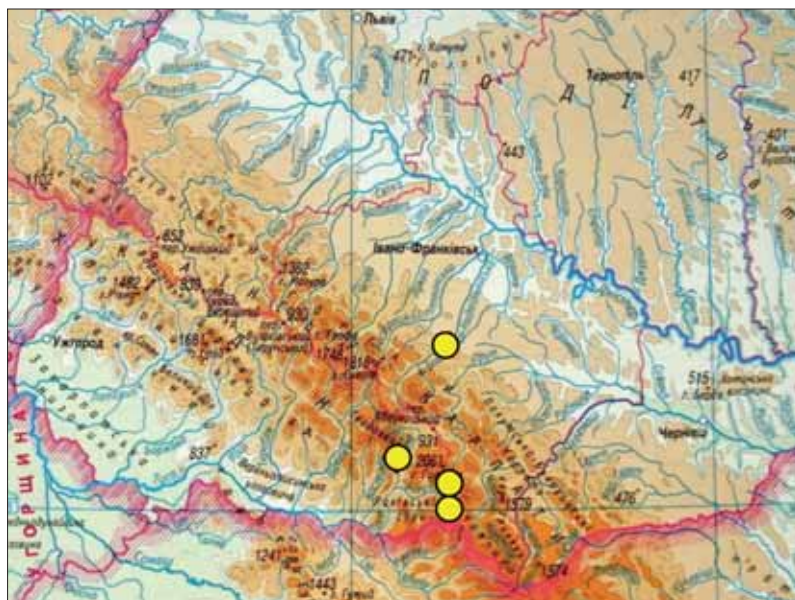

високогір'ї, зрідка нижче у гірсько – лісових поясах. Зустрічається на високогірних луках, здебільшого на вершинах полонин поблизу скель, кам'янистих розсіпів, іноді під камінням [1-3]. Зимує імаго. Жуки трапляються поодинокі, серед заростей моху. Трофічні зв'язки не досліджені. Протягом року розвивається одне покоління.

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений вид, трапляється лише поодинокі [1-3].

Фактори загрози. Не з'ясовані.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення способу життя даного підвиду, його циклу розвитку, кормових рослин. Виявлення і ретельна охорона місць його розмноження. Охороняється у складі високогірних природних угруповань КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1937-1941;
2. Бровдій, 1977;
3. ЧКУ, 2009.

Текст: В. Бровдій
Фото: L. Borowiec

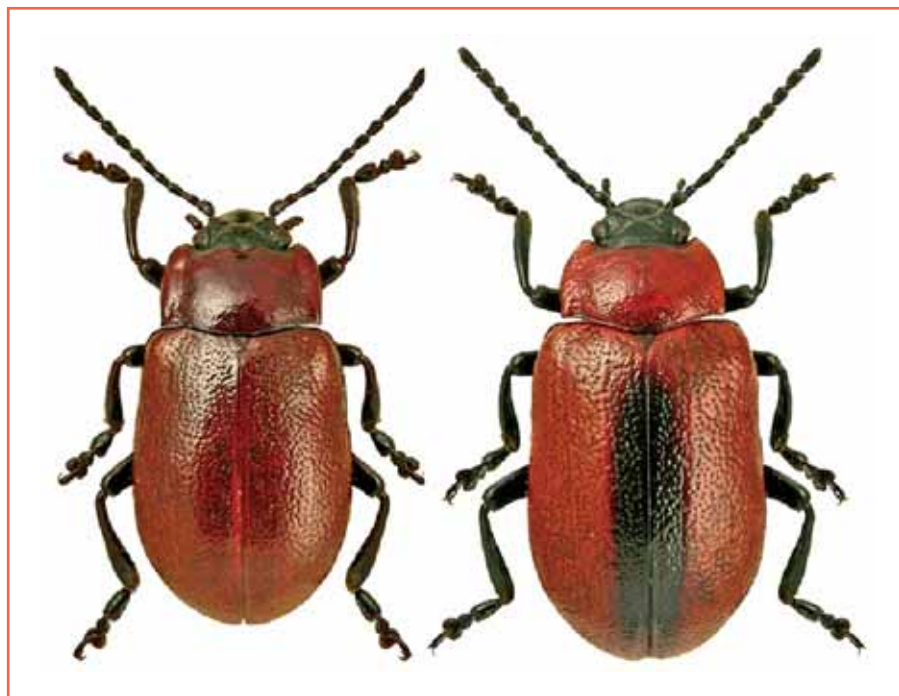
Ореїна плагіата

Oreina plagiata
(Suffrian, 1861)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Листоїди – Chrysomelidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Гори Європи (Альпи, Західні Карпати, Татри, Динарські гори) [1-3].

Україна: Тільки південна частина Карпат (Чорногора) [1-3].

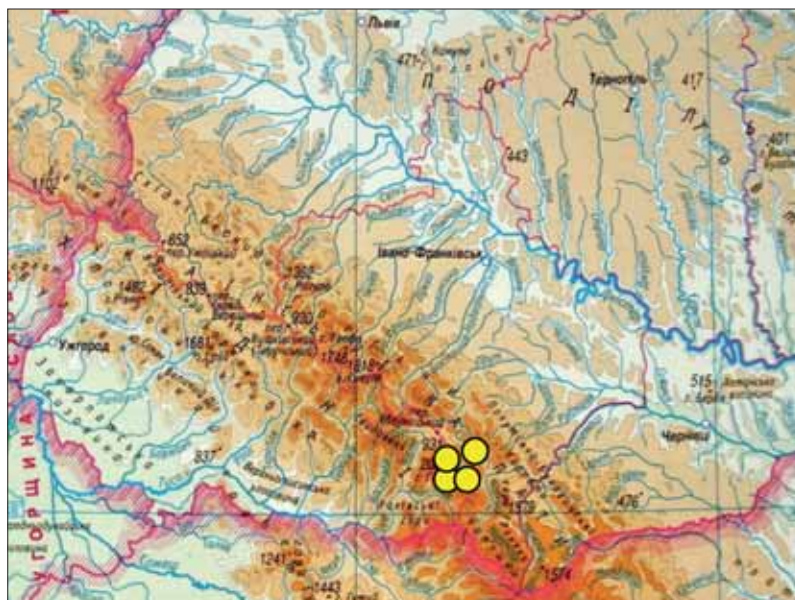
Середовище існування та особливості біології. Зустрічається у гірських районах, здебільшого у верхньому лісовому та субальпійському поясах. Імаго трапляються протягом червня–серпня на відкритих, освітлених ділянках, порослих трав'янисти-

ми рослинами, здебільшого неподалік струмків [1-3]. Моновольтинний, яйцеживородячий вид. Серед кормових рослин жуків і личинок виявлено сугайник австрійський (*Doronicum austriacum* Jacq.).

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений вид, трапляється лише поодинокі [1-3].

Фактори загрози. Не з'ясовані, структура популяції не вивчена [3].

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біології виду, з'ясування причин змін його чисельності. Створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється в складі високогірних природних уруповань КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1937-1941; 2. Бровдій, 1977;
3. ЧКУ, 2009.

Текст: В. Бровдій
Фото: L. Borowiec

Ореїна зелена

Oreina viridis
(Duftschmid, 1825)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Твердокрили – Coleoptera

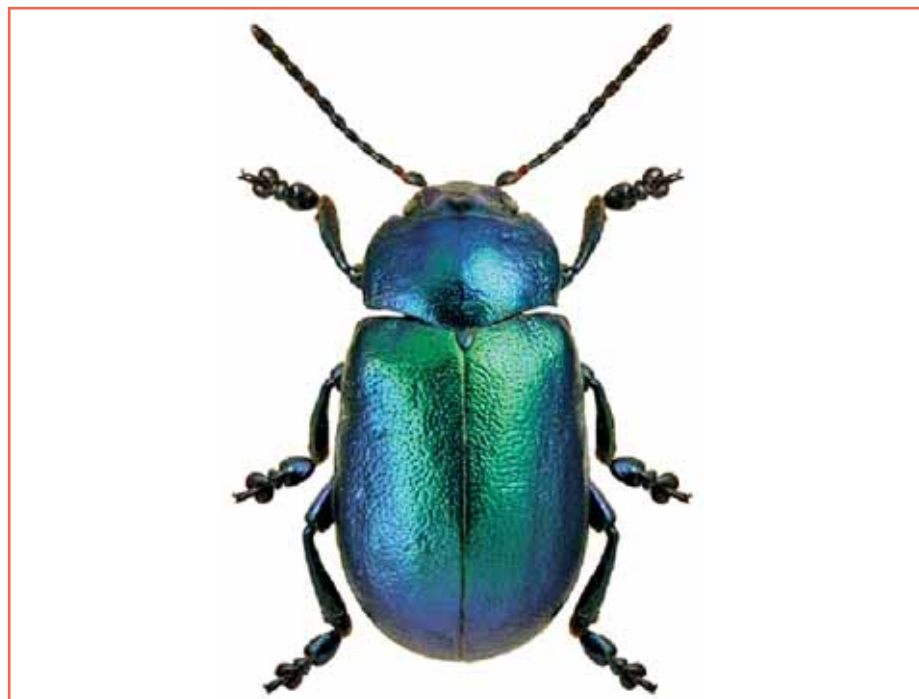
Родина
Листоїди – Chrysomelidae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий;
ЧКК: EN

Поширення. Гори Середньої та Південної Європи (Піреней, Альпи, Вогези, Судети, Татри, Західні Карпати) [1-3].

Україна: високогір'я Карпат (хр. Чорногора: г. Піп-Іван, Брескул, Петрос) [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у субальпійському та альпійському поясах. Населяє відкриті, добре освітлені ділянки, вкриті трав'янистою рослинністю, обабіч стежок та се-

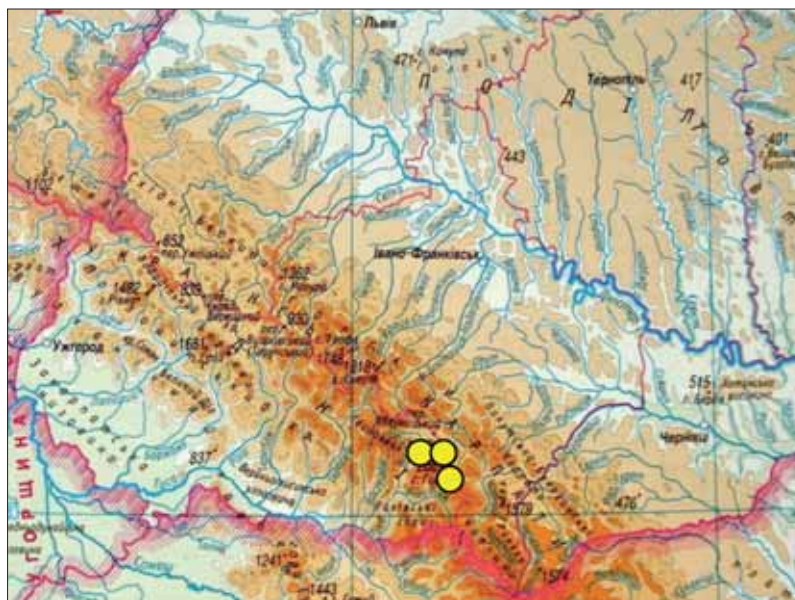

ред розріджених чагарничків. Жуків у активному стані знайдено в липні – серпні. Яйцеживородячий вид, спосіб життя і трофічні зв'язки якого досліджені ще недостатньо. Літературна вказівка про живлення дорослих жуків на вільсі зеленій (*Alnus viridis* D.C.) сумнівна і потребує перевірки. Цикл розвитку моновольтинний [1-3].

Сучасний стан. Вкрай рідкісний вид, трапляється лише поодинокими особинами.

Фактори загрози. Не з'ясовані.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення особливостей біології виду, трофічних зв'язків, з'ясування причин змін його чисельності. Створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється в складі високогірних природних угруповань КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Roubal, 1937-1941;
2. Бровдій, 1977;
3. ЧКУ, 2009.

Текст: В. Бровдій
Фото: L. Borowiec

Аскалаф строкатий

Libelloides macaronius
(Scopoli, 1763)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Сітчастокрилі – Neuroptera

Родина
Аскалафіди – Ascalaphidae

Охоронний статус: ЄЧС: К; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: EN

Поширення. Південно-Східна Європа, Казахстан, Мала і Середня Азія, Закавказзя [2].

Україна: південь Кримського півострова, Закарпатська та Луганська області [2, 3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в найтепліших місцевостях південно-західних передгір'їв на галявинах і узліссях, в заростях чагарників. Дорослі комахи активні вдень у сонячну погоду, зу-

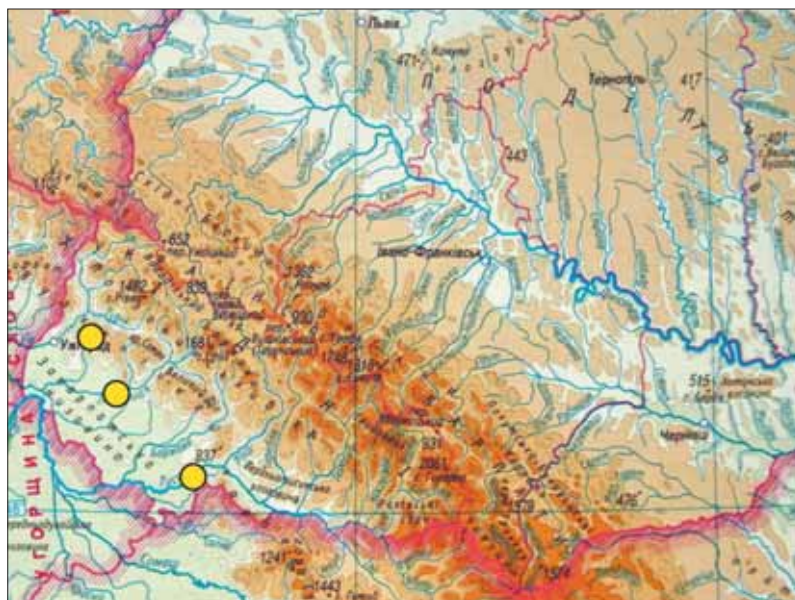
стрічаються з червня по серпень. На початку липня самка відкладає 40-50 яєць на стеблах трав'янистих рослин. Імаго та личинки – хижаки, живляться дрібними комахами. Личинки мають великі ротові органи, переслідують жертву в траві, підстилці, під камінням. Заляльковується в ніжному волокнистому коконі під рослинами. Стадія лялечки триває три тижні [1-3].

Сучасний стан. Рідкісний вид, трапляється поодинокі і локально.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів внаслідок окультурення земель, викорчування чагарників у місцях перебування виду [2, 3].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

91

Джерела інформації:

1. Редкие насекомые, 1982; 2. ЧКУ, 1994; 3. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: Г. Прокопов

Льодовичник Вествуда

Boreus westwoodi
Hagen, 1866

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Скорпіонові мухи – Mecoptera

Родина
Льодовичники – Boreidae

Охоронний статус: ЧКУ: Неоцінений; ЧКК: NT

Поширення. Європа [1].

Україна: Полісся (Житомирська, Київська, Чернігівська області), Карпатський регіон [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у вологих лісових біотопах від низовини до субальпійського поясу. Дорослі комахи активні з пізньої осені до початку весни, а влітку впадають у діпаузу. Живуть серед моху, яким жив-

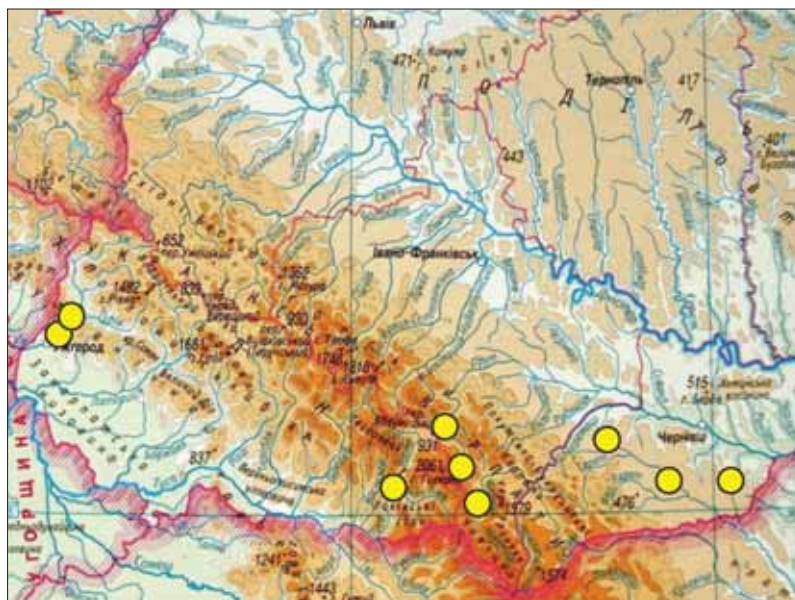

ляться личинки і дорослі комахи, взимку часто трапляються на снігу. Самка відкладає яйця на поверхні ґрунту під моховим покривом. Личинка розвивається з грудня по серпень, заляльковується у вересні. Стадія лялечки триває 4-8 тижнів [1].

Сучасний стан. Трапляється зрідка і поодинокі.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду у місцях його перебування.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Мателешко, 2009в;
4. ЧКУ, 2009.

Оксиетира жовтовуса

Oxyethira flavicornis
(Pictet, 1834)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Волохокрилі – Trichoptera

Родина
Гідрофиліди – Hydrophilidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Європа крім Середземномор'я [2].

Україна: Львівська, Чернівецька області, Крим [1, 2].

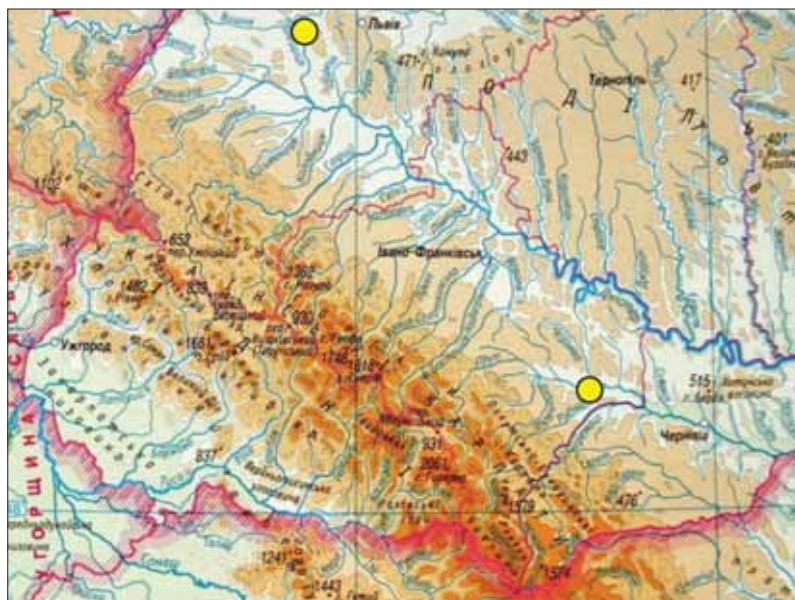
Середовище існування та особливості біології. Трапляється від низовини до передгір'їв регіону. Личинки живуть серед заростей у повільно текучих водоймах, де будують хатинки з секрету. Личинки — альгофаги, живляться м'якими частинами талому

водоростей. Імаго активні у травні-червні. Моновольтинний вид [1, 2].

Сучасний стан. Не з'ясований.

Фактори загрози. Деградація природних біотопів виду у місцях його перебування.

Рекомендовані заходи охорони. Контроль за станом популяцій виду, обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях його виявлення.

Джерела інформації:
1. ЧКУ, 1994; 2. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Малюнок: С. Фаринець

Махаон

Papilio machaon
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Косатці, або Парусники – Papilionidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Європа, Північна Африка, помірний і субтропічний пояси Азії, Північна Америка (Аляска) [3].
Україна: Вся територія [1, 3, 6].

Середовище існування та особливості біології. Евритопний вид, трапляється у різноманітних біотопах від низовин до альпійського поясу. Метелики літають у двох поколіннях протягом квітня–серпня на луках різних типів, узліссях і галявинах, в садах і парках. Часто сідають на во-

логий ґрунт біля калюж, де смокчуть воду. Зазвичай концентруються на безлісних вершинах пагорбів, схильні до спонтанних міграцій. Стационарні оселища, як правило, приурочені до відносно теплих і сухих лучних та лісостепових схилів. Гусениці живуть у травні – вересні на різних дикорослих і культурних видах зонтичних (*Umbelliferae*); у регіоні найчастіше на дикій моркві (*Daucus carota*), дягелі лісовому (*Angelica sylvestris*) і бедренці (*Pimpinella major*, *P. saxifraga*). Стадія лялечки триває влітку 2 – 3 тижні, ля-

лечки весняного покоління зимують [1-6].

Сучасний стан. Широко розповсюджений, хоча й нечисельний вид. Загальна низька чисельність зумовлена передусім особливостями просторового розподілу популяцій виду.

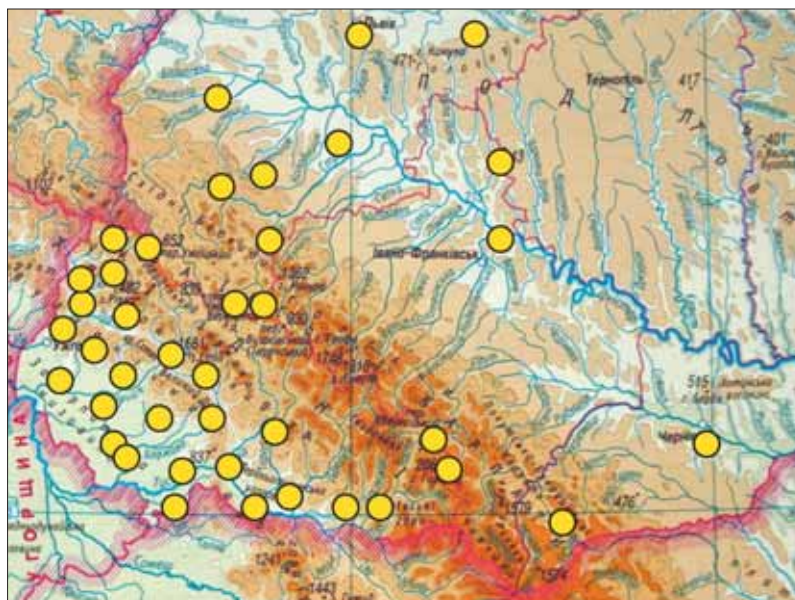
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок господарської діяльності людини: розорювання лук і степів, викошування і випалювання трав, випасання худоби.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у стационарних оселищах виду.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Плющ и др., 2005;
4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
5. Мателешко, 2009в;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: О. Мателешко

Подалірій

Ipheclides podalirus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Косатці, або Парусники – Papilionidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Середня і Південна Європа, Західна і Центральна Азія, Північна Африка [3].

Україна: Вся територія [1, 3, 6].

Середовище існування та особливості біології. Теплолюбний неморальний вид, поширений здебільшого у низинних і передгірних районах. Залітні особини по долинах річок проникають у гірсько-лісовий пояс до висот 600-700 м. Характерними природними біотопами виду є теплі й

сухі лісостепові та чагарникові схили, узлісся й галявини, де в значній кількості ростуть дерева і чагарники з родини розоцвітих (*Rosaceae*) – терен, глід, шипшина, горобина, плодові культури тощо. В культурному ландшафті віддає перевагу старим садам і паркам, закинутим виноградникам. Метелики літають у двох поколіннях у квітні-травні та липні-серпні, часто сідають на суцвіття бузку та інших квітучих дерев і чагарників. Схильні до міграцій. Гусениці розвиваються в червні-серпні на листках терену, гло-

ду, плодових дерев та інших рослин з родини розоцвітих. Стадія лялечки влітку триває 3-5 тижнів, лялечки весняного покоління зимують [1-6].

Сучасний стан. Звичайний і відносно чисельний у південно-західних, проте локальний і загалом рідкісний вид у північно-східних передгір'ях Карпат. Спостерігаються значні коливання чисельності по роках.

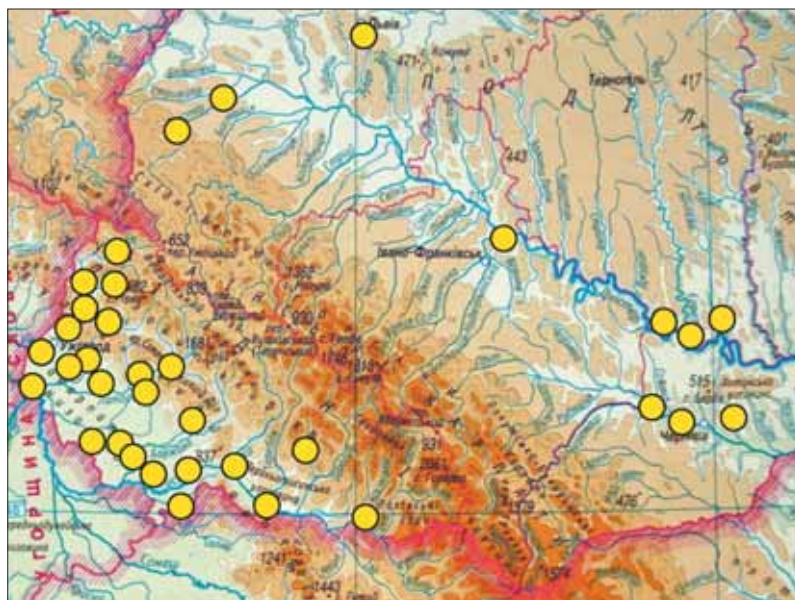
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду у місцях його стаціонарних оселищ, зокрема викорчовування і випалювання заростей чагарників. Застосування пестицидів у плодових садах і виноградниках [1, 6].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях стаціонарних оселищ виду.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Плющ і др., 2005;
4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
5. Мателешко, 2009в;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: О. Мателешко

Поліксена

Zerynthia polyxena
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Косатці, або Парусники – Papilionidae

Охоронний статус: ЄЧС: *; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: EN

Поширення. Південна, частково Середня і Східна Європа, Мала Азія, Західний Кавказ, Західний Казахстан [4].
Україна: Більша частина території, за винятком північно-західних регіонів [2, 4].

Середовище існування та особливості біології. Теплолюбний середземноморсько-понтійський вид, поширений лише в низинних і передгірних районах. В регіоні населяє

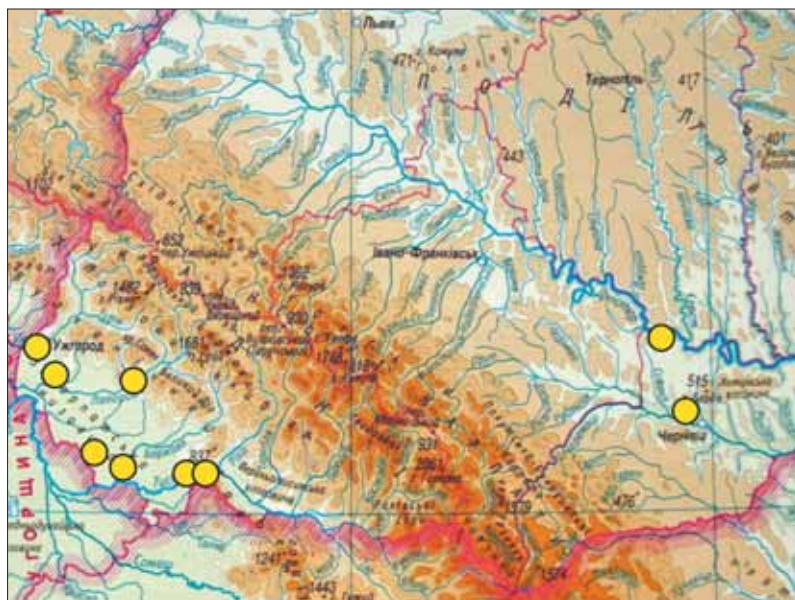

узлісся, рідколісся і галявини надзаплавних терас річкових долин Ужа, Латориці, Тиси і (в минулому) Дністра та Прута [1, 3, 5]. Літ метеликів короткий, триває близько 2-3 тижнів у квітні – травні (залежно від погодних умов). Метелики літають повільно і невисоко, нездатні долати значні відстані. Вид має одне покоління на рік. Гусениці живляться листками хвилівника звичайного (*Aristolochia clematitis*) у травні – червні; їх розвиток триває 4-5 тижнів. Лялечка зимує [4].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид з виразною тенденцією до зниження чисельності.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду, зокрема розорювання, забудова, меліорація та інша антропогенна трансформація заплавно-долинних ландшафтів.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Normuzaki, 1897; 2. ЧКУ, 1994; 3. Пізун, Коновалова, Яницький, 2000;
4. Плющ и др., 2005; 5. Мателешко, 2009в; 6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Аполон

Parnassius apollo
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Косатці, або Парусники – Papilionidae

Охоронний статус: IUCN: VU; Bern C: II;
ЄЧС: R; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: CR

Поширення. Північна і Північно-Східна Європа, Сибір; гори Середньої та Південної Європи, Кавказу, Малої і Центральної Азії [6].

Україна: Карпати, Поділля і Полісся [3, 6].

Середовище існування та особливості біології. Бореально-монтанний ксерофільний вид з реліктовим диз'юнктивним ареалом. Населяє сухі та сонячні лучні біотопи на кам'янистих ґрунтах, місця відслонень вапняків, пісковиків та інших порід з наскельно-степовою рослинністю. В регіоні

відомий за небагатьма знахідками у Вулканічних, Полонинських і Покутсько-Буковинських Карпатах, на висотах до 1000 м; останні з них датовані 1960-80 рр. [1-4, 6, 7]. Літ метеликів, залежно від висоти, у червні-серпні. Метелики літають повільно та невисоко, часто сідають на квіти осоту і будяків (*Cirsium*, *Carduus*) та інших складноцвітих (*Asteraceae*). Гусениці живуть від серпня на деяких видах очитків (*Sedum fabaria*, *S. maximum*, *S. ruprechtii*) і молодила (*Sempervivum*), зимують. Метелики і гусениці активні

лише в сонячну погоду. Заляльковується на ґрунті, стадія лялечки триває від 8 днів до декілька тижнів. Вид нездатний до міграцій і утворює локальні ізольовані популяції [5, 6].

Сучасний стан. Не з'ясований. Вид можливо зник або перебуває в критичному стані. Протягом ХХ ст. зник майже у всіх відомих локалітетах на території України.

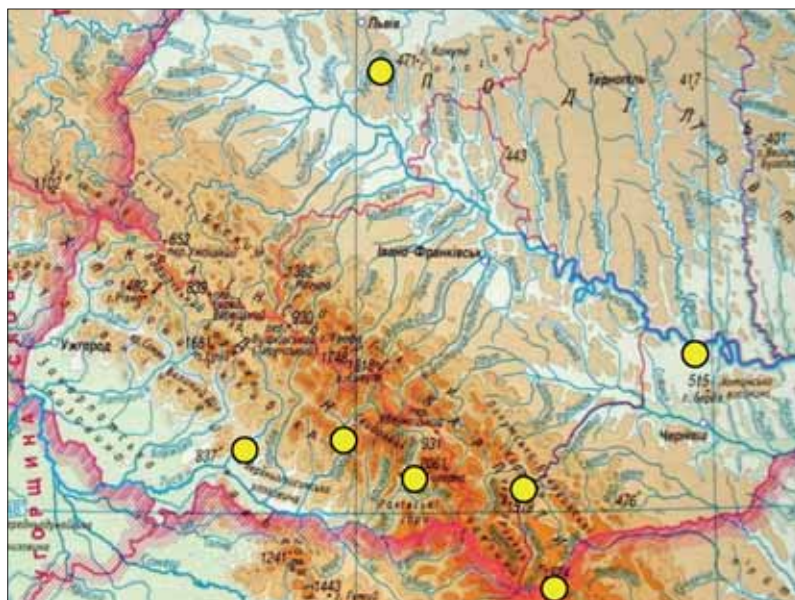
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів унаслідок випасання худоби, заліснення, заростання лісовою рослинністю. Відловлювання для колекцій. Генетичне виродження, що виникає через низьку чисельність та ізоляцію популяцій. Кліматичні зміни (збільшення гумідності клімату) [5].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Issekutz, 1982;
2. Ковальчук, Голубева, Скільський, 1993;
3. ЧКУ, 1994;
4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
5. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
6. Плющ і др., 2005;
7. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: О. Нукел

Мнемозина

Parnassius mnemosyne
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Косатці, або Парусники – Papilionidae

Охоронний статус: Bern C: II; ЄЧС: *;
ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Більша частина Європи, гори Західної та Середньої Азії, Кавказ, Алтай, Західний Сибір [5].

Україна: Вся територія крім півдня степової зони та Криму [1, 5, 8].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, трапляється у різноманітних лісо-лучних біотопах від передгір'я до субальпійського поясу. Метелики літають в одному поколінні в трав-

ні – липні (залежно від висоти н.р.м) на гірських луках, лісових галявинах, узліссях, рідколіссях, просіках і вирубках, багатих квітучою рослинністю. Літають досить повільно і лише в сонячну погоду, нездатні до міграцій. Самки відкладають яйця на стебла кормових рослин або на сухі рослинні залишки поблизу, де вони й перезимовують. Гусениці розвиваються у квітні – травні, живляться на рослинах кількох видів рясту (*Corydalis intermedia*, *C. solida*, *C. sava*). Заляльковуються на ґрунті [2-7].

Сучасний стан. Осілий вид, поширений у локалізованих, місцями багаточисельних популяціях. У нашому регіоні чисельність залишається стабільною, хоча в сусідніх країнах (Польща, Чехія) протягом останніх десятиліть істотно зменшилася [3, 4].

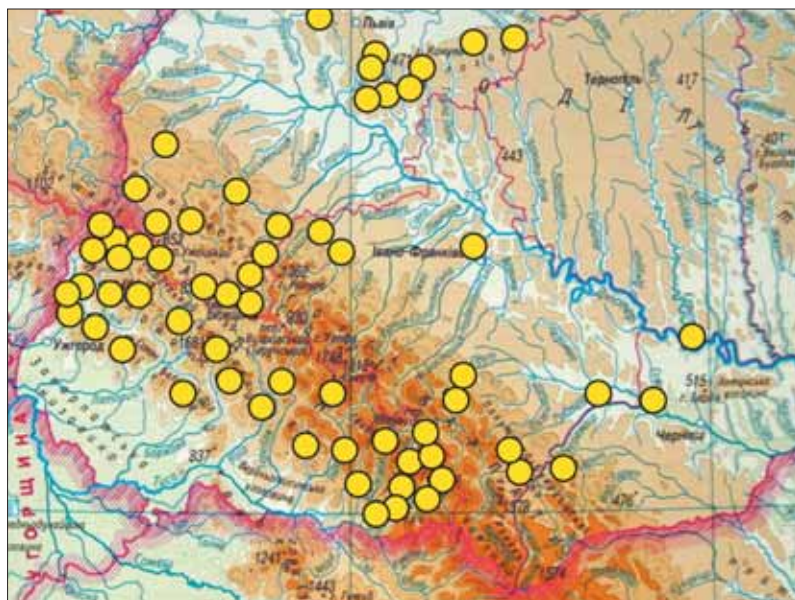
Фактори загрози. Головним негативним чинником для цього світлолюбного «галявинного» виду є заростання його біотопів деревно-чагарниковою рослинністю і змикання деревостану [2, 4].

Рекомендовані заходи охорони. Підтримання просторової мозаїчності лісо-лучних екотонів і моніторинг за станом популяцій на територіях природно-заповідного фонду. Охороняється у всіх заповідниках і національних парках регіону.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Beneš, Konvička et al., 2002;
4. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
5. Плющ и др., 2005;
6. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
7. Мателешко, 2009в;
8. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: О. Мателешко

Білан гірський

Pieris bryoniae
(Hübner, 1791)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Білани – Pieridae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Альпи, Карпати, Північна Фенноскандія, Полярний Урал, Кавказ, гори Сибіру та Центральної Азії [2].

Україна: Карпати [2].

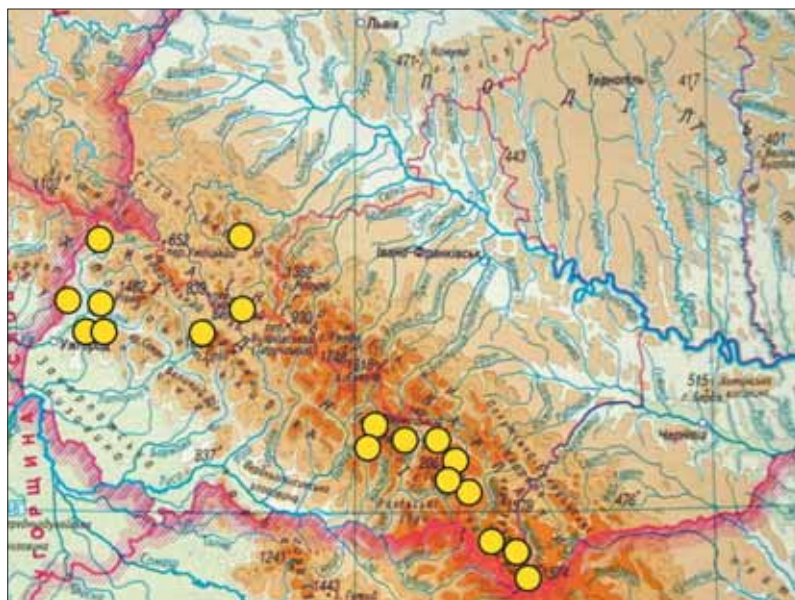
Середовище існування та особливості біології. Аркто-альпійський вид, трапляється на гірських луках, галявинах і узліссях лісового, субальпійського та альпійського поясів, на висотах від 400 до 2000 м (переважно 1000–1800 м). Найбільш чисельний на галявинах серед субальпійського

криволісся у деяких локалітетах масивів Свидовця і Черногори [3]. Метелики, залежно від висоти, літають протягом травня – серпня. Має одне (на невеликих висотах, можливо, два) покоління на рік. Кормові рослини гусениць у регіоні невідомі; у Західній Європі вказують деякі види хрестоцвітих (*Thlaspi*, *Cardamine*, *Dentaria* spp.) [1-4].

Сучасний стан. Поширений у локальних, здебільшого нечисельних популяціях.

Фактори загрози. Остаточо не з'ясовані. Ймовірно, руйнування природних біотопів виду внаслідок випасання худоби, заростання галявин деревно-чагарниковою рослинністю.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біологічних особливостей виду, моніторинг за станом популяцій з метою встановлення факторів загрози.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Плющ и др., 2005; 3. Роров, 2008; 4. Мателешко, 2009в.

Текст: Ю. Канарський
Фото: О. Мателешко

Жовтянка торфовищна

Colias palaeno
(Linnaeus, 1761)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Білани – Pieridae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий;
ЧКК: CR

Поширення. Північна і Середня Європа, Сибір, Далекий Схід, північна частина Північної Америки [5].

Україна: Полісся, Розточчя, Карпати [2, 5-8].

Середовище існування та особливості біології. Бореальний вид з реліктовим (у Центральній Європі) ареалом. Трапляється лише на верхових (оліготрофних) болотах і торфовищах, у болотних борових рідколіссях. В регіоні вказувався для деяких пунктів на Передкарпатті [1, 6 та ін.];

нещодавно виявлено популяцію на невеликому верховому болоті в Бескидах, у верхів'ї басейну Сяну [8]. Метелики літають в одному поколінні, у червні (на рівнині) та липні (в горах). Активні в сонячну погоду, живляться на квітах багна болотяного (*Ledum palustre*), ожини (*Rubus sp.*) та інших нектароносних рослин. Не схильні до міграцій. Самка відкладає поодинокі зеленувато-жовті яйця на листки кормової рослини – буяхів (*Vaccinium uliginosum*). Гусениці розвиваються на листках буяхів, зимують у павутинно-

му згортку на гілочках кормової рослини; заляльковуються там само [3-5].

Сучасний стан. Дуже рідкісний і локально поширений стенотопний вид. Екологічно вразливий унаслідок вибагливості до середовища існування. Перебуває під загрозою зникнення в Україні та сусідніх європейських країнах (Польща, Чехія, Словаччина) [3, 4].

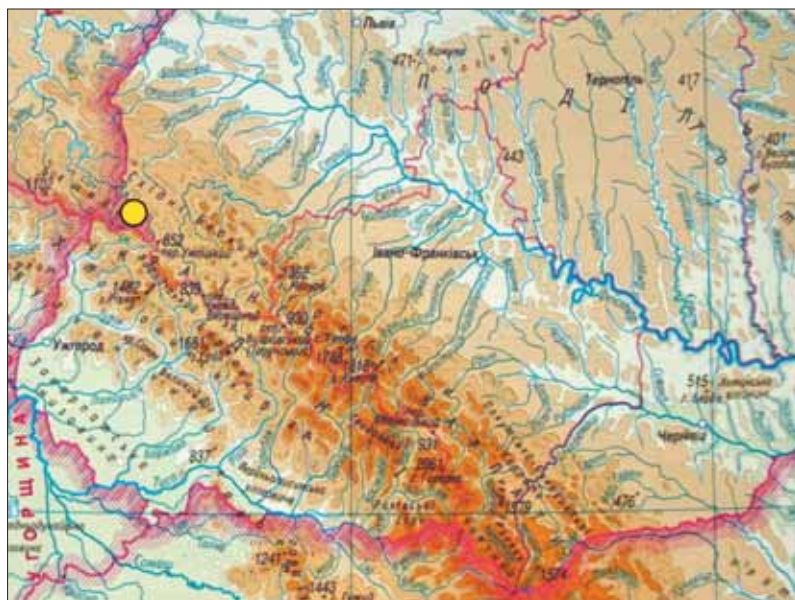
Фактори загрози. Осушення торфових боліт, промислова експлуатація і заростання торфовищ чагарниками і лісом, лісове господарство в заболочених борах [2-4].

Рекомендовані заходи охорони. Усунення впливу негативних факторів та організація моніторингу за станом популяції. Охороняється на території Надсянського РЛП.

Джерела інформації:

1. Ковальчук, Голубева, Скільський, 1993; 2. ЧКУ, 1994; 3. Beneš, Konvička et al., 2002; 4. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 5. Плющ и др., 2005; 6. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 7. ЧКУ, 2009; 8. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Райдужниця велика

Apatura iris
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Німфаліди, або Барвниці –
Nymphalidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Європа, Західний Сибір, і після розриву – Далекий Схід [3].

Україна: Карпатський регіон, західні частини лісової та лісостепової зон [1, 3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Лісовий вид, широко розповсюджений у низинах і передгір'ї, по долинах гірських річок і потоків підіймається до верхнього лісового поясу. Метелики літають у червні-

серпні в листяних і мішаних лісах, на узліссях, галявинах, вирубках, берегах водойм; часто сідають на вогкий ґрунт на лісових дорогах. Живляться на екскрементах і соком, що витікає з дерев. Найчисельніші в заплавах і річкових долинах із заростями верб. Добре і швидко літають, проте не віддаляються на значну відстань від біотопу. Самки тримаються в кронах дерев, тому трапляються значно рідше, ніж самці. Гусениці розвиваються з липня, живляться на вербах (*Salix caprea*, *S. aurita*,

S. cinerea, *S. fragilis*). Вид має одне покоління на рік. Лялечка зимує в згортку з листків, прикріпленому до гілки кормової рослини [3-6].

Сучасний стан. Відносно звичайний, місцями багаточисельний вид.

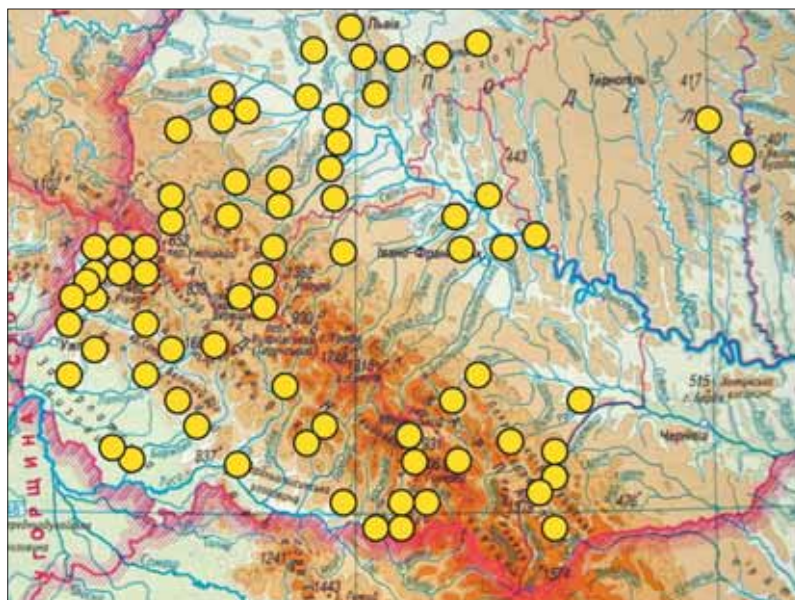
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок вирубування природних лісів і забудови [6].

Рекомендовані заходи охорони. Охороняється у складі угруповань природоохоронних територій регіону.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Плющ и др., 2005;
4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
5. Мателешко, 2009в;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: М. Коурґу

Стрічкарка тополева

Limenitis populi
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Німфаліди, або Барвниці –
Nymphalidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення. Лісова зона помірних широт Євразії [4].

Україна: Карпатський регіон, зона мішаних лісів Правобережжя [1, 4].

Середовище існування та особливості біології. Лісовий вид, поширений від низовини до верхнього лісового поясу. Більш звичайний у заплавах і річкових долинах, по яких місцями підіймається до субальпійського поясу. Метелики літають від кінця травня до кінця липня в широколистяних і мішаних лісах, на узліс-

сях, галявинах, заростаючих вирубках, берегах водойм. Часто сідають на вологий ґрунт та екскременти. Поводяться подібно до *Apatura iris* і зазвичай трапляються в одних і тих самих біотопах. Вид має одне покоління на рік. Гусениці живляться листям молодих дерев осики (*Populus tremula*) і осокора (*P. nigra*). Зимують у згорнутих листках на гілках кормової рослини. Лялечка звисає прикріпленою зісподу листка; стадія триває 3-4 тижні [2-6, 8].

Сучасний стан. Широко розповсюджений, але нечисельний вид. Трапляється здебільшого поодиноким, що пов'язано з «відкритою» популяційною структурою виду [3, 5].

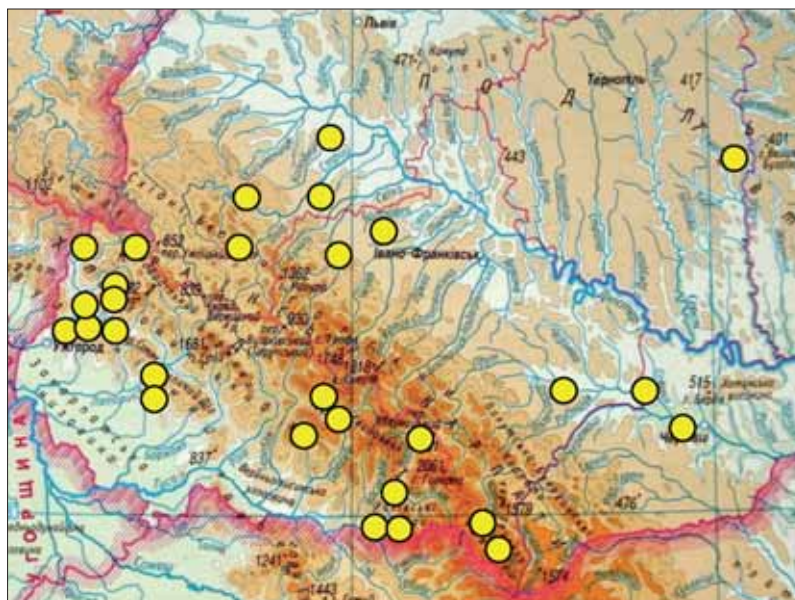
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок зміни породного складу лісів, вирубування тополі чорної та осики [1, 7].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється на територіях природно-заповідного фонду регіону.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Beneš, Konvička et al., 2002;
4. Плющ и др., 2005;
5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
6. Мателешко, 2009в;
7. ЧКУ, 2009;
8. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський
Фото: М. Коурґу

Барвниця V-біле, або L-біле

Nymphalis vaualbum
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

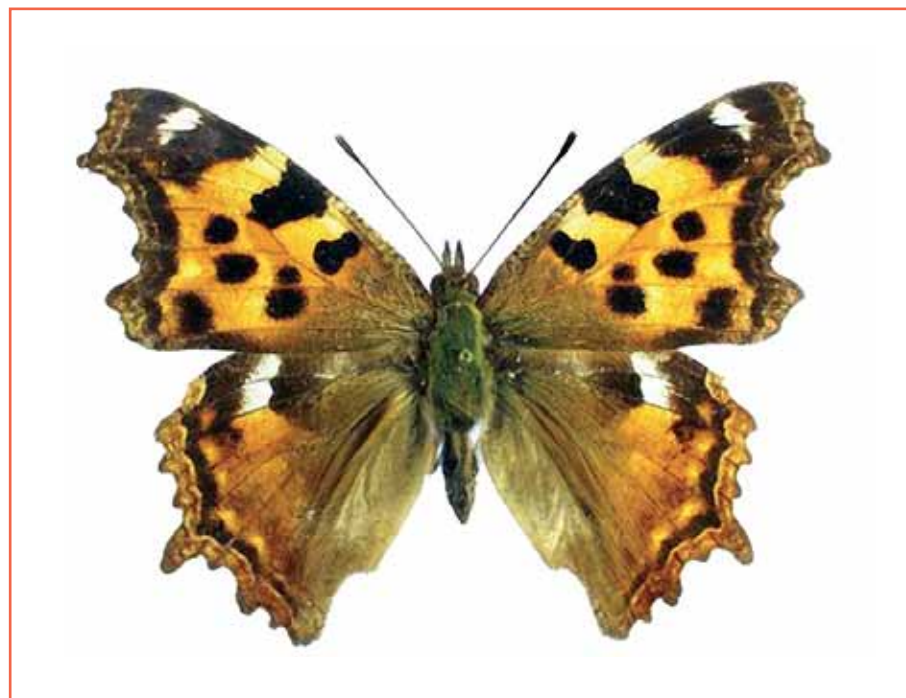
Родина
Німфаліди, або Барвниці –
Nymphalidae

Охоронний статус: ЧКУ: Неоцінений;
ЧКК: DD

Поширення. Східна Європа, Сибір, Казахстан, Далекий Схід, Північна Америка [4].

Україна: Спорадично в Закарпатській, Львівській, Чернівецькій, Житомирській і Дніпропетровській областях [2, 5, 6].

Середовище існування та особливості біології. Лісовий вид, характерний мешканець рідкостійних заплавних і низинних лісів. Відомий за

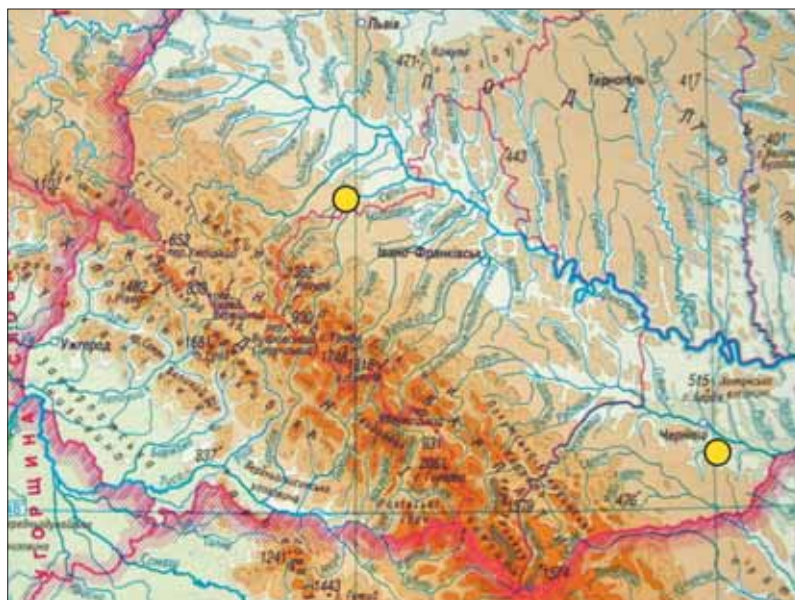
поодинокими давніми знахідками на Передкарпатті [1-3, 5]. Метелики літають у червні-липні, в гарячі літні місяці впадають у сплячку, а потім активні восени і після перезимування – навесні до травня. Зазвичай утримуються в кронах дерев, проте часто сідають на вологий ґрунт, екскременти, гниючі плоди, а навесні – на суцвіття верб. Вид вважають спонтанним мігрантом. Гусениці живуть у квітні-травні колективно в павутинних гніздах, живляться листям різних видів верб (*Salix sp.*),

в'язів (*Ulmus sp.*), тополі (*Populus sp.*) та берези (*Betula sp.*) [4].

Сучасний стан. Не з'ясований. Дуже рідкісний у Європі й Україні вид [4].

Фактори загрози. Вказують руйнування природних біотопів виду у місцях його перебування [2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду [2, 6].

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897;
2. ЧКУ, 1994;
3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
4. Плющ и др., 2005;
5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Перламутрівка болотяна

Boloria aquilonaris
(Stichel, 1808)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Німфаліди, або Барвниці –
Nymphalidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Центральна, Північна і Східна Європа, Західний Сибір, Північний Казахстан, Алтай [3].

Україна: Карпатський регіон, Полісся [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Бореальний болотний (тирфофільний) вид, відомий в регіоні з небагатьох оселищ на Розточчі (околиці Львова), Передкарпатті (околиці Стрия та Івано-Франківська), у верхів'ях річок Прута і Чорної Тиси та в Горґанах [1, 3-7].

Трапляється виключно на верхових та перехідних сфагнових і осоково-мохових болотах із заростями журавлини (*Oxycoccus palustris*, *O. microcarpa*). Метелики літають у червні-липні, активні тільки в сонячну погоду й уникають затінених місць, живляться на квітах журавлини та андромеди багатолістої (*Andromeda polifolia*). Нездатні до міграцій. Гусениці розвиваються з липня на журавлині, живуть поодинокі; зимують у павутинному згортку з сухого листя. Лялечка вільно лежить на субстраті [2, 3].

Сучасний стан. Дуже локальний і рідкісний стенотопний вид, перебуває під загрозою зникнення. Протягом ХХ століття зник майже з усіх відомих у регіоні оселищ.

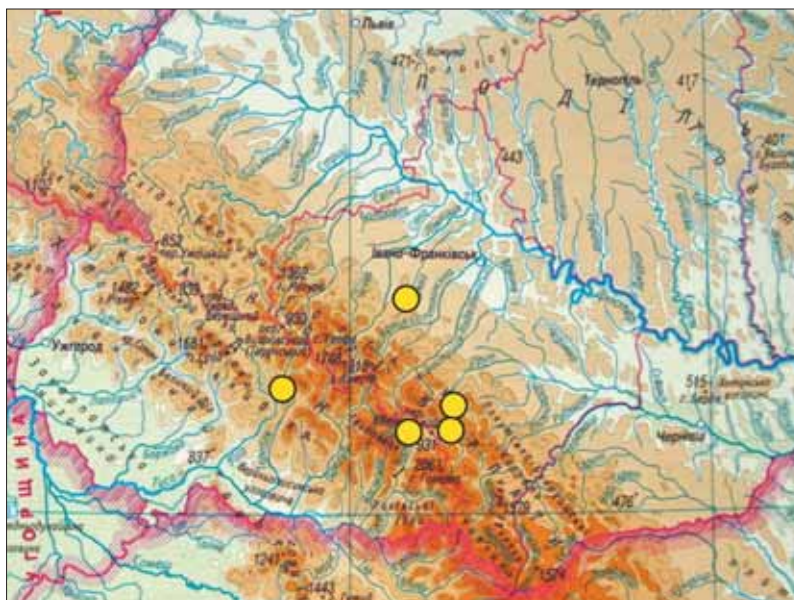
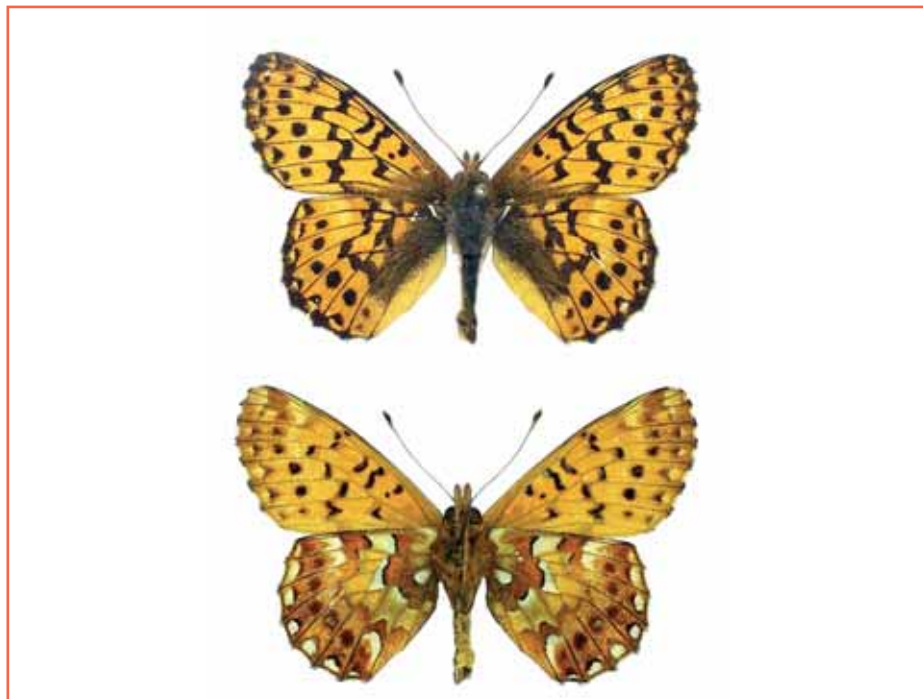
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів і зникнення кормової рослини виду внаслідок осушення торфових боліт і заростання їх деревною рослинністю [2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється на території НПП «Синевир».

Джерела інформації:

1. Попов, 2004; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. В. Шушман (неопубл. дані); 6. Колекція ДПМ НАН України; 7. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

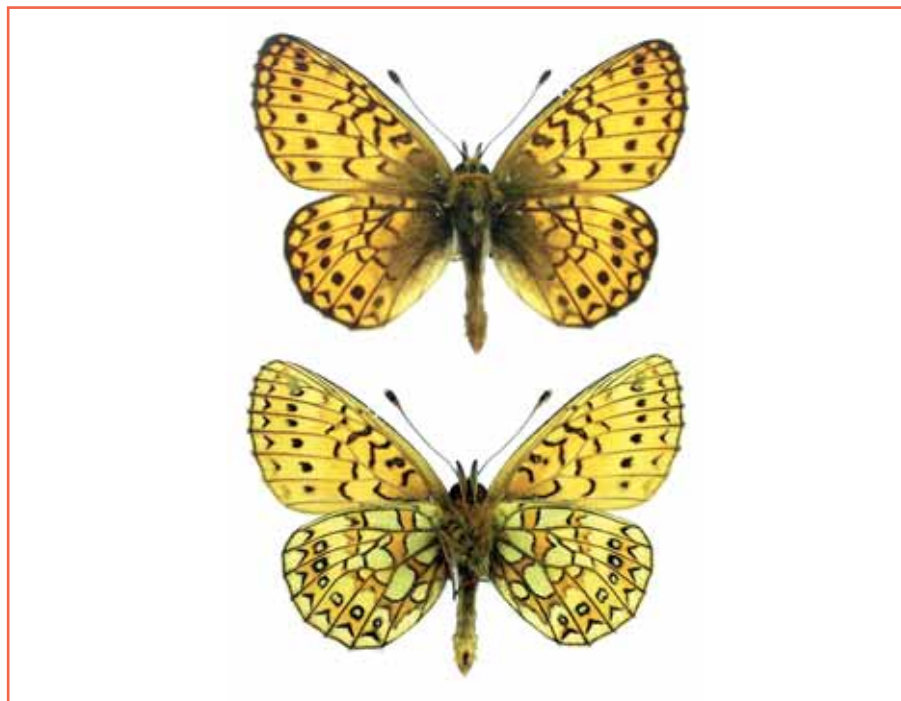
Перламутрівка евномія

Proclossiana eunomia
(Esper, 1799)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Німфаліди, або Барвниці –
Nymphalidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Північна і Середня Європа, Кавказ, Сибір, Далекий Схід, Північна Америка [3].

Україна: Карпатський регіон, Полісся [3, 4].

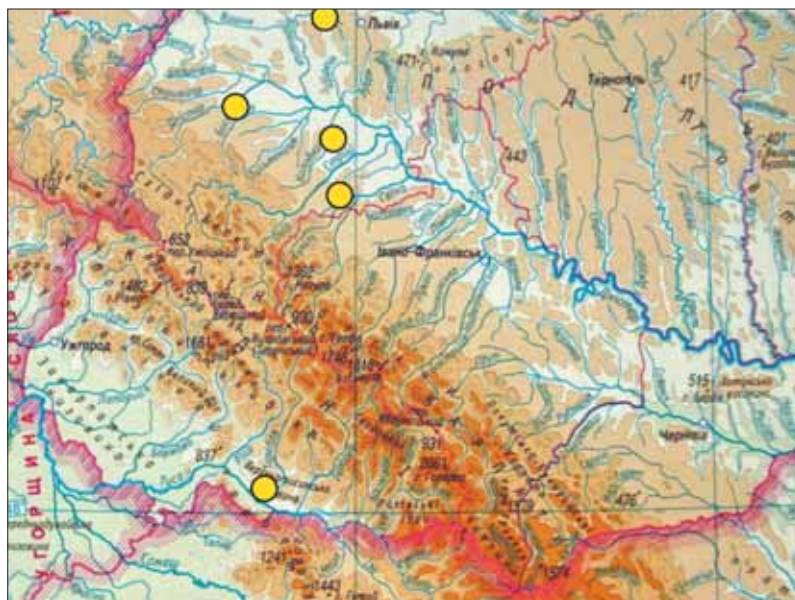
Середовище існування та особливості біології. Бореальний тирфюфільний вид, локально поширений у північно-східних (Передкарпаття) та південно-західних (Верхньотисенська улоговина) передгір'ях Карпат. Трапляється на верхових та перехідних торфових болотах, болотистих і

торфових луках. Метелики літають у травні – червні, живляться переважно на квітах гірчака зміїного (*Polygonum bistorta*). Нездатні до міграції. Гусениці розвиваються з липня на гірчаку зміїному, зимують у згортку з сухого листа. Лялечка звисає прикріпленою до черешка кормової рослини. В теплі роки вид може мати часткове друге покоління в серпні-вересні [1-4].

Сучасний стан. Вразливий стенопний вид, поширений у локальних, переважно нечисельних популяціях.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів внаслідок осушення торфових боліт і заростання їх деревною рослинністю, інтенсивної пасовищної та сінокісної експлуатації вологих лук [2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Попов, 2004; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Рябець авринія

Euphydryas aurinia
(Rottemburg, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Німфаліди, або Барвниці –
Nymphalidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКК: EN

Поширення. Європа, Північна Африка, Мала Азія, Кавказ, Південний Сибір, Монголія, Далекий Схід [4].

Україна: Майже вся територія крім півдня степової зони, Криму і гірських районів Карпат [4, 5].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний лучний вид, у регіоні трапляється на лісових торфових болотах, вологих та болотистих луках і галявинах низовин і передгір'я північно-східного макросхилу Карпат. Локалізовану популя-

цію знайдено у Вулканічних Карпатах [2]. Метелики літають у травні-червні, віддають перевагу оселищам з мозаїкою відкритих і зарослих деревами та чагарниками ділянок. Часто сідають на суцвіття гірчака зміїного (*Polygonum bistorta*). Гусениці живуть колективно з липня в павутинних гніздах на листках кормових рослин, зимують. Живляться на комоннику лучному (*Succisa pratensis*); можливо, також на інших видах рослин з родин черсакових і ранникових (*Dipsacaceae*, *Scrophulariaceae*). Лялечки лежать в

розетках кормових рослин. Вид має одне покоління на рік [1-5].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисельний вид з виразною тенденцією до скорочення чисельності.

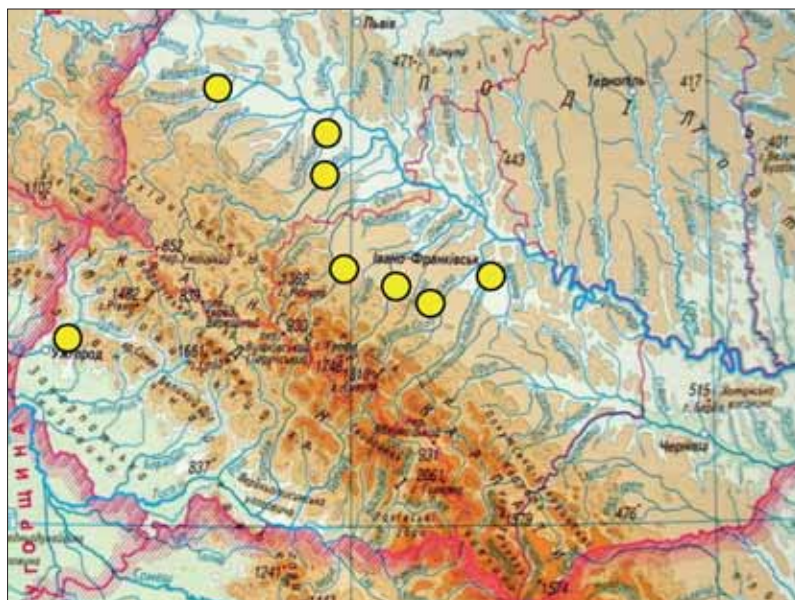
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок осушувальної меліорації, інтенсивного господарського використання болотистих і вологих лук, змикання деревно-чагарникового ярусу [1, 3].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників з режимом активної охорони (регламентоване мозаїчне викошування) у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002;
2. Попов, 2004;
3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
4. Плющ и др., 2005;
5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Рябець матурна

Euphydryas maturna
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Німфаліди, або Барвниці –
Nymphalidae

Охоронний статус: IUCN: DD; BernC: II;
ЄЧС: Е; ЧКК: EN

Поширення. Середня і Східна Європа, Кавказ, Південний і Західний Сибір, Тянь-Шань, Алтай, Монголія [4].

Україна: Передгірні райони Карпат, лісова і північ лісостепової зони [4, 5].

Середовище існування та особливості біології. Лісовий вид, приурочений до біотопів заплавних і долинних листяних лісів низовин і передгір'я обидвох макросхилів. Метелики літають у травні-червні на лісових галявинах, узліссях і просіках,

утримуючись переважно в кронах молодих дерев. Віддають перевагу розрідженим лісостанам з добре розвинутим чагарниковим і трав'яним ярусами. Самка відкладає яйця тісними групами (до 200 штук у кладці) на листки ясену (*Fraxinus excelsior*) та деяких інших видів дерев і чагарників. Молоді гусениці влітку та восени живуть колективно в павутинних гніздах, якими спершу охоплюють окремі листки з черешками, а згодом і цілі гілки. Навесні після зимівлі гусениці живуть поодинокі на різних видах

трав і чагарників. Заляльковуються на ґрунті біля деревного стовбура. Цикл розвитку триває 1-2 роки [1-6].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисельний вид з виразною тенденцією до зменшення чисельності.

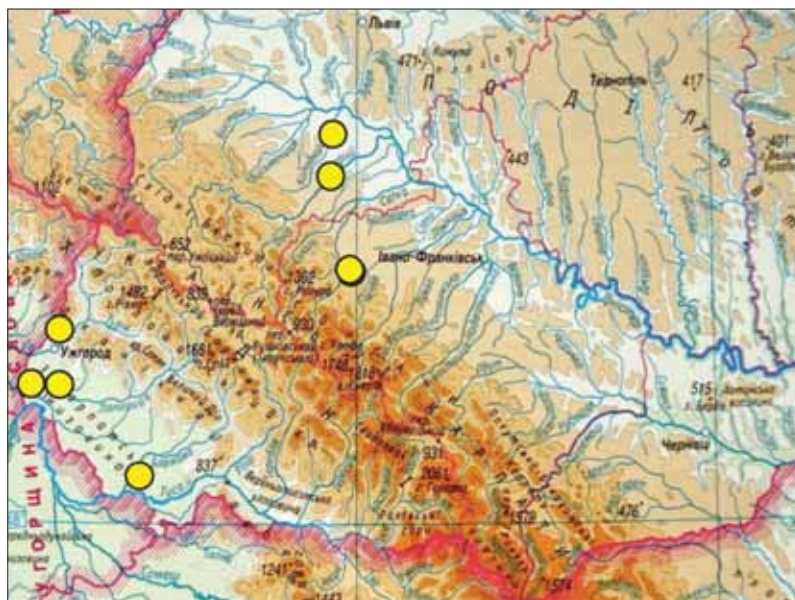
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок вирубування і зміни породного складу заплавних і долинних лісів, уніфікації просторової та вікової структури їх деревостанів [1, 3].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Запровадження активного режиму охорони з метою підтримання просторової та вікової гетерогенності лісових екосистем в оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002;
2. Попов, 2004;
3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
4. Плющ и др., 2005;
5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
6. Мателешко, 2009в.

Текст: Ю. Канарський
Фото: О. Мателешко

Сінниця геро

Coenonympha hero
(Linnaeus, 1761)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Сатири, або Оксамитниці – Satyridae

Охоронний статус: BernC: II; ЄЧС: *;
ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Лісова зона Євразії від Західної Європи до Далекого Сходу [5].
Україна: Карпатський регіон, лісова та лісостепова зони [1, 3, 7].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний лісо-лучний вид, трапляється на болотистих і торфових луках, вологих лісових галявинах і рідколіссях низовин і передгір'я північно-східного макросхилу регіону. Метелики літають з се-

редини травня до кінця червня, утримуються здебільшого на лісо-лучних екотонах. Самки відкладають яйця поодинокі на старику, рідше – на мох. Гусениці розвиваються з липня, зимують і заляльковуються у кінці квітня-травні. Кормові рослини в регіоні докладно не з'ясовані, у сусідніх країнах Європи – деякі види злаків і осок (*Poaceae*, *Syringaceae*). Лялечка лежить на субстраті біля поверхні ґрунту. Вид має одне покоління на рік [2-6].

Сучасний стан. Локально поширений, хоча в окремих оселищах досить чисельний вид.

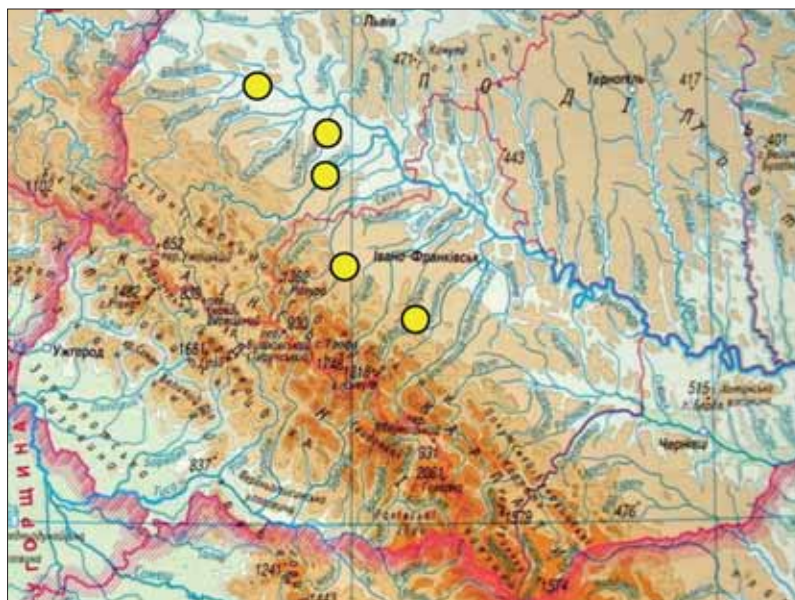
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок осушувальної меліорації, випасання худоби, інтенсивного викошування, заростання вологих лук деревами і чагарниками [3, 4].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Запобігання надмірній експлуатації та заростанню його біотопів [1, 4, 7].

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Beneš, Konvička et al., 2002;
4. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
5. Плющ и др., 2005;
6. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
7. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Сатир буковий

Hipparchia fagi
(Scopoli, 1763)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Сатири, або Оксамитниці – Satyridae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Південна і частково Середня Європа [3].

Україна: Карпатський регіон, Поділля, гірський Крим, локально в лісостеповій та степовій зонах [3].

Середовище існування та особливості біології. Середземноморський вид, приурочений до теплих і сухих лісових та чагарникових біотопів. У регіоні поширений у передгір'ї Вулканічних Карпат, де мешкає на південних схилах вулканічних останцевих пагорбів [3-6]. Відомі давні вказівки

про трапляння у східній частині Передкарпаття [1]. Метелики літають у липні-серпні в рідколіссях із дуба скельного, на сухих галявинах серед чагарників та на узліссях, уникають обширних відкритих ділянок. Часто сідають на стовбури дерев, де майже непомітні завдяки маскувальному забарвленню крил. Самка відкладає яйця поодинокі на субстрат у польоті низько над землею. Гусениці розвиваються на деяких видах злаків (*Brachypodium pinnatum*, *Bromus erectus*, *Festuca rupicola*, *Holcus mollis*,

etc.), активні вночі; зимують. Залялюються на поверхні ґрунту в травні-червні [2, 3].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид на північній межі ареалу.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів унаслідок сільськогосподарського освоєння (під сади і виноградники), випасання худоби, випалювання трав і чагарників, спонтанного й штучного заліснення ксеротермних лісостепових схилів. Змикання деревно-чагарникового ярусу в скельно-дубових рідколіссях і на їхніх екотонах [2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється в масивах «Чорна гора», «Юлівські гори» на території КБЗ [5].

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Beneš, Konvička et al., 2002; 3. Плющ і др., 2005; 4. Попов, 2008; 5. Геряк, Канарський, 2008; 6. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Сатир цірцея

Brintesia circe
(Fabricius, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Сатири, або Оксамитниці – Satyridae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Південна і частково Середня Європа, Мала, Передня і Середня Азія [2, 3].

Україна: Карпатський регіон, Поділля, південь лісостепової та степова зони, Крим [3].

Середовище існування та особливості біології. Середземноморський вид, приурочений до теплих і сухих лісових, лісостепових та чагарниково-степових біотопів. У регіоні відомий за давніми знахідками в пе-

редгір'ї Покутсько-Буковинських Карпат; знайдений у передгір'ї Вулканічних Карпат [4-6]. Метелики літають у липні-серпні на сухих галявинах серед чагарників, узліссях і рідколіссях, уникають обширних відкритих ділянок. Самка відкладає до 1000 яєць, скидаючи їх поодинокно на субстрат у польоті низько над землею. Гусениці розвиваються на різних видах злаків (*Bromus erectus*, *Festuca ovina*, *F. rupicola* etc.), зимують. Заляльковуються на поверхні ґрунту в травні-червні. Вид має одне покоління на рік [2, 3].

Сучасний стан. Локально поширений і рідкісний вид на північній межі ареалу.

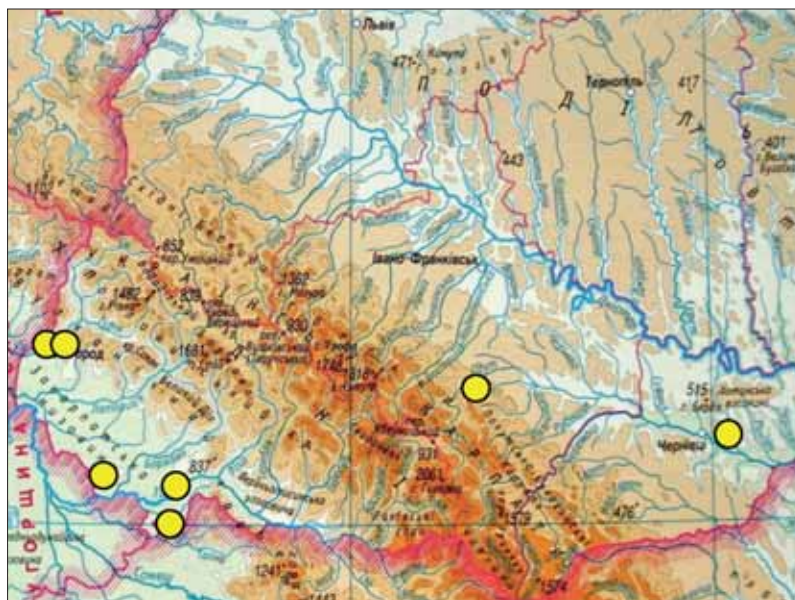
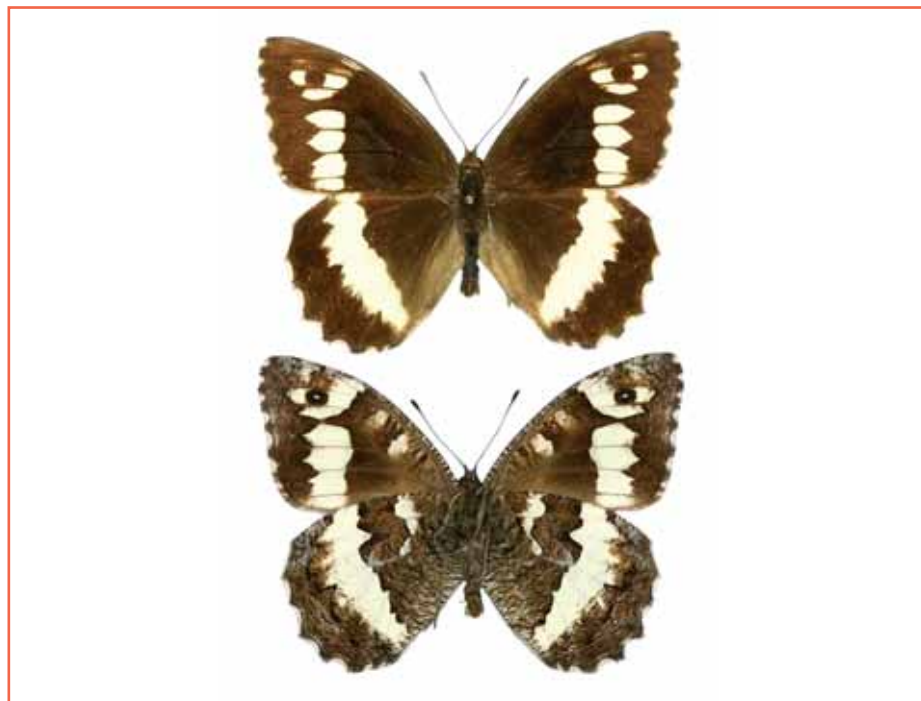
Фактори загрози. Характерні для більшості ксеротермофільних видів: руйнування природних біотопів унаслідок сільськогосподарського освоєння (під сади і виноградники), випасання худоби, випалювання трав і чагарників, штучного заліснення ксеротермних лісостепових схилів [2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється в масивах «Чорна гора», «Юлівські гори» на території КБЗ [4].

Джерела інформації:

1. Romaniszyn, Schille, 1929;
2. Beneš, Konvička et al., 2002;
3. Плющ и др., 2005;
4. Геряк, Канарський, 2008;
5. Попов, 2008;
6. Мателешко, 2009в.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

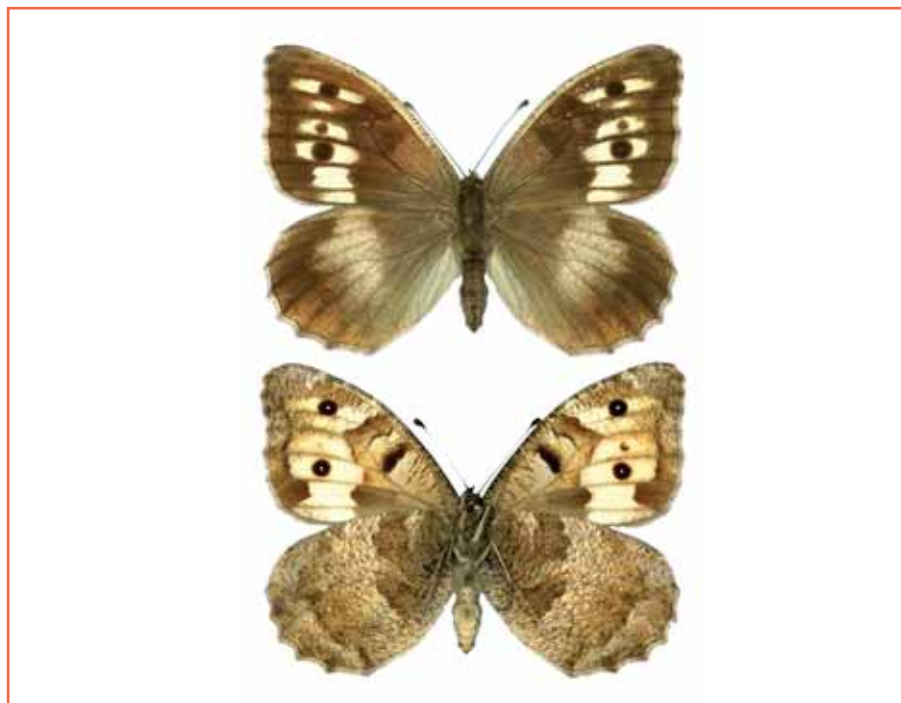
Сатир брізеїда

Chazara briseis
(Linnaeus, 1764)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Сатири, або Оксамитниці – Satyridae

Охоронний статус: ЧКК: RE

Поширення. Північна Африка, Південна і частково Середня Європа, Мала, Передня і Середня Азія [4].

Україна: Південь лісостепової та степова зони, Крим [4].

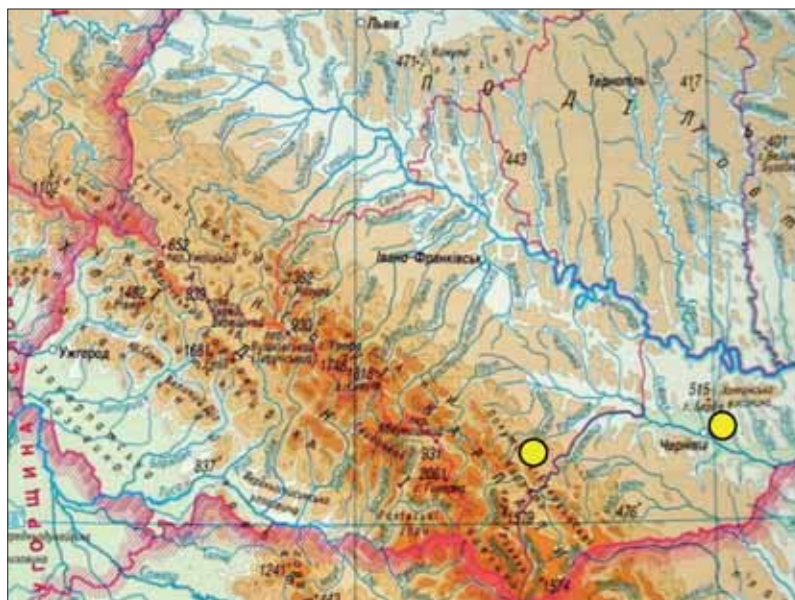
Середовище існування та особливості біології. Середземноморсько-понтійський степовий вид, відомий у регіоні за кількома давніми знахідками у південно-західних передгір'ях Карпат та долинах Черемоша і Прута [1, 2]. Метелики літають у липні-серпні на сухих кам'янистих схилах південної

експозиції, вкритих низькотравною наскельно-степовою і розрідженою чагарниковою рослинністю. Літають лише в сонячну погоду, швидко і низько над землею, часто сідають на ґрунт і каміння. Самка відкладає яйця поодинокі на ґрунт. Гусениці виходять з яєць восени, зимують серед старички і живляться навесні на деяких видах злаків (*Bromus erectus*, *Festuca ovina*, *F. pallens*, *Sesleria albicans*, *Stipa pinnata* etc.). Заллялюються на поверхні ґрунту. Вид має одне покоління на рік [3, 4].

Сучасний стан. Не з'ясований. Вид можливо зник.

Фактори загрози. Характерні для більшості ксеротермофільних степових видів: руйнування природних біотопів унаслідок випасання худоби, випалювання трав і чагарників, штучного заліснення. Фрагментація та ізоляція решток степової рослинності в регіоні [3].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Abafi-Aigner, Pavel, Uhryk, 1900;
2. Romaniszyn, Schille, 1929;
3. Beneš, Konvička et al., 2002;
4. Плющ и др., 2005.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Гірняк манто

Erebia manto
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Сатири, або Оксамитниці – Satyridae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Гірські райони Західної та Центральної Європи [3].

Україна: Карпати [2, 3].

Середовище існування та особливості біології. Реліктовий альпійський вид, поширений у регіоні в масивах Чорногори, Мармарошу і Чивчин. Трапляється на галявинах поясу смерекових лісів та субальпійського криволісся, альпійських луках з наявністю квітухих трав, на висотах 900-2000 м. Метелики літа-

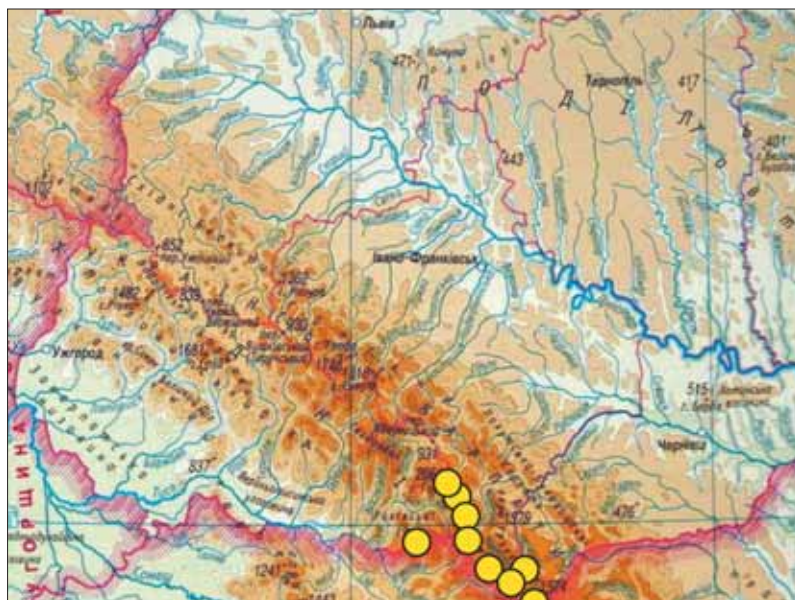
ють тільки в сонячну погоду, з кінця липня до кінця серпня. Самки відкладають яйця поодинокі, в польоті низько над землею. Гусениці розвиваються на костриці лежачій (*Festuca supina*), можливо, й на деяких інших видах костриць; зимують. Заляляковуються біля поверхні ґрунту. Цикл розвитку, залежно від погодних умов, триває 1-2 роки [1-6].

Сучасний стан. Локально поширений і нечисельний вид з обмеженим ареалом.

Фактори загрози. Руїнування природних біотопів виду, передусім унаслідок надмірного випасання худоби на високогірських луках.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється на території КБЗ і КНПП.

Примітка. Існують непідтверджені вказівки про наявність в Українських Карпатах ще кількох альпійських видів роду *Erebia* (*E. epiphron*, *E. pandrose*, *E. pronoe* тощо) [5]. У разі виявлення їхніх популяцій їх оселища також повинні бути взяті під охорону як реліктові осередки високогірної фауни.

Джерела інформації:

1. Romaniszyn, Schille, 1929;
2. ЧКУ, 1994;
3. Плющ и др., 2005;
4. Попов, 2008;
5. Канарський, 2009;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський

Фото: www.butterfliesoffrance.com

Синявець несправжній (люцина)

Hamearis lucina
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Ріодиніди – Riodinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа, Мала Азія [4].

Україна: Карпатський регіон, лісостепова і південь лісової зони [1, 7].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний лісо-лучний вид, локально поширений від низин до гірського поясу букових лісів (до 800-1000 м). Метелики літають у квітні – червні (в теплих районах – і в липні-серпні) на лісових галявинах,

вирубках, узліссях широколистяних лісів, у чагарниково-лісостепових біотопах. Самка відкладає групами по 3 й більше яєць на листки кормових рослин – первоцвітів (*Primula elatior*, *P. veris*) або вербозілля (*Lysimachia sp.*). Молоді гусениці живуть колективно на листках, старшого віку – поодинокі в приземній частині розетки кормової рослини. Лялечка прикріплена павутинною ниткою насподі листка або на черешку. Вид має одне або два

покоління на рік. Зимує лялечка або гусениця молодшого віку [2-7].

Сучасний стан. Локально поширений, але в оселищах відносно чисельний вид.

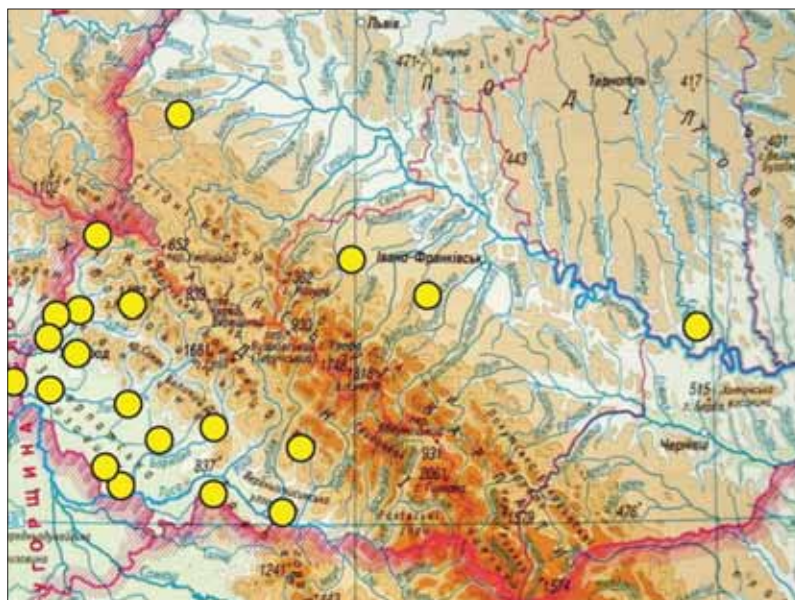
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок заміни природних лісів штучними насадженнями, надмірного випасання і викошування, випалювання трави [1, 7]. Заростання лісових галявин в оселищах виду [3].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється на території КБЗ.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 3. Veneš, Konvička et al., 2002; 4. Плющ и др., 2005; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. Мателешко, 2009в; 7. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: О. Мателешко

Червінець гелла

Lycaena helle
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

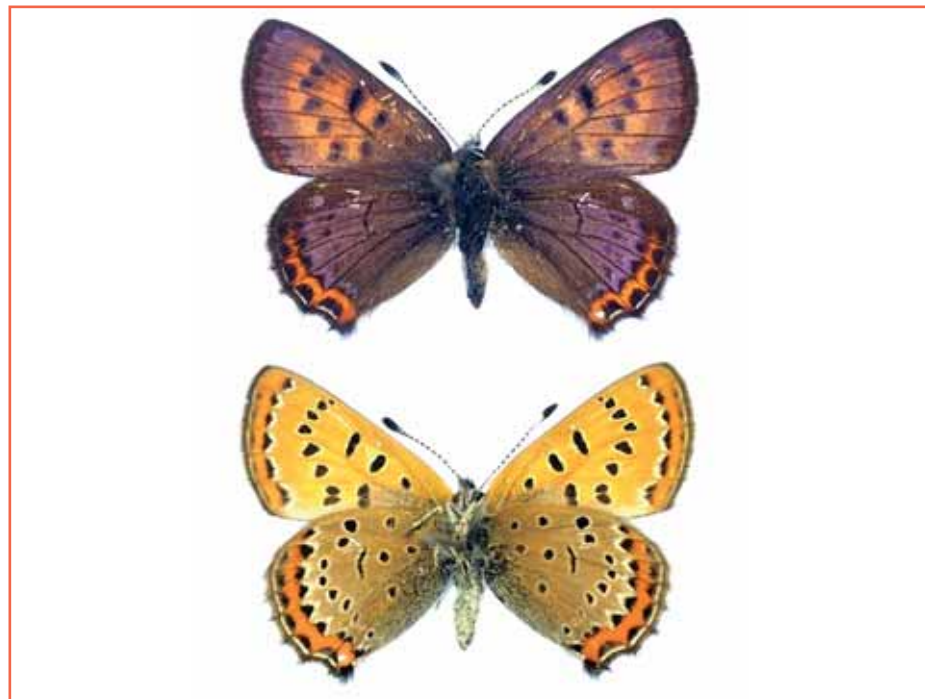
Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Лісова зона Євразії від Західної Європи до Далекого Сходу [3].

Україна: Карпатський регіон, Полісся, захід лісостепової зони [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Бореальний гігрофільний вид, локально поширений у низинах і передгір'ях північно-східного макросхилу Карпат. Відоме єдине реліктове оселище на Закарпатті (Верхньотисенська улоговина [5]). Трапляється на болотистих і торфо-

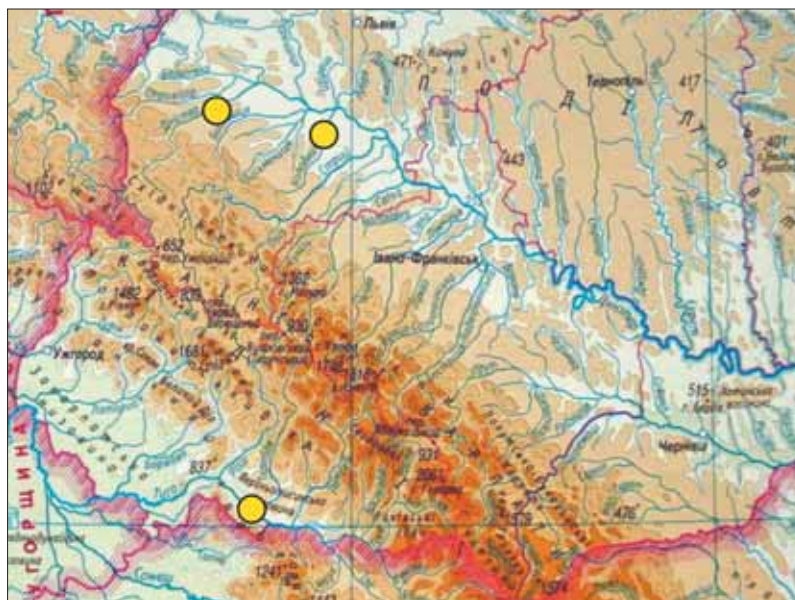

вих луках, сирих лісових галявинах. Метелики літають у двох поколіннях у травні-червні та липні-серпні; не віддаляються від біотопу, утворюючи «замкнені» локалізовані популяції. Самка відкладає яйця поодинокі на листки гірчака зміїного (*Polygonum bistorta*). Гусениці розвиваються в червні-липні та серпні-вересні. Лялечки прикріплені павутинним паском до стебла чи черешка кормової рослини, частина їх зимує, а з решти виходять метелики літнього покоління [1-5].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид з тенденцією до зменшення чисельності. Перебуває під загрозою зникнення в сусідніх європейських країнах [1, 2].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок осушувальної меліорації, інтенсивної експлуатації вологих лук і заростання їх деревно-чагарниковою рослинністю [1, 2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Роров, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

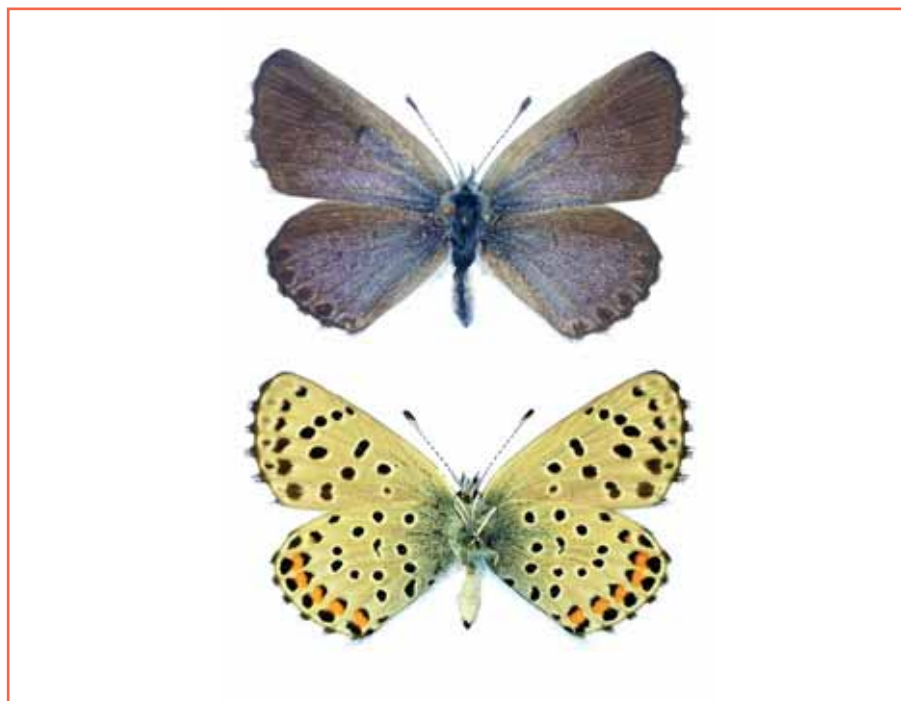
Синявець вікрама

Pseudophilotes vicrama
(Moore, 1865)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Центральна і Східна Європа, Балкани, Мала і Середня Азія, Гімалаї [1].

Україна: Майже вся територія [2].

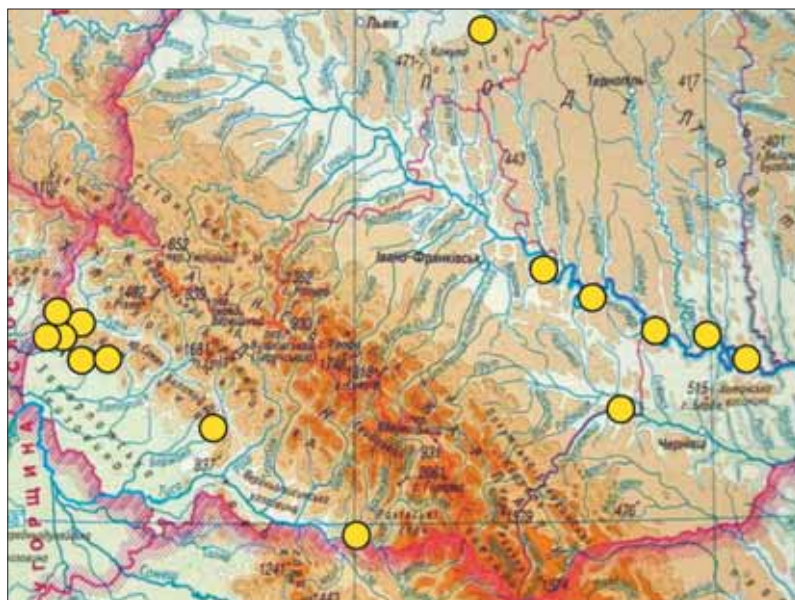
Середовище існування та особливості біології. Середземноморсько-понтійський ксерофільний вид, локально поширений у передгір'ях і нижній частині поясу букових лісів Карпат. Трапляється у кам'янистих лучно-степових та остепнених лучних біотопах,

здебільшого на відслоненнях вапняків і мергелів. Метелики літають у двох поколіннях у квітні-травні та липні-серпні; не віддаляються від біотопу, утворюючи локалізовані популяції. Самка відкладає яйця поодинокно на суцвіття чебрецю (*Thymus serpyllum*, *Th. pulegioides*). Гусениці живляться квітами чебрецю, мірмекофільні – перебувають у симбіотичних стосунках з мурашками родів *Lasius*, *Myrmica*. Лялечка зимує в мурашнику [1-3].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид, перебуває під загрозою зникнення внаслідок вибагливості до середовища існування [1, 3].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок надмірного випасання худоби або спонтанної мезофітизації та заростання лучно-степових ділянок чагарниками [1].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Запобігання заростанню ксеротермних лучно-степових біотопів.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Плющ и др., 2005; 3. Попов, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Синявець оріон

Scolitantides orion
(Pallas, 1771)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Південь лісової, лісостепова й північ степової зони Європи від Піренеїв до Далекого Сходу і Японії [3].

Україна: Лісова, лісостепова і північна частина степової зони України [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Ксерофільний вид, на сьогодні поширений у єдиному оселищі у Вулканічних Карпатах (Чорна гора) [5]. Трапляється у кам'янистих остепнено-лучних та наскельно-степових біотопах, на відслоненнях

силікатних порід. Метелики літають у двох поколіннях у квітні-червні та липні-серпні. Самка відкладає яйця на листки і стебла кормових рослин – деяких видів очитку (*Sedum maximum*, *S. ruprechtii* та ін.). Молоді гусениці живуть всередині листової пластинки, останнього віку – перекушують черешок, унаслідок чого листок звисає та всихає. Гусениці мірмекофільні, активно відвідуються мурашками. Залляльковуються на ґрунті або в мурашниках, лялечка зимує [1-5].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид, перебуває під загрозою зникнення внаслідок вибагливості до середовища існування [1, 2]. Зник з багатьох раніше відомих локалітетів [4].

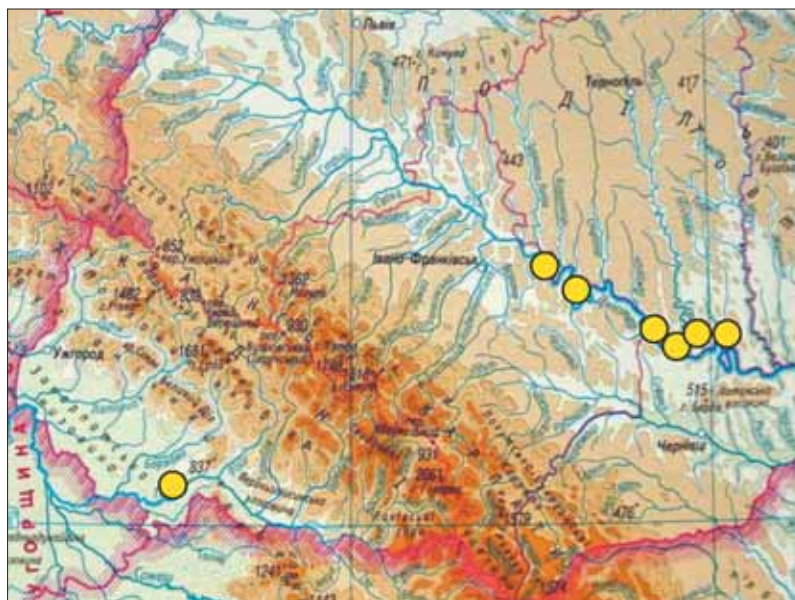
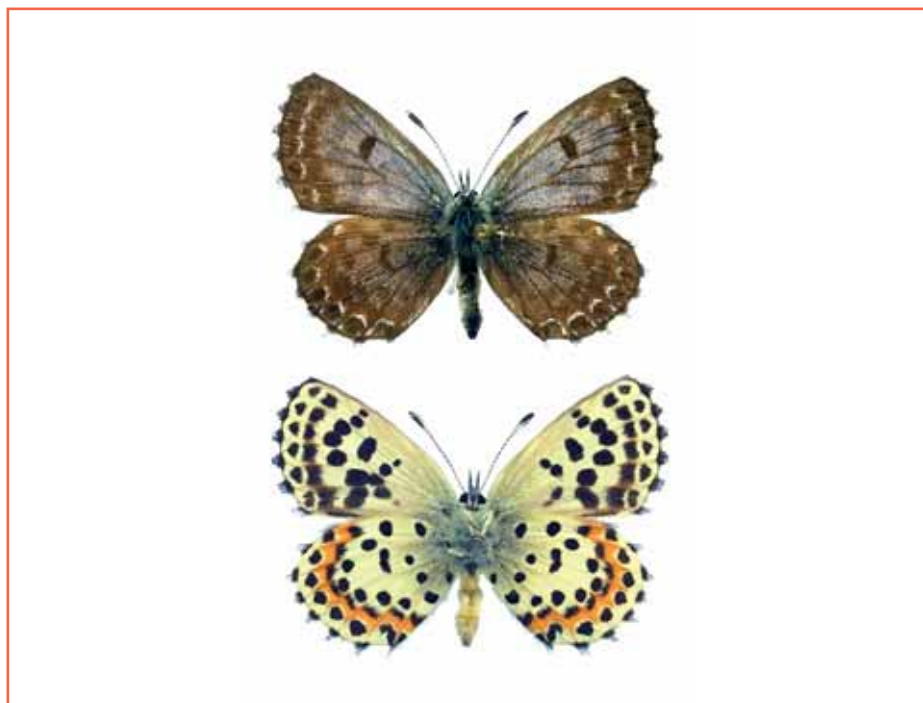
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок заростання відкритих ксеротермних біотопів чагарниками і лісом, штучного залісення кам'янистих схилів [1, 2]; у відомому оселищі – також забудова і розбивання виноградників та присадибних ділянок.

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у місцях виявлення виду, запобігання заростанню його біотопів. Вид охороняється на території масиву „Чорна гора” КБЗ.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Геряк, Канарський, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Синявець алькон

Maculinea alcon
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: IUCN: LR; ЄЧС: V;
ЧКК: EN

Поширення. Середня і частково Південна Європа, Кавказ, Північний Казахстан, південь Західного й Південний Сибір [3].

Україна: Локально в Карпатському регіоні, лісовій та лісостеповій зонах [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний вид, у регіоні дуже локально поширений у Передкарпатті і Верхньотисенській улоговині. Метелики літають на вологих

і болотистих луках, вологих лісових галявинах з кінця червня до початку серпня. Самка відкладає яйця на суцвіття кормової рослини – тирлича звичайного (*Gentiana pneumonanthe*). Молоді гусениці живляться насінням, пізніше живуть у мурашниках роду *Murmysa*, де провадять паразитичний спосіб життя, живлячись безхребетними, які мурашки приносять як корм для своїх личинок, або поїдаючи самих личинок. Гусениці зимують і заляльковуються в мурашнику. Цикл розвитку триває 1 або 2 роки [1-5].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисленний вид, перебуває під загрозою зникнення внаслідок вибагливості до середовища існування і складного циклу розвитку. Знаходиться в критичному стані в сусідніх європейських країнах [1, 2].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок осушувальної меліорації, інтенсивної експлуатації вологих лук, заростання їх деревно-чагарниковою рослинністю [1, 2].

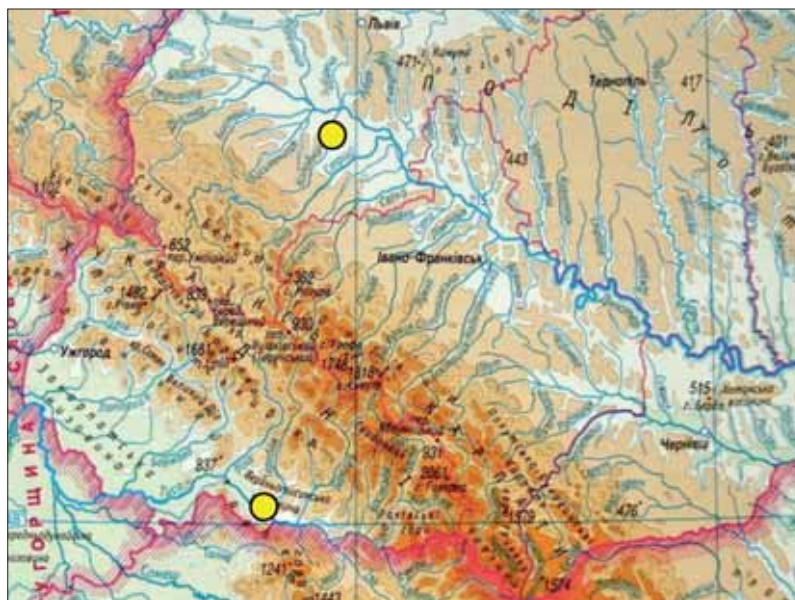
Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Примітка. Існують непідтверджені вказівки про наявність в Українських Карпатах популяції близького виду *M. rebeli* Hirschke, 1904. У разі виявлення їх оселища також повинні охоронятися, як і оселища *M. alcon*.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Ророн, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Синявець аріон

Maculinea arion
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: IUCN: LR; BernC: II; ЄЧС: V; ЧКК: NT

Поширення. Європа, Кавказ, Північний Казахстан, південь Західного Сибіру, Алтай [3].

Україна: Вся територія [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Ксерофільний вид, у регіоні поширений у передгір'ях і поясі букових лісів до висот 800-1000 м. Трапляється на сухих (остепенених) і пустищних луках, лучно-степових ділянках. Метелики літають в

одному поколінні, залежно від висоти і кліматичних умов оселища, від квітня до серпня. Самка відкладає яйця поодинокі на суцвіття материнки звичайної (*Origanum vulgare*) і різних видів чебрецю (*Thymus sp.*). Молоді гусениці живляться квітками кормових рослин, пізніше (від 4-ї стадії) живуть у мурашниках роду *Myrmica* (*M. sabuleti*, *M. scabrinodis*), де поїдають личинок мурашок. Гусениці зимують і заляльковуються в мурашнику [1-5].

Сучасний стан. Локально поширений і загалом нечисельний вид, може перебувати під загрозою внаслідок вибагливості до середовища існування і складного циклу розвитку [1, 2].

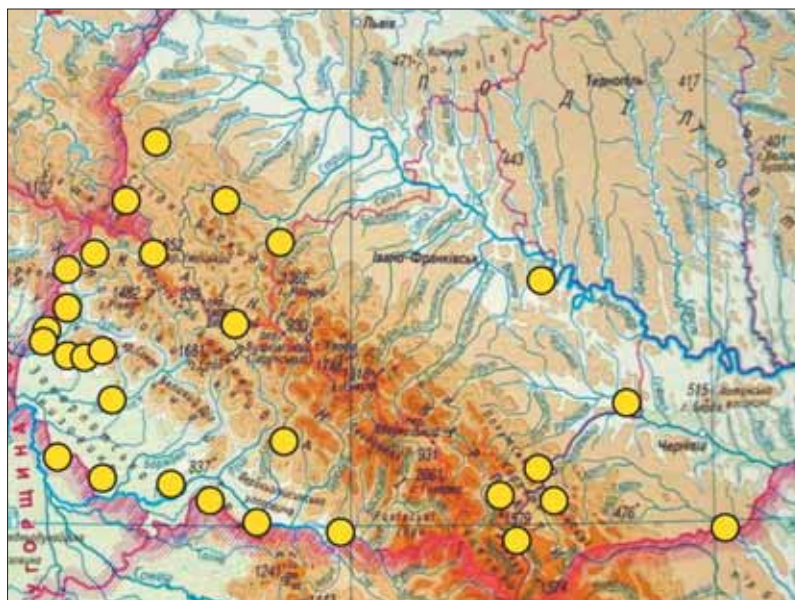
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок сукцесійних змін лучної рослинності, заростання їх чагарниками і лісом у зв'язку із змінами режиму землекористування [1, 2].

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у оселищах з високою чисельністю виду. Запобігання заростанню його біотопів високотравною і деревно-чагарниковою рослинністю шляхом регульованого викошування і випасання худоби.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Роров, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Синявець телей

Maculinea teleius
(Bergstraesser, 1779)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: IUCN: LR; BernC: II;
ЄЧС: Е; ЧКК: NT

Поширення. Південь лісової і лісостепова зони Євразії від Західної Європи до Японії [3].

Україна: Карпатський регіон, лісова і лісостепова зони [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний вид, у регіоні локально поширений у передгір'ях і гірському поясі букових лісів, до висот 800-900 м. Трапляється на вологих і болотистих луках, заболочених лісових галявинах, торфовищах, міс-

цями – в лучно-степових біотопах. Метелики літають в одному поколінні у липні – серпні. Самка відкладає яйця поодинокно на суцвіття родовика лікарського (*Sanguisorba officinalis*). Молоді гусениці розвиваються в суцвіттях кормової рослини, старшого віку – живуть у мурашниках роду *Myrmica* (*M. ruginodis*, *M. scabrinodis*). Живляться личинками і лялечками мурашок; зимують і заляльковуються в мурашнику [1-6].

Сучасний стан. Локально поширений, хоча місцями – досить чисельний вид. Може перебувати під загрозою внаслідок вибагливості до середовища існування і складного циклу розвитку [1, 2].

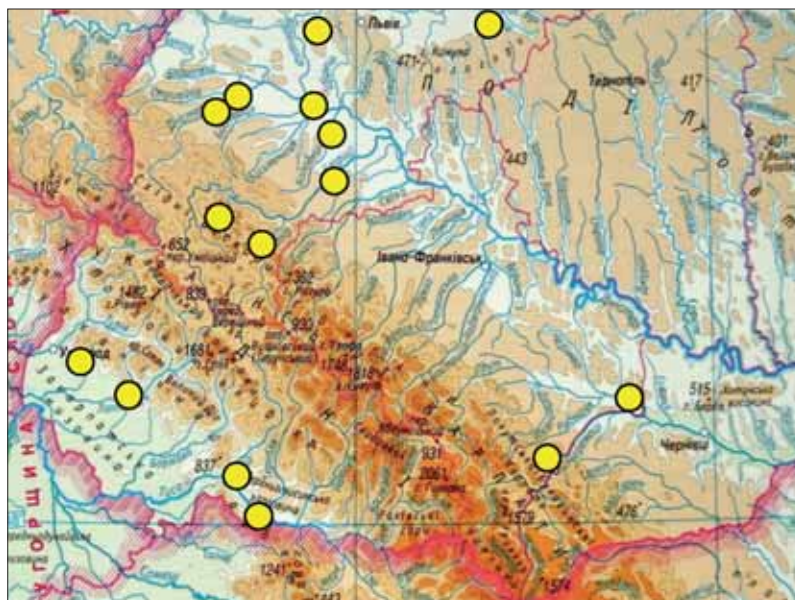
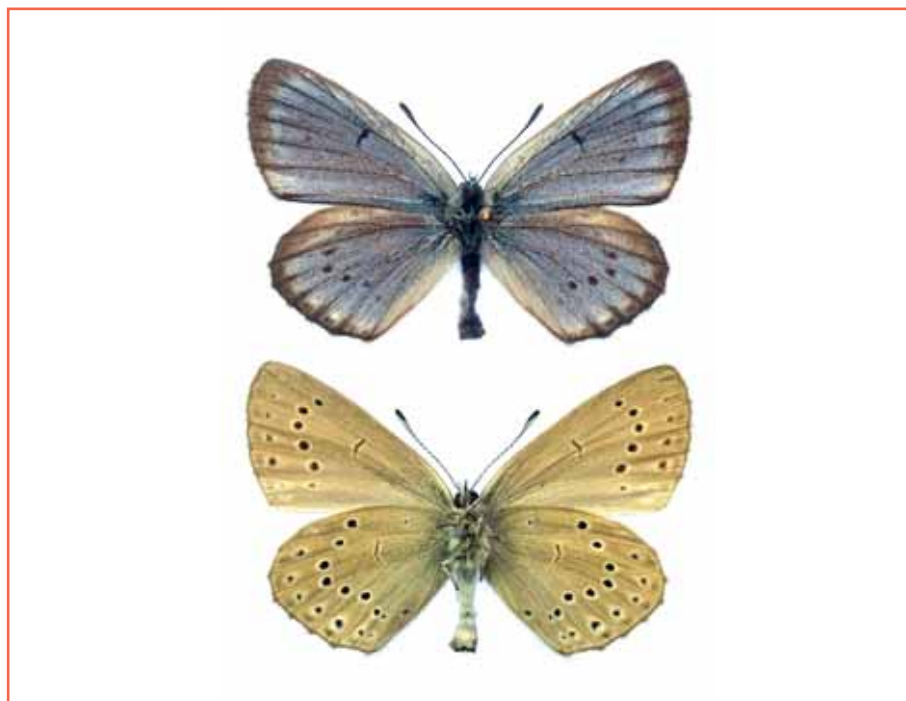
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок осушувальної меліорації, інтенсивної експлуатації вологих лук, заростання їх деревно-чагарниковою рослинністю [1, 2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах із високою чисельністю виду. Запобігання заростанню біотопів виду деревами і чагарниками.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Роров, 2008; 6. Канарський, Геряк, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Синявець наузитоус

Maculinea nausithous
(Bergstraesser, 1779)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: IUCN: LR; BernC: II; ЄЧС: E; ЧКК: NT

Поширення. Середня і Східна Європа, Кавказ, Північний Казахстан, південь Західного Сибіру [3].

Україна: Карпатський регіон, лісова і лісостепова зони [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний вид, у регіоні локально поширений у передгір'ях і в гірському поясі букових лісів північно-східного макросхилу, до висот 800-900 м. Екологічно

супутній попередньому виду *M. teleius* – трапляється у подібних біотопах, має такі самі трофічні зв'язки і цикл розвитку. Метелики літають в одному поколінні у липні – серпні. Гусениці старшого віку живуть у мурашниках роду *Myrmica* (*M. rubra*, рідше *M. scabrinodis*), де зимують і заляльковуються. Більш локальний і загалом менш чисельний від попереднього виду, пригнічується внаслідок конкурентних взаємовідносин у спільних для обох видів оселищах [1-5].

Сучасний стан. Локально поширений і загалом нечисельний вид. Може перебувати під загрозою внаслідок вибагливості до середовища існування і складного циклу розвитку [1, 2].

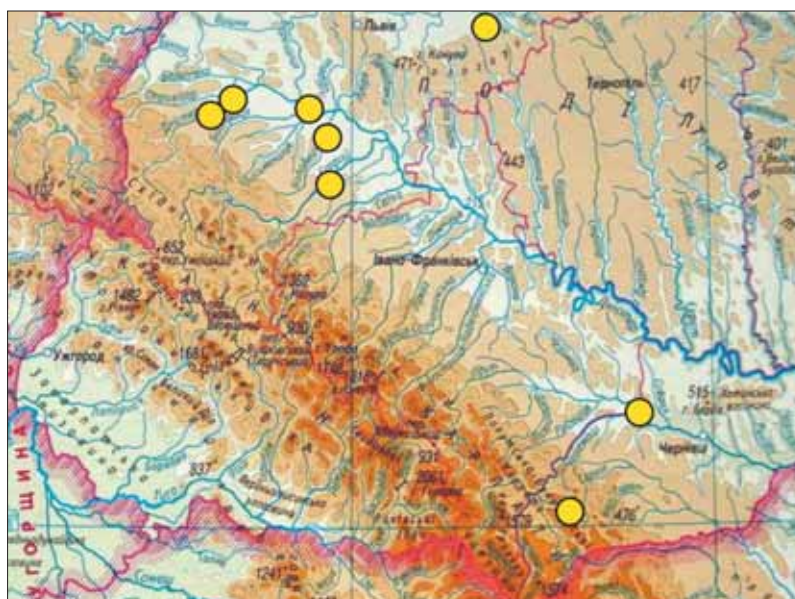
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок осушувальної меліорації, інтенсивної експлуатації вологих лук, заростання їх деревно-чагарниковою рослинністю [1, 2].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах із високою чисельністю виду. Запобігання заростанню біотопів виду деревами і чагарниками.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Ророн, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Синявець торфовищний

Vacciniina optilete
(Knoch, 1782)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Північна частина Євразії від Альп і Скандинавії до Японії, північний захід Північної Америки [3].

Україна: Карпатський регіон, Полісся; відомі знахідки з лісостепової зони [3, 4].

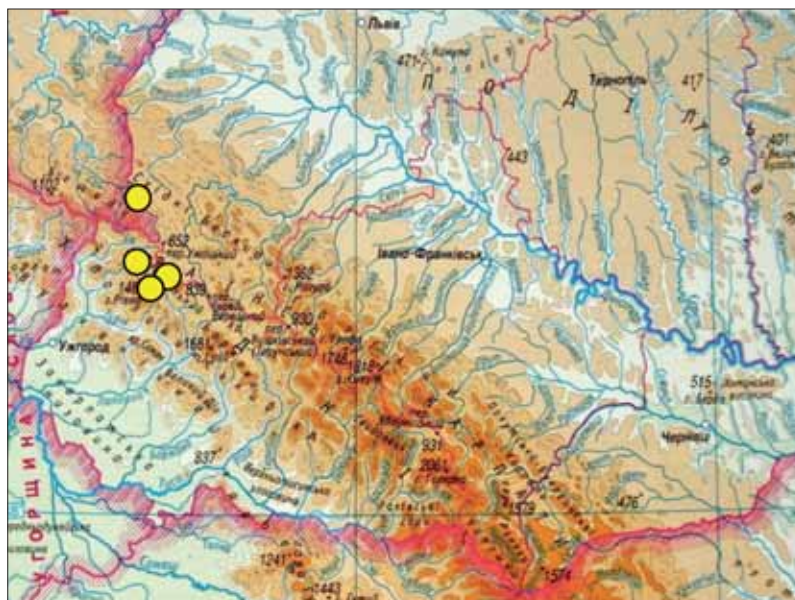
Середовище існування та особливості біології. Бореальний тирфюфільний вид, характерний мешканець верхових (оліготрофних) боліт і торфовищ. У регіоні відомий з кількох оселищ у західній частині Вододільно-Верховинського і Полонинського

хребтів, на висотах 600-1200 м. Метелики трапляються на торфових болотах, вологих галявинах верхнього лісового й субальпійського поясів, де літають в одному поколінні в червні-липні. Гусениці розвиваються на буяхах (*Vaccinium uliginosum*), як кормові рослини інколи вказують також чорницю (*V. myrtillus*) і журавлину (*Oxycoccus palustris*). Гусениці зимують, потім розвиваються до травня і заляльковуються серед моху біля поверхні ґрунту. Вірогідно, є мірмекофільними [1-4].

Сучасний стан. Дуже локально поширений стенотопний вид. Перебуває під загрозою внаслідок вибагливості до середовища існування [1, 4].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок осушувальної меліорації та заростання торфових боліт деревно-чагарниковою рослинністю [1, 4].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Попов, 2004; 3. Плющ и др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Синявець дафніс (мелеагр)

Polyommatus daphnis
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Центральна, Південна і Південно-Східна Європа, Передня Азія, Кавказ, Південний Урал [4].

Україна: Майже вся територія, крім вищих поясів Карпат і півдня степової зони [1, 4].

Середовище існування та особливості біології. Неморальний ксерофільний вид, населяє сухі й теплі трав'яні біотоми різного походження, в тому числі сухі галявини, узлісся й рідколісся, ділянки лучних степів та остепнених лук, сухі рудеральні

угруповання. В регіоні дуже локально поширений у передгір'ях Карпат, на висотах до 400 м. Метелики літають в одному поколінні, у червні – серпні. Гусениці розвиваються на в'язелі барвистому (*Coronilla varia*); як кормові вказують й інші види бобових рослин (*Astragalus*, *Lathyrus*, *Lotus*, *Onobrychis*, *Thymus* sp.). Зимуює у фазі яйця або гусениці раннього віку. Гусениці старшого віку мірмекофільні, контактують з мурашками видів *Lasius alienus*, *Formica pratensis*, *Tapinoma erraticum* [2-7].

Сучасний стан. Локально поширений і рідкісний вид.

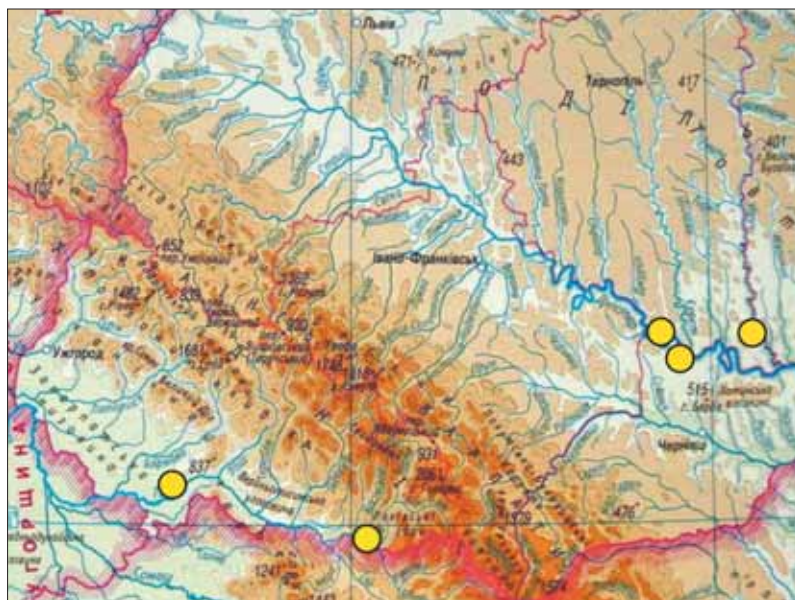
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду, зокрема внаслідок випасання худоби, викошування і випалювання трави, застосування пестицидів, рекреаційного навантаження [1]. Очевидно, також заростання сухих трав'яних біотопів деревночагарниковою рослинністю, заліснення безлісних схилів, фрагментація оселищ виду [3].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду [1]. Охороняється на території масиву «Чорна гора» КБЗ.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Veneš, Konvička et al., 2002;
4. Плющ и др., 2005;
5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
6. Роров, 2008;
7. Геряк, Канарський, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Синявець дорилас

Polyommatus dorylas
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Південна, Центральна і частково Східна Європа, Кавказ, Мала Азія [3].

Україна: Локально в Карпатському регіоні, лісовій і на заході лісостепової зони [3].

Середовище існування та особливості біології. Ксерофільний вид, населяє ділянки лучних і наскельних степів та остепнених лук на вапнистих ґрунтах. В регіоні дуже локально поширений у передгір'ях, Вулканічних і Покутсько-Буковинських Карпатах,

на висотах до 800 м [1, 3, 5]. Метелики літають в одному-двох поколіннях, у червні – серпні (Передкарпаття) або травні-червні й липні-вересні (Закарпаття). Гусениці розвиваються на заячій конюшині (*Anthyllus vulneraria*); як кормові вказують й деякі інші види бобових рослин (*Medicago*, *Melilotus*, *Trifolium* sp.). Зимує в згорнутих листках у фазі гусениці. Гусениці старшого віку мірмекофільні, контактують з мурашками видів *Lasius alienus*, *Myrmica scabrinodis*, *Formica cinerea* [2-4].

Сучасний стан. Локально поширений і рідкісний вид. Перебуває під загрозою внаслідок вибагливості до середовища існування. Зникаючий у більшості країн Середньої Європи [2].

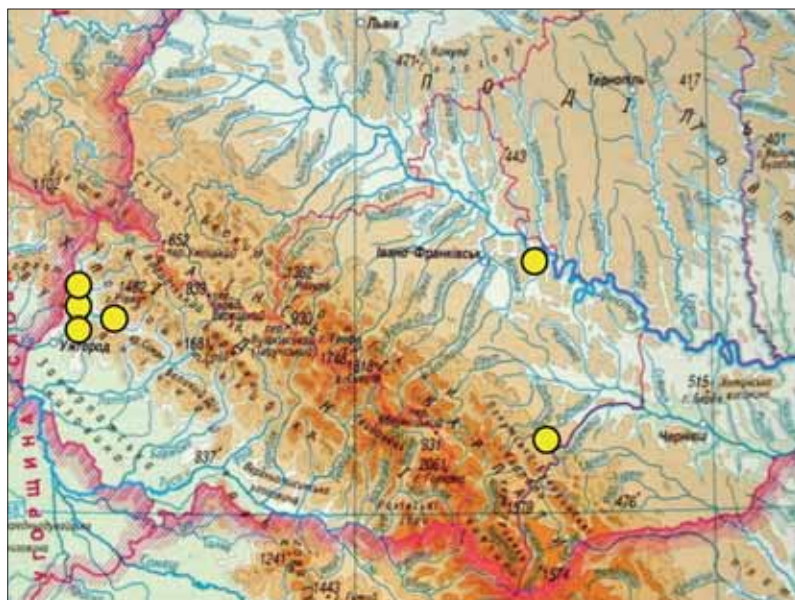
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів через надмірне випасання худоби, викошування і випалювання трави, з одного боку, заростання лучно-степових ділянок чагарниками й лісом – з іншого [2]. Зменшення кількості й площ придатних оселищ унаслідок різного роду господарської діяльності.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Beneš, Konvička et al., 2002; 3. Плющ і др., 2005; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Роров, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Синявець приємний

Polyommatus amandus
(Schneider, 1792)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Синявці – Lycaenidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Помірна смуга Євразії [2].

Україна: Локально майже на всій території, за винятком сухостепових районів [2].

Середовище існування та особливості біології. Гігро-ксерофільний лісо-лучний вид, населяє вологі або сухі луки, галявини й узлісся. В регіоні локально поширений у Вулканічних Карпатах, на висотах 150-600 м, де трапляється на теплих сухих галявинах. Метелики літають в одно-

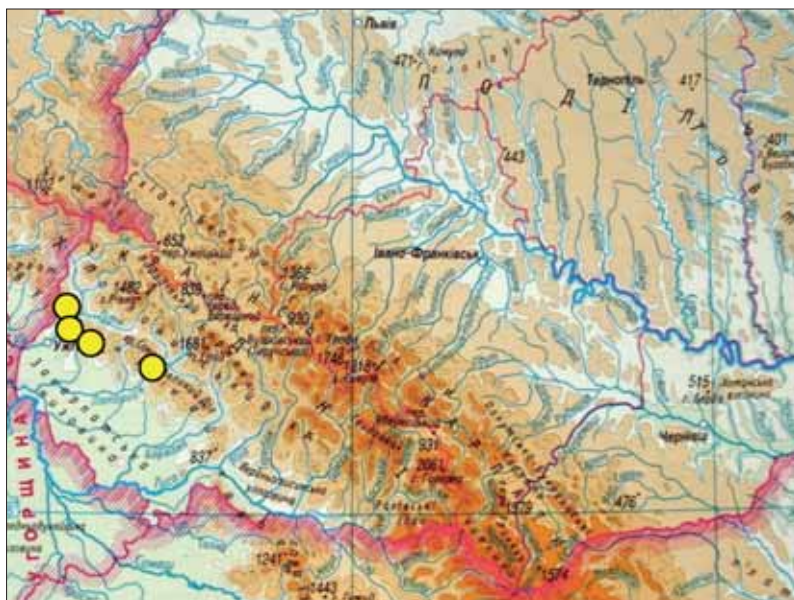
му поколінні в червні – липні. Гусениці розвиваються з вересня до травня на різних видах горошку (*Vicia cracca*, *V. cassubica*, *V. villosa*) і чини (*Lathyrus* sp.), зимують серед опалого листя на поверхні ґрунту. Гусениці старшого віку мірмекофільні, контактують з мурашками видів *Lasius niger*, *Myrmica speciosides*, *Formica cinerea*. Заляльковуються прикріпленими до нижнього боку листка кормової рослини [1-3].

Сучасний стан. Локально поширений і рідкісний вид. Досить поширений і

чисельний в сусідніх європейських країнах (Польща, Чехія, Словаччина), цей вид з невідомих причин має дуже обмежений ареал у західних регіонах України.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, заростання біотопів деревно-чагарниковою рослинністю [1].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Плющ и др., 2005; 3. Попов, 2008.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Головчак-лісовик

Carterocephalus silvicola
(Meigen, 1829)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Головчаки – Hesperiiidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Зона тайгових і мішаних лісів Євразії [2].

Україна: Локально на Поліссі, Розточчі й Передкарпатті [2, 3].

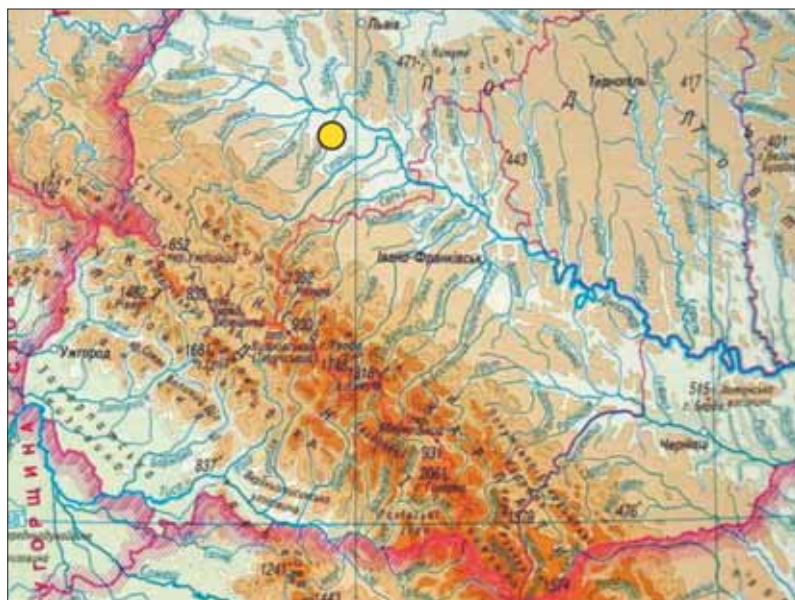
Середовище існування та особливості біології. Бореальний лісовий вид, населяє вологі лісові галявини, узлісся та рідколісся. В регіоні відоме єдине оселище в Передкарпатті (ур. Білецький ліс, Стрийський район); трапляється також у заповіднику «Розточчя» (ур. Заливки). Приурочений до

біотопів комплексу заплавних і долинних чорновільхових лісів. Метелики літають в одному поколінні в травні – червні. Гусениці розвиваються з липня до травня на різних видах злаків (*Bromus*, *Milium*, *Poa*, *Brachypodium* spp.). Зимують в оплетених шовковинням листках злаків. Лялечка прикріплена до стебла за допомогою пояску з шовковини [1-3].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисленний вид на південній межі ареалу.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. У Чеській Республіці вірогідною причиною зникнення виду вважають потепління клімату [1].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Beneš, Konvička et al., 2002; 2. Плющ и др., 2005; 3. Геряк, Канарський, 2006.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Бражник «мертва голова»

Acherontia atropos
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Бражники – Sphingidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: LC

Поширення. Південна Європа, Передня Азія, Північна і Тропічна Африка; як мігрант, трапляється майже на всьому Європейському континенті [3, 6].

Україна: Вся територія [9].

Середовище існування та особливості біології. Палеотропічно-середземноморський вид, відомий своїми регулярними далекими міграціями. В Середній Європі розвивається у двох поколіннях. Метелики першої генерації прилітають з півдня в трав-

ні-червні, друга генерація – місцева, її імаго трапляються у вересні – жовтні. Реєструвався у різних пунктах регіону, в основному в межах низинних та передгірних районів [1, 2, 4, 5, 7, 8]. Метелики живляться соком дерев, відвідують вулики, де часто гинуть від бджолиних укусів. У разі небезпеки здатні видавати різкий писк. Самка відкладає на рослини з родини пасльонових (*Solanaceae*) великі гладкі жовто-зелені яйця, з яких через 10-12 днів виходять гусениці. Їх розвиток триває 40-60 днів (від червня до серпня-вересня). Заляльковуються в ґрун-

ті. В Середній Європі вид здебільшого розвивається на картоплі, тому гусениць часто можна зустріти літом на картопляних городах, а лялечок знаходять восени при копанні картоплі. В наших кліматичних умовах повного циклу розвитку не відбувається, оскільки самки 2-го покоління як правило стерильні, і всі стадії виду гинуть за температури нижче 0° С [3, 5, 6, 8].

Сучасний стан. Трапляється зрідка і поодинокі. Нерезидентний вид, місцева «популяція» підтримується лише за рахунок мігрантів з півдня.

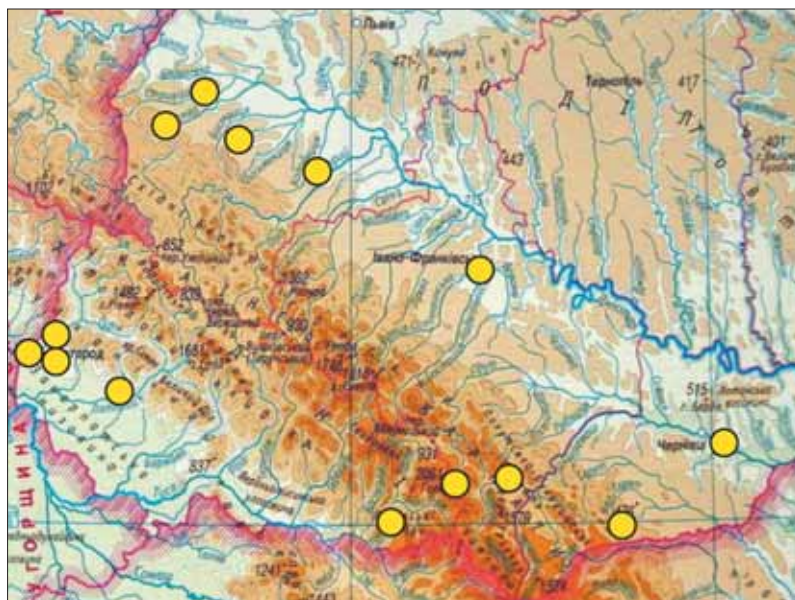
Фактори загрози. Відсутні, оскільки головним лімітуючим фактором у регіоні є кліматичні умови.

Рекомендовані заходи охорони. Недоцільні через нерезидентний статус виду.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Romaniszyn, Schille, 1929; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. Masek et al., 2007; 7. Мателешко, 2009в; 8. Ю. Геряк, Ю. Канарський, Є. Ляшенко (неопубл. дані); 9. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський, О. Мателешко
Фото: J. Arenaza

Бражник прозерпіна

Proserpinus proserpina
(Pallas, 1772)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Бражники – Sphingidae

Охоронний статус: IUCN: DD; BernC: II; HD: IV; ЄЧС: V; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Північна Африка, Середня і Південна Європа, Західний Сибір, Передня і Середня Азія [7].

Україна: Майже вся територія [3, 9].

Середовище існування та особливості біології. Неморальний мезофільний вид, населяє теплі й сонячні лісові галявини й узлісся, лісо-лучні біотопи річкових долин і схили пагорбів з лісостеповою рослинністю. В регіоні локально поширений на Закарпатській низовині, у передгір'ях і нижній

частині гірського поясу букових лісів [1, 2, 4, 6, 8, 10]. Метелики літають у сутінкові години від квітня до червня; живляться нектаром різних квітів (гадючник, бузок, жимолость та ін.), прилітають до штучних джерел світла. Здебільшого утримуються в межах оселища, хоча можуть здійснювати далекі перельоти. Самка відкладає близько 100 яєць на нижні листки різних видів рослин з родини онагрових (*Onagraceae*) – кипрію (*Epilobium sp.*), хаменерію «іван-чаю» (*Chamaenerion angustifolium*), енотери дворічної (*Oeno-*

thera biennis). Гусениці розвиваються в липні – серпні, заляльковуються в ґрунті. Лялечка зимує. Вид має 1 покоління на рік [5, 7].

Сучасний стан. Локально поширений екологічно вразливий вид.

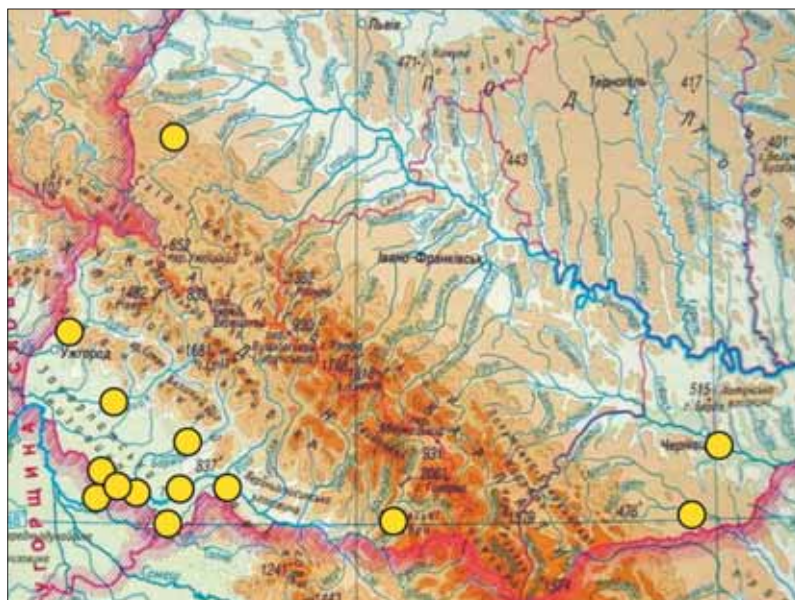
Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вказують руйнування природних біотопів, застосування пестицидів, меліорацію тощо [3], а також змикання деревно-чагарникової рослинності в оселищах виду, інтенсифікацію сільського господарства [5].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження біотопів виду, створення ентомологічних заказників у місцях його виявлення. Охороняється на території КБЗ.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Romaniszyn, Schille, 1929; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 5. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 6. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 7. Macek et al., 2007; 8. Мателешко, 2009в; 9. ЧКУ, 2009; 10. Ю. Геряк, Ю. Канарський, Є. Ляшенко (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořak

Джмелевидка скабіозова

Hemaris tityus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Бражники – Sphingidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: NT

Поширення. Європа, Північна Африка, Західний Сибір, Передня і Середня Азія [6].

Україна: Майже вся територія [3, 8].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, населяє різноманітні лісо-лучні біотопи – луки, галявини, узлісся й вирубки. В регіоні поширений у низинах, передгір'ях і гірському поясі букових лісів [1, 2, 4, 5, 7]. Метелики літають у

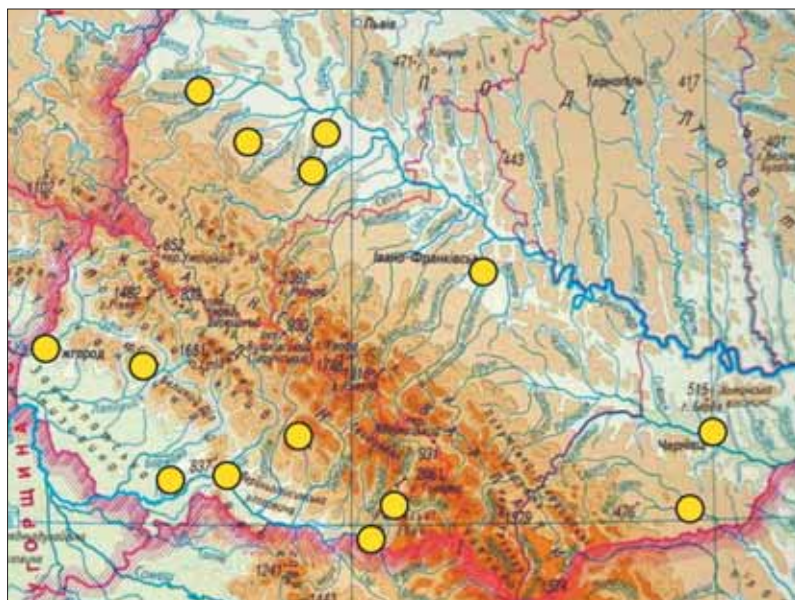

квітні – червні, а в теплих передгірних районах – і в липні – серпні (2-е покоління). Активні вдень за теплої сонячної погоди, живляться нектаром. Самка відкладає яйця поодинокі на листки черсакових (*Dipsacaceae*), зокрема свербіжниць (*Knautia arvensis*), комонника лучного (*Succisa pratensis*), скабіоз (*Scabiosa sp.*), та деяких інших трав'яних рослин. Гусениці розвиваються в червні – липні, 2-го покоління – в серпні – вересні. Заляльковуються на ґрунті в легкому коконі між мохом і старикою. Лялечка зимує [5-7].

Сучасний стан. Локально поширений вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані; вірогідно, руйнування природних біотопів виду внаслідок різних форм господарської діяльності, а також заростання їх деревно-чагарниковою рослинністю. Охороняється на території КБЗ (Кузій-Трибушанський масив, Долина нарцисів та Чорна гора).

Рекомендовані заходи охорони. Створення ентомологічних заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897;
2. Romaniszyn, Schille, 1929;
3. ЧКУ, 1994;
4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
6. Masek et al., 2007;
7. Мателешко, 2009в;
8. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський
Фото: J. Dvořák

Джмелевидка жимолостева

Hemaris fuciformis
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

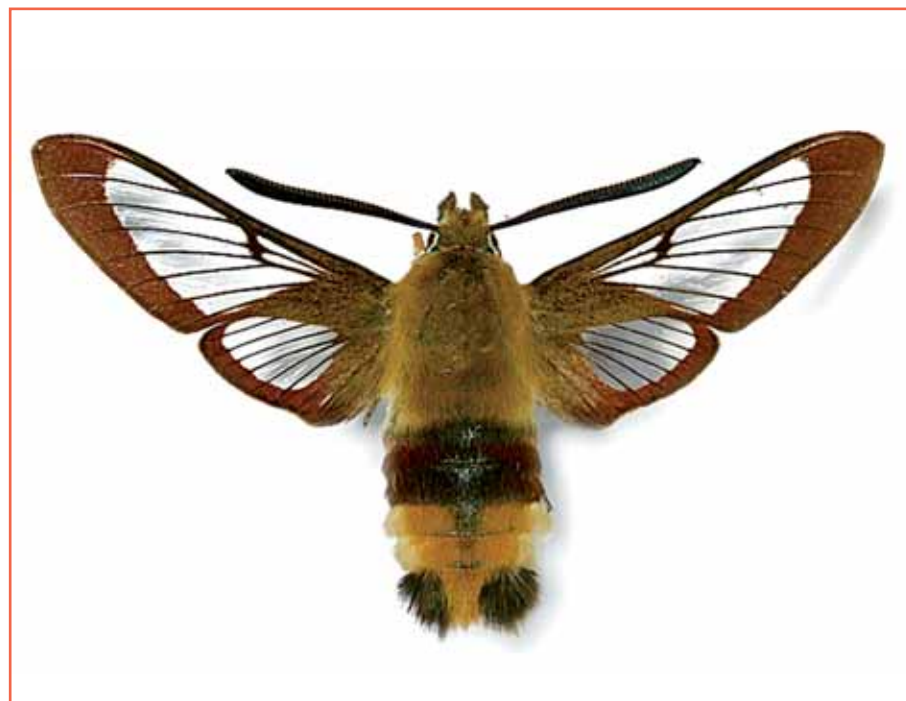
Родина
Бражники – Sphingidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Європа, Північна Африка, помірний пояс Азії до Японії [4].

Україна: Вірогідно, більша частина території [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, населяє лісові галявини, узлісся, рідколісся й вирубки, віддаючи перевагу частково затіненим і вологим місцям. В регіоні локально поширений від низин до верхньої межі лісу [1-3,

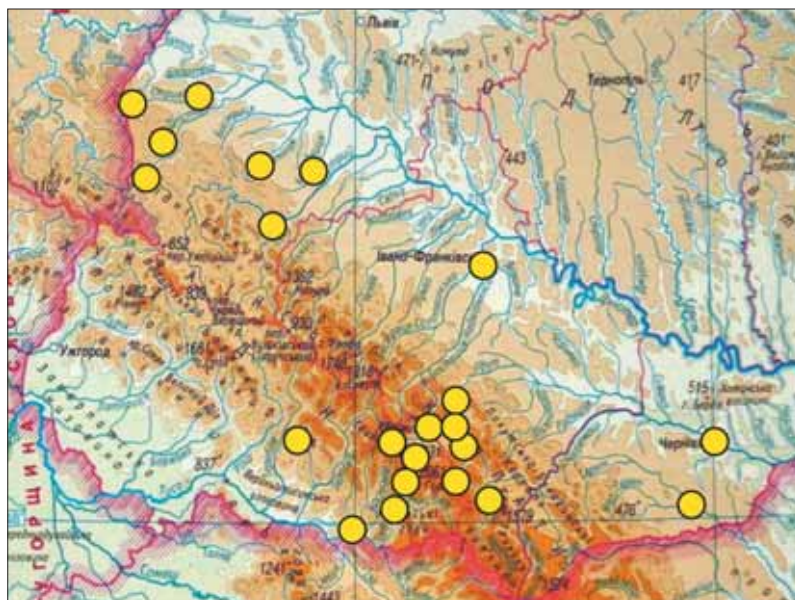

5, 6]. Метелики літають у квітні – червні; в теплих районах розвивається 2-е покоління (липень – серпень). Поведінка така сама, як і в *H. tityus*. Гусениці розвиваються з кінця червня до осені на листках жимолості (*Lonicera xylosteum*, *L. nigra*, *L. tatarica*). Заляльковуються на ґрунті в легкому коконі серед підстилки. Лялечка зимує [2, 4].

Сучасний стан. Локально поширений вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані; вірогідно, руйнування природних біотопів виду внаслідок різних форм господарської діяльності.

Рекомендовані заходи охорони. Створення ентомологічних заказників у місцях виявлення виду. Охороняється на території КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897;
2. Romaniszyn, Schille, 1929;
3. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
4. Masek et al., 2007;
5. Геряк, Канарський, 2008;
6. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Бражник дубовий

Marumba quercus
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Бражники – Sphingidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: EN

Поширення. Північна Африка, Південна Європа, Мала Азія, Іран [3, 7].
Україна: Лісостепова і степова зони [2, 4].

Середовище існування та особливості біології. Термофільний середземноморський вид, у Центральній Європі населяє теплі й сухі діброви та рідколісся, на півдні й сході України – характерний мешканець заплавлених і байрачних дубових лісів, старих паркових насаджень. В ре-

гіоні відомий за давньою вказівкою з Передкарпаття [1], нещодавно виявлений у смузї останцевих передгірних вулканічних масивів південно-західного макросхилу Карпат [5]. Його біотопом тут є масив скельно-дубового лісу паннонського типу. Метелики літають вночі у червні – липні; не живляться, прилітають до штучних джерел світла. Нездатні до далеких міграцій, утримуються в межах оселища. Самка відкладає 60-120 яєць на молоді листки різних видів дуба. Гусениці розвиваються в липні – серп-

ні, з'їдаючи спочатку епідермальний шар нижнього боку листка, а згодом скелетуючи листок від країв. Залялюються в комірці у ґрунті; лялечка зимує. Вид має 1 покоління на рік [2-5].

Сучасний стан. Дуже локально поширений раритетний вид на північній межі ареалу.

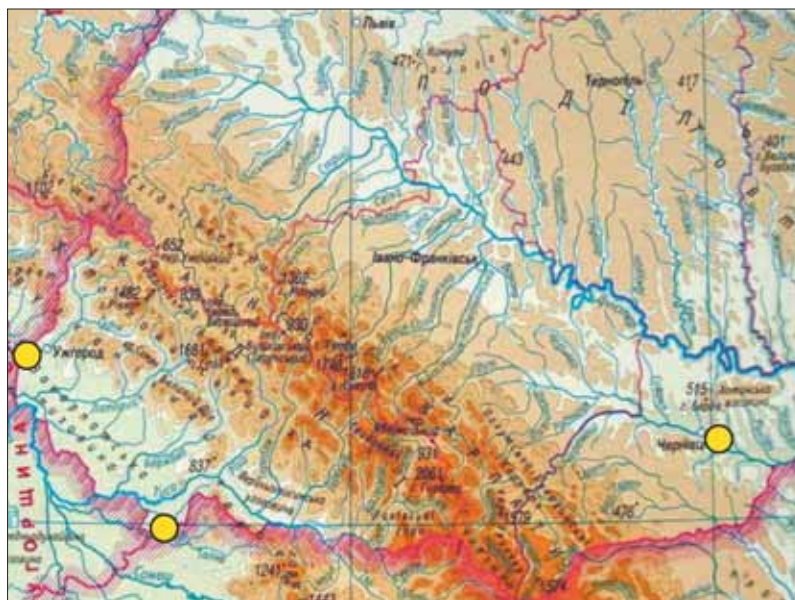
Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, вирубування широколистяних (дубових) лісів, застосування пестицидів [2, 4].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження біотопів виду, створення ентомологічного заказника в його оселищі. Охороняється на території КБЗ (Юлівські гори).

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897;
2. ЧКУ, 1994;
3. Масек et al., 2007;
4. ЧКУ, 2009;
5. Ю. Геряк, Ю. Канарський, Є. Ляшенко (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Павиноочка руда

Aglia tau
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Павиноочки, або Сатурнії – Saturniidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Європа, Кавказ, Південний Сибір, Далекий Схід [6].

Україна: Майже вся територія, крім безлісних степових районів [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Неморальний лісовий вид, характерний мешканець широколистяних і мішаних лісів за участю бука, дуба і граба. В регіоні поширений всюди, від низин до верхньої межі лісу, хоча найчастіше трапляється у поясі букових лісів [1, 2, 4, 5, 8]. Літ ме-

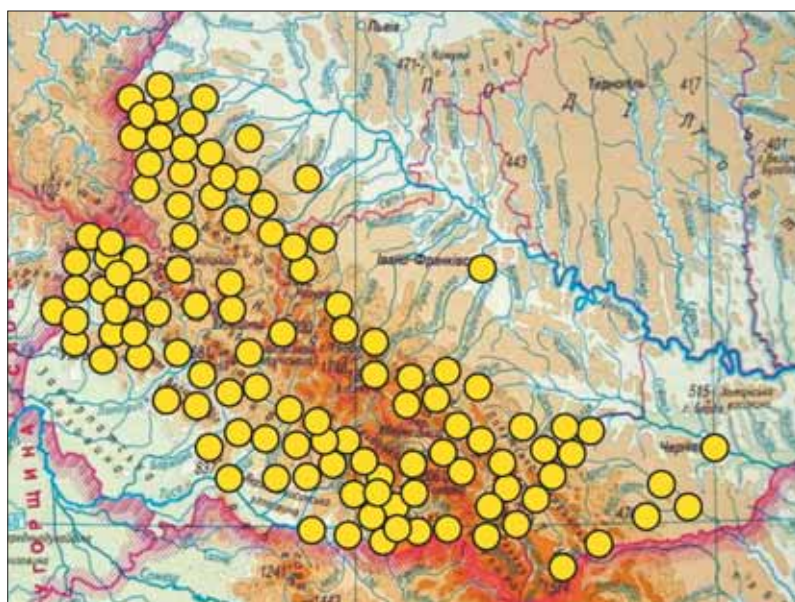
теликів триває кілька тижнів, залежно від висоти н.р.м. у квітні – червні. Самці літають удень за сонячної погоди, швидко і низько над землею між стовбурами дерев, самки малорухливі, сидять на стовбурах або опалому листі, літають вночі, зрідка прилітаючи на світло. Метелики не живляться. Самка одночасно відкладає 80-160 яєць на стовбур, гілку або нижній бік листка кормової рослини. Гусениці розвиваються з травня до серпня, живляться листям бука, граба, липи, дуба, рідше – берези, вільхи, ліщини. Залялькову-

ються в легкому коконі серед моху або підстилки. Лялечка зимує [5, 6, 8].

Сучасний стан. Звичайний, місцями чисельний вид широколистяних і мішаних лісів регіону.

Фактори загрози. Вказують зменшення площ листяних лісів та обробку їх пестицидами [3]. В регіоні на сьогодні вид перебуває поза загрозою.

Рекомендовані заходи охорони. Спеціальних охоронних заходів не потребує. Охороняється на території всіх об'єктів ПЗФ Українських Карпат.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Romaniszyn, Schille, 1929; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. Macek et al., 2007; 7. ЧКУ, 2009; 8. Ю. Геряк, Ю. Канарський, Є. Ляшенко (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: О. Мателешко

Павиноочка мала

Saturnia pavonia
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

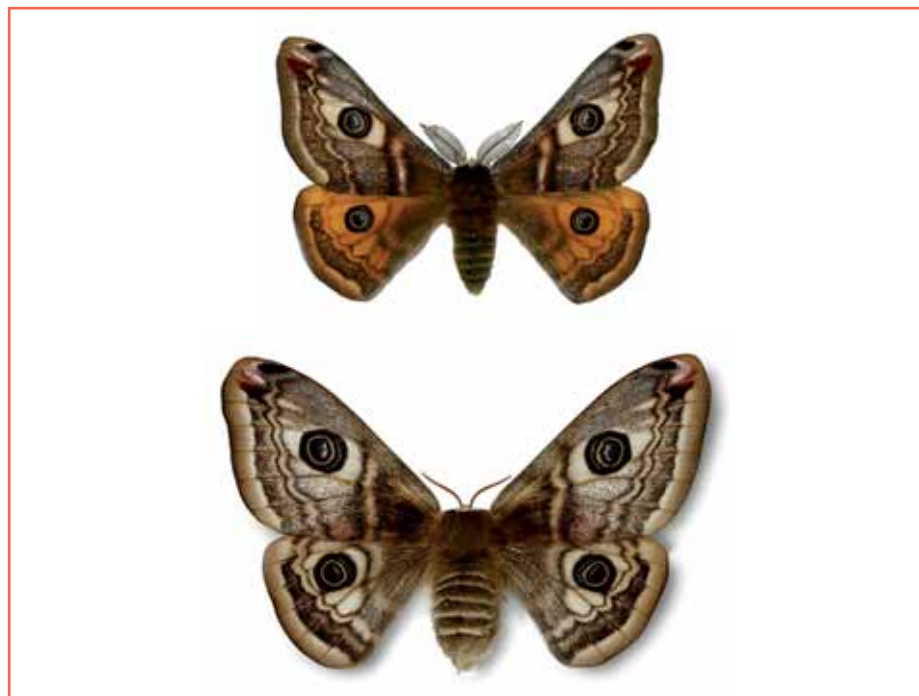
Родина
Павиноочки, або Сатурнії – Saturniidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: NT

Поширення. Помірний пояс Євразії [6].

Україна: Майже вся територія [3-5, 8].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, населяє різноманітні біотопи з деревно-чагарниковою рослинністю – широколистяні й мішані ліси, зарості чагарників, лісові галявини та вирубки, сади і парки. Поширений від низин до субальпійського поясу,

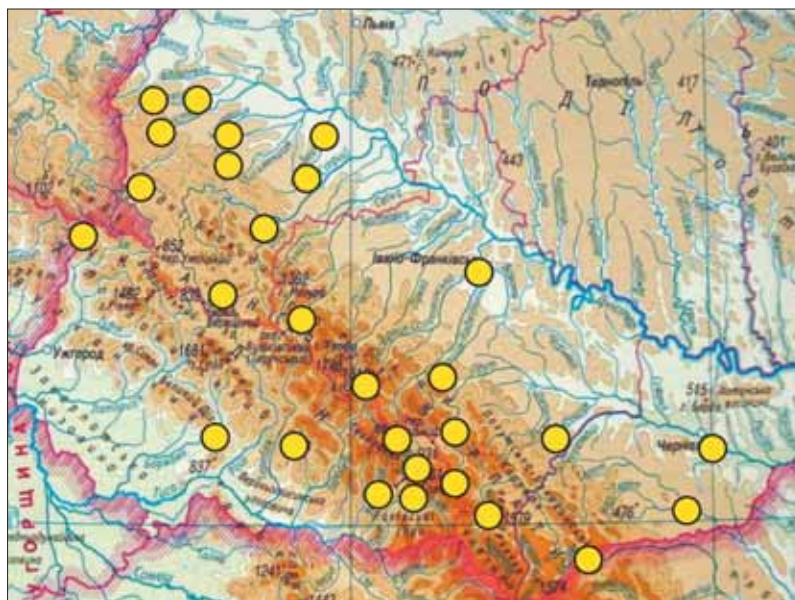
частіше трапляється в річкових заплавах і долинах [1-2, 4-9]. Метелики літають у квітні – травні. Самці активні в сонячну погоду в післяобідні години, самки – вночі, часто прилітають на світло. Метелики не живляться. Самка відкладає близько 100 яєць на різноманітний субстрат – гілки, сухі стебла тощо. Гусениця – поліфаг, розвивається з травня до липня-серпня на листках різних дерев, чагарників і чагарничків – терну, глоду, верб, грабу, берези, вересу, чорниці тощо. Залляльковується між гілками в міцному

коричнево-му грушевидному коконі. Лялечки зимують [6, 9].

Сучасний стан. Локально поширений, хоча місцями – досить чисельний вид.

Фактори загрози. Викорчовування і випалювання чагарників, застосування пестицидів [3, 8].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду [3, 8]. Охороняється майже у всіх заповідниках і національних парках Українських Карпат.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Romaniszyn, Schille, 1929; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. Масек et al., 2007; 7. Мателешко, 2009в; 8. ЧКУ, 2009; 9. Ю. Геряк, Ю. Канарський, Є. Ляшенко (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

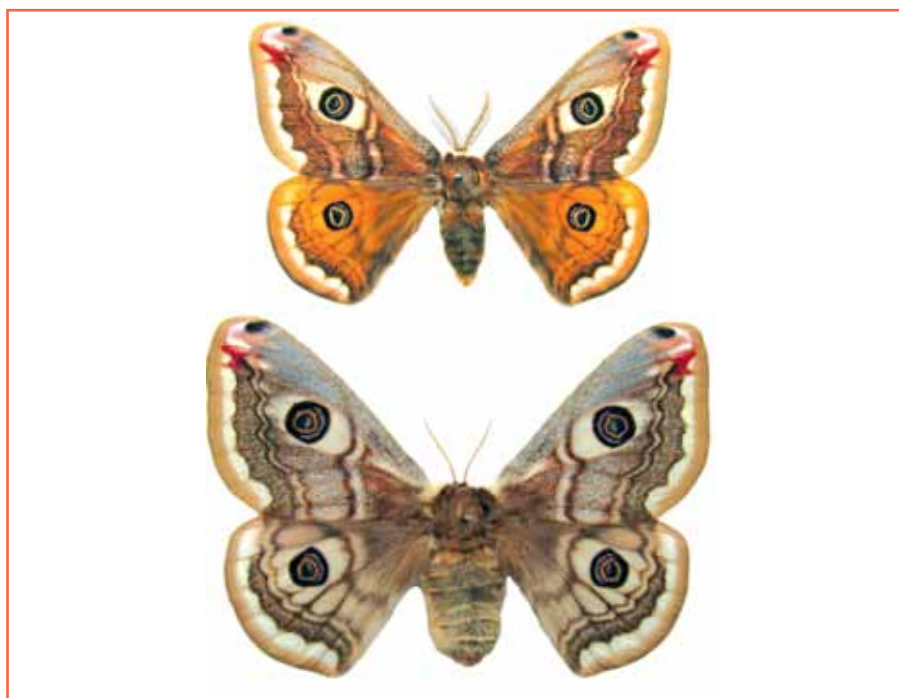
Павиноочка схожа

Saturnia pavoniella
(Scopoli, 1763)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Павиноочки, або Сатурнії – Saturniidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Південно-Східна та південь Середньої Європи (Італія, Балканський півострів, південь Чехії, Словаччина, Угорщина) [1].

Україна: Дуже локально у низинних районах Закарпаття.

Середовище існування та особливості біології. Середземноморський вид, приурочений до теплих і сухих лісостепових та чагарниково-степових біотопів. В регіоні нещодавно виявлений у кількох локалітетах на Закарпатській низовині [2, 3]. Метелики

літають у квітні – травні, самці активні вдень, самки – в сутінках і вночі; не живляться. Самка після кількох парувань відкладає яйця групами на гілкі кормових рослин. Гусениця – поліфаг, розвивається з травня до липня-серпня, в основному на різноманітних розцвітих (терен, шипшина і глід та ін.), але також на вербах, дубі, березі, в'язі, вільсі, тополі тощо. Заляльковується між гілками в міцному коричневому грушевидному коконі. Лялечки зимують [1].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисельний вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно викорчовування і випалювання чагарників, осінньо-весняні пали сухої трави.

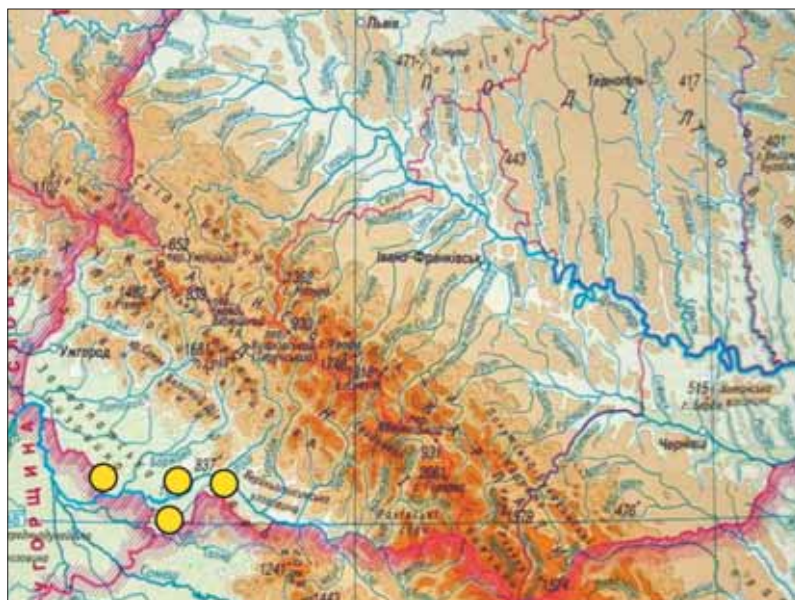
Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Заборона випалювання чагарників та сухої трави. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів та Юлівські гори).

Примітка. Імаго цього виду морфологічно дуже подібні до близького виду *Saturnia pavonia* (Linnaeus, 1758), від якого, проте, добре відрізняються на стадії гусениці та за аутоекологічними особливостями.

Джерела інформації:

1. Masek et al., 2007; 2. Ляшенко, 2009; 3. Ю. Геряк, Ю. Канарський, Є. Ляшенко (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: О. Андріанов

Павиноочка середня

Saturnia spini
(Denis & Schiffermueller, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Павиноочки, або Сатурнії – Saturniidae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий;
ЧКК: CR

Поширення. Південно-Східна Європа, Кавказ, Мала Азія, південь Західного Сибіру, Казахстан, Алтай [4].

Україна: Дуже локально в лісостеповій і степовій зонах [5].

Середовище існування та особливості біології. Середземноморсько-понтійський ксеротермофільний вид, приурочений до теплих і сухих лісостепових та чагарниково-степових

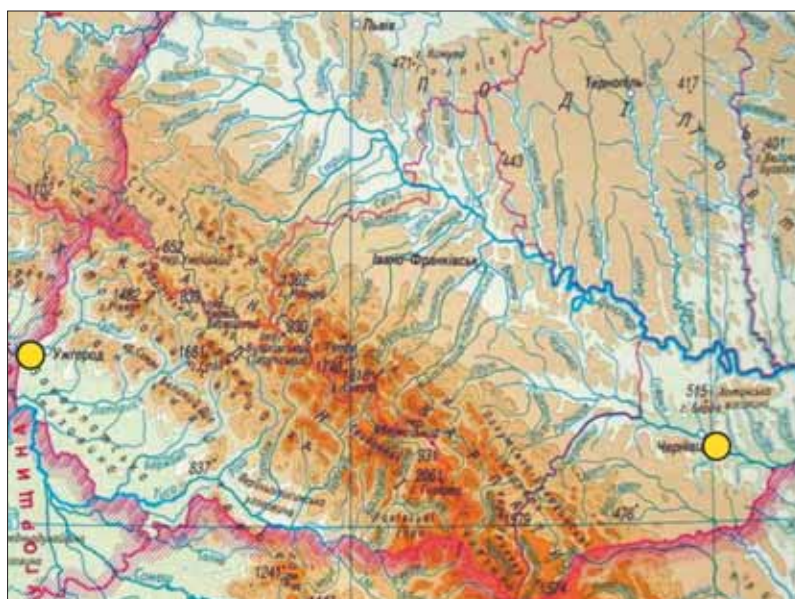
біотопів. В регіоні відомий за давніми знахідками в Буковинському Передкарпатті та Закарпатті [1, 2]. Трапляється в суміжних регіонах Словаччини й Угорщини. Метелики літають у квітні – травні, активні в сутінках і вночі; не живляться. Самка відкладає яйця групами на гілки кормових рослин. Гусениця розвивається з травня до липня-серпня на листках терену, шипшини і глоду, рідше – в'язів, вільхи, верб і тополі. Заляльковується між гілками в

міцному коричневому грушевидному коконі. Лялечки зимують [3, 4].

Сучасний стан. Сучасних знахідок немає. Вважається одним з найрідкісніших у Європі видів метеликів.

Фактори загрози. Не з'ясовані.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Abafi-Aigner, 1897;
2. Hormuzaki, 1897;
3. ЧКУ, 1994;
4. Macek et al., 2007;
5. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Павиноочка велика

Saturnia pyri
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Павиноочки, або Сатурнії – Saturniidae

Охоронний статус: IUCN: DD; BernC: II;
ЄЧС: Е; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Південна і частково Середня Європа, Північна Африка, Кавказ, Мала і Передня Азія [3].

Україна: Більша частина території, за винятком північних районів [2, 5, 6].

Середовище існування та особливості біології. Теплолюбний середземноморський вид, трапляється у різноманітних біотопах з деревночагарниковою рослинністю: широколистяних лісах, заростях чагарників і лісосмугах, але частіше в населених

пунктах у садах і парках. Поширений у низинах і передгір'ях південно-західного, і дуже локально – північно-східного макросхилів Карпат [1, 2, 4, 6]. Метелики літають з кінця квітня до середини червня, активні в сутінках і вночі; не живляться. Часто прилітають на світло. Самка відкладає близько 200 яєць. Гусениці розвиваються в травні – серпні на різних плодових деревах і чагарниках, рідше на грецькому горісі та ясені. Заляльковуються між гілками в міцному грушовидному коконі. Зимуює лялечка [3, 6].

Сучасний стан. Локально поширений, хоча місцями (низинні райони Закарпаття) – відносно звичайний вид. Наявні сильні коливання чисельності по роках і загальна тенденція до її зменшення.

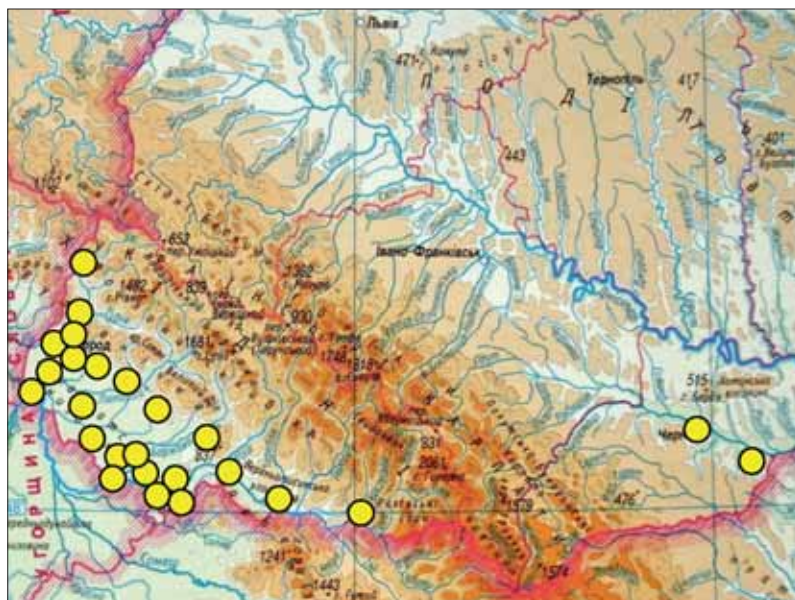
Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду, зменшення площ старих садів, парків і тому подібних зелених насаджень унаслідок забудови, догляду та інтенсифікації сільського господарства. Застосування пестицидів. Вірогідно, також кліматичні зміни (збільшення гумідності клімату) та природні вороги (паразитичні комахи і синантропні птахи) [2, 5, 6].

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у оселищах з високою чисельністю виду. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів, Чорна гора та Юлівські гори).

Джерела інформації:

1. Нормузакі, 1897; 2. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 3. Масек et al., 2007; 4. Мателешко, 2009в; 5. Ю. Геряк, Ю. Канарський, Є. Ляшенко (неопубл. дані); 6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Шовкопряд березовий

Endromis versicolora
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Шовкопряди березові – Endromidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення. Європа, Кавказ, Сибір,
Далекий Схід [6].

Україна: Зони мішаних лісів і лісостепу [3, 4].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний лісовий вид. Поширений від низин до верхньої межі лісу в горах [1, 2, 4, 5, 7, 9]. Метелики літають кілька тижнів, залежно від кліматичних умов, з кінця лютого до кінця травня. Не живляться. Самці активні вдень і вночі,

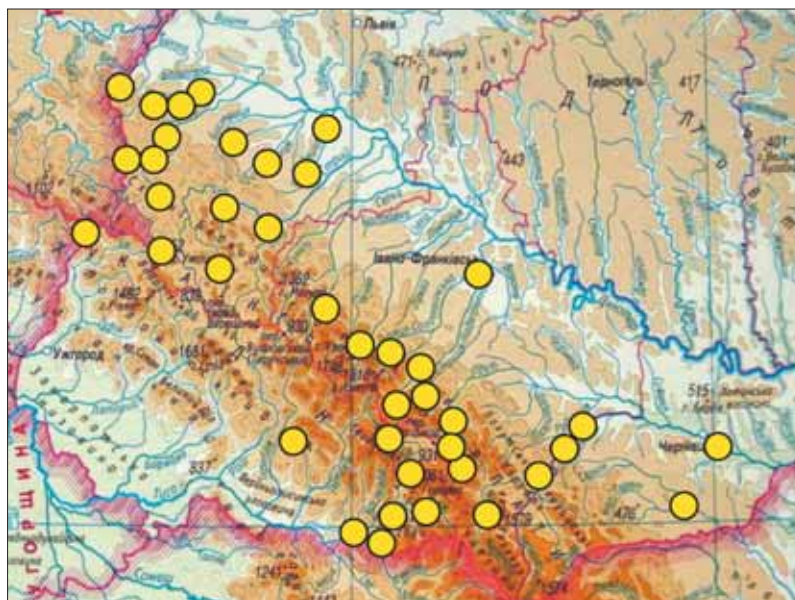
часто прилітають на світло. Самки малоактивні, літають лише вночі, відкладають по 25-30 яєць у пояску на гілці кормової рослини. Гусениці розвиваються в травні-липні, живляться листям берези, вільхи, граба, ліщини, липи. Заляльковуються у підстилці в міцному „пергаментному” коконі. Зимують готовий до виходу з лялечки розвинутий метелик [6].

Сучасний стан. Локально поширений і досить рідкісний вид. Можливо, є більш звичайним, але не реєструється

внаслідок короткого періоду льоту рано навесні [9].

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вказують на хімічну обробку лісів пестицидами [3, 8].

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у оселищах з високою чисельністю виду. Охороняється майже у всіх заповідниках і національних парках Українських Карпат.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Romaniszyn, Schille, 1929; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Конавалова, Яницький, 2000; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. Masek et al., 2007; 7. Геряк, Канарський, 2008; 8. ЧКУ, 2009; 9. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Шовкопряд кульбабовий

Lemonia taraxaci
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Шовкопряди осінні – Lemoniidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: DD

Поширення. Середня і Південна Європа, південь Західного Сибіру [6].
Україна: Карпати, лісова, лісостепова і частково степова зони [1-4, 7].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, населяє відкриті лучні біотопи, зокрема теплі й сонячні схили та гірські пасовища з багатою низькотравною рослинністю. В регіоні відомий за поодинокими знахідками у гірському поясі букових лісів [1, 3-5]. Мете-

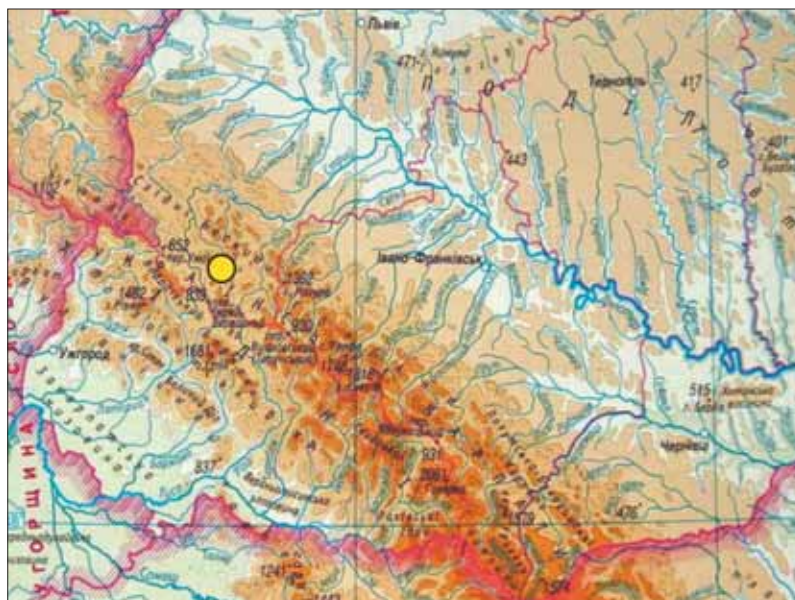
лики літають з кінця серпня до жовтня, здебільшого в сутінках і вночі; самці інколи активні вдень. Не живляться. Самка відкладає яйця купками на ґрунт. Гусениці розвиваються у квітні – червні в розетках деяких видів складноцвітих (*Asteraceae*) – кульбаби (*Taraxacum officinale* agg.), нечуйвітрів (*Hieracium* sp.) тощо. Поїдають центральні жилки листків і пуп'янки; вирізняються винятковою тепло- і світлолюбністю, припиняють живлення за похмурої погоди. Заляльковуються в ґрунтовій комірці

або серед трав'яної старики. Зимують яйця і частина лялечок [6].

Сучасний стан. Не з'ясований. Можливо, є більш звичайним, але не реєструється внаслідок прихованого способу життя [5].

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, розорювання лук, обробка пестицидами.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування стану популяцій і факторів загрози. Створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Romaniszyn, Schille, 1929; 2. ЧКУ, 1994; 3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Геряк, Канарський, 2006; 6. Масек et al., 2007; 7. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Шовкопряд салатний

Lemonia dumi
(Linnaeus, 1761)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Шовкопряди осінні – Lemoniidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Європа, Мала Азія [3, 6].
Україна: Карпати, лісова, лісостепова і частково степова зони [1-5].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, населяє свіжі й вологі лучні біотопи, які добре прогриваються сонцем – лісові галявини, сіножаті й пасовища. В регіоні дуже локально поширений у передгір'ях і нижній частині поясу букових лісів [1, 2, 4, 5, 7, 8].

Метелики літають протягом короткого періоду у жовтні – листопаді. Самці активні вдень за теплої та сонячної погоди, самки малорухливі. Метелики не живляться, живуть лише декілька діб. Самка відкладає яйця групами по 20-30 на стебла і листки низькорослих трав. Гусениці розвиваються у квітні – червні, живуть поодинокі в розетках складноцвітих рослин (*Asteraceae*). Заляльковуються в ґрунтовій комірці. Зимують яйця і частина лялечок [6].

Сучасний стан. Дуже локально поширений та рідкісний вид. Можливо, є більш звичайним, але не реєструється внаслідок короткого періоду льоту восени [7].

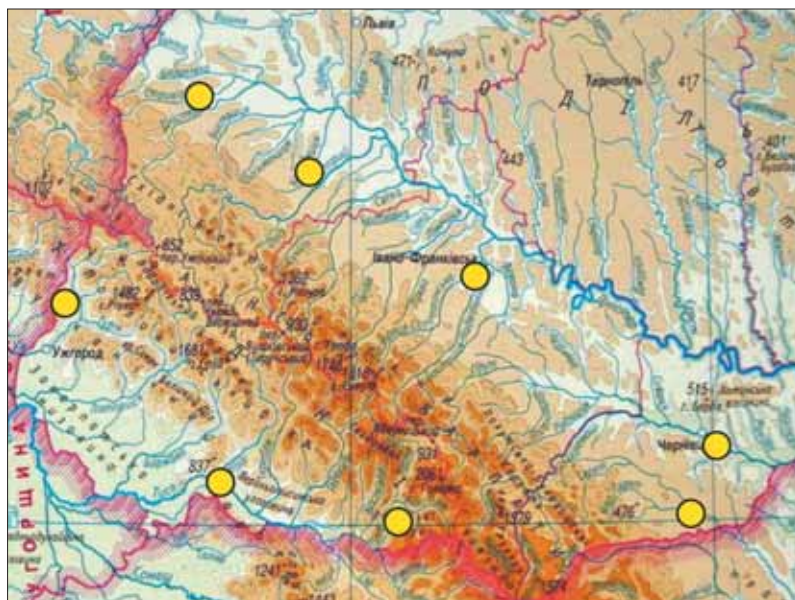
Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, розорювання та осушення лук, перевипас худоби й обробка пестицидами.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування стану популяцій і факторів загрози. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів).

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Romaniszyn, Schille, 1929; 3. Редкие и исчезающие..., 1988; 4. Геряк, Канарський, 2006; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. Масек et al., 2007; 7. Ю. Канарський, Ю. Геряк, Є. Ляшенко (неопубл. дані); 8. Мателешко, 2009в.

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк,
Є. Ляшенко
Фото: J. Dvořak

Коконпряд золотистий

Eriogaster catax
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Коконпряди – Lasiocampidae

Охоронний статус: IUCN: DD; BernC: II;
ЄЧС: E; ЧКК: DD

Поширення. Середня і Південна Європа, Мала Азія [4].

Україна: Волино-Поділля, Закарпаття [1, 3, 5].

Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний вид, приурочений до лісостепових і степових біотопів із заростями терену та глуду. В регіоні знайдений у декількох локалітетах на Закарпатській низовині у Вулканічних Карпа-

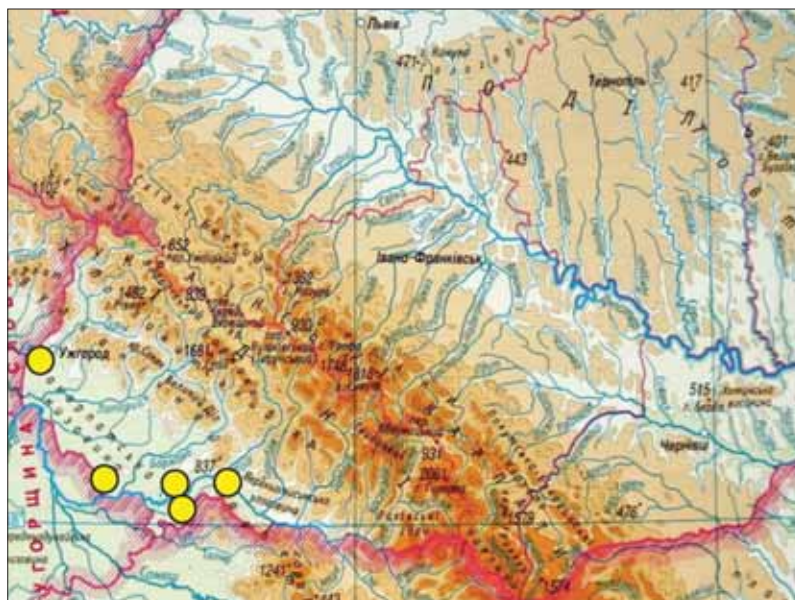
тах [1, 5]. Метелики літають у жовтні, активні вночі. Самці летять на штучні джерела світла. Не живляться. Самка відкладає близько 250 яєць у пояску на гілці кормової рослини, прикриваючи кладку пуховидними лусочками із черевця. Гусениці розвиваються у квітні – травні на терені, глоді, плодових деревах і дубах. Спочатку живуть колективно в павутинному гнізді, на останній стадії розвитку – поодинокі. Заляльковуються в міцному овально-

му коконі на ґрунті. Вид зимує на стадії яєць, інколи – лялечки [2, 4].

Сучасний стан. Дуже локально поширений, рідкісний вид.

Фактори загрози. Детально не з'ясовані. Ймовірно викорчовування і випалювання чагарників, застосування пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів, Чорна гора та Юлівські гори).

Джерела інформації:

1. Abafi-Aigner, 1897; 2. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 3. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 4. Macek et al., 2007; 5. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Коконотряд пухнастий

Eriogaster lanestris
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Коконотряди – Lasiocampidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Помірний пояс Євразії [2].

Україна: Поодинокі знахідки майже по всій Україні [1, 3].

Середовище існування та особливості біології. Вид має дві екологічні форми. Представники першої – мезофіли, населяють лісові та напівлісові біотопи: рідколісся, узлісся, галявини і т.п. Їх гусениці живуть на різних листяних деревах та чагарниках, віддаючи перевагу липі, березі та вербі. Друга – ксерофільна форма

виду, приурочена до лісостепових та степових біотопів із чагарниковими заростями розоцвітих, особливо терену та глоду, на яких розвиваються гусениці [2]. В регіоні, у декількох локалітетах Закарпатської низовини та Вулканічних Карпат виявлені представники другої екологічної форми [3]. Метелики літають у березні-квітні, активні вночі. Самці в вечірніх сутінках летять на штучні джерела світла. Не живляться. Самка відкладає яйця пояском на гілці кормової рослини, прикриваючи кладку пуховидними

лусочками із черевця. Гусениці розвиваються у квітні – травні. Спочатку живуть колективно в павутинному гнізді, у старшому віці – поодинокі. Залялюються в міцному овальному коконі в або на ґрунті. Вид зимує на стадії яйця, інколи – лялечки [2].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисельний вид.

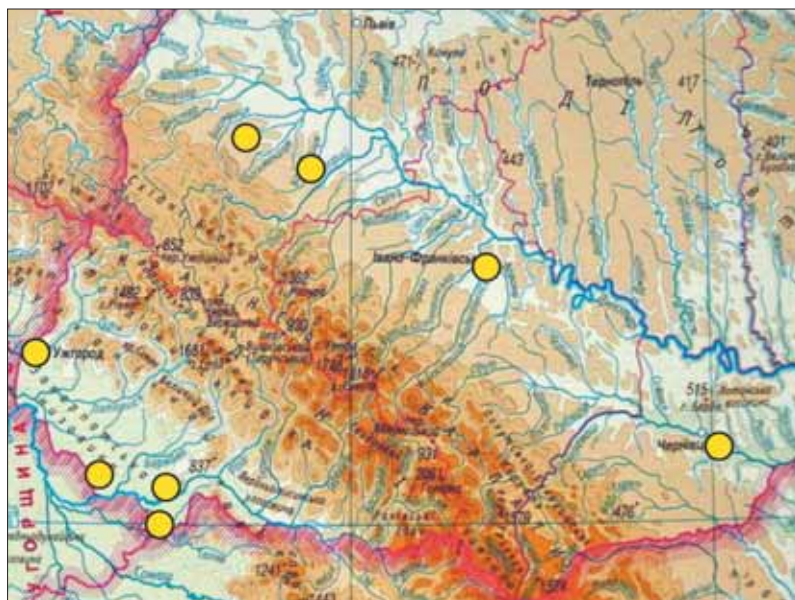
Фактори загрози. Детально не з'ясовані. Ймовірно викорчовування і випалювання чагарників, осінньо-весняні пали сухої трави на луках.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Заборона випалювання чагарників та сухої трави. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів, Чорна гора та Юлівські гори).

Джерела інформації:

1. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
2. Масек et al., 2007;
3. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубліковані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Коконпряд падуболистий

Phyllodesma ilicifolium
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Коконпряди – Lasiocampidae

Охоронний статус: IUCN: VU; ЄЧС: V;
ЧКК: DD

Поширення. Європа і помірний пояс Азії до Японії [5].

Україна: Поодинокі знахідки у західних та північних регіонах [1, 2, 4, 6].

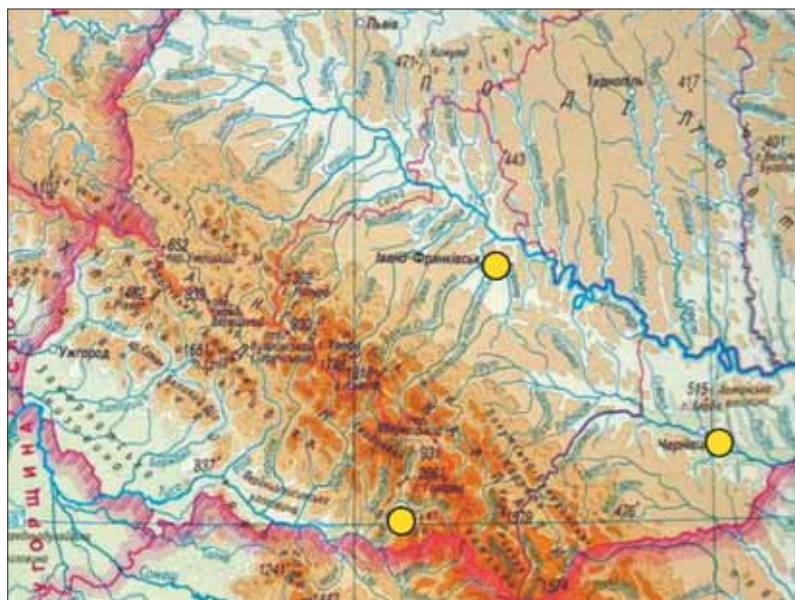
Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний вид, населяє вологі галявини у мішаних та шпилькових лісах, лісові болота, вересовища й торфовища. В регіоні вказувався з Передкарпаття [1, 2]; нещодавно знайдений у долині р.Тиси у Рахівському райо-

ні [6]. Метелики літають у квітні-травні, активні в сутінках і вночі. Не живляться. Самка відкладає яйця поодинокі. Гусениці розвиваються у червні – серпні на чорниці (*Vaccinium myrtillus*), а також на інших чагарничках, чагарниках і молодих деревах (терен, осика, верба, дуб тощо). Заляльковуються в м'якому жовтувато-білому коконі. Лялечка зимує [3, 5].

Сучасний стан. Дуже рідкісний та локально поширений вид. Трапляються поодинокі особини.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ (Кузій-Трибушанський масив).

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Romaniszyn, Schille, 1929; 3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 5. Macek et al., 2007; 6. Геряк, Канарський, 2008.

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Зубниця велітаріс

Drymonia velitaris
(Hufnagel, 1766)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Зубниці – Notodontidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Західна, Середня, частково Південна та Східна Європа, Кавказ, Закавказзя, Мала Азія [3].

Україна: Дуже локально у лісовій та лісостеповій зонах [5].

Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний середземноморсько-понтійський вид, у Центральній Європі населяє теплі й сухі діброви [3]. У регіоні виявлений у декількох локалітетах на Передкарпатті та Закарпатті. Розвивається в одному поколінні, мете-

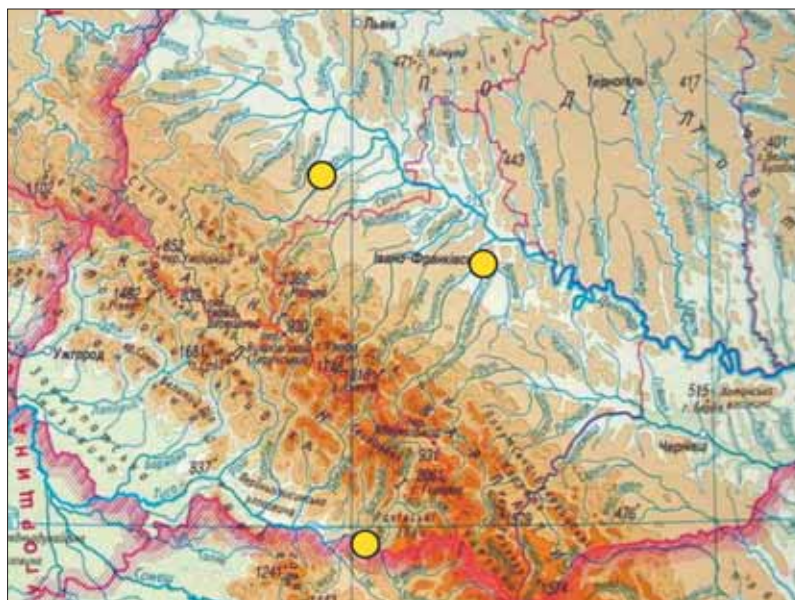
лики літають вночі з травня до липня; не живляться, прилітають до штучних джерел світла. Гусениці розвиваються в липні – серпні на дубі, віддаючи перевагу низькорослим молодим деревцям і кущовидним формам. Залюльковуються в комірці у ґрунті; лялечка зимує [1-5].

Сучасний стан. Дуже рідкісний і локально поширений вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, вирубування дібров,

санітарні рубки догляду та застосування пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ (Кузій-Трибушанський масив).

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893;
2. Schille, 1926;
3. Macek et al., 2007;
4. Геряк, 2010;
5. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Зубниця дубова

Peridea anceps
(Goeze, 1781)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Зубниці – Notodontidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Північна Африка, Європа, Закавказзя [4].

Україна: Лісова та лісостепова зони [6].

Середовище існування та особливості біології. Неморальний лісовий вид, населяє теплі та помірно вологі широколистяні та мішані ліси, віддаючи перевагу старим дібровам [4]. У регіоні виявлений у декількох локалітетах на Передкарпатті, Буковині та

Закарпатті [1-3, 5, 6]. Моновольтинний, метелики літають вночі у травні-червні; не живляться, прилітають до штучних джерел світла. Гусениці розвиваються в липні – серпні, живуть поодинокі або невеликими групами на дубах, переважно на старих деревах. Заляльковуються в комірці у ґрунті; лялечка зимує [4].

Сучасний стан. Дуже рідкісний і локально поширений вид, відомий за поодинокими знахідками.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, вирубування старих дібров та застосування пестицидів.

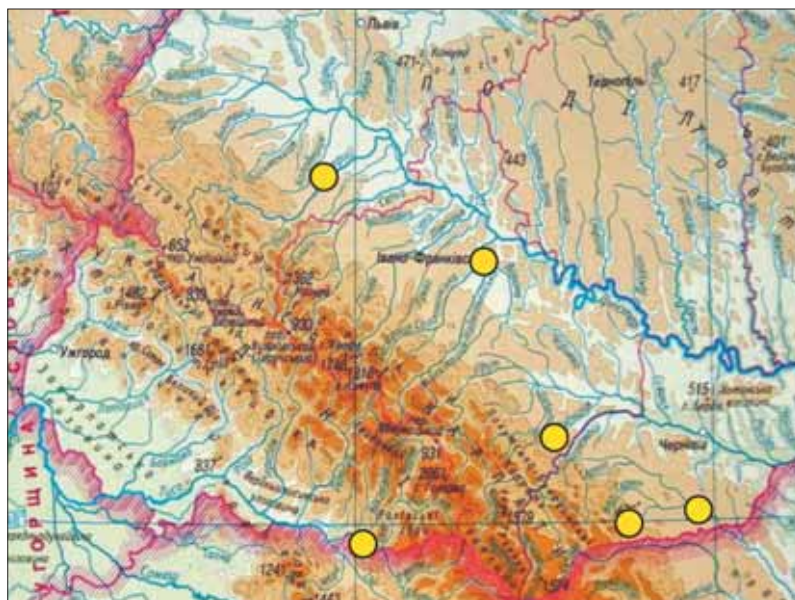
Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Збереження старих дубових та мішаних лісів. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ (Кузій-Трибушанський масив) та НПП «Гуцульщина».

Примітка. Цей вид довгий час вважався небезпечним шкідником дуба. Проте, у Карпатському регіоні не зафіксовано жодного випадку його масового розмноження – навпаки, відомі лише локальні та поодинокі знахідки виду.

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893;
2. Hormuzaki, 1897;
3. Brunicki, 1907;
4. Macek et al., 2007;
5. Геряк, 2010;
6. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

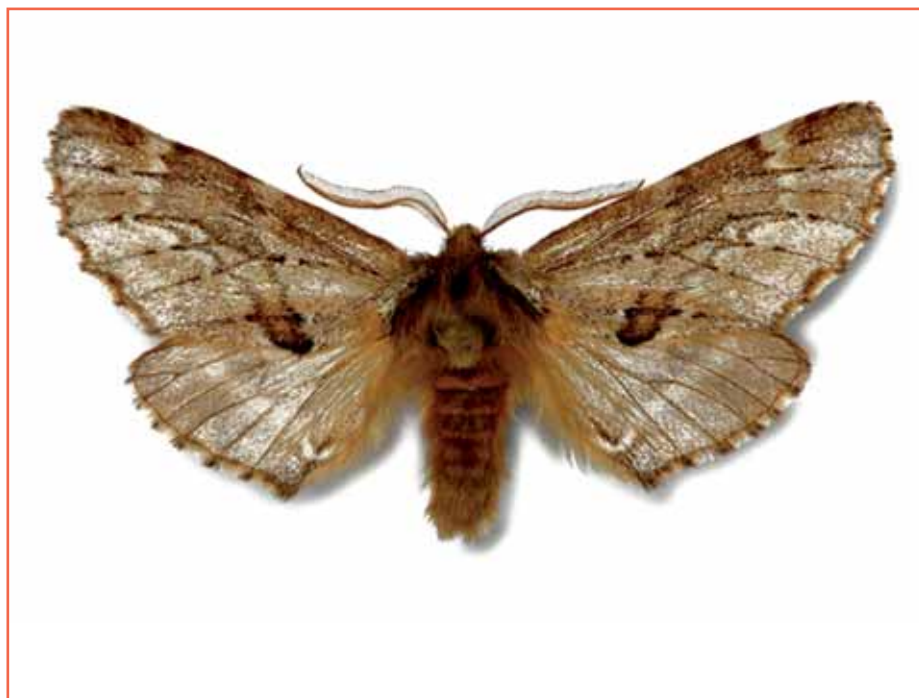
Зубниця березова

Odontosia sieversii
(Menetries, 1856)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Зубниці – Notodontidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Помірний пояс Євразії від Середньої Європи до Японії [5].

Україна: Дуже рідко та локально у північно-західних районах, на Розточчі та в Передкарпатті [4, 6].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний вид, населяє вологі березові гаї, галявини, зруби та узлісся у мішаних і листяних лісах, лісові болота й торфовища. В регіоні знайдений у кількох локалітетах у Передкарпатті [1-4, 6]. Розви-

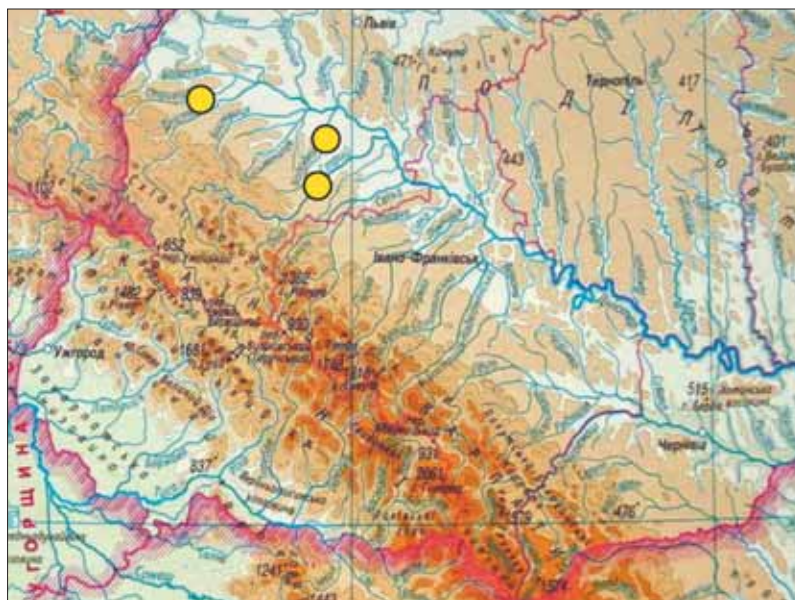
вається в одному поколінні. Метелики літають у березні – квітні, активні вночі. Не живляться. Гусениці розвиваються у травні – червні високо в кронах старих берез. Заляльковуються в підстилці у міцному коконі. Лялечка зимує [5].

Сучасний стан. Дуже рідкісний і локально поширений вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, вирубування березня-

ків, санітарні рубки та осушувальна меліорація.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування конкретних факторів загрози. Створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Brunicki, 1909; 2. Schille, 1918; 3. Schille, 1924; 4. Romaniszyn, Schille, 1929; 5. Macek et al., 2007; 6. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубл. дані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Фалера дубова

Phalera bucephaloides
(Ochsenheimer, 1810)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Зубниці – Notodontidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Країни Середземномор'я, від Південної Франції, Італії, Балканського півострова до Сирії [1].

Україна: Дуже локально у лісостеповій зоні, нещодавно знайдений на Закарпатті [2, 3].

Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний середземноморський вид, у Центральній Європі населяє теплі й сухі діброви та рідколісся. В регіоні виявлений лише у термофільних скельнодубових

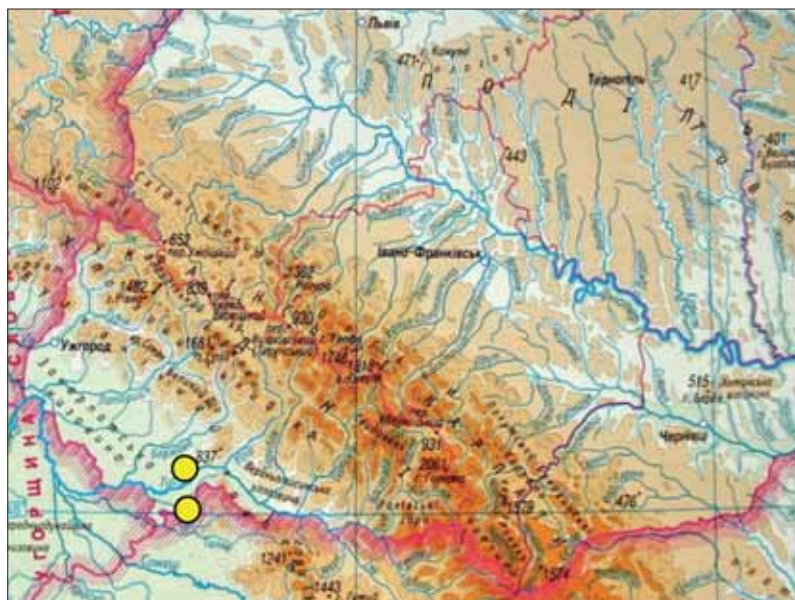

вих лісах паннонського типу у смузистих останцевих передгірних вулканічних масивів південно-західного макросхилу Карпат [2]. Розвивається в одному поколінні. Метелики літають вночі у липні; не живляться, прилітають до штучних джерел світла. Нездатні до далеких міграцій, утримуються в межах оселища. Гусениці розвиваються на дубах у серпні–вересні. Залялюються в комірці у ґрунті; лялечка зимує [1].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, вирубування термофільних дібров, застосування пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. Детальне з'ясування факторів загрози. Збереження скельнодубових лісів на південних схилах вулканічних Карпат. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ (Чорна гора).

Джерела інформації:

1. Масек et al., 2007; 2. Геряк, 2010;
3. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубл. дані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Китичник тімон

Pugera timon
(Hübner, 1803)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Зубниці – Notodontidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Лісовий пояс Євразії від Північної та Східної Європи до Японії [2].

Україна: Дуже локально у західних і північних регіонах [3].

Середовище існування та особливості біології. Бореальний вид, населяє мішані та дрібнолистяні ліси. В регіоні відомий за давньою знахідкою в Передкарпатті [1]. Метелики літають у квітні-травні, активні вночі. Не живляться. Гусениці розвивають-

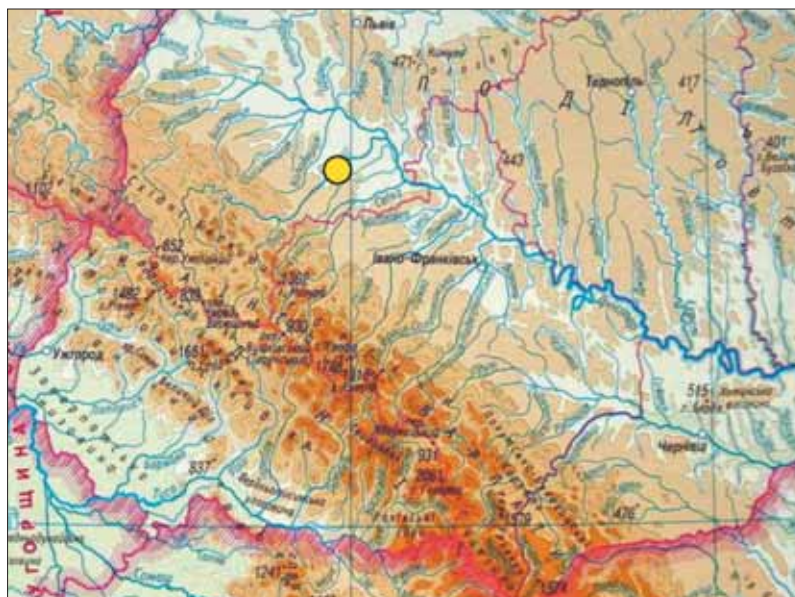

ся у червні – серпні на осиці (*Populus tremula*), зрідка й на інших видах тополь (*Populus*). Заляльковуються в ріденькому жовтувато-білому коконі на землі або між спленим листям. Лялечка зимує [2].

Сучасний стан. Не з'ясований. Сучасні знахідки відсутні. Вразливий вид, який в Україні знаходиться на південній межі ареалу.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників.

Джерела інформації:

1. Brunicki, 1907; 2. Macek et al., 2007;
3. Ю. Геряк, Ю. Канарський (неопубліковані дані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: P. Malinen

Ніктеола сікулана

Nycteola siculana
(Fuchs, 1899)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Прядки карлуваті – Nolidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Європа, за винятком Британських островів і північних регіонів [2].

Україна: Дуже локально у лісостеповій та степовій зонах [1, 4].

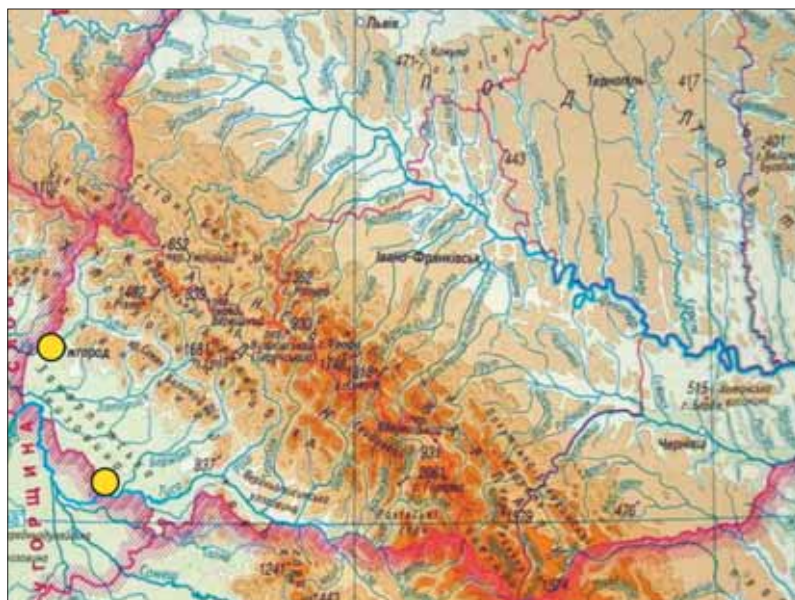
Середовище існування та особливості біології. Гігротермофільний вид. Населяє переважно заплавні й долинні широколистяні ліси та вербово-тополеві зарості вздовж річок. У регіоні нещодавно виявлений на За-

карпатській низовині [3]. Імаго літають з липня до заморозків, зимують, і після зимівлі – до травня. Гусінь розвивається у травні-червні і серпні-вересні на вербах [2].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, вирубування долинних і заплавних лісів, знищення прируслових вербових заростей та осушувальна меліорація.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Збереження долинних і заплавних лісів. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників.

Джерела інформації:

1. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001;
2. Масек et al., 2007; 3. Геряк, 2010;
4. Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: Ю. Геряк

Ведмедиця – господиня

Callimorpha dominula
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Ведмедиці – Arctiidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Середня і Південна Європа, Мала Азія, Кавказ [11].

Україна: Головним чином Карпати, захід лісової і лісостепової зон; локально – майже на всій території [5, 7, 14].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, трапляється у різноманітних помірно-вологих лісових біотопах – лісових галявинах, узліссях, вирубках, рідкісних мішаних лісах, пере-

важно поблизу водойм. Поширений у низинах, передгір'ях і гірському поясі букових лісів регіону [1-10, 12-15]. Метелики літають вдень і вночі в червні-липні. Живляться на квітах зонтичних, гадючника (*Filipendula denudata*), крем'яника гарного (*Telekia speciosa*) та інших рослин. Гусениці – поліфаги, розвиваються з серпня на різних видах трав, чагарників і дерев. У молодому віці живуть колективно, потім зимують у підстилці й живуть поодинокно до травня. Заляльковуються в

білуватому нещільному коконі на поверхні ґрунту серед опаду та інших рослинних залишків [11].

Сучасний стан. Локально поширений, хоча в окремих оселищах досить численний вид.

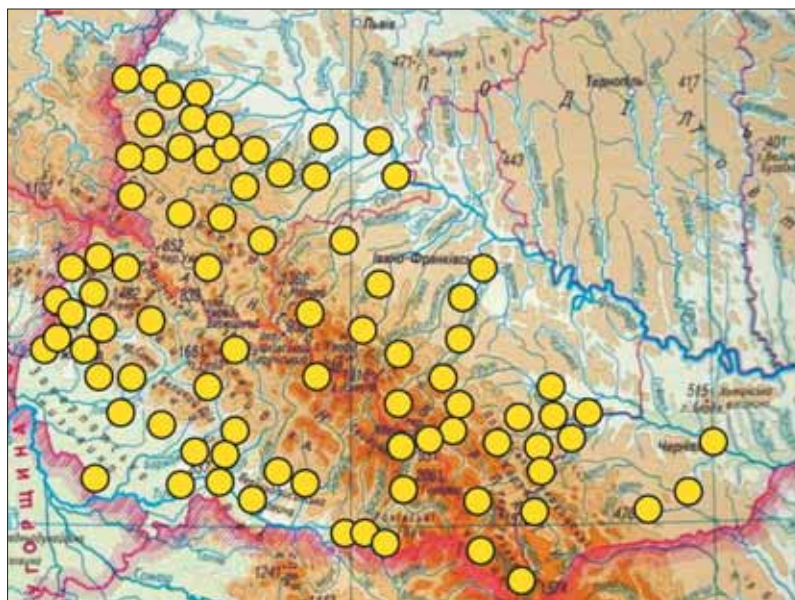
Фактори загрози. Вказують вирубування лісів і чагарників, викошування трав, застосування пестицидів, посилення рекреаційного навантаження [5, 14].

Рекомендовані заходи охорони. На сьогодні спеціальних охоронних заходів не потребує. Охороняється на території всіх заповідників і національних парків регіону.

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893; 2. Hormuzaki, 1897;
3. Brunicki, 1909; 4. Schille, 1911; 5. ЧКУ, 1994; 6. Біорізноманіття КБЗ, 1997; 7. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 8. Бідзіля та ін., 2006; 9. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 10. Бідичак, 2007; 11. Macek et al., 2007; 12. Геряк, Канарський, 2008; 13. Мателешко, 2009в; 14. ЧКУ, 2009; 15. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: О. Мателешко

Ведмедиця велика

Pericallia matronula
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Ведмедиці – Arctiidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Центральна і Східна Європа, Південний Сибір, Східна Азія [9, 12].
Україна: Карпатський регіон, Полісся, Волино-Поділля; локально – в лівобережному Лісостепу [6, 8, 11, 14].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний вид, приурочений до широколистяних і мішаних лісів. Віддає перевагу теплим і помірно-вологим лісовим біотопам з добре розвинутими чагарниковим і трав'яним ярусами. В регіоні локаль-

но поширений у передгір'ях і в поясі букових лісів [2, 3, 6-16]. Метелики літають у червні – липні, активні вночі, прилітають на світло. Самка невеликими групами відкладає 400-600 яєць. Гусениці розвиваються протягом двох років, і двічі зимують. Живляться листками різних трав, чагарників і дерев (зокрема, нечуйвітру, кульбаби, подорожника, чорниці, жимолості, ліщини, черемхи, ясену, дуба), в процесі розвитку переходячи від трав на чагарники і підріст дерев. Зимують на поверхні ґрунту серед лісової підстилки. Після

другої зимівлі дорослі гусениці не живляться і заляльковуються в коконах [9, 12].

Сучасний стан. Локально поширений і рідкісний вид.

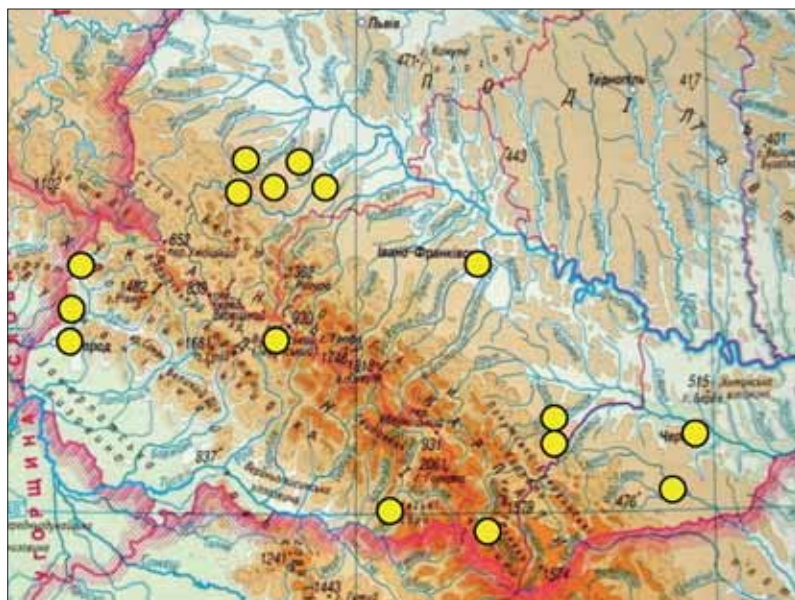
Фактори загрози. Знищення лісового підросту й підліску внаслідок випасання худоби, пожеж, лісогоподарських заходів; застосування пестицидів у лісах [6, 9, 14]. Охороняється на території КБЗ, НПП «Гуцульщина», «Синевир» та «Сколівські Бескиди».

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893; 2. Hormuzaki, 1897;
3. Abafi-Aigner et al., 1900; 4. Brunicki, 1909; 5. Romaniszyn, Schille, 1929;
6. ЧКУ, 1994; 7. Біорізноманіття КБЗ, 1997; 8. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 9. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 10. Бідзіля та ін., 2006;
11. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 12. Macek et al., 2007;
13. Геряк, 2010; 14. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Ведмедиця бурожовта

Hypophoraia aulica
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

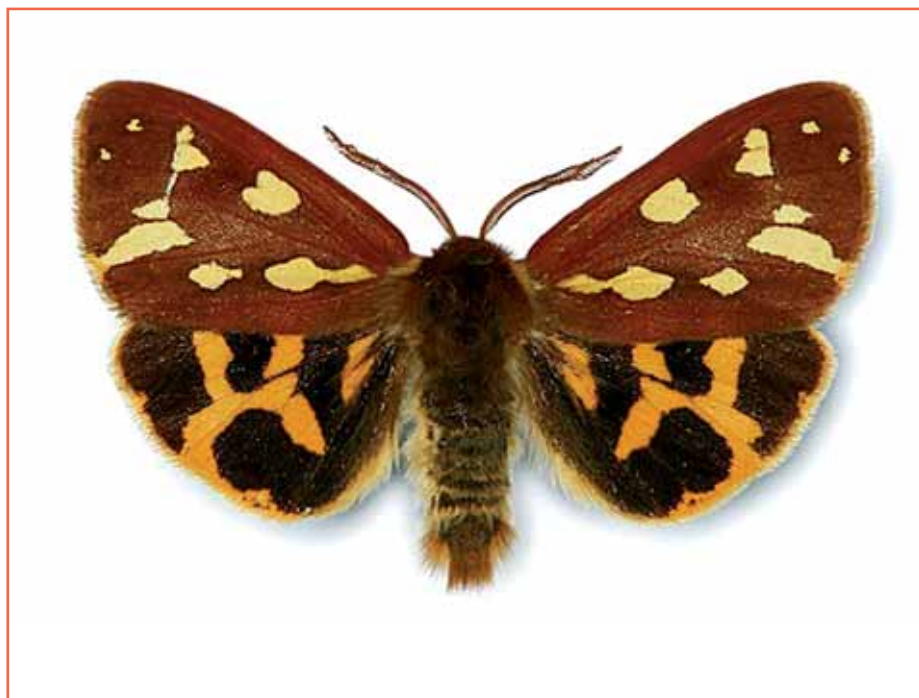
Родина
Ведмедиці – Arctiidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Помірна смуга Євразії від Центральної Європи до Далекого Сходу [6, 8].

Україна: Лісова і лісостепова зони [7, 9].

Середовище існування та особливості біології. Ксерофільний вид, на селяє сухі лісові галявини, пустища і вересовища, здебільшого на піщаних ґрунтах. У регіоні дуже локально трапляється в передгір'ях і нижній

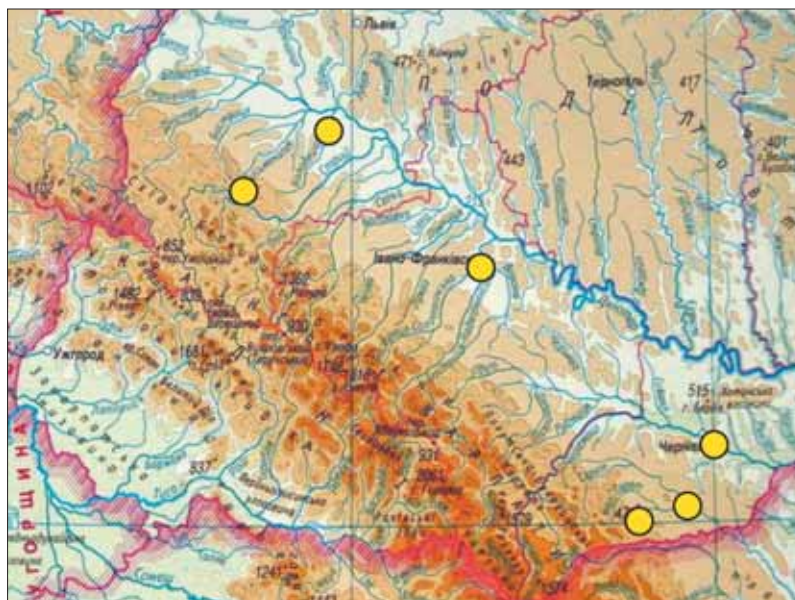

частині поясу букових лісів [1-5, 7, 9]. Метелики літають у травні-червні, не живляться. Самці активні вдень за сонячної погоди, самки малорухливі, майже не літають. Самка відкладає 300-500 яєць. Гусениці розвиваються з червня на різноманітних трав'яних рослинах, переважно на подорожнику, любочках осінніх (*Leontodon autumnale*), підмаренниках (*Galium sp.*), кропиві дводомній; зимують. Залялюються навесні в коконі серед моху або старики [6, 8].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид.

Фактори загрози. Знищення біотопів виду внаслідок господарської діяльності (розорювання, забудова), спонтанного і штучного заліснення; випалювання трави. Як можливі причини зменшення чисельності вказують також ураження гусениць паразитичним грибком *Empusa aulica* [6].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду.

Джерела інформації:

1. Viertl, 1872; 2. Werchratski, 1893;
3. Hormuzaki, 1897; 4. Brunicki, 1909;
5. Romaniszyn, Schille, 1929; 6. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
7. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
8. Macek et al., 2007; 9. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Ведмедиця плямиста

Chelis maculosa
(Gerning, 1780)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Ведмедиці – Arctiidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Від Іспанії, через середню і південну Європу, Балкани, Південну Росію і Малу Азію до західної частини Середньої Азії [2].

Україна: Дуже локально у степовій та лісостеповій зонах [4].

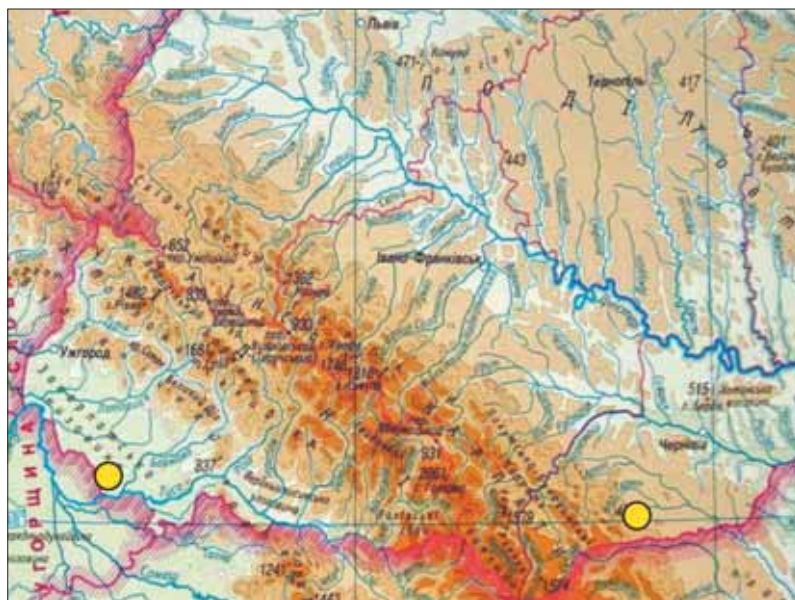
Середовище існування та особливості біології. Середземноморсько-понтійський ксеротермофільний вид, населяє чагарниково- та лучно-степові біотопи. У регіоні вказувався для Буковинського Передкарпаття [1], нещодавно виявлений у смузі останце-

вих передгірних вулканічних масивів на Закарпатті [3]. Здебільшого моновольтинний, літ у червні-серпні, у південних районах бівольтинний, літ з травня до вересня. Метелики літають вночі, не живляться. Самці перед світанком прилітають до штучних джерел світла. Стадія яйця триває 2 тижні. Гусениці – поліхортофаги, активні вночі, розвиваються з липня до травня (з перезимуванням) на різноманітних трав'яних рослинах. Заляльковуються в коконі в землі або під камінням [2].

Сучасний стан. Відомий за єдиною знахідкою.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів виду внаслідок розорювання та випалювання сухої трави на остепнених ділянках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Заборона випалювання трави на лучно-степових ділянках. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників з обмеженням господарської діяльності.

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1897; 2. Macek et al., 2007; 3. Геряк, 2010; 4. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Ведмедиця пурпурна

Rhyarhia purpurata
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Ведмедиці – Arctiidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа, Кавказ, Мала і Передня Азія, Сибір, Далекий Схід [4, 5].
Україна: Вся територія [4].

Середовище існування та особливості біології. Ксерофільний вид, населяє різноманітні лісо-лучні біотопи – лісові галявини, луки, узлісся, чагарники. У регіоні локально поширений у передгір'ях [1-3, 6, 7]. Метелики літають у червні-липні, активні

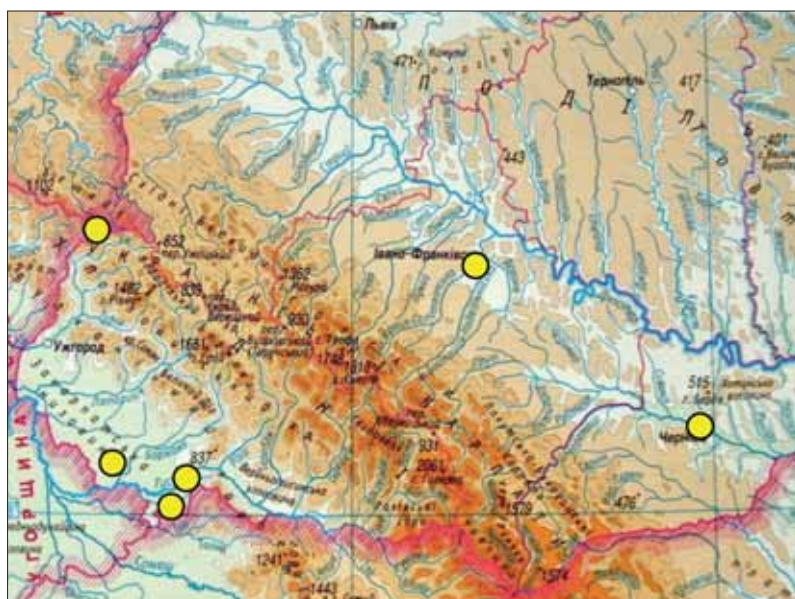
вночі. Не живляться. Самка відкладає 500-800 яєць. Гусениці розвиваються з липня-серпня на різноманітних видах трав'яних рослин і чагарників, зимують. Заляльковуються навесні в коконі серед рослинних залишків на поверхні ґрунту [5].

Сучасний стан. Локально поширений і рідкісний вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, такі самі, як і для ін-

ших видів ведмедиць (*Chelis maculosa*, *Hypophoraia aulica* тощо).

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ (Чорна гора та Юлівські гори).

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893; 2. Hormuzaki, 1897;
3. Romaniszyn, Schille, 1929; 4. Ефетов, Будашкин, 1990; 5. Macek et al., 2007;
6. Геряк, 2010; 7. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Канарський, Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Хвилівка димчаста

Penthophera morio
(Linnaeus, 1767)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Хвилівки – Lymantriidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Від Італії (ізольована популяція), через Південно-Східну Європу, Панонську низовину, Балкани на схід до Вірменії [4].

Україна: Дуже локально у лісостеповій зоні [6].

Середовище існування та особливості біології. Неморальний мезофільний лучний вид. У регіоні зареєстрований у Передкарпатті та Вулканічних Карпатах [1-3, 5]. Моновольтинний, імаго у квітні – червні, не живляться. Самці літають вдень, самки з

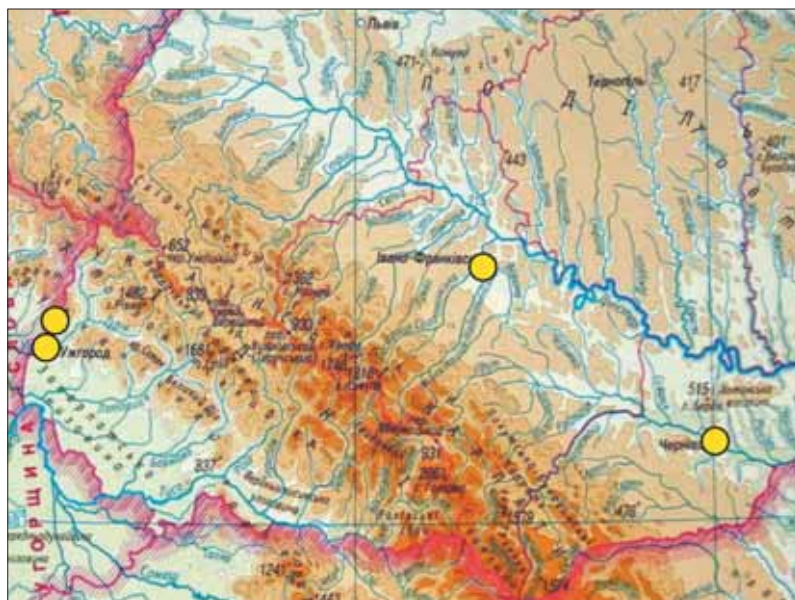
редукованими крилами, не здатні до польоту, сидять на стеблах трав. Яйця відкладають невеликими групами на стебла різноманітних трав'янистих рослин, якими з липня живляться гусениці. Заляльковування у рідкому коконі навесні, після зимівлі [4].

Сучасний стан. Відома єдина локальна популяція у Вулканічних Карпатах [5].

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів

виду внаслідок розорювання та випалювання сухої трави на луках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників.

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893; 2. Abafi-Aigner, 1897; 3. Hormuzaki, 1897; 4. Macek et al., 2007; 5. Геряк, Мателешко, 2011; 6. Ю. Канарський, Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Геряк, О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Каліма червцева

Calymma communimacula
([Denis & Schiffermueller],
1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Еребіди – Erebidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Середземномор'я, від Південної та Центральної Європи до Малої та Передньої Азії [1, 2].

Україна: Локально у Криму, лісостеповій та степовій зоні [1], нещодавно виявлений на Закарпатті [3, 4].

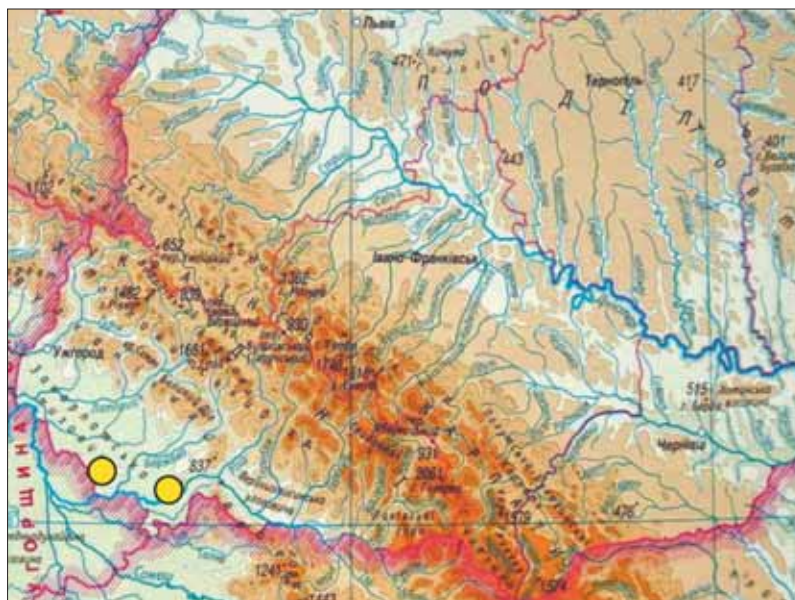
Середовище існування та особливості біології. Єдиний в Україні і один з небагатьох хижих (на личинковій стадії), видів лускокрилих. Ксеротер-

мофільний вид, населяє чагарникові та лучно-степові біотопи. У регіоні виявлений у смузі останцевих передгірних вулканічних масивів на Закарпатті [3, 4]. Літ імаго у липні-серпні (на півдні з травня до вересня). Гусениці – хижачки, живляться червцями, що живуть на розоцвітих, особливо на сливі та терні, зокрема сливовою, акацієвою та персиковою несправжніми щитівками [1, 2]. Заляльковується у коконі на стовбурі або гілках.

Сучасний стан. Дуже локально поширений та рідкісний вид.

Фактори загрози. Невідомі. Можливо, викорчовування чагарників та старих садів.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Виявлення нових оселищ виду та створення у них заказників. Охороняється на території КБЗ (Чорна гора).

Джерела інформації:

1. Ключко, 2006;
2. Macek et al., 2008;
3. Геряк, 2010;
4. Nowacki, Bidychak, Palka, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Совка крапкова

Macrochilo cribrumalis
(Hübner, 1793)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Еребіди – Erebidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Від Західної Європи до Західного Сибіру, Кавказу і Північного Ірану [3, 4].

Україна: Дуже локально майже по всій території [3].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний лучно-болотний вид, у регіоні трапляється на торфових болотах, вологих та болотистих луках і галявинах низовин і передгір'я Карпат [1, 2, 5]. Моноволь-

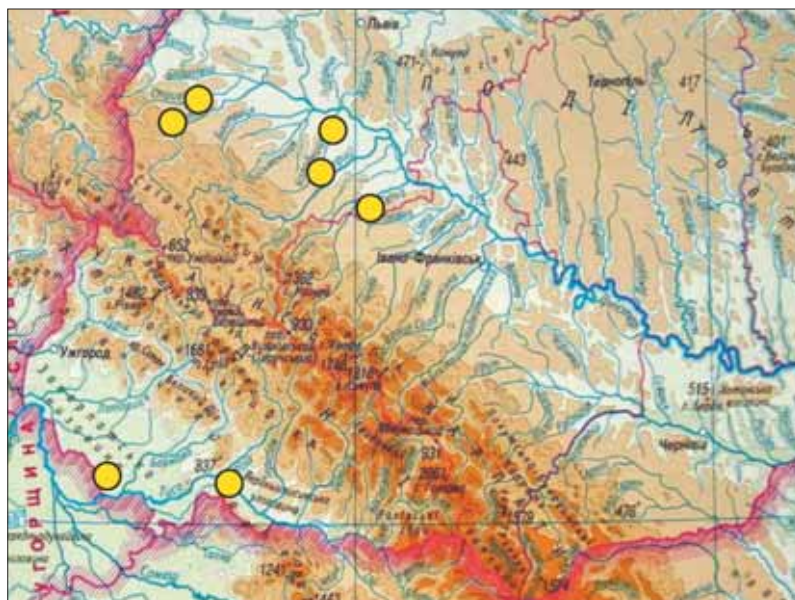
тинний, на півдні бівольтинний вид, метелики літають з травня до вересня. Гусениці розвиваються з серпня до травня на зів'ялих та всихаючих: осоках, рогозі, ситниках та інших болотяних рослинах, зимують. Лялечки лежать в рідких коконах в землі [3, 4].

Сучасний стан. Локально поширений і рідкісний вид.

Фактори загрози. Вірогідно, як і для інших гігрофільних видів – руйнуван-

ня природних біотопів внаслідок осушувальної меліорації, інтенсивного господарського використання болотистих і вологих лук, змикання деревно-чагарникового ярусу тощо.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів).

Джерела інформації:

1. Schille, 1918; 2. Schille, 1924; 3. Ключко, 2006; 4. Macek et al., 2008; 5. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Гермінія тенуіаліс

Herminia tenuialis
(Rebel, 1913)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Еребіди – Erebidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Від Південної та Центральної Європи до Південно-Західної Азії [1].

Україна: Єдиний локалітет на Передкарпатті [2].

Середовище існування та особливості біології. Неморальний лісолучний вид. У регіоні виявлена єдина локальна популяція на узліссі заплавно-терасової діброви в ур. Білецький ліс (Львівська обл.), де роз-

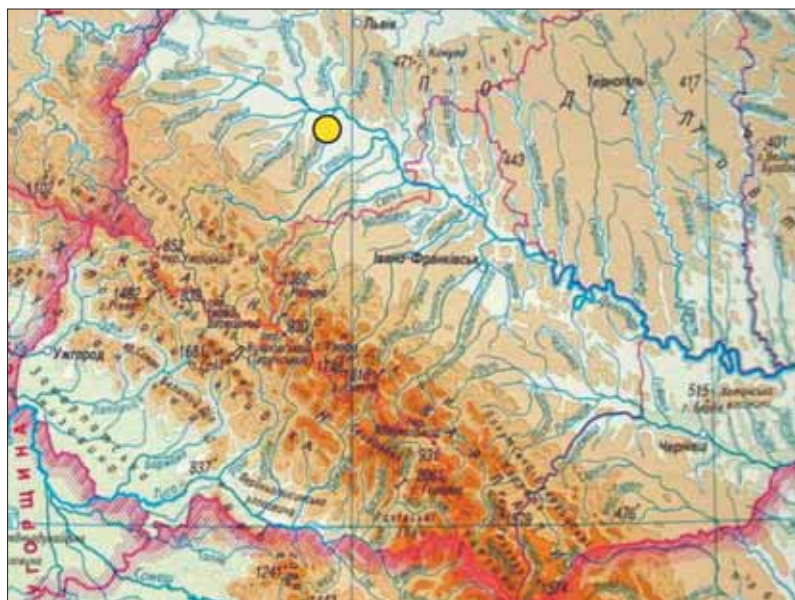
вивається у двох поколіннях. Літ імаго проходить з червня до вересня [2]. Гусениця живиться опалим листям дерев та чагарників, зимує [1].

Сучасний стан. У відомому локалітеті – нечисельний вид [2].

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно знищення біотопів виду внаслідок вирубування широколистяних лісів, збору або випалюван-

ня лісової підстилки, меліоративних робіт.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Macek et al., 2008; 2. Геряк, 2009.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Орденська стрічка блакитна

Catocala fraxini
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Еребіди – Erebidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: LC

Поширення. Помірна смуга Євразії від Західної Європи до Японії [11, 16].

Україна: Майже вся територія [8, 10, 11].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний лісовий вид, трапляється в широколистяних і мішаних лісах, а також садах, парках та інших штучних насадженнях. Поширений у низинах, передгір'ях і поясі букових лісів регіону [1-15, 17, 19]. Метелики літають з липня до жовтня, активні вночі, живляться витікаючим соком з пораних дерев, соком пе-

резрілих та гнилих фруктів тощо. Прилітають на світло і на приманку. Гусениці розвиваються у травні-червні на тополях (переважно осокорі (*Populus nigra*) та осиці (*P. tremula*)), рідше – на березі, ясені, дубі, вільсі, в'язі та вербах. Віддають перевагу старим деревам, де живуть поодиноким високо в кронах. Заляльковуються в липні в легкому коконі серед листя. Вид зимує на стадії яйця [11, 16].

Сучасний стан. Загалом трапляється рідко й поодиноким, проте місцями

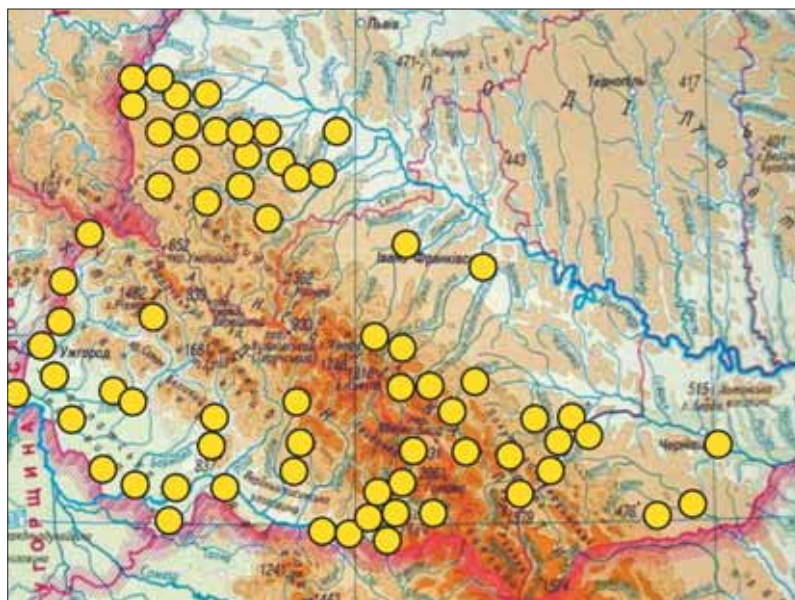
на Передкарпатті та Закарпатті – досить численний вид [14, 19].

Фактори загрози. Вказують застосування пестицидів у лісах [8, 18]. Вірогідно також вирубування старих заплавних і долинних лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Рекомендують обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах з високою чисельністю виду [8, 18]. У Карпатах перебуває поза загрозою, жодних спеціальних заходів охорони не потребує. Охороняється на території усіх об'єктів ПЗФ регіону.

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1860; 2. Werchratski, 1893; 3. Hormuzaki, 1898; 4. Brunicki, 1907; 5. Brunicki, 1911; 6. Schille, 1924; 7. Ключко, 1963; 8. ЧКУ, 1994; 9. Біорізноманіття КБЗ, 1997; 10. Різун, Конавалова, Яницький, 2000; 11. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001; 12. Бідзіля та ін., 2006; 13. Ключко, Кульберг, 2006; 14. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 15. Бідичак, Сіренко, 2008; 16. Macek et al., 2008; 17. Мателешко, 2009в; 18. ЧКУ, 2009; 19. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: О. Мателешко

Орденська стрічка малинова

Catocala sponsa
(Linnaeus, 1767)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Еребіди – Erebidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: NT

Поширення. Середня і Південна Європа, Північна Африка, Мала і Передня Азія, Кавказ, Південний Урал [8, 12].

Україна: Майже вся територія [6-8, 11, 14].

Середовище існування та особливості біології. Мезофільний лісовий вид, приурочений до широколистяних і мішаних лісів за участю дуба; трапляється також у старих парках

та інших зелених насадженнях. Поширений у низинах і передгір'ях (пояс дубових, і частково, букових лісів) регіону [1-5, 7-11, 12, 15, 16], на перельотах також у високогір'ї [9, 10]. Метелики літають з липня до вересня, активні вночі, живляться витікаючим соком з поранених дерев, соком перезрілих та гнилих фруктів тощо. Прилітають на світло і на принаду. Гусениці розвиваються у травні-червні на дубі, живуть переважно на старих деревах. Залляльковуються в червні-липні в легко-

му коконі серед листя або в тріщинах кори дерев. Вид зимує на стадії яйця [8, 11, 12].

Сучасний стан. Локально поширений, хоча в деяких оселищах – відносно численний вид [11].

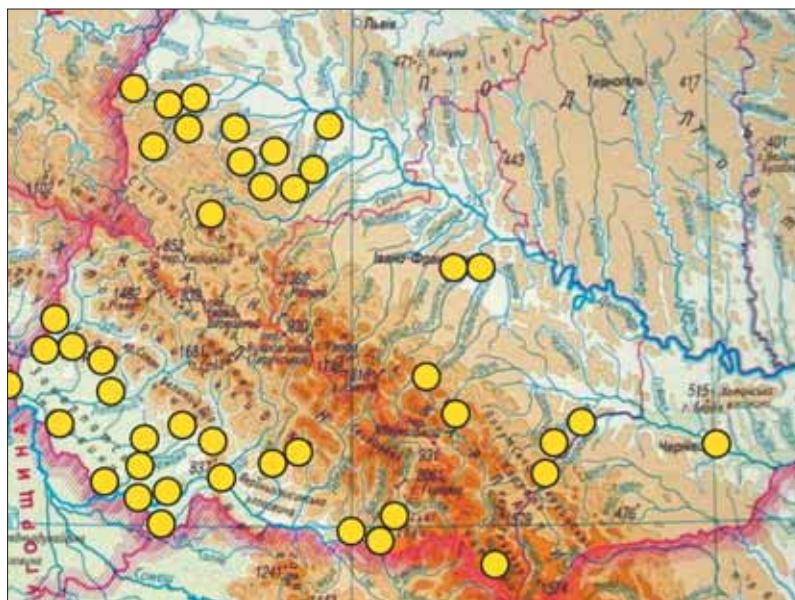
Фактори загрози. Вказують застосування пестицидів у лісах [6, 14]. Вірогідно також вирубування старих дубових лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах з високою чисельністю виду. Охороняється на території КБЗ.

Джерела інформації:

1. Nowicki, 1860; 2. Werchratski, 1893; 3. Hormuzaki, 1897; 4. Brunicki, 1907; 5. Schille, 1924; 6. ЧКУ, 1994; 7. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 8. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001; 9. Бідзіля та ін., 2006; 10. Ключко, Кульберг, 2006; 11. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 12. Macek et al., 2008; 13. Мателешко, 2009в; 14. ЧКУ, 2009; 15. Геряк, 2010; 16. Ю. Геряк (неопубл. дані).

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Металовидка родовикова

Diachrysia zosimi
(Hübner, 1822)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Центральна і Східна Європа, Сибір, Далекий Схід [4, 5, 7].

Україна: Локально в передгір'ях Карпат, лісовій та лісостеповій зонах [4, 6].

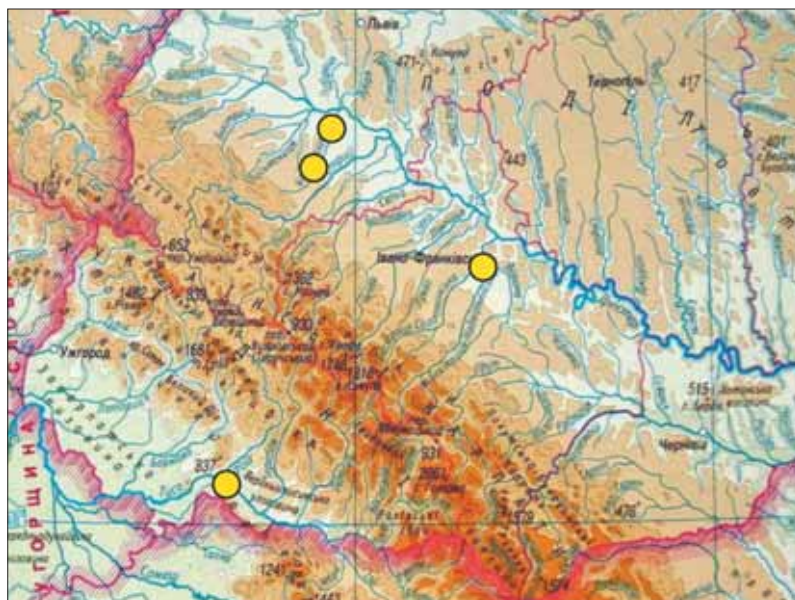
Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний вид, характерними біотопами якого є вологі та болотисті луки, галявини й узлісся. У регіоні відомий з кількох оселищ у Передкарпатті та Верхньотисенській

улоговині [1-3, 8, 9]. Метелики літають у 1-2-х поколіннях від травня до серпня, активні вночі. Прилітають на світло, відвідують квіти. Гусениці розвиваються на родовику лікарському (*Sanguisorba officinalis*), рідше – на білозорі болотному (*Parnassia palustris*), зимують. Заляльковуються в легкому білуватому коконі серед листя кормової рослини [4-7].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид.

Фактори загрози. Осушення та інтенсивне господарське використання (випасання, викошування) вологих лук [5].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду. Охороняється у КБЗ (Долина нарцисів).

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893; 2. Brunicki, 1907, 1911; 3. Klemensiewicz, 1907; 4. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001; 5. Polska czerwona księga zwierząt, 2004; 6. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 7. Масек et al., 2008; 8. Геряк, Канарський, 2008; 9. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Евхальція різнобарвна

Euchalcia variabilis
(Piller, 1783)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: NT

Поширення. Гори Європи, Сибір, Далекій Схід [5, 12].

Україна: Карпати, Донецький кряж [4-6, 9].

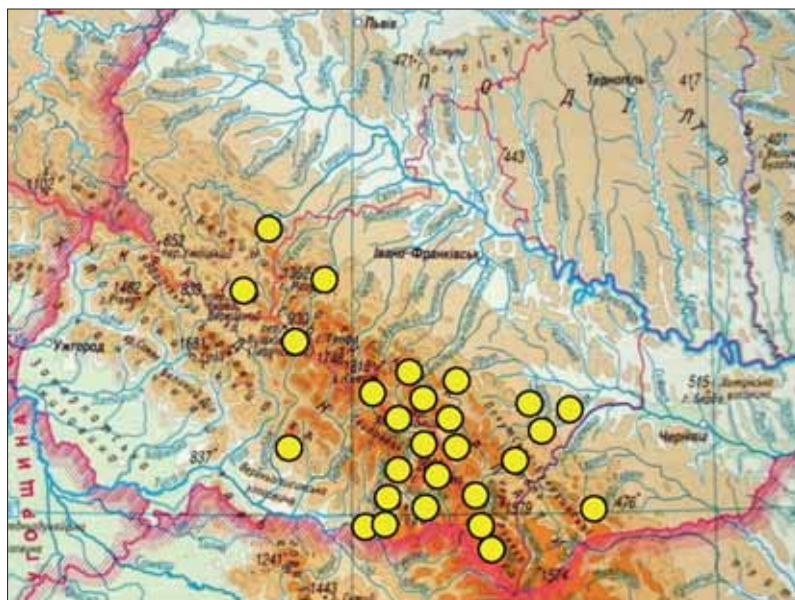
Середовище існування та особливості біології. Монтанний лісо-лучний вид, трапляється на галявинах і узліссях вологих гірських листяних і мішаних лісів, здебільшого в долинах річок і потоків. Поширений у по-

ясі букових лісів Карпат [1-11, 13-15]. Метелики літають у червні-липні, активні вночі, живляться квітковим нектаром, прилітають на штучні джерела світла. Гусениці розвиваються з серпня на рослинах з родини жовтецевих (*Ranunculaceae*) – аконітах (*Aconitum* sp.), рутвиці (*Thalictrum* sp.) тощо. Живуть у гніздах із павутини і скручених листків кормових рослин, зимують. Заляльковуються у біло-жовтому коконі, прикріпленому зісподу листка [5, 6, 12].

Сучасний стан. Локально поширений і нечисельний вид [5, 9, 15].

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вказують випасання худоби, застосування пестицидів, ураження паразитичними комахами [4, 14].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у оселищах виду. Охороняється у гірських лісових екосистемах на території КБЗ.

Джерела інформації:

1. Stöckl, 1908;
2. Brunicki, 1912;
3. Romaniszyn, Schille, 1929;
4. ЧКУ, 1994;
5. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001;
6. Ключко, 2006;
7. Ключко, Кульберг, 2006;
8. Бідзіля та ін., 2006;
9. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
10. Бідичак, Сіренко, 2008;
11. Геряк, Канарський, 2008;
12. Масек et al., 2008;
13. Геряк, Бідичак, 2009;
14. ЧКУ, 2009;
15. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Евхальція скромна

Euchalcia modestoides

Poole, 1989

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Роди
на Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Європа та помірний пояс Азії, крім півночі [7, 8].

Україна: Дуже локально майже по всій території [7].

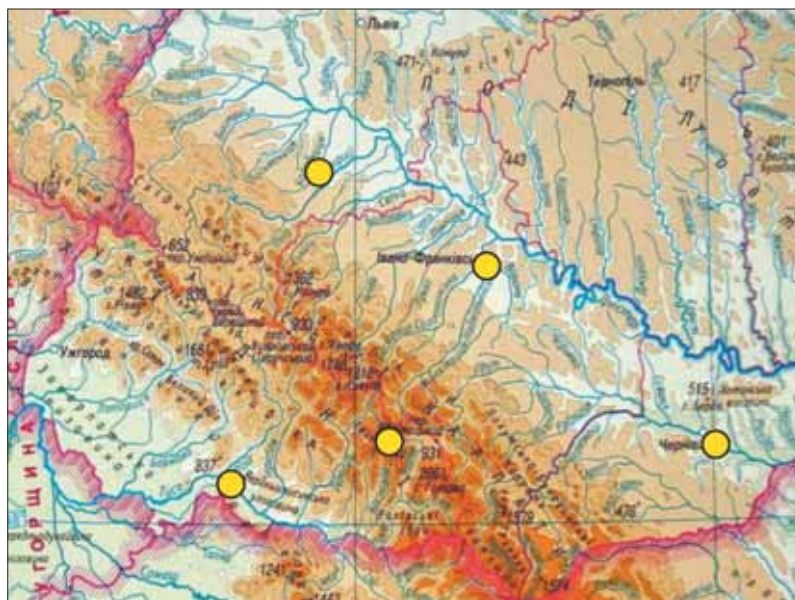
Середовище існування та особливості біології. Лісо-лучний мезофільний вид. У регіоні трапляється на гірських та передгірних луках обидвох макросхилів Карпат [1-6, 9]. Моновольтинний, літ імаго з кінця травня до вересня. Метелики активні вночі, живляться квітковим нектаром; прилітають на штучні дже-

рела світла. Гусениця з серпня до травня-червня розвивається на шорстколистих (*Boraginaceae*) – медунках (*Pulmonaria angustifolia*, *P. mollis*), чорнокорені (*Cynoglossum officinale*), живокості (*Symphytum sp.*), зимує [8].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів виду внаслідок перевипасання та випалювання сухої трави на луках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників з обмеженням господарської діяльності. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів, Свидовецький масив).

Джерела інформації:

1. Werchratski, 1893;
2. Hormuzaki, 1898;
3. Brunicki, 1907;
4. Brunicki, 1911;
5. Schille, 1918;
6. Schille, 1924;
7. Ключко, 2006;
8. Macek et al., 2008;
9. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Лампротес С-золоте

Lamprotes c-aureum
(Knoch, 1781)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрили – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Європа та палеарктична Азія, крім півночі [3, 4].

Україна: Дуже локально майже по всій території, крім півдня [3].

Середовище існування та особливості біології. Стенотопний гігро-мезофіл, населяє переважно заболочені та торфові луки, вологі лісові узлісся та галявини, часто поблизу водойм. У регіоні виявлений у передгір'ях обох макросхилів [1-3, 5, 6]. Літ імаго з травня по вересень. Метелики активні вночі, живляться

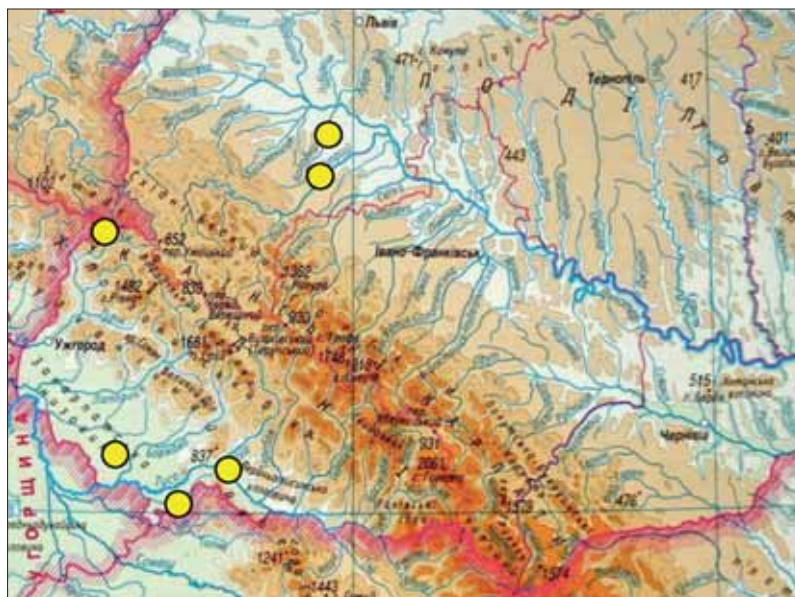
квітковим нектаром; прилітають на штучні джерела світла. Гусениця розвивається з серпня до травня-червня на рутвиці (*Thalictrum*), орликах (*Aquilegia*) та аконітах (*Aconitum*), зимує в ранньому віці. Заляльковується в білому коконі між листям або в підстилці під кормовою рослиною [4].

Сучасний стан. Дуже локально поширений та рідкісний вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів ви-

ду внаслідок розорювання, осушувальної меліорації та випалювання сухої трави на лучних ділянках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування конкретних факторів загрози. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників з обмеженням господарської діяльності. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів і Юлівські гори).

Джерела інформації:

1. Brunicki, 1911;
2. Ключко, 1963;
3. Ключко, 2006;
4. Masek et al., 2008;
5. Геряк, 2009;
6. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Каптурниця срібна

Cucullia argentea
(Hufnagel, 1766)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: RE

Поширення. Європа та помірний пояс Азії, крім півночі [4, 5].

Україна: Дуже локально у Поліссі, Лісостепу та Степу [3, 4, 6].

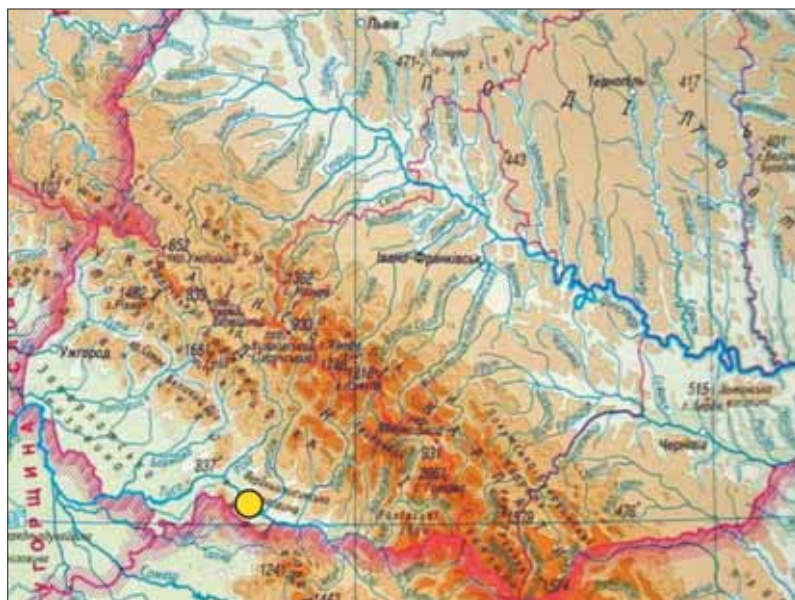
Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний вид. Віддає перевагу остепнено-лучним угрупованням на піщаних ґрунтах, особливо псамофітним псевдостепам,

піщаним аренам та пустищам [4, 5]. У регіоні відомий за поодинокими вказівками з Передкарпаття і Закарпаття [1, 2]. Метелики літають вночі у липні-серпні, іноді з травня. Живляться квітковим нектаром. Летять на штучні джерела світла. Гусениці розвиваються на різних видах полину (*Artemisia campestris*, *A. scoraria*, *A. vulgaris* тощо) з серпня до жовтня, живуть поодинокі. Заляльковуються в ґрунті [4, 5].

Сучасний стан. Сучасні знахідки відсутні.

Фактори загрози. Вказують розорювання степів і лук [3, 6].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження степів та лук [5].

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1898;
2. Abafi-Aigner et al., 1900;
3. ЧКУ, 1994;
4. Ключко, 2006;
5. Macek et al., 2008;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Каптурниця безсмерткова

Cucullia xeranthemi
Boisduval, 1840

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Від Південної та Центральної Європи до Західного Сибіру та Центральної Азії [1].

Україна: Крим, південні та східні райони степової зони, Закарпаття [1, 3].

Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний степовий вид. Населяє справжні степи, наскельно- та лучно-степові біотопи. У регіоні виявлений лише на ксеротермних остепнених схилах останцевих передгірних вулканічних

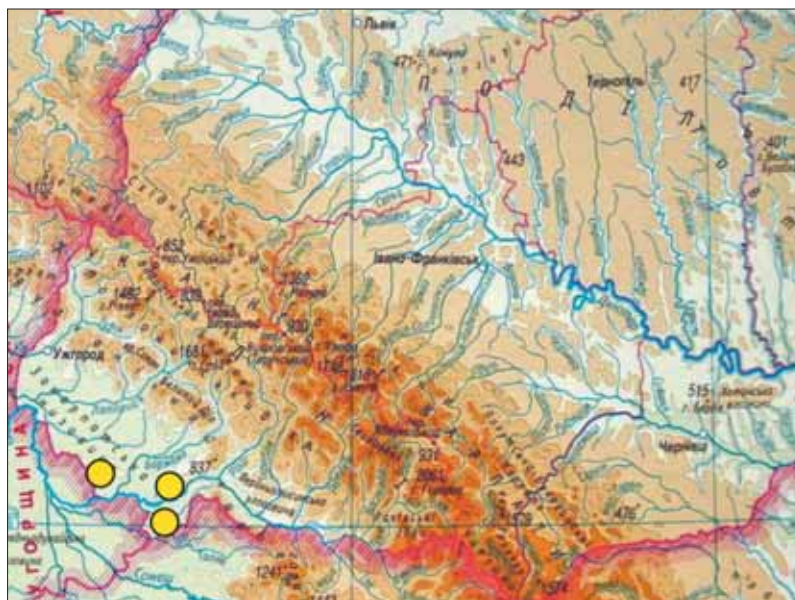

масивів південно-західного макросхилу Карпат [3]. Бівольтинний вид. Літ імаго вночі, з травня до вересня. Метелики живляться квітковим нектаром; летять на штучні джерела світла. Гусінь у червні-жовтні розвивається на солонечнику звичайному (*Galatella linosyris*) із родини складноцвітих (*Asteraceae*). Зимує лялечка у ґрунті [2].

Сучасний стан. Дуже локально поширений та рідкісний вид на межі ареалу.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів виду внаслідок розорювання та випалювання сухої трави на остепнених схилах вулканічних гір-останців.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників з обмеженням господарської діяльності, заборона випалювання сухої трави.

Джерела інформації:

1. Ключко, 2006; 2. Macek et al., 2008; 3. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Каптурниця сухоцвітова

Cucullia gnaphalii
(Hübner, [1813])

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Від Європи до півдня Хабаровського краю, Монголії та Саянських гір [3].

Україна: Дуже локально на Поліссі, у Лісостепу та Степу [2].

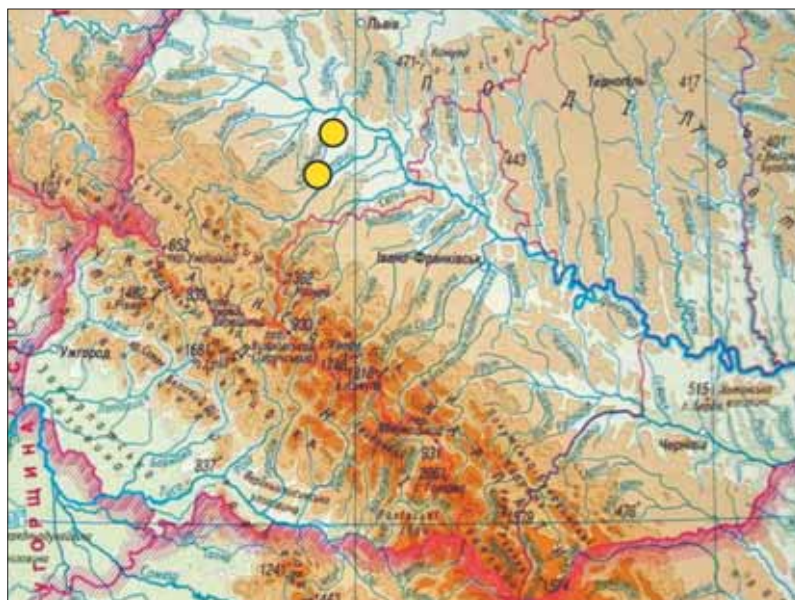
Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний вид. Населяє степи та остепнені луки, узлісся. У регіоні виявлений лише на Передкарпатті [1, 4]. Метелики літають у травні-липні, живляться квітковим нектаром. Летять на штучні джерела світла. Гусениці з червня до осені

розвиваються на жовтозіллі (*Solidago virgaurea*), полинах (*Artemisia*), куколиці (*Melandrium*) тощо. Лялечка зимує [3].

Сучасний стан. Єдина сучасна знахідка в урочищі Білецький ліс [4], неподалік від попередньої, зробленої 100 років тому [1].

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів виду внаслідок розорювання, перевипасу худоби та випалювання сухої трави на луках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Створення заказників у оселищах виду з обмеженням господарської діяльності.

Джерела інформації:

1. Brunicki, 1909; 2. Ключко, 2006;
3. Macek et al., 2008; 4. Геряк, 2009.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Совка сокиркова

Periphanes delphinii
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: DD

Поширення. Від Південної та Центральної Європи до Центральної Азії [1, 5].

Україна: Локально поширений практично по всій території [3, 4, 6].

Середовище існування та особливості біології. Степовий ксеротермофільний вид, населяє різноманітні лучно-степові біотопи, включно з ксерофітними рудералами. У регіоні вказаний зі східного Передкарпаття

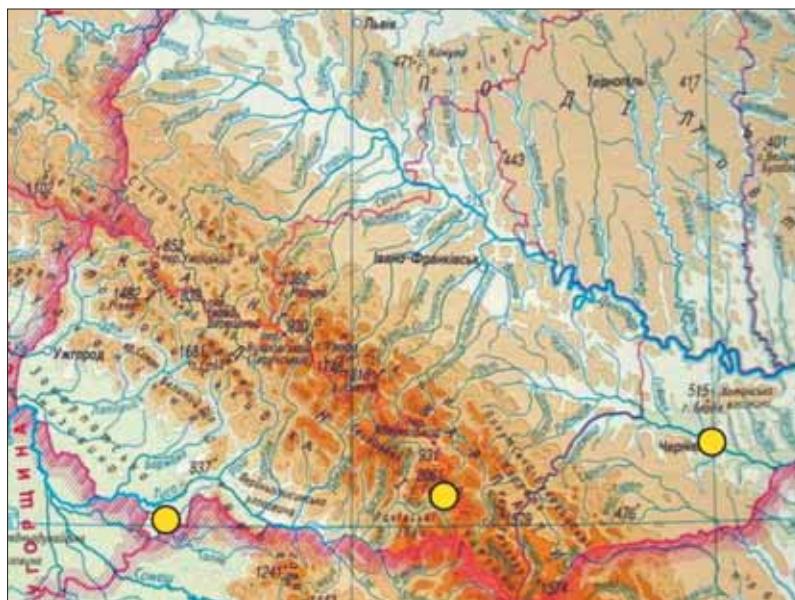

[1] і високогір'я хр. Черногора [2]. Нещодавно виявлений на остепненому схилі в смузі останцевих передгірних вулканічних масивів південно-західного макросхилу Карпат [7]. Бівольтинний вид, літ метеликів у квітні-червні і липні-вересні. Живляться квітковим нектаром, прилітають на штучні джерела світла. Гусениця в червні – липні та серпні – вересні розвивається на сокирках (*Delphinium*) і аконітах (*Aconitum*). Лялечка в ґрунті, зимує [4, 5].

Сучасний стан. Єдина сучасна знахідка на Закарпатті [7].

Фактори загрози. Вказують: розорювання степів та лук, застосування пестицидів, перевипас худоби [6].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження степів і лук, обмеження випасу худоби та викошування, заборона застосування пестицидів [3, 6]. Охороняється на території КБЗ (Юлівські гори).

Джерела інформації:

1. Hormuzaki, 1898;
2. Romaniszyn, Schille, 1929;
3. ЧКУ, 1994;
4. Ключко, 2006;
5. Macek et al., 2008;
6. ЧКУ, 2009;
7. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Совка гарна

Lamprosticta culta
([Denis & Schiffermueller],
1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Від південної та центральної Європи до півдня Росії та Малої Азії [1, 2].

Україна: Дуже локально у лісостепу [1].

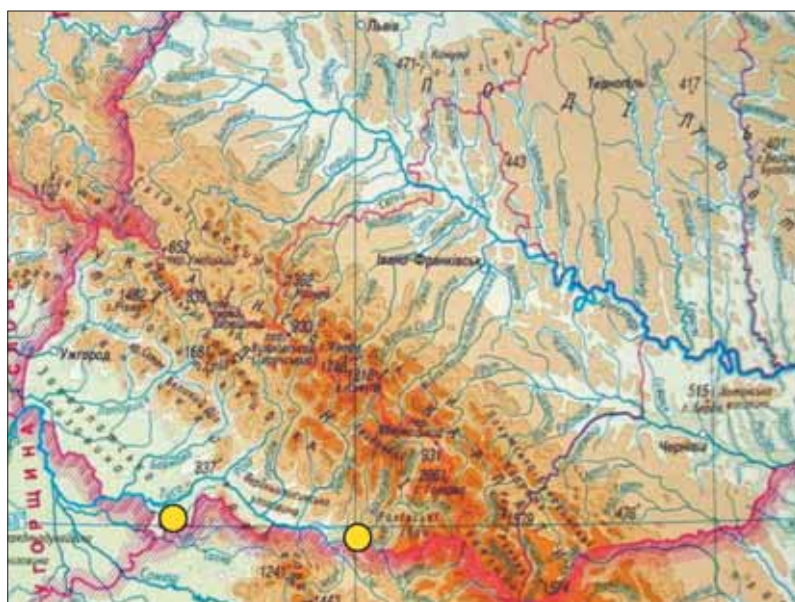
Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний вид. Населяє чагарниково-степові та лісостепові біотопи, старі сади тощо. У регіоні виявлений нещодавно на Закарпатті [2]. Моновольтинний, ме-

телики літають вночі у червні-липні, живляться здебільшого нектаром квітучих чагарників. Прилітають на штучні джерела світла, рідше на принаду. Вдень спочивають на вкритих лишайниками стовбурах та гілках, на яких малопомітні завдяки маскувальному забарвленню. Гусениця своїм забарвленням також маскується під лишайники на корі кормових рослин: сливи, яблуні, груші, вишні, терену, глоду та інших розоцвітих. Лялечка в коконі зимує у ґрунті [2].

Сучасний стан. Дуже локально поширений та рідкісний стенотопний вид.

Фактори загрози. Не з'ясовані. Ймовірно викорчовування чагарників та старих садів.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду. Охороняється на території КБЗ.

Джерела інформації:

1. Ключко, 2006; 2. Macek et al., 2008;
2. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Совка велика похмура (зубчатка темна)

Mortia tauro
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа, Мала і Передня Азія [1, 2, 5].

Україна: Кримські гори; дуже локально в Карпатах і на заході Волино-Поділля [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Пігрофільний теплолюбний вид, приурочений до лісових і чагарникових біотопів річкових заплавл і долин. Відомий за сучасними знахідками у передгір'ях обох макросхилів Українських Кар-

пат [4, 6]. Метелики літають в липні, іноді літ продовжується аж до вересня. Активні вночі, живляться витікаючим соком з поранених дерев, соком перезрілих та гнилих фруктів тощо. Прилітають на принаду, дуже рідко – на слабе світло. Вдень ховаються в темних тінистих місцях – печерах і штольнях, будівлях, тріщинах кори, під мостами та оголеним корінням дерев на берегах річок тощо. Гусениці розвиваються з серпня, і після зимівлі – до травня наступного року.

Живляться восени на різноманітних трав'яних рослинах – кульбабі (*Taraxacum officinale*), глухій кропиві (*Lamium sp.*), щавлі (*Rumex sp.*) тощо; навесні – на чагарниках і молодих деревах вільхи, верби, берези, крушини та інших. Заляльковуються в ґрунті [1, 2, 5].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид, загалом рідкісний, хоча місцями у своїх оселищах буває звичайним [3, 6].

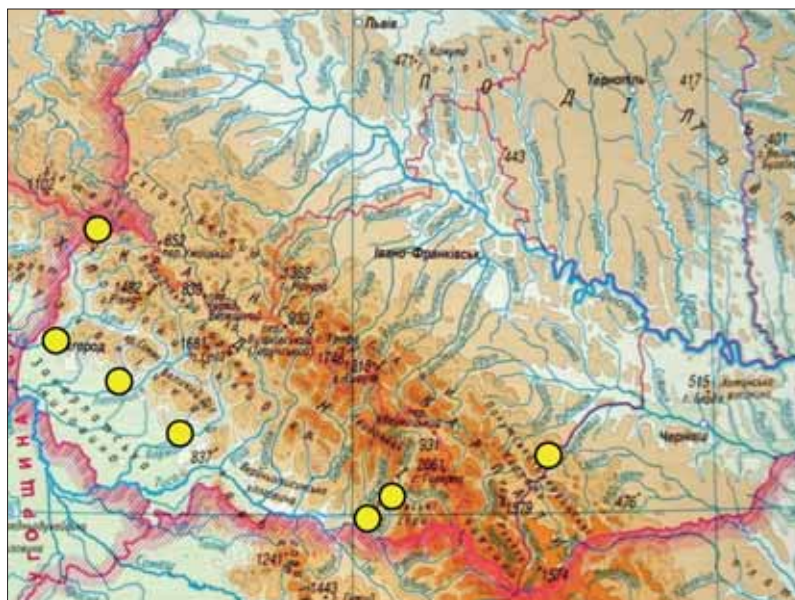
Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Вірогідно, знищення біотопів виду внаслідок господарської діяльності, особливо деградація і знищення заплавлних лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників в оселищах виду. Охороняється на території КБЗ, УНПП.

Джерела інформації:

1. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001;
2. Ключко, 2006;
3. Рідкісні види тварин, 2006;
4. Бідичак, 2007;
5. Масек et al., 2008;
6. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Совка агатова зелена

Phlogophora scita
(Hübner, 1790)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Центральна і Південна Європа, Мала і Передня Азія [4, 6].

Україна: Дуже локально в Карпатах і на заході Волино-Поділля [2-7].

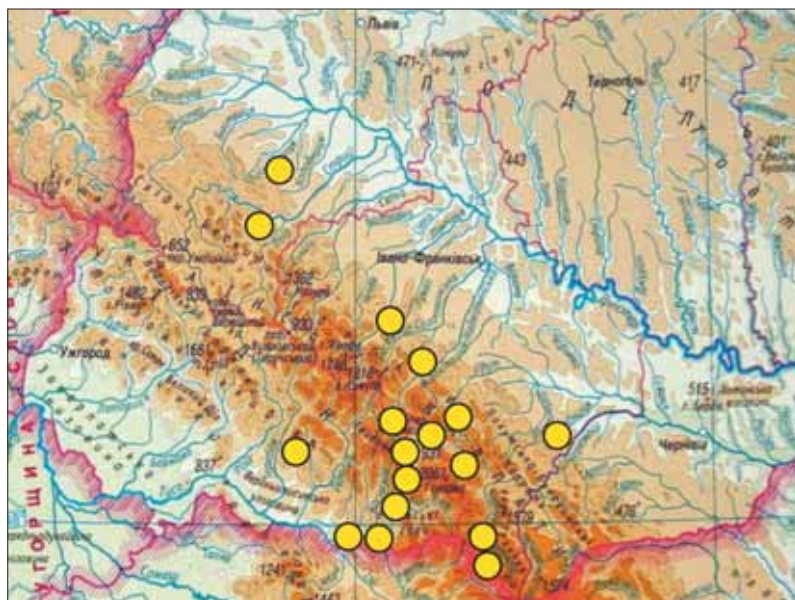
Середовище існування та особливості біології. Монтанний лісовий вид, приурочений до корінних гірських, особливо букових лісів. У регіоні населяє лісові узлісся та галявини в межах поясів букових та смерекових лісів [1-4, 7, 8], хоча відзначений і в субальпіці [3, 5, 7]. Метелики літають

у червні-липні, активні вночі. Прилітають на світло, відвідують квіти. Гусениці розвиваються з серпня до травня, зимують. Живляться восени на папоротях (*Blechnum spicant*, *Dryopteris* sp.), навесні – на різноманітних трав'яних рослинах і чагарниках. Заляльковуються в ґрунті [2, 6].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний стенотопний вид.

Фактори загрози. Вирубання корінних букових лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у оселищах виду. Охороняється у складі пралісових екосистем КБЗ.

Джерела інформації:

1. Romaniszyn, Schille, 1929;
2. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001;
3. Бідзіля та ін., 2006;
4. Ключко, 2006;
5. Ключко, Кульберг, 2006;
6. Masek et al., 2008;
7. Геряк, Бідичак, 2009;
8. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Совка оливкова

Valeria oleagina
(Denis & Schiffermueller, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: NT

Поширення. Південна і частково Центральна Європа, Мала і Передня Азія [2-4].

Україна: Західне Волино-Поділля [1-3], Закарпаття [5].

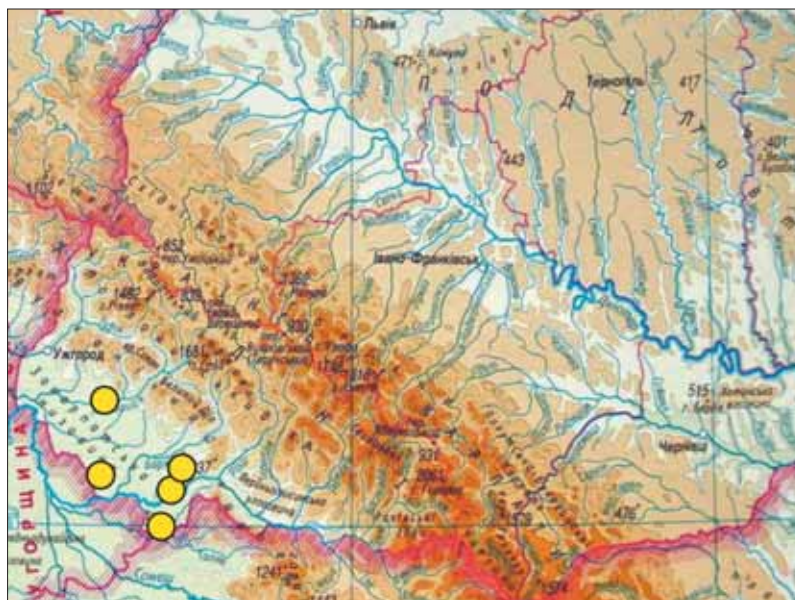
Середовище існування та особливості біології. Ксеротермофільний середземноморський вид, населяє сухі й теплі узлісся, чагарники та чагарникові степи. Виявлений у смузі

останцевих передгірних вулканічних масивів південно-західного макросхилу Карпат [5]. Метелики літають у березні-квітні, активні вночі. Прилітають на світло. Гусениці розвиваються у травні-червні на терені та гліді (*Prunus spinosa*, *Crataegus* sp.). Живуть на старих, порослих лишайниками чагарниках. Заляльковуються в коконі всередині земляної комірки, глибоко в ґрунті. Зимують до виходу з лялечки розвинутий метелик [4].

Сучасний стан. Дуже локально поширений стенотопний вид, проте у своїх оселищах досить чисельний [5].

Фактори загрози. Викорчовування і випалювання ксеротермної чагарникової рослинності, зокрема, з метою закладання садів і виноградників.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності і створення заказників у оселищах виду. Охороняється на території КБЗ.

Джерела інформації:

1. Romaniszyn, Schille, 1929; 2. Ключко, Плющ, Шешурак, 2001; 3. Ключко, 2006; 4. Macek et al., 2008; 5. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: Ю. Канарський

Мармурівка альпійська

Aranea maillardi
(Geyer, [1834])

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Гірські масиви Європи [4].

Україна: Високогір'я Українських Карпат [1-3, 5].

Середовище існування та особливості біології. Бореомонтанний вид. Один з небагатьох типових високогірних видів лускокрилих у фауні України. Стенотопний мешканець малопорушених різнотравних субальпійських та альпійських лук. У регіоні

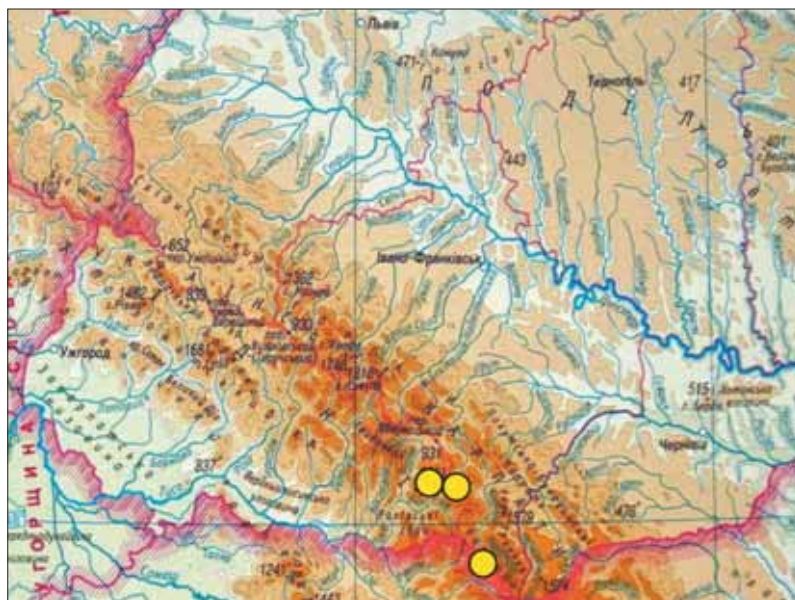
виявлений лише у високогір'ї масивів Чорногори і Чивчин [1-3, 5]. Літ імаго у липні-серпні. Гусениця з серпня до червня розвивається на різноманітних трав'яних рослинах, зимує. Лялечка у ґрунті [4].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і рідкісний вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Найбільш ймовірним негатив-

ним фактором є перевипас худоби на високогірних субальпійських луках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Створення заказників у місцях виявлення оселищ виду, з обмеженням там господарської діяльності, особливо випасання худоби. Охороняється на території КБЗ і КНПП.

Джерела інформації:

1. Soffner, 1932; 2. Бідзіля та ін., 2006;
3. Ключко, Кульберг, 2006; 4. Macek et al., 2008; 5. Геряк, Бідичак, 2009.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Мармурівка брудно-бура

Aratea unanimitis
(Hübner, [1813])

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Від Західної Європи до Західного Сибіру, Центральної, Передньої та Малої Азії [4, 5].

Україна: Менше 10 місцезнаходжень у Західній Україні [1-3, 4, 6].

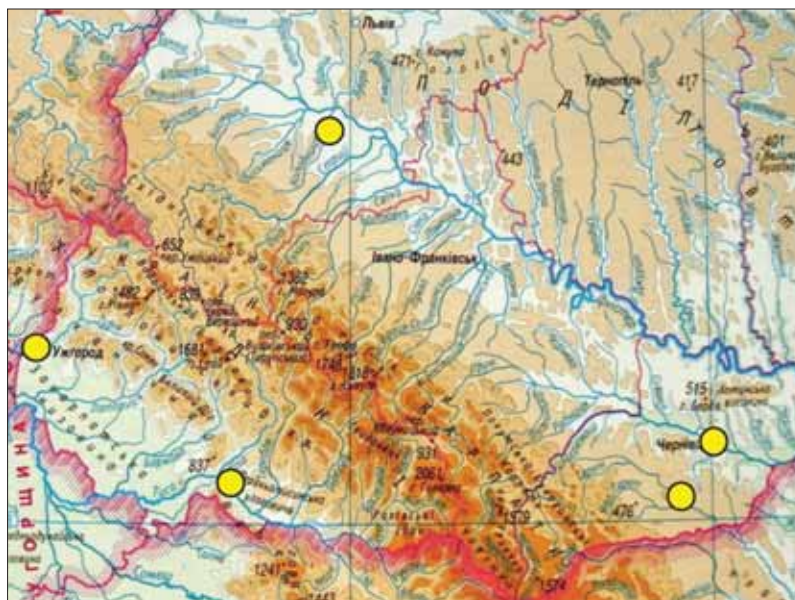
Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний стено-топний вид. Населяє гігрофітні долини, заплавні, торфові та болотисті луки і узлісся, часто поблизу водойм [4, 5]. У регіоні виявлений у передгір'ях обидвох макросхилів Кар-

пат [1-3, 6, 7]. Метелики літають у травні-червні. Живляться квітковим нектаром, зрідка прилітають на штучні джерела світла. Гусінь з липня до травня (зимує), розвивається на різноманітних болотних трав'янистих рослинах: очеретянках (*Diglyphis*), очеретах (*Phragmites*), лепешняках (*Glyceria*) тощо [4, 5].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і нечисельний вразливий гігрофільний вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів виду внаслідок розорювання, осушувальної меліорації та випалювання сухої трави на лучно-болотних ділянках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників з обмеженням господарської діяльності. Охороняється на території КБЗ (Долина нарцисів).

Джерела інформації:

1. Normuzaki, 1898; 2. Normuzaki, 1904;
3. Petrovsky, 1937; 4. Ключко, 2006;
5. Macek et al., 2008; 6. Геряк, 2009;
7. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Мармурівка іллрійська

Artema illyria
Freyer, 1846

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: DD

Поширення. Помірна смуга Євразії, на схід до Китаю [3].

Україна: Високогір'я Українських Карпат [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Бореомонтанний вид. Степотопний мешканець високогірних лук. У регіоні виявлений у високогір'ї масивів Чорногори та суміжних гірських масивів [1, 2, 4]. Літ імаго у червні-липні. Гусениця з липня до квітня роз-

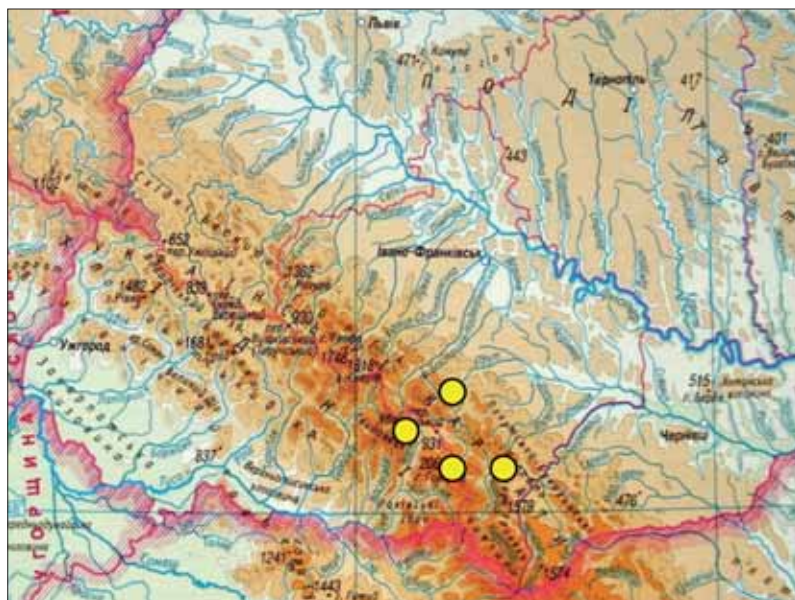
вивається на різноманітних трав'яних рослинах, зимує. Лялечка у ґрунті [3].

Сучасний стан. Дуже локально поширений і вірогідно вразливий вид.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Найбільш ймовірним негативним фактором є перевипасання худоби на полонинах.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Створення

заказників у місцях оселища виду, з обмеженням там господарської діяльності, особливо випасання худоби. Охороняється на території КНПП.

Джерела інформації:

1. Бідзіля та ін., 2006; 2. Ключко, Кульберг, 2006; 3. Macek et al., 2008; 4. Геряк, Бідичак, 2009.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořak

Совка стеблова екстрема

Chortodes extrema
(Hübner, [1809])

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Ареал диз'юнктивний: Середня Європа, Росія від Уралу до Західного Сибіру, Монголія [2].

Україна: Кілька місцезнаходжень на північному сході та Закарпатті [1, 3].

Середовище існування та особливості біології. Вид з двома різними екологічними перевагами. Представники одних популяцій – гігрофільні, населяють вологі, заболочені луки та болота, інші – ксеротермофі-

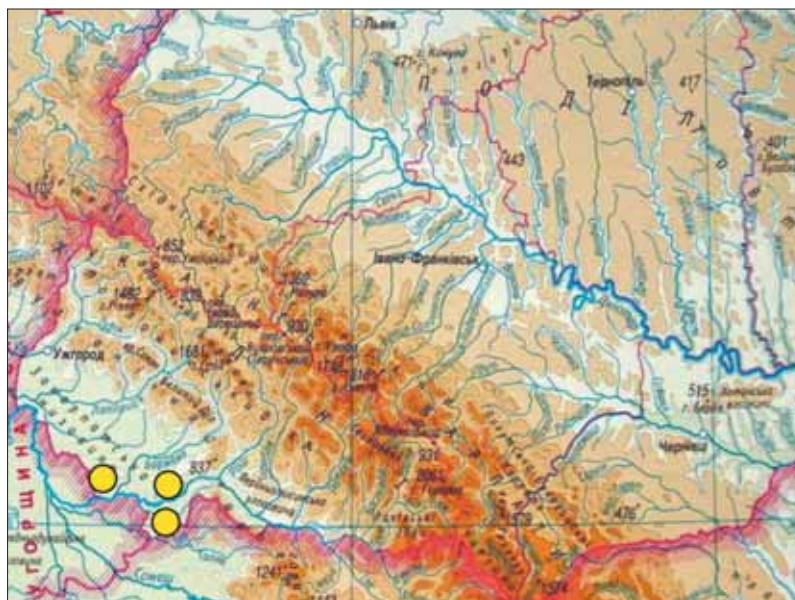

ли, і населяють сухі остепнені луки. Виявлені у регіоні популяції належать до ксеротермофільного еко типу і населяють остепнені схили з заростями куничника, в смугі останцевих передгірних вулканічних масивів південно-західного макросхилу Карпат [3, 4]. Метелики літають у червні-липні, прилітають на світло. Гусениця з серпня до травня мінує стебла молінії (*Molinia caerulea*) або куничника (*Calamagrostis epigejos*, *C. canescens*), зимує [2].

Сучасний стан. Дуже локально поширений стенотопний вид. У оселищах місцями досить звичайний [4].

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів виду внаслідок розорювання та випалювання сухої трави на остепнених ділянках.

Рекомендовані заходи охорони. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників з обмеженням господарської діяльності. Охороняється на території КБЗ (Чорна гора).

Джерела інформації:

1. Ключко та ін., 2002; 2. Macek et al., 2008; 3. Nowacki, Bidychak, 2009; 4. Геряк, 2010.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Совка лепешнякова

Phragmatiphila nexa
(Hübner, [1808])

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Лускокрилі – Lepidoptera

Родина
Совки – Noctuidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Європа, крім крайньої півночі [2].

Україна: Дуже локально у Поліссі, Лісостепу та Степу [1].

Середовище існування та особливості біології. Гігрофільний стено-топний лучно-болотний вид. Населяє гігрофітні заболочені та торфові луки, річкові заплави і низинні евтрофні болота [2]. У регіоні відомий єдиний локалітет виду в урочищі Білецький ліс на Передкарпатті [3]. Метелики літають з середини серпня до середини

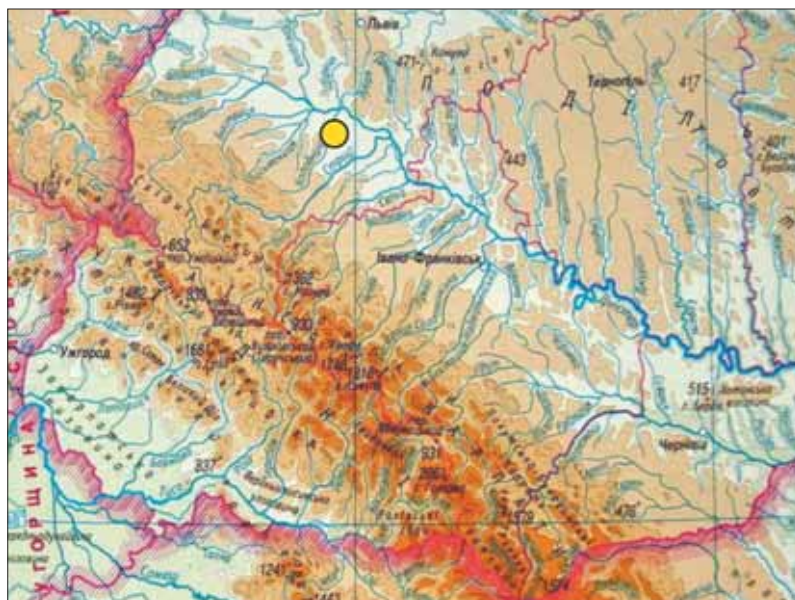
жовтня. Зимують яйця або маленькі гусениці, які згодом, у квітні-липні живляться, прогризаючи ходи в стеблах лепешняку (*Glyceria*), рідше очерету (*Phragmites*) та осок (*Carex*), де й заляльковуються [2].

Сучасний стан. Дуже локально поширений вид, відомий з єдиного локалітету.

Фактори загрози. Докладно не з'ясовані. Ймовірно, знищення біотопів виду внаслідок осушувальної меліо-

рації та випалювання сухих очеретових заростей на заболочених ділянках.

Рекомендовані заходи охорони. З'ясування факторів загрози. Виявлення оселищ виду та створення у них заказників з обмеженням господарської діяльності, заборонаю меліорації та випалювання сухої рослинності.

Джерела інформації:

1. Ключко, 2006;
2. Macek et al., 2008;
3. Геряк, 2009.

Текст: Ю. Геряк
Фото: J. Dvořák

Рогохвіст авгур

Urocerus augur
(Klug, 1803)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

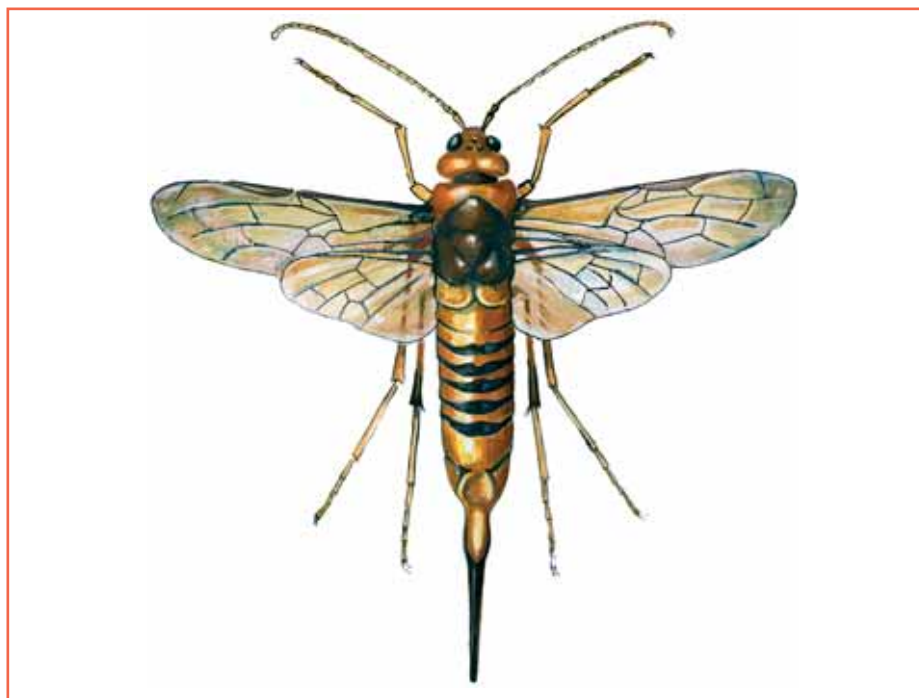
Родина
Рогохвости – Siricidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Гірські райони Західної і Південної Європи [1, 2].

Україна: Карпати, Крим [1].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих передгірних і гірських смерекових і ялицевих лісах. Біологічні особливості виду докладно не з'ясовані. Дорослих комах знаходили на ділянках лісів, пошкоджених вітровалами і вирубках. Личинки розвиваються

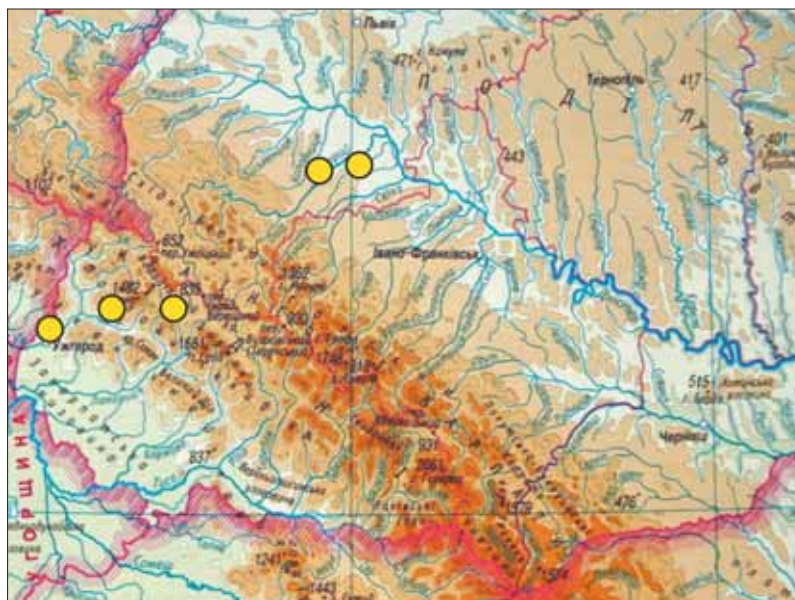
у стовбурах ослаблених і повалених дерев ялиці білої (*Abies*) та смереки (*Picea*) [1, 3].

Сучасний стан. Не з'ясований. В Українських Карпатах вид відомий з околиць міст Трускавець і Стрий, а також із південно-західних передгір'їв і Полонинського хребта [1-4].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок скорочення площ природних старові-

кових ялицевих і смерекових лісів, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біології виду. Обмеження лісогосподарських заходів і створення ентомологічних заказників у місцях виявлення популяції виду. Посилення заходів щодо охорони лісів регіону.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 3. ЧКУ, 2009; 4. О. Мателешко (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
Малюнок: С. Фаринець

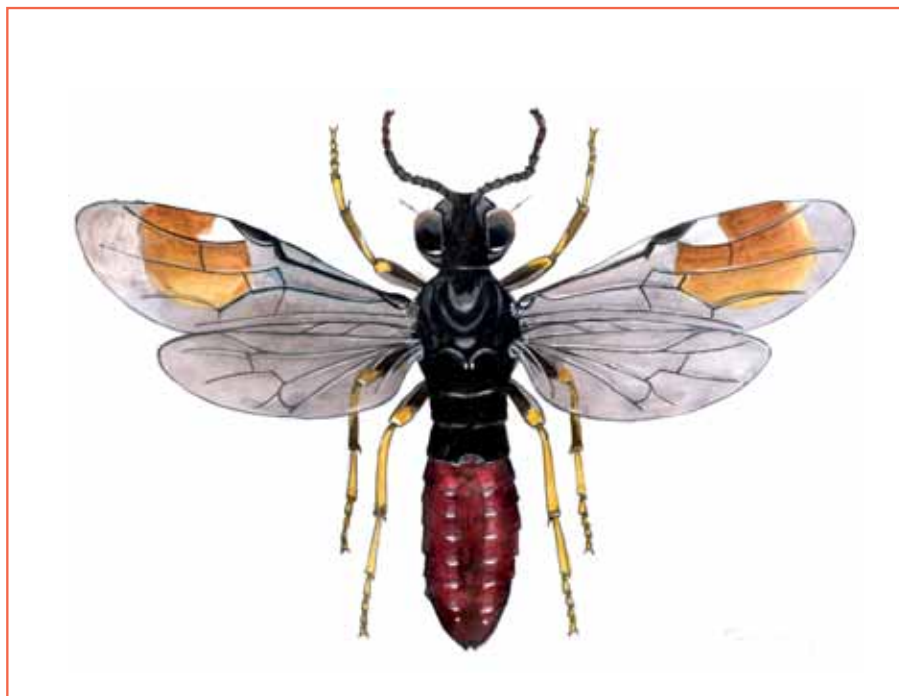
Орусус паразитичний

Orussus abietinus
(Scopoli, 1763)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Орусиди – Orussidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Європа, Північна Африка, Західна Азія, Сибір, Далекий Схід Росії [4].

Україна: Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Хмельницька, Житомирська, Київська, Донецька, Луганська області та Крим [1, 4, 5].

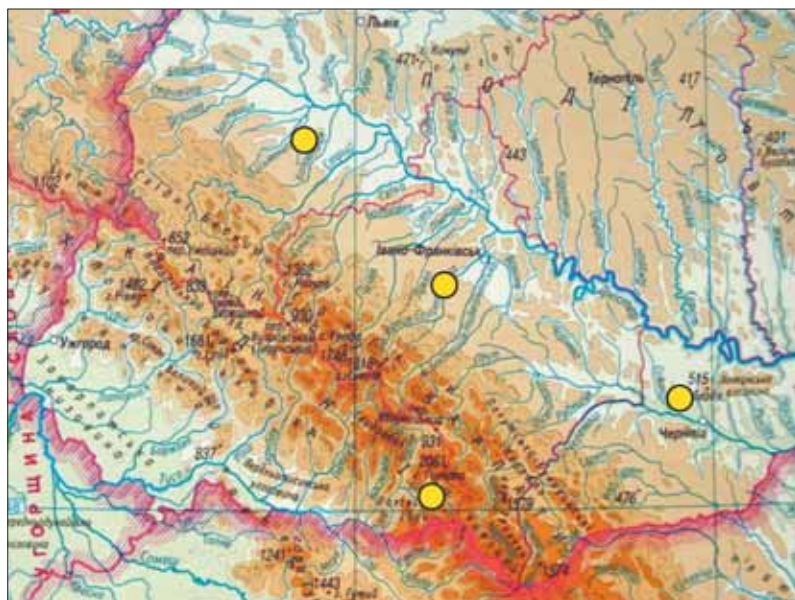
Середовище існування та особливості біології. Трапляється у травні-липні в старих, розріджених листяних і мішаних лісах, у яких не проводяться санітарні рубки. Дорослих комах зна-

ходили на стовбурах і гілках всихаючих листяних дерев. Паразитоїдний вид, личинки розвиваються в личинках комах-ксилофагів: жуків-вусачів (*Cerambycidae*), златок (*Buprestidae*), рогохвостів (*Siricidae*) [4, 5].

Сучасний стан. Рідкісний вид, відомий за поодинокими знахідками [5].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок надмірної експлуатації лісів, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження лісгосподарських заходів у місцях виявлення виду. Посилення заходів щодо охорони лісів регіону.

Джерела інформації:

1. Бокотей, 1966; 2. ЧКУ, 1994; 3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 4. Хлус і ін., 2002; 5. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Малюнок: С. Фаринець

Абія виблискуюча

Abia fulgens
(Zaddach, 1863)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Пильщики-цимбіциди – Cimbicidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Гори Середньої і Західної Європи (Піренеї, Альпи, Карпати), Кавказ [1].

Україна: Південно-західний макросхил Українських Карпат (гірські масиви Рівна і Боржава) [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Монтанний вид. Трапляється з кінця травня до кінця липня на субальпійських луках, верхній межі лісу та в поясі субальпійського криволісся. Біологічні особливості

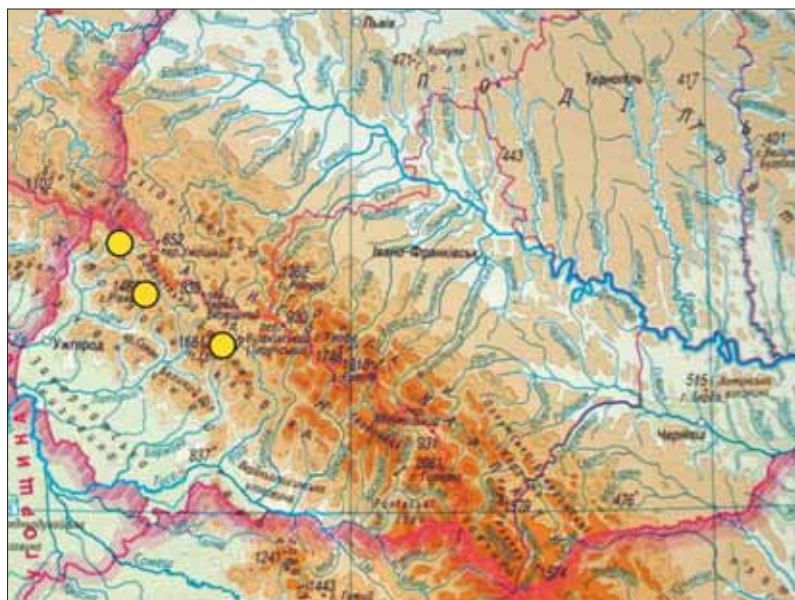
виду остаточно не з'ясовані. Дорослі комахи живляться пилком і нектаром зонтичних (*Umbelliferae*) і жимолості (*Lonicera sp.*). Личинки розвиваються на черсакових (*Dipsacaceae*), генерація однорічна [1-3].

Сучасний стан. Рідкісний вид, відомий за поодинокими знахідками.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок господарської діяльності. Очевидно, інтен-

сивне випасання худоби в субальпійському поясі.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біологічних особливостей виду. В місцях виявлення популяцій – обмеження господарської діяльності та створення ентомологічних заказників.

Джерела інформації:

1. Gregor, 1927; 2. ЧКУ, 1994; 3. Мателешко, 2009в; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Абія блискуча

Abia nitens
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Пильщики-цимбіциди – Cimbicidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Середня і Південна Європа (Франція, Іспанія, Німеччина, Швейцарія, Угорщина, Греція), Прибалтика (Латвія) [1-4].

Україна: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Хмельницька, Житомирська, Київська, Черкаська, Харківська області [2, 4].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у липні – вересні на узліссях та галявинах широколистяних і мішаних лісів, а також

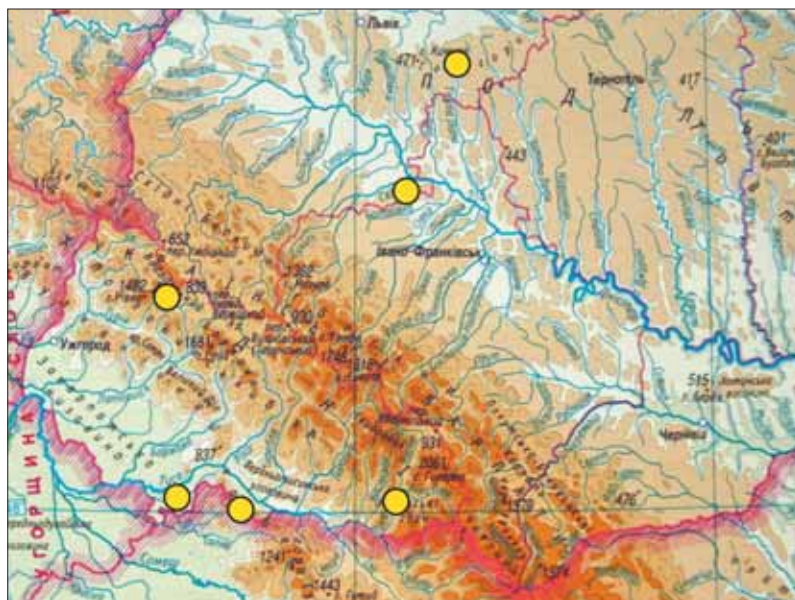
на ксеротермних лучно-степових ділянках. Живиться пилюком та нектаром квіток зонтичних [2, 4]. Біологічні особливості виду остаточно не з'ясовані. Личинки розвиваються на черсакових (*Dipsacaceae*), зокрема на скабіозі (*Scabiosa sp.*).

Сучасний стан. Рідкісний вид, відомий за поодинокими знахідками.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок господарської діяльності (знищення кормо-

вих рослин через випасання худоби та викошування трави у оселищах виду) [4].

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біологічних особливостей виду. В місцях виявлення популяцій – обмеження господарської діяльності та створення ентомологічних заказників.

Джерела інформації:

1. Бокотей, 1956; 2. ЧКУ, 1994; 3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Сіобла бальзамінова

Siobla sturmi
(Klug, 1814)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні пильщики – Tenthredinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: DD

Поширення. Євразія від Західної Європи до Далекого Сходу, Північно-Східний Китай, Японія [2-3].

Україна: Карпати (Закарпаття), Київська та Сумська області [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється з кінця травня по червень на рівнинних і гірських лісових болотах і заболочених луках вздовж лісових струмків і річок. Біологічні особливості виду

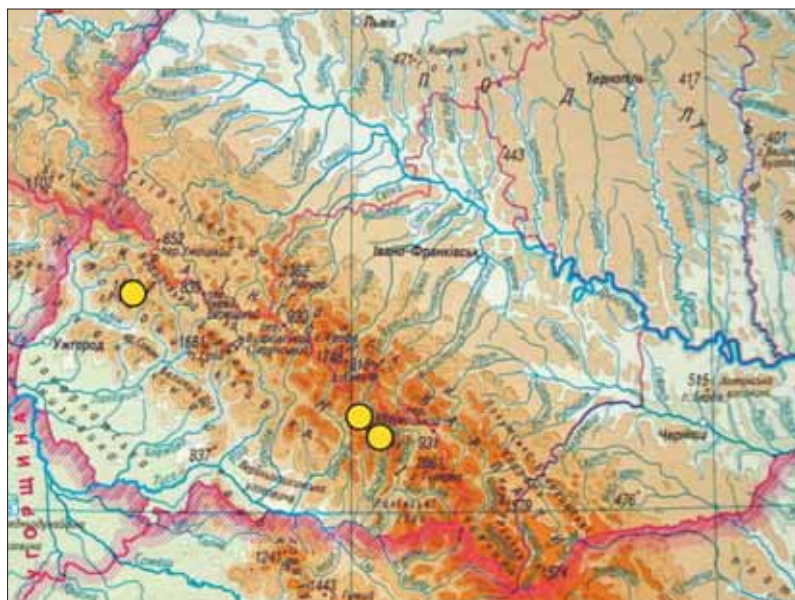

докладно не з'ясовані. Личинка розвивається у червни-липні на листках розрив-трави звичайної (*Impatiens noli-tangere*). Дає одну генерацію на рік [2, 3].

Сучасний стан. Рідкісний вид, відомий за поодинокими знахідками.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду на берегах водотоків і внаслідок осушення лісових боліт [2, 3].

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біологічних особливостей виду. Обмеження господарської діяльності і створення ентомологічних заказників у місцях виявлення виду [2, 3].

Джерела інформації:

1. Gregor, 1927; 2. ЧКУ, 1994; 3. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Трач схожий

Tenthredo propinqua
Klug, 1814

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні пильщики – Tenthredinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Неоцінений;
ЧКК: DD

Поширення. Гірські райони Південно-Східної Європи (Карпати, Балкани) та Малої Азії [2, 3].

Україна: Закарпатська область [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у червни-липні в долинах гірських річок і потоків у поясі букових лісів. Особливості біології не вивчені. Імаго знаходили на узліссях та галявинах гірських лісів,

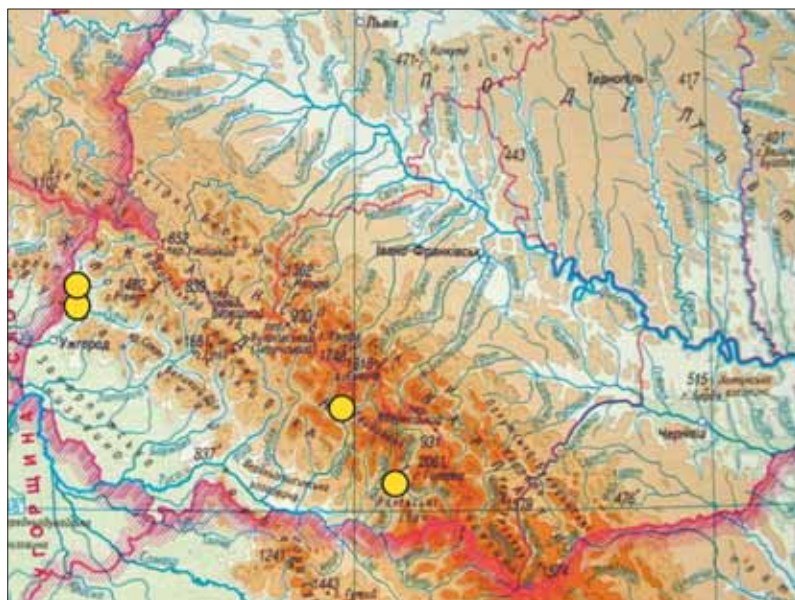
серед високотрав'я на берегах гірських річок і струмків [2, 3].

Сучасний стан. Рідкісний вид, трапляється поодиноким [2, 3].

Фактори загрози. Не з'ясовані. Ймовірно, руйнування природних біотопів виду внаслідок господарської діяльності.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біологічних особливостей

виду для з'ясування причин зміни чисельності. Обмеження господарської діяльності і створення ентомологічних заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Gregor, 1927; 2. ЧКУ, 1994; 3. ЧКУ, 2009; 4. Мателешко, 2009в.

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Мегариса рогохвостова

Megarhyssa superba
(Schrank, 1781)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Їздці-іхневмоніди – Ichneumonidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: DD

Поширення. Західна, Середня і, частково, Східна Європа, Далекий Схід [1, 2].

Україна: Полісся, Лісостеп, Закарпаття [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в мішаних і листяних лісах низовини і передгір'я Карпат. Віддає перевагу

добре освітленим ділянкам лісу, пошкодженим вітровалами, вирубками тощо. Дорослих комах знаходили влітку на пнях і стовбурах повалених та всихаючих дерев дуба, вільхи, берези. Личинки паразитують на личинках рогохвостів (*Siricidae*) і інших комах-ксилофагів. Самка паралізує личинку хазяїна і відкладає на неї одне яйце, просверлюючи для цього яйцекладом шар деревини. Зимує личинка в коконі у деревині. Вид має одну генерацію на рік [1, 2].

Сучасний стан. У регіоні відомий за єдиною давньою знахідкою (м. Ужгород).

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок надмірної експлуатації і вирубування старих лісів, санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Докладне вивчення біологічних особливостей. Обмеження лісгосподарської діяльності і створення ентомологічних заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:
1. ЧКУ, 1994; 2. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: www.naturamediterraneo.com

Сколія-гігант

Scolia maculata
(Drury, 1773)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Сколієві оси – Scoliidae

Охоронний статус: ЧКУ: Неоцінений;
ЧКУ: DD

Поширення. Південна і, частково, Середня Європа, Кавказ, Північна Африка, Західна та Середня Азія [1, 2].

Україна: Лісостеп, Степ, Закарпаття, Крим [1].

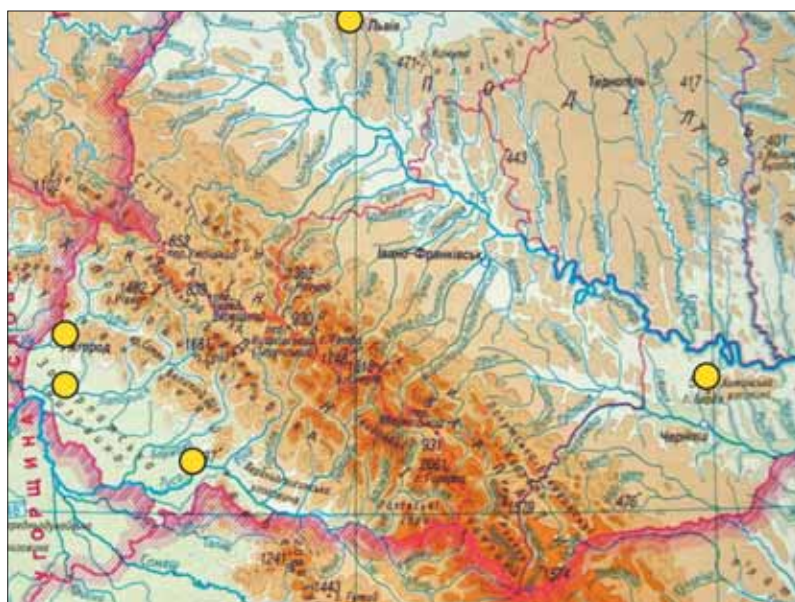
Середовище існування та особливості біології. Трапляється у травні-серпні на узліссях і лісових галявинах, зарослих чагарниковою та трав'янистою рослинністю схилах, – всюди в місцях перебування жуків-носорогів

(*Oryctes nasicornis*). Дорослі комахи живляться нектаром рослин. Самка відкладає яйце на тіло паралізованої личинки жука-носорога, іноді жука-олена (*Lucanus cervus*). Личинка зимує в ґрунті. Перетворення на лялечку відбувається у травні. Має одну генерацію на рік [1].

Сучасний стан. Не з'ясований. Трапляється поодинокими місцями (наприклад, на фермах, пилорамах, деревообробних комбінатах) чисельний.

Фактори загрози. Не з'ясовані. Очевидно, руйнування біотопів виду і видів-живителів.

Рекомендовані заходи охорони. Не розроблені. Можливо, створення сприятливих умов для розмноження виду в місцях масової появи комах [1].

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006.

Текст: О. Мателешко
Фото: В. Різун

Бджола-тесляр фіолетова

Xylocopa violacea
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Антофоріди – Anthophoridae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: NT

Поширення. Південна Європа, Північна Африка, Кавказ, Передня і Центральна Азія [1].

Україна: Закарпаття, Київська, Луганська, Донецька, Херсонська та Одеська області, Крим [1-3].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у природних і урбанізованих біотопах від низовини до поясу букових лісів. Дорослі комахи зустрічаються у травні-серпні

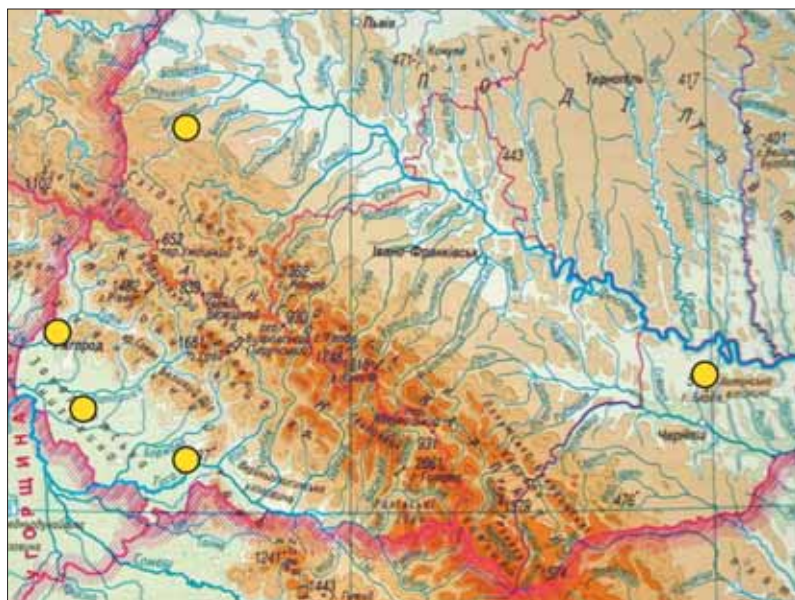
на узліссях, сухих трав'янистих схилах тощо; живляться на квітках багатьох видів рослин. Гнізда будує в сухій деревині стовбурів і пнів дерев, телеграфних стовпів, старих дерев'яних будівель у населених пунктах тощо. Личинок вигодовує пилком та нектаром [1, 2].

Сучасний стан. Рідкісний вид.

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок вирубування і випалювання сухих дерев,

зменшення кількості дерев'яних споруд [1].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності і створення заказників у придатних для перебування виду біотопах [1].

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 3. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: М. Řiha

Бджола-тесляр звичайна

Xylocopa valga
(Gerstaecker, 1872)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Антофоріди – Anthophoridae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: LC

Поширення. Європа (крім півночі), Північна Африка, Передня та Центральна Азія [1, 3].

Україна: Закарпаття, Львівська область [2], Тернопільська область, східна частина Полісся, центральні та південні регіони [1, 4-7].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється здебільшого у відкритих біотопах від низовини до поясу букових лісів, найчастіше у річкових долинах [3]. Дорослі кома-

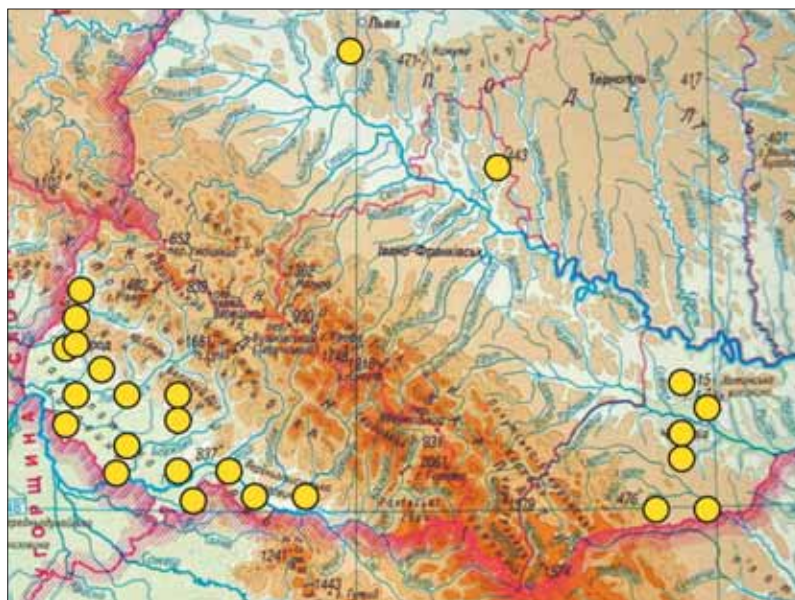
хи літають у травні-серпні, живляться нектаром на квітках понад 60 видів рослин. Самки будують по 2-3 гнізда в сухій деревині стовбурів і пеньків дерев, старих дерев'яних будівель у населених пунктах тощо. Личинки живляться квітковим пилом. Залялювання відбувається восени, зимують дорослі особини, готові до вильоту [1-7].

Сучасний стан. Локально поширений, проте на Закарпатті місцями звичайний вид. Особливо багаточисельний

на сухих кам'янистих схилах останцевих вулканічних пагорбів Закарпатської низовини [7].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок вирубування і випалювання сухих дерев, зменшення кількості дерев'яних споруд [1].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності і створення заказників у придатних для перебування виду біотопах [1].

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994;
2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
3. Polska czerwona księga zwierząt, 2004;
4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
5. ЧКУ, 2009;
6. Мателешко, 2009в;
7. Ю. Канарський (неопубл. дані).

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Джміль моховий

Bombus muscorum
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні бджоли – Apidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Європа, Туреччина, Кавказ, Закавказзя, вся північна Азія до узбережжя Тихого океану [6]. На півночі локально поширюється у тайгу майже до Полярного кола, а на півдні – до північної Монголії і північного Китаю [4].

Україна: Лісова і лісостепова зони. У західному регіоні трапляється на Поліссі, Поділлі, Опіллі, Розточчі, у Передкарпатті і на Закарпатській низовині [1, 2, 3, 7, 8, 10].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється на заболочених та заплавних луках. Соціальний вид. Зимують запліднені самки, які з'являються після зимівлі у травні, засновують гнізда на поверхні ґрунту під мохом і травами і розвивають малі сім'ї (до 40-50 робочих особин) [5]. У кормовому раціоні виду переважають рослини з родин бобових і губоцвітих, які він ефективно запилює.

Сучасний стан. Трапляється рідко, локально. Найвища чисельність попу-

ляцій виду спостерігається на Поліссі, зокрема на території Волинської області [9].

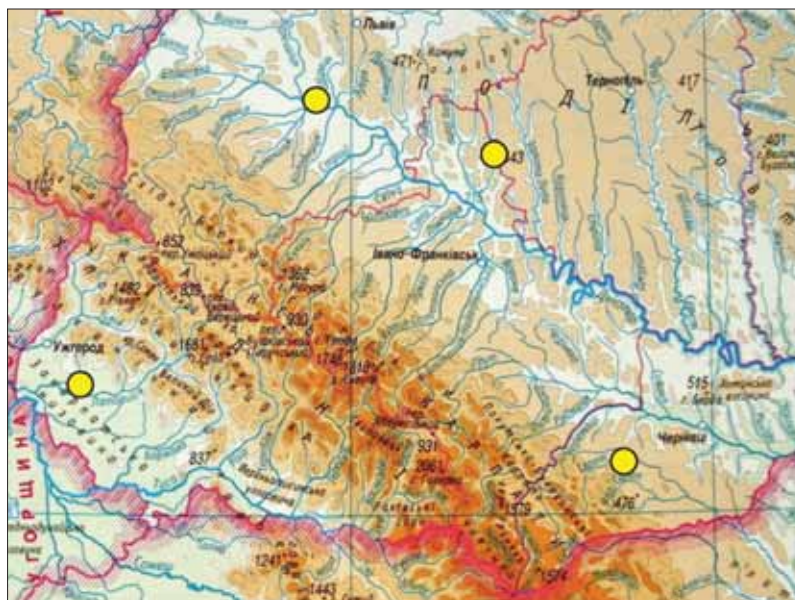
Фактори загрози. Скорочення площ і деградація біотопів, придатних для існування виду внаслідок господарської діяльності людини: меліоративних заходів, надмірного випасу худоби, суцільного косіння трав, весняного випалювання лучної рослинності.

Рекомендовані заходи охорони. Впровадження змін у практику господарювання в місцях трапляння виду. Створення і збереження вже існуючих сполучних елементів ландшафту (біотопів), придатних для зимівлі, фуражування і розселення виду на нові території [11].

Джерела інформації:

1. Wierzejski, 1868; 2. Wierzejski, 1874;
3. Осичнюк, 1961; 4. Løken, 1973;
5. Alford, 1975; 6. Williams, 1998; 7. Жирак, 2005; 8. Коновалова, 2007; 9. ЧКУ, 2009; 10. Konovalova, 2010; 11. Goulson, 2010.

Текст: І. Коновалова
Фото: І. Коновалова

Джміль піренейський

Bombus pyrenaicus
Pérez, 1880

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні бджоли – Apidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Гірські системи Центральної і Південної Європи [2, 3].

Україна: В Україні трапляється лише в Карпатах з висот близько 700 м і вище, переважно у гірських масивах Горган і Чорногори [1, 4, 5].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у буково-смерекових та смерекових лісах, на галявинах, лісових зрубках, полонинах. Чисельність популяцій досягає максимуму у субальпійському – аль-

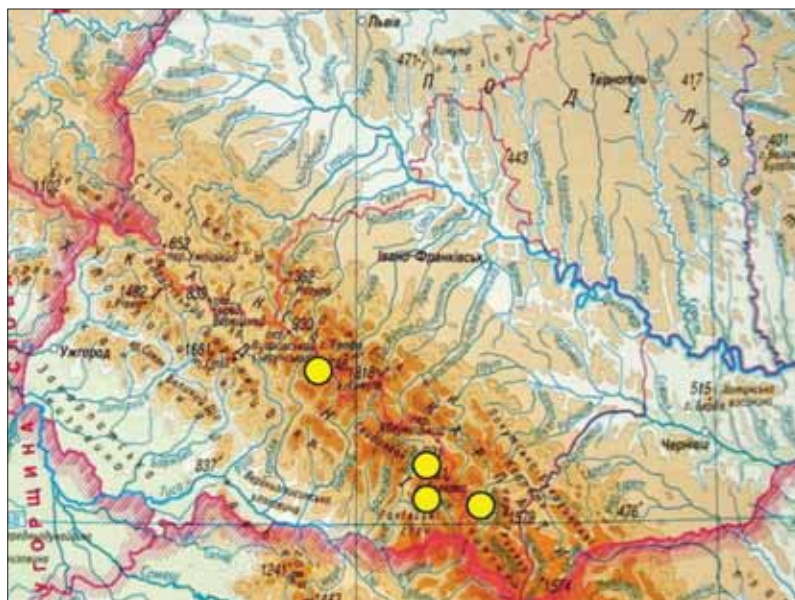
пійському поясах. Соціальний вид, влітку розвиває середні за кількістю робочих особин сім'ї. Зимують лише запліднені самки. Живиться пилком і нектаром гірських квіткових рослин, запилюючи велику кількість рідкісних видів флори.

Сучасний стан. У високогір'ї Українських Карпат є звичайним видом.

Фактори загрози. Руйнування місць гніздування та знищення фуражної

флори внаслідок надмірного рекреаційного навантаження.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання помірного рекреаційного навантаження та режиму туристичних подорожей, особливо у субальпійському поясі. Суворе заборона несанкціонованого влаштування туристичних таборів на території національних парків і заповідників, розпалювання вогнищ, випалювання сухої рослинності, збирання букетів з квітів.

Джерела інформації:

1. Осичнюк, 1961; 2. Williams, 1998;
3. Kosior et al., 2003; 4. Коновалова, 2007; 5. Konovalova, 2010.

Текст: І. Коновалова
Фото: В. Різун

Джміль глинистий

Bombus argillaceus
(Scopoli, 1763)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні бджоли – Apidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: EN

Поширення. Лісостепова і степова зони Європи, Туреччина, Закавказзя, західна частина Туркменістану [3].

Україна: Лісостеп і Степ. Для західного регіону України вказаний із Західного Поділля [1, 2], проте сучасні популяції виду збереглися лише на Закарпатській низовині [4, 6, 7].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється на степових та остепнених луках [4], на ксеротермних лісових галявинах [2].

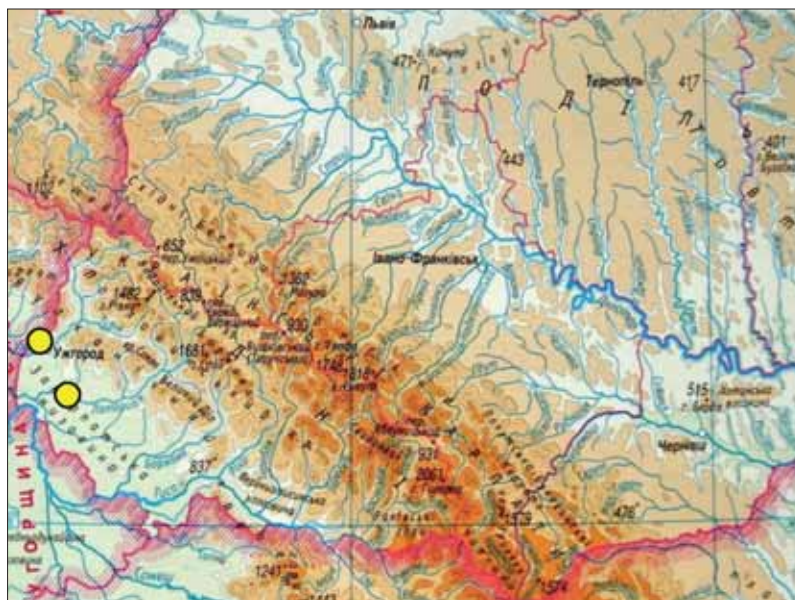

Зимують лише запліднені самки. Соціальний довгохоботковий вид, розвиває невеликі за кількістю робочих особин сім'ї. У кормовому раціоні виду переважають рослини з квітками, що мають глибокі віночки – види рослин з родин бобових, губоцвітих, жовтецевих. Є ефективним запилювачем степових рослин.

Сучасний стан. Трапляється рідко, чисельність популяцій мала. З карпатського регіону відомий за декількома особинами.

Фактори загрози. Знищення оселищ виду внаслідок антропогенного впливу.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності у біотопах, де трапляється вид.

Джерела інформації:

1. Wierzejski, 1868; 2. Wierzejski, 1874;
3. Williams, 1998; 4. Konovalova, 2008;
5. ЧКУ, 2009; 6. Мателешко, 2009в;
7. Konovalova, 2010.

Текст: І. Коновалова, О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Джміль лезус

Bombus laesus
Morawitz, 1875

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні бджоли – Apidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: CR

Поширення. Південна Європа, Туреччина, Кавказ, Середня Азія [2, 3].

Україна: Лісостеп і Степ. Сучасні популяції виду збереглися у східних і південних регіонах України і в Криму. У західному регіоні вид представлений підвидом *B. laesus tocsaryi* Kriechbaumer і відомий із Західного Поділля, Передкарпаття і Закарпатської низовини [1, 4, 6].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється лише на

степових і лучно-степових дялянках, гніздиться підземно, часом – на поверхні ґрунту у щільних дернинах [1, 2]. Соціальний вид, особливості його біології не досліджені. Зимують запліднені самки.

Сучасний стан. Трапляється дуже рідко. Ймовірно зник з територій Західного Поділля і Передкарпаття, де не реєструвався вже понад 60 років. Востаннє був знайдений у Перечинському р-ні Закарпатської області у 1962 році в єдиному екземплярі.

Фактори загрози. Зникнення місць оселення виду внаслідок сільськогосподарської діяльності людини.

Рекомендовані заходи охорони. Не розроблені.

Джерела інформації:

1. Śnieżek, 1910;
2. Banaszak, 1993;
3. Williams, 1998;
4. Коновалова, 2007;
5. ЧКУ, 2009;
6. Konovalova, 2010.

Текст: І. Коновалова
Фото: P. Rasmont

Джміль червонуватий

Bombus ruderatus
(Fabricius, 1775)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні бджоли – Apidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Західна Палеарктика: Європа – від Британських островів на схід до Уралу, на північ до південної Швеції, Московської області і Татарстану (Росія); трапляється на о. Мадейра і у північній Африці [3, 6]. **Україна:** Лісова і лісостепова зони; у західному регіоні трапляється на Поділлі, Розточчі, Опіллі та на Закарпатській низовині [1, 2, 7 10].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється пере-

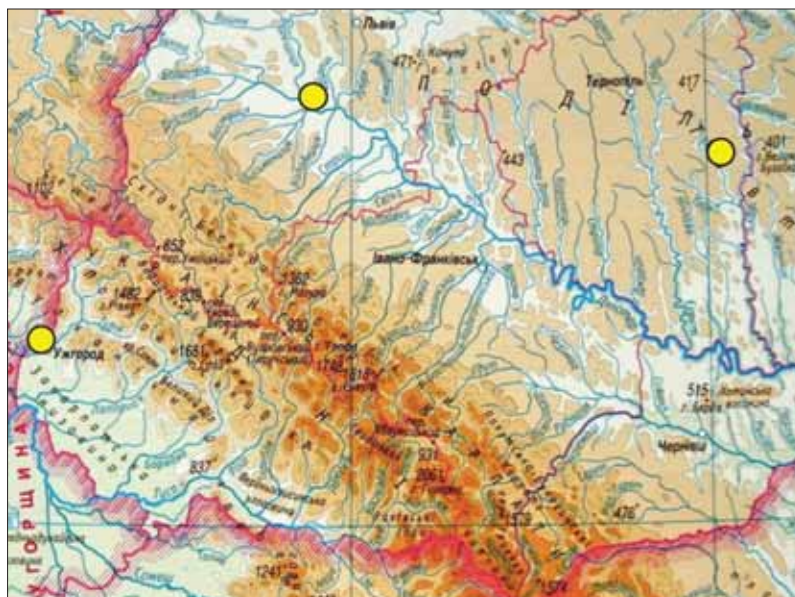

важно на остепнених луках і лучних степах. Соціальний довгохоботковий вид. Зимують запліднені самки, які з'являються після зимівлі наприкінці травня – на початку червня; гніздяться підземно, розвивають сім'ї малі та середні за кількістю робочих особин [4, 5].

Сучасний стан. Вид трапляється дуже рідко, у Карпатському регіоні відомий лише з одного локалітету на Закарпатській низовині, чисельність популяції невідома.

Фактори загрози. Скорочення біотопів, придатних для існування виду внаслідок сільськогосподарської діяльності; фрагментація ландшафтів і біотопів, можлива втрата генетичного різноманіття в ізольованих популяціях [9].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності у біотопах, де трапляється вид. Впровадження змін у практику господарювання для збереження і створення сполучних біотопів, придатних для зимівлі, фуражування і розселення виду на нові території.

Джерела інформації:

1. Śniezek, 1910;
2. Noskiewicz, 1922;
3. Løken, 1973;
4. Alford, 1975;
5. Banaszak, 1993;
6. Williams, 1998;
7. Коновалова, 2007;
8. ЧКУ, 2009;
9. Goulson, 2010;
10. Konovalova, 2010.

Текст: І. Коновалова
Фото: В. Різун

Джміль Герштекера

Bombus gerstaeckeri
Morawitz, 1891

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Справжні бджоли – Apidae

Охоронний статус: ЧКК: EN

Поширення. Гірські системи Європи, Кавказ [1, 2].

Україна: Трапляється лише в Українських Карпатах, у масивах Чорногора і Горгани [3, 5].

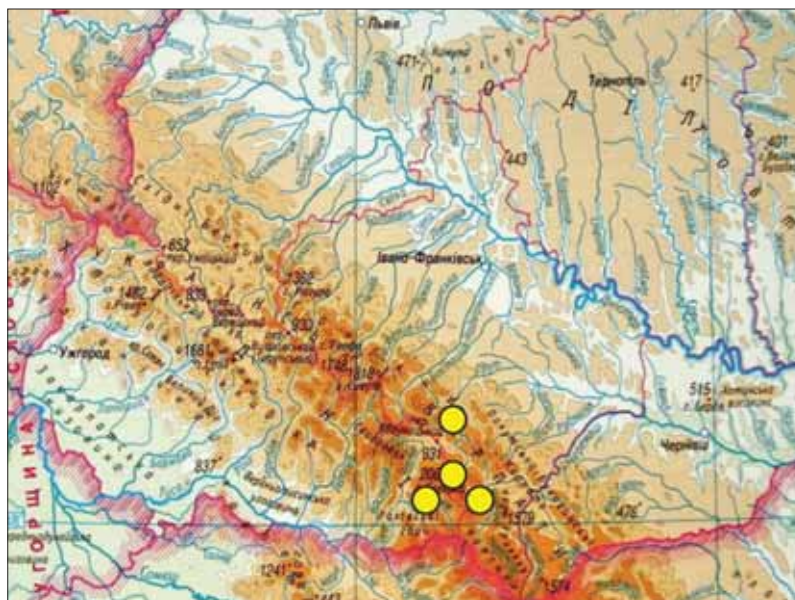
Середовище існування та особливості біології. Єдиний оліголектичний вид джмелів в Україні, живиться майже виключно пилком і нектаром, який міститься у квітках видів рослин з роду аконіт, ефективно здійснюючи їхнє запилення. Характеризується

найдовшим хоботком з-поміж інших видів джмелів. Трапляється в межах висот 600-1500 м у всіх лісових поясах, місцями заходить у субальпійський пояс. Біотопічний розподіл виду всюди приурочений до місцезростань аконіту. Зимують запліднені самки, які з'являються після зимівлі пізніше за інші локальні види джмелів – з кінця червня протягом першої половини липня. Соціальний вид, розвиває дуже малі за кількістю робочих особин сім'ї.

Сучасний стан. Вид є рідкісним в межах світового ареалу [4]. В Українських Карпатах трапляється дуже рідко, чисельність популяцій мала, знайдений лише у чотирьох локалітетах [3].

Фактори загрози. Знищення оселищ виду і його фуражних рослин під час лісогосподарських робіт.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження лісогосподарських заходів у місцях трапляння виду.

Джерела інформації:

1. May, 1959; 2. Williams, 1998; 3. Konovalova, 2007; 4. Ponchau et al., 2006; 5. Konovalova, 2010.

Текст: І. Коновалова
Фото: І. Коновалова

Джміль Вурфлена

Bombus wurflenii
Radoszkowski, 1860

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Справжні бджоли – Apidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Бореально-альпійський вид з диз'юнктивним ареалом. Трапляється на Скандинавському півострові, в гірських системах середньої і південної Європи, у горах північно-східної Туреччини, на Кавказі, на Уралі [3, 4].

Україна: Трапляється лише у Карпатах, де представлений підвидом *B. wurflenii mastrucatus* Gerst. Заселяє лісові пояси з висот близько 500 м і субальпіку [1, 2, 5, 6].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у букових, буково-смерекових і смерекових лісах, на полонинах і кам'янистих відслоненнях. Найвища чисельність популяції спостерігається в межах висот 800-1100 м [5, 6]. Соціальний вид, гніздиться підземно, розвиває малі за кількістю робочих особин сім'ї. Зимують запліднені самки. Завдяки наявності шести зубців на внутрішньому краї верхніх щелеп здатен прогризати довготрубчасті віночки квіток для до-

бування нектару. Відіграє велику роль у запиленні квіток високогірної флори.

Сучасний стан. У високогір'ї Українських Карпат є звичайним видом [6].

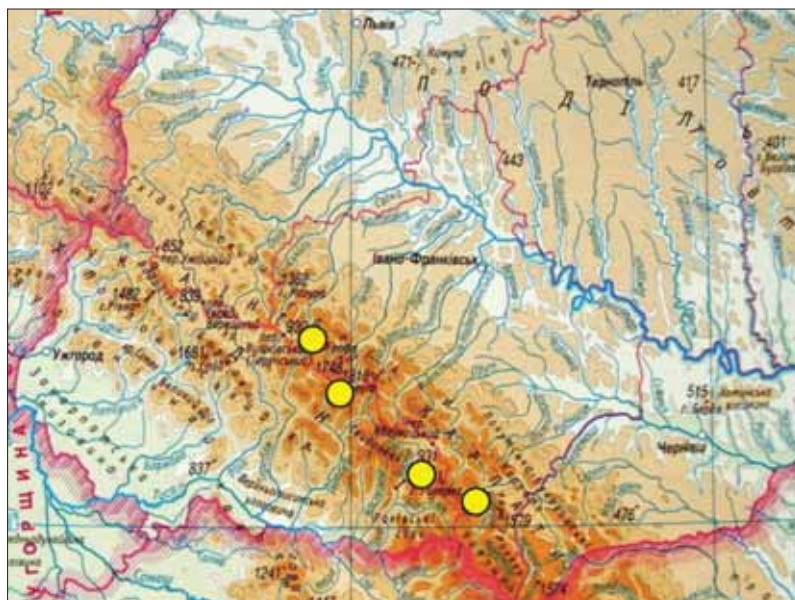
Фактори загрози. Руйнування місць гніздування та знищення фуражної флори внаслідок надмірного рекреаційного навантаження.

Рекомендовані заходи охорони. Дотримання помірного рекреаційного навантаження та режиму туристичних подорожей, особливо у субальпійському поясі. Суворі заборони несанкціонованого влаштування туристичних таборів на території національних парків і заповідників, розпалювання вогнищ, випалювання сухої рослинності, збирання букетів з квітів.

Джерела інформації:

1. Fudakowski et al., 1939; 2. Осичнюк, 1961; 3. Løken, 1973; 4. Williams, 1998; 5. Коновалова, 2007; 6. Konovalova, 2010.

Текст: І. Коновалова
Фото: В. Різун

Ліометопум звичайний

Liometopum microcephalum
(Panzer, 1798)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Мурашки – Formicidae

Охоронний статус: ЄЧС: R; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Середня, Південна і Південно-східна Європа, Кавказ, Іран [2, 3].

Україна: Закарпатська, Дніпропетровська, Херсонська та Одеська області [2, 3].

Середовище існування та особливості біології. Реліктовий (третинний) лісовий вид. Трапляється в старих рівнинних дібровах і лісах з домінуванням дуба. Поліморфний вид, живе великими сім'ями, що можуть налічу-

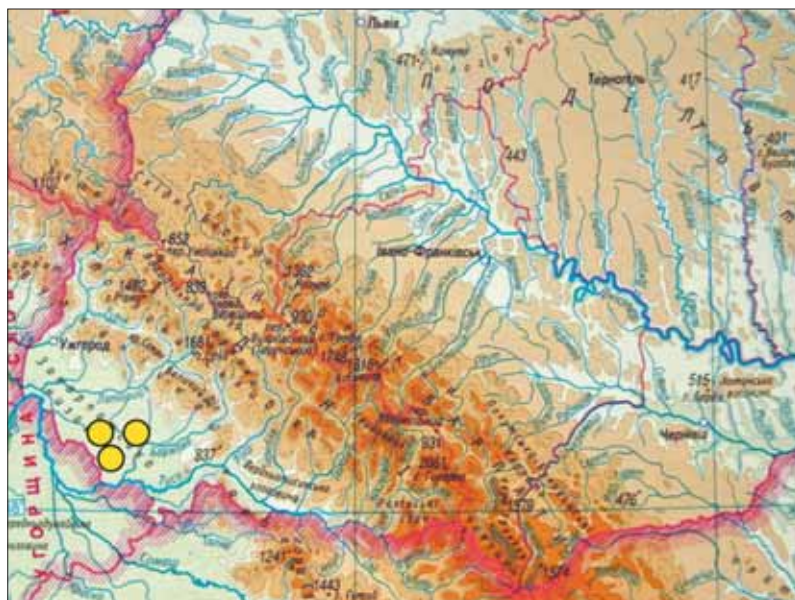
вати десятки тисяч особин. Гнізда будує в дуплах старих живих дерев дуба. Одна сім'я має основне і кілька додаткових гнізд, пов'язаних між собою обмінними стежками. Активний з першої половини квітня, але на початку літа активність знижується. Живиться солодкими виділеннями попелиць, насінням рослин, комахами. Літ імаго спостерігається у червні-липні [2, 3].

Сучасний стан. Рідкісний і локально поширений вид. У регіоні був відомий за однією давньою знахідкою із с. Гать

Берегівського району [1-3]. Нещодавно (квітень-травень 2011 р.) кілька сімей виду знайдено ще у двох пунктах Берегівського району [4].

Фактори загрози. Руйнування біотопів виду внаслідок скорочення площ старих дубових лісів низовини, вирубування старих дуплистих дерев [2, 3].

Рекомендовані заходи охорони. Посилення заходів із охорони старих дубових лісів Закарпатської низовини. Обмеження лісгосподарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду [2].

Джерела інформації:

1. Фасулати, Кижяева, 1966; 2. ЧКУ, 1994; 3. ЧКУ, 2009; 4. О. Мателешко (неопубліковані дані).

Текст: О. Мателешко
Фото: О. Мателешко

Ктенофора прикрашена

Ctenophora festiva
(Meigen, 1804)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Двокрилі – Diptera

Родина
Комарі-довгоноги – Tipulidae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий;
ЧКК: CR

Поширення. Середня смуга Південної Європи, Литва, Росія (пд. європейської частини, пд. Сибіру, Примор'я), пн. Китай [1, 2].

Україна: Прикарпаття, Центр (Черкаська обл.) [1, 2].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється у червні-липні в старих, вологих широколистяних і змішаних лісах. Біологія виду

вивчена недостатньо. Личинки розвиваються у порожнявій деревині в дуплах старих дерев протягом року [1, 2].

Сучасний стан. Не з'ясований. У регіоні відомий за однією давньою знахідкою (околиці м. Трускавець) [1].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів і фрагментація популяції виду внаслідок скорочення площ і порушення вікової структури старих лісів, видалення із них дуплистих дерев у результаті санітарних рубок.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження антропоїчного впливу на біотопи виду. Охорона та збереження старих дуплистих дерев. Створення природно-заповідних об'єктів у місцях виявлення популяції виду.

Джерела інформації:
1. ЧКУ, 1994; 2. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: nl.wikipedia.org

Ктир шершнеподібний

Asilus crabroniformis
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Двокрилі – Diptera

Родина
Ктирі – Asilidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Більша частина Західної та Центральної Європи, Росія, Пн. Кавказ [1].

Україна: Лісостепова та степова (Донецька та Одеська області) зони [1-3].

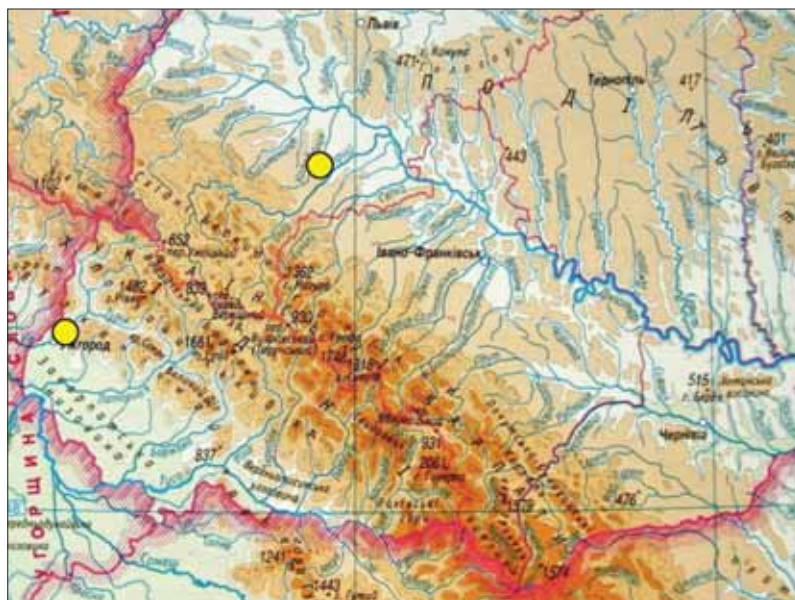
Середовище існування та особливості біології. Трапляється на узліссях і луках в долинах річок. Імаго літають у другій половині літа. Личинки хижі,

розвиваються у піщаному ґрунті. Дає одну генерацію на рік. Дорослі мухи полюють удень на та дорослих саранових, твердокрилих, двокрилих та їх личинок [1, 3].

Сучасний стан. Траплявся дуже рідко і поодинокі. У регіоні відомий за кількома давніми знахідками [1-3].

Фактори загрози. Вказуються розорювання узлісь і луків, застосування пестицидів [1].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження лісгосподарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 1994; 2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 3. ЧКУ, 2009.

Текст: О. Мателешко
Фото: A. Gançalves

Тахіна велика

Tachina grossa
(Panzer, 1798)

Клас

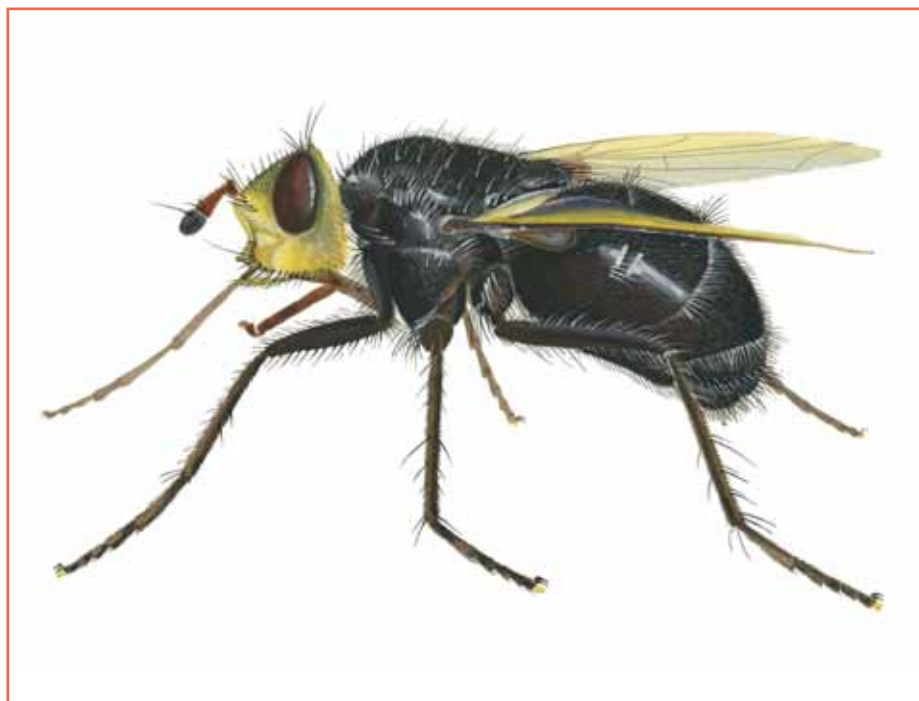
Комахи – Insecta

Ряд

Двокрилі – Diptera

Родина

Тахініди – Tachinidae

Охоронний статус: ЧКК: RE

Поширення. Північна Європа, Кавказ, Казахстан, Киргизстан, Сибір, Монголія [1-4].

Україна: Полісся та схід України [1].

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в старих рівнинних дібровах і лісах з домінуванням дуба. Літає в травні-липні на лісових галявинах дубових і широколистяних лісів, луках. Личинки тахіни ведуть паразитичний спосіб існування.

Відомий як паразит гусениць дубового, малинового та конюшинового коконопрядів, іноді паразитує на гусеницях хвилівок [1].

Сучасний стан. Не з'ясований. У регіоні відомий за однією давньою знахідкою в Мукачівському районі [1].

Фактори загрози. Руйнування природних біотопів виду внаслідок господарської діяльності людини і пов'язані з ними зміни чисельності гусениць-живителів виду [1, 4].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської діяльності та створення заказників у місцях виявлення виду.

Джерела інформації:

1. Jacenthkovský, 1936; 2. Herting, 1960;
3. Tschorsnig, Herting, 1994; 4. Polska czerwona księga zwierząt, 2004.

Текст: С. Фаринець
Малюнок: С. Фаринець

Наземна бітінела Байдашнікова

*Terrestribythinella
baidashnikovi*
Sitnikova, Starobogatov et
Anistratenko, 1992

Клас
Черевоні – Gastropoda

Ряд
Рісоіподібні – Rissoiformes

Родина
Наземні бітінели – Terrestribythinellidae

Охоронний статус: ЧКК: VU

Поширення. Відомий лише із Закарпатської області України [1-4].

Україна: До цього часу був лише двічі виявлений на території Карпатського біосферного заповідника: в Угольському л-ві (типове місцезнаходження) та в ур. Кузій. З типового місцезнаходження було описано 2 види роду *Terrestribythinella* –

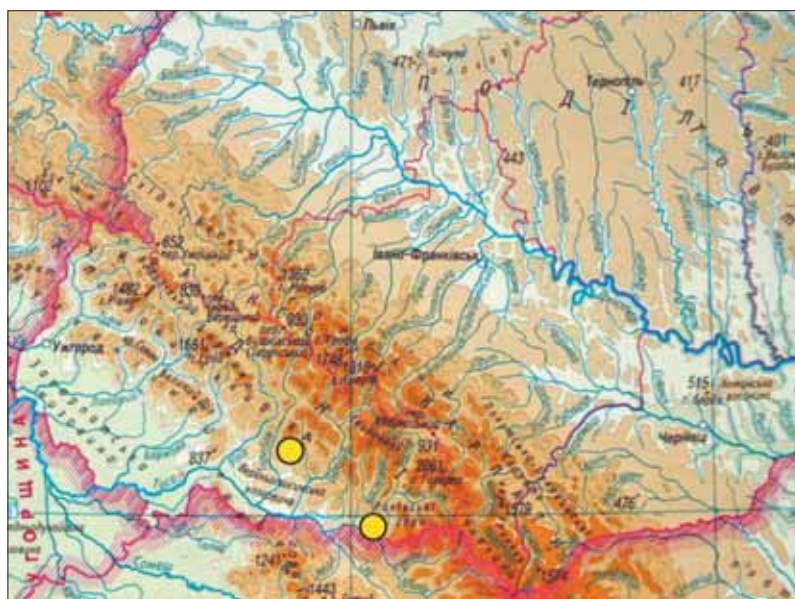
T. baidashnikovi та *T. carpathica* [1]. Пізніші збори з ур. Кузій виявили, що вони не лише живуть разом, але й пов'язані перехідними формами та, очевидно, є синонімами [4].

Середовище існування та особливості біології. Дрібний амфібіотичний вид, населяє перезволожену листову підстилку по берегах невеликих струмків у букових лісах.

Сучасний стан. Не досліджений.

Фактори загрози. Зміни гідрологічного режиму, пов'язані з господарською діяльністю.

Рекомендовані заходи охорони. Не розроблені.

Джерела інформації:

1. Ситникова и др., 1992; 2. Анистратенко, Стадниченко, 1994; 3. Анистратенко, 1998; 4. Гураль-Сверлова, Гураль, 2009б.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик пшеничний

Granaria frumentum
(Draparnaud, 1801)

Клас
Червононогі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики зернові, або зерноподібні –
Chondrinidae

Охоронний статус: ЧКУ: охоронний статус понижено від загрожуваного виду (I категорія) у виданні 1994 р. до рідкісного виду у виданні 2009 р.; ЧКК: EN

Поширення. Гірські масиви Західної і Середньої Європи, Карпати, Балканський півострів [1].

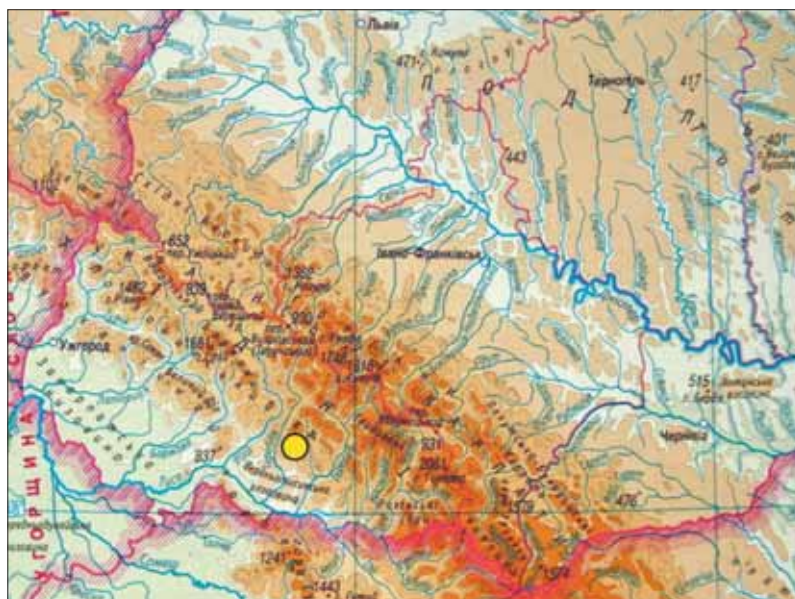
Україна: Поодинокі знахідки в Українських Карпатах (Угольське л-во Карпатського біосферного заповідника) і на заході Подільської височини (Гологори) [2-5].

Середовище існування та особливості біології. Населяє відкриті біотопи, багаті на карбонат кальцію: сухі та теплі схили з низьким трав'яним покривом, кам'яні розсипи та скелі. В Угольському л-ві тримається лише на безлісних ділянках вапнякових стрімчаків. Живиться лишайниками.

Сучасний стан. Дані щодо щільності українських популяцій сильно відрізняються у різних виданнях Червоної книги України: 27-80 особин/м² [3], 10-15 особин/м² [4].

Фактори загрози. Надмірне антропогенне навантаження на біотопи.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона біотопів виду.

Джерела інформації:

1. Дамянов, Лихарев, 1975;
2. Байдашников, 1989;
3. ЧКУ, 1994;
4. ЧКУ, 2009;
5. Sysoev, Schileyko, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик зерновий ребристий

Chondrina clienta
(Westerlund, 1883)

Клас
Червононогі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики зернові, або зерноподібні –
Chondrinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний (помилково вказаний як *Chondrina avenacea*); ЧКК: VU

Поширення. Середня і південна Європа, включно з Балканським п-овом (номінативний підвид), Великий Кавказ із Закавказзям і гірський Крим (*Ch. clienta caucasica*) [3].

Україна: Поодинокі знахідки в Українських Карпатах: Угольське л-во Карпатського біосферного заповідника та г. Великий Камінь хр. Чорний Діл (Чивчини). Дані В. Гітіліса [1] вимагають пе-

ревірки через абсолютно не типовий для виду біотоп (смерековий ліс). Для Українських Карпат часто помилково згадують як *Ch. avenacea*. Опис і зображення *Ch. avenacea* у Червоній книзі України [6] насправді стосуються *Ch. clienta*, про що свідчить розташування зубів в усті та добре виражені радіальні зморшки на поверхні черепашки [2-3].

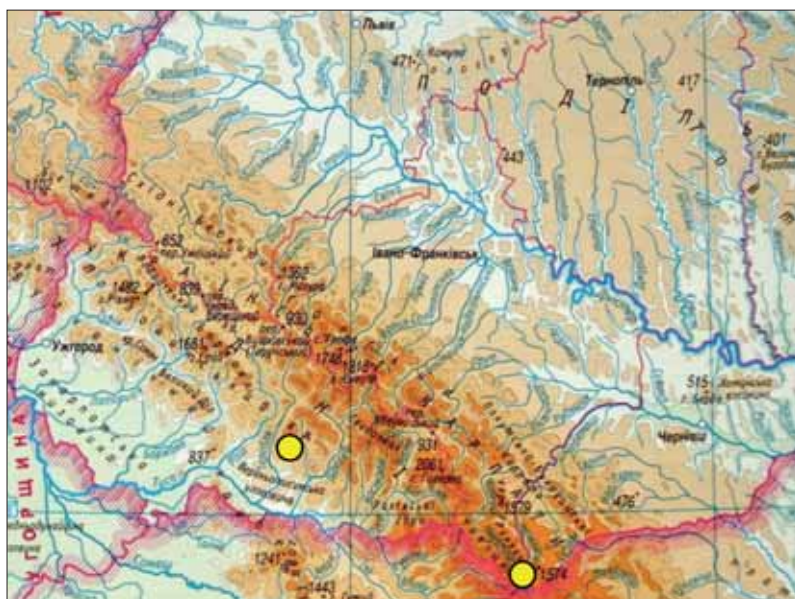
Середовище існування та особливості біології. Населяє відкриті біо-

топи, багаті на карбонат кальцію, переважно вапнякові скельні відслонення у горах.

Сучасний стан. Щільність популяцій переважно не перевищує 20-26 особин/м² [5, 6].

Фактори загрози. Руйнування біотопів внаслідок рекреаційного навантаження.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона біотопів, заборона відвідування людьми заселених молюсками безлісних верхівок вапнякових гребенів і стрімчаків.

Джерела інформації:

1. Гітіліс, 1959; 2. Kerney et al., 1983;
3. Шилейко, 1984; 4. Байдашников, 1989; 5. ЧКУ, 1994; 6. ЧКУ, 2009; 7. Sysoev, Schileyko, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик баштоподібний Більца

Chondrula bielzi
(Kimałowicz, 1890)

Клас
Червононі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики баштоподібні – Enidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Приурочений до підстилки різнотравних лісових угруповань.

Поширення. Румунія (Південні Карпати, Трансильванія), Українські Карпати [3].

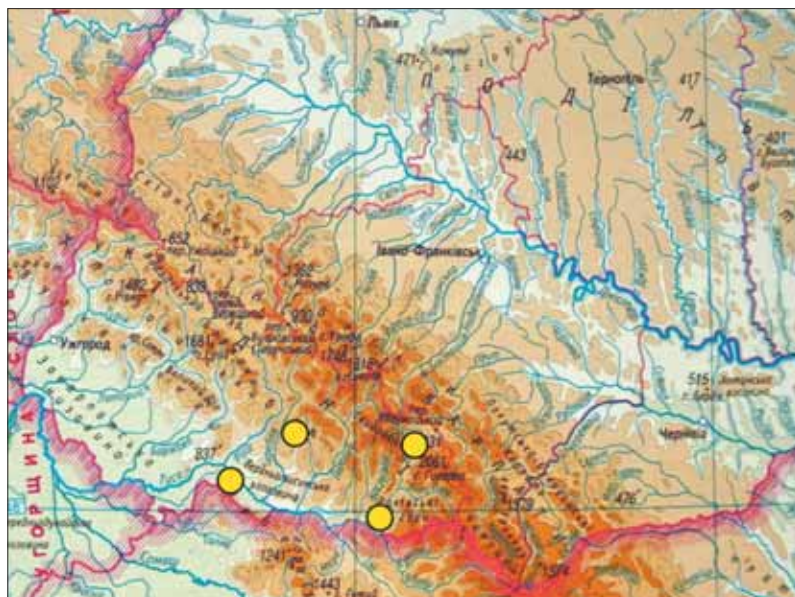
Україна: Окремі знахідки в Закарпатській області [1-4].

Сучасний стан. Середня щільність популяції 3-7 особин/м² [5].

Фактори загрози. Знищення або антропогенна трансформація лісових біотопів. Загибель молюсків при лісогосподарських роботах і випасанні худоби.

Середовище існування та особливості біології. Населяє передгірські скельнодубові ліси, місцями трапляється також у поясі букових лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження біотопів, придатних для існування виду.

Джерела інформації:

1. Байдашников, 1985а;
2. Байдашников, 1988;
3. Байдашников, 1989;
4. Гураль-Сверлова, Гураль, 2009а;
5. ЧКУ, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик замкнений пильчастий

Serrulina serrulata
(L. Pfeiffer, 1847)

Клас
Черевоні – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики замкнені – Clausiliidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Ареал майже циркум-понтичний, диз'юнктивний: Кавказ, Туреччина, Болгарія, Румунія, Молдова (заповідник «Кодри»), Українські Карпати [1, 2].

Україна: Поодинокі знахідки у Тячівському р-ні Закарпатської обл.: поблизу сіл Округла і Широкий Луг і на вапняковому пасмі Угольського л-ва

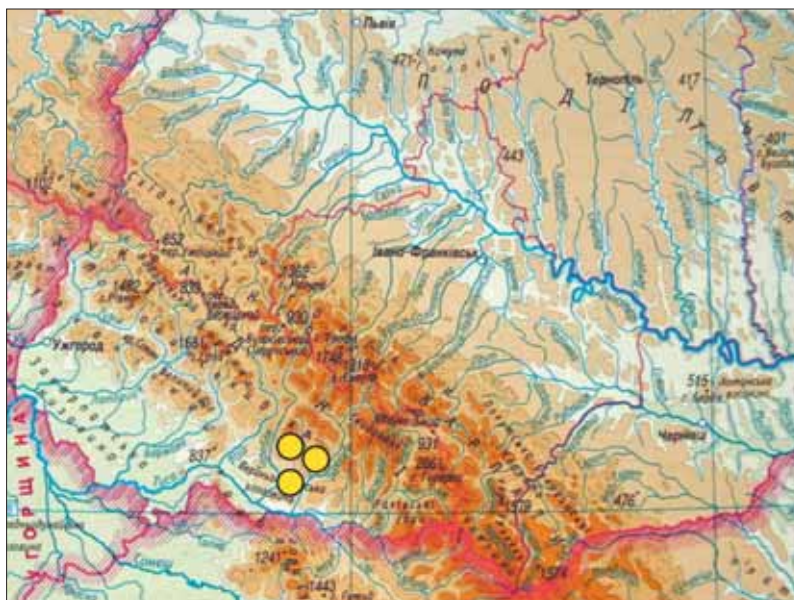
Карпатського біосферного заповідника. Неогеновий релікт [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Населяє широколистяні праліси. Тримається у гнилій деревині: старих пнях, стовбурах повалених дерев.

Сучасний стан. Щільність популяцій незначна, становить у середньому 3-8 особин/м² (ЧКУ, 1994) [3], або навіть 1-3 особин/м² [4].

Фактори загрози. Прибирання гниючої деревини, скорочення площі лісових масивів, заміна корінних лісів на вторинні лісові угруповання.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона біотопів, залишення гниючої деревини у лісах.

Джерела інформації:

1. Лихарев, 1962; 2. Байдашников, 1989; 3. ЧКУ, 1994; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: F. Welter Schultes

Равлик Любомирського

Plicuteria lubomirskii
(Slósarski, 1881)

Клас
Червононогі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики несправжні – Hygromiidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Гірські області Середньої Європи: Судети, Татри, Карпати [1].

Україна: Спорадично зустрічається в Українських Карпатах зі сторони Передкарпаття та на заході Подільської височини. Окремі популяції можуть тривалий час зберігатися навіть у межах великих населених пунктів (Львів) [2-4].

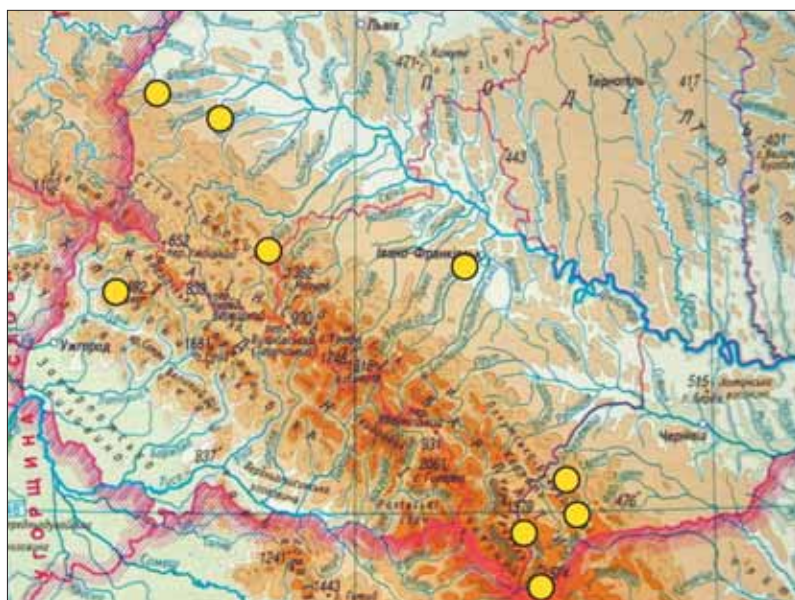
Середовище існування та особливості біології. Заселяє переважно ділянки з високою трав'яною рослинністю у лісах (по берегах струмків, на узліссях тощо) та у відкритих біотопах. В Українських Карпатах зустрічається переважно у широколистяних лісах (дубових, букових) по берегах струмків та гірських потоків [2].

Сучасний стан. Щільність українських популяцій становить у середньому

4-5 особин/м², інколи – до 10 особин/м² [5].

Фактори загрози. Руйнування біотопів унаслідок господарської діяльності.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження біотопів виду.

Джерела інформації:

1. Шилейко, 1978; 2. Байдашников, 1989; 3. Байдашников, 1996; 4. Сверлова, 2000; 5. ЧКУ, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик довговолосий

Trochulus villosulus
(Rossmässler, 1838)

Клас
Червоногі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики несправжні – Hygromiidae

Охоронний статус: ЧКУ: охоронний статус підвищено від рідкісного виду (III категорія) у виданні 1994 р. до вразливого виду у виданні 2009 р.; ЧКК: VU

Поширення. Переважно Західні Карпати [1, 2].

Україна: Поодинокі знахідки у північно-західній частині Передкарпаття [2-4].

Середовище існування та особливості біології. Населяє різнотравні ділянки вздовж річок і струмків у ши-

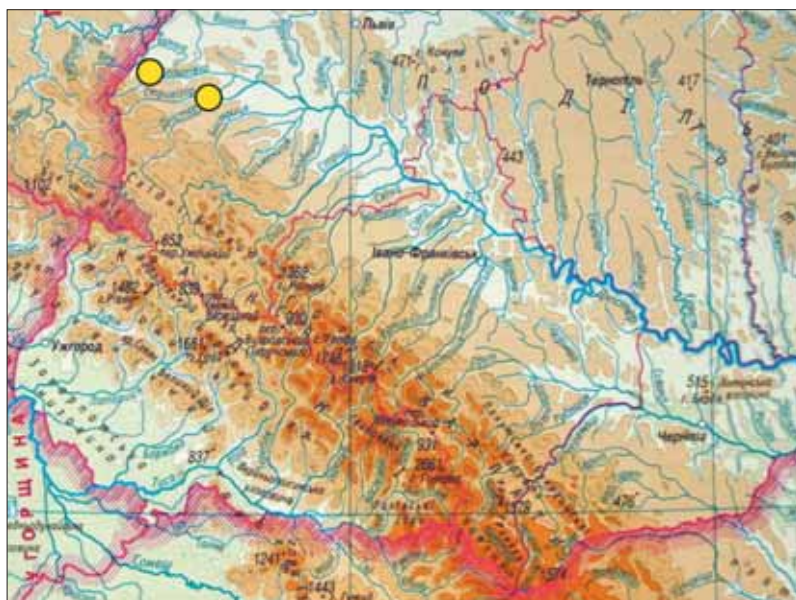
роколистяних (буково-дубових, дубових) і чорновільхових лісах.

річок і струмків, обмеження випасу худоби в лісі.

Сучасний стан. Щільність популяції подекуди досягає 25-30 особин/м² [3, 4].

Фактори загрози. Вирубування лісів, лісогосподарські роботи, випасання худоби вздовж струмків.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження рослинності біля лісових

Джерела інформації:

1. Kerney et al., 1983; 2. Байдашников, 1989; 3. ЧКУ, 1994; 4. ЧКУ, 2009;

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик волохатий Більца

Trochulus bielzi
(A. Schmidt, 1860)

Клас
Червононогі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики несправжні – Hygromiidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

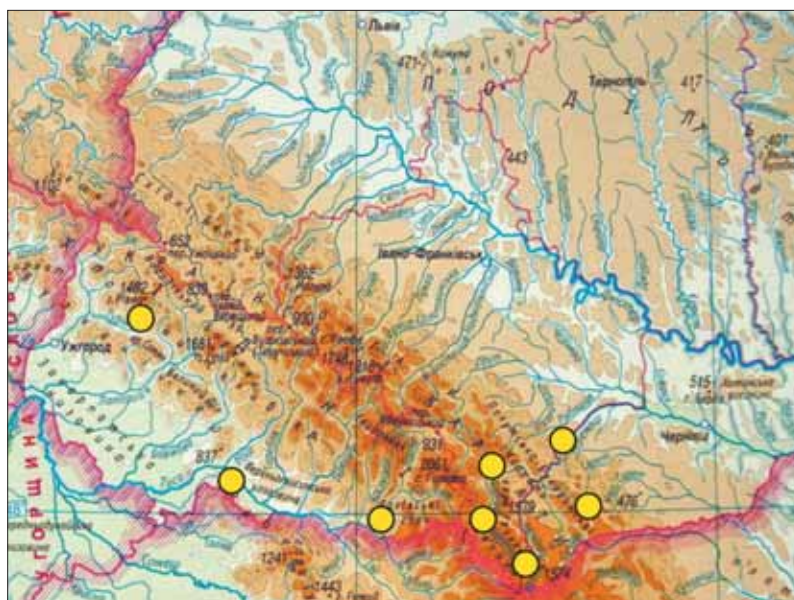
Поширення. Східні Карпати [1, 3].
Україна: Спорадично зустрічається
в Українських Карпатах [2-4, 6].

Середовище існування та особливості біології. Населяє передгірські та гірські широколистяні ліси, де тримається на вологих різнотравних ділянках.

Сучасний стан. Щільність популяцій становить 4-5 особин/м² [5].

Фактори загрози. Знищення біотопів унаслідок господарської діяльності.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження біотопів, придатних для існування виду, створення заказників у його селищах.

Джерела інформації:

1. Kerney et al., 1983;
2. Байдашников, 1985а;
3. Байдашников, 1989;
4. Гураль-Сверлова, Гураль, 2009а;
5. ЧКУ, 2009;
6. Sysoev, Schileyko, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик зернистий чивчинський

Prostenomphalia carpathica
Baidashnikov, 1985

Клас
Червоногі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики несправжні – Hygromiidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: VU

Поширення. Українські Карпати [1, 2].

Україна: Зустрічається лише в Чивчинських горах (Верховинський р-н Івано-Франківської обл.) та на їх західних відрогів у Закарпатській обл., де знаходиться типове місцезнаходження (на березі р. Стоговець поблизу с. Луги Рахівського р-ну) [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Населяє різнотравні

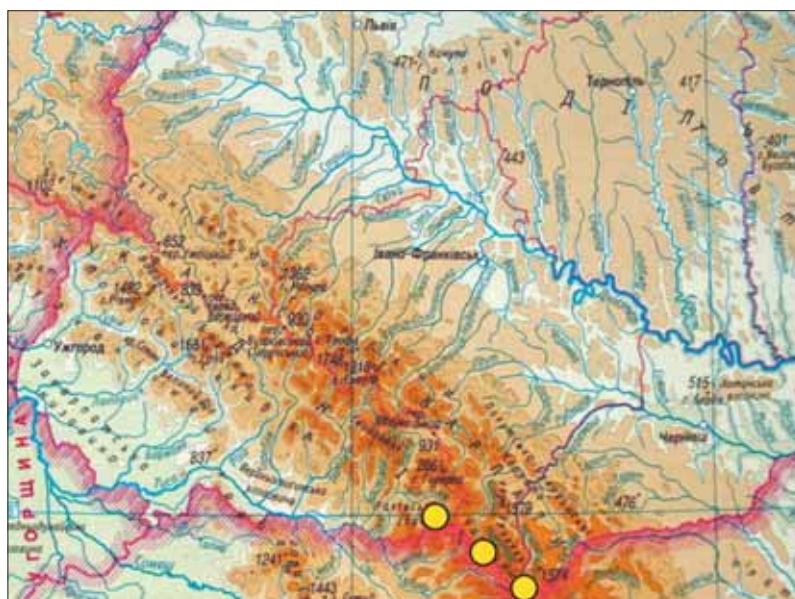

ділянки смерекових лісів по берегах струмків та гірських потоків, а також вільшаники.

Сучасний стан. Дані щодо щільності популяції сильно відрізняються у різних виданнях Червоної книги України: 9-26 особин/м² [3], 5-10 особин/м² [4].

Фактори загрози. Вирубування лісів, лісогосподарські роботи, випасання худоби вздовж струмків.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження рослинності біля лісових річок і струмків, обмеження випасу худоби в лісі. Створення спеціальних заказників [3].

Джерела інформації:

1. Байдашников, 1985б; 2. Байдашников, 1989; 3. ЧКУ, 1994; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: О. Байдашников

Аріанта Петрі

Arianta petrii
(Kimakowicz, 1890)

Клас
Черевоні – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики справжні – Helicidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний (помилково вказаний як *Arianta aethiops*); ЧКК: VU

Поширення. Східні Карпати (Україна, північно-східна Румунія). Раніше вважали підвидом *Arianta aethiops* [2], зараз визнають самостійним видом [5]. Справжній *A. aethiops* в Україні не зустрічається, розповсюджений у Карпатах і суміжних гірських областях Середньої Європи.

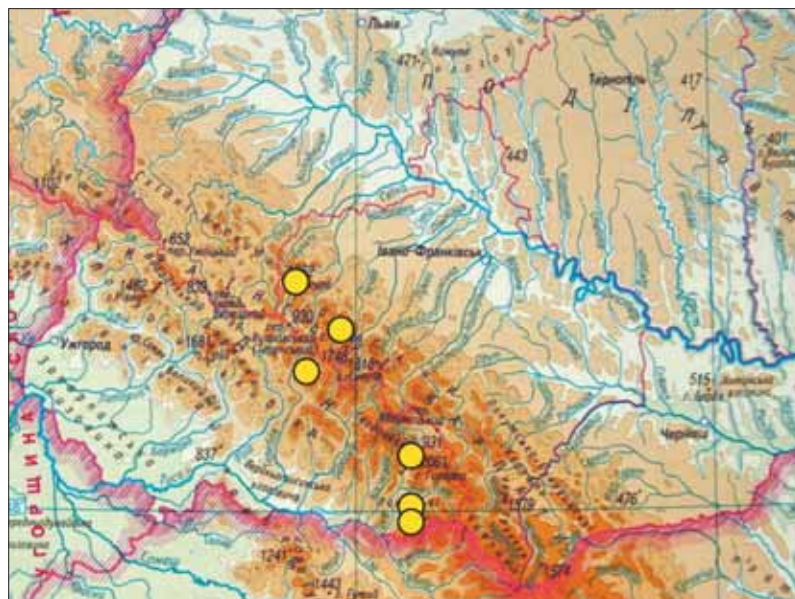
Україна: Високогірні ділянки Українських Карпат [1-4].

Середовище існування та особливості біології. Населяє карпатські полони, субальпійську рослинність (зарості зеленої вільхи, рідше – гірської сосни), верхню межу смерекових лісів. Тримається серед трав'янистих рослин та кам'яних розсіпів на полонинах.

Сучасний стан. Щільність популяції становить 3-4 особин/м² [6].

Фактори загрози. Антропогенне навантаження на біотопи, зокрема випас худоби.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження біотопів, обмеження випасу в осередках існування виду.

Джерела інформації:

1. Urbanski, 1937;
2. Шилейко, 1978;
3. Байдашников, 1989;
4. Сверлова, 2004;
5. Sysoev, Schileyko, 2009;
6. ЧКУ, 2009.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Равлик банатський

Drobacia banatica
(Rossmässler, 1838)

Клас
Червоногі – Gastropoda

Ряд
Геофіли – Geophila

Родина
Равлики справжні – Helicidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: VU

Поширення. Трансильванія, Банат,
Східна Угорщина [6].

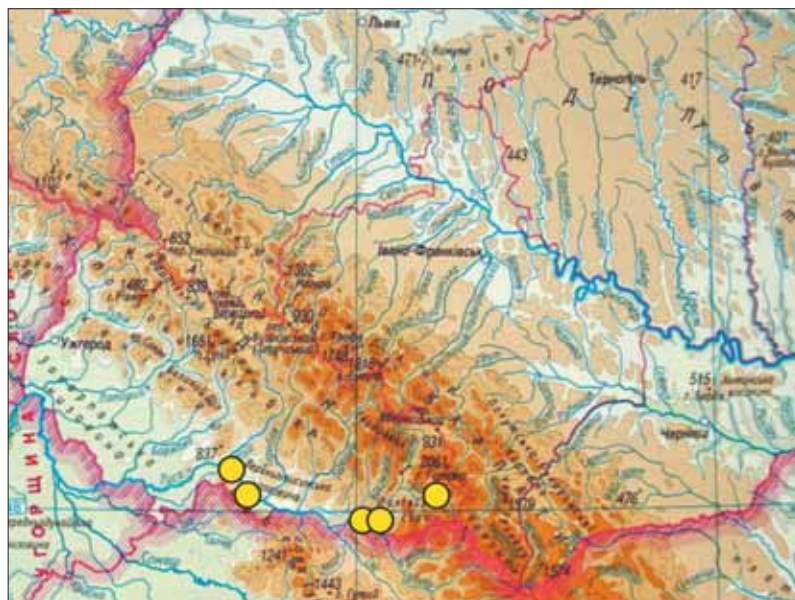
Україна: Локальні популяції на півдні
Закарпатської області [1-6].

Середовище існування та особливості біології. Населяє широколистяні ліси на низькогір'ї, де тримається серед трав'яного покриву.

Сучасний стан. Щільність популяцій становить 4-5 особин/м² [5].

Фактори загрози. Вирубування лісів, зміна їх складу, лісгосподарські роботи, випасання худоби в лісі.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження біотопів, обмеження випасання худоби в лісі.

Джерела інформації:

1. Байдашников, 1985а; 2. Байдашников, 1989; 3. Гураль-Сверлова, Гураль, 2009а; 4. ЧКУ, 1994; 5. ЧКУ, 2009; 6. Шилейко, 1978.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Перлівниця товста (перлівниця твердостінна)

Unio crassus
Philipsson, 1788

Клас
Двостулкові – Bivalvia

Ряд
Перлівницеподібні – Unionoida

Родина
Перлівницеві – Unionidae

Охоронний статус: IUCN: LC/nt; ЧКК:
VU

Поширення. Європа [3].

Україна: Спорадично поширений по всій території України. У другій половині XIX – першій половині XX ст. був одним з фонових видів перлівницевих у водоймах України, пізніше у зв'язку із антропогенним забрудненням водного середовища кількість і щільність популяцій різко знизилася. В Українських Карпатах зустрічається на Закарпатській низовині та

Передкарпатті [1-5]. Крім точок, вказаних на карті, у малакологічному фонді Державного природознавчого музею НАН України зберігаються стулки даного виду, зібрані в 2002 р. у північно-західній частині Передкарпаття – в околицях смт Великий Любінь Городоцького р-ну Львівської обл.

Середовище існування та особливості біології. Реофільний вид, заселяє переважно невеликі чисті річки

зі швидкою течією. Є особливо чутливим до забруднення водою чужорідними речовинами.

Сучасний стан. На території Українських Карпат спеціально не досліджувався.

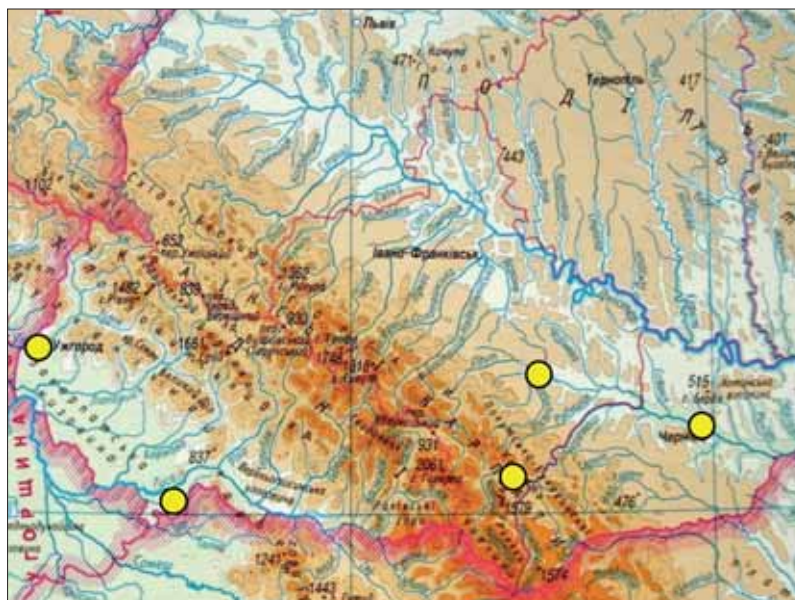
Фактори загрози. Антропогенний вплив на гідроекосистеми, який призводить до змін гідрохімічного стану водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Заходи, спрямовані проти антропогенного забруднення водного середовища.

Джерела інформації.

1. Стадниченко, 1984; 2. Sárkány-Kiss, 1999; 3. Корнюшин, 2002; 4. Korniuschin et al., 2002; 5. Мельниченко и др., 2004.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Псевданодонта вузька

Pseudanodonta complanata
(Rossmässler, 1835)

Клас
Двостулкові – Bivalvia

Ряд
Перлівницеподібні – Unionoida

Родина
Перлівницеві – Unionidae

Охоронний статус: IUCN: LC/nt; ЧКК:
VU

Поширення. Європа [4].

Україна: Спорадично поширений на території України. В Українських Карпатах зустрічається на Закарпатській низовині та Передкарпатті [1-7]. Крім точок, вказаних на карті, у 2002 р. був знайдений також в околицях смт Великий Любінь Городоцького р-ну Львівської обл.

Середовище існування та особливості біології. Реофільний вид, на-

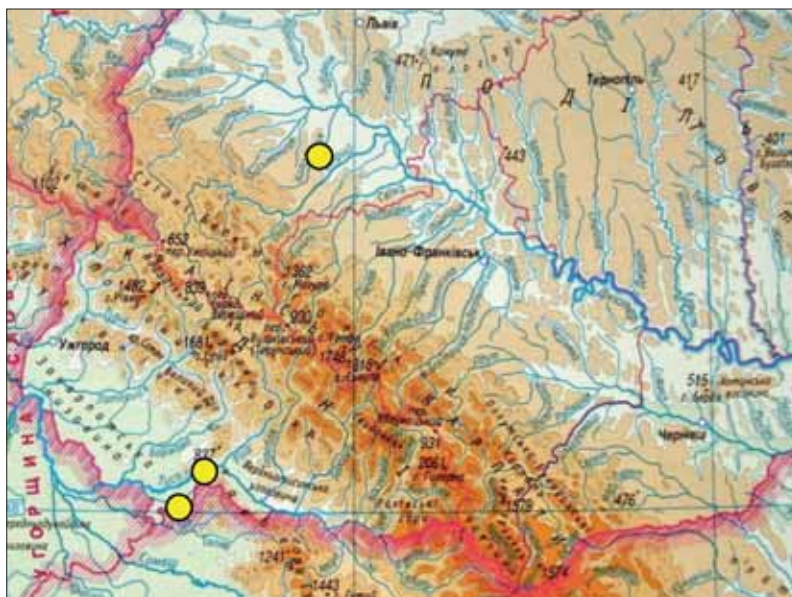
селяє великі та малі річки, їх заплави, озера. Тримається переважно на ділянках зі стоячою або повільно текучою водою, піщаними або піщано-мулистими донними відкладами.

Сучасний стан. В Українських Карпатах стан популяцій є малодослідженим. В околицях с. Ходовичі Стрийського р-ну Львівської обл. щільність заселення водойм, утворених на місці піщано-гравійних кар'єрів, становила 2-10 особин/м² (2002-2004 рр.) [7]. За

літературними даними, на території України цей показник переважно не перевищує 0,1-0,4 особин/м² [6].

Фактори загрози. Антропогенний вплив на гідроекосистеми.

Рекомендовані заходи охорони. Не розроблені.

Джерела інформації:

1. Здун, 1960а; 2. Стадниченко, 1984;
3. Sárkány-Kiss, 1999; 4. Корнюшин, 2002;
5. Гураль, 2004; 6. Мельниченко та ін., 2005;
7. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006.

Текст: Р. Гураль, Н. Гураль-Сверлова
Фото: Н. Гураль-Сверлова

Хромадоріна двоока

Chromadorina bioculata
(Schultze, in Carus, 1857)

Клас
Нематоди – Nematoda

Ряд
Арелайміди – Araelaimida

Родина
Хромадоридові – Chromadoridae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий.
Поширений у Євразії. Трапляється у
ріках Дніпро та Прут [1].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Моруліна пухирчаста

Morulina verrucosa
(Vorner, 1903)

Клас
Ногохвістки - Collembola

Ряд
Подуроморфи – Poduromorpha

Родина
Неануріди –
Neanuridae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий.
Поширений у Польщі, Білорусії, Чехії,
Словаччині, Угорщині, Румунії; наве-
дений для України [1].

Джерела інформації: ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Кордулегастер кільчастий

Cordulegaster boltonii
(Donovan, 1807)

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Бабки – Odonata

Родина
Кордулегастериди - Cordulegasteridae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий.
Поширений у Південних районах
Північної і Середньої Європи [1, 5].
Відомий з суміжних гірських регі-
онів Польщі та Словаччини [5]. В Укра-
їні: зони мішаних лісів та Лісостепова
(Волинська, Київська області) [1-4].
У Карпатському регіоні достовірно
відомий лише з одного пункту в Хо-
тинському р-ні Чернівецької обл., а
всі сучасні знахідки в Карпатах ві-
рогідно стосуються близького виду
C. bidentata [6].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 1994,
2009; 2. Горб, Павлюк, Спуріс, 2000;
3. Різун, Коновалова, Яницький, 2000;
4. Хлус і ін., 2002; 5. Polska czerwona
ksiega zwierzat, 2004; 6. О. Мартинов
(неопубл. дані).

Фото: A. Ouwerkerk

Дибка степова

Saga pedo (Pallas, 1771)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Прямокрили – Orthoptera

Родина
Коники справжні – Tettigoniidae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC:
II; ЄС: V; ЧКУ: Рідкісний.

Поширений від пд. Франції на захо-
ді до Середньої Азії на сході [2, 3].
В Україні: Степова і Лісостепова зони
на північ до Івано-Франківської,
Черкаської, Сумської областей [5].
Зустрічався у прилеглих до Карпат
районах Поділля (Касова гора, Хо-
тинська височина).

Джерела інформації: 1. Бей-Биенко,
1964; 2. Редкие и исчезающие...,
1988; 3. ЧКУ, 1994; 4. Хлус і ін., 2002;
5. ЧКУ, 2009.

Фото: cosmin.nature4stock.com

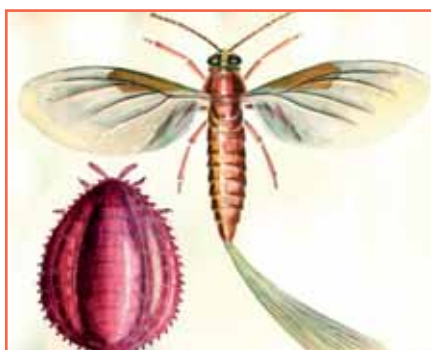
Кошеніль польська

Porphyrophora polonica
(Linnaeus, 1758)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Рівнокрилі – Homoptera

Родина
Червцеці гігантські – Marganodidae

Охоронний статус: ЧКУ: Недостатньо відомий.

Поширений у Західній та Східній Європі. В Україні раніше траплявся на всій території, але за останні близько 50 років зареєстрований не був. Можливо, зниклий вид [1, 2].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 1994; 2. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Ковалик сплющений

Neopristilophus depressus
Germar, 1822

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Твердокрилі – Coleoptera

Родина
Ковалики - Elateridae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний. Поширений у Середній і Південній Європі від Німеччини і Польщі на півночі до Греції на півдні [1, 3]. В Україні: Лісостепова зона Правобережжя [2, 3]. Брак достовірних даних про поширення в Карпатах.

Джерела інформації: 1. Roubal, 1936; 2. Долин, 1982; 3. ЧКУ, 1994; 4. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 5. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 6. ЧКУ, 2009.

Фото: L. Borowiec

Плероневра хвойна

Pleroneura coniferarum
(Hartig, 1837)

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Ксієліди - Xyelidae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий. Поширений у Середній і Південній Європі, Північній Африці [1, 2]. В Україні відомий за однією давньою знахідкою (околиці м. Дрогобич, 1899 р.) [1].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 1994; 2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 3. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Бластикотома папоротева

Blasticotoma fliceti
Klug, 1834

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Бластикотоміди - Blasticotomidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний. Транспалеарктичний вид, відомий із Північної і Середньої Європи, південних районів Сибіру, Далекого Сходу Росії та Японії [1-3]. В Україні відомий за поодинокими знахідками з Карпат (Закарпатська і Львівська області), Полісся (Житомирська, Київська, Чернігівська області) [1, 3].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 1994; 2. Різун, Коновалова, Яницький, 2000; 3. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Ксифідрія строката

Xiphydria picta
Konow, 1897

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Ксифідрії - Xiphydriidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий. Поширений у Центральній та на півночі Західної Європи, на Кавказі [2]. В Україні відомий за поодинокими знахідками у Львівській, Тернопільській обл. та Криму [2].

Джерела інформації: 1. Niezabitowski, 1899; 2. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Ксифідрія Маркевича

Xiphydria markewitschi
(Ermolenko, 1960)

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Ксифідріїди - Xiphydriidae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий. Ендемік Карпат, відомий за знахідкою двох самок в околицях с. Уклин Свалявського р-ну [1, 2].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 1994; 2. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Янус червононогий

Janus femoratus (Curtis, 1830)

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Пильщики-цефіди – Cephidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий. Поширений у Середній, Південній і, частково, Східній Європі, Малій Азії [3, 4]. В Україні: Київська та Закарпатська області, де відомий за однією давньою знахідкою з с. Підмонастир (нині м. Мукачево) [1, 2].

Джерела інформації: 1. Gregor, 1927; 2. Бокотей, 1959; 3. ЧКУ, 1994; 4. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Каламеута жовта

Calameuta idolon (Rossi, 1794)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Пильщики-цефіди – Cephidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий. Поширений у Південній Європі, Північній Африці, Малій і Західній Азії, на Кавказі та у Закавказзі [3, 4]. В Україні: Крим і Закарпаття, звідки вид відомий за однією давньою знахідкою (м. Мукачево, 15.05.1926 р.) [1, 2].

Джерела інформації: 1. Gregor, 1927; 2. Бокотей, 1959; 3. ЧКУ, 1994; 4. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Доліхомітус головастий

Dolichomitus cephalotes
(Holmgren, 1859)

Клас
Комахи - Insecta

Ряд
Перетинчастокрили – Hymenoptera

Родина
Іздці-іхневмоніди - Ichneumonidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний
Вид в Україні наведений для Полісся і Карпат [1].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 2009.

Фото: В. Радченко

Дисцелія зональна

Discoelius zonalis
(Panzer, 1801)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Складчастокрилі оси – Vespidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний.
Транспалеарктичний вид, відомий з усієї території України [1].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 2009.

Фото: www.galerie-insecte.org.

Мелітурга булавовуса

Melliturga clavicornis
(Latreille, 1806)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Перетинчастокрилі – Hymenoptera

Родина
Андреніди – Andrenidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий.
Поширений у Південній та Середній Європі на пн. до Балтики, Передкавказзі і Закавказзі, Середній та Малій Азії, пд. Сибіру до Монголії та Китаю на Сході; Ірані [1]. Україна: Степова та лісостепова зони, зрідка на Поліссі; у горах не зустрічається [1]. У регіоні відомий за однією знахідкою [1].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 2009.

Фото: J. Dvořak

Пилкоритиця південна

Temnostoma meridionale
(Krivosheina & Mamaev, 1962)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Двокрилі – Diptera

Родина
Дзюрчалки – Syrphidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий.
Європейсько-кавказький вид, відомий із Франції, Люксембурга, Данії,

Німеччини, Швеції, Фінляндії, Естонії, Латвії, Литви, Чехії, Сербії, Угорщини, Румунії, України, Росії та Грузії [1]. В Україні: Донецька область і Закарпаття, звідки відомий за однією давньою знахідкою [1].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 2009.

Фото: О. Мателешко

Псарус черевастий

Psarus abdominalis
(Fabricius, 1794)

Клас
Комахи – Insecta

Ряд
Двокрилі – Diptera

Родина
Дзюрчалки – Syrphidae

Охоронний статус: ЧКУ: Зникаючий.
Європейський вид, відомий із Швеції, Бельгії, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Франції, Австрії, Швейцарії, Італії, Чехії, Словаччини, Хорватії, Македонії, Угорщини, Румунії, Молдови, Болгарії, Латвії, а також з центру і пд. європейської частини Росії [2]. В Україні: Степ і Лісостеп Лівобережжя в межах Харківської, Донецької та Луганської обл., Закарпаття, звідки відомий за однією давньою знахідкою [1].

Джерела інформації: 1. ЧКУ, 2009.

Малюнок: С. Фаринець

Хребетні

	КРУГЛОРОТІ
	РИБИ
	ЗЕМНОВОДНІ
	ПЛАЗУНИ
	ПТАХИ
	ССАВЦІ

Мінога карпатська

Eudontomyzon danfordi
Regan, 1911

Клас
Міноги – Petromyzontida

Ряд
Міногоподібні – Petromyzontiformes

Родина
Міногові – Petromyzontidae

Охоронний статус: HD: II; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Ендемік басейнів Тиси та Тимішу в межах Румунії, Словаччини, України й Угорщини [1–4].

Україна: Закарпатська область [5; 6].

Середовище існування та особливості біології. Дорослі особини ведуть напівпаразитичний спосіб життя [7]. Мешканець неглибоких передгірських і гірських ділянок річок та струмків [5; 8; 9; 10-13]. Статевої зрілості досягає після метаморфозу. Живе приблизно 6-7 років, з яких на личинкову стадію припадає майже 5. Розмноження відбувається протягом

квітня-травня. У самок завдовжки 21-22 см плодючість сягала 7,5-10,3 тис. ікринок [4]. Дорослі особини живляться з весни і майже до кінця осені лише в перший рік після метаморфозу. Здобиччю стають риби із дрібною лускою [3]. Часто на одній рибі зустрічається по кілька цих паразитичних тварин [14].

Сучасний стан. Стан популяції на території Українських Карпат майже не вивчений [15]. Чисельність особин в окремих місцях і навіть на певних відрізках однієї річки різна і залежить,

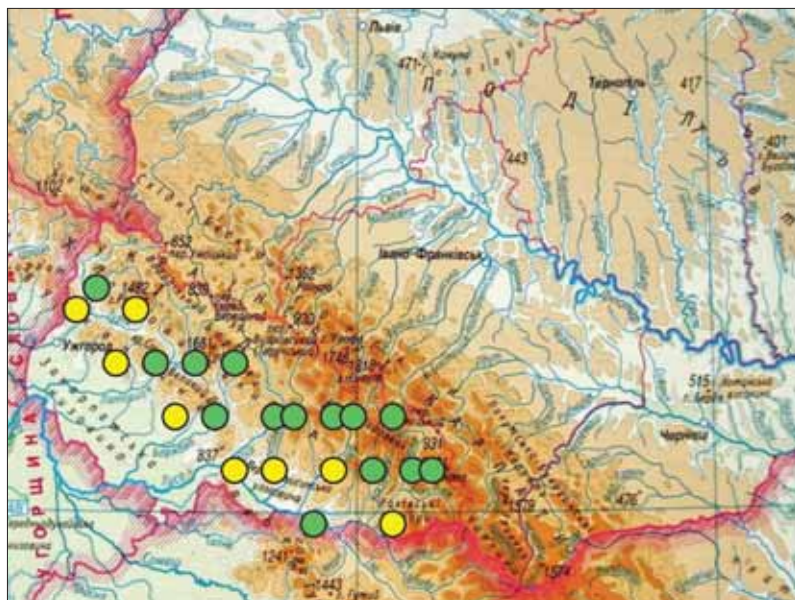
можливо, від наявності й кількості ділянок з уповільненою течією та складом розчинених у воді речовин, а також від будови дна [14].

Фактори загрози. Зміна гідрологічного режиму та забруднення водойм [9; 11]. Місцеве населення вважає цю міногу достатньо шкідливою у форелевих розплідниках, оскільки вона нападає й на цінних в господарському відношенні види риб, зокрема лососевих [14].

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення особливостей сучасного поширення й екології, моніторинг чистоти водойм, просвітницька робота, заповідання місць з відносно високою чисельністю виду.

Джерела інформації:

1. Татаринів, 1973; 2. Павлов, 1980; 3. Турянин; 1982; 4. Редкие..., 1988; 5. Мовчан, 1993; 6. Narka, Banarescu, 1999; 7. Луговой, Ковальчук, 1999-2000; 8. Талабішка, 2005; 9. Kottelat, Freyhof, 2007; 10. Куртяк, Талабішко, 2009; 11. ЧКУ, 2009; 12. Великопольський, Потіш, 2009; 13. Куртяк, 2009; 14. Потіш, Великопольський, 2010; 15. Л. Потіш (неопубл. дані).

Текст: Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Мінога українська

Eudontomyzon mariae
(Berg 1931)

Клас
Міноги – Petromyzontida

Ряд
Міногоподібні – Petromyzontiformes

Родина
Міногові – Petromyzontidae

Охоронний статус: BernC: III. ЄЧС: V*
ЧКУ: Зникаючий; HD: II; ЧКК: NT

Поширення. Річки басейнів Балтійського, Чорного, Азовського, Адріатичного й Егейського морів [1; 2].

Україна: Зустрічається в басейнах (основне русло, притоки, затоки, заплавні водойми) Дніпра, Дністра, Пруту, Сірету, Сіверського Дінця, Міусу та, вірогідно, Південного Бугу; відмічена в пониззі Дунаю [2-7]. На Закарпатті відсутня.

Середовище існування та особливості біології. Прісноводна паразитична форма [3; 8]. Населяє ділянки

річок північно-східного мегасхилу Українських Карпат. Розвиток відбувається з метаморфозом. Нерест триває у квітні-травні; плодючість самок – до 6000 ікринок. Статевої зрілості личинки досягають через 6-7 місяців після метаморфозу. Розмножуються один раз у житті, тривалість якого сягає 5-7 років. Після нересту плідники гинуть. В дорослому стані не харчуються [2; 9; 10].

Сучасний стан. Трапляється спорадично [5]. Лише іноді кількість личи-

нок може бути порівняно значною (як це мало місце, наприклад, улітку 2011 р. на мілководдях р. Прут поблизу с. Стрілецький Кут Кіцманського району Чернівецької області [11]).

Фактори загрози. Забруднення води [12], головним чином, унаслідок скидання в русла побутового органічного сміття, гноївки, нафтопродуктів [13], надмірний вилов, який особливо мав місце раніше [9], а також деградація характерних місць перебування, спричинена гідротехнічним будівництвом [5; 14].

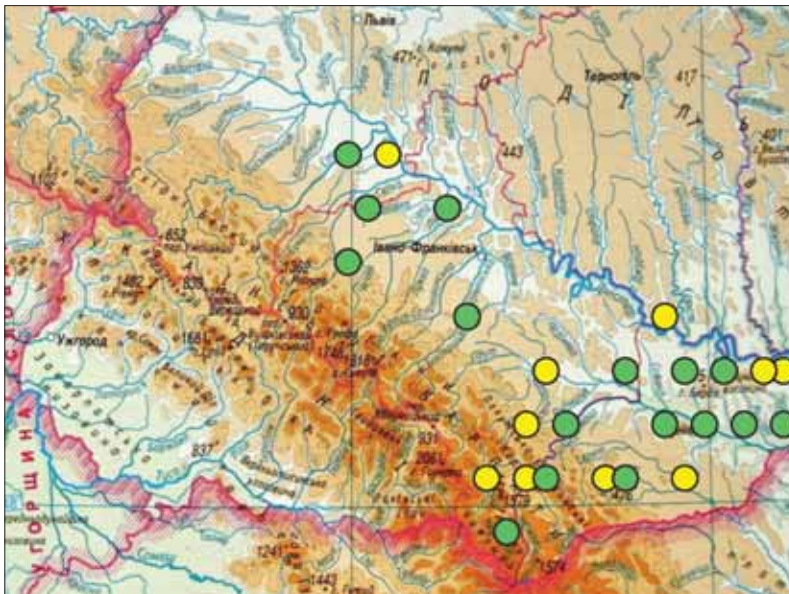
Рекомендовані заходи охорони. Доцільно детально вивчити особливості поширення й екології виду, а місця з порівняно високою чисельністю забезпечити дієвою охороною [5], створивши там заповідні об'єкти [2; 4].

Джерела інформації:

1. Шнаревич, Ізмайлова, 1963; 2. Павлов, 1980; 3. Турянин, 1982; 4. Редкие..., 1988; 5. Чередарик та ін., 2001; 6. Денщик, 2005; 7. Худий, 2005; 8. Леснік, 2006а; 9. Kottelat, Freyhof, 2007; 10. Скільський та ін., 2007; 11. Худий, 2007а; 12. ЧКУ, 2009; 13. Новіцький, Мовчан, 2009; 14. В. Носачов (особ. повід.).

Текст: І. Скільський, Л. Потіш

Фото: Н. Смірнов

Стерлядь прісноводна

Acipenser ruthenus
Linnaeus, 1758

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Осетроподібні – Acipenseriformes

Родина
Осетрові – Acipenseridae

Охоронний статус: IUCN: VU; ERL: EN;
BernC: III; BonnC: II; CITES: II; HD: V; ЧКУ:
Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Великі річки басейнів Чорного, Каспійського, Балтійського, Карського та Білого морів, Ладозьке й Онезьке озера [1; 2].

Україна: Раніше зустрічалася в корінному руслі та крупних притоках усіх великих річок [3; 4]. Останнім часом виявлена в пониззі Дунаю, у Верхньому і Середньому Дністрі та Дніпровському водосховищі [2; 5–7].

Середовище існування та особливості біології. Стерлядь – прісноводний вид [3]. Туводна реофільна форма [4; 8]. Надає перевагу глибоким

ділянкам річок із чистою прохолодною водою. [2; 9; 10,11]. Строки нерестових міграцій залежать від настання весняних повеней. [9]. Статевозрілими стають у 3–9 років [3; 4]; загальна тривалість життя – до 30 років [2]. Нерест відбувається у квітні–травні. [12]. Живиться переважно бентосними безхребетними [6,9] зрідка поїдає ікру інших риб [13]. Верхня частина Дністровського водосховища є одним з основних місць нагулу виду [14].

Сучасний стан. До зарегулювання русла р. Дністер стерлядь була звичайним промисловим видом [15], особливо

до Хотина і трохи вище [3]. З початку другої половини ХХ ст. її чисельність помітно зросла [9].

Фактори загрози. Зникнення характерних місць перебування [2; 6], спричинене гідротехнічним будівництвом [9], забрудненням води [17; 18], раніше не контрольованим промисловим виловом і браконьерством [4; 5; 19].

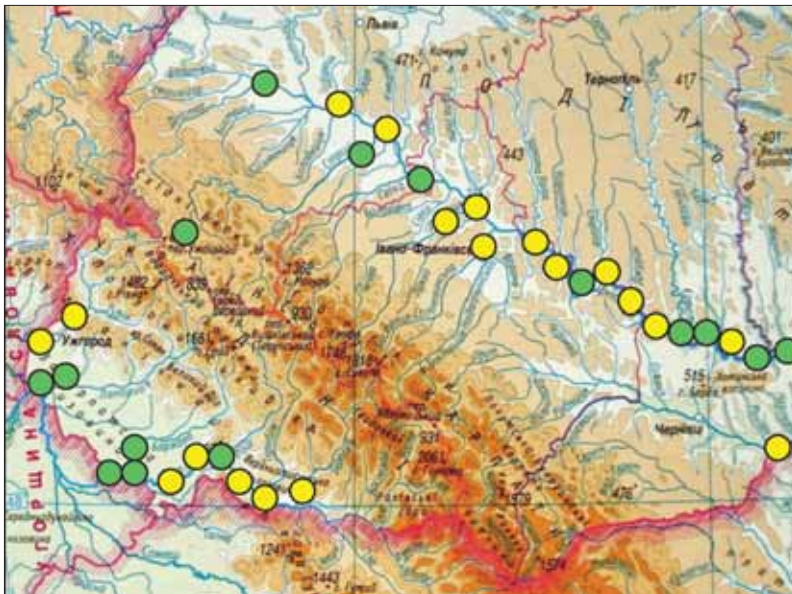
Рекомендовані заходи охорони. Слід вивчити сучасний стан популяції виду, виявити основні місця нересту та нагулу [5; 6], забезпечити охороно. [11]. Технологія розведення стерляді вже давно відпрацьована [20], тому доцільним було би спорудження на Середньому Дністрі рибозрідного заводу [2; 21], проведення реакліматизації в інші водойми України [6].

Джерела інформації:

1. Шнаревич, 1968; 2. Татаринів, 1973; 3. Павлов, 1980; 4. Турянин, 1982; 5. Редкие..., 1988; 6. Шнаревич и др., 1989; 7. Иванчик и др., 1989; 8. Луговой, Ковальчук, 1999-2000; 9. Чердарик та ін., 2001; 10. Хлус та ін., 2003; 11. Худий, 2003; 12. Худий, Беженар, 2004; 13. Скильський и др., 2004; 14. Худий, 2005; 15. Денцик, 2005; 16. Матвеев, 2006; 17. Леснік, 2006; 18. Kottelat, Freyhof, 2007; 19. Скильський та ін., 2007; 20. ЧКУ, 2009; 21. Беженар та ін., 2010.

Текст: І. Скильський, Л. Потіш,
Л. Мелешук

Фото: upload.wikimedia.org

Річковий вугор європейський

Anguilla anguilla
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Вугреподібні – Anguilliformes

Родина
Вугреві – Anguillidae

Охоронний статус: IUCN: CR; ЄЧС;
ЧКК: NT

Поширення. Північна Атлантика від Скандинавії до Марокко, в річках басейнів Середземного і Балтійського морів, уздовж берегів Європи від Чорного до Білого морів [1].

Україна: Зустрічається в басейнах Дніпра, Дністра і Дунаю [4-9]. Заходить у Південний Буг, відомий із Сіверського Дінця, а також із деяких озер Шацької групи на Волині [5].

Середовище існування та особливості біології. У регіоні віддає пере-

вагу ділянкам з густою рослинністю та мулистим дном [5; 8; 9]. У молодих особин яскраво виражений негативний реотаксис [3]. Статевої зрілості самці досягають у віці 5–6 років, самки – у віці 6-7 років; загальна тривалість життя – 4-24 роки [9]. Відкладання ікри відбувається в Саргасовому морі на глибинах до 1000 м; після нересту дорослі особини гинуть [5]. Личинки за 2–3 роки досягають берегів Європи, де перетворюються на так званих прозорих вугрів. При цьому у верхів'я підіймаються переважно сам-

ки. Самці надають перевагу солонуватій воді [1; 3].

Сучасний стан. Відомі знахідки поодиноких особин (самок) на Закарпатті [9]. У Європі річковий вугор став більш чисельнішим після введення в дію на початку 1990-х рр. каналу Рейн–Майн–Дунай, який поєднав Чорне та Північне моря [9].

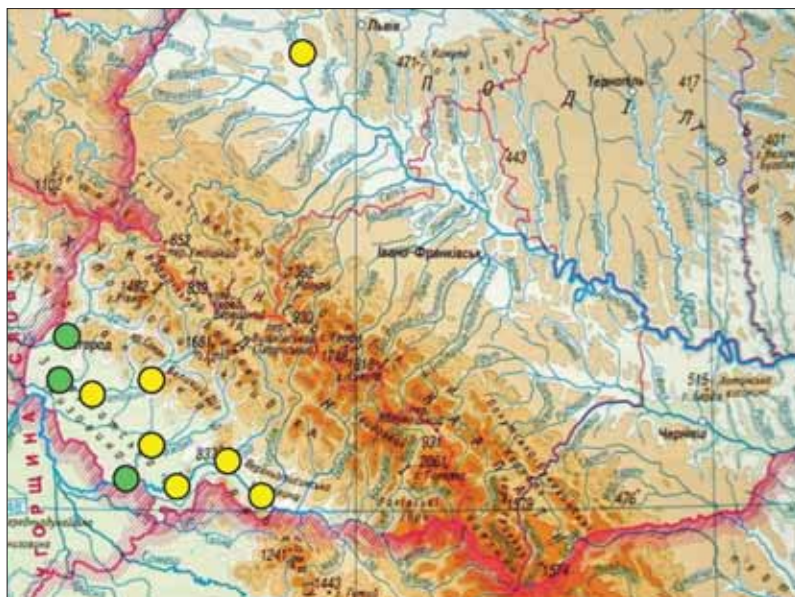
Фактори загрози. Зарегулювання стоку річок [9], забруднення води.

Рекомендовані заходи охорони. Слід вивчити сучасний стан популяції, встановити основні місця перебування і забезпечити їх охороною. Доцільно проводити штучне розведення виду з подальшим випуском личинок у природні водойми [9].

Джерела інформації:

- Schmidt, 1925;
- Татаринів, 1973;
- Турянин, 1982;
- Анисимова, Лавровський, 1983;
- Мовчан, 1988;
- Луговой, Ковальчук, 1999-2000;
- Мовчан и др., 2003;
- Соколов, 2004;
- Kottelat, Freyhof, 2007.

Текст: Л. Потіш
Фото: W. Meinderts

Ялець звичайний

Leuciscus leuciscus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Короподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення. Річки й озера басейнів Північного Льодовитого океану, Балтійського, Чорного, Азовського та Каспійського морів (у Європі на північ від Альп і на схід від Піренейів), озера Сибіру, Північного й Центрального Казахстану [1; 2].

Україна: Раніше був широко поширений фактично в усіх великих річках і в їх додатковій системі, а також у проточних озерах та у Дніпровсько-Бузькому лимані [2; 3]. Відсутній у во-

доймах Криму і в басейні Сіверського Дінця [4].

Середовище існування та особливості біології. Зустрічається в місцях з холодною і чистою прозорою водою переважно [4]. Віддає перевагу ділянкам з добре вираженою, зазвичай помірною або досить швидкою течією. Статевої зрілості досягає у віці 2–3 років; живе до 8 років. Розмноження відбувається з кінця березня до початку травня. Плодючість – до 22600 ікринок [2]. Живиться переважно вод-

ними безхребетними червами, а також ікрою риб і рослинністю. Охоче полює на імаго комах [5].

Сучасний стан. Як раніше [6], так і в наш час [7; 8] – малочисельний вид. У водоймах Закарпаття зрідка з'являється в уловах рибалок [8]. У середині ХХ ст. найбільша чисельність звичайного яльця була характерна для верхів'їв Дністра [6]. У середній течії цієї річки зазначені показники були набагато нижчі [9].

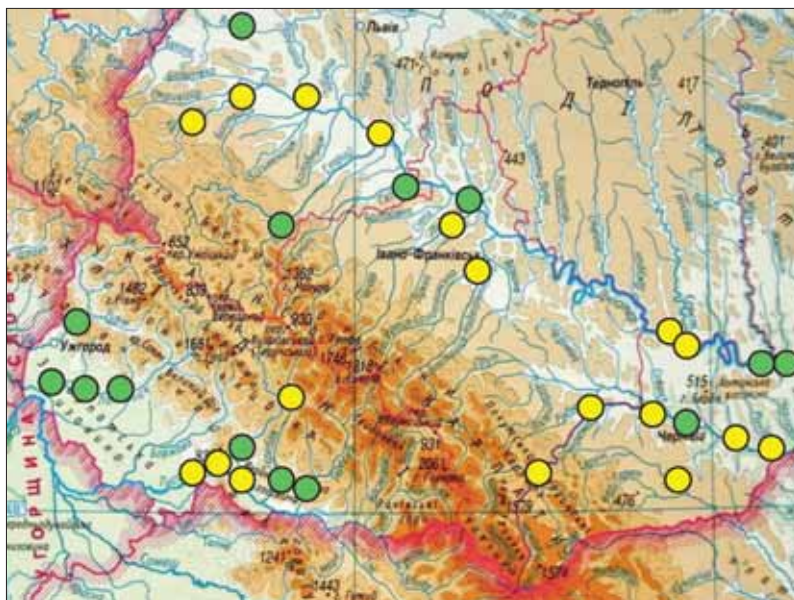
Фактори загрози. Деградація типових біотопів, фрагментація заселених ділянок унаслідок зарегулювання русел річок.

Рекомендовані заходи охорони. Вивчення сучасного поширення й екології, заповідання місць концентрації виду, природоохоронна агітація, контроль чистоти водойм.

Джерела інформації:

1. Балабай, 1952; 2. Шнаревич, 1968; 3. Мовчан, Смірнов, 1981; 4. Туряннин, 1982; 5. Мовчан та ін., 2003; 6. Kottelat, Freyhof, 2007; 7. ЧКУ, 2009; 8. Д. Маніліч (неопубл. дані); 9. Л. Потіш (неопубл. дані).

Текст: Л. Потіш, І. Скільський
Фото: L. Pârvolescu

Ялець-андруга європейський

Telestes souffia
(Risso, 1827)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ: Вразливий; HD: II; ЧКК: NT

Поширення. Річки Центральної Європи, Південної Франції та Північної Італії [1].

Україна: Закарпатська область (середня і верхня частини нижньої течії майже всіх річок; східна межа диз'юнктивного ареалу) [2].

Середовище існування та особливості біології. Прісноводна риба гірських річок [2-6]. Вибирає місця з помірною або слабкою течією. Статевої зрілості досягає у 2-3 роки (три-

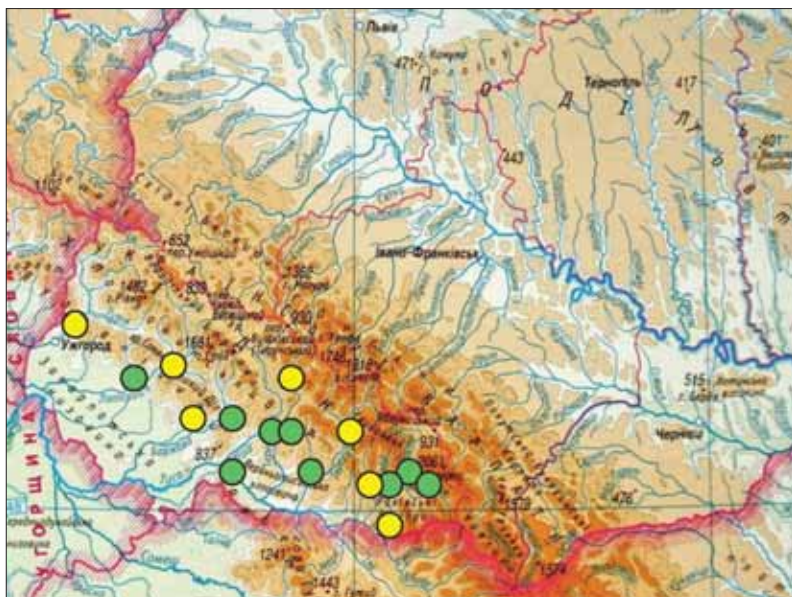
валість життя – до 10 років [3; 7]) при довжині тіла самок понад 9 см, а самців – більше 5-7 см. Нерест відбувається з кінця березня – початку квітня до кінця травня – початку червня [6]. Ікра донна, відкладається на мілководдях. Плодючість самок сягає в середньому 2600 ікринок [8]). Живиться як тваринною, так і рослинною їжею [6].

Сучасний стан. На більшій частині регіону – рідкісний вид [9]. Відносно звичайний лише в Теремле-Ріцькому водосховищі [6]. Раніше на річках Тересві та Ріці становив 20-30 % від загального вилову риб [10].

Стан популяції на території Закарпаття вивчений недостатньо повно. Зараз у місцевих водоймах зрідка з'являється в уловах рибалок у середніх течіях Латориці, Теремлі, Тересви, Ріки, Тиси [11].

Фактори загрози. Неконтрольований вилов, зміна гідрологічного режиму та забруднення річок [7; 8].

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення сучасного поширення й екології, контроль чистоти водойм, створення іхтіологічних заказників у місцях концентрації.

Джерела інформації:

1. Татаринів, 1973; 2. Мовчан, Смірнов, 1981; 3. Турянин, 1982; 4. Редкие..., 1988; 5. Луговой, Ковальчук, 1999-2000; 6. Kottelat, Freyhof, 2007; 7. Великопольський, Потіш, 2009; 8. Куртяк, 2009; 9. ЧКУ, 2009; 10. Потіш, Великопольський, 2010; 11. Л. Потіш (неопубл. дані).

Текст: Л. Потіш
Фото: V. Мотушка

Рибець звичайний

Vimba vimba
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКК: NT

Поширення. Басейни Північного (річки Везер і Ельба), Балтійського (до Південної Швеції та Південної Фінляндії), Чорного (північне узбережжя, переважно від Дунаю до Кубані; у Криму відсутній) та Азовського морів [1; 2].

Україна: Басейни всіх великих річок (Сіверський Донець, Дніпро, Південний Буг, Дністер, Прут, Дунай) і солонуваті води лиманів північно-західної частини Чорного та північної частини Азовського морів [3]. У басейні Верхнього Дністра та в деяких

притоках Дніпра утворює, очевидно, місцеву форму [1; 4].

Середовище існування та особливості біології. Більшу частину життя проводить у солонуватих водах лиманів, звідки з осені до весни заходить у річки [3]. Нерестова міграція в Карпатському регіоні України відбувається у квітні [4]. Тяжіє до значних глибин. Вперше приступає до розмноження у 3-4-річному віці при довжині тіла більше 17-20 см; живе до 10-12 років [3]. Нерест порційний [4], відбувається у квітні-червні на ділянках із щіль-

ним субстратом і доброю аерацією. Плодючість – 24000-85000. Молоді особини харчуються планктоном з поступовим переходом на бентос, використовуючи як рослинну, так і тваринну їжу [3]. Дорослі риби – бентофаги; значно рідше живляться підводною рослинністю [4].

Сучасний стан. Спостерігається помітне зменшення чисельності [3]. У середині ХХ ст. частка рибця в уловах на р. Прут досягала 11-18 %, а на Верхньому Дністрі – 9,4 % за кількістю та 7,7 % за біомасою [4].

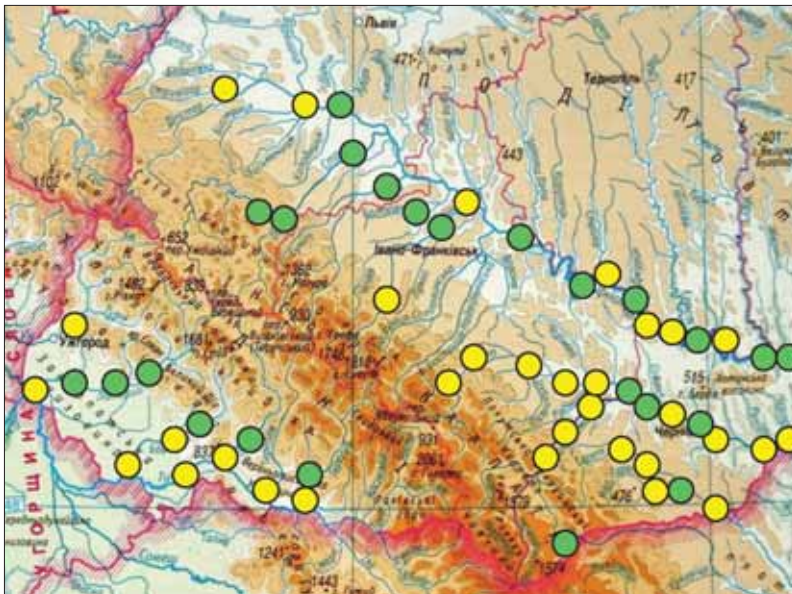
Фактори загрози. Гідробудівництво, забруднення водойм і перепромисел [3; 5], а також забір гравію, зарегулювання русел.

Рекомендовані заходи охорони. Заборона на вилов, штучне розведення з подальшим випуском у річки, створення заповідних об'єктів для збереження туводної форми, насамперед на Верхньому Дністрі [3].

Джерела інформації:

1. Шнаревич, 1968; 2. Турянин, 1982; 3. Мовчан, Смірнов, 1983; 4. Редкие..., 1988; 5. Kottelat, Freyhof, 2007;

Текст: І. Скільський, Л. Потіш
Фото: ihr.hu

Бистрянка російська

Alburnoides rossicus
Berg, 1924

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: BernC: III (як *A. bipunctatus*); ЧКУ: Зникаючий. ЧКК: NT

Поширення. Річки басейнів Чорного, Азовського та Каспійського морів [1].

Україна: Басейни Західного Бугу, Дністра, Південного Бугу, Дніпра, Сіверського Дінця, річки Північного Приазов'я [1–3].

Середовище існування та особливості біології. Прісноводна зграйна риба. Мешкає тільки в річках на ділянках із помірною або швидкою течією та чистою, добре насиченою

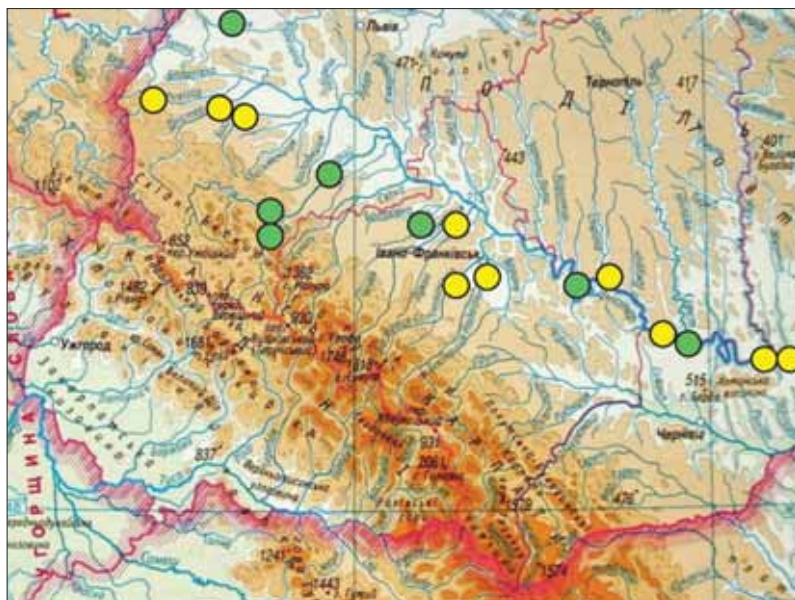

киснем водою (тяжіє до придонних шарів) [4]. Статевозрілою стає у 2 роки при довжині тіла близько 5-5,5 см. Тривалість життя не перевищує 5-6 років. Розмноження відбувається з середини травня до кінця червня. Самка відкладає ікру кількома порціями на мілководних ділянках річок із швидкою течією і твердим піщаним, гальковим чи кам'янистим ґрунтом. Плодючість – до 8000 ікринок. Живиться дрібними організмами планктону та бентосу, падаючими у воду імаго комах, часто водоростями й ікрою рыб [1].

Сучасний стан. Не вивчений. І раніше [2], і в наш час [1] відносно малочисельний вид у багатьох місцях басейну Дністра.

Фактори загрози. Зникнення характерних біотопів у результаті зміни гідрологічного, хімічного та біологічного режимів водойм, спричиненої випрямленням русел річок, гідротехнічним будівництвом, а також забрудненням води [1; 4].

Рекомендовані заходи охорони. Виявлення типових місць перебування і встановлення на них заповідного режиму [1].

Джерела інформації:

1. Шнаревич, 1968; 2. Мовчан, Смірнов, 1983; 3. Мовчан, 2005; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: І. Скільський, Л. Мелешук
Фото: www.raduga.iuf.net

Пічкур дунайський

Gobio uranoscopus
(Agassiz, 1828)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Короподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: BernC: III; HD: II;
ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Ендемік басейну Дунаю [1–3].

Україна: Річки (притоки і верхів'я) Закарпаття (Тиса, Уж, Латориця, Ріка, Боржава, Тересва, Тербля, Шопурка, Біла Тиса, Чорна Тиса) та Буковини (Сірет, Сучава) [2; 4-8].

Середовище існування та особливості біології. Туводний теплолюбивий реофіл [9]. Характерними місцями перебування є гірські та передгірні прибережні ділянки [4].

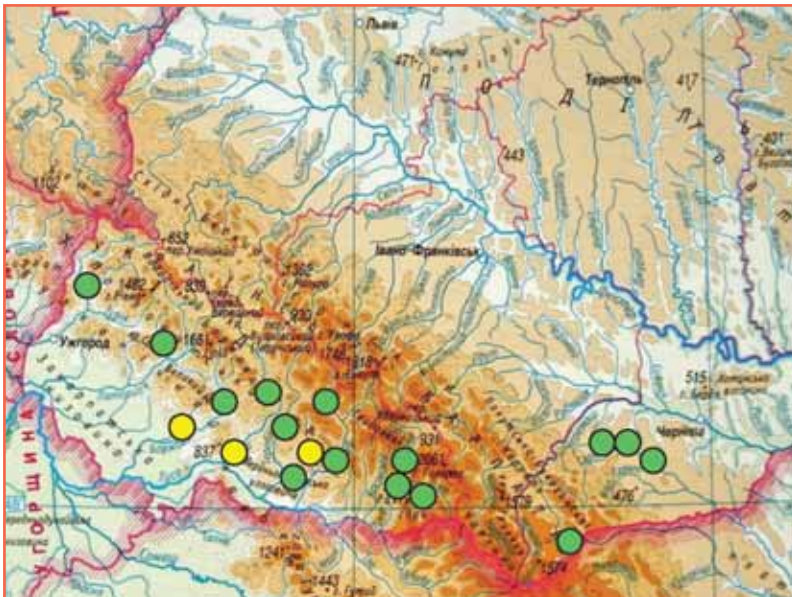
Ведуть придонний спосіб життя. Статевозрілими стають, у віці 2-3 років; тривалість життя – до 5-6 років. Нерест відбувається у травні-червні. Самка відкладає близько 2000 ікринок, з яких через 6-8 діб з'являються личинки, а ще через 2-3 доби з них виходять мальки. Живляться ці риби дрібними, переважно бентосними організмами [1; 7; 10].

Сучасний стан. Як раніше [11], так і в наш час [7] дунайський пічкур є відносно малочисельним представни-

ком іхтіофауни регіону. На Буковині відомі лише поодинокі знахідки [12], чисельний лише на Закарпатті [8].

Фактори загрози. Забруднення гірських річок, що спричиняє погіршення кисневого режиму [12; 13].

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно з'ясувати сучасне поширення й особливості біології виду [14], а місця з порівняно високою чисельністю (насамперед, на певних ділянках Сірету та річок Закарпаття [12; 15]) слід забезпечити дієвою охороною.

Джерела інформації:

1. Шнаревич, 1968;
2. Шнаревич та ін., 1969;
3. Мовчан, Смірнов, 1981;
4. Турянин, 1982;
5. Мовчан, Рабцевич, 1989;
6. Луговой, Ковальчук, 1999-2000;
7. Чередарик та ін., 2001;
8. Денщик, 2005;
9. Мовчан, 2007;
10. Скільський та ін., 2007;
11. Kottelat, Freyhof, 2007;
12. Худий, 2007а;
13. Великопольський, Потіш, 2009;
14. ЧКУ, 2009;
15. Потіш, Великопольський, 2010.

Текст: І. Скільський, Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Білоперий пічкур дністровський

Romanogobio kesslerii
(Dybowski, 1862)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: BernC: III; HD: II;
ЧКУ: Вразливий. ЧКК: NT

Поширення. Ендемік басейнів Дунаю, Дністра, Вісли та Вардари [1; 2].

Україна: Зустрічається в басейні Дунаю, зокрема в Тисі, Ужі й Ріці на Закарпатті, у Прутї та Сиретї на Буковині, а також у Дністрі (насамперед, верхня течія корінного русла і притоки Стрв'яз, Луква, Лімниця, Стрий, Свіча й інші) [3-5].

Середовище існування та особливості біології. Прісноводна річкова

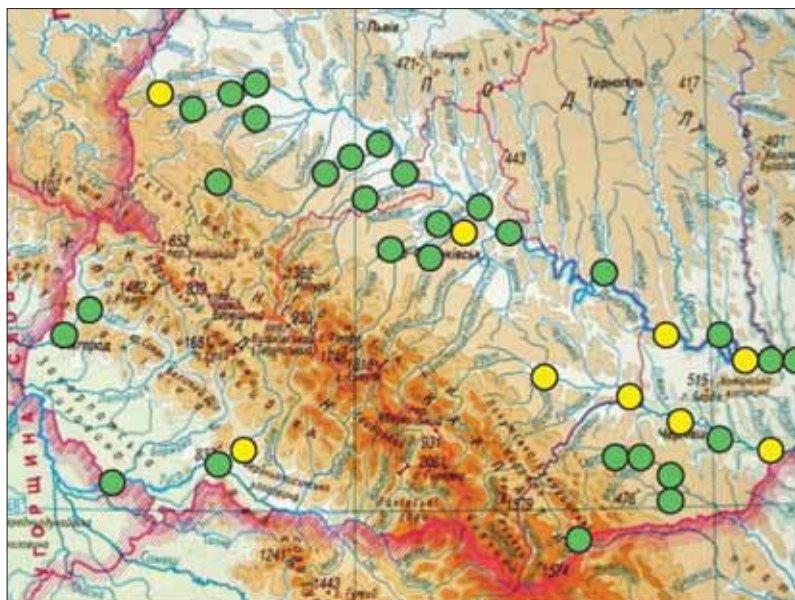
донна зграйна риба [1]. Віддає перевагу мілководним, чистим, добре насиченим киснем передгірським ділянкам річок. Зустрічається на глибинах до 1 м. Цей пічкур дуже чутливий до вмісту кисню; температурний оптимум – 12-16 °C [4]. Статевої зрілості досягає у віці 2-3 роки при довжині тіла 6-7 см і масі 3-5 г; живе до 4-5 років [5]. Розмножується порційно з другої половини травня до липня (можливо навіть до вересня). Плодючість – 2000-3000 ікринок. Живиться в основному

бентосними безхребетними тваринами.

Сучасний стан. Виявляли переважно поодиноких особин. У басейні Верхнього Дністра (Львівська область) локальні популяції нечисленні [4].

Фактори загрози. Погіршення якості води (під впливом діяльності людини) за гідрохімічними показниками, зокрема, дефіцит кисню, збільшений вміст органічних речовин тощо [4; 6; 7].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження комплексу первинних природних ознак швидких водотоків, контроль якості води, менеджмент популяції [4; 5].

Джерела інформації:

1. Шнаревич, 1968; 2. Мовчан, Смірнов, 1981; 3. Приходська та ін., 1989; 4. Шнаревич та ін., 1989. 5. Леснік, 2006; 6. Kottelat, Freyhof, 2007; 7. ЧКУ, 2009;

Текст: І. Скільський, Л. Потіш,
Л. Мелешук
Фото: www.hik.hu

Марена звичайна

Barbus barbus barbus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення: Європа від Англії на схід до басейну Дністра включно. Басейн Північного та Балтійського морів на південь до Піренеїв та Альп [1].

Україна: Басейни р.Тиса, Прут, Сірет, Дністер [1,3]. Карпати – звичайний вид.

Сучасний стан. Населяє як безпосередньо основні русла рік так їх притоки. Більш звичайний вид для середніх течій, де концентрується

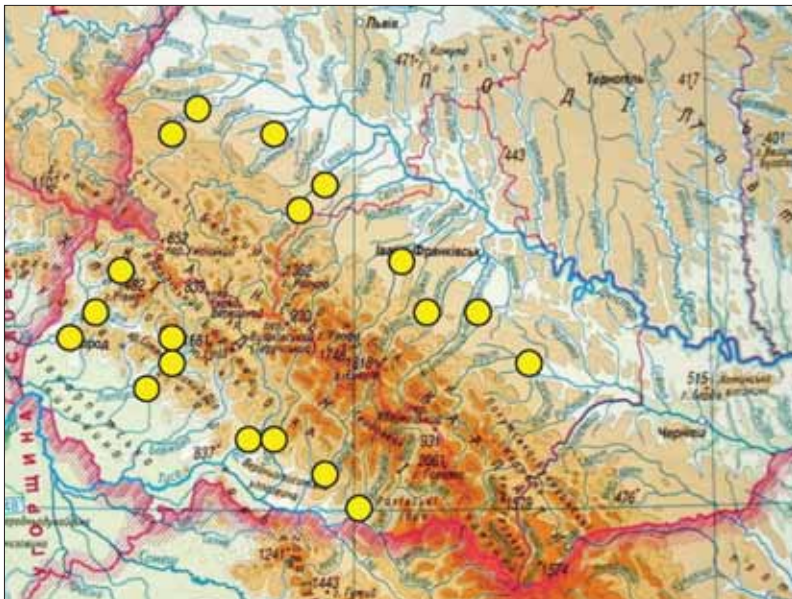
в заглибинах та затінених ділянках. Рідше зустрічається в нижніх ділянках карпатських водойм.

Середовище існування та особливості біології. Осілий, зграйний вид річок з чистою, добре насиченою киснем водою, піщаним та гальковим дном. Типова донна риба [3]. Статевої зрілості досягає на 4-5 рік життя. Нереститься у травні-червні. У виловах рибалок часто зустрічаються особини з ікрою, які виловлені в липні-серпні, рідко в березні. Дорослі особини жив-

ляться личинками комах, червами, ракоподібними, ікрою зрідка мальками риб. Зрідка сягає 4 кілограмів ваги. Особливо типовою є для української ділянки русла р. Тиса від смт Вілок до держкордону із Румунією [4].

Фактори загрози. Зміна гідрологічного режиму, зокрема температурного, водойм внаслідок вирубування прибережних лісів. Фрагментація заселених територій внаслідок регулювання русел рік. Забір гравію у місцях концентрації. Браконьєрство.

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення екології та біології виду. Заповідання місць нерестових концентрацій, природоохоронна агітація, контроль чистоти водойм.

Джерела інформації:

1. Турянін, 1982;
2. Мовчан, 1993;
3. Мовчан, 2009;
4. Великопольський, Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Марена дунайсько-дністровська

Barbus petenyi
Heckel, 1852

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: BernC: III; HD: V;
ЧКУ: Вразливий. ЧКК: NT

Поширення. Ендемік басейнів Дунаю, Дністра та Вісли [1].

Україна: Зустрічається в басейні Тиси, у верхів'ях Пруту, Черемошу, Сірету і Сучави та в басейні Верхнього Дністра [2–5].

Середовище існування та особливості біології. Річкова донна зграйна риба [3]. Населяє чисті проточні водотоки передгірської та частково гірської зони Українських Карпат [6–8]. Загальна тривалість життя – до 10

років [7]. Розмноження відбувається протягом травня і до кінця червня [6; 9]. Нерест порційний плодючість – до 10000 ікринок. Молодь живиться дрібними формами планктонних і бентосних безхребетних тварин. Дорослі особини харчуються в основному личинками комах, червами, п'явками, дрібними молюсками, а також ікрою й мальками риб та водоростями [6; 7].

Сучасний стан. І раніше [6; 7; 9], й у наш час це відносно звичайний вид переважно середніх течій багатьох

річок регіону [5], місцями масовий у Черемоші [10]. У 1960-х рр. частка цієї риби в контрольних уловах у верхів'ї Дністра становила в середньому 7,3 % за біомасою, а в гірській частині Сірету – 26,1 % [2].

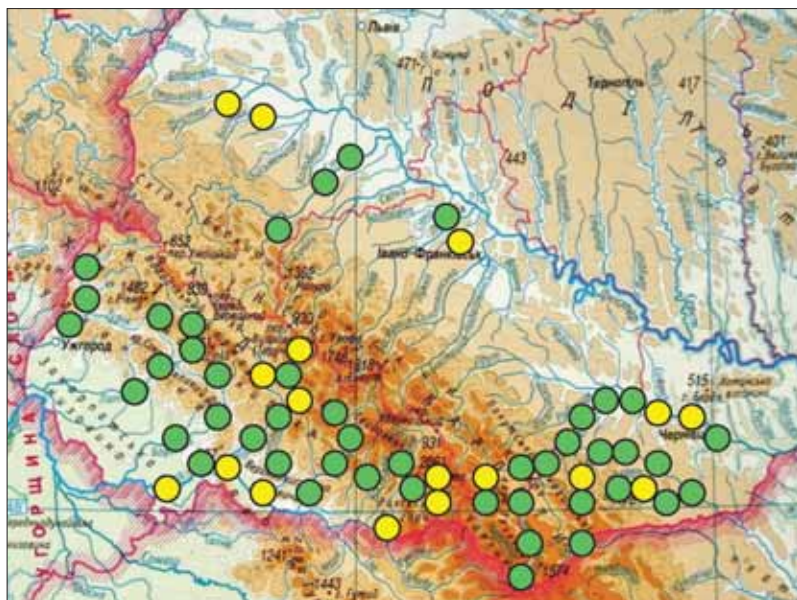
Фактори загрози. Прямий і опосередкований вплив антропогенного чинника (забруднення річок неочищеними промисловими і комунально-побутовими стоками, зарегулювання русел, браконьєрство, тощо) [1; 3].

Рекомендовані заходи охорони. Заповідання місць перебування, природоохоронна агітація, контроль чистоти водойм.

Джерела інформації:

1. Шнаревич, 1968; 2. Татаринів, 1973; 3. Томнатик и др., 1975; 4. Мовчан, Смірнов, 1981; 5. Турянин, 1982; 6. Худий, 2007а; 7. ЧКУ, 2009; 8. Потіш, Великопольський, 2010; 9. Романь, 2010; 10. Худий та ін., 2010.

Текст: Л. Мелешук, І. Скільський
Фото: Z. Sallai

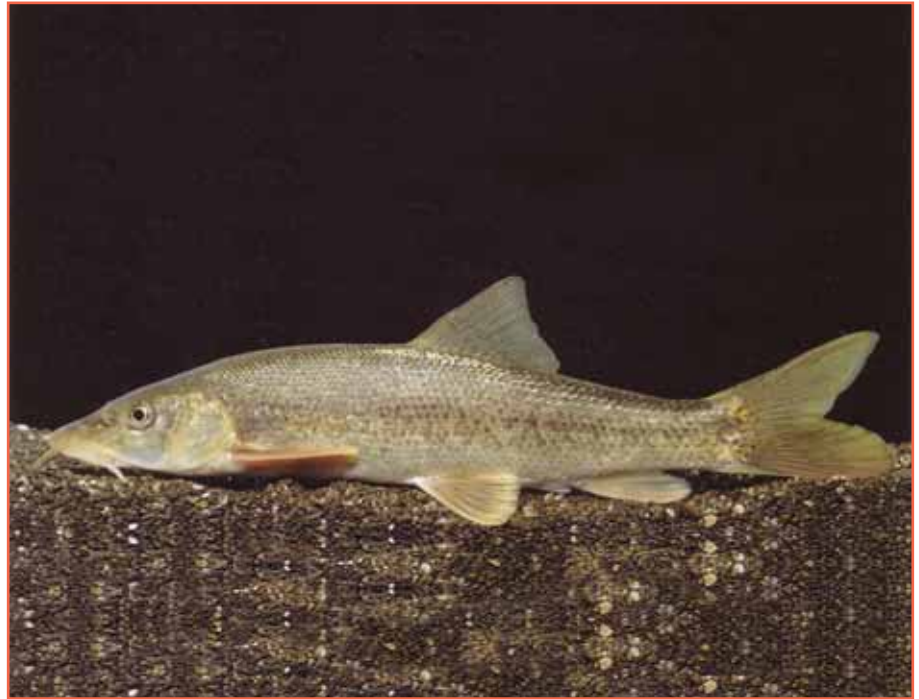
Марена Валецького

Barbus waleckii
Rolik, 1970

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: HD: V; ЧКУ: Недостатньо відомий (вразливий); ЧКК: NT

Поширення. Ендемік басейнів Вісли та Верхнього Дністра [1; 2].

Україна: Зустрічається тільки у верхній течії Дністра (в межах Львівської області) та в деяких його притоках, зокрема в р. Стрв'яз [3; 4].

Середовище існування та особливості біології. Екологія виду в умовах водоем України не вивчена [4]. Це прісноводна річкова донна зграйна риба. Віддає перевагу чистим,

добре насиченим киснем гірським річкам (зазвичай вище 200-600 м не зустрічається). Тримається на ділянках із помірною, інколи значною (до 1,2-2 м/сек) течією та піщаним, піщано-глинистим, піщано-гальковим або кам'янистим, дещо замуленим дном. Самці досягають статевої зрілості у віці 2 років, самки – в 4-5; тривалість життя – трохи більше 10 років. Розмноження відбувається у травні-червні [2]. На початку нерестового періоду плідники піднімаються вверх по річках, але на великі віддалі не мі-

грують. Плодючість, імовірно, – до 10000 ікринок. Нерест порційний, самка відкладає ікру два-три рази протягом сезону розмноження. Живляться ці марени бентосними безхребетними тваринами.

Сучасний стан. Чисельність низька, в уловах зустрічаються поодинокі особини [4].

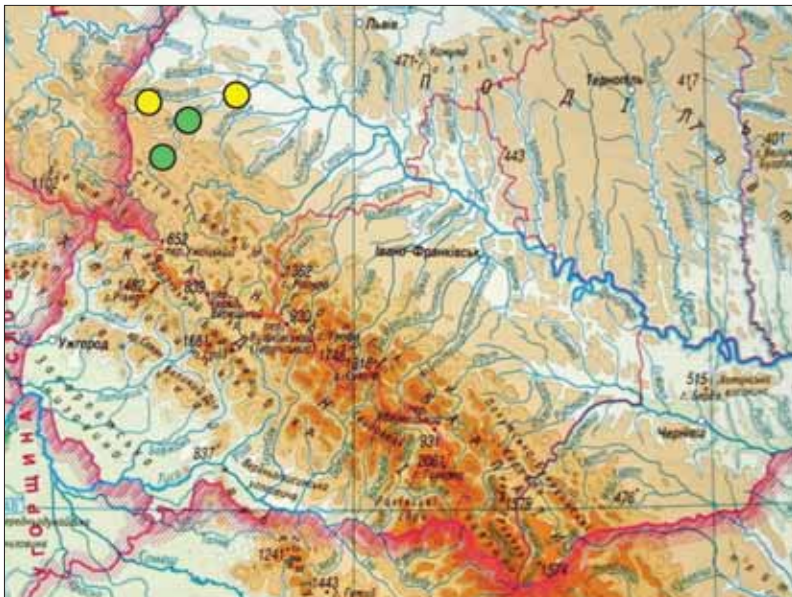
Фактори загрози. Невідомі; очевидно прямиий та опосередкований вплив діяльності людини.

Рекомендовані заходи охорони. Вивчення особливостей сучасного поширення й екології, забезпечення дієвою охороною місць перебування.

Джерела інформації:

1. Богуцкая и др., 2004; 2. Amirowicz, Kukuła, 2005; 3. Kottelat, Freyhof, 2007; 4. ЧКУ, 2009.

Текст: І. Скільський
Фото: К. К. Р. Lim

Карась звичайний

Carassius carassius
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення. В Європі від Великобританії та Скандинавії на півночі до Македонії й Північної Італії на півдні [1], в Сибіру в річках Північного Льодовитого океану від Північної Двіни і Печори на схід до Індигірки, Колими й озер басейну верхів'я р. Урал, на півдні в річках Каспійського моря [2].
Україна: Водойми – супутники річкових систем Чорноморсько-Азовського басейну [3; 4], в тому числі й водосховища Криму [2].

Середовище існування та особливості біології. Прісноводна осіла стагнофільна фітофільна евритермна зграйна мирна риба [3]. Населяє заплавноїводойминодіривнинніділянкирічок зі стоячою або слабкопроточною [5-8]. Досягає статеві зрілості у віці 2–3 років, тривалість життя – понад 10 років. Нереститься у травні-липні; нерест порційний при температурі води не нижче 18 °С. Живляться карасі зоопланктоном і рослинною їжею [2; 7].

Сучасний стан. Раніше – багаточисельний представник іхтіофауни [7], належав до так званих смітних риб коропових ставків [5]. У середині ХХ ст. у Прикарпатті його частка в загальній рибопродукції водойм становила 19,1 % [7]. На Закарпатті зараз ще подекуди достатньо чисельний вид [9].

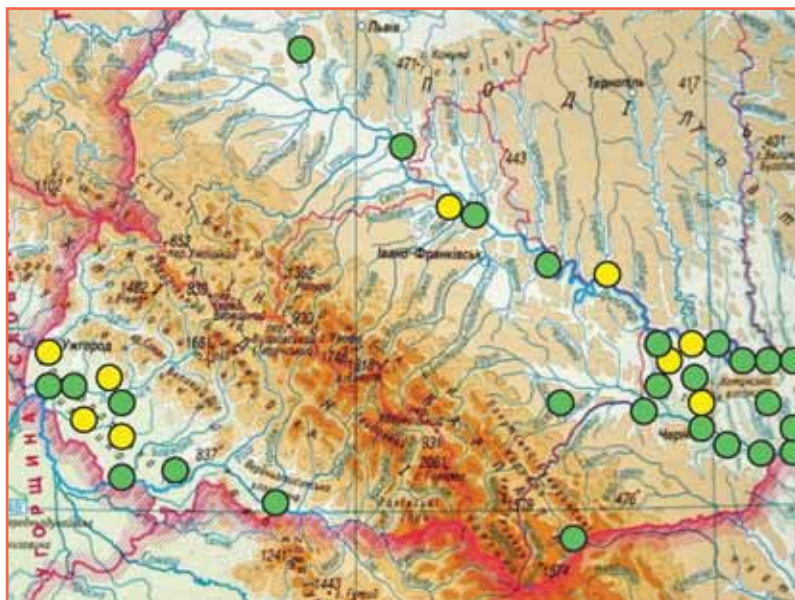
Фактори загрози. Меліорація, посилення рекреаційного навантаження, браконьєрство, а також екологічна конкуренція з деякими адвентивними видами риб [10].

Рекомендовані заходи охорони. Забезпечення дієвою охороною заплавних і болотних комплексів, до складу яких належать водойми, зеселені цим видом [10].

Джерела інформації:

1. Барінова, 1957; 2. Барінова, 1960;
3. Шнаревич, 1968; 4. Татарінов, 1973;
5. Мовчан, Смірнов, 1983; 6. Мовчан, 2005; 7. Леснік, 2006. 8. Kottelat, Freyhof, 2007; 9. ЧКУ, 2009; 10. Потіш, Великопольський, 2010.

Текст: І. Скільський, Л. Потіш,
Л. Мелешук
Фото: J. Karel

Вирезуб причорноморський

Rutilus frisii
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Коропоподібні – Cypriniformes

Родина
Коропові – Cyprinidae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Басейни північної частини Чорного і Каспійського морів, Азовське море [1].

Україна: Басейни Верхнього і Середнього Дністра, Сіверського Дінця, зрідка в Азовському морі [1].

Середовище існування та особливості біології. Типовими місцями перебування є ділянки із швидкою течією із глибокими ямами [1; 3-6]. Зараз в Україні належить до напівпрорідних видів риб [7]. Статевозрілим

вирезуб стає переважно на шостому році життя, а живе понад 10 років [1; 2; 7]. Нерест: лютий – березень. Інкубація триває 15-16 діб. Основу раціону складають дрібні прісноводні молюски – дрейссени і лунки [5; 8]. й інші дрібні безхребетні [4]. Молодь у глибоких річкових ямах з коловоротами харчується планктоном [9].

Сучасний стан. У середині ХХ ст. частка вирезуба у промислових уловах на Дністрі становила до 3 % [13]. Після аварії на Стебниківському хімкомбіна-

ті запаси виду були вкрай підірвані [8; 14; 15]. Проте, як раніше, так і в наш час вирезуб місцями є малочисельним, представником іхтіофауни регіону [6; 9; 16–18].

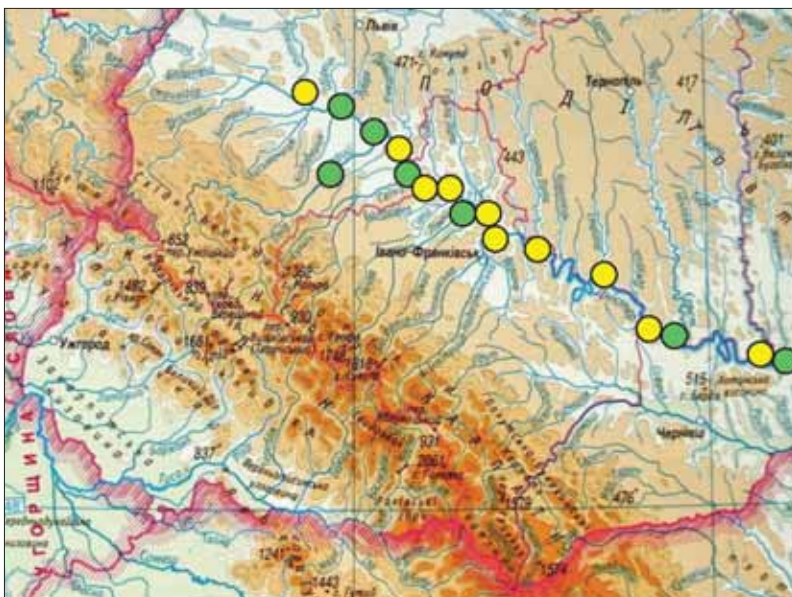
Фактори загрози. Зміна гідрологічного, хімічного та біологічного режимів водойм [11], забруднення води [8; 9], не контрольований промисловий вилов [7].

Рекомендовані заходи охорони. Виявлення основних місць нересту та нагулу [11], дієва охорона [18; 19]. Вдосконалення технології розведення вирезуба [11], з подальшим випуском у річку й водосховище малька [12; 19] проведенням реакліматизації в інші водойми України [17].

Джерела інформації:

1. Балабай, 1952; 2. Маркевич, Короткий, 1954; 3. Шнаревич, 1968; 4. Мовчан, Смірнов, 1981; 5. Шнаревич и др., 1989; 6. Мелищук и др., 1990; 7. Гринжевский, 1999; 8. Чередарик та ін., 2001; 9. Хлус та ін., 2003; 10. Скильський и др., 2004; 11. Худий, 2005; 12. Денщик, 2005; 13. Матвеев, 2006; 14. Леснік, 2006; 15. Редкие..., 2007; 16. Худий, 20076; 17. ЧКУ, 2009.

Текст: І. Скільський, Л. Мелешук
Фото: Z. Sallai

Умбра звичайна

Umbra krameri
(Walbaum, 1792)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Esociformes – Щукоподібні

Родина
Умброві – Umbridae

Охоронний статус: IUCN: VU; Bern: II;
ЄЧС: V; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: CR

Поширення: Басейн Дунаю в районі озер Нейседлер і поблизу Відня, в озері Балатон, у додаткових водоймах басейну Дунаю.

Україна: У пониззі Дністра зустрічаються у водоймах на відстані до 100 км. на північ від Дністровського лиману, є у пониззі Пруту. У пониззі Дунаю відома з району Сулинського гирла, озера Кугурлуй у приморських плавнях Старосамбульського гирла (пониззя Кілійського рукава Дунаю, у Солоному Куті [1].

Середовище існування та особливості біології. Населяє слабо текучі, стоячі водойми, стариці. Живе на глибині 0,5-3м. Добре витримує нестачу кисню. Нерест відбувається у травні. Самка будує гніздо в яку відкладають ікру. Розмножується у віці одного року [1,3].

Сучасний стан. Рідкісний, мало чисельний. Маловивчений вид [4]. Знайдена в меліоративних каналах в районі Берегівського горбогір'я [2].

Фактори загрози. Повна деградація біотопів, внаслідок осушення рівнинного Закарпаття. Фрагментація місць існування, забруднення водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення екології виду з подальшим заповіданням місць існування.

Джерела інформації:

1. Турянін 1982; 2. Мовчан 1993;
3. Смірнов, 2009; 4. Великопольський, Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Лосось дунайський

Hucho hucho
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Лососеподібні – Salmoniformes

Родина
Лососеві – Salmonidae

Охоронний статус: IUCN: EN; Bern: II;
ЄЧС: Е; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення: Реліктовий ендемік басейну р. Дунай, зокрема басейнів Пруту та Тиси [1].

Україна: На території України поширений лише в басейні Дунаю. Нечисленний вид карпатського регіону.

Сучасний стан. Вид поширений у середній та верхній частинах русла р. Тиса та Прут, звідки проникає в основні русла рік Путила, Білий Черемош, Чорний Черемош, Ріка, Тересва, Апшиця, Біла Тиса, Чорна Тиса. Зрідка

зустрічається в нижній течії р. Тиса [2,3]. Малочисельний вид.

Середовище існування та особливості біології. Реофільний осілий, вид річок з чистою, добре насиченою киснем водою, з дном із гальки та щебеню[4]. Нереститься в травні, коли характерними є недалекі нерестові міграції вгору по течії. Нерестові ходи властиві для приток р. Тиса в межах Тячівського та Рахівського районів Закарпатської області. Статевозрілими стають на третьому році життя. Ікру

відкладають порційно, у спеціально підготовлені ямки. Плодючість до 11 тис. ікринок. Дорослі особини хижакки які живляться личинками комах, червами, ракоподібними, ікром та рибою, активно полюючи. Серед вилловлених на території Закарпатської області особин траплялись особини вагою понад 15 кілограм.

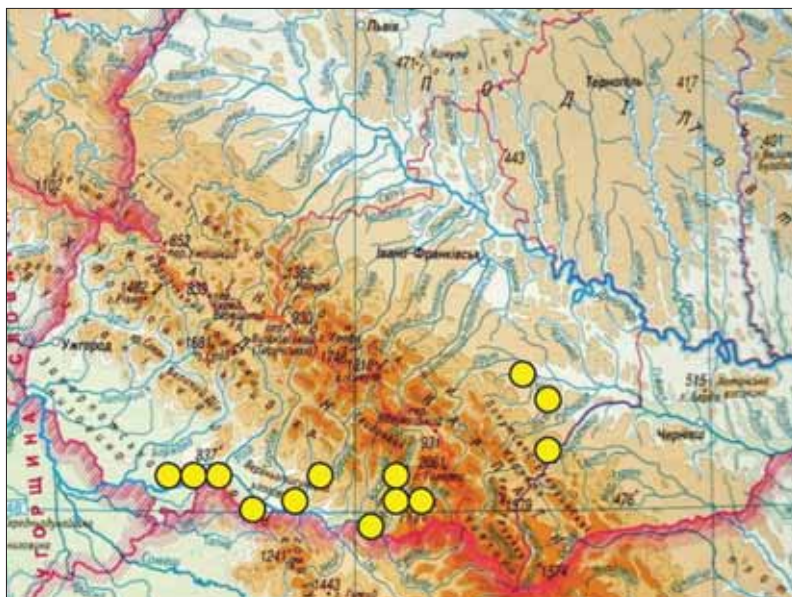
Фактори загрози. Забір гравію та зміна структури русла р. Тиса. Обміління рік. Браконьєрство і забруднення річок побутовими стоками.

Рекомендовані заходи охорони. Контроль чистоти водойм, детальне вивчення екології. Заповідання місць концентрації, природоохоронна агітація. Вирощування молоді із подальшим випуском однорічок у водойми. Повна заборона забору гравію в місцях нересту.

Джерела інформації:

1.Турянін, 1982; 2. Мовчан, 1993; 3 Щербуха, 2009; 4. Великопольський, Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Харіус європейський

Thymallus thymallus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Лососеподібні – Salmoniformes

Родина
Лососеві – Salmonidae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Річки Європи від Великобританії та Румунії

Україна: На території України поширений лише в басейні Дністра та Тиси [1].

Середовище існування та особливості біології. Селиться на ділянках із швидкою течією, багатим на кисень [2,3]. Нерідко опускається в середні течії карпатських рік, де є випадковою рибкою у виловах любителів – рибалок. Об'єкт спортивного

рибальства. Тримається притієних ділянок поблизу скель, дерев, тощо. Статевої зрілості досягає на 2-3 році життя. Нереститься в квітні – травні. Самка відкладає до 5000 ікринок. Живиться переважно личинками комах, комахами, водними безхребетними. Взимку тримається незамерзаючих ділянок рік, де активно живиться. Тривалість життя до 7 років.

Сучасний стан. Вид поширений в верхніх, зрідка середніх частинах русел річок, також у невеликих струм-

ках – притоках у середніх течіях [4]. Чисельність сильно коливається і за останні десятиріччя зростає

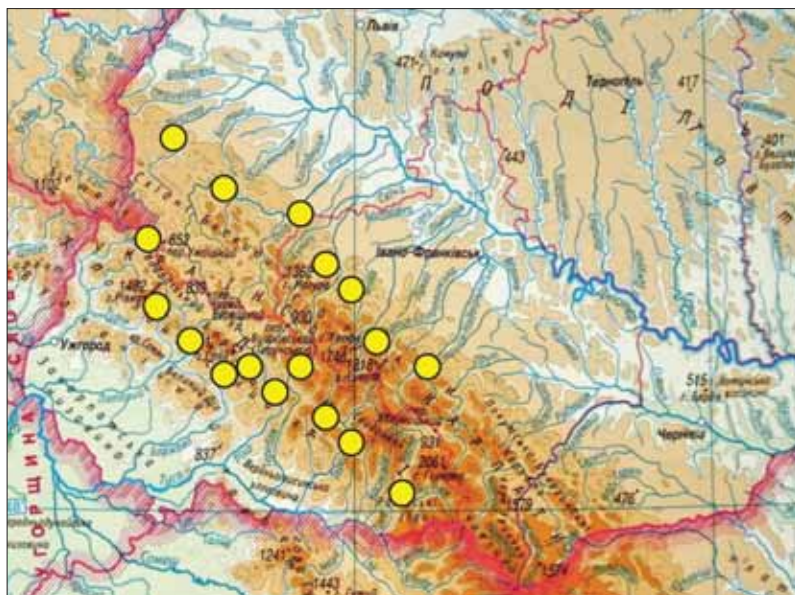
Фактори загрози. Браконьєрство і забруднення річок побутовими стоками. Трелювання лісу гірськими річками, забір гравію.

Рекомендовані заходи охорони. Контроль чистоти водойм, повна заборона транспортування деревини гірськими потоками, детальне вивчення екології. Заповідання місць концентрації, природоохоронна агітація. Вирощування молоді із подальшим випуском однорічок у водойми. Повна заборона використання русел рік для трелювання.

Джерела інформації:

1. Турянін, 1982; 2. Мовчан, 1993; 3. Щербуха 2009; 4. Великопольський, Потіш 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Минь річковий (мнюх)

Lota lota
(Linnaeus, 1758)

Клас

Ряд
Тріскоподібні – Gadiformes

Родина
Миневі – Lotidae

Охоронний статус: ЧКУ: Вразливий;
ЧКК: NT

Поширення. Європа, Північна Азія, Північна Америка. Відсутній у Шотландії, Піренейському, Апеннінському і Балканському півостровах, в Малій Азії, Криму і на Кавказі.

Україна: Поширений в середній і верхній течіях Дніпра, Дністра і водоймах Закарпаття [1]. Карпати – звичайний вид басейну р.Тиса [2,3,4].

Середовище існування та особливості біології. Основною умовою його існування на даній території є

наявність місць схову – в основному це нори під камінням. Після сильних злив минь виходить із нір і починає активно полювати не залежно від часу доби. Нерестовий хід в січні. Статевої зрілості досягає на 3-4 році життя. Плодючість може сягати 500 тисяч ікринок. Живиться водними безхребетними, мальками риб, дорослі – рибою. Протягом теплої пори року слабоактивний. Під активності припадає на перед нерестовий періоди коли температура води падає до 8-10 градусів за Цельсієм.

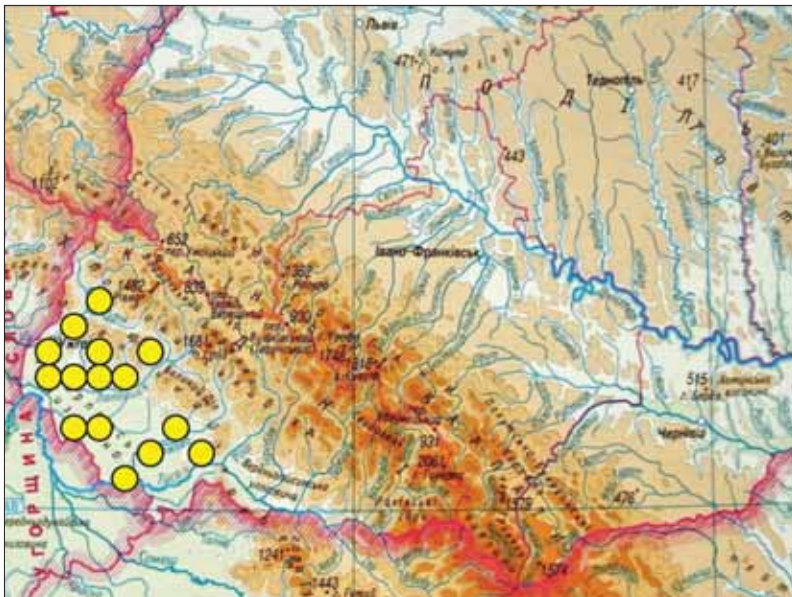
Сучасний стан. Звичайний вид басейну р.Тиса. Поширений у всіх ділянках рік та потоків за винятком високогір'я. Основний об'єкт вилову у рибалок – любителів в пізньосіній та зимовий період. Багато чисельний в нижніх течіях рік Тиса, Латориця, Уж, Боржава.

Фактори загрози. Деградація придатних для нересту, оселення і кормових біотопів. Зміна гідрологічного режиму, зокрема температурного, водойм. Фрагментація заселених територій внаслідок зарегулювання русел рік. Надмірний вилов в літній період.

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення екології. Заповідання місць нерестових концентрацій, природоохоронна агітація, контроль чистоти водойм.

Джерела інформації:

1. Турянн, 1982; 2. Мовчан, 1993;
3. Щербуха, 2009; 4. Великопольський, Потіш 2009.

Текст: Л.Потіш
Фото: Z. Sallai

Берш (малий судак)

Lucioperca volgensis
(Gmelin, 1789)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Окунеподібні – Perciformes

Родина
Окуневі – Percidae

Охоронний статус: Bern C: II; ЧКУ:
Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Басейни Каспійського, Азовського і Чорного морів [1].

Україна: На території країни малочисельний вид зустрічається у басейні Дніпра і Дунаю. Зник із Дністра, Південного Бугу і Сіверського Донця.

Середовище існування та особливості біології. Прісноводний, частково солонуватоводний, придонний вид. Освоює місця з твердим піскуватим дном у річках, їх опріснених естуаріях та водосховищах. Мілко-

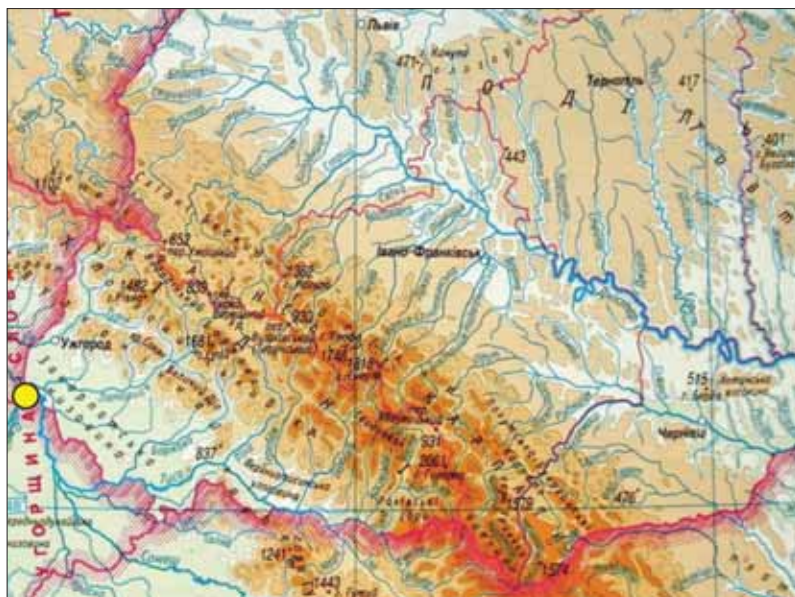
водних ділянок уникає. Дорослі особини тримаються уповільнених ділянок річок де ймовірно утворює змішані зграї із судаком звичайним. Вибраних для полювання ділянок тримається постійно [3,4].

Сучасний стан. Рідкісний не чисельний вид. Стан популяції на території українських Карпат маловивчений та потребує уточнення [2]. На Закарпатті вперше відмічений 10 липня 1967 р. в стариці Тиси біля Чопа [1]. Статевозрілими стають у двох річному віці. Пло-

дючість 17-36 тисяч ікринок. Дорослі особини активно полюють, молодь живиться переважно придонними організмами. Зрідка зустрічається у виловах рибалок – любителів.

Фактори загрози. Деградація придатних для оселення нересту і кормових біотопів. Зміна гідрологічних параметрів водойм. Забруднення водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення екології та біології виду в умовах басейну р. Тиса. Заповідання місць концентрації, природоохоронна агітація, контроль чистоти водойм.

Джерела інформації:

1. Турянін, 1982; 2. Мовчан, 1993;
3. Щербуха, 2009; 4. Великопольський, Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш

Фото: www.gusevlihuta.ru

Чоп великий

Zinger zinger
(Linnaeus, 1766)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Окунеподібні – Perciformes

Родина
Окуневі – Percidae

Охоронний статус: BernC: III; HD: V;
ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Ендемік басейнів Дністра та Дунаю [1-3].

Україна: Зустрічається в Карпатському регіоні та в низині Дунаю [4; 5].

Середовище існування та особливості біології. Характерними місцями глибоководні ділянки річок із швидкою течією та твердим дном [2; 6; 7]. Реофільна риба. Статевозрілим стає на 2-4 році життя, тривалість якого сягає близько 10 років. Нереститься у квітні-травні. Живиться переважно вночі, основний корм

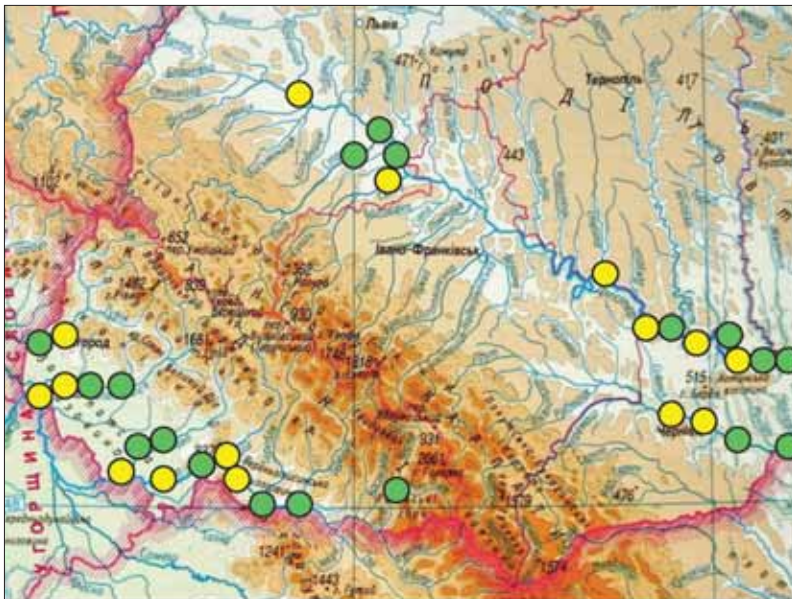

– донні безхребетні (личинки комах, черв'яки, рачки, молюски), ікра та мальки риб [5; 8-10].

Сучасний стан. На Закарпатті в наш час місцями відносно чисельний [11], особливо в Латориці [10], в Чернівецькій області раніше звичайний вид [12; 13]. У багатьох місцях знахідки з 1960-х рр. відсутні [4]. У наш час спорадично трапляються, як правило, поодинокі особини [14,15-17]. Зараз малочисельний [4; 7], а на окремих ділянках річок – надзвичайно рідкісний [18–20] вид.

Фактори загрози. Зарегулювання стоку річок і забруднення води [5; 7; 13; 21; 22].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження незарегульованих ділянок річок, контроль якості води [21]. Необхідно з'ясувати сучасне поширення виду, а в місцях виявлення створити заповідні об'єкти [2; 10; 23].

Джерела інформації:

1. Маркевич, 1951; 2. Балабай, 1952; 3. Шнаревич, 1968; 4. Щербуха, 1982; 5. Турянин, 1982; 6. Редкие..., 1988; 7. Гринжевский, 1999; 8. Луговой, Ковальчук, 1999-2000; 9. Чередарик та ін., 2001; 10. Скільський та ін., 2003; 11. Хлус та ін., 2003; 12. Скільський и др., 2004; 13. Худий, 2005; 14. Скільський та ін., 2005; 15. Скільський, Мелешук, 2006; 16. Хлус та ін., 2006; 17. Леснік, 2006; 18. Матвеев, 2006; 19. Хлус, Скільський, 2006; 20. Kotlat, Freyhof, 2007; 21. Скільський та ін., 2007; 22. ЧКУ, 2009; 23. Потіш, Великопольський, 2010.

Текст: І. Скільський, Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Чоп малий

Zinger streber
(Linnaeus, 1766)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Окунеподібні – Perciformes

Родина
Окуневі – Percidae

Охоронний статус: BernC: III; HD: V;
ЧКУ: Рідкісний. ЧКК: NT

Поширення. Ендемік басейнів Дністра та Дунаю [1–3].

Україна: Зустрічається в Карпатському регіоні та в пониззі Дунаю [4; 5].

Середовище існування та особливості біології. Глибоководні ділянки річок із швидкою течією та твердим дном [2; 6; 7]. Реофільна риба. Статевозрілим стає на 2-4 році життя, тривалість якого сягає близько 10 років. Нереститься у квітні-травні.

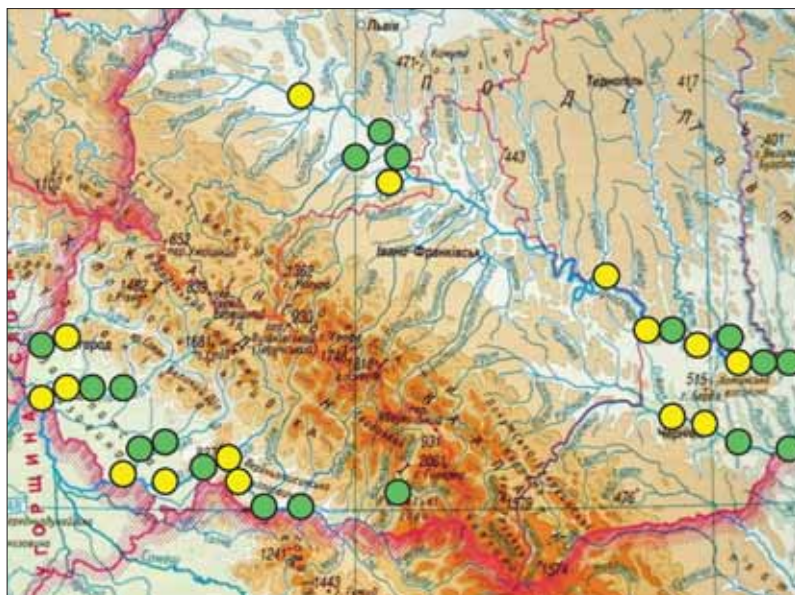

Живиться переважно вночі, основний корм – донні безхребетні (личинки комах, черв'яки, рачки, молюски), ікра та мальки риб [5; 8-10].

Сучасний стан. На Закарпатті в наш час місцями відносно чисельний [11], особливо в Латориці [10], в Чернівецькій області раніше звичайний вид [12; 13, 14]. У наш час спорадично трапляються, як правило, поодинокі особини [15-17]. Зараз малочисельний [4; 7], а на окремих ділянках річок – надзвичайно рідкісний [18-20] вид.

Фактори загрози. Зарегулювання стоку річок і забруднення води [5; 7; 13; 21; 22].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження незарегульованих ділянок річок, контроль якості води [21]. Необхідно з'ясувати сучасне поширення виду, а в місцях виявлення створити заповідні об'єкти [2; 10; 23].

Джерела інформації:

1. Маркевич, 1951; 2. Балабай, 1952;
3. Шнаревич, 1968; 4. Турянин, 1982;
5. Щербуха, 1982; 6. Редкие..., 1988;
7. Луговой, Ковальчук, 1999-2000;
8. Чередарик та ін., 2001; 9. Хлус та ін., 2003; 10. Скільський та ін., 2003;
11. Скільський и др., 2004; 12. Худий, 2005; 13. Гринжевский, 1999; 14. Хлус, Скільський, 2006; 15. Скільський та ін., 2005; 16. Скільський, Мелешук, 2006;
17. Хлус та ін., 2006; 18. Леснік, 2006;
19. Матвеев, 2006; 20. Kottelat, Freyhof, 2007; 21. Скільський та ін., 2007;
22. ЧКУ, 2009; 23. Потіш, Великопольський, 2010.

Текст: І. Скільський, Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Йорж Балона

Gymnocephalus baloni
Holcik et Hensel, 1974

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Окунеподібні – Perciformes

Родина
Окуневі – Percidae

Охоронний статус: ЄЧС: V; Bern C: III;
ЧКУ: Неоцінений; ЧКК: NT

Поширення: Басейни Дунаю та Дніпра.

Україна: Поширений в басейні Дніпра, Придунайських лиманах, гирлі Дунаю, басейні Тиси [1].

Середовище існування та особливості біології. Населяє переважно нижні зрідка середні течії рік Закарпатської області [2]. Полюбляє сповільнені ділянки основних русел, ями із пісчаним або глинистим дном.

Статевозрілим стає на 2 році життя. Нереститься в квітні-травні. Живиться переважно донними безхребетними, мальками, ікром.

Сучасний стан. Звичайний для нижніх течій річки Латориця де іноді складає переважну більшість вилову у рибалок – любителів, оскільки активно живиться і каламутній воді.

Фактори загрози. Деградація придатних для оселення і кормових біотопів. Забруднення водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення екології та біології. Заповідання місць концентрації, природоохоронна агітація серед рибалок – любителів, контроль чистоти водойм.

Джерела інформації:

1. Щербуха, 2009, 2. Великопольський, Потіш, 2009; Потіш (неопуб. мат).

Текст: Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Йорж носар

Gymnocephalus acerinus
(Güldenstädt, 1774)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Окунеподібні – Perciformes

Родина
Окуневі – Percinidae

Охоронний статус: ЄЧС: V; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення: Басейни Дністра, Південного Бугу, Дніпра, Дону, Кубані.

Україна: Поширений в басейні Дніпра, Середньому Дністрі, Сіверському Донці, басейні Тиси [1].

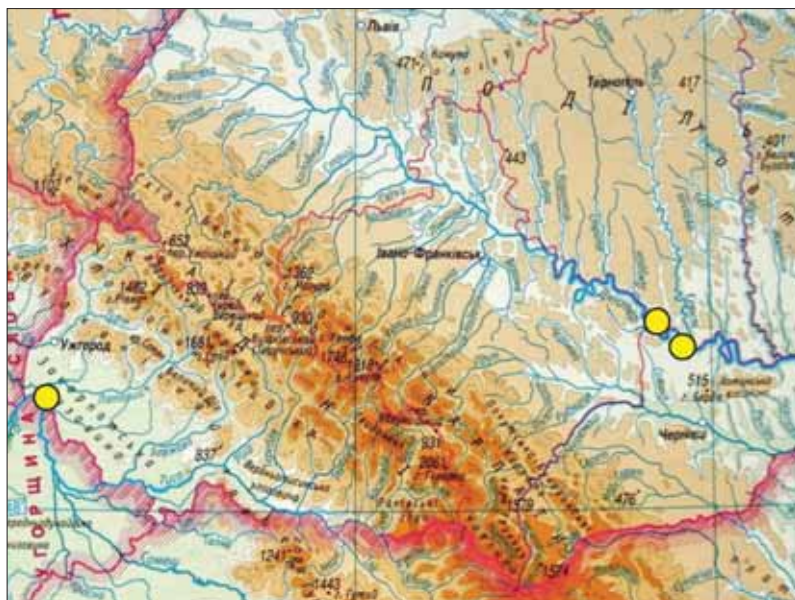
Середовище існування та особливості біології. Населяє переважно нижні зрідка середні течії рік. Живе зграями. Полюбує сповільнені ділянки основних русел, ями із піс-

чаним або глинистим дном [2,3]. Стаєвезрілим стає на 3-4 році життя. Нереститься в квітні – травні при температурі води 8 градусів по Цельсію. Живиться переважно донними безхребетними, личинками комах, мальками риб, ікром.

Сучасний стан. Малочисельний для нижніх течій рік [4]. Зустрічається переважно в нижніх течіях рік Латориця та Тиса, де часто помічався у виловах рибалок – любителів.

Фактори загрози. Деградація придатних для оселення і кормових біотопів. Забруднення водойм.

Рекомендовані заходи охорони. Детальне вивчення екології. Заповідання місць концентрації, природоохоронна агітація, контроль чистоти водойм.

Джерела інформації:

1. Турянін, 1982;
2. Мовчан, 1993;
3. Щербуха, 2009;
4. Великопольський, Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: www.fish.kiev.ua

Йорж смугастий

Gymnocephalus schraetser
(Linnaeus, 1758)

Клас
Променепері риби – Actinopterygii

Ряд
Окунеподібні – Perciformes

Родина
Окуневі – Percidae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ:
Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Ендемік Дунаю і р. Кач-
мія, наявний у естуарії Дунаю.

Україна: На території України впер-
ше виявлений у 1906 році. Населяє
нижні течії рік басейнів Прута, Дні-
стра, Тиси [1].

Середовище існування та особли-
вості біології. Реофільний вид, осі-
лий, зграйний вид річок з чистою,
добре насиченою киснем водою,
піщаним дном з домішкою гальки

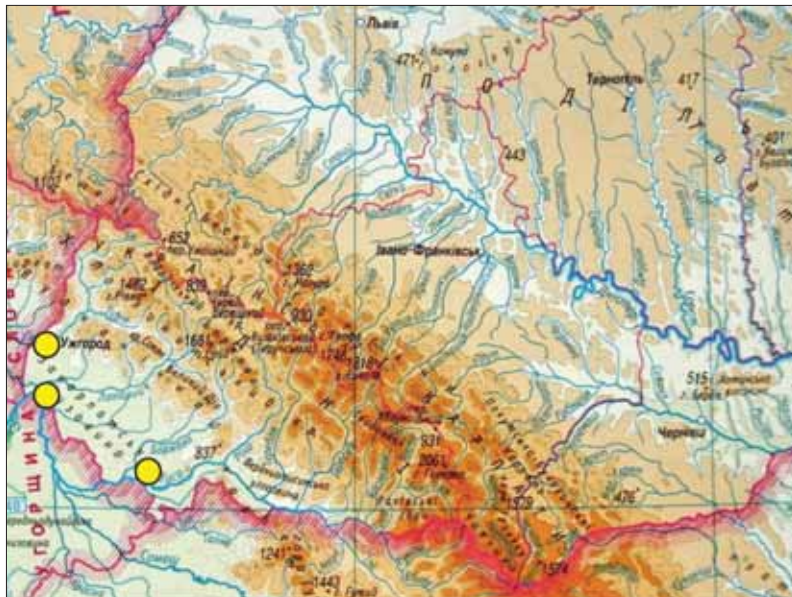
та щебеню [2,3]. Нереститься в квітні
травні, в залежності від ходу весняних
паводків. Плодючість 65-100 тисяч
ікринок. Веде присмерково-нічний
спосіб життя. Дорослі особини жив-
ляться личинками комах, червами, ра-
коподібними, ікромю та мальками риб.
Іноді відловлюються особини понад
15см довжини.

Сучасний стан. На Закарпатті – зви-
чайний вид нижніх течій річок. Багато-
чисельний в основних руслах рік Тиса

[4] Латориця та Уж. Зрідка – в Боржа-
ві. Малочисельний для середніх те-
чій р.Дністер та його приток.

Фактори загрози. Деградація при-
датних для оселення і кормових біо-
топів. Зарегулювання та забруднен-
ня водойм.

Рекомендовані заходи охорони.
Контроль чистоти водойм, деталь-
не вивчення екології. Заповідання
місць нерестових концентрацій, при-
родоохоронна агітація, серед риба-
лок-любителів.

Джерела інформації:

1. Турянін, 1982;
2. Мовчан, 1993;
3. Akos Harka&Petre M. Banarescu, 1999;
4. Щербуха, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: Z. Sallai

Саламандра плямиста

Salamandra salamandra
(Linnaeus, 1758)

Клас
Земноводні – Amphibia

Ряд
Хвостаті земноводні – Caudata

Родина
Саламандрові – Salamandridae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ:
Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Середня та Південна Європа, Північно-Західна Африка (Алжир і Марокко) й Західна Азія до Північно-Західного Ірану на сході [1; 2].

Україна: зустрічається в Карпатах, на Розточчі й Опіллі [1; 3-7]. Карпати – рідкісний.

Середовище існування та особливості біології. Місцями перебування є вологі ділянки гірських лісів. Активна з середини березня до жовтня-листопада [6-8]. Парування триває

з квітня до листопада, яйцеживородіння відбувається через кілька (іноді 9-10) місяців. Кількість личинок, народжених однією самкою від 2 до 71 [6]. Розвиток личинок триває 3-3,5 місяці. Статевозрілими стають у віці 3-4 роки при загальній тривалості життя до 18-19 років. У живленні личинок переважають різноманітні безхребетні [2; 9].

Сучасний стан. Зустрічаються поодинокі особини, зрідка трапляються скупчення. У 1970-х рр. на Закарпатті щільність населення виду складала

2-5 ос./100 м маршруту [2], а в наш час цей показник сягає 5,3 ос./100 м маршруту [10]. За даними різних авторів [5; 11], щільність населення виду на окремих ділянках Українських Карпат сягає 0,1-12,0 ос./100 м маршруту.

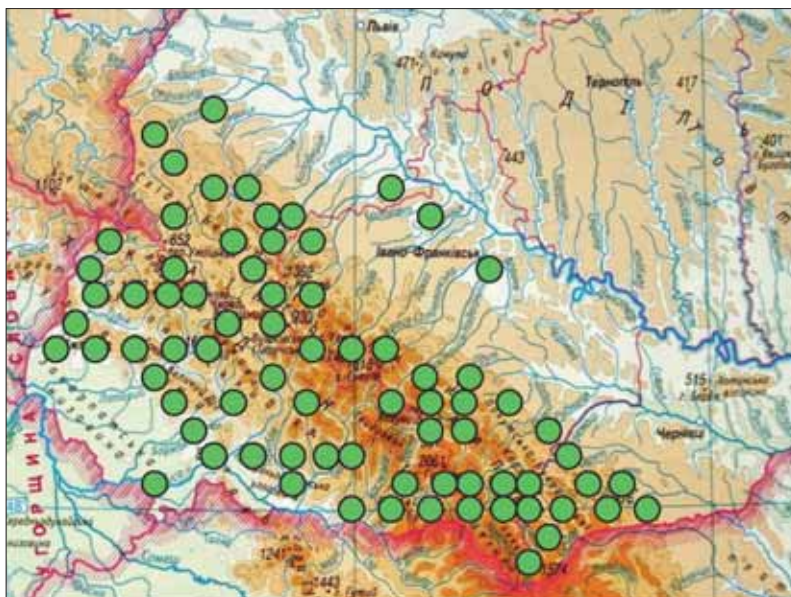
Фактори загрози. Зменшення площ біотопів, придатних для існування виду, забруднення водойм, комерційний відлов [6; 7].

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження господарської та рекреаційної діяльності в місцях наявності значних скупчень дорослих тварин і личинок, інформаційно-просвітницька робота.

Джерела інформації:

1. Кушнирук, 1971; 2. Банников и др., 1977; 3. Щербак, Щербань, 1980; 4. Кузьмин, 1991; 5. Гузій, 1997; 6. Шайтан, 1999; 7. Куртяк, 2004; 8. Писанец и др., 2005; 9. Гринчишин, 2005; 10. Куртяк, Крулько, 2006; 11. Писанець, 2007; 12. Скільський та ін., 2007; 13. Смірнов та ін., 2007; 14. Федонюк, 2007; 15. Литвинчук, 2008; 16. Смірнов, Скільський, 2008.

Текст: Н. Смірнов
Фото: О. Мателешко

Тритон альпійський

Ichtyosaura alpestris
(Laurenti, 1768)

Клас
Земноводні – Amphibia

Ряд
Хвостаті земноводні – Caudata

Родина
Саламандрові – Salamandridae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ:
Вразливий. ЧКК: VU

Поширення. Середня Європа від Іспанії, Італії та Греції на північ до Данії і на схід до Карпат включно [1].
Україна: Карпати й Опілля [2-8].

Середовище існування та особливості біології. Зустрічається в гірських широколистяних, мішаних і хвойних лісах поблизу струмків і озер, а також на полонинах Активний з кінця березня до жовтня [2; 7]. Шлюбний період триває з квітня до початку липня. [2]. Самки відкладають 120-250 ікринок, з яких через

16-26 діб з'являються личинки; метаморфоз відбувається через 3-4 місяці [2; 7]. Статевозрілими стають на другий-третій рік життя [2; 3]. Зимують на суші [2].

Сучасний стан. Рідкісний вид. За результатами досліджень у трьох областях щільність населення в період розмноження досягає 3-7 ос./м² водойми [15].

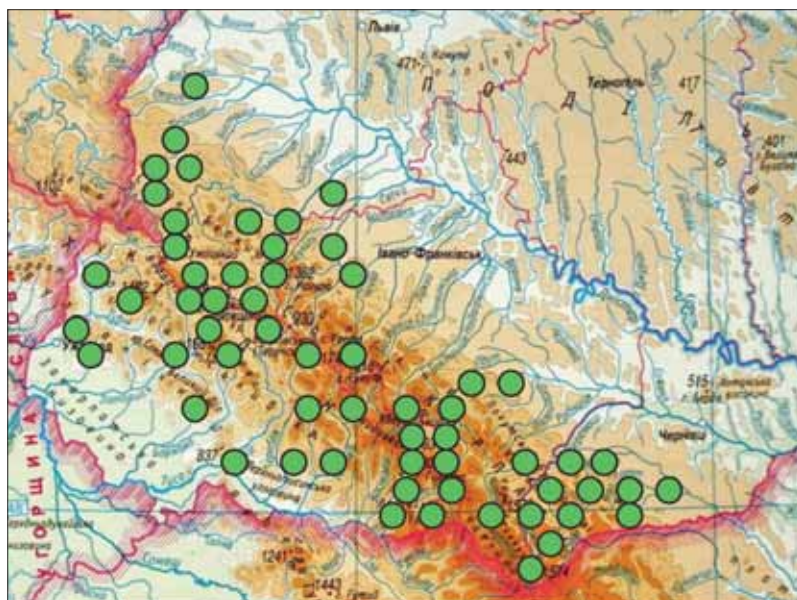
Фактори загрози. Вирубання лісів, забруднення місць перебування

хімічними речовинами, загибель дорослих тритонів і личинок під колесами автомобілів у водоймах на лісових дорогах, раптове весняне похолодання і пересихання водойм [2; 3; 7; 16; 17].

Рекомендовані заходи охорони. Створення на лісових дорогах спеціальних відгалужень із заглибленнями, що слугуватимуть місцями розмноження; заборона на обробку пестицидами ділянок лісів, які межують з водоймами; охорона водойм, де спостерігається масове скупчення тритонів протягом періоду розмноження та розвитку личинок [3; 16].

Джерела інформації:

1. Банников и др., 1977; 2. Щербак, Щербань, 1980; 3. Смирин, Софианиду, 1985; 4. Редкие..., 1988; 5. Тартинов, 1989; 6. Шайтан, 1999; 7. Мисюра и др., 2001; 8. Куртяк, 2004; 9. Писанец и др., 2005; 10. Куртяк, Крулько, 2006; 11. Писанець, 2007; 12. Федонюк, 2007; 13. Смірнов та ін., 2007; 14. Скільський та ін., 2007; 15. Литвинчук, 2008; 16. Гаврилук, 2009.

Н. Смірнов
Фото: Н. Смірнов

Тритон карпатський

Lissotriton montandoni
(Boulenger, 1880)

Клас
Земноводні – Amphibia

Ряд
Хвостаті земноводні – Caudata

Родина
Саламандрові – Salamandridae

Охоронний статус: BernC: II; HD: II і IV;
ЧКУ: Вразливий. ЧКК: NT

Поширення. Ендемік Карпат. Ареал охоплює прикарпатські гірські райони Польщі, Чехії, Словаччини, України та Румунії [1; 2].

Україна: Карпати, Розточчя й Опілля [2-8].

Середовище існування та особливості біології. Поширений на висотах 150-2000 м в гірських лісах, рідше трапляється в субальпійському поясі. Активний з березня-квітня до жовтня-листопада [2; 6]. Вид холодостій-

кий – активних тварин виявляли у водоймах при температурі води 2-4 [2; 4; 9]. Самки відкладають 35-250 ікринок, з яких через 10-15 днів з'являються личинки. Метаморфоз настає через три місяці [2; 9]. Статевозрілими стають на 2-3 рік життя [1; 6]. Зимують на суші [2].

Сучасний стан. Звичайний, чисельний вид земноводних [4; 8-12]. Згідно результатів досліджень, проведених у трьох областях Карпатського регіону, щільність населення виду складає 15-25 ос./м² [20].

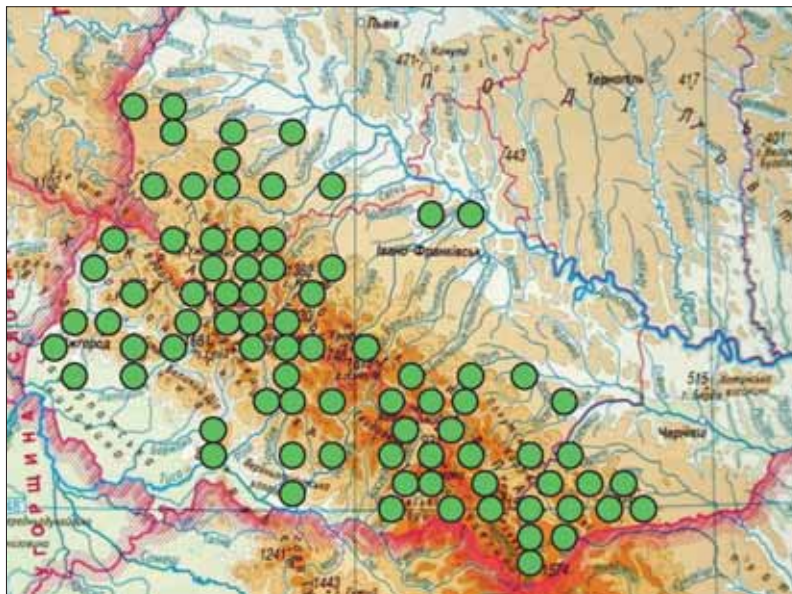
Фактори загрози. Загибель значної кількості дорослих особин і личинок під колесами автомобілів у коліях, що використовуються тваринами для розмноження, раптові весняні похолодання [1; 2; 6; 13].

Рекомендовані заходи охорони. Створення на лісових дорогах спеціальних відгалужень із заглибленнями, що слугуватимуть місцями розмноження, Охорона водойм, де спостерігається масове скупчення тритонів у період розмноження [1; 12; 21].

Джерела інформації:

1. Кушнирук, 1963; 2. Щербак, Щербань, 1980; 3. Редкие..., 1988; 4. Татарин, 1989; 5. Заброда, 1993; 6. Шайтан, 1999; 7. Мисюра и др., 2001; 8. Горбань та ін., 2002; 9. Куртяк, 2004; 10. Писанец и др., 2005; 11. Гринчишин, 2005; 12. Куртяк, Крулько, 2006; 13. Писанець, 2007; 14. Федонюк, 2007; 15. Смірнов та ін., 2007; 16. Скільський та ін., 2007; 17. Коцержинська, 2008; 18. Литвинчук, 2008; 19. Гаврилюк, 2009; 20. ЧКУ; 2009; 21. Смирнов, Скільський, 2011.

Текст: Н. Смірнов
Фото: О. Мателешко

Тритон дунайський

Triturus dobrogicus
(Kiritzescu, 1903)

Клас
Земноводні – Amphibia

Ряд
Хвостаті земноводні – Caudata

Родина
Саламандрові – Salamandridae

Охоронний статус: IUCN: NT; ERL: NT; BernC: II; HD: II; ЧКУ: Вразливий. ЧКК: NT

Поширення. Віденська, Паннонська та Нижньодунайська низовини, дельта р. Дніпро [1].

Україна: Рівнинна частина Закарпаття, дельта Дунаю (Одеська область) і дельта Дніпра (Херсонська та Миколаївська області) [1; 2].

Середовище існування та особливості біології. Пов'язаний із заплавними біотопами [2–4]. У межах Закарпаття зустрічається на висотах до 125–150 м. [2; 4; 5]. Навесні перша

поява припадає на березень, розмноження розпочинається через тиждень і триває до травня–червня. Самки відкладають 100–200 ікринок, [2; 4]. Ембріональний розвиток триває близько двох тижнів, личинковий (разом з ембріональним) – приблизно 2–3 місяці, метаморфоз відбувається в липні–жовтні (основна частина молодих особин з'являється в серпні–вересні). Відомі знахідки неотенічних личинок [1; 4]. Статевозрілими стають у віці близько 2 років при загальній тривалості життя – до 10 [4]. Зимують у сховках на суші.

Основу раціону складають різноманітні безхребетні: ракоподібні, комахи, черви та молюски; відомі випадки канібалізму [2; 4].

Сучасний стан. На території рівнинного Закарпаття є доволі звичайним у характерних біотопах [6]. Місцями відносна чисельність може сягати 5–12 [3] і навіть до 60 [8] ос./100 м або 0,02–1,00 ос./м² водойми [3].

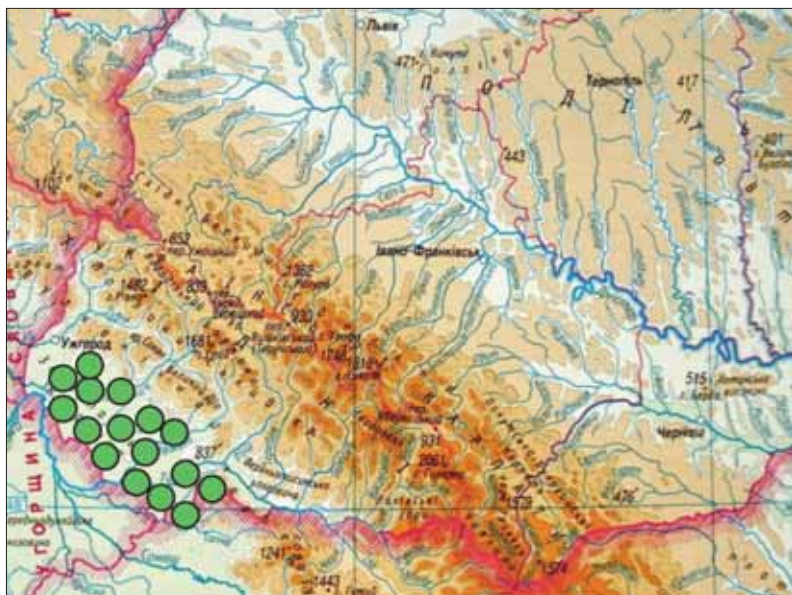
Фактори загрози. Трансформація місць перебування: висушування заболочених ділянок та надмірна евтрофікація водойм.[1; 2; 4].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження водойм шляхом заборони на їх осушування та забруднення; створення об'єктів природно-заповідного фонду в місцях, де чисельність виду доволі значна [1; 4; 7; 8].

Джерела інформації.

1. Литвинчук, 1998; 2. Земноводні та плазуни..., 1999; 3. Литвинчук, Боркин, 2002; 4. Куртяк, 2004; 5. Писанец и др., 2005; 6. Куртяк, Межжерин, 2005; 7. Писанець, 2007; 8. Литвинчук, Боркин, 2009.

Н. А. Смірнов
Фото: G. Katalin

Кумка жовточерева

Bombina variegata
(Linnaeus, 1758)

Клас
Земноводні – Amphibia

Ряд
Безхвості земноводні – Anura

Родина
Кумкові – Bombinatoridae

Охоронний статус: BernC: II; HD: II і IV; ЧКУ: Вразливий. ЧКК: VU

Поширення. Західна, Центральна і Південна Європа (за винятком Піренейського півострова і Південної Греції) [1; 2].

Україна: Карпати та прилеглі частини Закарпаття і Передкарпаття [2–4].

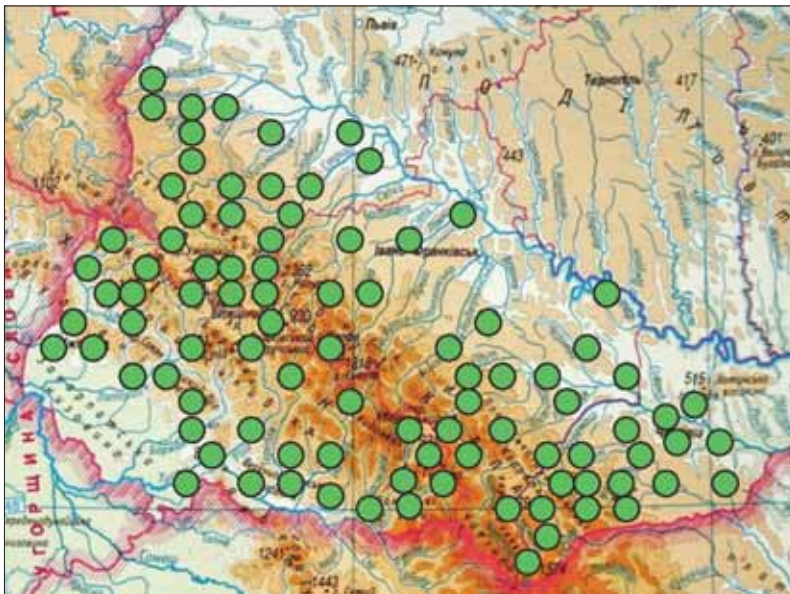
Середовище існування та особливості біології. Мешкають у різних типах водойм; уникають сухих та сонячних місць [3; 4]. Перевагу надають невеликим тимчасовим водо-

ймам антропогенного походження [5]. Навесні активні з березня. Через кілька днів приступають до процесу розмноження. Одна самка відкладає до 200–300 ікринок порціями по 10–30 шт.. Через 5–12 діб з'являються пуголовки, які закінчують метаморфоз через 2–2,5 місяці. Статевозрілими стають на третьому році життя. Загальна тривалість життя може сягати 15 років [4]. Живляться комахами й іншими безхребетними. Зимівля починається наприкінці вересня – на початку листопада.

Сучасний стан. Один із найбільш звичайних видів земноводних Українських Карпат [3; 5; 6], який відрізняється значною екологічною пластичністю [7]. У наш час середня щільність населення виду в Українських Карпатах сягає 55,9 ос./100 м² водойми [5].

Фактори загрози. Негативний вплив мають забруднення й осушення водойм, меліорація, бетонування берегів, загибель тварин під колесами автомобілів [3; 5; 12].

Рекомендовані заходи охорони. Моніторинг стану популяцій, охорона місць масового скупчення тварин.

Джерела інформації.

1. Банников, 1977; 2. Щербак, Щербань, 1980; 3. Земноводні та плазуни..., 1999; 4. Решетило, 2001; 5. Куртяк, 2004; 6. Гринчишин, 2005; 7. Писанець и др., 2005; 8. Писанець, 2007; 9. Федонюк, 2007; 10. Смірнов та ін., 2007; 11. ЧКУ, 2009; 12. Смірнов, Скільський, 2010.

Текст: Н. Смірнов
Фото: О. Мателешко

Жаба прудка

Rana dalmatina
Fitzinger, 1839

Клас
Земноводні – Amphibia

Ряд
Безхвості земноводні – Anura

Родина
Жабові – Ranidae

Охоронний статус: BernC: II; HD: IV;
ЧКУ: Зникаючий. ЧКК: NT

Поширення. Західна й Середня Європа на північ до Данії та Південної Швеції [1–3].

Україна: Закарпатська, Чернівецька і південь Вінницької областей [2–9].

Середовище існування та особливості біології. Характерними місцями перебування є розріджені ділянки широколистяних лісів. [2; 10]. Для розмноження тварини використовують невеликі водойми з по-

вільною течією або без неї [2]. Навесні з'являються в березні і незабаром приступають до парування та відкладання ікри. Самка відкладає 700–1400 ікринок невеликими порціями по 15–30 шт. [2; 11]. Личинки з'являються через 10–14 діб, а метаморфоз відбувається через 55 діб. Статевозрілими стають на четвертому році життя [2] при загальній тривалості життя понад 7 років [5]. Зимують у намулі [5; 11]. Основу раціону складають твердокрилі, рідше зустрічаються двокрилі [2; 5; 11].

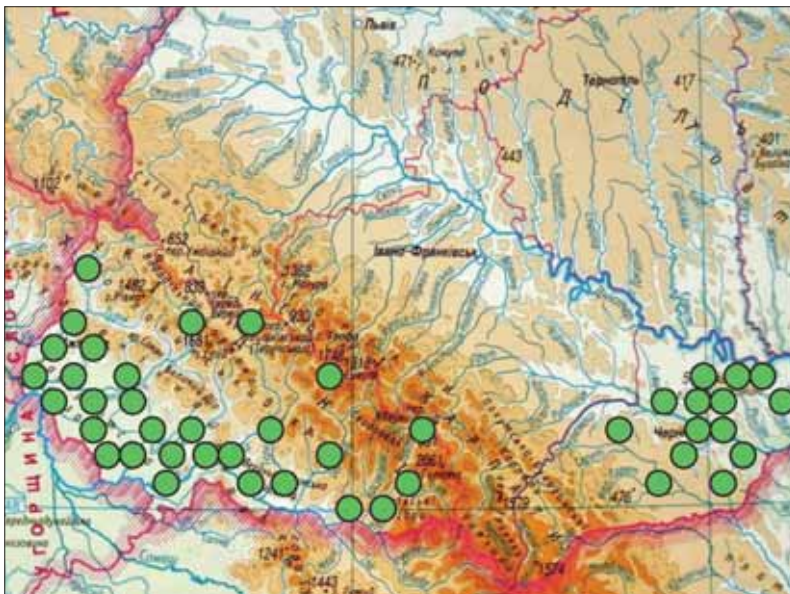
Сучасний стан. Рідкісний вид. Протягом останніх десятиліть щільність населення на території рівнинного Закарпаття скоротилася майже в чотири рази. У межах Буковини раніше рідкісний [13], тепер відносно звичайний вид земноводних [7; 14].

Фактори загрози. Розчищення вирубок та розорювання земель, забруднення та пересихання водойм [2; 10; 16; 17].

Рекомендовані заходи охорони. Моніторинг стану популяцій, обмеження лісгосподарської діяльності в місцях вияву значних скупчень дорослих тварин і личинок.

Джерела інформації.

1. Андреев, 1953; 2. Полушина, Кушнирук, 1963; 3. Банников и др., 1977; 4. Щербак, Щербань, 1980; 5. Редкие..., 1988; 6. Кузьмин, 1999; 7. Писанец и др., 2005; 8. Куртяк, 2004; 9. Писанец, 2007; 10. Ремінний, 2007; 11. Скільський та ін., 2007; 12. Смирнов, 2007; 13. Писанец, Ремінний, 2008; 14. Смирнов, 2008; 15. Смирнов, 2008; 16. Смирнов, 2009; 17. ЧКУ, 2009.

Текст: Н. Смирнов
Фото: О. Мателешко

Черепаша болотяна

Emys orbicularis
(Linnaeus, 1758)

Клас
Плазуни – Reptilia

Ряд
Черепаша – Testudines

Родина
Прісноводні черепахи – Emydidae

Охоронний статус: IUCN: LR/nt; ЄЧС: NT; BernC: II; HD: II і IV; ЧКК: NT

Поширення. Південна і Центральна Європа, Західна Азія та Північно-Західна Африка [1; 2].

Україна: Зустрічається на всій території, крім власне гірських районів [3–7].

Середовище існування та особливості біології. Характерними місцями перебування виду є стоячі водойми, стариці річок, меліоративні канали, озера, ставки, болота у передгір'я вище 350 м. піднімається

рідко [6]. Навесні пробуджуються наприкінці березня – в середині квітня. Парування відбувається невдовзі після пробудження, шлюбний період триває близько двох тижнів. Через місяць (кінець травня – червень) самки у вириті на березі водойми ямки відкладають 6–12 яєць, з яких у серпні–вересні з'являються молоді особини. Статевозрілими стають на 9–10 році життя [6; 7]. Зимують на дні водойм. Живляться переважно водними безхребетними, рідше рослинами, молюсками, рибою і земноводними.

Сучасний стан. У власне гірській частині вид зустрічається рідко. Так, у 1970-х рр. на окремих ділянках рівнинного Закарпаття спостерігали до 5–8 ос./км маршруту [6]. У 1980-х рр. у басейні р. Тиса обліковували 1 ос./км маршруту та 2 ос./1,5 га площі водойми [8].

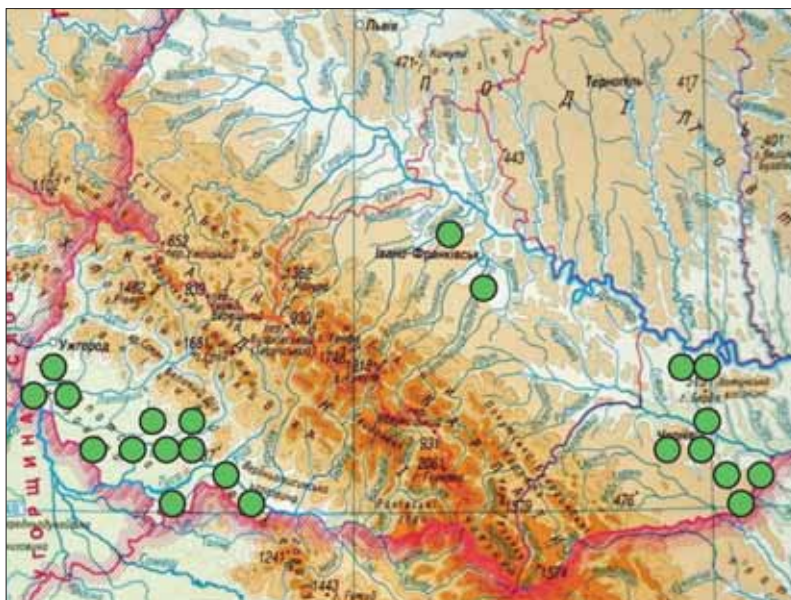
Фактори загрози. Деградація екосистем внутрішніх водойм під дією антропогенного впливу, незаконне вилучення черепах із природи для тераріумного утримання [7].

Рекомендовані заходи охорони. Збереження місць перебування виду від знищення та забруднення, контроль і недопущення незаконного вилучення тварин.

Джерела інформації.

1. Тарашук, 1959; 2. Щербак, 1966; 3. Татаринів, 1973; 4. Банников и др., 1977; 5. Щербак, Щербань, 1980; 6. Щербань, 1989; 7. Земноводні та плазуни..., 1999; 8. Кузьмін, Семенов, 2006.

Текст: Н. Смірнов
Фото: Н. Смірнов

Ящірка зелена

Lacerta viridis
(Laurenti, 1768)

Клас
Плазуни – Reptilia

Ряд
Лускаті – Squamata

Родина
Ящіркові – Lacertidae

Охоронний статус: BernC: II; HD: IV;
ЧКУ: Вразливий. ЧКК: NT

Поширення. Середня та Південна Європа, північно-західна частина Малої Азії [1].

Україна: Переважно Правобережний степ і лісостеп, північна межа ареалу проходить через Тернопільську, Хмельницьку, Вінницьку та південь Київської областей, на Лівобережжі відомо кілька ізольованих знахідок [2; 3].

Середовище існування та особливості біології. Зустрічається в сухих

сонячних місцях, Навесні з'являється в березні – на початку квітня при температурі повітря понад 15 °С. Розмноження розпочинається у другій половині квітня – травні, яйця (5–18) відкладають у червні–липні в ямки, вириті в землі. Молоді ящірки з'являються через два місяці, у другій половині липня – на початку серпня. Статевозрілими стають на третьому році життя. Живляться переважно комахами. Період активності триває до кінця вересня – початку жовтня. Зимують у норах, порожнинах у землі [2; 4–8].

Сучасний стан. Рідкісний вид. У другій половині 1970-х рр. щільність населення в рівнинній частині Закарпаття складала 1–14 ос./100 м маршруту [7]; інформація щодо сучасного стану виду в регіоні відсутня. Зустрічається локально в басейні Дністра, відомі поодинокі знахідки в межах Передкарпаття [9]; тут, імовірно, рідкісний вид.

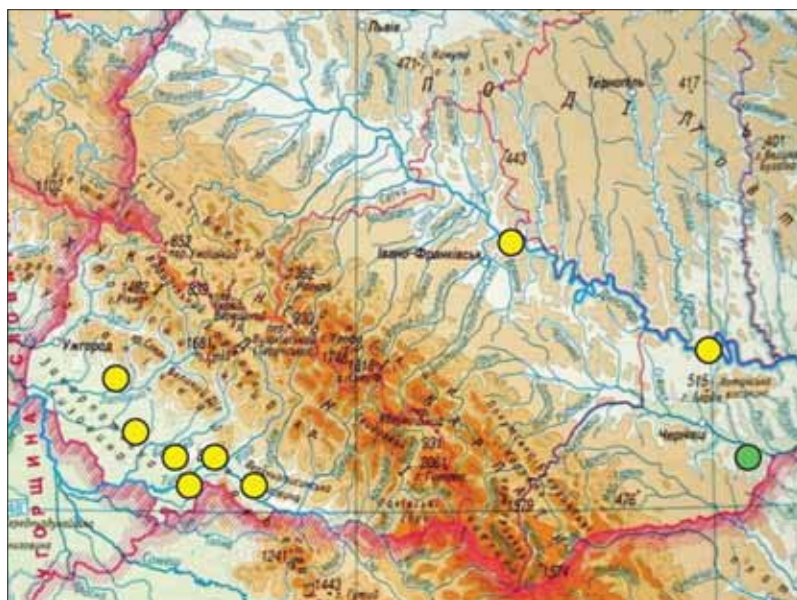
Фактори загрози. Зміна ландшафту внаслідок його окультурення [2; 7; 8].

Рекомендовані заходи охорони. Виявлення, вилучення з господарської діяльності й охорона місць поселення особин виду, заборона вилову ящірок, просвітницька робота серед населення [8].

Джерела інформації.

1. Тарашук, 1959; 2. Щербань, 1972; 3. Татаринів, 1973; 4. Банников и др., 1977; 5. Щербак, Щербань, 1980; 6. Земноводні та плазуни..., 1999; 7. Булахов та ін., 2007; 8. ЧКУ, 2009; 8. Волуца, Волуца, 2010.

Текст: Н. Смірнов
Фото: Н. Смірнов

Мідянка звичайна

Coronella austriaca
(Laurenti, 1768)

Клас
Плазуни – Reptilia

Ряд
Лускаті – Squamata

Родина
Вужеви – Colubridae

Охоронний статус: BernC: II; HD: IV;
ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Майже вся Європа (за винятком Ірландії, більшої частини Англії, півночі Скандинавського та півдня Піренейського півостровів і деяких островів Середземного моря, включаючи Крит і Кіпр) до Західного Казахстану, північної частини Малої Азії, Кавказу та Північного Ірану на сході й південному сході [1; 2].

В Україні: Спорадично по всій території [3–10].

Середовище існування та особливості біології. Населяє лісові біото-

пи до висоти 1380 м [10; 11]. Зазвичай активна з кінця квітня – початку травня до першої половини жовтня [11]. Денна тварина [10]. Парування відбувається наприкінці квітня – у травні. Яйцеживородна, народжує в серпні – вересні [11]. Статевозрілими молоді мідянки стають на 3–4 році життя. [10; 11]. Живляться переважно ящірками, мишоподібними гризунами, землерийками, пташенятами горобиних птахів, земноводними, крупними ко-

Сучасний стан. Рідкісний вид. У 1970-х рр. щільність населення на Закарпатті складала близько 1 ос./2–6 км маршруту [11]. У другій половині 1980-х рр. у гірській частині Буковини реєстрували 0,2–0,5 ос./га [12], а наприкінці 1990-х – 0,1 ос./га [13; 14].

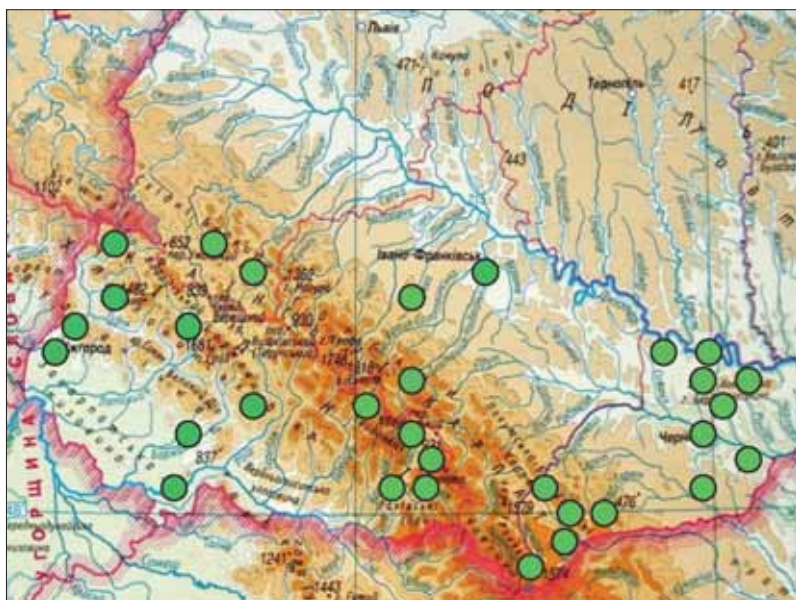
Фактори загрози. Антропогенна трансформація і знищення місць перебування, пряме переслідування людиною внаслідок помилкового уявлення про отруйність мідянки [14].

Рекомендовані заходи охорони. Виявлення, вилучення з господарської діяльності й охорона місць поселення особин виду, просвітницька робота серед населення.

Джерела інформації.

1. Тарашук, 1959; 2. Щербак, 1966; 3. Тараринов, 1973; 4. Банников и др., 1977; 5. Щербак, Щербань, 1980; 6. Приходская, Москаленко, 1989; 7. Земноводні та плазуни..., 1999; 8. Доценко, 2003; 9. Чередарик, 2003; 10. Кузьмин, Семенов, 2006; 11. Скільський та ін., 2007; 12. Гринчишин, 2007; 13. Гринчишин, 2008; 14. Котенко та ін., 2008.

Текст: Н. Смірнов
Фото: О. Мателешко

Полоз лісовий

Zamenis longissimus
(Laurenti, 1768)

Клас
Плазуни – Reptilia

Ряд
Лускаті – Squamata

Родина
Вужеви – Colubridae

Охоронний статус: BernC: II; HD IV;
ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Від Північно-Східної та Східної Іспанії через Центральну й Південну Європу до північної частини Малої Азії, Кавказу та Північного Ірану [1; 2].

Україна: Сучасні знахідки відомі в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Миколаївській, Тернопільській, Хмельницькій областях; раніше спостерігали у Вінницькій, Кіровоградській, Одеській і Чернівецькій областях [3–11].

Середовище існування та особливості біології. Зустрічається переважно в передгір'ях із розрідженим буковим лісом і чагарниками [4; 8]. Термофільний вид, навесні з'являється після прогрівання повітря до 19–21°C. Парування відбувається у травні–червні, яйця (4–10 штук) самка відкладає в червні–липні. Молоді особини з'являються через 4–6 тижнів. Статева зрілість настає на третьому році життя. Активні вдень, добре лазять по деревах. Живляться гризунами, рідше

птахами [1; 4]. У жовтні ховаються на зимівлю [4].

Сучасний стан. Дуже рідкісний вид. Окремих особин знаходили в Івано-Франківській і Львівській областях [7–9]. Раніше на Закарпатті відмічали місцями до 2–3 ос. на 1 км маршруту [4; 5]. На Буковині полозів знаходили в 1950-х рр. [3], сучасні достовірні знахідки відсутні.

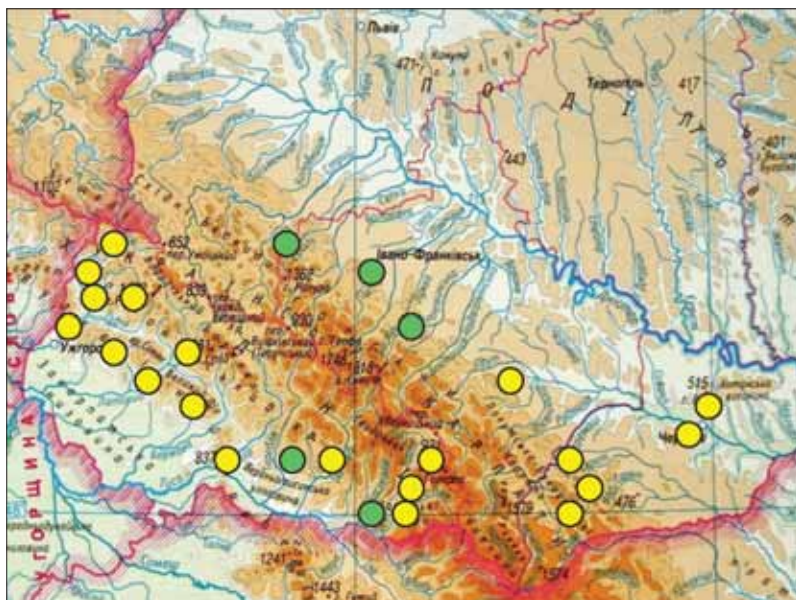
Фактори загрози. Антропогенна трансформація біотопів, пряме переслідування і знищення людиною [5].

Рекомендовані заходи охорони. Виявлення місць поселення виду і взяття їх під охорону з повним вилученням із природокористування, просвітницька робота серед населення.

Джерела інформації.

1. Никитенко, 1959б; 2. Банников и др., 1977; 3. Щербак, Щербань, 1980; 4. Даревський, Орлов, 1988; 5. Редкие..., 1988; 6. Земноводні та плазуни..., 1999; 7. Загороднюк, 2003; 8. Гринчишин, 2006; 9. Скільський та ін., 2007; 10. Гринчишин, Федонюк, 2007; 11. Біляков, Таращук, 2008; Гринчишин, 2008.

Текст: Н. Смірнов
Фото: О. Мателешко

Лелека чорний

Ciconia nigra
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Лелекоподібні – Ciconiiformes

Родина
Лелекові – Ciconiidae

Охоронний статус: BernC: III; BonnC: I; BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Лісова смуга Центральної та Східної Європи, Азія, Південна Африка.

Україна: Полісся, Карпати [1].

Середовище існування та особливості біології. Населяє старі високостовбурні ліси з порівняно густим підліском, розташовані неподалік від заболочених ділянок, вологих луків і річкових долин. Живиться ри-

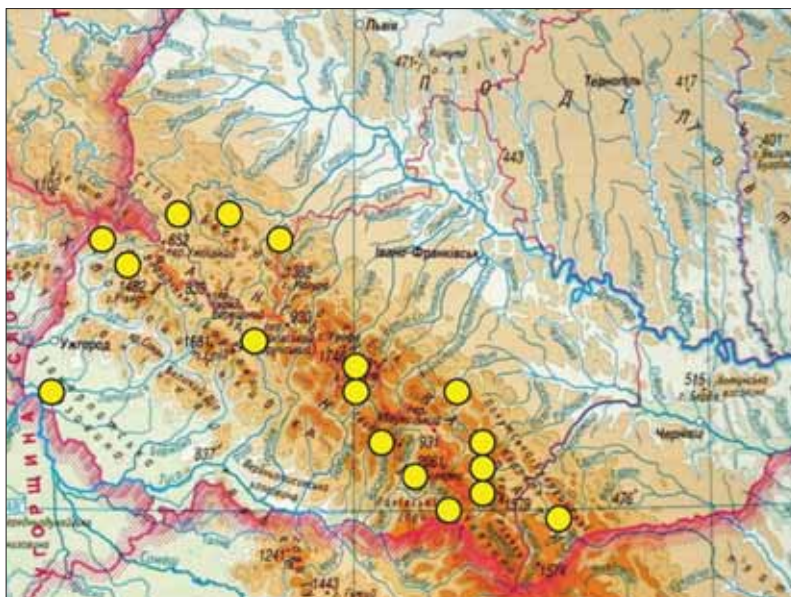
бою, земноводними, комахами, зрідка дрібними гризунами.

Сучасний стан популяцій. Закарпаття – гніздиться, як в західній так і в східній частинах області. відомі випадки гніздування на Закарпатській рівнині [1]. Прикарпаття – Населяє Бескиди де спостерегається тенденція до стабілізації кількості гніздових пар [5]. Буковина - По всій території Чернівецької області. На гніздуванні та в репродуктивний період виявля-

ний головним чином у межах Хотинської височини і в Буковинському Передкарпатті [2].

Фактори загрози. Суцільне вирубування лісів, зокрема ділянок дерев із гніздами, меліорація, іноді – пряме переслідування людиною.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно провести детальне обстеження характерних місцеперебувань виду й організувати довкола нововиявлених та вже відомих гнізд спеціальні охоронні зони.

Джерела інформації:

1. Годованець, 2006; 2. Луговой, Потіш, 1998; 3. Луговой, Потіш, 2004; 4. Бокотей, Дзюбенко, 2005; 5. Фесенко, Бокотей, 2002.

Скопа

Pandion haliaetus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Скопові – Pandionidae

Охоронний статус: BernC: III; BonnC: II; BD: I; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: EN

Поширення. Ареал охоплює всі континенти крім Антарктиди, Південної Америки, частини Африки.

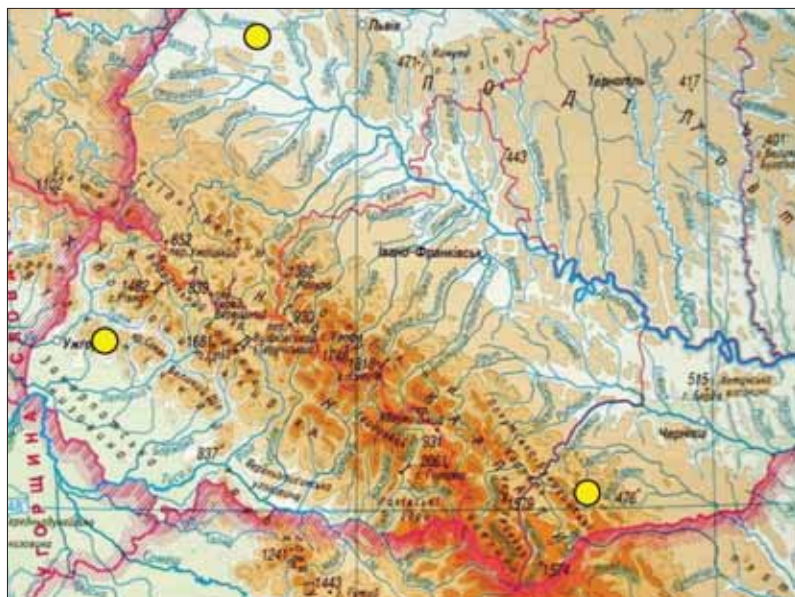
Україна: Вся територія країни.

Середовище існування та особливості біології. Гніздиться поблизу великих річок, озер, водосховищ і ставків. Живиться переважно рибою на яку активно полює.

Сучасний стан. Буковина – зустрічається спорадично по всій території Прут-Дністровського межиріччя. Окремі особини під час міграції можуть проникати в Буковинське Передкарпаття, а іноді (післягніздовий період) залітати неглибоко в гірську частину [1, 2]. Прикарпаття – рідкісний пролітний вид [3]. Закарпаття – під час сезонних перельотів переважно на весні зустрічаються полюючи особини на риборозплідних ставах передгір'я. Зрідка вздовж р. Тиса [4-6].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування, пряме знищення птахів людиною. Відсутність кормової бази.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно провести детальне обстеження потенційних характерних місць гніздування виду й організувати довкола ново виявлених спеціальні охоронні зони. Створення орнітологічних заказників в місцях систематичних перельотів.

Джерела інформації:

1. Скильський, 1990а; 2. Годованець, Скильський, Бундзяк, Васін, 1992; 3. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006; 4. Скильський і ін., 2005; 5. Мателешко О., Мателешко Ю., 2008; 6. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: М. Baird

Шуліка чорний

Milvus migrans
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Яструбині – Accipitridae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC: II; BonnC: I,II; CITES: I,II; BD: I; ЄЧС: VU; ЧКУ: VU

Поширення. Західна Європа, Закарпаття, Північна Африка, Мала Азія [2]. Україна – західні райони Полісся, Лісостепу й Прикарпаття [1].

Україна: Як гніздовий вид був характерний для Закарпатської, Львівської, Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Черкаської та Чернігівської областей.

Середовище існування та особливості біології. Селиться в мішаних

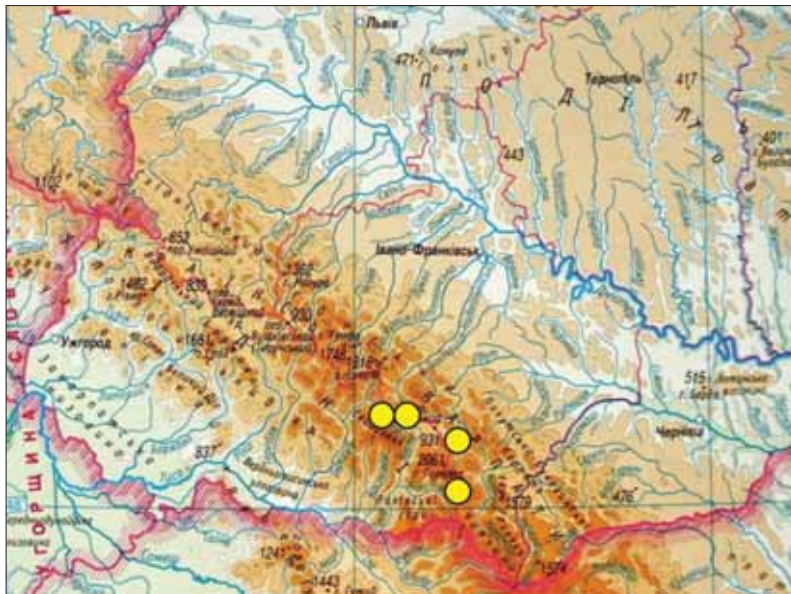
лісах, які межують із відкритим ландшафтом. Перелітний. Статева зрілість настає на 3-му році життя. Полює на дрібні хребетні тварини, яких відшуковує у вологих місцях.

Сучасний стан. Невідомий. У минулому в Карпатах неодноразово виявлений у передгірній частині: долин річок на р. Уж до с. Перечин, р. Латориця до Сваляви, р. Боржава до с. Кушниця [3].

Фактори загрози. Зміна вікової структури лісових масивів долин рік. відсут-

ність придатних місць для гніздування. Знищення птахів людиною.

Рекомендовані заходи охорони. При виявленні гнізд – створення охоронних зон навколо них. Зменшення фактору турбування з боку людини.

Джерела інформації:

1. Страутман, 1954; 2. The EBSS Atlas., 1997; 3. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: Benjamint

Зміїд

Circaetus gallicus
(Gmelin, 1788)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Яструбині – Accipitridae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: I, II; BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Ареал виду охоплює Південну Євразію та Північну Африку.

Україна: Гніздиться переважно на Поліссі та лісостепу. Рідкісний для Карпат та Криму.

Середовище існування та особливості біології. Гніздиться у старих високостовбурних лісах, де селиться на їх околицях [1]. Живиться переважно плазунами та земноводними.

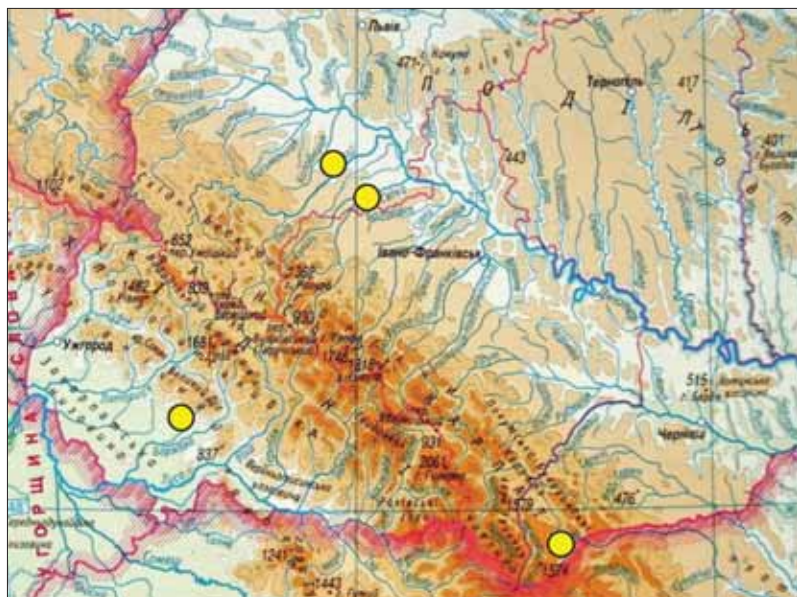

Сучасний стан. Буковина – виявлений тільки в єдиному місці Буковинських Карпат, проникає в гори до висоти 1000м н. р. м. [2]. Прикарпаття – гніздиться в Beskidaх, а також в Горганах. Закарпаття – Виявлений у верхній течії р. Тиса поблизу смт. Рахів [1] і в ур. „Оток” поблизу с. Квасово Берегівського р-ну [3, 4].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування (вирубання старих деревостанів), рекреація, як фактор турбу-

вання, пряме знищення птахів людиною.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно провести детальне обстеження гніздових локалітетів та потенційних характерних місць гніздування виду й організувати довкола наявних та нововиявлених гнізд, спеціальні охоронні зони.

Джерела інформації:

1. Луговой, 1988; 2. Скильский, 1990а;
3. Башта, 2003; 4. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: Orchi

Орел-карлик

Hieraetus pennatus
(Gmelin, 1788)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Яструбині – Accipitridae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: I, II; BD: I; ЧКК: NT

Поширення. Ареал виду охоплює Євразію – помірний пояс, Австралію та Екваторіальну Африку.

Україна: Гніздиться переважно в лісостепу та передгір'ях Карпат. Рідкісний для Карпат та Криму [1].

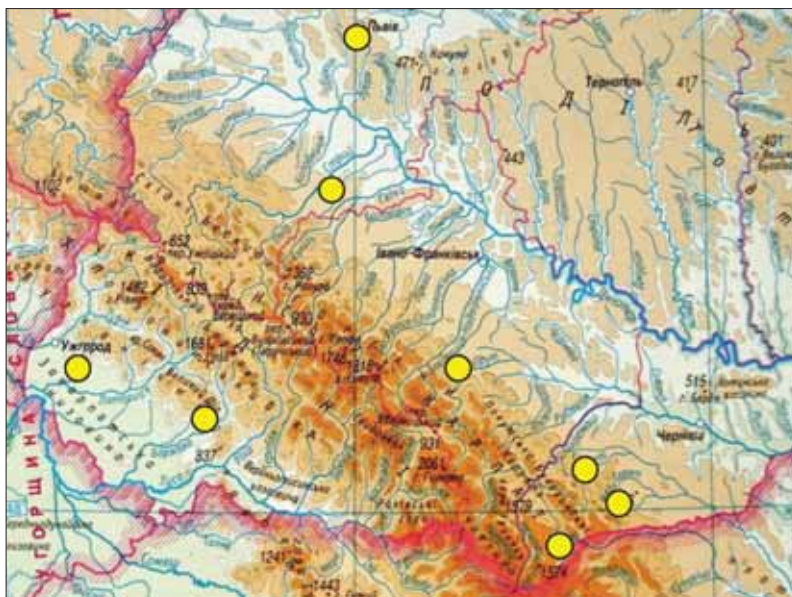
Середовище існування та особливості біології. Прилітає на гніздування в квітні. Гнізда будує у кроні старих дерев. Живиться переважно гризунами та птахами середніх розмірів.

Сучасний стан. Буковина – передгірська ландшафтні зони Чернівецької області (як правило, ліси “дністровських стінок”, острівні ліси та долина р. Сірет і притоки), заходить неглибоко в гори [2, 3]. Прикарпаття – передгірська частина, рідше в горах. Закарпаття – спостерігався в ур. “Оток” та ур. “Переш” у травні 2003 р. Більш характерний для лісових масивів передгірської частини області [4].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для

гніздування (вирубання старих деревостанів), пряме знищення птахів людиною.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно провести детальне обстеження гніздових локалітетів та потенційних характерних місць гніздування виду й організувати довкола наявних та ново виявлених гнізд спеціальні охоронні зони.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 2009; 2. Скильський, 1990; 3. Годованець, Скильський, Бундзяк, Васін, 1992; 4. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш

Фото: Chandina Crunadasa

Підорлик малий

Aquila pomarina
C.L.Brehm, 1831

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Яструбині – Accipitridae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: I, II; BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Ареал складається із трьох частин у Європі, Малій та Південній Азії.

Україна: Правобережна частина країни, центральна та північна частина Лівобережжя [1].

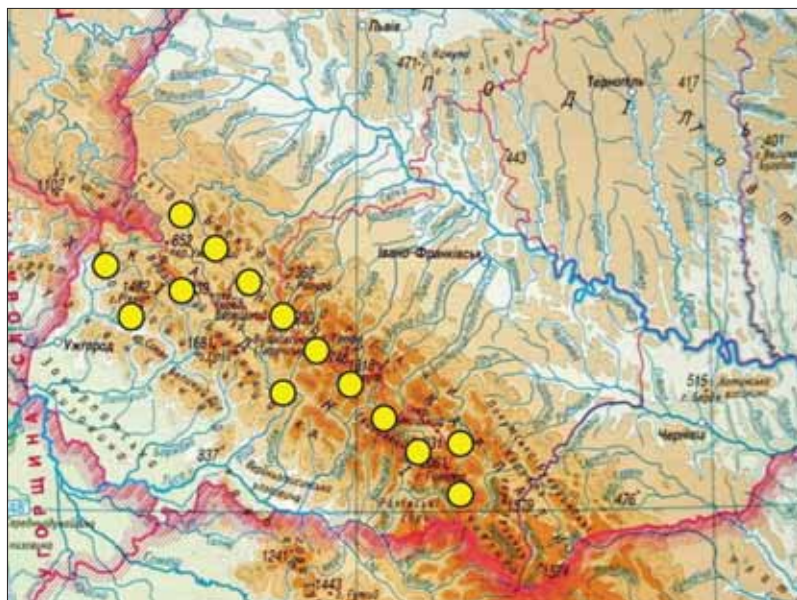
Середовище існування та особливості біології. Гніздиться у старих високостовбурних лісах поблизу різноманітних водойм, заболочених ділянок. Полює в долинах рік, високо-

гірних луках. Живиться ссавцями, птахами, рептиліями.

Сучасний стан. Буковина – найбільша кількість зустрічей зафіксована в районі Хотинської височини та в межах Буковинського Передкарпаття. Прикарпаття – гніздиться переважно в Карпатах. Найбільша кількість гніздових пар спостерігається в Бескидах [2, 3]. Закарпаття – найбільше знахідок походить з Західного Закарпаття, де він систематично спостерігається в басейнах річок Уж і Тур'я [2, 3].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування (вирубання старих деревостанів), рекреація, як фактор турбування, пряме знищення птахів людиною.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно провести детальне обстеження гніздових локалітетів та потенційних характерних місць гніздування виду й організувати довкола наявних та ново виявлених спеціальні охоронні зони.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 2009; 2. Скильський, 1990; 3. Годованець, Скільський, Бундзяк, Васін, 1992; 4. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: М. Еней

Беркут

Aquila chrysaetos
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Яструбині – Accipitridae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: I, II; BD: I; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: CR

Поширення. Північна Америка, Європа.

Україна: Карпати.

Середовище існування та особливості біології. Гніздиться у старих високостовбурних лісах та скелястих ділянках високогір'я Карпат. Живиться ссавцями та птахами. Статевої зрілості досягає на 4-5 році [1].

Сучасний стан. Буковина – Окрім власне гірської частини, припуска-

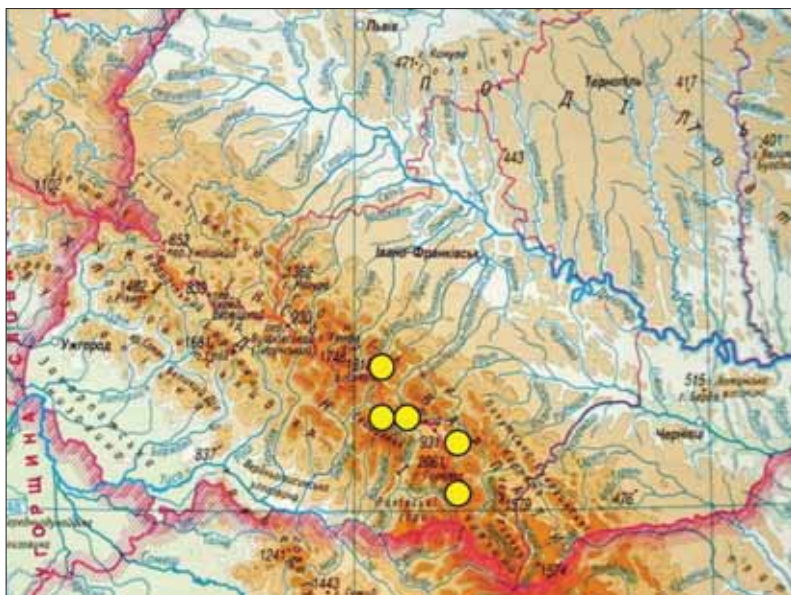

ємо можливість гніздування виду на північному-сході Хотинської височини поблизу Дністра та на прилеглих ділянках. Прикарпаття – гніздиться вздовж кордону з Польщею в Турківському та Старосамбірському районах, а також в Горганах [4, 6]. Закарпаття – відомості про спостереження беркута стосуються різних районів області [2, 4, 5, 7]. Один локалітет імовірного гніздування цього виду, розташований у Рахівському р-ні. Згідно з даними Б. Годованця [6], кар-

патська популяція нараховує близько 10 пар.

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування (вирубування старих деревостанів), рекреація, як фактор турбування, пряме знищення птахів людиною.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно провести детальне обстеження гніздових локалітетів та потенційних характерних місць гніздування виду й організувати довкола наявних та ново виявлених спеціальні охоронні зони. Повна заборона відвідування гніздових територій.

Джерела інформації:

1. ЧКУ, 2009; 2. Луговой, 1988; 3. Скильський, 1990; 4. Годованець, Скильський, Бундзяк, Васін, 1992; 5. Боднар, 1993; 6. Годованець, 2003; 7. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: I. Lorincz

Сапсан

Falco peregrinus
Tunnsrall 1771

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Соколові – Falconidae

Охоронний статус: Bern: II; Bonn: I,II;
ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: CR

Поширення. Поширений на всіх континентах, окрім Антарктиди.

Україна: Три підвиди: звичайний, кавказький і тундровий сапсани: перші два рідкісні гніздові птахи, останній зустрічається на перельотах [2].

Середовище існування та особливості біології. Гніздовий вид східної частини Українських Карпат [1]. Селиться в старих лісах поблизу відкритих просторів, у заплавах річок. Гніздиться на скелях, урвищах, рідше

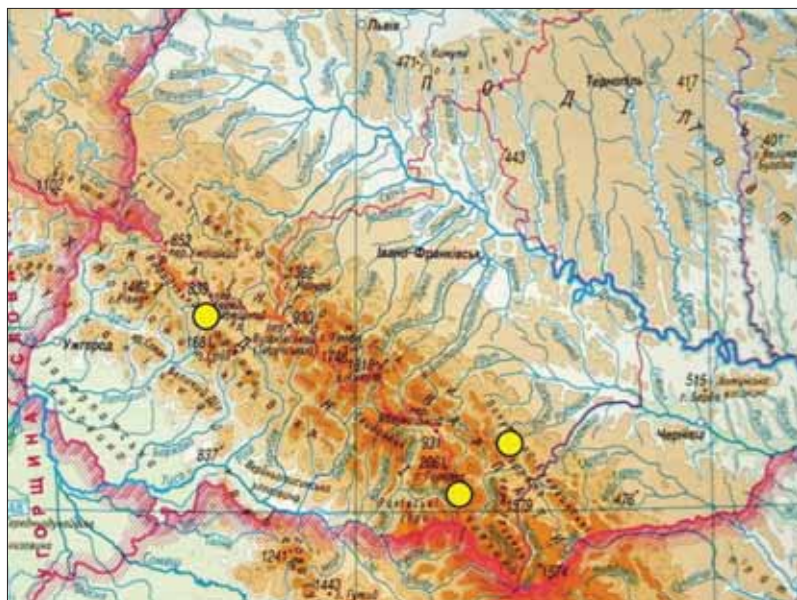
- на високих деревах устарих гніздах інших птахів (переважно воронових), а також у містах на високих будівлях. Живиться птахами.

Сучасний стан. У минулому – гніздився на території Закарпатської області [3]. Сьогодні – рідкісний пролітний вид, спостерігався також на зимівлі та у гніздовий період.

Фактори загрози. У середині минулого століття різке зменшення чисельності спричинене масовим ви-

користанням отрутохімікатів. Інші фактори: трансформація життєво важливих біотопів; переслідування людиною; турбування у гніздовий період; використання отрутохімікатів.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона місць гніздування та гнізд (створення охоронної зони). Збереження ділянок старих високостовбурних лісів. Пропаганда охорони виду. Розведення в неволі з подальшим випусканням у природу.

Джерела інформації:

1. Страутман, 1954; 2. Прокопенко, Ветров, Милобог, 2009; 3. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: USFWS

Підсоколик великий (чеглик)

Falco subbuteo
Linnaeus, 1758

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Соколови – Falconidae

Охоронний статус: Bern: II; Bonn: II;
CITES: II; ЧКК: LC

Поширення. Мешкає на обширній території Євразії і Північної Африки. Віддає перевагу світлим лісам у поєднанні з відкритими ландшафтами. На більшій частині ареалу перелітний птах, зимує в Африці і тропічній Азії.

Україна: Звичайний вид.

Середовищеіснування та особливості біології. Селиться в старих розріджених, переважно листяних

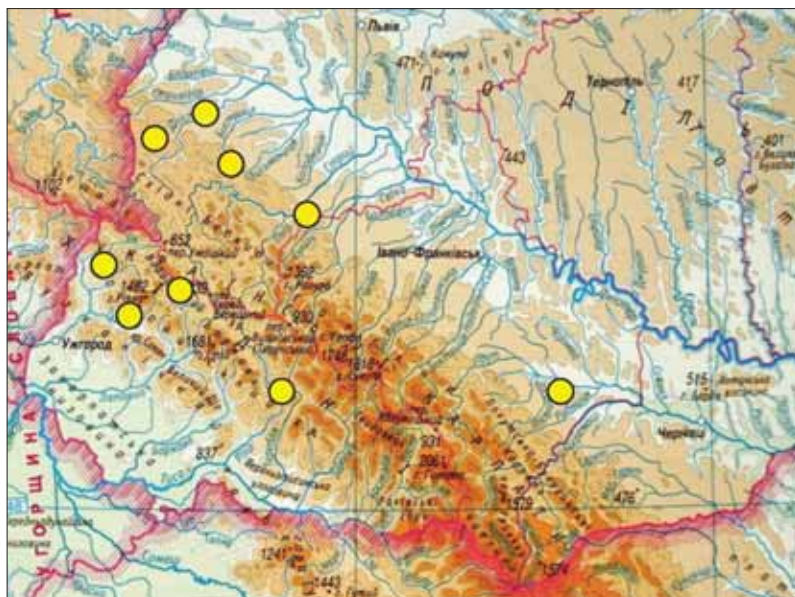

і мішаних лісах. Гніздиться поблизу галявин, в перелісках між полями, на краях лісів, обов'язково поблизу широких річкових заплав [3], меліорованих боліт, полів, лук. Займає старі гнізда воронових, хижих.

Сучасний стан. У минулому – звичайний широко розповсюджений, а сьогодні – рідкісний гніздовий вид [1]. Відомі спроби зимівлі особин виду на території регіону. На території Бескидів його чисельність оцінюють у 0,03 пари/км² [2, 1].

Фактори загрози. Достовірно не відомо. Ймовірно, трансформація життєво важливих біотопів (вирубання старих лісів, сільськогосподарське освоєння відкритих просторів); винищення людиною; збіднення кормової бази; використання отрутохімікатів.

Рекомендовані заходи охорони. Створення заказників у місцях гніздування. Пропаганда охорони виду.

Джерела інформації:

1. Горбань та ін., 2003а; 2. Башта, 2003;
3. Потіш 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: I. Lorinc

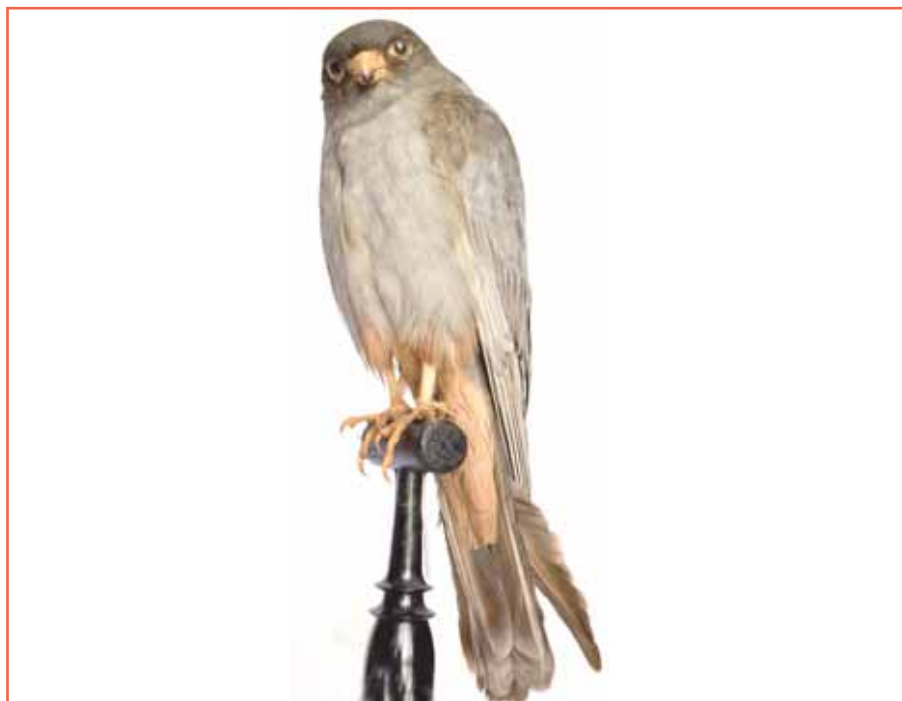
Кібчик

Falco vespertinus
Linnaeus, 1766

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Соколоподібні – Falconiformes

Родина
Соколові – Falconidae

Охоронний статус: IUCN: NT; BernC: II; ЄЧС: VU; BonnC: II; ЧКК: NT

Поширення. Заселяє територію Центральної та Східної Європи, частково Середню Азію від півпустель до північної тайги, однак виділяється лише два типи ландшафтів, в яких він досягає оптимальної чисельності – це середньо- і південно-тайгові ліси та незаймані степи, порізані долинами та ярними лісами чи лісо-смугами.

Україна: У степових і лісостепових районах кібчик тягнє до неосвоєних

або відновлених ділянок степів. Населяє різновікові прируслові ліси річок Карпат.

Середовище існування та особливості біології. Прилітають у травні. До розмноження приступають пізно, що пов'язане з розмноженням великих комах. Колоніальний вид. Гнізда розташовуються на різноманітних породах дерев, переважно листяних (тополя, береза, осика). Живиться великими комахами, зрідка ловить дрібних гризунів, ящірок.

Сучасний стан. На гніздуванні неглибоко в гори може проникати річковими долинами [1]. У Beskidaх спостерігається дуже рідко, переважно на перельотах [2]. Буковина – Закарпаття – на території області мешкає в невеликій кількості в різних біотопах, уникаючи суцільних лісових масивів. Найбільша кількість виявлена в заплавах лісах уздовж водотоку р. Тиса від с. Вілок до смт. Буштине включно [3].

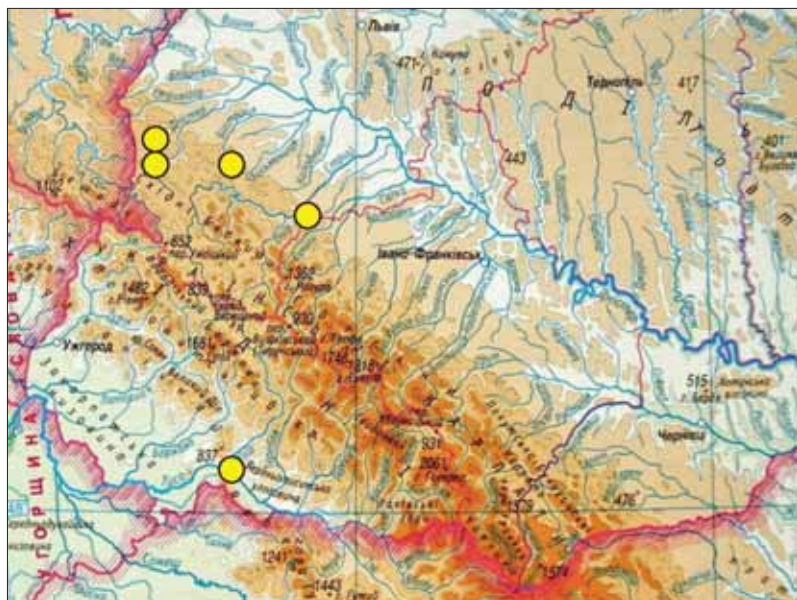
Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування, динамічні зміни чисельності видів кормового раціону, знищення біотопів, зокрема вирубування придатних для гніздування дерев.

Рекомендовані заходи охорони. В місцях гніздування залишати старі дерева, в особливості ті, які освоєні видом, створення природоохоронних територій і охоронних зон навколо гнізд.

Джерела інформації:

1. Страутман, 1954; 2. Bashta, 2007; 3. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: М. Еней

Тетерук

Lyrurus tetrix
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Куроподібні – Galiformes

Родина
Тетерукові – Tetraonidae

Охоронний статус: BernC: III; BD: I, II;
ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: CR

Поширення. Ліси Європи та Азії. В центральній Європі зустрічається в гірських лісах Альп, Карпат, Родоп. В Україні: Полісся, Карпати [1].

Україна:

Середовище існування та особливості біології. населяє субальпійський пояс Карпат Улюблені місця поселення тетерука – старі широколистяні ліси з великими полянами чорниці, ягодами і листям якої він

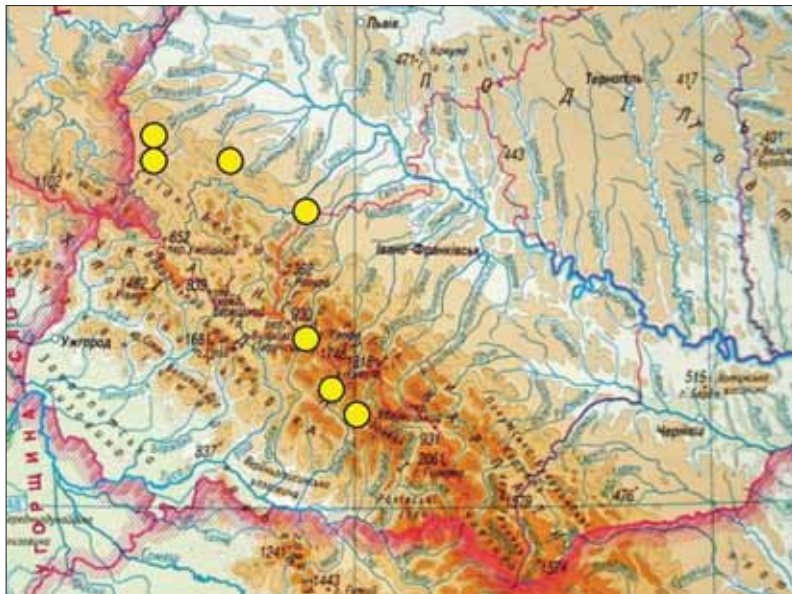

харчується увесь рік. Своє добре сховане гніздо тетерук споруджує на землі. Осілий птах високогір'я.

Сучасний стан. Рідкісний гніздовий вид. З другої половини ХХ ст. спостерігається різке зменшення кількості токовищ та особин тетерука [2-5]. Можливо карпатська популяція тетерука знаходиться в умовах відмінних від історичних місць оселення і тому її сучасний стан загрозливий.

Фактори загрози. В гірських умовах – деградація криволісся внаслідок випасання та вирубування, на рівнині – полювання, господарське освоєння території, а також збіднення кормової бази.

Рекомендовані заходи охорони. Обмеження впливу людини (зокрема випас скота на полонинах) і хижаків на популяції виду. Охорона місць токування та гніздування. Розведення з подальшим випуском у природу на територіях ПЗФ. Моніторинг стану популяцій.

Джерела інформації:

1. Кратюк, 2009а; 2. Горбань та ін., 2003а; 4. Потіш, 2009; 5. А.-Т. Башта (неопубл. дані).

Текст: Л. Потіш
Фото: ptici.narod.ru

Глушець (глухар)

Tetrao urogallus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Куроподібні – Galiformes

Родина
Тетерукові – Tetraonidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ:
Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Ліси Євразії. Зустрічаються на території від Скандинавського півострова до Сибіру. У Центральній Європі чисельність цього виду щорічно скорочується [1].

Україна: зникаючий [2].

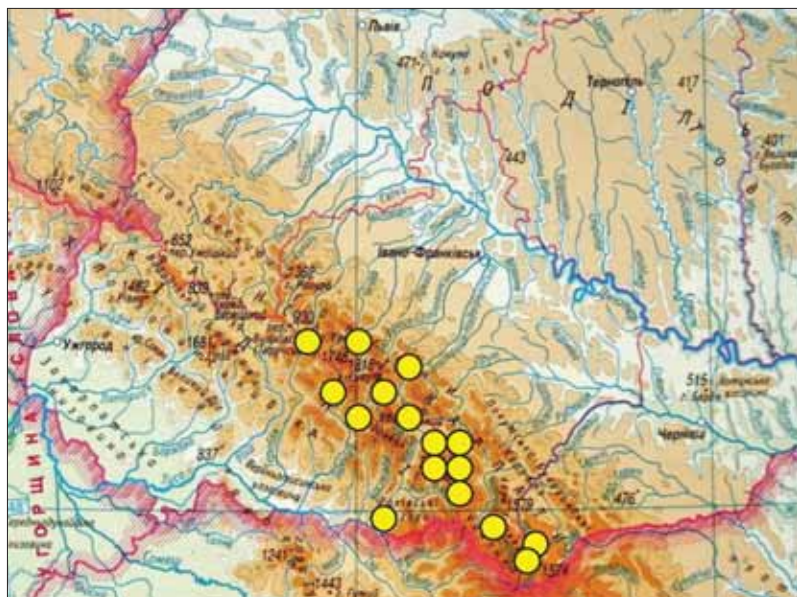
Середовище існування та особливості біології. Населяє субальпійський пояс Карпат. Улюблені місця поселення глухарів – старі хвойні ліси з великими полянами чорниці, ягодами і листям якої він харчується

ся увесь рік [3, 4]. Своє добре сховане гніздо глухар споруджує на землі. Осілий птах високогір'я.

Сучасний стан. В останні десятиліття стабілізувався і з'являються ознаки збільшення чисельності, зокрема на територіях ПЗФ.

Фактори загрози. На стан популяції негативно впливає скорочення площ хвойних лісів, вирубування дерев на токовищах і поблизу них, браконьєрство й інші чинники.

Рекомендовані заходи охорони. Виявлені місця токування глушця та ділянки з порівняно високою чисельністю птахів в інших місцях необхідно негайно взяти під охорону. Заборонити вигін скота на полонини суцільними лісовими масивами.

Джерела інформації:

1. The EBSS Atlas., 1997; 2. Фесенко, Бокотей, 2002; 3. Потіш 2009; 4. Крапчук, Химин, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: R. Bartz

Орябок

Tetrastes bonasia
(Linnaeus, 1758)

Клас

Ряд
Galiformes Куроподібні

Родина
Tetraonidae – Тетерукові

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Ліси Євразії. Зустрічаються на території від Скандинавського півострова до Сибіру. У Центральній Європі чисельність цього виду щорічно скорочується [1].

Україна: Полісся, Розточчя, Карпати, місцями північ лісостепової зони.

Середовище існування та особливості біології. населяє лісовий пояс Карпат [2]. Улюблені місця поселення рябчиків – старі ліси з великими

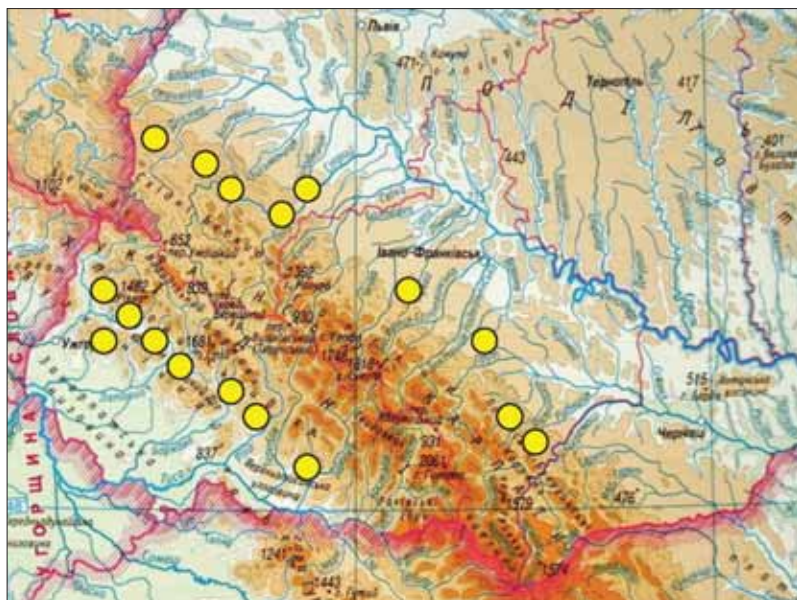
полянами чорниці, ягодами і листям якої він харчується увесь рік. Своє добре сховане гніздо рябчик споруджує на землі. Кладка 3-14 яєць. Пташенята стають самостійними через півтори місяця. Осілий птах.

Сучасний стан. В останні десятиліття статус змінився від звичайного виду букових лісів до не з'ясованого [3].

Фактори загрози. На стан популяції негативно впливає скорочення площ

стиглих лісів, вирубування дерев на токовищах і поблизу них, браконьєрство й інші чинники, зокрема зміна вікової структури лісів.

Рекомендовані заходи охорони. Виявлені місця токування орябка та ділянки з порівняно високою чисельністю птахів в інших місцях необхідно негайно взяти під охорону. Заборонити вигін скота на полонини суцільними лісовими масивами.

Джерела інформації:

1. Фесенко, Бокотей, 2002; 2. Кратюк, 2009б; 3. Потіш 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: en.wikipedia.org

Журавель сірий

Grus grus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Журавлеподібні – Gruiformes

Родина
Журавлині – Gruidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: I,II; CITES: II; BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. У минулому – вся по-мірна смуга Євразії, Північна Африка. Сьогодні основні гніздові райони розташовані у Скандинавії та Росії [1].

Україна: Гніздиться на Поліссі та в Лісостепу [2]. В Карпатах – пролітний вид [3].

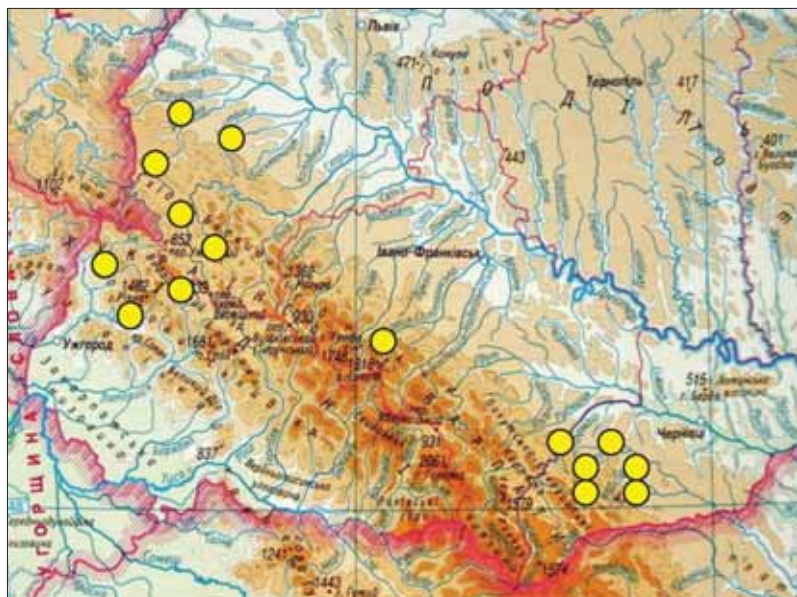
Середовище існування та особливості біології. Місця гніздування

сірого журавля знаходяться на болотистих ділянках. Поза межами Карпат і під час перельотів цих птахів можна побачити на полях, лугах і пасовищах. Сірі журавлі часто ночують на мілководді. Після закінчення гніздового періоду птахи об'єднуються у великі зграї. Раціон сірих журавлів – дуже різноманітний. У гніздовий період вони харчують ся кормами тваринного походження. Журавлі поїдають великих комах, безхребетних, що живуть у воді, жаб, мишей, дрібну рибку, пташенят і яйця горбцеподібних птахів.

Сучасний стан. Рідкісний пролітний вид. Зрідка зупиняється на полонинах Карпат та передгір'ї під час несприятливих погодних умов.

Фактори загрози. Не в'ячено. Можливо антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно провести, детальне обстеження характерних біотопів і у місцях виявлення особин виду організувати їх охорону.

Джерела інформації:

1. The EBSS Atlas., 1997; 2. Фесенко, Бокотей, 2002; 3. Потіш 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: I. Lorinc

Голуб-синяк

Columba oenas
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Голубоподібні – Columbiformes

Родина
Голубові – Columbidae

Охоронний статус: BernC: III; BD: II;
ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення: Ареал охоплює майже усю Європу, Малу Азію, Закавказзя, південь Центральної Азії.

Україна: Поширений у Карпатах, Поліссі, частково в Лісостепу, Гірському Криму і, можливо, заплави Дунаю. Зимує на півдні ареалу; в Україні – на півдні, зрідка в інших місцях [1].

Середовище існування та особливості біології. Перелітний вид. Прилітає на місця розмноження у берез-

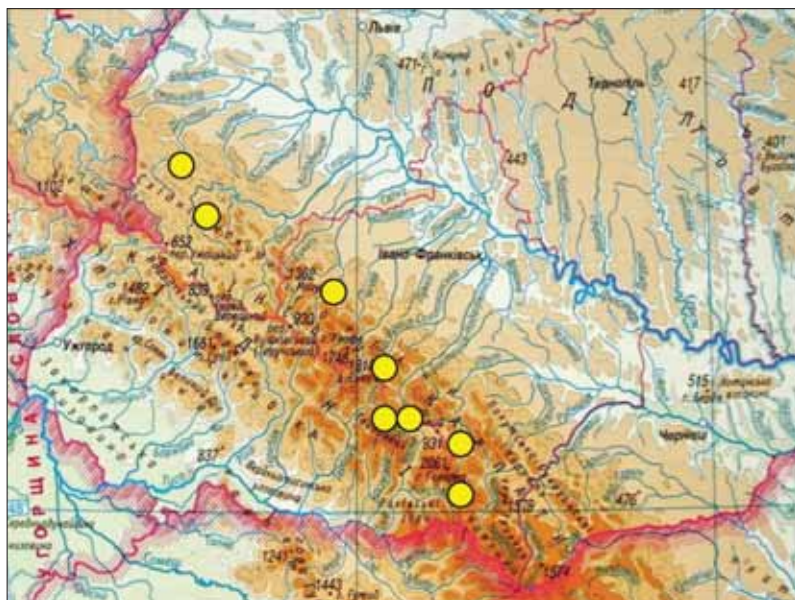
ні – квітні. Селиться в пристигаючих та старих, мішаних і листяних лісах [1]. В гори піднімається до верхньої межі лісу [2]. Для гнізд використовує дупла. Живиться насінням диких і культурних злаків, бобових, гречкових на полях, узбіччі доріг, порубах, зрідка комахами і дрібними молюсками.

Сучасний стан. Північне східні макросхили – ліси всієї території переважно – в Карпатах. Закарпаття – нечисленний гніздовий вид лісових масивів об-

ласті, переважно північної та північно – східної частини [2].

Фактори загрози. Деградація гніздопридатних місць (насамперед, вирубування старих лісів).

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів як гніздових біотопів виду, приваблювання в штучні гніздівлі, охорона місць гніздування.

Джерела інформації:

1. Книш, Костюшин, Фесенко, 2009;
2. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш

Фото: sastha-knowyourledge.
blogspot.com

Пугач

Bubo bubo
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Совоподібні – Strigiformes

Родина
Совові – Strigidae

Охоронний статус: BernC: II; CITES: II;
BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Євразія, північ Африки,
Передня та Центральна Азія.
Україна: вся територія [1].

Середовище існування та особливості біології. Осілий, почасти кочовий вид. Селиться в старих, переважно розріджених мішаних і листяних лісах, на скелястих урвищах [1]. Гніздиться на землі, у печері, щілині, інколи в старих гніздах хижих птахів і дуплах. Кладка (2-3 білі яйця) з'являється в другій половині

березня-на початку квітня; період надживання – 34-36 діб. Пташенята стають самостійними через 2,5-3 місяці.

Сучасний стан. У минулому – нечисленний гніздовий вид регіону. В останні десятиліття відомі переважно лише поодинокі знахідки [2, 4]. У Бескидах спостерігався лише спорадично, гніздування не доведене [2], спостереження відомі у Старосамбірському і Сколівському р-нах [2, 3]. У Карпатському НПП – кілька особин,

[3]. На території ПЗ «Горгани» – 1-2 особини (Киселюк, Годованець, 2006). У НПП «Гуцульщина»: гніздовий, зимуючий вид, 1-5 пар. У Карпатському БЗ виявлений в Угольсько-Широколужанському, Свидовецькому, Чорногірському та Мараморощському масивах; гніздова популяція налічує близько 3 пар. Спостереження поодиноких особин відомі також і з інших частин Українських Карпат: Свидовця, Буковини та ін.

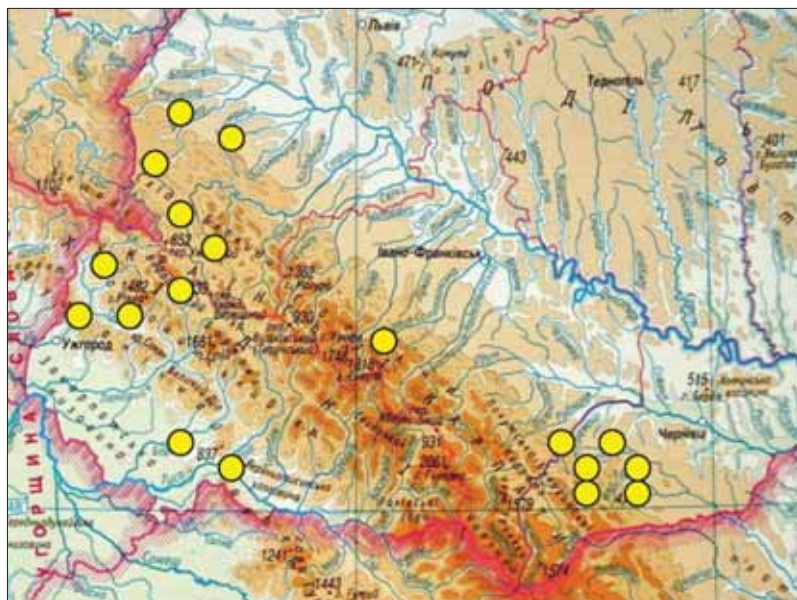
Фактори загрози. Турбування в місцях гніздування, порушення та деградація гніздопридатних місць, браконьєрство.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона гнізд і гніздових біотопів, заборона господарських заходів у місцях гніздування, виготовлення і встановлення гніздових ящиків і платформ. Пропаганда охорони виду.

Джерела інформації.

1. Ветров, 2009; 2. Башта, 2009а; 3. Киселюк, Годованець, 2006; 4. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: М. Еней

Сова болотяна

Asio flammeus
(Pontoppidan, 1763)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Совоподібні – Strigiformes

Родина
Совові Strigidae

Охоронний статус: БернС: II; CITES: II;
BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Гніздовий ареал охоплює Північну Євразію, Північну Америку та частково Південну Америку.
Україна: Осілий, кочовий птах [1].

Середовище існування та особливості біології. Населяє різновікові прируслові ліси річок Карпат проникаючи долинам рік в перед гір'я та гори [2]. Гнізда влаштовує виключно на землі. Гніздо розташовується серед високої трави або під прикриттям

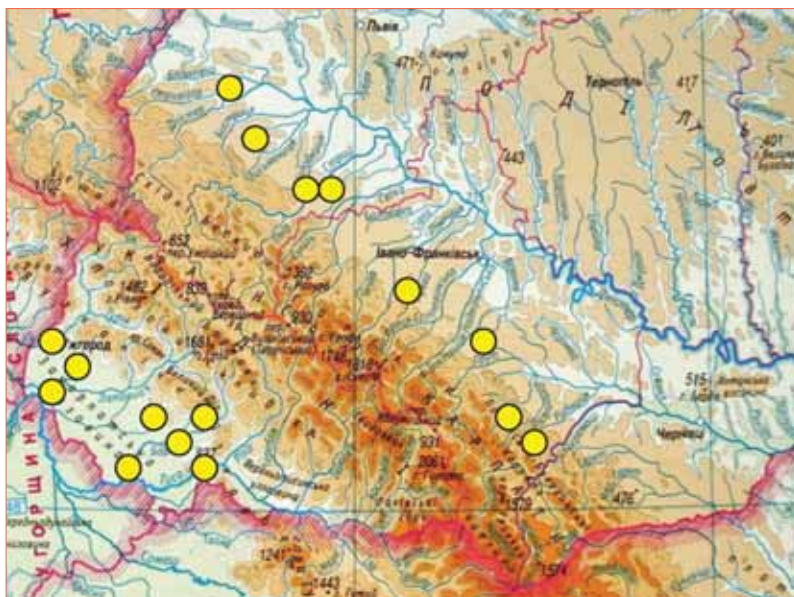
куща. Болотяна сова на відміну від інших сов зрідка самостійно будує гніздо.

Сучасний стан. У Карпатах з'являється в період осінньо-зимових і весняних кочівель. На території Закарпаття, мешкає в невеликій кількості в різних біотопах, уникаючи суцільних лісових масивів. По долині р. Тиса проникає до Хуст-Солотвинської котловини [3].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гнізду-

вання, знищення біотопів, випасання худоби в місцях гніздування.

Рекомендовані заходи охорони. В місцях гніздування створення природоохоронних територій.

Джерела інформації:

1. Страутман, 1954; 2. Кузьменко, 2009; 3. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: luontoporti.com

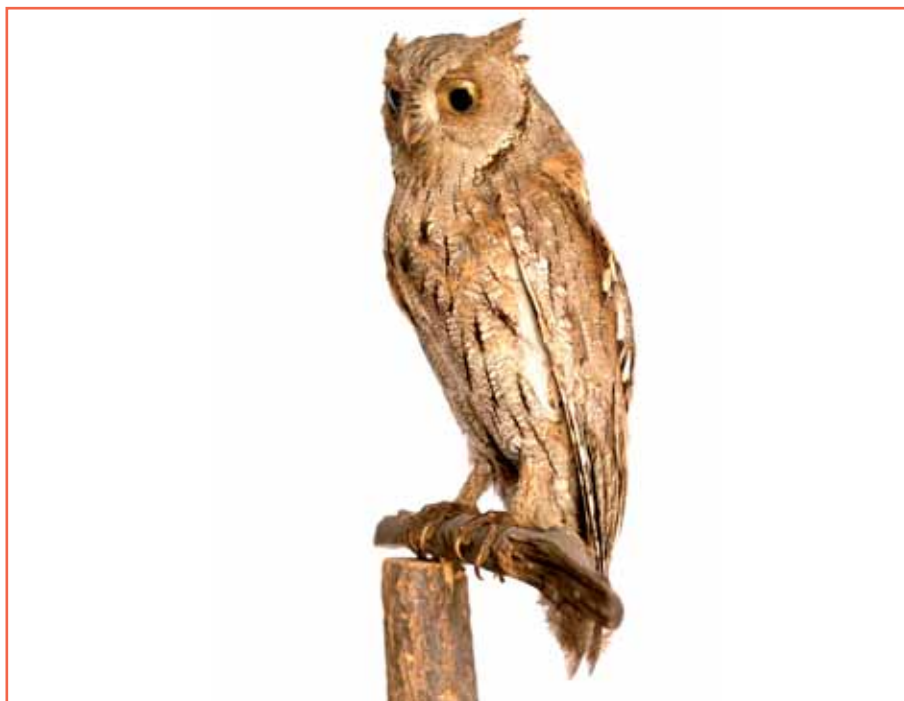
Совка

Otus scops
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Совоподібні – Strigiformes

Родина
Совові – Strigidae

Охоронний статус: BernC: II; CITES: II;
ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Південна та Центральна Європа, Північна Африка, Середня Азія. Зимує в Екваторіальній Африці.

Україна: Гніздиться в степовій зоні та південному лісостепу, Криму, на Закарпатті [1].

Середовище існування та особливості біології. Гніздовий, перелітний вид. На місцях гніздування з'являється, залежно від погодних умов, починаючи з кінця березня –

до початку травня. Селиться в старих мішаних і листяних розріджених лісах. Гніздиться в дуплах, старих гніздах сорок, штучних гніздівлях, норах. Кладка – 3-6 білих яєць; період насиджування – 21-29 діб. Пташенята можуть залишатися в гнізді до трьох тижнів. Гніздо покидають неодноразово: молодші – на 2-4 дні пізніше старших. Починають літати приблизно через 30-33 дні. Осіння міграція – в кінці вересня. Живиться совка переважно комахами, рідше гризунами і дрібними птахами.

Сучасний стан. Ф. Страутман вважав совку рідкісним гніздовим видом Карпат, вказуючи її спостереження для букових лісів південно-східних схилів Карпат, під полонинами Кук і Боржава. В останні роки в Карпатах совка виявлена на території «Долини Нарцисів», в околицях г.Менчул Квасівський, в Угольському масиві Карпатського БЗ і в районі полонини Красна. Рідкісний гніздовий вид Карпат [1, 2].

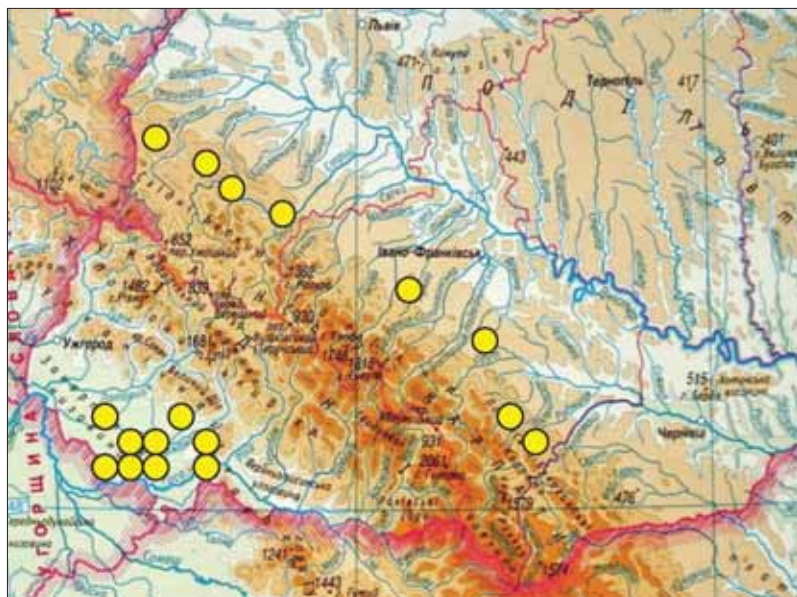
Фактори загрози. Достеменно не вивчені. Ймовірно, вирубування дуплистих дерев, зменшення площ старих лісів з дуплистими деревами. Хижацтво куниці.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження стиглих насаджень і дуплистих дерев. Вивчення екології виду та контроль стану популяцій. Виявлення та охорона місць гніздування. Приваблювання в штучні гніздівлі.

Джерела інформації:

1. Башта, Архипов, 2009; 2. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: М. Еней

Сич волохатий

Aegolius funereus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Совоподібні – Strigiformes

Родина
Совові – Strigidae

Охоронний статус: BernC: II; CITES: II;
BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Зона хвойних і мішаних лісів Євразії та Північної Америки.

Україна: Полісся та Карпати, ймовірно, Крим [1].

Середовище існування та особливості біології. Селиться в старих гірських хвойних і мішаних лісах. Старі хвойні деревостани є базовими гніздовими біотопами цього виду. Гніздиться у покинутих дуплах чорного дятла, дуплянках, гніздових ящиках. Кладка складається з 3-6 білих яєць,

з'являється в середині квітня. Період насиджування триває 26-28 діб. Пташенята покидають гніздо у віці 29-32 доби. Близько місяця дорослі птахи годують виводок, який у червні-липні розпадається. Загалом осілий вид; можливі невеликі кочівлі. Живиться дрібними хребетними (гризунами, землерийками), птахами, великими комахами.

Сучасний стан. Ф. Страутман [2] вважав, що цей вид широко розповсюджений в лісах Карпат до верхньої

границі листяних і хвойних лісів, і всюди нечисленний. Сьогодні це – рідкісний гніздовий вид усього регіону. Сучасний стан його популяції потребує уточнення. На території Бескидів до 10 місць ймовірних гніздових ділянок цього виду. У Карпатському БЗ виявлена в Угольсько-Широколужанському, Свидовецькому, Чорногірському масивах; гніздова популяція налічує близько 5-6 пар [3]. У Карпатському НПП відмічено дві особини, у Говерляньському і Високогірному л-вах.

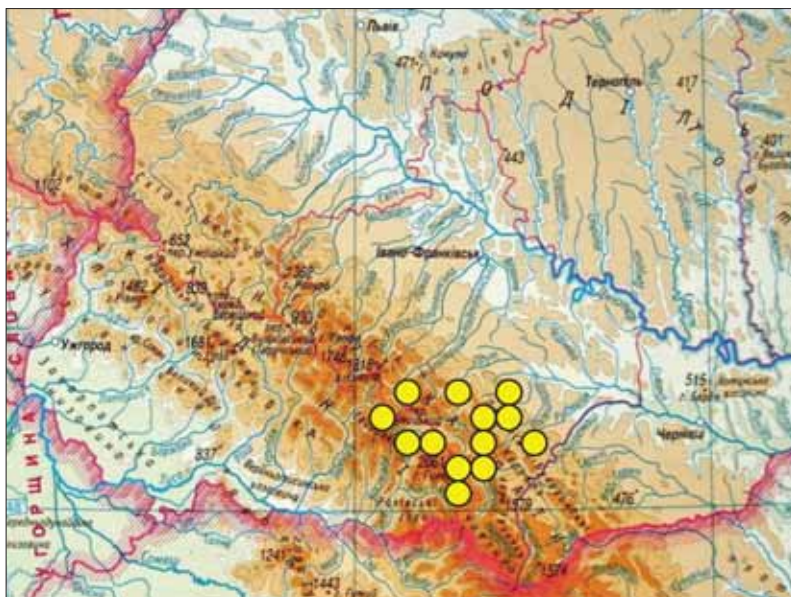
Фактори загрози. Антропогенна трансформація середовища існування (вирубання старих лісостанів, дуплистих дерев); збіднення трофічної бази; браконьєрство; турбування у гніздовий період; хижацтво куниці.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона гнізд (створення охоронних зон) і гніздових біотопів, збереження стиглих лісостанів і дуплистих дерев.

Джерела інформації:

1. Башта, Кузьменко, 2009; 2. Страутман, 1954; 3. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: www.forestryimages.org

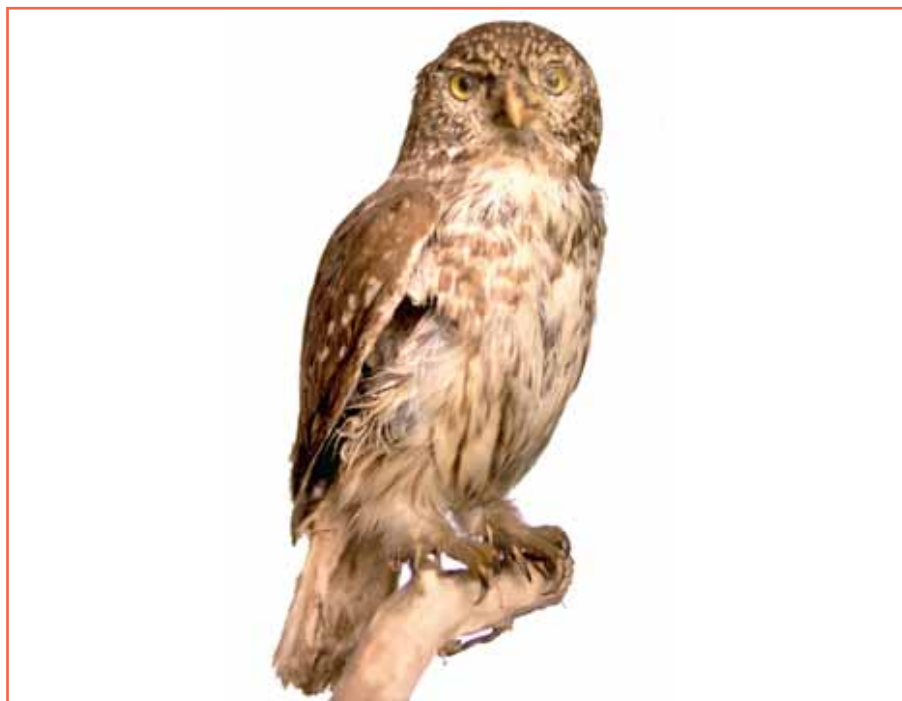
Сичик-горобець

Glaucidium passerinum
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Совоподібні – Strigiformes

Родина Совові – Strigidae

Охоронний статус: BernC: II; CITES: II;
BD: I; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Євразія (тайгова зона), гірські ліси Центральної та Східної Європи, Північної Азії.

Україна: Полісся, Розточчя та Карпати [1].

Середовище існування та особливості біології. Осілий, місцями кочовий вид. Для нього характерний сутінковий і нічний спосіб життя, хоча може полювати і протягом дня. Селиться в старих хвойних, листяних і мішаних лісах. Гніздиться в дуплах,

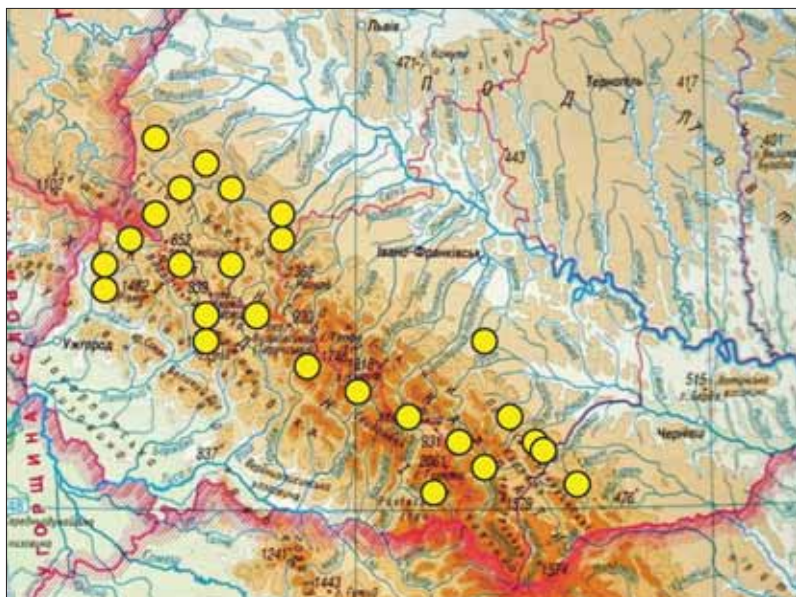
дуплянках, гніздових ящиках. Кладка з 4-6 білих яєць, з'являється в квітні-початку травня; період насиджування – 28-29 діб. Пташенята залишають гніздо через місяць, майже одночасно, але дорослі птахи ще близько місяця їх годують. Живиться сичик дрібними гризунами та комахоїдними ссавцями, великими комахами.

Сучасний стан. Дуже рідкісний гніздовий вид. У Besкидах виявлений у п'яти місцях, переважно в Сколівській частині [2-5].

У Карпатському НПП – кілька особин у Підліснівському і Татарівському л-вах (Киселюк та ін., 2001). Карпатський БЗ: в Угольсько-Широколужанському, Чорногірському масивах. Гніздова популяція – близько 3-4 пари. Також відомі знахідки у гірській частині Буковини.

Фактори загрози. Не з'ясовані. Ймовірно, антропогенна трансформація середовища існування (вирубання дуплистих дерев, зменшення площ старих лісів).

Рекомендовані заходи охорони. Створення охоронних зон навколо гнізд, заказників у місцях гніздування, збереження дуплистих дерев і старих лісостанів, приваблювання в штучні гніздівлі.

Джерела інформації:

1. Башта, Кузьменко, 2009;
2. Матеріали., 1995;
3. Пограничний, Башта, Козловський, 2003;
4. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006;
5. Bashta, 2007.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: М. Еней

Сова довгохвоста

Strix uralensis
Pallas, 1771

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Совоподібні – Strigiformes

Родина Совові – Strigidae

Охоронний статус: BernC: II; CITES: II;
BD: I; ЧКУ: Недостатньо відомий; ЧКК:
LC

Поширення. Євразія (лісова зона помірного поясу).

Україна: Західні області [1].

Середовище існування та особливості біології. Осілий, частково кочовий вид. Селиться в старих високостовбурних хвойних, листяних і мішаних лісах. Гніздиться в дуплах, старих гніздах хижих птахів, рідко – на землі. Кладка з 3-4 білі яйця, з'являється в кінці березня – квітні.

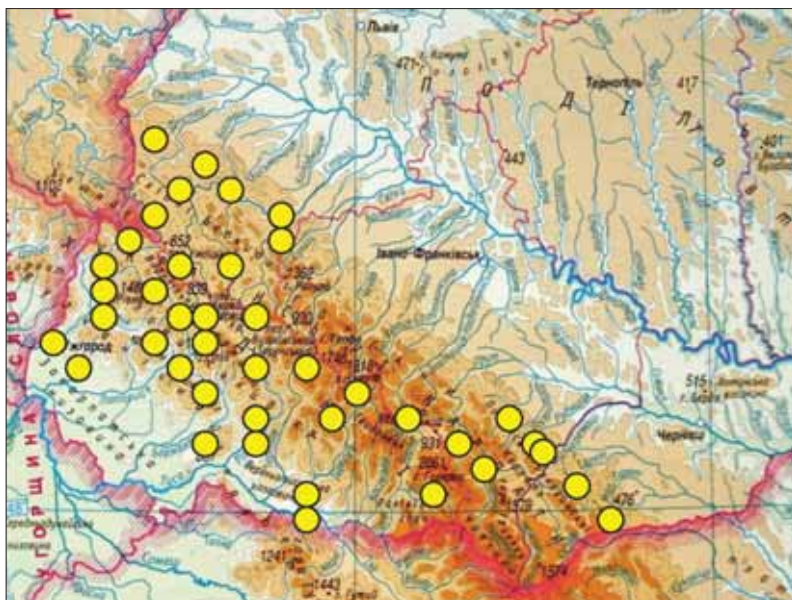
Самка її насиджує 27-29 діб. Пташенята стають самостійними через 34-36 днів. Живиться ця сова дрібними ссавцями, птахами, рідше – комахами.

Сучасний стан. Нечисленний, місцями рідкісний гніздовий вид. Виявлений на всій території Карпат [2, 3, 4, 5], але поширення на цій території неоднорідне. Найкраще досліджений у Бескидах, на Буковині, у Карпатському НПП. Популяція в Східних Бескидах оцінена в близько 20 пар. Гніздиться по всій території Бескидів; найбіль-

ша щільність виявлена в Сколівських Бескидах – близько 0,1-0,2 пари/км². У Карпатському НПП – звичайний гніздовий вид лісової частини парку. В останні роки відбувається інтенсивна експансія цієї сови на передгір'я [6].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація середовища існування (вирубання старих лісостанів); збіднення трофічної бази; здобування людиною, зіткнення з автотранспортом.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона місць гніздування, збереження дуплистих дерев, розвішування штучних гніздівель. Боротьба з браконьєрством. Пропаганда охорони виду.

Джерела інформації:

1. Потіш, 2009; 2. Матеріали., 1995а;
3. Матеріали., 1995б; 4. Матеріали., 1996б; 5. Пограничний, Башта, Козловський, 2003; 6. Bashta, 2007.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: М. Еней

Сипуха

Tyto alba
(Scopoli, 1769)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Совоподібні – Strigiformes

Родина Сипухові – Tytonidae

Охоронний статус: BernC: II; CITES: II;
ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Майже вся територія Європи (крім північних і східних районів), Південна Азія, Північна та Південна Америка, Африка, Австралія [1].

Україна: Західні та центральні області, під час кочівель можлива поява в деяких інших частинах території.

Середовище існування та особливості біології. Осілий, у Європі – переважно синантропний вид. Молоді особини кочують. Селиться в антропогенному ландшафті. Гніздо – пере-

важно на маловідвідуваних горищах, дзвіницях, вежах, у щілинах будівель, серед руїн. Кладка – 4-8 матово-білих яєць, з'являється в кінці квітні; період насиджування – 30-34 дні. Пташенята покидають гніздо через 35-45 днів. Живиться сипуха дрібними гризунами і комахоїдними, птахами, земноводними.

Сучасний стан. У кінці XIX – на початку XX ст. – звичайний і широко розповсюджений вид регіону [2], у другій половині XX ст. – нечисленний вид області; постійно спостерігався у ве-

ликих містах [3]. На гніздуванні виявлена в населених пунктах у долинах карпатських річок: Латориці (Чинадієве, Свалява), Боржави (Кушниця), Тересви (Нересниця), Ужа і приток (Перечин, Турі Ремети) [4, 5, 6]. У наш час – дуже рідкісний вид, гніздування якого в регіоні не виявлено. В останні десятиліття на території Карпат сипуху спостерігали в сс.Орява і Довжки Сколівського р-ні Львівської обл. [3] і в Підліснівському л-ві Карпатського НПП.

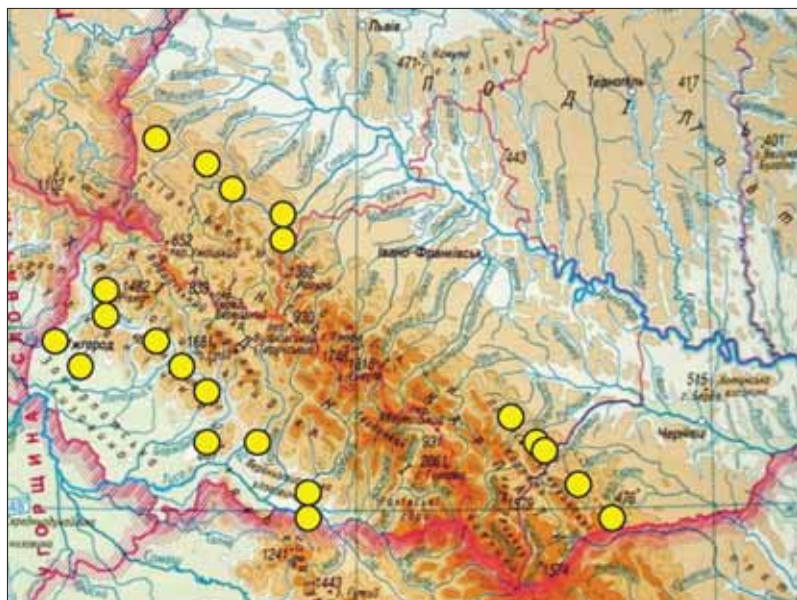
Фактори загрози. Використання отрутохімікатів, зменшення кількості гніздопридатних місць; турбування на гніздуванні; трофічна конкуренція з вухатою совою, загибель у суворі зими.

Рекомендовані заходи охорони. Виявлення та охорона місць гніздування; створення штучних гніздівель; пропаганда охорони ваду.

Джерела інформації:

1. Портенко, 1950; 2. Кистяківський, 1950; 3. Страутман, 1954. 4. Страутман, 1963; 5. Татаринов, 1973.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: М. Еней

Дрімлюга звичайна

Caprimulgus europaeus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Дрімлюгоподібні – Caprimulgiformes

Родина
Дрімлюгові – Caprimulgidae

Охоронний статус: BernC: II; BD: I;
ЧКК: VU

Поширення. Євразія. Зимує в Африці.

Україна: поширений на всій території.

Середовище існування та особливості біології. Селиться у світлих листяних і мішаних лісах, поблизу галявин і річкових долин. Прилітає в середині травня. Гнізда не будує, яйця відкладає просто на лісову підстилку чи пеньок. Кладка – переваж-

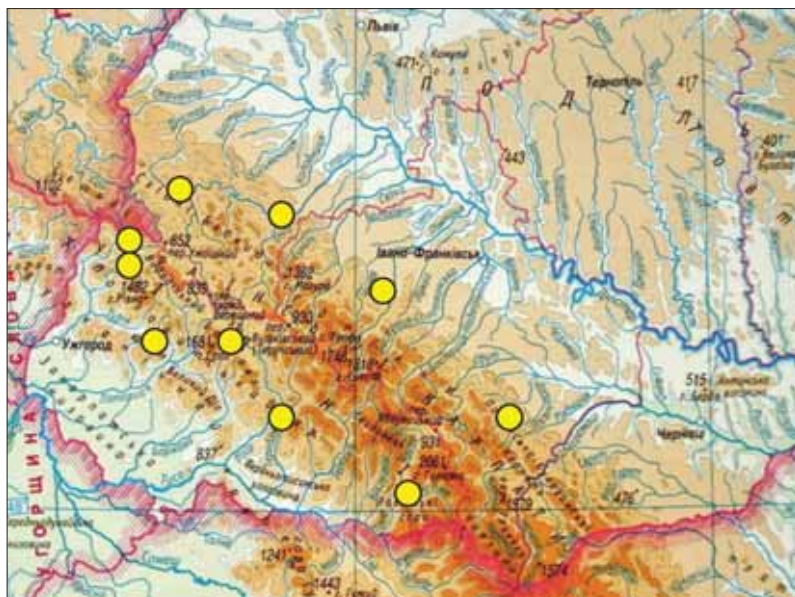
но 2 плямистих яйця, з'являється з половини травня. Період насиджування – 16-18 діб. Пташенята покидають гніздо у віці 23-24 дні. Осінній відліт – у вересні. Живиться дрімлюга нічними комахами, яких ловить на льоту, рідко – на землі.

Сучасний стан. Рідкісний гніздовий вид, у минулому – досить поширений на території регіону [1, 2]. В останні десятиліття, очевидно, його чисельність зменшилася і зараз він трапля-

ється значно рідше. Спостереження відомі з багатьох регіонів Українських Карпат, насамперед – з передгір'їв і низькогір'я [3, 4].

Фактори загрози. Загибель кладок і пташенят внаслідок надмірної рекреації та збирання грибів і ягід у місцях гніздування, використання отрутохімікатів на полях.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона місць гніздування виду.

Джерела інформації:

1. Страутман, 1954; 2. Татаринов, 1973;
3. Бокотей та ін., 2005; 4. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: livt.net

Жовна зелена

Picus viridis
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Дятлоподібні - Piciformes

Родина
Дятлові - Picidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ:
Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Зх. Євразія до р.Волга на схід. Від Скандинавського півострову до узбережжя Середземного моря на південь

Україна: Полісся, спорадично в пониззя річок Дністер та Дунай [1].

Середовище існування та особливості біології. Населяє пристигаючі та перестиглі ліси передгір'їв, та заплавних ділянок. Віддає перевагу

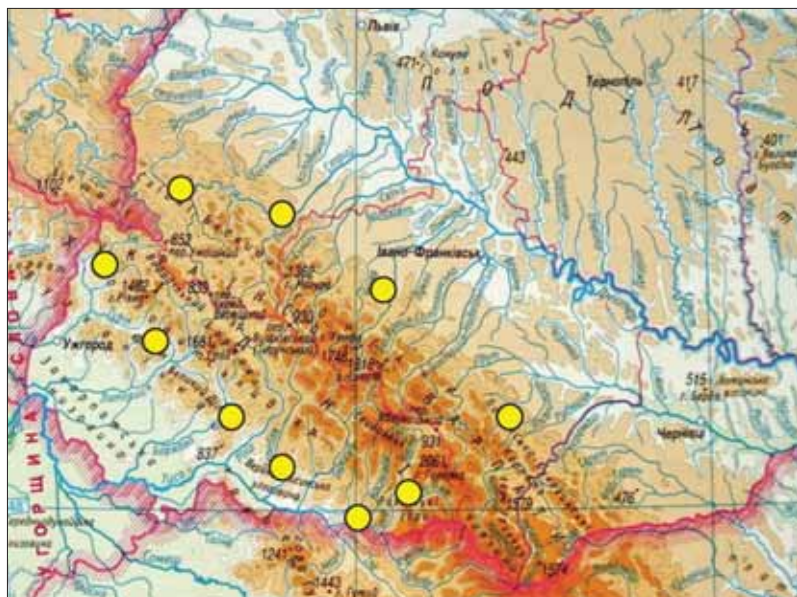
різновіковим лісам, парковим насадженням, старим садам. Осілий, кочуючий птах. Гніздиться в квітні – травні. Дупла видовбує в м'яких породах. Живиться різноманітними комахами та їх личинками. Після періоду гніздування кочує по всьому регіону Карпат. Взимку концентрується в прибережних лісах річкових долин.

Сучасний стан. Маловивчений хоча і загальновідомий вид. Найбільша чи-

сельність спостерігається в центральній частині передгірного поясу Карпат [2]. В зимовий період кочує по всій території переважно річковими долинами.

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування, вирубування сухостою, та перестиглих лісів.

Рекомендовані заходи охорони. В місцях гніздування залишати старі дерева, в особливості ті, які освоєні видом. Приваблення шляхом вивішування штучних гніздівель.

Джерела інформації:

1. Гаврись, 2009; 2. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: jasen.com.mk

Дятел строкатий малий

Dendrocopos minor
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Дятлоподібні – Picidae

Родина
Дятлові – Picidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКК: VU

Поширення. Північ Африки, Європа, Кавказ, Мала Азія, захід Ірану, на схід до Сахаліну і Камчатки.

Україна: Вся територія країни.

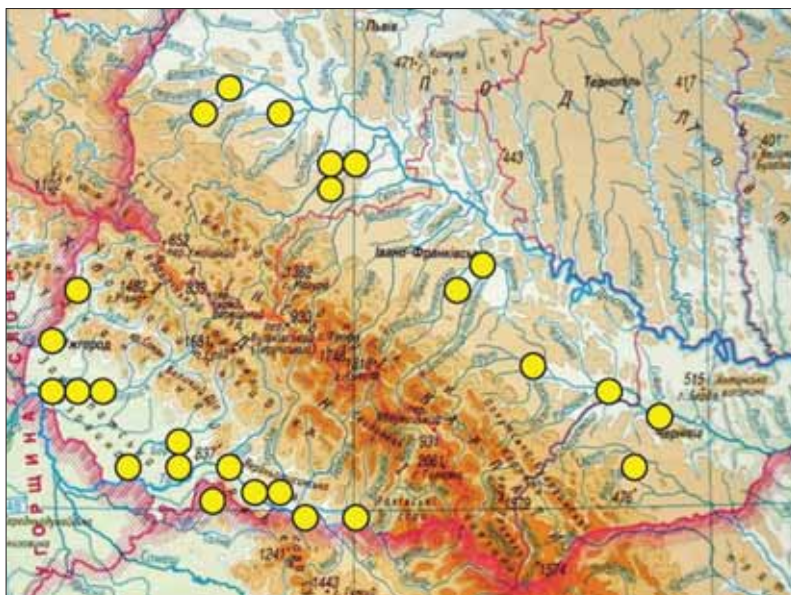
Середовище існування та особливості біології. Населяє різновікові садові та паркові формації. Віддаючи перевагу місцям із сухостоєм. Осідлий.

Сучасний стан. Північні макросхили Карпат: населяє зрілі насадження передгір'я. Закарпаття: малочисельний птах передгір'їв і прируслених лісів Закарпатської області. В ранньовесняний період численний в прируслених лісах [1, 2].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування, знищення біотопів, зокрема

вирубання придатних для гніздування дерев.

Рекомендовані заходи охорони. В місцях гніздування залишати старі дерева, в особливості ті, які освоєні видом.

Джерела інформації:

1. Луговой, 2003; 2. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: www.123rf.com

Дятел білоспинний

Dendrocopos leucotos
(Bechstein, 1803)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Дятлоподібні - Piciformes

Родина
Дятлові - Picidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Західна частина Скандинавського півострова, мозаїчно в центральній Європі на південь Балканського півострова.

Україна: Розточчя, східні Карпати, Полісся [1]

Середовище існування та особливості біології. Населяє різновікові ліси передгір'їв, та заплавних ділянок. Віддає перевагу парковим насадженням, старим садам передгір'їв [2]. Осілий, кочуючий птах. В зимовий пері-

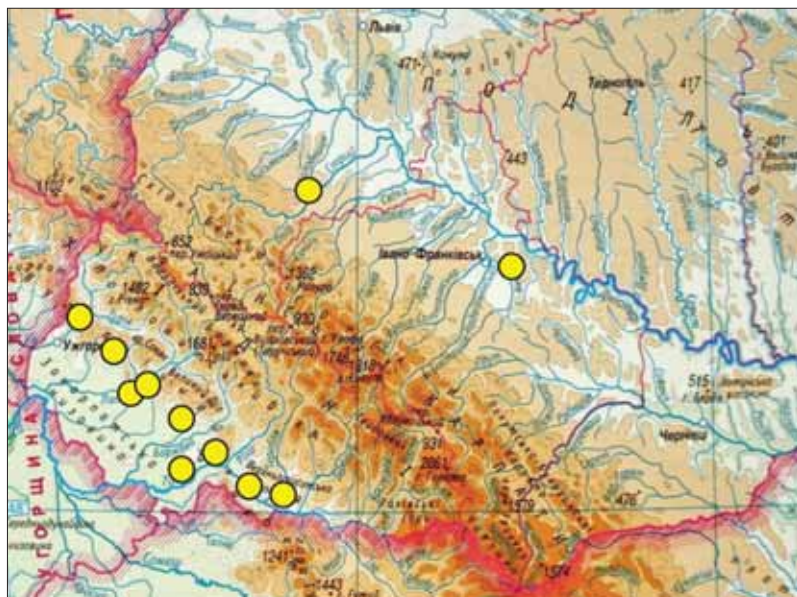
од відвідує парки та сади населених пунктів. Гніздиться в квітні – травні. Дупла видовбує в м'яких породах. Живиться різноманітними комахами та їх личинками. Після періоду гніздування кочує по всьому регіону Карпат.

Сучасний стан. Маловивчений вид. Найбільша чисельність спостерігається в центральній частині передгірного поясу Карпат по долинам рік [2].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для

гніздування, вирубування сухостою, та перестиглих лісів.

Рекомендовані заходи охорони. В місцях гніздування залишати старі дерева, в особливості ті, які освоєні видом. Приваблення шляхом вивішування штучних гніздівель.

Джерела інформації:

1. Горбань та інш., 2003; 2. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: А. Рає

Дятел трипалий

Picoides tridactylus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Дятлоподібні – Picidae

Родина
Дятлові – Picidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Смуга хвойних та мішаних лісів Євразії. В центральній Європі, Альпи, Карпати, Карпати, Татри, Балкани.

Україна: Карпати, з 2004 р. на Полісі [3].

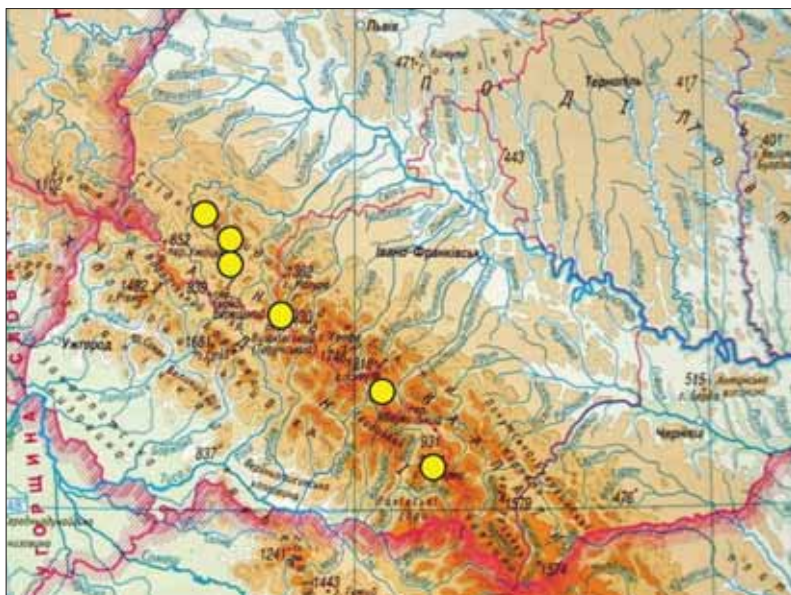
Екологічні особливості та особливості біології. Населяє старовікові хвойні ліси. Осілий птах Україн-

ських Карпат на висотах від 600 до 1900 м. Гніздиться в квітні-травні. Полює на сухостійні ділянки [1, 2]. Населяє мішані та шпилькові ліси

Сучасний стан. Малочисельний птах шпилькових перестиглих та пристигаючих лісів Карпат.

Фактори загрози. антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування, знищення біотопів, зокрема вирубування придатних для гніздування дерев.

Рекомендовані заходи охорони. В місцях гніздування залишати старі дерева, в особливості ті, які освоєні видом.

Джерела інформації:

1. Bashta, 2007; 2. Потіш, 2009; 3. Химин, 2009.

Текст: Л. Потіш

Фото: www.larsluudruack.se

Сорокопуд сірий

Lanius excubitor
Linnaeus, 1758

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Горобцеподібні – Passeriformes

Родина
Сорокопудові – Laniidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ:
Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Євразія, Північна Африка, Північна Америка.

Україна: гніздиться на Поліссі, Передкарпатті та Закарпатській рівнині [1].

Середовище існування та особливості біології. Осілий вид. Селиться переважно у відкритих ландшафтах: болотистих місцевостях з чагарниками, на узліссях, пасовищах, схилах гір, у садах. Гнізда – на поодиноких

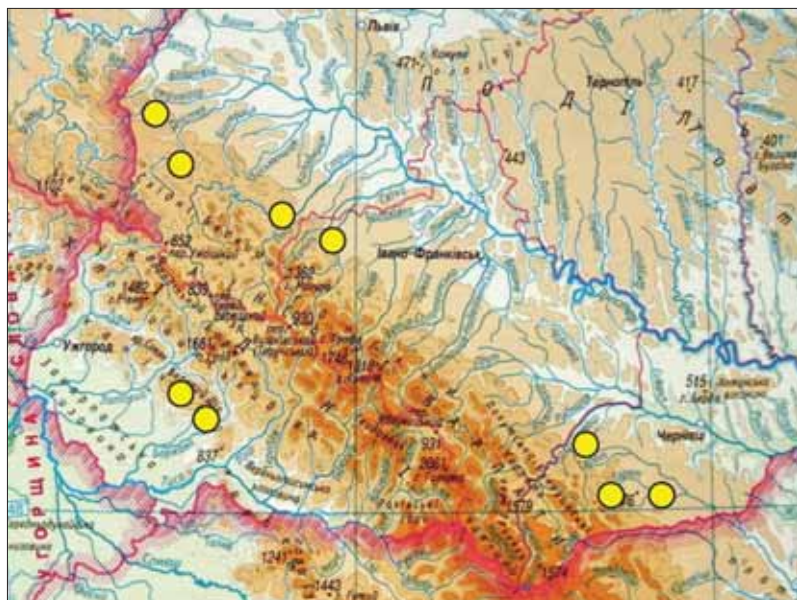
високих деревах, кущах або їх групах. Кладка (з'являється на початку травня) – 3-7 білувато-зелених з бурими плямами яєць. Насиджує самка – протягом 15-17 діб. Раціон включає тваринну їжу (комахи, інші безхребетні, дрібні хребетні).

Сучасний стан. Рідкісний гніздовий і нечисленний зимуючий вид. На Львівщині спостерігається спорадично по всій території [2]. В гірську частину Буковинських Карпат заходить не надто

далеко [3]. На Закарпатті відмічений в передгір'ї в межах Берегівського горбогір'я [4].

Фактори загрози. Трансформація середовища існування, інтенсивні методи ведення сільського господарства, насамперед – осушувальна меліорація.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження життєво важливих для виду біотопів.

Джерела інформації:

1. Полуда, 2009. 2. Фесенко, Бокотей, 2002; 3. Пограничний, Башта, Козловський, 2003; 4. Потіш, 2009.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: Marek-Szczepavek

Пронурок (оляпка)

Cinclus cinclus
(Linnaeus, 1758).

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Горобцеподібні – Passeriformes

Родина
Пронуркові – Cinclidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКК: LC

Поширення. Населяє Європу та Близький Схід.
Україна: Карпати.

Середовище існування та особливості біології. Гніздиться вздовж гірських потоків. Зустрічається на висотах понад 1000 м. За рік нерідко має два виводки. Живиться водними безхребетними, яких відшуковує під водою.

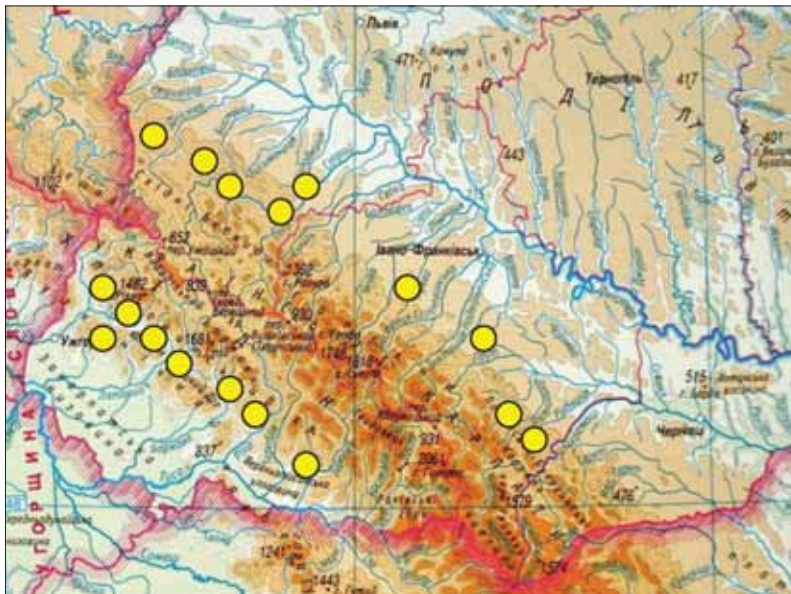
Сучасний стан. Нечислений гніздовий вид північно-східних макросхи-

лів. Щільність гніздування у Верхньодністровських Бескидах – 4,9 пари/100 км² у Сколівських Бескидах – 7,8 пари/200 км² Бокотей та інші 2010 р.). Звичайний вид гірських водостоків південних мегасхилів [2].

Фактори загрози. Трелювання лісу гірськими потоками, знищення мостів внаслідок повеней, знищення особин на риборозплідниках.

Рекомендовані заходи. Повна заборона трелювання лісу гірськими

потоками, розвішування штучних гніздівель, заборона відстрілу власниками риборозплідників, відлякування з місць промислового розведення риби.

Джерела інформації:

1. Бокотей та інш., 2005; 2. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: I. Lorincz

Тинівка альпійська

Prunella collaris
(Scopoli, 1769)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Горобцеподібні – Passeriformes

Родина
Тинівкові – Prunellidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ
Вразливий, ЧКК: EN

Поширення. Населяє гірські системи (Альпи, Карпати) Центральної Європи, північну частину Азії на схід до Японії.
Україна: Зустрічається в адміністративних межах Івано-Франківської та Закарпатської областей [1].

Середовище існування та особливості біології. В невеликій кількості населяє високогір'я Карпат.

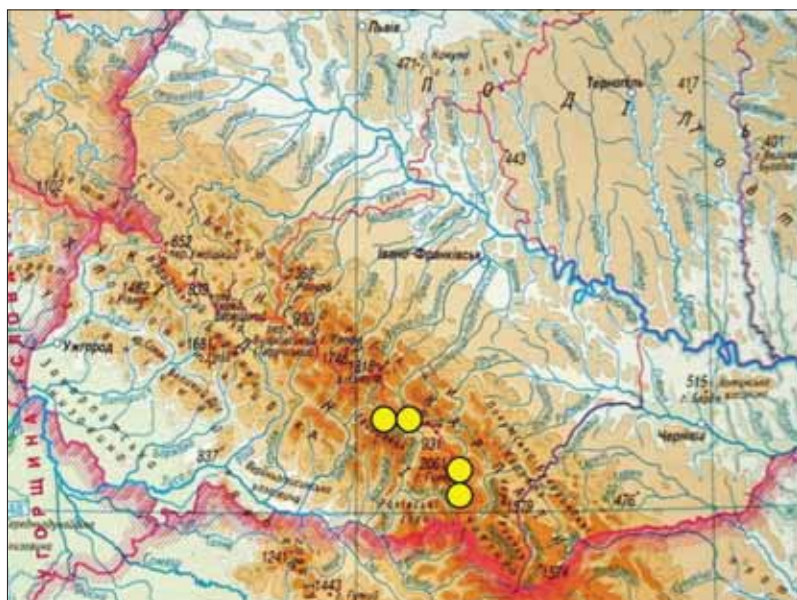

Сучасний стан. Прикарпаття – рідкісний гніздовий вид високогір'я. Закарпаття – Гніздовий вид [2]. Існують детальні відомості про стан популяцій цього виду в Карпатах. Гніздові локалітети зосереджені переважно в східній частині Закарпатської області [2].

Фактори загрози. Обмеженість придатних територій, випасання скота на високогірних луках – полонинах, рекреація. Критична чисельність осо-

бин популяції. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування.

Рекомендовані заходи. Повна заборона відвідування туристами місць гніздування, зокрема полонин Чорногора та Свидовець.

Джерела інформації:

1. Годованець, 2009; 2. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: P. Gomez

Золотомушка червоночуба

Regulus ignicapillus
(Temminck, 1820)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Горобцеподібні – Passeriformes

Родина
Золотомушкові – Regulidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ: Не оцінений; ЧКК: NT

Поширення. Ареал охоплює Північну Африку, Європу, Малу Азію.

Україна: Гніздиться в гірських частинах Карпат та Криму. Локально зустрічається на Західному Поліссі [1].

Середовище існування та особливості біології. Населяє старі хвойні ліси. Прилітає у квітні. Гніздо влаштовує у кронах хвойних дерев. Біологія

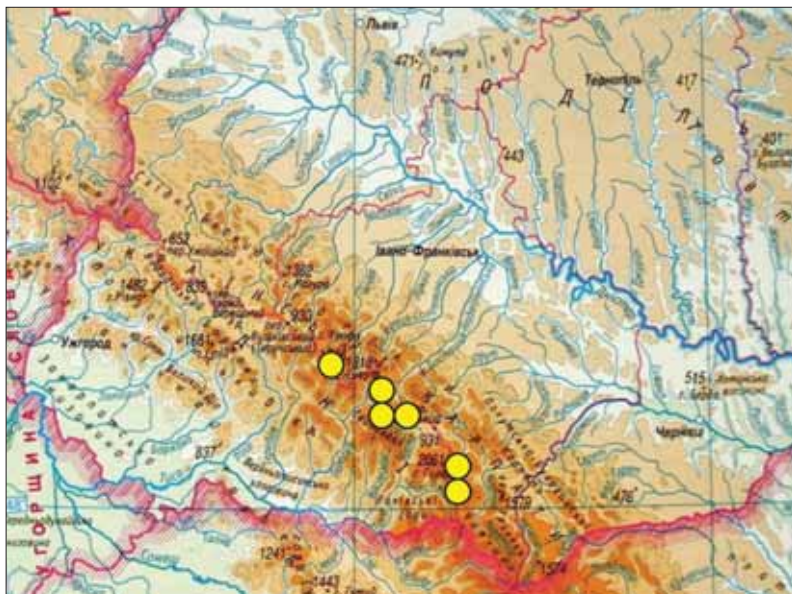
вивчена недостатньо. Живиться дрібними безхребетними, імаго та личинками комах.

Сучасний стан. Буковина – Гірські райони Буковинських Карпат. Прикарпаття – гніздовий вид [2]. Закарпаття – Гніздиться переважно в різновікових деревах станах шпилькових лісів [3].

Фактори загрози. Антропогенна трансформація місць, придатних для гніздування, створення одновікових

та одно видових лісових насаджень хвойних.

Рекомендовані заходи охорони. Створення умов для гніздування (штучні гніздівлі), моніторинг стану популяцій, заборона вирубування старих дерев у місцях оселення. Необхідно провести детальне обстеження характерних біотопів і у місцях виявлення (гніздування) особин виду організувати їх охорону.

Джерела інформації:

1. Костін, Горбань, 2009; 2. А.-Т. Башта та інші, 2007; 3. Потіш, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: А. Huber

Скеляр строкатий

Monticola saxatilis
(Linnaeus, 1766)

Клас
Птахи – Aves

Ряд
Горобцеподібні – Passeriformes

Родина
Мухоловкові – Muscicapidae

Охоронний статус: ЧКУ: Рідкісний;
ЧКК: CR

Поширення. Південна Європа, Кавказ, Центральна Азія, Північна Африка.

Україна: Гірський Крим, Карпати [1, 2].

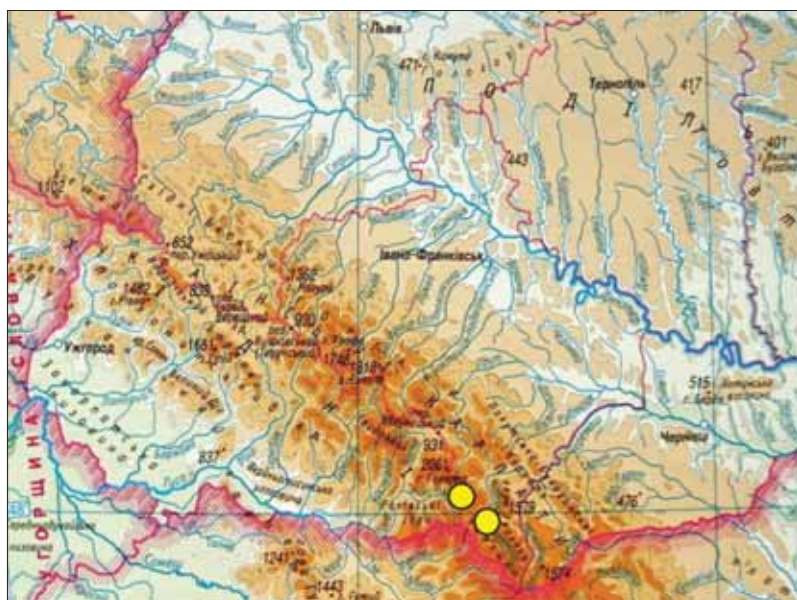
Середовище існування та особливості біології. Населяє кам'яністі урвища річкових терас, скелі. Прилітає у квітні. Може мати дві кладки на рік. Відлітає в кінці серпня – вересні. Живиться комахами, дрібними молюсками.

Сучасний стан. Маловивчений вид: Буковина – високогірна частина Чернівецької області (уздовж русла р. Дністер). Відомий зі сходу Закарпатської області [2].

Фактори загрози. Трансформація біотопів внаслідок господарської діяльності людини. Рекреація.

Рекомендовані заходи охорони. Необхідно виявити місця гніздування виду і взяти їх під охорону.

Джерела інформації:

1. Страутман, 1963; 2. Аппак, Бескаравайний, 2009.

Текст: Л. Потіш
Фото: katakali.net

Бурозубка альпійська

Sorex alpinus
(Schinz, 1837)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Комахоїдні – Insectivora

Родина
Бурозубкові – Soricidae

Охоронний статус: BernC: II, ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Ендемік Європи. Ареал охоплює альпійський і субальпійський пояси гірських систем Європи: Піреней, Альп, Карпат, Балкан.
Україна: Карпати [1].

Середовище існування та особливості біології. Альпійська бурозубка найбільш амфібіотична з усіх видів роду *Sorex*. Поширена в лісовому та субальпійському поясі Східних Карпат. Селиться вздовж струмків і потоків, на заболочених ділянках

верхньої частини поясів букових і смерекових лісів, у заростях трави та гірсько-соснового криволісся, між корінням дерев, у буреломах, інших вологих ділянках на висотах 300-1500 м. На нижчих висотах пов'язана з холодними і вологими ділянками: напр., каміння в зарослих ярах, тінистих лісах, під камінням. У високогір'ї може заселяти більш відкриті біотопи, де живе в щілинах і під камінням.

Сучасний стан. Стан популяції альпійської бурозубки переважно залежить

від впливу природних факторів, зокрема кліматичних умов. На південно-західному макросхилі це – відносно рідкісний вид з обмеженою територією поширення. У долинах потоків у зоні смерекових лісів мала кутора – рідкісний вид [2]. Рідкісний вид у вологих місцях лісового поясу і криволісся ПЗ «Горгани».

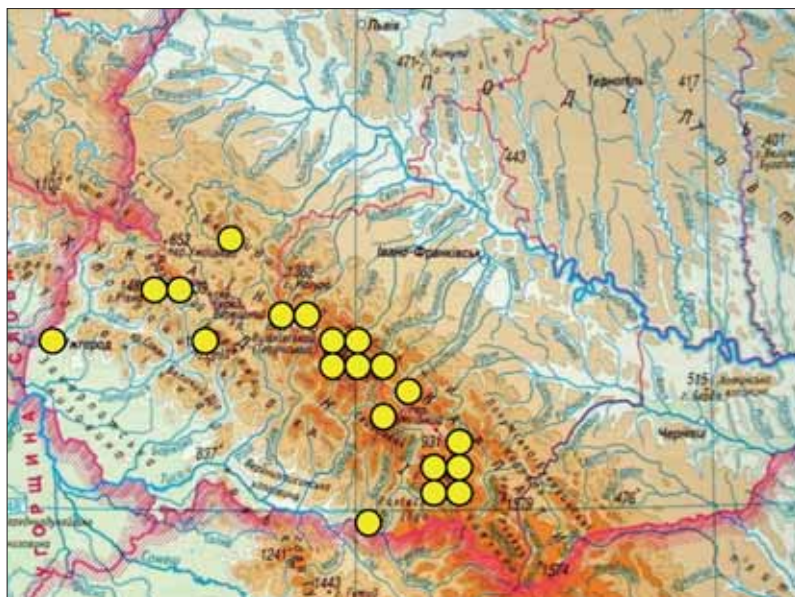
Фактори загрози. Ймовірним фактором зниження чисельності популяції може бути деградація місцеперебувань у зв'язку з вирубуванням і трелюванням деревини у верхньому лісовому поясі, міжвидова конкуренція з боку інших землерийок.

Рекомендовані заходи охорони. Запобігання забрудненню та руйнуванню життєво важливих біотопів, забрудненню водойм.

Джерела інформації:

1. Мішта, 2009; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: redbook-ua.org

Кутора мала

Neomys anomalus
Cabrera, 1907

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Комахоїдні – Insectivora

Родина
Буроzubкові – Soricidae

Охоронний статус: BernC: II; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Західна, Центральна та Південна Європа між 37° і 55° північної широти, Мала Азія.

В Україні: Лісова та лісостепова зони, плавні пониззя Дніпра, Карпати, Крим [1].

Середовище існування та особливості біології. Мала кутора тісно пов'язана з водоймами, веде напівводяний спосіб життя. На краях ступні та пальців має оторочку з жорстких

білих волосків, які збільшують гребню поверхню для плавання. Селиться переважно в норах у затінених місцях на зарослих берегах невеликих незамерзаючих річок, потоків у букових і мішаних лісах, гірсько-сосновому криволіссі, на болотах. Найбільша щільність у Карпатах виявлена в букових лісах, з концентрацією біля гірських річок і потоків; понад верхньою межею лісу трапляється рідко [2-4]. Живиться комахами, личинками, а також червами, дрібними ракоподібними, молюсками та земноводними.

Сучасний стан. У Східних Beskidaх виявлений здебільшого в їх верхньодністровській частині. У гірській частині Буковини – нечисленний вид. На території Карпатського НПП виявлена в Ямненському, Підліснівському, Говерляньському та Високогірному. У більшості місць досліджень мала кутора – рідкісний вид. На південно-західному макросхилі області мала кутора – вид з обмеженою територією поширення, звичайний у горах.

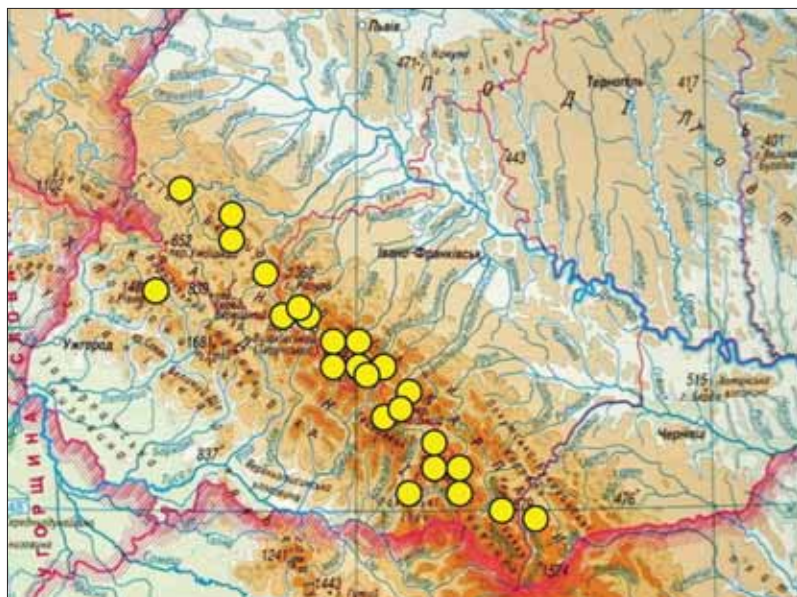
Фактори загрози. Втрата середовища існування внаслідок деградації біляводних біотопів, зміна стану водойм і кормової бази виду внаслідок господарської діяльності людини, трелювання лісу водотоками.

Рекомендовані заходи охорони. Запобігання руйнуванню життєво важливих біотопів, забрудненню водойм, заборона наземного трелювання деревини потоками.

Джерела інформації:

1. Мішта, 2009; 2. Киселюк, 2002; 3. Башта, Потіш, 2007; 4. Скільський та ін., 2008.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Підковик великий

Rhinolophus ferrumequinum
(Schreber, 1774)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі або кажани – Chiroptera

Родина
Підковоносів – Rhinolophidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: II/IV; EUROBATS: I; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Палеарктика, включаючи помірну зону Євразії: від Великобританії до Японії, на південь – до північної Африки, Палестини, Ірану, Пакистану та північної Індії.

Україна: Закарпаття та Крим [1].

Середовище існування та особливості біології. Поширений у горах і на передгір'ях, часто поблизу карстових формацій. Зимує в теплих укриттях (печероподібних схови-

щах). Зимова сплячка починається в кінці жовтня – на початку листопада. Живиться переважно великими жуками, такими як хрущі, гнойовики, а також метеликами, мухами та веснянками.

Сучасний стан. Основні гібернаційні сховища були виявлені в штольнях біля с. Глибоке і Кузій і с. Ділове, печерах в Угольському масиві, печерах скелі Вів у масиві Черлений Камінь та ін. [2]. На зимівлі також виявлений у гірській частині Буковини: печері Молочні Браття. Найбільше

гібернаційне скупчення відоме з печери Дружба Угольського масиву (Карпатський біосферний зап-к): від 5 до 47 ос. У літній період виявлений в околицях печери Дружба в Угольському масиві КБЗ, печери "Чурь". Виводкові колонії відомі зі штолень біля с. Глибоке Ужгородського р-ну. Протягом останніх 50 років відзначені помітні тенденції до зменшення його чисельності в Карпатському регіоні [2].

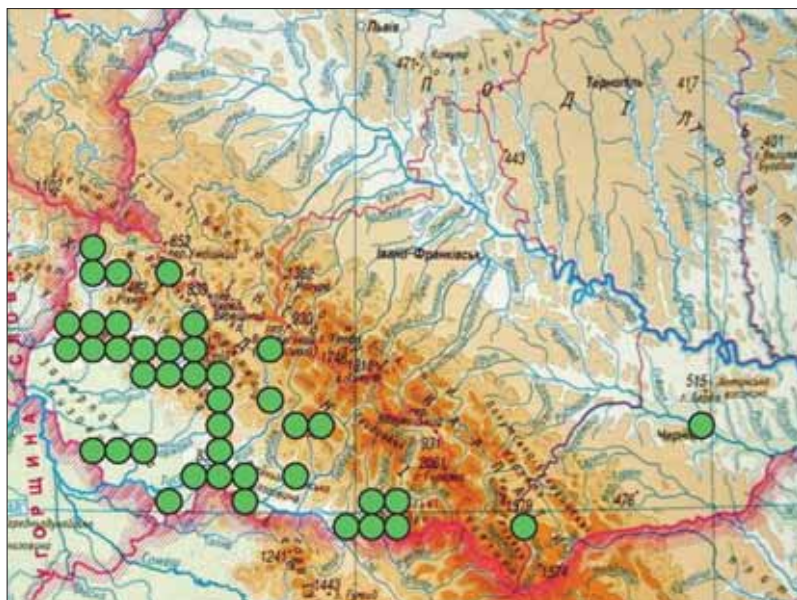
Фактори загрози. Втрата і деградація середовища існування. Зміна мікроклімату внаслідок надмірного відвідування печер спелеологами і туристами.

Рекомендовані заходи охорони. Заборона відвідування заселених колоніями підземель.

Джерела інформації:

1. Годлевська, 2009; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Довгокрил звичайний

Miniopterus schreibersii
(Kuhl, 1817)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: II, IV; ЧКУ: Зниклий; ЧКК: CR

Поширення. Ареал охоплює південну Європу (від Кавказу і Криму до Середземного регіону, досягаючи Угорщини і південної Словаччини), майже всі тропічні й субтропічні райони Старого Світу: від Середньої Азії та Афганістану до Африки [1].
Україна: Крим, Закарпаття.

Середовище існування та особливості біології. Теплолюбний вид, пов'язаний переважно з гірськими місцевостями, але високо в гори не

піднімається. Основними сховищами в літній період є печери, шахти.

Полює переважно на відкритих, безлісних місцевостях, над лісами, біля скель, над полями, садами, виноградниками і водоймами. Живиться комахами, яких ловить на льоту, а також кліщами і т.п.

Перелітний вид. Особини з території Закарпатської області в кінці вересня – на початку листопада мігрували вздовж Тиси у південно-західному напрямі. Незначна їх кількість зали-

шалася зимувати в деяких підземних сховищах [2].

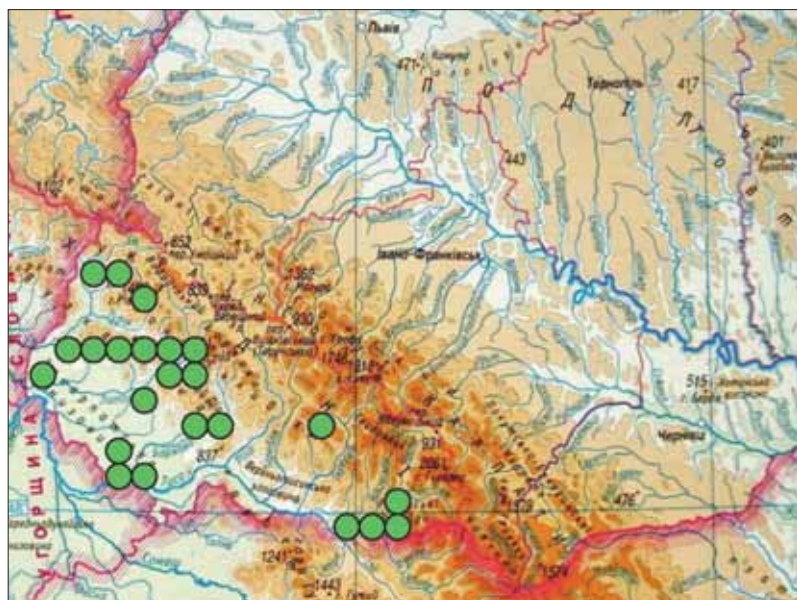
Сучасний стан. Виводкові колонії були виявлені в багатьох точках Закарпатської області [2]. Останні знахідки особин довгокрила на території області датуються 1993 роком і походять з підземних порожнин південної частини Українських Карпат. Однак, враховуючи те, що найближча велика колонія (чисельністю близько 5000 ос.) довгокрила розташована в північно-східній частині Угорщини, за 70 км до кордону з Україною (З. Бігарі, усне повідомл.), а також відстані сезонних міграцій цього виду, можна сподіватися на появу особин території Закарпатської області.

Фактори загрози. Одним з безпосередніх факторів зникнення виду в Україні стало пряме винищення звірків і турбування у печерних сховищах унаслідок розвитку неконтрольованого спелеотуризму, а також збіднення кормового раціону внаслідок використання пестицидів.

Джерела інформації.

1. Годлевська, 2009; 2. Башта, Потіш, 2009.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: І. Boris

Нічниця гостровуха

Myotis oxugnathus
(Tomes, 1857)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Рукокрилі – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: II, IV; ЧКУ: Вразливий ЧКК: VU

Поширення. Південна Європа, також Азія, на схід – до Гімалаїв. У Європі північна межа поширення сягає 46-48° пн. ш., у Чехії і Словаччині – близько 50° пн. ш.; на південь – до Сицилії, Греції і Мальти.

Україна: Крим, Закарпаття та поодинокі спостереження в інших західних областях [1].

Середовище існування та особливості біології. Поширений переважно в скелястих місцях, з негустим

деревним і чагарниковим покривом. Основними сховищами в літній період є горища церков і старих будинків, рідше печери; у зимовий – печери і підвали.

Сучасний стан. Поширений переважно на південно-західному макросхилі Східних Карпат. Виводкові колонії переважно знаходили на церквах і дзвіницях регіону: у Рахівських горах: м. Рахів, с. Богдан, Рахівський р-н; на Свидовці: с. Ясіня [3].

Зимові знахідки походять переважно з підземних сховищ, розташованих у Рахівських горах: штольнях біля с. Ділове, на Вулканічному хребті: штольнях біля с. Глибоке, Ужгородський р-н, ймовірно, на Полонинському хребті: у печерах Дружба, Гребінь, Молочний Камінь, а також печерах масиву Черлений Камінь [2].

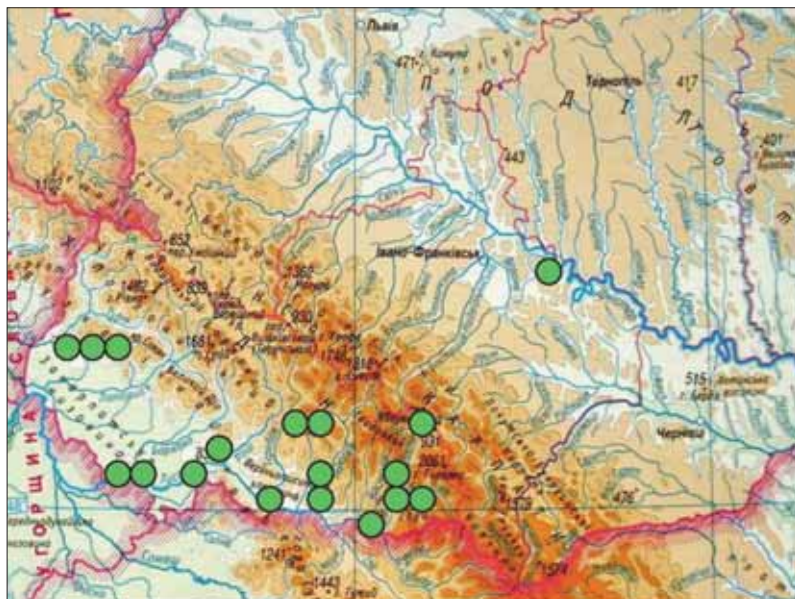
Фактори загрози. Порушення та деградація природного середовища існування виду. Зменшення багатства трофічної бази внаслідок використання пестицидів. Фактор непокоєння на зимівлі і порушення мікроклімату печер унаслідок відвідування людьми місць виводкових і гібернуючих колоній.

Рекомендовані заходи охорони. Заборона відвідування заселених колоніями підземель (в т.ч. й захист входу шляхом встановлення вхідних ґрат). Охорона сховищ з виводковими колоніями виду. Контроль за використанням отрутохімікатів.

Джерела інформації:

1. Годлевська, 2009; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нічниця велика

Myotis myotis
(Borkhausen, 1797)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: II/IV; ЄЧС: К; EUROBATS: I; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Західна й центральна Європа до України і Близького Сходу, Північна Африка.

Україна: Західні області [1].

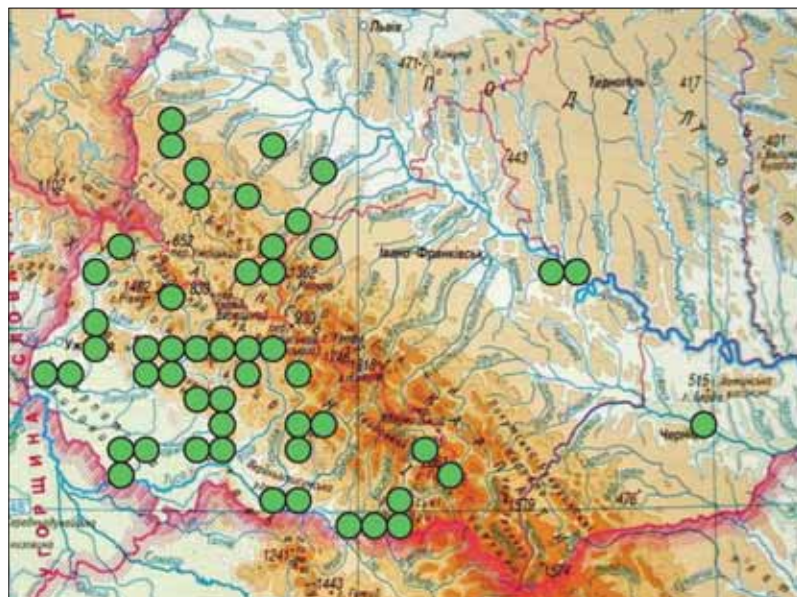
Середовище існування та особливості біології. Селиться в населених пунктах, у скелястих і низинних місцевостях. У літній період самці займають переважно дупла дерев, а самки формують колонії на горищах будинків і церков.

Сучасний стан. Загалом нечисленний вид регіону. Літніх знахідок виду відомо значно менше, ніж зимових. Основними зимовищами є: печерні системи в Угольському масиві, штольні біля с. Глибоке. На зимівлі виявлений також у печерах хр. Ключ (Сколівські Beskidi) [4]. Найбільшим відомим місцем гібернації цього виду є печера Дружба в Карпатському біосферному заповіднику (Тячівський р-н), де щорічно зимує понад 1000 ос [2, 5]. У літній період також виявлений у

Східних Beskidaх: на території НПП «Сколівські Beskidi» [4], с. Сушиця Старосамбірського р-ну [4] Львівської обл., у с. Полянця Долинського р-ну і в районі Чорногори: поблизу бази «Заросляк» Ворохтянського р-ну в Івано-Франківській обл. Низка виводкових колоній відома з будівель: вежа костелу, м. Старий Самбір.

Фактори загрози. Порухення та деградація природного середовища існування виду. Фактор непокоєння на зимівлі та порушення мікроклімату печер через відвідування людьми.

Рекомендовані заходи охорони. Заборона відвідування заселених колоніями підземель (в т.ч. й шляхом встановлення вхідних ґрат).

Джерела інформації:

1. Годлевська, 2009; 2. Башта, 2009;
3. Волошин, Башта, 2001; 4. Башта, 2003б; 5. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нічниця довговуха

Myotis bechsteinii
(Kuhl, 1817)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: IUCN: NT; BernC: II; BonnC: II; HD: II, IV; EUROBATS: I; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Західна й Центральна Європа, Мала Азія – до Кавказу та Північного Ірану.

В Україні – переважно Карпатський регіон і деякі райони правобережного лісостепу [1].

Середовище існування та особливості біології. Типовий лісовий вид. Середовище існування обмежене мішаними та листяними лісами. Основні сховища у літній період – дупла,

штучні гніздівлі для птахів, рідко – різного роду будівлі; у зимовий – печери, підвали, штольні. Вилітає на полювання після сутінків. На полюванні літає досить низько, збираючи здобич навіть з землі та гілок.

Сучасний стан. Дуже рідкісний і малодосліджений вид регіону. Основні спостереження походять з території Закарпаття в зимовий період - штолень біля с. Глибоке Ужгородського р-ну, печер Угольського масиву: масиву Чурь, штольні Гальярська Ді-

ра (Ужгородський р-н), штольні Кузій-верхня, мас. Свидовець, також зі Сколівських Бескидів – з печер на хр. Ключ [3]. У літній період вид виявлений біля печери Дружба (Угольський масив Карпатського БЗ) [2], біля с. Плоске Свалявського р-ну. Відомі також літні спостереження зі Сколівських Бескидів: с. Коростів Сколівського р-ну, ур. Урич, с. Майдан Дрогобицького р-ну.

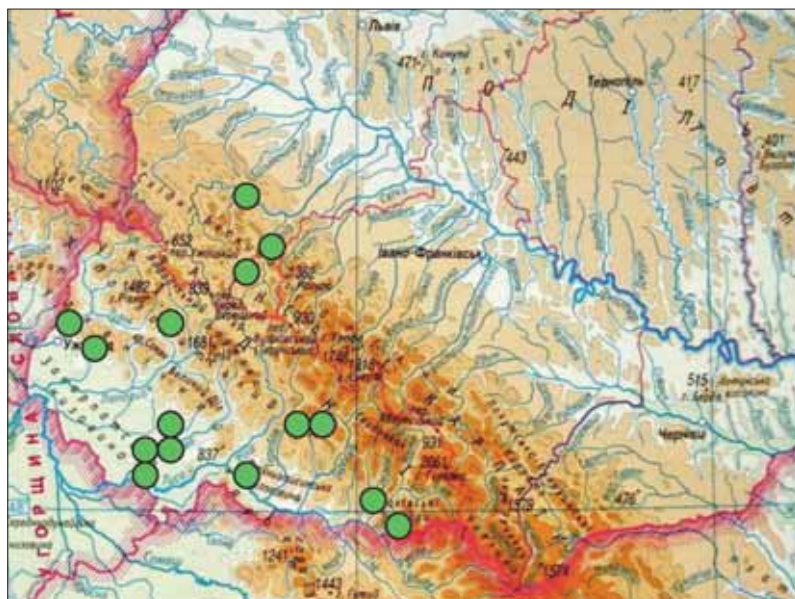
Фактори загрози. Фактори загрози для цього виду детально не виявлені.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів зі старими деревами. Максимальне обмеження доступу людини до печер з колоніями в зимовий період.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, 2009; 2. Покиньючерда та ін., 1996; 3. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нічниця Наттера

Myotis nattereri
(Kuhl, 1817)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЄЧС: I; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Європа до 63° пн. ш.; на схід – до Уралу, Близького Сходу і Туркменії; Північно-Західна Африка.
Україна: Західні та південно-західні області, Крим [1].

Середовище існування та особливості біології. Лісовий вид. У літній період селиться в дуплах дерев, штучних гніздівлях для птахів, на горщиках; у зимовий період – печерах, штольнях і підвалах.

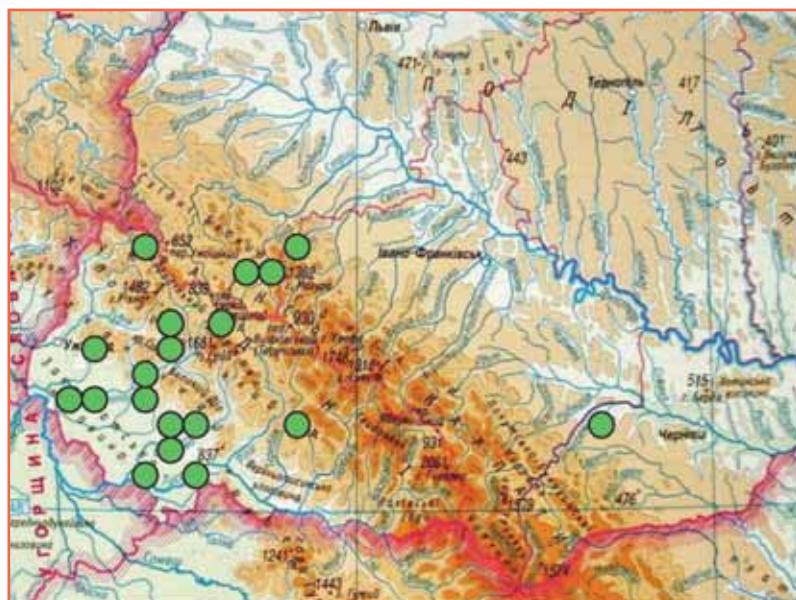
Полює в усіх ярусах лісу, в кронах і під ними, переважно на висоті до 5 м.

Сучасний стан. На зимівлі виявлений лише в невеликій кількості місць. На Закарпатті це – смт. Свалява, штольні с. Глибоке, Ужгородський р-н [3], печера Дружба, Угольський масив, Тячівський р-н [3]. У львівській частині Карпат – у Сколівських Бескидах: печера на хр. Ключ, Сколівський р-н [2]. У літній період на південно-західному макросхилі виявлений у районі Боржавського хребта: смт. Воловець

і с. Плоске Свалявського р-ну у Сколівських Бескидах – мішаний ліс біля с. Коростів Сколівського р-ну, мішаний ліс, г. Кремінь Сколівського р-ну. З території Буковини відомі лише згадки про спостереження виду в с. Вижиця [2].

Фактори загрози. Деградація природного середовища існування внаслідок значної кількості факторів, включаючи руйнування місць поселення, зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів і дуплистих дерев.

Джерела інформації:

1. Тищенко, 2009; 2. Башта, 2009б; 3. Татарінов, 1973.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нічниця триколірна

Myotis emarginatus
(Geoffroy, 1806)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: II,IV; EUROBATS: I; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: VU

Поширення. Ареал охоплює південну, південно-східну й центральну частини Європи, північно-західну й центральну Азію, північну Африку.

Україна: Крим, Закарпаття та поодинокі спостереження на Поділлі та Буковині [1].

Середовище існування та особливості біології. Поширення триколірної нічниці пов'язане зі скелястими та лісистими місцинами. Вона віддає

перевагу карстовим районам, спостерігається також у парках, садах і біля водойм. Основними сховищами в літній період є дупла дерев, горища, підземелля (гроти, печери, штольні), у зимовий – печери. Політ нерівний, маневрений, з частими кидками за здобиччю. Живиться дрібними літаючими комахами.

Сучасний стан. Рідкісний вид південно-західного макросхилу Українських Карпат. Основна кількість знахідок походить з зимового періоду. Осо-

бини виду виявлені у штольні біля с. Глибоке, Ужгородський р-н, тунелі в с. Кольчино, підвалах на г. Ловачка, Мукачівський р-н, печері Дружба, Гребінь, Угольський масив КБЗ, штольні Гальярська Діра, Ужгородський р-н [2]. Літні спостереження походять як підвальних приміщень, так і горищ різного роду будівель: горище замку, Ужгород, штольні, с. Глибоке, Ужгородський р-н.

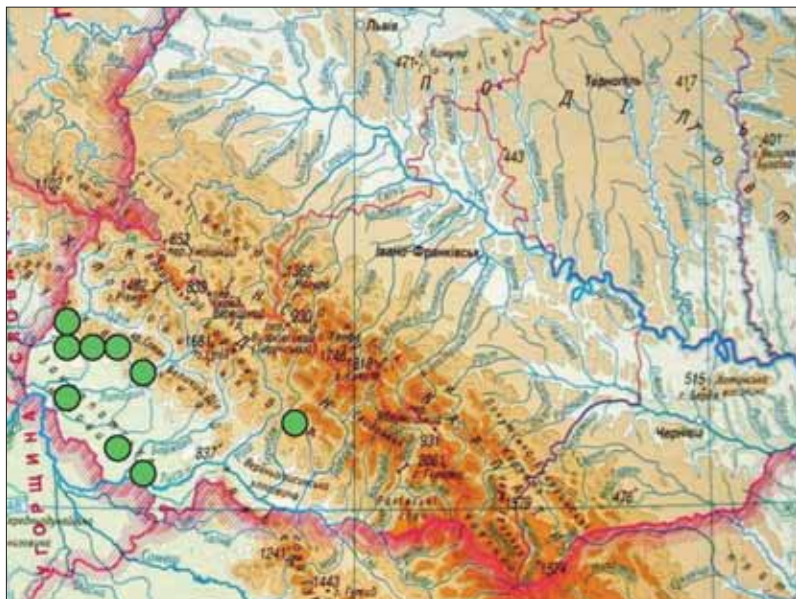
Фактори загрози. Зміни природного середовища існування виду: деградація печерних місць поселення, руйнування інших місць поселення. Зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів і дуплистих дерев. Обмеження доступу людини до печер з колоніями на зимівлі. Охорона місць розташування виводкових колоній.

Джерела інформації:

1. Годлевська, 2009; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: Л. Потіш
Фото: А.-Т. Башта

Нічниця ставкова

Myotis dasycneme
(Boie, 1825)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: IUCN: NT; BernC: II; BonnC: II; HD: II/IV; EUROBATS: I; ЄЧС: К; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Палеарктика від Нідерландів до Центрального Сибіру.

Україна: Спорадично трапляється майже на всій території країни, крім степових районів на півдні [1].

Середовище існування та особливості біології. Тісно пов'язана переважно зі стоячими і повільно текучими водоймами з відкритим водним плесом. Узимку особини виду виявлені в печерах і штольнях.

Полює над водоймами, літає низько над водою (переважно до 20 см), ловлячи комах у повітрі або збираючи їх з поверхні води.

Сучасний стан. Статус виду в регіоні невідомий; ймовірно – дуже рідкісний вид. До цього часу відзначений лише на південно-західному макросхилі Українських Карпат: у с. Сіль Великоберезнянського р-ну [2]. Дolini річок вид активно використовує у міграційний період, для подолання

гірських хребтів під час перельотів до місць зимівлі [3]. Однак, його спостереження на зимівлі в Українських Карпатах є цілком імовірними, оскільки гібернуючих особин виявили в печерах сусідніх гірських масивів Словаччини [6] і Польщі [3].

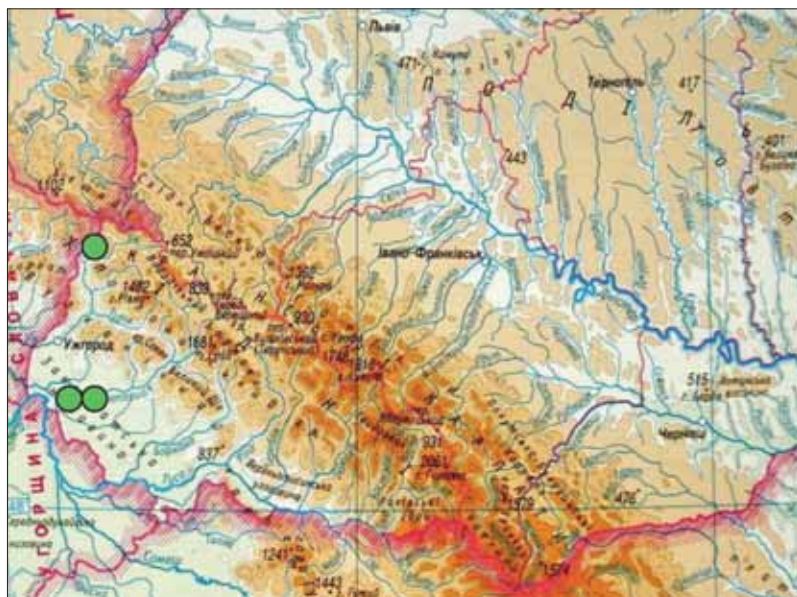
Фактори загрози. Зменшення кількості придатних для поселення природних сховищ, руйнування трофічних біотопів унаслідок деградації та забруднення водойм і їх берегів. Зменшення багатства кормової бази. Руйнування місць поселення (модернізація старих будівель, герметизація дахових отворів, вирубування дуплистих дерев).

Рекомендовані заходи охорони. Збереження трофічних біотопів. Охорона старих лісів з дуплистими деревами, що знаходяться поблизу водойм. Розвішування штучних гніздівель. Обмеження доступу людини до печер, де розташовані зимові скупчення виду.

Джерела інформації:

1. Годлевська, 2009; 2. Башта, 2009; 3. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: agraria.org

Нічниця Брандта

Myotis brandtii
(Eversmann, 1845)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Євразія від Південної Шотландії, Англії і східної Франції до Кореї та Японії.

Україна: Західна частина [2].

Середовище існування та особливості біології. Евритопний вид; тримається в лісових, низинних місцях, часто поблизу водойм, рідше – в населених пунктах. Основні місця поселення в літній період – щілино-подібні дупла й тріщини в деревах,

рідше – дерев'яні будинки, розколини скель; взимку – печери. На полювання з'являється в ранніх сутінках. Політ швидкий і майстерний. Полює переважно в негустих лісах або над водою, ловлячи метеликів, інших дрібних комах і павуків. Орієнтується з допомогою ультразвукових сигналів з піковою частотою близько 40-45 кГц.

Сучасний стан. Сучасний стан не з'ясований; можливо, рідкісний вид. У Карпатах відомо лише чотири достовірних місця спостереження виду:

у печері Дружба, Угольський масив КБЗ [1], смт. Воловець, с. Козаківка, Болехівський р-н, Івано-Франківська обл., ст. Дар'їв (біля с. Осмолода), Рожнятівський р-н, Івано-Франківська обл. [2].

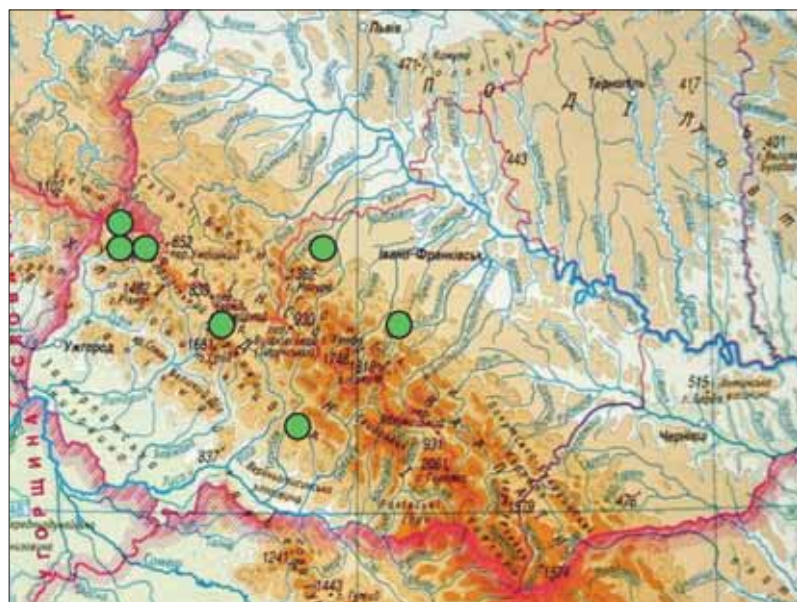
Фактори загрози. Для популяції північної нічниці детально не виявлені. Вона може зазнавати впливу порушення та деградації природного середовища існування виду, руйнування місць поселення, зменшення багатства трофічної бази внаслідок використання пестицидів, турбування тварин у виводкових колоніях і на зимівлі.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів і дуплистих дерев. Розвішування штучних гніздівель. Заборона відвідування підземних сховищ зі зимовими скупченнями особин цього виду.

Джерела інформації:

1. Тищенко, 2009; 2. Волошин, Башта, 2001.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нічниця вусата

Myotis mystacinus s. l.
(Kuhl, 1817)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Палеарктика: від Ірландії, півночі Апеннінського п-ова і Марокко – до Кореї, Японії і Південного Китаю.

Україна: Ймовірно, вся територія [1].

Середовище існування та особливості біології. Евритопний вид. У літній період заселяє горища, дупла, штучні гніздівлі для птахів; у зимовий – різного роду підземелля [2, 3].

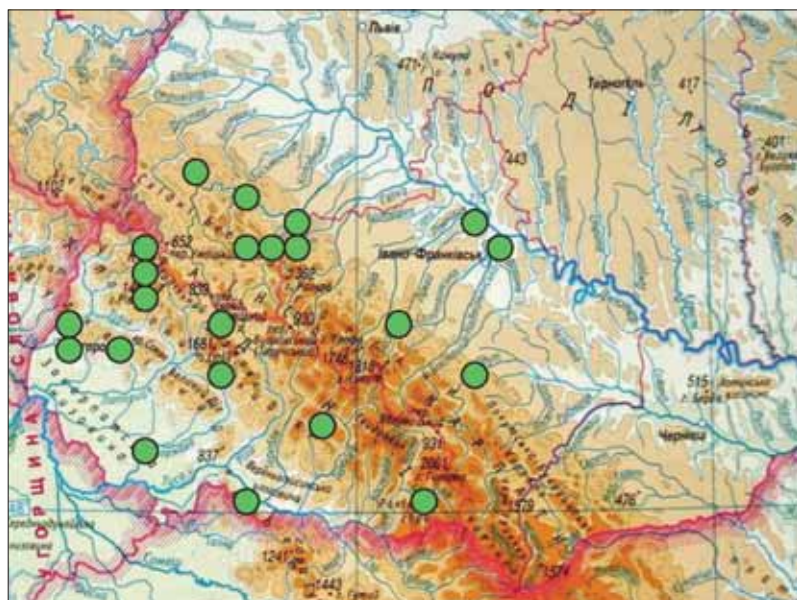
Живиться комарами, жуками, міллю та іншими комахами.

Сучасний стан. З південно-західного макросхилу відомі знахідки з території Рахівських гір: с. Богдан Рахівського р-ну, Полонинського хребта: Широколужанського масиву Карпатського БЗ, с. Лумшори, Перечинський р-н, с. Гукливий, Воловецький р-н, с. Люта, Велико-Березнянський р-н, р. Мала Уголька, Угольський масив КБЗ, Тячівський р-н; Вулканічного хребта: с. Вишково, Хустський р-н, с. Загат-

тя, Іршавський р-н, с. Невицьке, Ужгородський р-н, с. Кам'яниця, Ужгородський р-н, штольні біля с. Глибоке, Ужгородський р-н. В Івано-Франківській обл. виявлений у Горганах: с. Делятин, м. Осмолода, Рожнятівський р-н; с. Дубина, Сколівський р-н, с. Явора, Турківський р-н, горище будинку, с. Коростів, Сколівський р-н, мішаний ліс, ур. Плішка, Сколівський р-н, с. Підгородці, Сколівський р-н, буковий ліс [4].

Фактори загрози. Порушення та деградація природного середовища існування, руйнування місць поселення.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів і дуплистих дерев. Обмеження доступу людини до печер з колоніями на зимівлі.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, 2009; 2. Волошин, Башта, 2001; 3. Башта, 2002б; 4. Bashta, 2004.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нічниця крихітна

Myotis alcaethoe
(Helvesen et Heller, 2001)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: Боннс: II; ЧКК: NT

Поширення. Інформації поширення і чисельність нічниць крихітної дуже мало. Ймовірно – уся територія Європи.

Україна: Закараття.

Середовище існування та особливості біології. Нічниця крихітна – новий вид, вперше описаний у 2001 р. Найменший вид нічниць на території Європи. Інформації про її середовище існування та особливості біології ще досить мало. Основним середовищем існування крихітної нічниць

є старі широколистяні ліси і водойми (Bashta et al., 2010a). Цей вид належить до лісових видів кажанів. Тобто прирічкові заплавні біотопи належать до важливих трофічних біотопів виду. Характерною ознакою виду є використання ультразвуків найвищої серед нічниць пікової частоти – 54 кГц.

Сучасний стан. Перша і, поки-що, єдина знахідка особин цього виду походить з Закарпатської рівнини, де 19.07.2009 р. 2 особини (самка і самець) зловлені на просіці в старо-

му (80-100 років) дубовому лісі в ур.Чизай, Берегівського р-ну, поблизу вильоту на дворічну вирубку.

Фактори загрози. Популяція вусатої нічниць може зазнавати негативного впливу внаслідок порушення та деградації природного середовища існування, руйнування місць поселення (вирубання дуплистих дерев), турбування у виводкових і зимових сховищах.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів і дуплистих дерев. Обмеження доступу людини до печер з колоніями на зимівлі. Розвішування штучних гніздівель.

Джерела інформації:

1. Helverstn O. von et al., 2001;
2. Bashta et al., 2010a; 3. Bashta et al., 2010б.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: М. Andèra

Нічниця водяна

Myotis daubentonii
(Kuhl, 1817)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Ареал охоплює територію від західної Європи до Східного Сибіру, Камчатки, Кореї та східного Китаю. Виявлена також у південному Китаї (включаючи Тибет) і північно-східній Індії.

Україна: Трапляється в усіх регіонах [1].

Середовище існування та особливості біології. Водяна нічниця тісно пов'язана з різноманітними водоймами, але також може спостерігатися в листяних і мішаних лісах.

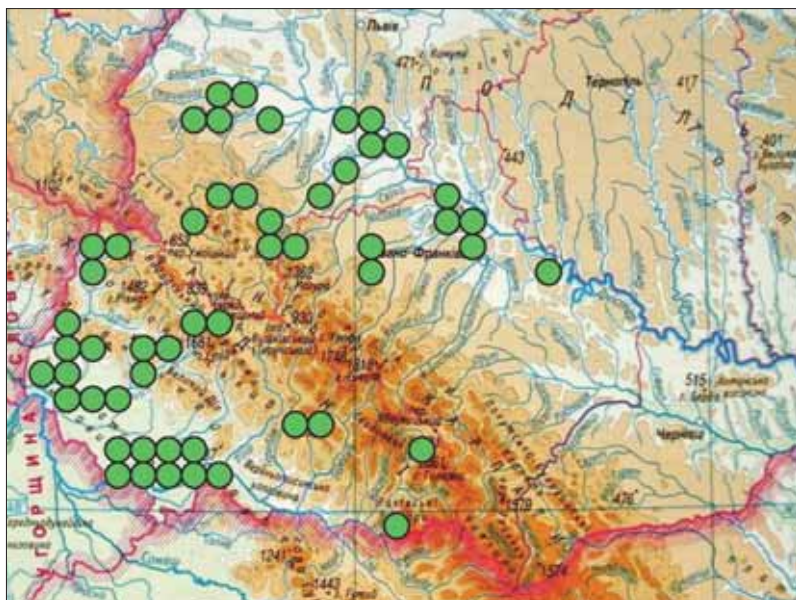
Долини гірських річок служать каналами, якими особини цієї нічниці можуть підніматися високо в гори і долають їх під час міграцій. Типовий дуплогніздний вид. Полює переважно над водоймами (до 20 см над поверхнею) на дрібних комах: комарів, веснянок, метеликів, яких іноді збирає з поверхні води.

Сучасний стан. У виводковий або міграційний періоди року виявлений переважно на берегах водойм. На зимівлі водяна нічниця виявлена в

основному на території південно-західного макросхилу Карпат, у різного роду підземних сховищах: печера Каньйон масиву Черлений Камінь, Тячівський р-н, штольня біля с. Глибоке, Ужгородський р-н, печери Дружба, Експедиційна, печерна система скелі Вів, Гребінь, Угольський масив КБЗ, с. Мала Уголька, штольня Кузій, Кузійський масив Свидовецького хр. [2].

Фактори загрози. Деградація зимових сховищ, зміни природного середовища існування виду, збіднення трофічної бази внаслідок використання пестицидів становлять основні фактори загрози для цього виду.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів і дуплистих дерев. Розвішування штучних гніздівель.

Джерела інформації:

1. Годлевська, 2009; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Вухань звичайний

Plecotus auritus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II, BonnC: II,
HD: IV; ЄЧС: I; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Ареал охоплює Палеарктику, від Британських о-вів через усю Європу, до 63–64° пн. ш. на півночі. В Азії ареал диз'юнктивний. Відомі популяції в Монголії, південно-східному Сибіру, північно-західному Китаї, Японії.

Україна: Поширений на всій території, але переважно – в лісовій і лісостеповій зоні [1].

Середовище існування та особливості біології. Звичайний вухань виявлений у лісах, як листяних, так і

хвойних, а також у парках і садах. Маючі великі вуха, широкі крила і відносно повільний, але дуже маневрений політ, він пристосований до полювання серед густої рослинності. Вухань вилітає лише після сутінків. Полює переважно біля дерев (у т. ч. поодиноких) і чагарників на комах: метеликів, жуків і двокрилих, а також збирає павуків, щипавок та інших безхребетних з листя і кори дерев.

Сучасний стан. Нечисленний, широко розповсюджений вид. Переважна біль-

шість літніх спостережень пов'язана з населеними пунктами та їхніми околицями. Особини цього виду виявлені у різних частинах Вулканічних Карпат [2]. На зимівлі виявлений також у Вулканічних Карпатах [3].

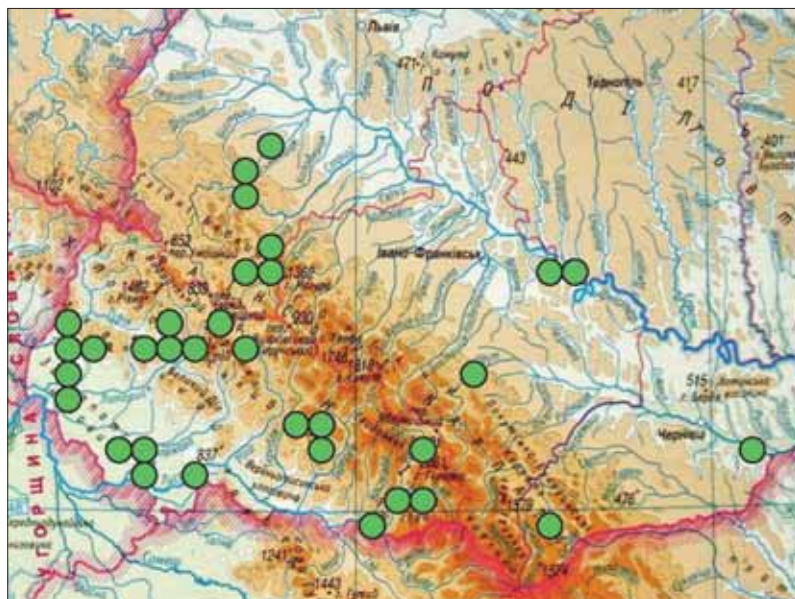
Фактори загрози. Популяція вуханів може зазнавати впливу багатьох негативних факторів, включаючи втрату сховищ унаслідок руйнування місць поселення і зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів, вирубування дуплистих дерев, турбування у сховищах.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих листяних і мішаних лісів. Охорона місць розташування виводкових і зимових колоній.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, 2009; 2. Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Вухань австрійський

Plecotus austriacus
(Fischer, 1829)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Від Апеннінського п-ова та Північної Африки – до півдня Британії. Виявлений майже всюди в Європі, окрім значної частини Скандинавії. В Азії – до Монголії, Західного Китаю і Гімалаїв.

Україна: Західні та південні області, гірський Крим [1].

Середовище існування та особливості біології. Пов'язаний з населеними пунктами, низинами і відкритими

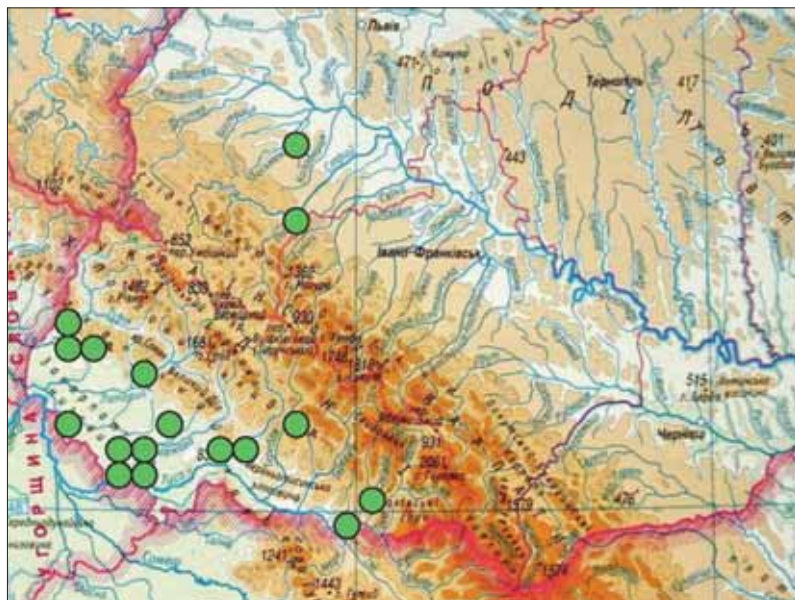
тими сільськогосподарськими регіонами, заселяючи переважно долини до висоти 400 м. Літає майстерно, полюючи на літаючих комах, таких як метелики, дрібні жуки, двокрилі.

Сучасний стан. Поширений переважно в рівнинних районах, тому на території Карпат – рідкісний вид. У гірському регіоні відомі лише нечисленні знахідки, переважно з південно-західного макросхилу. На зимівлі виявлений здебільшого в підземеллях населених пунктів регіону (м. Ужго-

род, с. Солотвино), а також у печері Дружба і штольнях біля с. Глибоке на Закарпатті. Спостерігається тенденція до збільшення чисельності на зимівлі [2].

Фактори загрози. Порушення та деградація кормодобувних біотопів, руйнування місць поселення (модернізація старих будівель, герметизація дахових отворів, руйнування або закриття доступу до підвальних приміщень), вирубування дуплистих дерев і турбування у зимових сховищах, зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. Охорона Збереження старих лісів і дуплистих дерев. Обмеження доступу людини до печер з колоніями на зимівлі. Розвішування штучних гніздівель.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, 2009; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Широковух європейський

Barbastella barbastellus
(Schreber, 1774)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: IUCN: NT; BernC: II; BonnC: II; HD: II/IV; ЄЧС: К; EUROBATS: I; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: NT

Поширення. Європа від північної частини Апеннінського п-ова і від південної Скандинавії і Латвії до Кавказу.

Україна: Лісова і лісостепова смуги правобережної частини, гори і передгір'я Криму і Карпат [1].

Середовище існування та особливості біології. Евритопний вид, найчастіше спостерігається в лісистих і

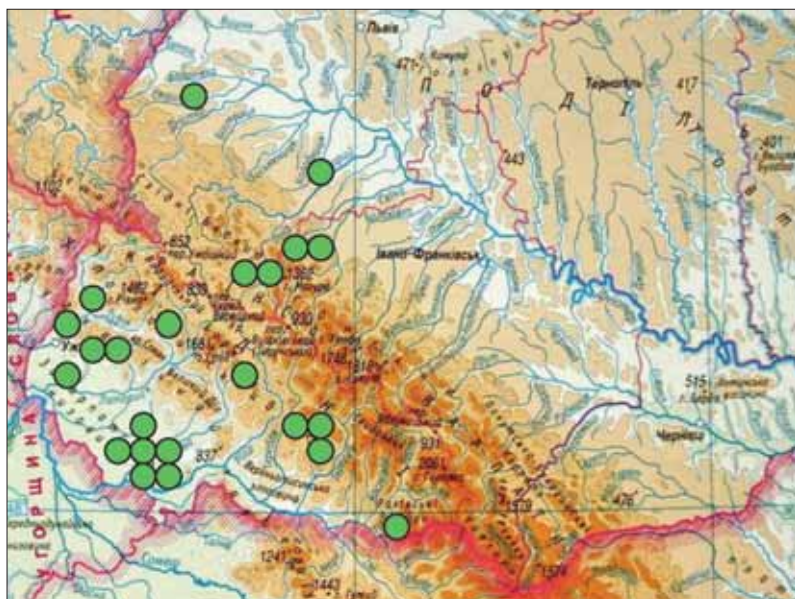

гористих місцевостях, на напіввідкритих (лучно-чагарникових) ділянках. Характеризується порівняно значною холодотолерантністю: гіберує в досить холодних місцях, часто біля вхідного отвору. Полює переважно серед рослинності або, рідко, над водою. Ловить дрібних комах, таких як двокрилі, жуки та метелики, але може збирати павуків і комах з поверхні рослин. Літає порівняно швидко, використовуючи лісові ділянки як коридори між кормодобувними біотопами.

Сучасний стан опуляцій. Нечисленний і малодосліджений вид регіону, виявлений переважно в зимовий період. Його сучасний статус потребує уточнення [2]. Найбільша кількість знахідок походить з південно-західного макросхилу.

Фактори загрози. Порушення та деградація природного середовища існування виду. Вирубування дуплистих дерев і турбування в зимових і літніх сховищах. Зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження місць поселення та локалізації виводкових і зимових колоній.

Джерела інформації:

1. Годлевська, 2009;
2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: Л. Потіш
Фото: А.-Т. Башта

Вечірниця руда

Nyctalus noctula
(Schreber, 1774)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Ареал охоплює більшу частину Європи та Азії до південно-західного Сибіру, Китаю, північного В'єтнаму. Виявлена в Африці.

Україна: Поширена на всій території; у степових районах спостерігається під час сезонних перельотів [1].

Середовище існування та особливості біології. Поселення дозірної вечірниці часто пов'язане з деревами, насамперед, з лісами, але вона також регулярно селиться в населе-

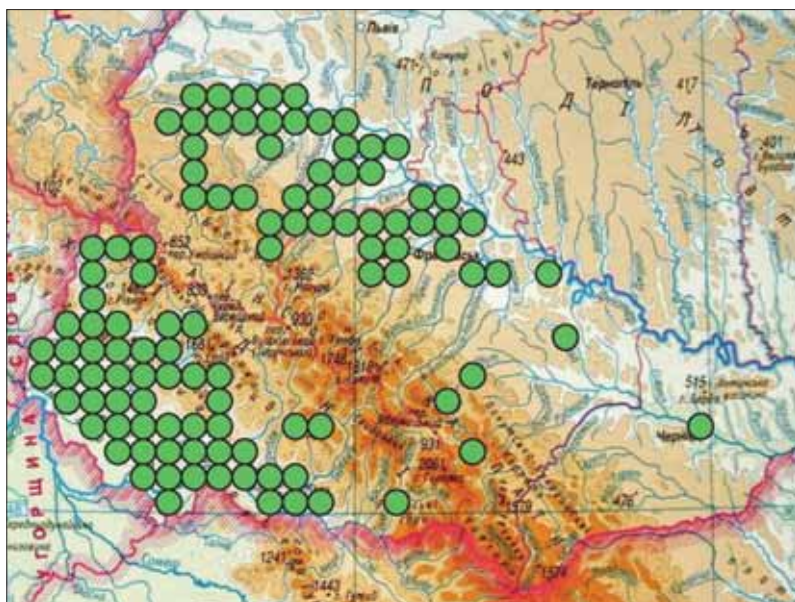
них пунктах. Основними сховищами в літній період є дупла дерев, горища будинків; у зимовий – щілини в будинках. Колонії формує досить великі – до тисячі особин.

Сучасний стан. Нечисленний вид регіону Східних Карпат [1]. Один з найчастіше виявлюваних у літній та осінній періоди. У будівлях Ужгородського національного університету розташовані численні зимовища дозірної вечірниці. Як місце гібернації кажанів, вони відомі вже понад 50

років [1-3]. Зимівля особин цієї нічниці також виявлена в дуплах дерев. Загалом на південно-західному макросхилі виявлений в багатьох його частинах. Зокрема, в різних ділянках Вулканічного хребта. У Східних Бескидах численні спостереження походять з Верхньодністровської частини: м. Старий Самбір, с. Розлуч, Турківський р-н і Сколівської частини.

Фактори загрози. Руїнування місць поселення у будівлях (модернізація старих будівель, герметизація дахових отворів). Непокоєння тварин у колоніях.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих листяних і мішаних лісів з дуплистими деревами. Розвішування штучних гніздівель. Охорона колоній у будинках.

Джерела інформації:

1. Башта, 2009б; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Вечірниця мала

Nyctalus leisleri
(Kuhl, 1817)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Від західної Європи до Південно-Західної Азії, на схід до 79° сх. д.

Україна: На всій території, але в степових районах трапляється рідко, під час сезонних перельотів [1].

Середовище існування та особливості біології. Лісовий вид; селиться на розріджених ділянках лісів зі старими дуплистими деревами. Літні

колонії розташовує в дуплах дерев, іноді в будівлях і штучних гніздівлях. Місця зимівлі розташовані поза межами України.

Лісові масиви, особливо їх розріджені ділянки зі старими дуплистими деревами, є оптимальними і надзвичайно важливими місцями існування популяції цього виду. Кормові біотопи розташовані часто у світлих лісах, парках, садах, над великими водоймами. Орієнтується з допомогою ультразвукових сигналів з піковою частотою близько 22-28 кГц.

Сучасний стан. Рідкісний вид, трапляється спорадично. У Карпатах, ймовірно, популяції фрагментовані та переважно приурочені до широколистяних лісів передгірської частини. Основні місця спостережень зосереджені в Угольському масиві Карпатського БЗ [1, 3], а також біля с. Драгове, Хустський р-н Закарпатської обл. [2, 3].

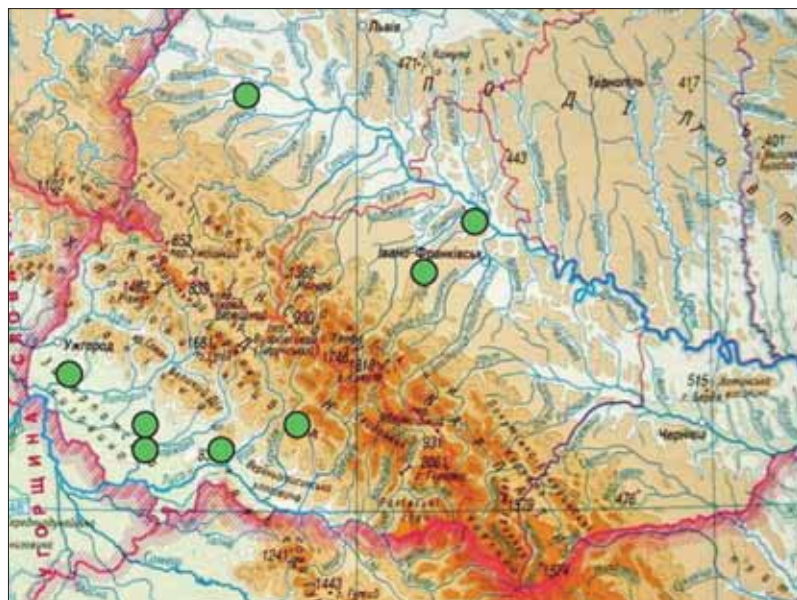
Фактори загрози. Порушення та деградація природного середовища існування виду: вирубування дуплястих дерев і зменшення площ старих світлих лісів. Зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів. Зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих листяних і мішаних лісів з дуплистими деревами. Розвішування штучних гніздівель.

Джерела інформації:

1. Тищенко, 2009; 2. Волошин, Башта, 2001; 3. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нетопир звичайний

Pipistrellus pipistrellus
(Schreber, 1774)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: III; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Ареал охоплює Палеарктику, зокрема, більшу частину Європи (від півдня континенту до 63-64° пн. ш.), деякі райони південно-західної Азії та північної Африки.
Україна: Відзначений на всій території; в степових районах – переважно під час сезонних перельотів [1].

Середовище існування та особливості біології. Малий нетопир спостерігається в лісистих місцевостях і поблизу людських осель. Основни-

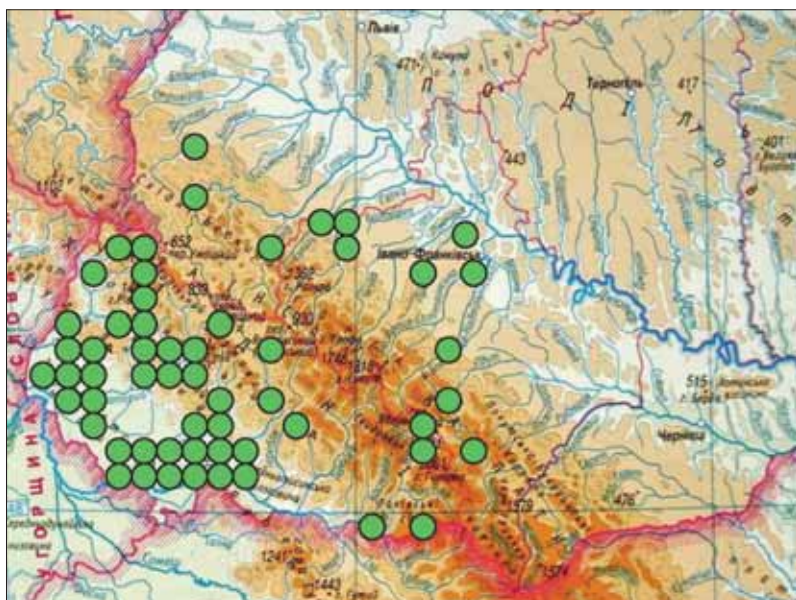
ми сховищами в літній період є дуπλα дерев, горища, щілини в будинках і під корою, у зимовий – щілини будинків, дуже рідко – печери. Живиться різними комахами, включаючи дрібних нічних метеликів, комарів і т. п.

Сучасний стан. Рідкісний вид у горах, нечисленний – на передгір'ї. На території Закарпаття численний у період міграцій, а також на зимівлі. Випадки зимівлі малого нетопира в Україні виявлені лише в Закарпатській області. Масові зимовища виду розта-

шовані в будівлях Ужгородського національного університету, церквах та інших будинках м. Ужгород. У Чорногорі вид виявлений у м. Ворохта [2]. У Східних Бескидах (Львівська обл.) знайдений у с. Ясенки, Турківського р-ну, с. Коростів, Сколівський р-н.

Фактори загрози. Зменшення площ та омолодження лісів (вирубування дуплистих дерев). Непокоєння в сховищах; використання токсичних речовин для консервації деревини в будинках.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих листяних і мішаних лісів з дуплистими деревами. Охорона місця (дерев і будівель) з виводковими колоніями.

Джерела інформації:

1. Башта, 2009б; 2. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Нетопир лісовий

Pipistrellus nathusii
(Keyserling et Blasius, 1839)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: Додаток IV; ЧКК: NT

Поширення. Ареал обмежений Європою, Малою Азією та Закавказзям. **Україна:** Поширений на всій території; в степових районах трапляється під час сезонних перельотів [1].

Середовище існування та особливості біології. Типовий лісовий вид. Спостерігається переважно в передгірній частині Українських Карпат. Основними сховищами в літній період є дупла дерев, штучні гніздивлі для птахів, горища будинків; у зимовий

– порожнини в будинках. Виводкові колонії виду часто розташовані в дуплистих деревах або під дахами будівель, розташованих поблизу водойм. Полює в ранніх сутінках, ловить літаючих комах. Політ надзвичайно маневрений. Орієнтується з допомогою ультразвукових сигналів з піковою частотою близько 37-41 кГц.

Сучасний стан. Переважно нечисленний вид Українських Карпат у “теплий” період року. Основні місця зимівлі лісового нетопира розташовані за меж-

ами України. Однак, відомі поодинокі випадки зимування особин виду на території Карпат: у будинку Ужгородського національного університету, де місцями гібернації слугували щілини і порожнини в стінах будинків [2]. У «теплий» період року цього нетопира спостерігали в Чорногорі, на спортивній базі “Заросляк” біля смт. Ворохта, в регіоні Полонинського хребта. У Східних Beskidaх: ур. Плішка, Сколівський р-н; с. Підгородці, Сколівський р-н; м. Сколе; ур. Марманшталь, с. Майдан, Дрогобицький р-н.

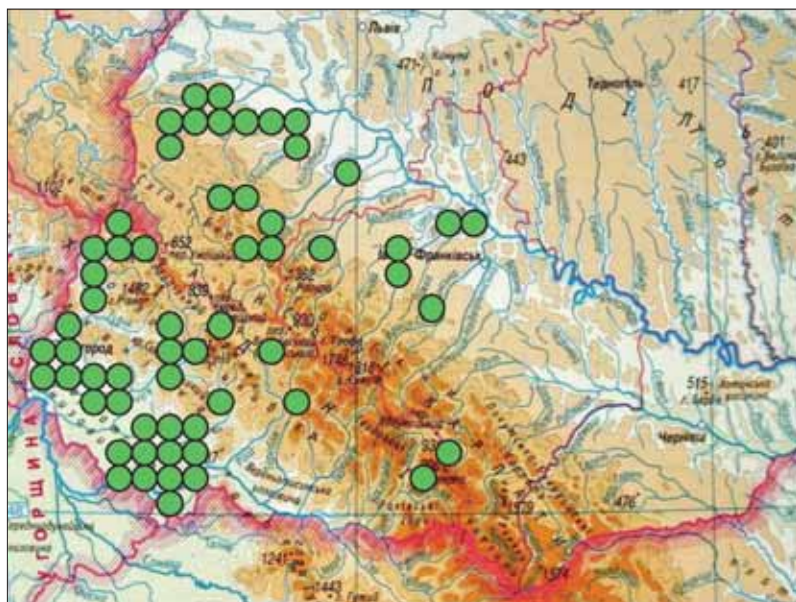
Фактори загрози. Популяція лісового нетопира може зазнавати впливу значної кількості негативних факторів: зміни середовища існування, що зумовлюють деградацію природних біотопів, зменшення чисельності здобичі (комах) спричинені фрагментацією кормових біотопів.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих листяних і мішаних лісів з дуплистими деревами. Ековисновна діяльність.

Джерела інформації:

1. Абеленцев, 1956; 2. Башта, Потіш, 2007

Текст: А.-Т. Башта
Фото: J. van der Kooij

Нетопир-карлик

Pipistrellus pygmaeus
(Leach, 1825)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: БернС: II; БоннС: II; HD: IV; ЧКК: NT

Поширення. Ареал охоплює, ймовірно, значну частину Європи.

Україна: Відзначений у лісистій частині країни [1].

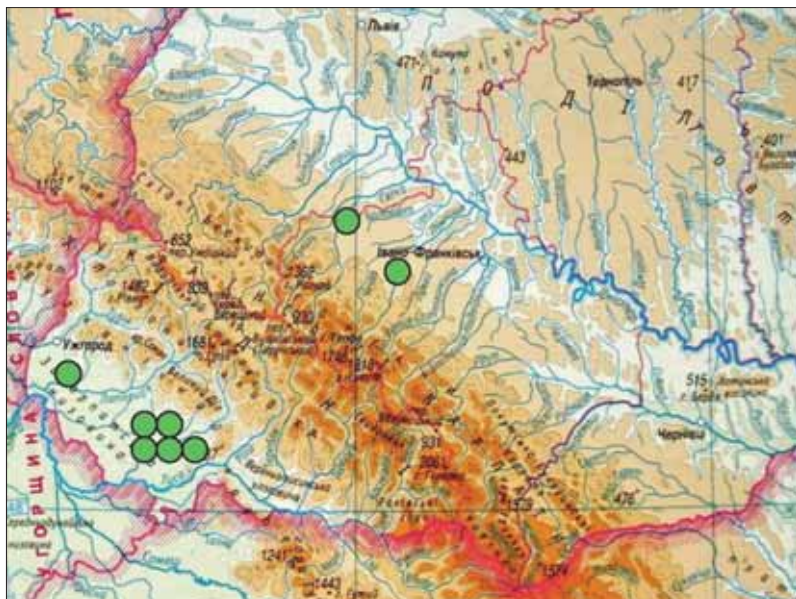
Середовище існування та особливості біології. Значною мірою пов'язаний з різного роду перезволоженими біотопами: берегами річок, вологими і болотистими територіями. Основними сховищами в літній період є дупла дерев, щілини в будинках і порожнини під корою стовбурів.

Кормиться на краях лісу і його розріджених ділянках, окраїнах населених пунктів, у садах, над водоймами. Ловить комах у відкритих місцях серед рослинності; живиться дрібними метеликами, мошками тощо. Для орієнтування та полювання використовує ультразвуковий сигнал з піковою частотою близько 55 кГц.

Сучасний стан. Сучасний стан не з'ясований. Сьогодні виявлений у передгірних ділянках Закарпатської та Івано-Франківської областей [2, 3].

Фактори загрози. Ймовірно, як і в попереднього виду, порушення та деградація природного середовища існування виду. Зменшення площ та омолодження лісів (вирубання дуплистих дерев). Застосування отрутохімікатів у лісовому господарстві. Зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів, зміни в господарюванні. Нетопирі також чутливі до непокоєння і токсичних речовин, що використовуються для захисту деревини в будинках.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих лісів і дуплистих дерев. Обмеження доступу людини до печер з колоніями на зимівлі. Розвішування штучних гніздівель.

Джерела інформації:

1. Башта, 2009б; 2. Башта, Потіш, 2007;
3. Башта, неопубл. дані.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: G. Baker

Лилик двоколірний

Vespertilio murinus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКК: NT

Поширення. Палеарктика. На північ – до північної Росії, на схід – до Маньчжурії та Уссурійського краю, на південь – до північних районів Ірану, Афганістану і Пакистану.

Україна: Спорадично на всій території.

Середовище існування та особливості біології. Трапляється в лісових районах, спостерігається також у населених пунктах [1-5]. Основними сховищами в літній період є дупла

дерев, дерев'яні будинки, у зимовий – печери, підвали, будинки.

На полювання вилітає пізно, літає відносно високо. Живиться жуками, метеликами, комарами та іншими комахами. Соціальні звуки цього лилика чутні для вуха людини (близько 16 кГц); їх особливо часто можна почути під час періоду осінніх міграцій.

Сучасний стан. Рідкісний вид території Карпат у літній період і звичайний – на міграції. В останнє десятиліття відзначене істотне збільшення чи-

сельності осінніх мігрантів, а також помітні тенденції до синантропізації виду. Спостереження особин виду походять з Закарпатської та Івано-Франківської областей. Під час міграцій особин виду ми неодноразово спостерігали в багатьох містах Східних Карпат [5, 6]. Місця зимівлі виду відомі на території Закарпаття. Тварини зимували в порожнинах будівель, групами по 5-10 ос. [3].

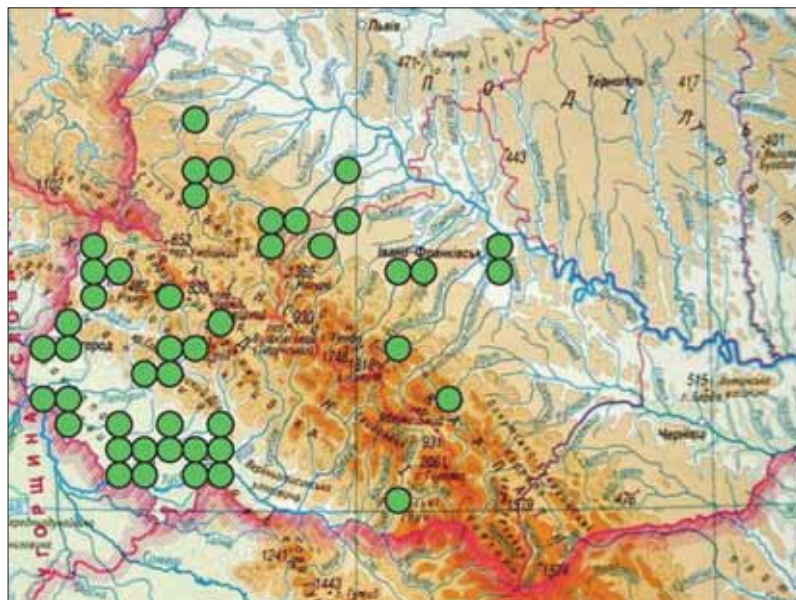
Фактори загрози. Руйнування місць поселення (модернізація старих будівель, герметизація дахових отворів, руйнування або закриття доступу до підвальних приміщень). Деградація трофічних біотопів, забруднення доквілля.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження місць поселення та локалізації виводкових і зимових колоній.

Джерела інформації:

1. Абельцев, 1956; 2. Татаринів, 1973; 3. Покиньючерда, 1999; 4. Волошин, Башта, 2001; 5. Башта та ін., 2007; 6. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: С. Гладкевич

Кажан пізній

Eptesicus serotinus
(Schreber, 1774)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиликові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: Додаток IV; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Ареал охоплює майже всю Європу, Північну Африку, Близький Схід, центральну Азію, на схід – до Китаю.

Україна: Поширений на всій території [1].

Середовище існування та особливості біології. Спостерігається переважно в містах і селах, парках, садках, на луках, а також поблизу них. Основними місцями поселення в літній період є горища будинків, у зимовий – погребі, горища і, рідше, печери.

З'являється в пізніх сутінках і полює переважно на великих жуків (хрущів і гнойовиків), а також на нічних метеликів, яких здобуває на окраїнах лісів, у парках і над луками.

Сучасний стан. Рідкісний у горах [2-4], нечисленний на передгір'ї; виявлений лише в населених пунктах. У літній період у значній кількості місць знайдений на південно-західних макросхилах, на Полонинському хребті, на Вулканічному хребті.

З території інших областей відомі лише літні спостереження: зокрема, з Горган (Івано-Франківська обл.): Східних Бескидів (Львівська обл.). Зимові знахідки походять в основному з печер і штолень Вулканічного хребта на Закарпатті; Полонинського хребта [5].

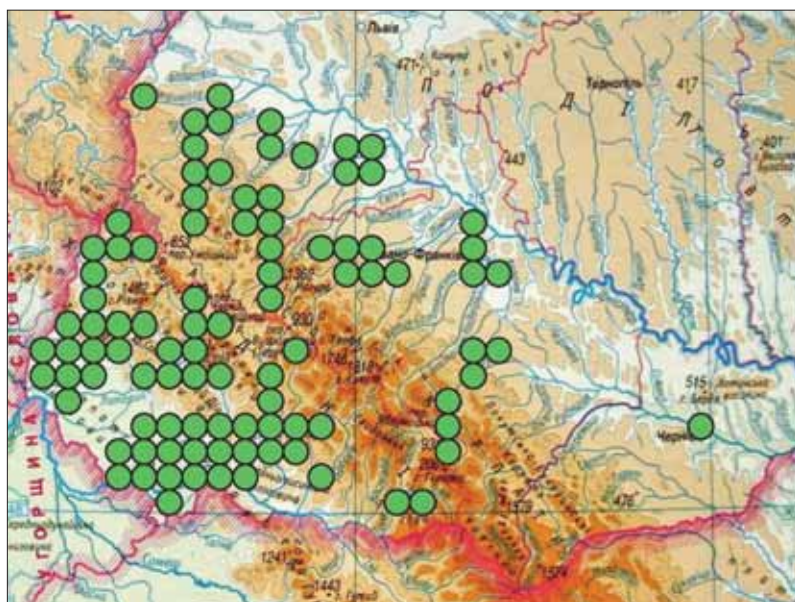
Фактори загрози. Основною загрозою для популяції цього виду є комплекс антропогенних факторів, що включає, насамперед, руйнування місць поселення (модернізація старих будівель, герметизація горищ і закриття дахових отворів). У будинках може зазнавати впливу використання отрутохімікатів для консервації деревини та дезінсекції.

Рекомендовані заходи охорони. Виховання толерантного та приязного ставлення населення до кажанів. Виховання екологічного світогляду. Збереження та охорона місць розташування виводкових колоній виду.

Джерела інформації:

1. А.-Т. Башта, 2009; 2. Довганич, 1988;
3. Покиньючереда, Покиньючереда, 1998;
4. Bashta 2002; 5. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: А.-Т. Башта

Кажан північний

Eptesicus nilssonii
(Keyserling et Blasius, 1839)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Рукокрилі – Chiroptera

Родина
Лиличкові – Vespertilionidae

Охоронний статус: BernC: II; BonnC: II; HD: IV; ЧКУ: Рідкісний; II; ЧКК: LC

Поширення. Палеарктика, від Північної та Центральної Європи до Японії.

Україна: Західні і північні регіони [1].

Середовище існування та особливості біології. Переважно гірсько-лісовий вид. Зимує в сухих і досить холодних місцях, при температурі до +4° С. На полювання вилітає рано, відразу після заходу сонця. Політ швидкий і майстерний. Полює між деревами, а також над їх вершинами.

Живиться літаючими комахами, переважно двокрилими, нічними метеликами та ін.

Сучасний стан. Рідкісний вид регіону Карпат. Виявлений лише у гірській частині Карпатського регіону [2]. На території Закарпаття знайдений у різних ділянках Полонинського хребта. На території Івано-Франківської обл. вид виявлений у Чорногорі. У Львівській обл. цього кажана спостерігали у Східних Бескидах, у Чернівецькій обл. – у буковинських Карпа-

тах. На зимівлі у Східних Карпатах цей кажан виявлений лише в одному місці: в штольні біля с. Ділове Рахівського р-ну [3]. Однак, враховуючи спостереження гібернуючих північних кажанів у Татрах [3], можна припускати значно більшу кількість зимівель у наших горах [4].

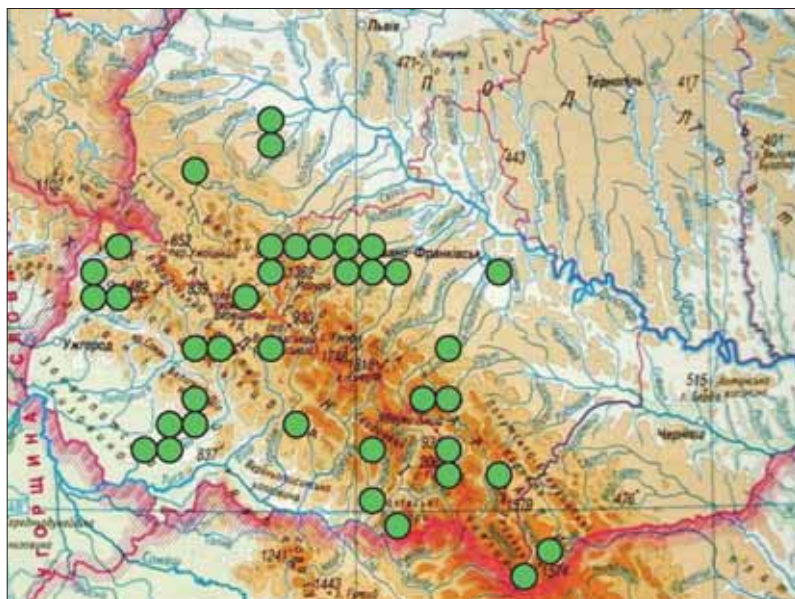
Фактори загрози. Порушення та деградація природного середовища існування виду. Зменшення площ та омолодження лісів (вирубування дуплистих дерев). Зменшення багатства кормової бази внаслідок використання пестицидів.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих листяних і мішаних лісів.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, 2009; 2. Татаринів, 1973; 3. Крочко, 1992; 4. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта
Фото: L. Gjerde

Бобер європейський

Castor fiber
Linnaeus, 1758

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Гризуні – Rodentia

Родина
Боброві – Castrodidae

Охоронний статус: IUCN: NT; BernC: III; HD: II, IV, V; ЧКК: LC

Поширення. Від атлантичного узбережжя в Європі до Прибайкалля та Монголії в Азії. Акліматизований у Примор'ї та на Камчатці.

Україна: Північна та західна частини країни. В останні роки чисельність і регіон поширення помітно збільшилися.

Середовище існування та особливості біології. Місцями поселення бобра є різного роду водойми з берегами, зарослими деревною і чагарниковою рослинністю. Росли-

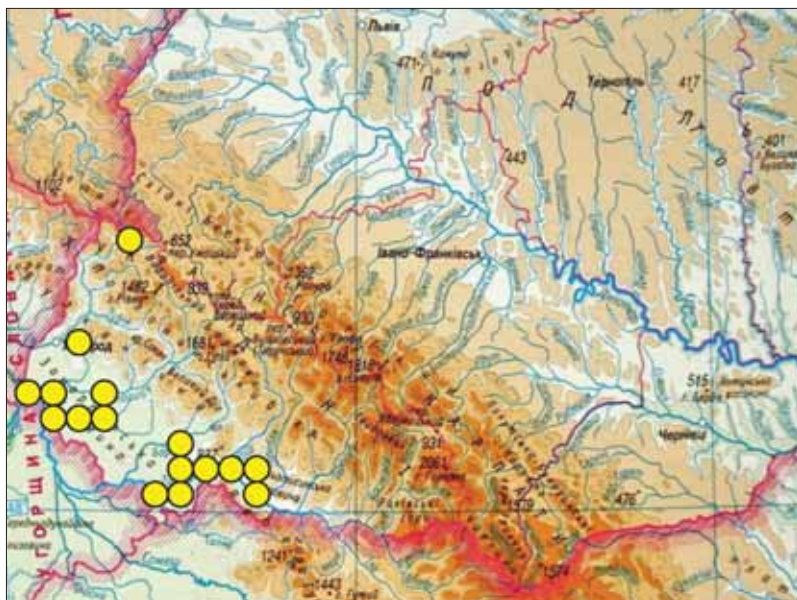
ноїдна тварина. Живиться гілками, корою та листям дерев і кущів, споживає коріння та пагони водних рослин.

Сучасний стан. На території Східних Карпат виявлений у нижчих частинах гір у Закарпатській і Львівській областях. На території Закарпаття перше поселення бобра з'явилося в 2003 рр. на р. Лубня у Велико-Березнянському р-ні. Однак, до 2005 р. воно зникло. Ці тварини, ймовірно, проникли на територію області з Польщі (Башта, Потіш, 2007). У лютому 2005 р. на каналі

поблизу с. Невицьке Ужгородського р-ну виявлена боброва «хатка», збудована особинами, які, очевидно, походять з території Угорщини. Восени 2007 р. заселена боброва «хатка» знайдена поблизу с. Вишкове Хустського р-ну (на р. Тиса) [1]. У Східних Beskidaх основна частина популяції бобра зосереджена вздовж українсько-польського кордону, в районі витоків р. Сян. Сюди бобри проникли з нижньої течії цієї річки.

Фактори загрози. Щільність популяції бобра в гірських умовах істотно обмежена кількістю придатних для поселення біотопів і величиною кормових запасів.

Рекомендовані заходи охорони. Дослідження особливостей екології виду в гірських умовах, з подальшим моніторингом стану популяції.

Джерела інформації:

1. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: В. Meelker

Соня садова

Eliomys quercinus
(Linnaeus, 1766)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Гризуни – Rodenta

Родина
Вовчкові – Gliridae

Охоронний статус: IUCN: NT; BernC: III; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: DD

Поширення. Ендемік території Європи. Ареал охоплює зону широколистяних і мішаних лісів від західного узбережжя до Уралу. У східній частині Європи – дуже рідкісний вид.
Україна: Поширення не в'ясне; виявлений у західній і центральній частинах країни.

Середовище існування та особливості біології. Садовий вовчок селиться в листяних або мішаних лісах

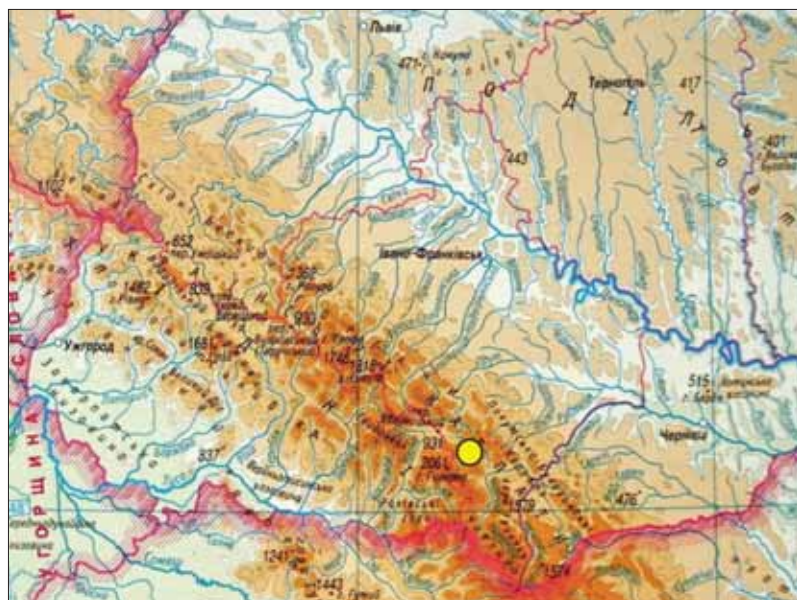
(рідко – хвойних), серед чагарників, у садах і парках. Гнізда влаштовує в дуплах або між корінням дерев, серед каміння. Веде нічний спосіб життя. Живиться плодами і насінням дерев: горіхами, жолудями, а також моллюсками, комахами, яйцями, дрібними гризунами.

Сучасний стан. У центральній і західній Європі протягом останніх десятиліть чисельність цього виду істотно зменшилася [2]. На території Карпат – дуже рідкісний вид [4]. Тут відома

лише одна знахідка: молода особина садового вовчка зловлена влітку 1957 р. у Рахівському р-ні Закарпатської обл. [3]. Зразок зберігається в колекції Зоологічного музею Львівського національного університету ім. І.Франка.

Фактори загрози. Не з'ясовані. Ймовірно, як у попереднього виду.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих мішаних і листяних лісостанів, дуплистих дерев. Створення заказників у місцях поселення виду з площею не менше 20 га старого лісу, обмеження в таких місцях лісгосподарських заходів.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, 2009; 2. Mitchell-Jones et al., 1999; 3. Дикий, Загороднюк, 2005; 4. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: А. Losada

Вовчок лісовий

Dryomys nitedula
(Pallas, 1778)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Гризуни – Rodenta

Родина
Соневі – Gliridae

Охоронний статус: BernC: III; HD: IV;
ЧКК: VU

Поширення. Центральна й Південно-Східна Європа, Середня Азія. Існують також ізольовані популяції в Ірані, Афганістані, на Близькому Сході, в Туркменії й Тянь-Шані.

Україна: Лісова, лісостепова зони, північні райони степу.

Середовище існування та особливості біології. Селиться в значній кількості біотопів: чагарникових заростях, густих листяних, хвойних або мішаних лісах з великою кількістю підросту, криволіссі й купах каміння.

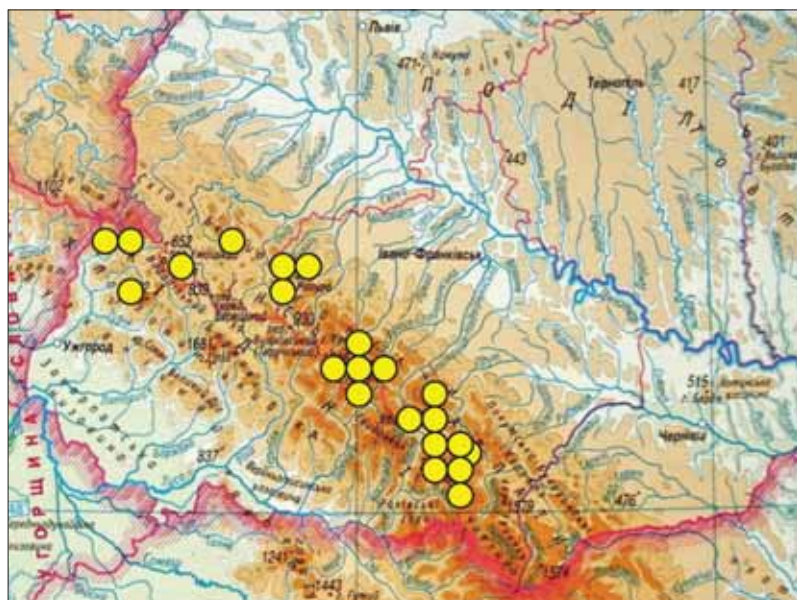
Виявлений на висотах в межах 900-1700 м над р. м. [2, 3]. Гніздо робить у густому підліску або на нижніх гілках дерев. У сплячку залягає наприкінці вересня [1]. Веде нічний спосіб життя. Влітку віддає перевагу корму тваринного походження.

Сучасний стан. У минулому численні скупчення лісового вовчка виявлені на будівлях у масиві Чорногора [1]. Сьогодні – нечисленний вид Карпат [2-4]. У ПЗ “Горгани” – рідкісний вид, відмічений у лісовому поясі у НПП “Гу-

цільщина”: рідкісний, широко розповсюджений [4]. У Карпатському БЗ – рідкісний вид, виявлений у Чорногірській ділянці. На території Сколівських Бескидів – нечисленний вид, виявлений неодноразово в різних ділянках масиву.

Фактори загрози. Втрата оселищ і зменшення площ старих деревостанів, фрагментація лісостанів і несприятливі для цих тварин лісгосподарські заходи.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження старих мішаних і листяних лісостанів, старих парків, душлистих дерев.

Джерела інформації:

1. Sagan, 1935; 2. Татаринов, 1973; 3. Довганіч, 1988; 4. Горбань та ін., 2008.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: М. Anděra

Мишівка лісова

Sicista betulina
(Pallas, 1779)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Гризуні – Rodenta

Родина
Мишівкові – Sminthidae

Охоронний статус: BernC: II, HD: IV;
ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: VU

Поширення. Лісова та лісостепова зони Європи, Азії до Прибайкалля.

Україна: Полісся, Карпати, північно-західні райони лісостепу [1].

Середовище існування та особливості біології. Лісова мишівка уникає ділянок густого лісу, селиться переважно в екотональних біотопах. Виявлена також на альпійських луках; на висотах в межах 900-1700 м. (Корчинский, 1988). У високогір'ї Карпат виявлена в заростях чагарників, на

червонокострицевих луках, щавельниках [2]. У кормовому раціоні значну частину становлять комахи [2].

Сучасний стан. Дуже рідкісний вид. У Карпатах пролягає південна межа його ареалу [3]. На південно-західному макросхилі Карпат не знайдена. І. Загороднюком зі співавт. [4]. Натомість, К. Татаринов (1973) вказує її для полонини Шешул Закарпатської обл. М. Рудишин [2] виявив, що цей вид відносно чисельний у субальпійському поясі Чорногори. У лісових системах

Карпатського НПП – дуже рідкісний, випадковий вид. [5]. НПП «Гуцульщина»: дуже рідкісний, трапляється спорадично.

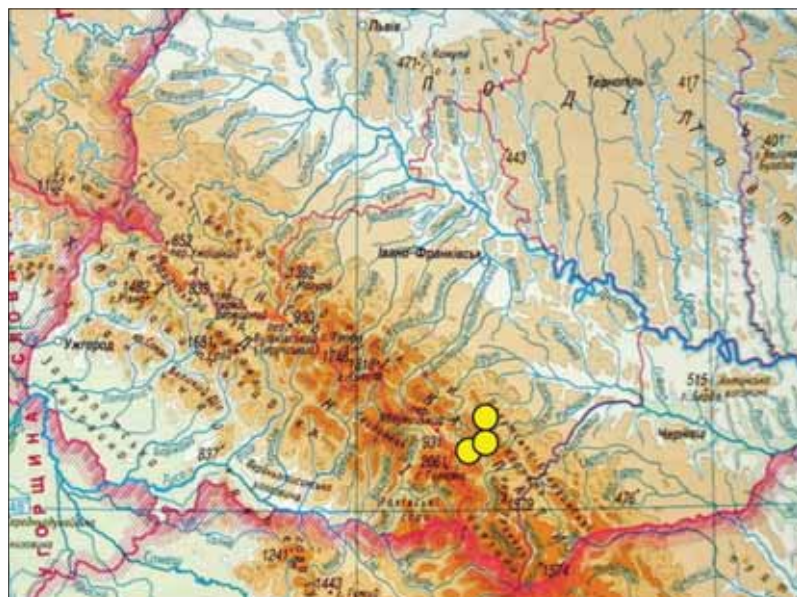
Фактори загрози. Вид значною мірою чутливий до природних факторів впливу, зокрема – суворих зим. З антропогенних чинників найзначнішими є застосування отрутохімікатів у лісовому і сільському господарствах, а також фрагментація ареалу з порушенням просторової цілісності популяцій.

Рекомендовані заходи охорони. Дослідження з метою оцінки поширення та чисельності популяції, вивчення особливостей біології та окреслення способів охорони.

Джерела інформації:

1. Мішта, 2009;
2. Рудишин, 1963;
3. Татаринов, 1973;
4. Теріофауна..., 1997;
5. Киселюк, 2002.

Текст: Л. Потіш
Фото: M. Andëra

Полівка татранська

Microtus tatricus
Kratochvil, 1952

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Гризуни – Rodenti

Родина
Хомякові – Cricetidae

Охоронний статус: BernC: II, HD: IV;
ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Ендемік Карпат. Виявлений у Польщі, Румунії, Словаччині та Україні [1].

Україна: Карпати: Чорногора

Середовище існування та особливості біології. Татранська полівка спостерігається в різних місцях, але її існування тісно пов'язане з біляводними біотопами. Заселяє схилі припотокові ділянки букових і мішаних лісів, найчастіше біля верхньої межі лісу, субальпійські луки, за-

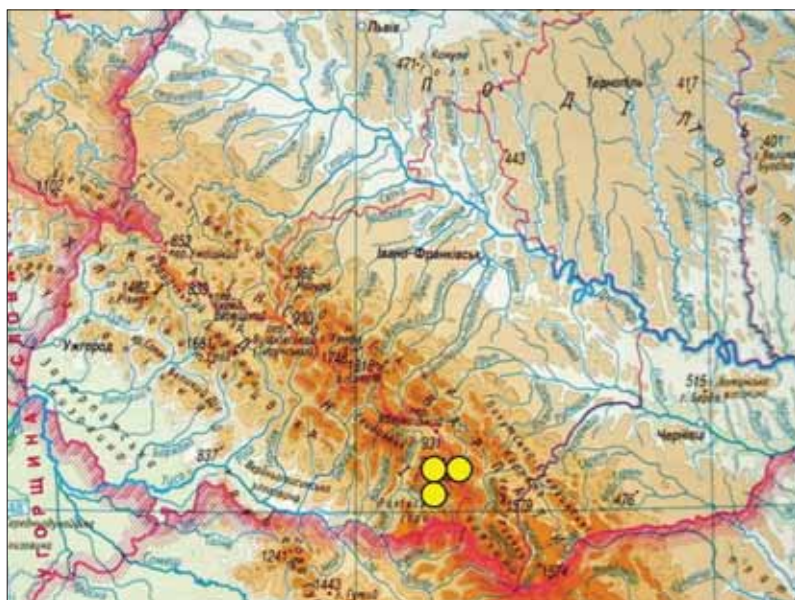

рослі траву біля берег водоемів, зруби, окраїни криволісся, вологі кам'яністі біотопи. Віддає перевагу біотопам з поодинокими смереками і наявністю густого підросту й чагарників, на висотах понад 600 м. Рослиноїдний вид, споживає зелені частини рослин, коріння, плоди і насіння [2].

Сучасний стан. Рідкісний вид гірських лісів Чорногори та суміжних масивів [2]. Один з найбільш характерних, хоча й нечисленних видів ссавців поясу букових і ялицево-букових лісів.

Фактори загрози. Не з'ясовані. Ймовірно, деградація та фрагментація середовища існування внаслідок надмірного антропогенного впливу.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження середовища існування виду.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, 2009; 2. Торофауна., 1997.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: <http://uk.wikipedia.org>

Полівка снігова

Chionomys nivalis
(Martins, 1842)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Гризуни – Rodenti

Родина
Хомякові – Cricetidae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: NT

Поширення. Ареал охоплює гірські системи південно-західної та центральної Європи, Північної Африки, Західної Азії, Кавказу, Закавказзя, Ірану і Копетдагу.
Україна: Карпати [1].

Середовище існування та особливості біології. Снігова полівка селиться в поясі субальпійських лук і криволісся. Поширення диз'юнктивне, приурочене до ділянок ка-

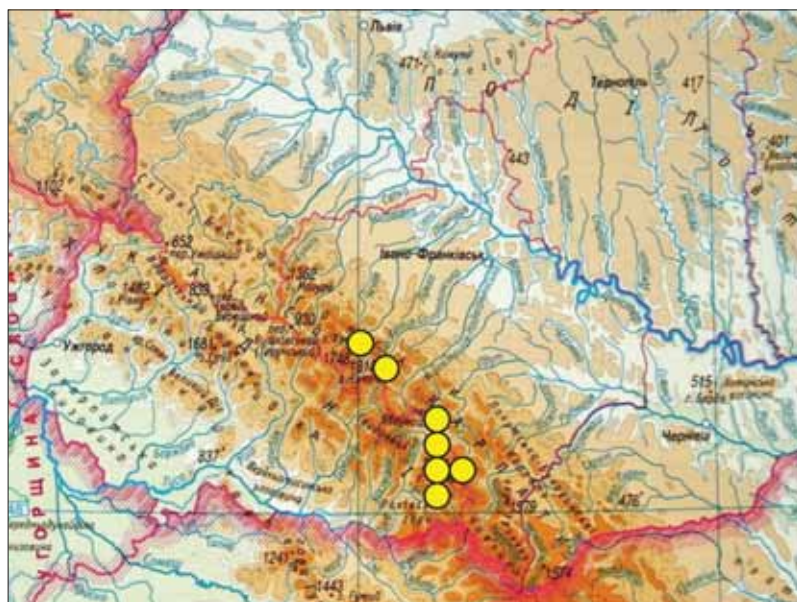
м'янистих розсіпів, заростей гірської сосни, ялівцю, вільхи, рододендрону і вічнозеленої осоки на висотах 1000-2000 м. Живиться зеленими частинами рослин, переважно високогірних трав, рідше – насінням гірської сосни, лишайниками, мохами і ягодами.

Сучасний стан. Нечисленний вид, поширення якого обмежене високогірними масивами регіону (в основному – Чорногора та Горгани: г. Піп Іван, Говерла (1950-2000 м над р. м.), Бал-

цатул, Петрос, Смотрич; літо 1956, Чорногора, г. Пожижевська; г. Говерла і Брескул (Рахівський р-н), г. Петрос (Рахівський р-н), Стримба (межа Міжгірського та Тячівського р-нів), м. Рахів. У Карпатському НПП виявлений на території Женецького, Говерлянського та Високогірного лісництв [2]. У ПЗ «Горгани» – рідкісний вид криволісся та кам'янистих розсіпів г. Добошанка.

Фактори загрози. Не виявлені. Ймовірно, господарське освоєння території (випас худоби).

Рекомендовані заходи охорони. Збереження середовища існування виду.

Джерела інформації:

1. Загороднюк, Киселюк, 2009; 2. Киселюк, 2002;

Текст: Л. Потіш
Фото: M. Andèra

Ведмідь бурий

Ursus arctos
(Linnaeus, 1758)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Хижі – Carnivora

Родина
Ведмежі – Ursidae

Охоронний статус: CITES: II; BernC: II;
HD: II, IV; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: VU

Поширення. Євразія, північна частина Північної Америки [2].

Україна: Карпати і Полісся [1].

Середовище існування та особливості біології. Оптимальним середовищем існування карпатської популяції бурого ведмедя є старі гірські ліси. Важлива вимога до місцеперебування – наявність густого чагарникового ярусу, вітровальних ділянок, ярів, де він може ховатися протягом дня. Здійснює сезонні вертикальні переміщення [3].

В умовах Карпат деякі особини бурого ведмедя залягають у сплячку лише в період найсильніших морозів, а до того тримаються поблизу букових лісів і в річкових долинах, де концентруються ратичні [4]. Протягом усього року живляться комахами, грибами і корінням, а також; плодами, горіхами, ягодами, бульбами – влітку і восени. Іноді нападають на домашню худобу.

Сучасний стан. Виявлений майже на всій території. Чисельність ведмедя за період від 1978 р. до 2000 р. зменши-

лася майже втричі: від 970 до 350 ос [3]. Починаючи з 1995 р., вона стабілізувалася і становить в області 110-130 ос. [4]. Загалом вирисовуються два осередки поширення бурого ведмедя на території області – західний (по сусідству з кордоном з Польщею) і східний – біля румунського кордону.

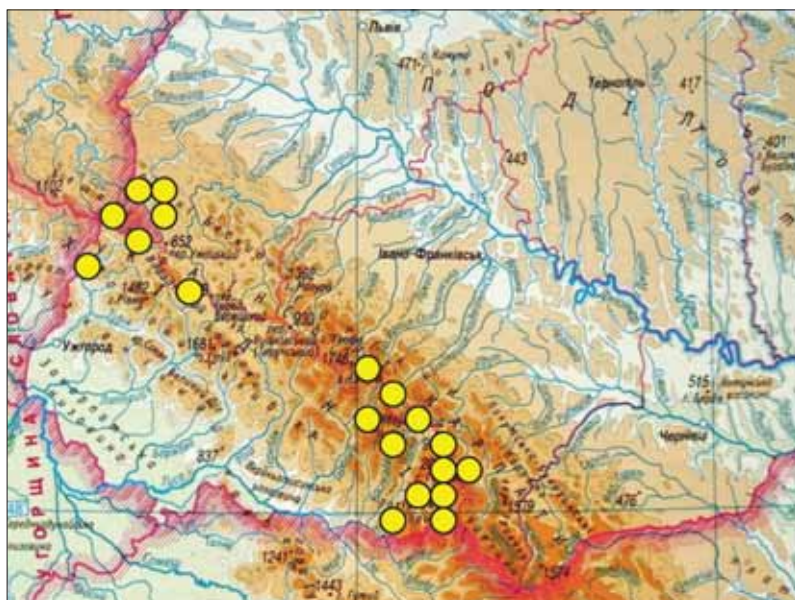
Фактори загрози. Головною причиною зниження чисельності бурого ведмедя в Карпатах є браконьєрство. Істотний вплив також має деградація сприятливих місцеперебувань, зменшення кормової бази, а також турбування тварин під час лісорозробок, особливо у зимовий період [3].

Рекомендовані заходи охорони. Боротьба з браконьєрством; збереження і заповідання середовища існування виду; природоохоронна пропаганда.

Джерела інформації:

1. Шевченко, Шквирия, 2009; 2. Mitchell-Jones et al., 1999; 3. Киселюк, 2000. 4. Горбань та ін., 2008.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: А.-Т. Башта

Горностай

Mustela erminea
Linnaeus, 1758

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Хижі – Carnivora

Родина
Норкові – Mustelidae

Охоронний статус: BernC: III; ЧКУ: Неоцінений; ЧКК: NT

Поширення. Центральна й Північна Європа (крім Середземномор'я), Азія (до Гімалаїв), рівни́нна частина Північної Америки, північно-східна Гренландія [6].

Україна: Вся територія, крім приморських степових районів і Криму [1].

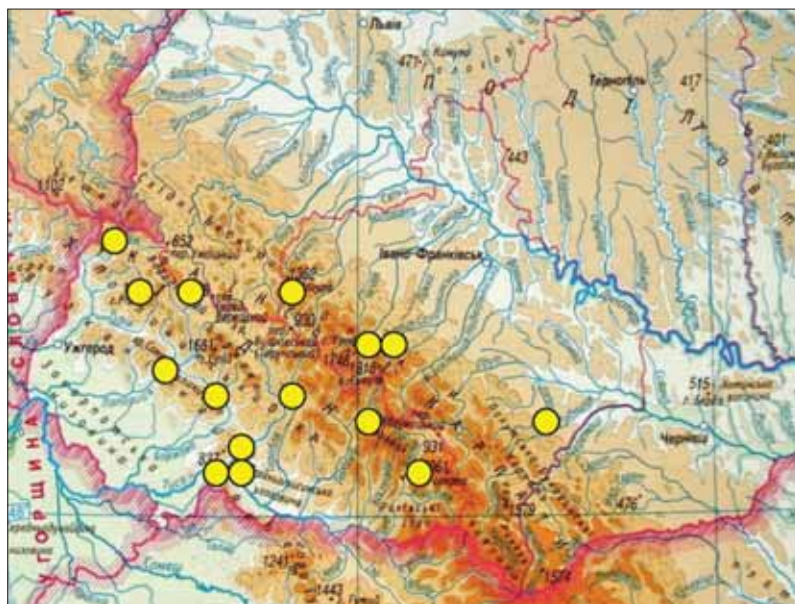
Середовище існування та особливості біології. Поширений від передгір'я до альпійських лук, тримається переважно у вологих стаціях, зокрема – на берегах ставків, у лісах,

ярах із заростями чагарників, у річкових долинах, біля струмків і на зарослих зрубках. Вертикальне поширення горностая досягає 1500 м, а можливо, й вище [2, 3]. Може заходити навіть на найвищі вершини Карпат. На зиму хутро стає білим лише в особин, що поширені на висотах понад 600-700 м [4]. Горностай є хижакком, переважно міофагом, і дуже вправним мисливцем, типовим кормом якого є дрібні ссавці, зокрема гризуни, а також птахи. Може полювати і на більших ссавців: щурів і білок.

Сучасний стан. Нечисленний, але широко розповсюджений вид майже всієї території Карпат. Трапляється спорадично.

Фактори загрози. На чисельність популяції горностая може впливати цілий комплекс факторів, серед яких найістотнішими є великі повені й паводки, трансформація середовища існування, несприятливі кліматичні умови (сувора зима та холодна весна), хімічна боротьба з шкідниками сільського господарства, збіднення кормової бази, а також хвороби.

Рекомендовані заходи охорони. Організація заказників у місцях концентрації особин виду.

Джерела інформації:

1. Волох, 2009; 2. Киселюк, Годованець, 2000; 3. Киселюк та ін., 2006; 4. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: digiscoped.com

Норка європейська

Mustela lutreola
(Linnaeus, 1761)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Хижі – Carnivora

Родина
Куницеві – Mustelidae

Охоронний статус: IUCN: EN; BernC: II;
HD: II, IV; ЧКУ: Зникаючий; ЧКК: CR

Поширення. Ендемік Європи. У минулому був поширений по всій континентальній Європа. Збереглася в Іспанії, Франції, Прибалтиці, Білорусі, Україні, центральній частині європейської Росії, дельті Дунаю.

Україна: Карпати, Полісся, дельта Дунаю і, ймовірно, Дніпра та Дністра [1].

Середовище існування та особливості біології. Типовими місцями її поселення є невеликі прісноводні водойми зі швидкою течією і густою прибережною деревною рослинністю або заболоченими ділянками. Звичайно живиться різноманітним кормом, насамперед водними і біляводними тваринами: ссавцями (он-

датрами, полівками, землерийками, кротоми), птахами, амфібіями, рибою, комахами та рослинами.

Сучасний стан. Дуже рідкісний вид території Карпат. У минулому території її поширення в Карпатах була значно більшою. О. Грабар писав, що норка спостерігається в околицях Ужгорода і в самому місті на річці Уж. Достовірна інформація про її траплення на південно-західному макросхилі території поширення обмежена такими ділянками: гірські потоки в Горганах, Широколужанському, Свидовецькому

масиві, а також у Чорногорі. В районі Усть-Чорної щільність населення виду в останні десятиліття ХХ ст. сягала 1 ос./3 км берегової смуги (Панов, 2002). На території Карпатського біосферного заповідника в 2001 р. її чисельність оцінювали в 24 ос. [3]. На північно-східному макросхилі виявлена в Чорногорі й Бескидах. [4]. Ймовірно, також зрідка трапляється у ПЗ «Горгани» (Киселюк, Годованець, 2000) та НПП «Гуцульщина» [5]. У Бескидах у 1980-х рр. європейська норка траплялася в Сколівському і Турківському р-нах.

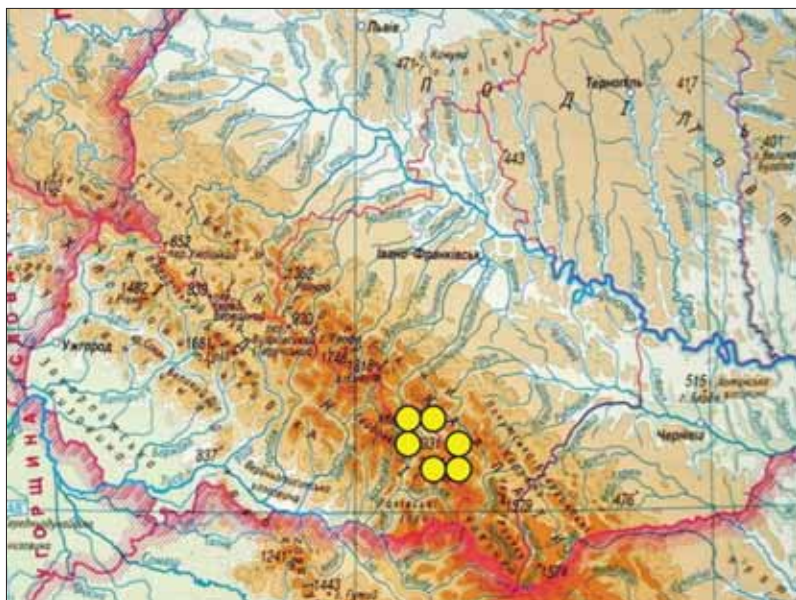
Фактори загрози. До основних факторів зниження чисельності популяції європейської норки у Карпатському регіоні слід зарахувати деградацію придатного середовища існування.

Рекомендовані заходи охорони. Збереження середовища існування виду, боротьба з браконьєрством, заборона наземного трелювання деревини потоками, розведення в неволі з метою подальшої реінтродукції в природу.

Джерела інформації:

1. Волох, Роженко, 2009; 2. Теріофауна., 1997; 3. Mitchell-Jones et al., 1999; 4. Киселюк, Годованець, 2000; 5. Киселюк та ін., 2001.

Текст: Л. Потіш
Фото: cartinafinland.fi

Видра річкова

Lutra lutra
(Linnaeus, 1758)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Хижі – Carnivora

Родина
Норкові – Mustelidae

Охоронний статус: IUCN: NT; CITES: I; BernC: II; HD: II, IV; ЄЧС: V; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: VU

Поширення. Лісова й лісостепова зони Євразії, північна Африка.

Україна: Водойми майже всієї території, за винятком Криму [1].

Середовище існування та особливості біології. Селиться вона переважно на проточних, а також стоячих водоймах, заболочених луках і вкритих чагарниками берегах. Здій-

снює сезонні кочівлі на значні відстані [6, 7]. В гори піднімається до висоти 950-1200 м [2-4].

Сучасний стан. В останні роки відзначені позитивні тенденції в чисельності популяції видри на території регіону. Тварини здебільшого концентруються в нижчих ділянках гірських річок, на межі з передгір'ям.

У Закарпатській області особливо численна у верхів'ях річок Тересви,

Тереблі, Латориці, Боржави, Ужа [8]. На території Східних Бескидів в останні роки популяція налічує орієнтовно 20-35 особин. Оселяючись на рибозплідних ставках може завдавати суттєвої шкоди господарству [8].

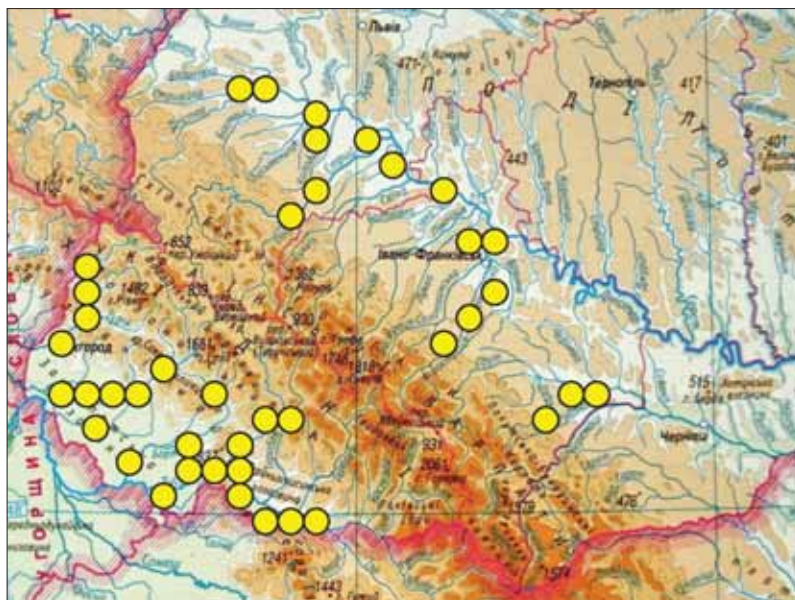
Фактори загрози. Втрата оселищ, зарегулювання русел річок, обміління гірських водойм, несприятливі умови взимку відіграють основну роль у зниження чисельності її популяції. Значний вплив на чисельність виду має стан забрудненості водойм, що зумовлює зменшення рибних запасів.

Рекомендовані заходи охорони. Боротьба з браконьєрством; заповідання місць концентрації видри; контроль чистоти водойм; заборона наземного трелювання деревини потоків.

Джерела інформації:

1. Волох, Роженко, 2009; 2. Киселюк, Годованець, 2000; 3. Киселюк та ін., 2001; 4. Волох, 2003; 5. Скільський, Киселюк, 2003. 6. Башта та ін., 2006; 7. Башта, Потіш, 2007.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: S. Street

Кіт лісовий

Felis silvestris
Schreber, 1775

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Хижі – Carnivora

Родина
Котові – Felidae

Охоронний статус: CITES: II; BernC: II;
HD: IV; ЧКУ: вразливий; ЧКК: LC

Поширення. Євразія до Північно-Західного Китаю, Північна Африка.

Україна: Карпатський регіон; також виявлений на Поліссі, у плавнях гирла Дністра й Дунаю [1].

Середовище існування та особливості біології. Перевагу віддає не дуже густим листяним або змішаним ділянкам. Він також може спостерігатися у хвойних, але завжди – в окраїнних біотопах. У гори піднімається до верхньої границі лісу – до 1750-1850 м [2, 7].

Лісовий кіт – живиться переважно гризунами, зайцями, і рідше – птахами, яйцями, рептиліями і великими комахами. Також відомі випадки поїдання падалі.

Сучасний стан. У гірських районах трапляється значно рідше [3-6]. На території Закарпатської області чисельність виду коливається в межах 260-450 особин [5]. На Львівщині сьогодні виявлений лише в Східних Бескидах (Башта та ін., 2006). Також рідкісний на території НПП «Гуцульщина»

[9]. Постійне перебування цього kota (3 ос.) вказане для території Путильського р-ну Чернівецької області.

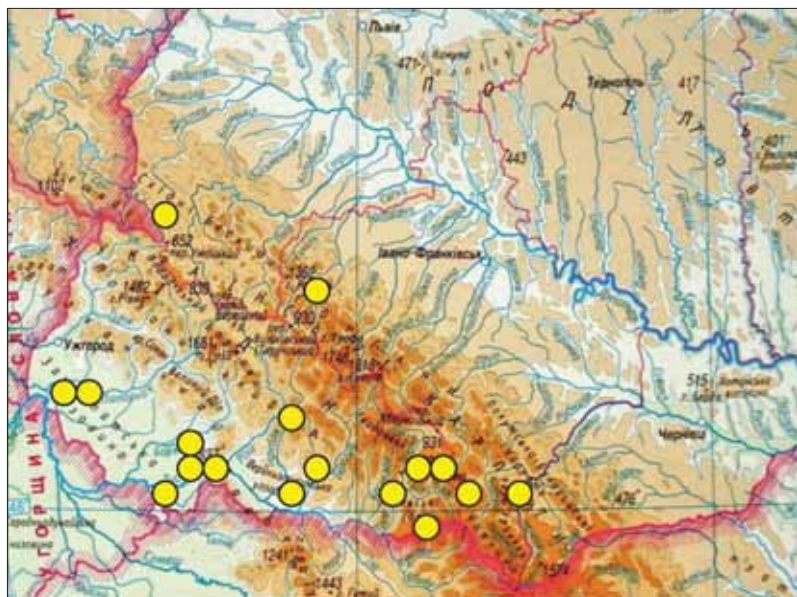
Фактори загрози. Одна з найсерйозніших загроз для збереження популяції цього виду сьогодні – свійські коти, не лише з точки зору гібридизації, але й через поширення захворювань. Деградація середовища існування і значні коливання чисельності здобичі, надмірна рекреаційна активність у місцях поселення виду.

Рекомендовані заходи охорони. Створення природоохоронних територій, боротьба з браконьєрством, запобігання поселенню бродячих котів.

Джерела інформації:

1. Шквиря, Шевченко, Потіш, 2009;
2. Киселюк, Годованець, 2000;
3. Киселюк та ін., 2001;
4. Киселюк, Скільський, 2003;
5. Башта, Потіш, 2004;
6. Башта та ін., 2006;
7. Качук, 2000.

Текст: Л. Потіш, А.-Т. Башта
Фото: J. Bohdal

Рись

Lynx lynx
(Linnaeus, 1758)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Хижі – Carnivora

Родина Котові – Felidae

Охоронний статус: CITES: II; BernC: III; HD: II, IV; ЧКУ: Рідкісний; ЧКК: NT

Поширення. Європа, Сибір, гірські райони Південно-Західної та Центральної Азії.

Україна: Карпати і Центральне Полісся [1].

Середовище існування та особливості біології. Селиться виключно в просторих комплексах листяних, мішаних і хвойних лісів. Далеко від населених пунктів [2]. Мисливська ділянка особини може охоплювати 2-3 тис. га.

Живиться дрібними ссавцями і наземно-гніздними птахами.

Сучасний стан. У 2000 р. популяцію цього хижака оцінювали приблизно в 300 ос. Спорадично трапляється на всій території південно-західного макросхилу [5], найчастіше спостерігається в гірських масивах Горган, Свидовця, Черногори, з явною концентрацією в Рахівському р-ні. Появи відомі на Боржавському нагір'ї [7]. У ПЗ «Горгани» – рідкісний вид, відмічений у лісовому поясі.

На території Бескидського регіону рись зосереджена у Сколівських Бескидах. У НПП «Сколівські Бескиди» чисельність рисі оцінюють у близько 20 особин [3, 4]. Чисельність рисі в регіоні Карпат в останні роки проявляє тенденції до стабілізації [6]. Дослідження, проведені на Буковині, дозволяють оцінити чисельність рисі в 30-35 особин.

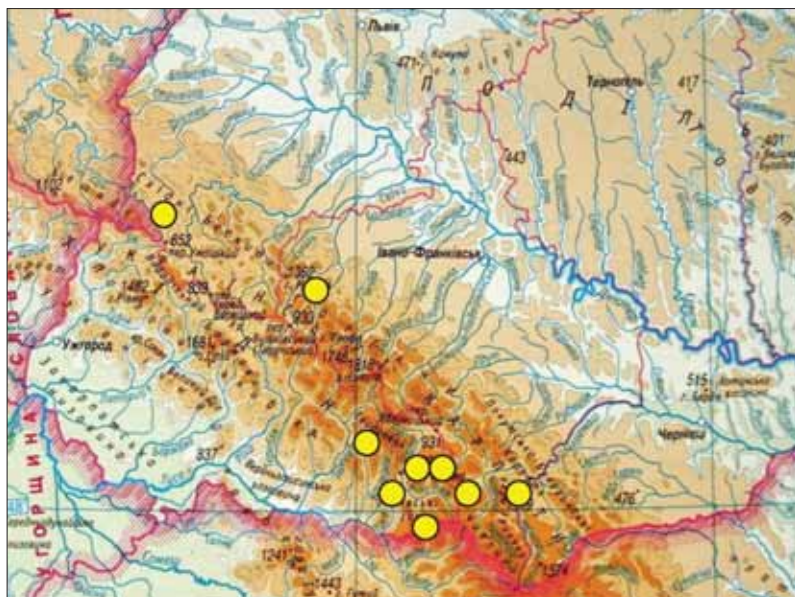
Фактори загрози. Залежність від чисельності здобичі, незаконне полювання, а також зменшення площі середовища існування і збільшення фактора непокоєння.

Рекомендовані заходи охорони. Борьба з браконьєрством, збереження обширних площ лісів, забезпечення можливості міграцій, природоохоронна агітація.

Джерела інформації:

1. Шквиря, Шевченко, 2009;
2. Šni-ežko і in., 2000.
3. Киселюк, Годованець, 2000;
4. Киселюк та ін., 2001;
5. Ткачук, 1998, 2007;
6. Скільський, Киселюк, 2003;
7. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: С. Жила

Зубр

Bison bonasus
(Linnaeus, 1758)

Клас
Ссавці – Mammalia

Ряд
Парнокопитні – Artiodactyla

Родина
Порожнисторігі – Bovidae

Охоронний статус: IUCN: VU; BernC: III; HD: IV; ЄЧС: V; ЧКУ: Вразливий; ЧКК: CR

Поширення. В історичні часи ареал зубра був обмежений материковою частиною Європи. Сьогодні вільноживучі популяції існують у Білорусі, Литві, Польщі, Росії та Україні.

Україна: Реінтродукований у Карпатах, на Поліссі та Поділлі.

Середовище існування та особливості біології. Живиться травами, іноді листям, пагонами або корою дерев; взимку часто концентрується

поблизу місць, де зберігається сіно для худоби.

Сучасний стан. Рідкісний вид. Для відтворення вільноживучої популяції зубра в Карпатах, у 1965 р. з Біловезької Пущі в МГ «Майдан». Зараз загальна чисельність стада в НПП «Сколівські Besкиди», ймовірно, становить 6-8 особин. В 2009 р. в угіддя цього національного парку, для «оновлення» крові місцевого стада зубрів, завезено з Німеччини 6 особин зубра [3]. У 1970 р. з Березинського (Білорусь),

Окського та Приоксько-Терасного (Росія) заповідників було завезено в ДМГ «Буковинське» (Чернівецька обл.) 19 зубрів (біловезько-кавказької лінії) [2]. У 1977 р. близько 10 особин перейшло на територію сусіднього ДМГ «Зубровиця», куди в 1977 р. додатково було привезено ще 4 особини з Приоксько-Терасного заповідника. На території Закарпатської області поодинокі особини неодноразово заходили зі Словаччини, Польщі, а також з Українських Besкидів.

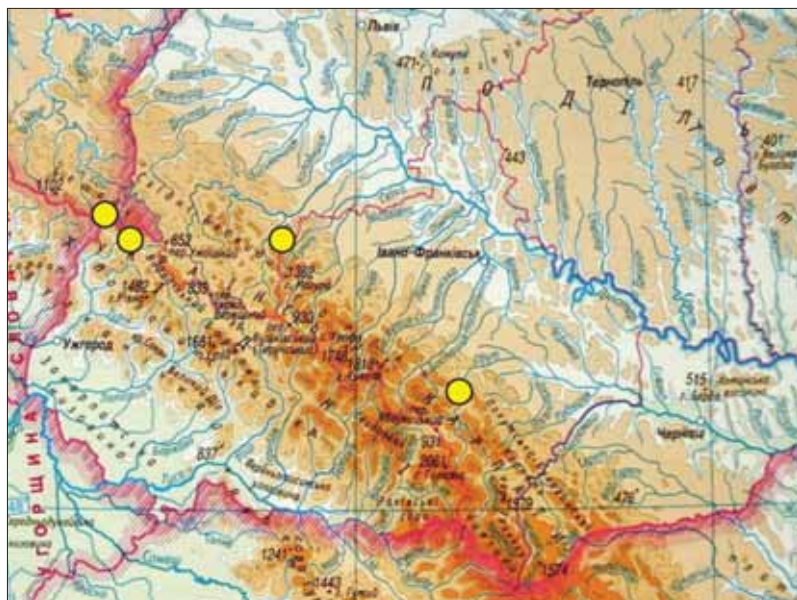
Фактори загрози. Деградація придатних для виду біотопів, створення великих за площею хвойних монокультур), браконьєрство, зниження імунітету внаслідок інбридингу.

Рекомендовані заходи охорони. Боротьба з браконьєрством, збереження достатніх площ життєво важливих для популяції біотопів, забезпечення обміну генетичним матеріалом між особинами з різних популяцій.

Джерела інформації:

1. Межерін, 2009; 2. Pucek et al., 2004; 3. Bashta, 2004. 4. Башта, Потіш, 2007.

Текст: А.-Т. Башта, Л. Потіш
Фото: J. Bohdal

ЛІТЕРАТУРА

1. Абеленцев В.І., Попов Б.М. Ряд рукокрилі, або Кажани – Chiroptera // Фауна України. – К: Вид-во АН УРСР, 1956. – Т. 1, вип. 1. – С. 70-446.
2. Андреев И. Ф. Амфибии и рептилии Прикарпатья // Уч. зап. / Кишин. госуд. унив. – Кишинев: Госуд. изд-во Молдавии, 1953. – Т. VIII (биол.-почв.). – С. 257–270.
3. Анисимова И. М., Лавровский В. В. Ихтиология (уч. пособие для с.-х. вузов). – М.: Высш. шк., 1983. – 255 с.
4. Анистратенко В. В. Определитель гребнежаберных моллюсков (*Gastropoda Pectinibranchia*) фауны Украины. Часть 2. Пресноводные и наземные // Вестн. зоологии. – 1998. – Отд. вып. № 8. – С. 67-117.
5. Анистратенко В.В., Стадниченко А.П. Литтиринообразные, риссоидобразные // Фауна Украины. Моллюски. – К.: Наук. думка, 1994. – Т. 29, вып. 1, кн. 2. – 175 с.
6. Аппак Б.А., Безкаравайний М.М. Скеляр строкатий. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.482.
7. Байдашников А.А. Наземные моллюски Закарпатской области и их распространение по основным ландшафтам и растительным сообществам // Труды ЗИН СССР. – Л., 1985а. – Т. 135. – С. 44-66.
8. Байдашников А.А. Новый для науки наземный легочный моллюск из Восточных Карпат // Зоол. журн. – 1985б. – Т. 64, вып. 2. – С. 206–211.
9. Байдашников А.А. Зоогеографический состав и формирование наземной малакофауны Украинских Карпат // Зоол. журн. – 1988. – Т. 67, вып. 12. – С. 1787-1797.
10. Байдашников А.А. Редкие наземные моллюски Украинских Карпат и пути их сохранения // Вестн. зоологии. – 1989. – Т. 3. – С. 37-41.
11. Байдашников А.А. Наземная малакофауна Украинского Полесья. Сообщение 2. Формирование наземных малакокомплексов // Вестн. зоологии. – 1996. – Т. 3. – С. 3-12.
12. Балабай П. П. До вивчення іхтіофауни басейну верхнього Дністра // Наук. зап. Природозн. музею Інст. агробіол. АН УРСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1952. – Т. II. – С. 3–26.
13. Банников А. Г., Даревский И. С., Ищенко В. Г., Рустамов А. К., Щербак Н. Н. Определитель земноводных и пресмыкающихся фауны СССР. Учебн. пособие для студ. биол. специальн. пед. инст. – М.: Просвещ., 1977. – 415 с.
14. Барина Н. А. К вопросу о составе сорной и вредной рыбы в карповых прудах Черновицкой области // Научн. ежег. за 1956 год / Чернов. госуд. унив. – Черновцы, 1957. – Т. I, вып. 2. – С. 112–115.
15. Барина Н. А. О некоторых закономерностях, обуславливающих видовой со-
- став и численность ихтиофауны карповых прудов Черновицкой области // Научн. ежег. за 1959 год (биол. факультет) / Чернов. госуд. унив. – Черновцы: ЧГУ, 1960. – С. 430–432.
16. Бартнев А.Ф. Обзор видов жуков-усачей (*Coleoptera: Cerambycidae*) фауны Украины // Известия Харьковского энтомологического общества. – 2003 (2004). – Т. XI, вып. 1-2. – С. 24-43.
17. Башта А.-Т. В. Загальна характеристика гніздової орнітофауни заплавлених лісів долини р. Боржава: попередні результати // Пріоритети орнітологічних досліджень: Матеріали і тези доп. VIII наукової конференції орнітологів заходу України: – Львів – Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 97-98.
18. Башта А.-Т. В. Сучасний стан совоподібних (*Strigiformes*) у західній частині України // Зоологічна наука у сучасному суспільстві. Матер. Всеукр. наук. конф. – Київ-Канів, 2009а. – С. 55-58.
19. Башта А.-Т. В. Фауна і поширення кажанів (*Chiroptera: Vespertilionidae*) в Українських Карпатах // Науковий вісник ДПМ. – 2009б. – Вип. 25. – С. 267-274.
20. Башта А.-Т. В. Вечірниця руда. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.505.
21. Башта А.-Т. В. Кажан пізній. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.514.
22. Башта А.-Т. В. Нетопир звичайний. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.508.
23. Башта А.-Т. В. Нетопиркарлик. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.509.
24. Башта А.-Т. В., Потіш Л. А. Лісовий кіт (*Felis silvestris* Schreb.) на Закарпатті: оцінка стану популяції // Наукові записки Ужгородського національного університету. Сер.: Біологія. – 2004. – Вип. 15. – С. 44-47.
25. Башта А.-Т. В., Потіш Л. А. Ссавці Закарпатської області. – Львів, 2007. – 260 с.
26. Башта А.-Т., Архипов О.М. Совка. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.465.
27. Башта А.-Т., Кузьменко Ю.В. Сич волохатий. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.466.
28. Башта А.-Т., Кузьменко Ю.В. Сичик-горобець. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.467.
29. Беженар Р. В., Смірнов Д. А., Смірнов Н. А. Нові відомості про раритетні види риб із басейнів Дністра і Прута в межах України // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матер. Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю з часу опубл. регіон. звед. "Животный мир Советской Буковины" (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 156–158.
30. Бей-Биенко Г. Я. Отряд *Orthoptera* – Прямокрылые // Определитель насекомых европейской части СССР. – М.–Л.: Наука, 1964. – Т. I. – С. 203–284.
31. Беляшевский Н. Н. Хищные водные жуки (*Coleoptera, Hydradephaga*) Словечанско-Овручского края и смежных районов Полесской низменности // Энтомол. обзор. – 1989. – Т. 68, в. 1. – С. 68–85.
32. Бідзіля О., Будашкін Ю., Ключко З., Костюк І., Кульберг Я. До фауни лускокрилих (*Lepidoptera*) південно-східної частини Українських Карпат // Праці зоологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2006. – Т. 4. – С. 21-53.
33. Бідичак Р. М. Нові дані щодо поширення совок (*Lepidoptera, Noctuidae*) в Українських Карпатах // Вестник зоологі. – 2007. – Т. 41 (1). – С. 12.
34. Бідичак Р. М., Сіренко А. Г. Деякі результати вивчення совок (*Lepidoptera: Noctuidae* s.l.) Українських Карпат // Вісті Харківського ентомологічного товариства. – 2007 (2008). – Т. 15 (1–2). – С. 168-171.
35. Біляков І. В., Таращук С. В. До поширення у Північно-Західному Причорномор'ї деяких видів змій, які перебувають під особливою охороною в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 16–21.
36. Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника. – Київ: Інтерекоцентр, 1997. – 570 с.
37. Богуцкая Н. Г., Мовчан Ю. В., Фрайхоф Й. Находки усача Валецкого, *Barbus waleckii* (Cyprinidae), в Украине с краткими замечаниями о видах рода *Barbus*, распространенных в бассейнах Днестра и Вислы // Вестн. зоологии. – 2004. – Т. 38, № 2. – С. 87–92.
38. Боднар В. В. До поширення хижих птахів (*Falconiformes*) в західній частині Закарпатської області // Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона Матеріали міжн. конф.– Ужгород, 1993. – С. 102-106.
39. Бокотей А. А., Горбань І. М., Пограничний В. О. Оцінка чисельності гніздової фауни Східних Бескид в басейні верхнього Дністра // Біорізноманіття Українських Карпат. – Львів, 2005. – С. 30-34.
40. Бокотей А. А., Дзюбенко Н. В. Чорний лелека в Українських Карпатах: сучасний стан і охорона // Біорізноманіття Українських Карпат (Матер. конф.). – Львів, 2005. – С. 35-38.
41. Бокотей І. І. Матеріали по фауні пилильщиків і рогахвостов (*Chalastogastra, Hymenoptera*) Закарпатья // Научн. зап. Ужгородського ун-та. – Ужгород, 1956. – Т. 16. – С. 119–132.
42. Бокотей І. І. Еколого-фаунистический обзор хлебных пилильщиков (*Cephidae, Hymenoptera*) Закарпатья // Доклады и сообщения УжГУ. Серия биологическая. – Ужгород, 1959. – Т. 3. – С. 48-50.

43. Бокотей І. І. Пильщики та рогахвости (*Hymenoptera, Chalcididae*) хвойних лісів Українських Карпат // Рослинний та тваринний світ Українських Карпат / Тези доповідей до ХХ наукової конференції. – Ужгород, 1966. – С. 46-47.
44. Бровдій В. М. Жуки-листоїди: Хризомеліни // фауна України. Жуки. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. 19, вип. 16. – 385 с.
45. Булахов В. Л., Гаско В. Я., Пахомов О. Є. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Земноводні та плазуни (*Amphibia et Reptilia*). – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2007. – 420 с.
46. Варгович Р. С. Ногохвістки (*Collembola*) / Фауна печер України (ред. І. Загороднюк). – Київ, 2004. – С. 53-58.
47. Великопольський І. Й., Потіш Л. А. Матеріали до вивчення фауни риб іхтіологічного заказника "Усть-Чорна" (р. Тересева, Закарпатська область) // Функціонування заповідних територій в сучасних умовах України. Матер. міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 20-ти річчю створ. НПП "Синевир" (1–3 жовтня 2009 р., Синевир, Україна). Ужгородські ентомологічні читання. Матер. міжнар. конф. присвяч. 20-ти річчю створ. НПП "Синевир" (1–3 жовтня 2009 р., Синевир, Україна). – Синевир, 2009. – С. 22–23.
48. Ветров В. В. Пугач. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 463.
49. Волох А. Сучасне поширення видри (*Lutra lutra L., 1758*) в Україні та її чисельність // Вісник Запорізького держ. ун-ту / Фіз.-мат. та біол. науки. – 2003. – № 1. – С. 3-8.
50. Волох А. М. Горностай. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 539.
51. Волох А. М., Роженко М. В. Видра. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 540.
52. Волох А. М., Роженко М. В. Норка європейська. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 540.
53. Волошин Б. В., Башта А.-Т. Кажани Карпат. Польовий визначник. – Краків-Львів: Platan Publ. House, 2001. – 168 с.
54. Волюца А. Д., Волюца О. Д. Знахідки тварин з Червоної книги України на Герцаївщині (Чернівецька область) // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матер. Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю з часу опубл. регіон. звед. "Животный мир Советской Буковины" (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 205–207.
55. Гаврилюк О. В. Оцінка чисельності та щільності популяцій хвостатих земноводних роду *Triturus* (Rafinesque, 1815) в Чорногорі та їх охорона // Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-річчю Рівненського прир. запов. (м. Сарни, 11–13 червня 2009 року). – Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2009. – С. 366–369.
56. Гаврись Г. Г. Жовна зелена (дятел зелений) Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 472.
57. Гайдукевич О. О. Природоохоронна діяльність греко-католицької церкви в Галичині в 20-30-х роках ХХ століття: Автореф. дис... канд. іст. наук: (07.00.01). – Івано-Франківськ, 2007. – 20 с.
58. Географічна енциклопедія України. – К.: "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 1993. – 3: П-Я. – 480 с.
59. Геренчук К. І., Койнов М. М., Цись П. М. Природно-географічний поділ Львівського та Подільського економічних районів. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1964. – 221 с.
60. Геряк Ю. М. До вивчення фауни совок урочища Білецький ліс (Україна, Львівська область) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2009. – 25. – С. 176-185.
61. Геряк Ю. М. Лускокрилі надродини *Noctuoidea* (*Insecta, Lepidoptera*) Закарпатської області // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2010. – 29. – С. 126-139.
62. Геряк Ю. М., Бідичак Р. М. Лускокрилі ноctuоїдного комплексу (*Insecta, Lepidoptera, Noctuoidea*) високогір'я Українських Карпат // Вісн. Прик. унів. ім. Василя Стефаника. – 14. – сер. Біол. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 39-57.
63. Геряк Ю. М., Канарський Ю. В. Рідкісні та зникаючі види лускокрилих (*Lepidoptera*) у Львівській області: сучасні стан і поширення // Наук. записки Державного природозн. музею. – Львів, 2006. – Т. 22. – С. 141–155.
64. Геряк Ю. М., Канарський Ю. В. Про результати досліджень лускокрилих (*Lepidoptera*), проведених на території КБЗ у 2008 р. // Літописи природи Карпатського біосферного заповідника. – Рахів: КБЗ, 2008. – Т. 31. – С. 221-239. – Державний обліковий номер УкрІНТЕІ 0209U005935.
65. Геряк Ю. М., Мателешко О. Ю. Нові знахідки *Noctuoidea* (*Lepidoptera, Insecta*) на Закарпатті // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2011. – 30. – С. 218.
66. Гитилис В. С. Наземные моллюски Советской Буковины // Животный мир Советской Буковины. – Черновцы: Изд-во ЧГУ, 1959. – С. 264-278.
67. Годлевська О. В. Довгокрил звичайний. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 492
68. Годлевська О. В. Нічниця велика. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 494.
69. Годлевська О. В. Нічниця водяна. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 501.
70. Годлевська О. В. Нічниця гостровуха. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 493.
71. Годлевська О. В. Нічниця ставкова. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 498.
72. Годлевська О. В. Нічниця триколірна. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 497.
73. Годлевська О. В. Підковоніс великий. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 491.
74. Годлевська О. В. Широковух європейський. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 504.
75. Годлевська О. В. Широковух європейський. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 504
76. Годованець Б. Й. Сучасний стан популяції беркута (*Aquila chrysaetus*) в Українських Карпатах // Вестник зоології. – 2003. – № 2. – С. 106.
77. Годованець Б. Й. Сучасний стан популяцій рідкісних видів птахів Карпатського біосферного заповідника та проблеми їх охорони // Збереження та відтворення біорізноманіття Горган. М-ли наук.-практ. конф., присв. 10-річчю ПЗ «Горгани». – Надвірна, 2006. – С. 44-46.
78. Годованець Б. Й. Тинівка альпійська. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 479.
79. Годованець Б. Й. Скільський І. В., Бундзяк П. В., Васін О. М. Нові дані про деяких представників орнітофауни Чернівецької області занесених до другого видання Червоної книги України // Проблеми охорони видів фауни і флори, занесених до Червоної книги України (наук.-практ. семінар тези доп.) – Миколаїв, 1992 – С. 45
80. Голубець М. А., Малиновський К. А., Стойко С. М. Геоботаническое районирование Украинских Карпат // Доклады и сообщения Львовского отделения географического об-ва за 1964 г. – Львов, 1965. – С. 10-13.
81. Горб С. М., Павлюк Р. С., Спурис З. Д. Стрекозы (*Odonata*) Украины: фаунистический обзор // Вестник зоології. – 2000. – Отд. вып. 15. – 155 с.
82. Горбань І. М., Горбань Л. І., Прушинський М. С., Химин М. В., Шидловський І. В. Рідкісні не горобині птахи долини верхньої течії Західного Бугу // Пріоритети орнітологічних досліджень – Львів-камянець-Подільський, 2003. – С. 31-38.
83. Горбань І. М., Скільський І. В., Мелешук Л. І., Горбань Л. І. Сучасний стан орнітофауни Національного природного парку «Гуцульщина» // Заповідна справа в Україні. – 2008. – 14 (2). – С. 81-103.
84. Горбань І., Царик Й., Бокотей А., Горбань Л., Решетило О., Пограничний В., Сенік М. Сучасний стан орніто- та батрахокомплексів басейну верхнього Дністра // Вісн. Львівськ. унів. Серія біол. – 2002. – Вип. 28. – С. 177–187.
85. Гринжевський Н. В. Проблеми підвищення рыбопродуктивності і раціонального використання рыбних ресурсів Дністровського

- водохранилища // Conservarea Biodiversității și a Patrimoniului Cultural. Mater. Conf. Intern. (Chieinru, 7-9 octombrie 1999). – Chieinru: Tipografia Centrală, 1999. – P. 55-57.
86. Гринчишин Т. Ю. Зауваження до статусу деяких видів амфібій Червоної книги України за результатами досліджень у Львівській та суміжних областях // Матер. Першої конф. Укр. Герпетол. Товар. (10-12 жовтня 2005 р., Київ). – К.: Зоомузей ННПМ НАН України, 2005. – С. 39-44.
87. Гринчишин Т. Ю. Клас Плазуни – Reptilia // Рідкісні види тварин Львівської області. – Львів, 2006. – С. 121-123.
88. Гринчишин Т. Ю. Знахідки мідянки звичайної, *Coronella austriaca* (Reptilia, Serpentes, Colubridae), на заході України // Вестн. зоології. – 2007. – Т. 41, № 6. – С. 490.
89. Гринчишин Т. Ю. Знахідки деяких видів плазунів Червоної книги України та питання точності визначення місць їх знаходження // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 67-72.
90. Гринчишин Т. Ю., Федонюк О. В. Нова знахідка полоза лісового, *Elaphe longissima* (Reptilia, Colubridae), на Львівщині (Україна) // Вестн. зоології. – 2007. – Т. 41, № 3. – С. 226.
91. Гузій А. І. Фауна і населення хребетних західного регіону України. – К., 1997. – Т. 1. Розточчя. – 148 с.
92. Гураль Р. І. Особливості екології прісноводних молюсків у кар'єрах Львівської області // Наук. зап. Держ. прир. музею. – 2004. – Т. 19. – С. 115-122.
93. Гураль-Сверлова Н. В., Гураль Р. І. К исследованию наземных моллюсков (*Gastropoda*) буковых пралесов Карпатского биосферного заповедника // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. "Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій" (м. Сарни, 11-13 червня 2009 р.). – Рівне: ВАТ "Рівненська друкарня", 2009а. – С. 382-388.
94. Гураль-Сверлова Н. В., Гураль Р. І. Интересные находки брюхоногих моллюсков (*Gastropoda, Aciculidae, Terrestribythinellidae*) на территории Украинских Карпат // Зоол. журн. – 2009б. – Т. 88, вып. 7. – С. 794-799.
95. Дамянов С. Г., Лихарев И. М. Сухоземни охлювы (*Gastropoda terrestria*). – София, 1975. – 425 с. – (Фауна на България. Т. 4).
96. Даревский И. С., Орлов Н. Л. Редкие и исчезающие животные. Земноводные и пресмыкающиеся. – М.: Высш. шк., 1988. – 464 с.
97. Денщик В. А. Роль збереження риб у менеджмент-планах водно-болотних угідь міжнародного значення // Управління водно-болотними угіддями міжнародного значення. Метод. реком. до планув. і впровадж. – К., 2005. – С. 81-123.
98. Дикий І., Загороднюк І. [Дуку, Загороднюк, 2005] Вовчок садовий *Eliomys quercinus* (Mammalia), із Закарпаття у фондах Зоологічного музею ім. Бенедикта Дибовського (Львів) // Вестник зоології. – 2005. – Т. 39, № 3. – С. 84.
99. Довганич Я. О. Млекопитающие // Флора и фауна Карпатского заповедника. – М., 1988. – С. 36-43.
100. Долін В. Г. Жуки-ковалики: агріппіни, негастреїни, диміни, атоїни, естодіни // Фауна України. Жуки. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 19, вип. 3. – 285 с.
101. Долін В. Г. Жуки-щелкуны: кардиофорини и элатерини // Фауна Украины. Жуки. – К.: Наук. думка, 1988. – Т. 19, вып. 4. – 204 с.
102. Доценко І. Б. Каталог колекцій Зоологічного музею ННПМ НАН України. Змеї. – К.: Зоомузей ННПМ НАН України, 2003. – 85 с.
103. Евтушенко К. В. Пауки (*Aranei*) / Фауна печер України (ред. І. Загороднюк). – Київ, 2004. – С. 64-68.
104. Ефетов К. А., Будашкин Ю. И. Бабочки Крыма: высшие разноусые чешуекрылые. Справочник. – Симферополь: Таврия, 1990. – 112 с., 20 л.ил.
105. Жирак Р. М. Перші знахідки червонокнижних видів джмелів (*Hymenoptera: Apidae, Bombus*) на території Івано-Франківської області // Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2005. – Вип. 21. – С. 221-222.
106. Заброра С. Н. Хвостатые земноводные в условиях Восточных Карпат // Міжнар. конф. "Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона" (Ужгород, 13-16 вересня 1993 р., матер.). – Ужгород, 1993. – С. 146-147.
107. Загайкевич І. К. К изучению вертикального распространения лесных насекомых в Предкарпатье и в Карпатах // Тезисы докладов III экологической конференции. Ч. IV. – К., 1954. – С. 129-135.
108. Загайкевич І. К. Районирование распространения вредных лесных насекомых в западных областях Украинской ССР // Борьба с вредителями и болезнями лесных насаждений. – К.: Издательство АН УССР, 1955. – С. 47-70.
109. Загайкевич І. К. Вредители пихты в Карпатах // Научные записки Ужгородского Государственного университета. – 1956. – Т. 21. – С. 177-183.
110. Загайкевич І. К. Комахи-шкідники деревних і чагарникових порід західних областей України. – К.: вид-во АН УРСР, 1958. – 132 с.
111. Загайкевич І. К. Твердокрили родини златок (*Coleoptera, Buprestidae*) // Каталог музейних фондів. Збірник наукових праць ДПМ АН УРСР. – К.: Наукова думка, 1978. – С. 210-229.
112. Загайкевич І. К. Златки – *Buprestidae* // Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений. Т. 1: Вредные нематоды, моллюски, членистоногие. – К.: Урожай, 1987. – С. 349-364.
113. Загайкевич І. К., Харамбура Я. Й., Возняк І. Р. Жужелицеві триби *Pterostichini* (*Pterostichus, Agonum*) // Каталог музейних фондів. – Київ: Наук. Думка, 1985. – С. 58-69.
114. Загороднюк І. В. Вухань австрійський. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.503.
115. Загороднюк І. В. Вухань звичайний. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.502.
116. Загороднюк І. В. Кажан північний. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.515.
117. Загороднюк І. В. Нічниця вусата. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.500.
118. Загороднюк І. В. Нічниця довговуха. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.495.
119. Загороднюк І. В. Полівка татранська. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.533.
120. Загороднюк І. В. Полоз лісовий (*Elaphe longissima*) на північному макросхилі Українських Карпат // Вестн. зоології. – 2003. – Т. 37, № 3. – С. 22.
121. Загороднюк І. В. Соня садова. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.524.
122. Загороднюк І. Киселюк О.І. Полівка снігова. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.534.
123. Зайцев Ф.А. Плавунцовые и вертячки // Фауна СССР. Насекомые жесткокрылые. – М.–Л.: АН СССР, 1953. – Т. 6. – 377 с.
124. Захаренко В. Б., Грамма В. Н. Водные *Adephaga* (*Coleoptera*) реки Северского Донца // 7 Международный симпозиум по энтомофауне Средней Европы. Материалы. – Л.: Наука, 1979. – С. 19-199.
125. Здун В. І. До фауни молюсків Закарпаття // Наук. зап. наук.-природозн. музею АН УРСР. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – С. 83-95.
126. Земноводні та плазуни України під охороною Бернської конвенції / Ред. І. В. Загороднюк. – К., 1999. – 108 с. (Каталог флори і фауни Бернської конвенції. – Вип. III).
127. Иванчик Т. С., Приходская Е. Г., Старик З. С., Иванчик Г. С. Современное состояние гидробиологического режима и ихтиофауны Днестровского водохранилища // Пути повышения продуктивности, эффективности использования и охраны природных ресурсов Украинских Карпат и Прикарпатья. – К.: УМК ВО, 1989. – С. 37-43.
128. Канарський Ю. В. Поширення альпійського комплексу денних лускокрилих (*Lepidoptera, Diurna*) в Українських Карпатах // Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2009. – Т. 25. – С.171-176.
129. Канарський Ю. В. Ряд Лускокрилі (*Lepidoptera, Diurna*) / Членистоногі природного заповідника "Розточчя". – Львів, 2010. – С. 310-325.
130. Киселюк О. І. Населення дрібних ссавців лісових екосистем північно-східного макросхилу

- Українських Карпат // Вісник Луганського держ. пед.ун-ту. – 2002. – № 1. – С. 15-18.
131. Киселюк О. І., Годованець Б. Й. Хребетні природного заповідника «Горгани» // Заповідна справа в Україні. – 2000. – 6 (1-2). – С. 35-41.
132. Киселюк О. І., Годованець Б. Й. Сучасний стан рідкісних видів хребетних природного заповідника «Горгани» // Збереження та відтворення біорізноманіття Горган. М-ли наук.-практ. конф., присв. 10-річчю ПЗ «Горгани». – Надвірна, 2006. – С. 77-83.
133. Кістяківський О.Б. Птахи Закарпатської області // Тр. Ін-ту зоології АН УРСР. – Київ, 1950. – Т.4. – С. 3-77.
134. Ключко З. Ф. Совки западних областей України. – К., 1963. – 175 с.
135. Ключко З. Ф. Совки України. – К: Видавництво Раєвського, 2006. – 248 с.
136. Ключко З. Ф., Будашкин Ю. И., Герасимов Р. П. Новые и малоизвестные виды совков (Lepidoptera: Noctuidae) фауны Украины // Вестник зоологии. – 2002 (2003). – Вып. 38 (1). – С. 94.
137. Ключко З. Ф., Кульберг Я. К изучению фауны совков (Noctuidae s. l.) Украинских Карпат // Эверсманния. Энт. иссл. в Рос. и сосед. стр. – 2006. – 7-8. – С. 69-74.
138. Ключко З. Ф., Плющ И. Г., Шешурак П. Н. Аннотированный каталог совков (Lepidoptera, Noctuidae) фауны Украины. – Киев: Институт зоологии НАН Украины, 2001. – 884 с.
139. Книш М.П., Костюшин В.А., Фесенко Г.В. Голуб-синяк. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.462.
140. Ковальчук Г. І., Голубева Г. А., Скільський Г. В. Каталог ентомологічної колекції Чернівецького краєзнавчого музею. – Чернівці, 1993. – 46 с.
141. Коновалова И. Б. Фауна шмелей (*Hymenoptera, Apidae, Bombus*) Западного региона Украины: изменения в ее структуре и в распространении отдельных видов // Исследования по перепончатокрылым насекомым. Сб. научн. работ. – Москва: Товарищество научн. изданий КМК, 2007. – С. 136-144.
142. Корнюшин А. В. О видовом составе пресноводных двусторчатых моллюсков Украины и стратегии их охраны // Вестн. зоологии. – 2002. – Т. 36, № 1. – С. 9-23.
143. Кос'яненко О. В., Чумак В. О. Двопарноногі багатоніжки (*Diplopoda*) букових пралісів Карпатського біосферного заповідника // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2008. – 23. – С. 182-193.
144. Костін С.Ю., Горбань І.М. Золотомушка червоночуба. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.481.
145. Котенко Т. І., Кукушкін О. В., Зіненко О. І. Мідянка завичайна, *Coronella austriaca* Laur., – вид Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 133-151.
146. Коцержинська І. М. Реєстрації в Закарпатській і Чернігівській областях видів герпетофауни, які занесені до Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 171.
147. Кратюк О.Л. Орябок. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009б. – С.441.
148. Кратюк О.Л. Тетерук. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009а. – С.439.
149. Кратюк О.Л. Химин М.В. Глушець (глухар). Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.440.
150. Крыжановский О. Л. Жуки подотряда *Adephaga* // Фауна СССР. Жесткокрылые. – Л.: Наука, 1983. – Т. 1, вып. 2. – 341 с.
151. Кузьменко Ю.В. Сова болотяна. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.464.
152. Кузьмин С. Л. Экология питания обыкновенной саламандры // Экология. – 1991. – № 4. – С. 34-42.
153. Кузьмин С. Л. Земноводные бывшего СССР. – М.: Тов-во научн. изд. КМК, 1999. – 298 с.
154. Кузьмин С. Л., Семенов Д. В. Конспект фауны земноводных и пресмыкающихся России. – М.: Т-во научных изданий КМК, 2006. – 139 с.
155. Куртяк Ф. Ф. Амфібії рівнинного Закарпаття: стан фауни та аналіз проблемних груп. Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – К., 2004. – 20 с.
156. Куртяк Ф. Ф. Особливості охорони іхтіофауни річки Латориця // Функціонування заповідних територій в сучасних умовах України. Матер. міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 20-ти річчю створ. НПП «Синевир» (1-3 жовтня 2009 р., Синевир, Україна). Ужгородські ентомологічні читання. Матер. міжнар. конф. присвяч. 20-ти річчю створ. НПП «Синевир» (1-3 жовтня 2009 р., Синевир, Україна). – Синевир, 2009. – С. 45-46.
157. Куртяк Ф. Ф., Крулько Л. В. Батрахо- та герпетофауна Рунського підрайону Полонинського хребта Українських Карпат // Наук. вісн. Ужгор. унів. (серія Біол.). – Ужгород, 2006. – Вип. 19. – С. 189-194.
158. Куртяк Ф. Ф., Межжерин С. В. Изменчивость, распространение, численность гребенчатого, *Triturus cristatus*, и дунайского, *Triturus dobrogicus*, тритонов (Amphibia, Salamandridae) в Закарпатье // Вестн. зоологии. – 2005. – Т. 39, № 5. – С. 49-57.
159. Кушнирук В. А. О биологии карпатского тритона (*Triturus montandoni* Bouleng, 1880) // Зоол. журн. – 1963. – Т. XLII, № 2. – С. 300-302.
160. Кушнирук В. А. К биологии пятнистой саламандры // Научн. докл. высш. шк. Биол. науки. – 1971. – № 7. – С. 34-36.
161. Лазорко В. Причинки до фавни хрущів [західно-українських] земель // Зб. фізіогр. Комісії. – Львів, 1938. – Т. 7. – С. 33-44.
162. Лазорко В. Матеріяли до систематики і фавністики жуків України. – Ванкувер: Наукове тов-во ім. Шевченка, 1963. – 200 с.
163. Леснік В. В. Клас Риби – Pisces // Рідкісні види тварин Львівської області. – Львів, 2006. – С. 109-116.
164. Ликович И. М. К вопросу о вертикальном распределении прямокрылых (*Orthoptera*) в Закарпатье // Науч. зап. Ужгородск. гос. ун-та (фауна и животный мир советских Карпат). – Ужгород, 1959. – 40. – С. 227-238.
165. Литвинчук С. М. Знахідки амфібій та рептилій, занесених у Червону книгу України // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 183-192.
166. Литвинчук С. Н. Систематика и распространение тритонов комплекса *Triturus cristatus* (Salamandridae) в России и сопредельных странах. Дис. ... канд. биол. наук. – СПб., 1998. – 346 с.
167. Литвинчук С. Н., Боркин Л. Я. Распространение, экология и охранный статус дунайского тритона, *Triturus dobrogicus* (Amphibia, Salamandridae), на территории Украины и Молдовы // Вестн. зоологии. – 2002. – Т. 36, № 3. – С. 35-44.
168. Литвинчук С. Н., Боркин Л. Я. Эволюция, систематика и распространение гребенчатых тритонов (*Triturus cristatus* complex) на территории России и сопредельных стран. – СПб.: Европейский дом, 2009. – 592 с.
169. Лихарев И. М. Клаузилииды (Clausiliidae) // Фауна СССР. Моллюски. – М.-Л.: Наука, 1962. – Т. 3, вып. 4. Нов. сер. № 83. – 317 с.
170. Луговой А. Е. Птицы. Фауна Карпатского заповедника. Сер. Флора и фауна заповедников СРСР. – М., 1988. – С. 19-35.
171. Луговой А. Е. Современное состояние популяций птиц естественных участков пойменно-заливных ландшафтов Закарпаття // Беркут. – 2003. – Т. 12, вып. 1-2. – С. 1-8.
172. Луговой А.Е., Потиш Л.А. Матеріали к инвентаризации орнитофауны регионального ландшафтного парка «Стужица» // Заповідна справа в Україні т.4, вип.2 Кнів 1998 с.24-32
173. Луговой А.Е., Потиш Л.А. Современное состояние популяции и численность чёрного аиста в Закарпатской области // Беркут Чернівці – 2004, т.13 - вип.1 С.62 – 67
174. Луговой О., Ковальчук А. Раритетна фауна Закарпаття. Хребетні тварини. – Ужгород, 1999-2000. – 124 с. (Сер. Раритетна фауна Закарпаття. – Кн. 1).
175. Ляшенко Є. К. Про першу знахідку нового рідкісного виду - павиночки малої південної (Lepidoptera, Saturniidae) в Україні // Матер. Міжнар. конфер., присвяченої 20-річчю НПП «Синевир» (Синевир, 1-3 жовтня 2009 р.). – Синевир, 2009. – С.123-124.
176. Маркевич А. П. Паразитофауна пресноводных рыб УССР. – К.: Изд-во АН УССР, 1951. – 376 с.
177. Маркевич О. П., Короткий Й. І. Визначник прісноводних риб УРСР. – К.: Рад. шк., 1954. – 208 с.

178. Мартынов А. В., Мартынов В. В. *Cordulegaster bidentata* Selys, 1843 (*Odonata, Cordulegasteridae*) на території України // Евразийский энтомологический журнал. – 2010. – Т. 9 (2). – С.303-307
179. Матвеев М. Д. Раритети тваринного світу Хмельниччини // Заповідні перлини Хмельниччини. – Хмельницький: ПАВФ "Інтрада", 2006. – С. 71–112.
180. Мателешко О. Ю. Нові для Українських Карпат і Закарпатської низовини види плавунців (*Coleoptera, Dytiscidae*) // Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2002. – 17. – С.121-128.
181. Мателешко О. Ю. Жуки-ризокіди (*Coleoptera, Rhyssodidae*) Українських Карпат // IV з'їзд УЕТ. Тез. доп. – Біла Церква, 2003. – С. 68–69.
182. Мателешко О. Ю. Фауністичні знахідки жуків-стафілінід (*Coleoptera, Staphylinidae*) із Закарпаття // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2007. – 21. – С. 182-186.
183. Мателешко О. Ю. Малочисельні родини твердокрилих (*Insecta, Coleoptera*) у фауні Українських Карпат // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2008а. – 22. – С. 195-200.
184. Мателешко О. Ю. Водні твердокрили Українських Карпат. – Ужгород: "Мистецька Лінія", 2008б. – 200 с.
185. Мателешко О. Ю. Жуки-щитовидки (*Coleoptera, Trogossitidae*) Українських Карпат // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 20, Біологія: 36. Наукових праць. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008в. – Вип. 2 – С. 26-30.
186. Мателешко О. Ю. Нові та маловідомі види твердокрилих (*Insecta, Coleoptera*) у фауні Українських Карпат // Вестн. зоології. – 2009а. – Т. 43 (2). – С. 179-183.
187. Мателешко О. Ю. Нові знахідки твердокрилих (*Insecta, Coleoptera*) з регіону Українських Карпат // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2009б. – 25. – С. 155-163.
188. Мателешко О. Ю. Додатки до поширення рідкісних та "червонокнижних" видів тварин на території Закарпаття // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2009в. – 26. – С. 67.
189. Мателешко О. Ю. Нова знахідка ковалика лускатого – *Lacon lepidopterus* (Panzer, 1801) (*Coleoptera, Elateridae*) в Українських Карпатах // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2010. – 27. – С. 67.
190. Мателешко О. Ю. Знахідки коваликів *Limonicus violaceus* (P. W. Mueller, 1821) і *Ampedus quadrisignatus* (Gyllenhal, 1817) в Українських Карпатах // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2011. – 30. – С. 218.
191. Мателешко О. Ю., Мателешко Ю. І. Нове спостереження скопи (*Pandion haliaetus* (Linnaeus, 1758)) на Закарпатті // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2008. – 24. – С. 180.
192. Матеріали орнітологічних спостережень, затверджених Українською орнітофауністичною комісією (ОФК) в 1989-1990 рр. // *Troglodytes*. – 1994. – N 4. – С. 4-9.
193. Матеріали орнітологічних спостережень на території західних областей України за 1994 рік // *Troglodytes*. – 1995б. – N 5. – С. 17-43.
194. Матеріали орнітологічних спостережень на території західних областей України за 1995 рік // *Troglodytes*. – 1996б. – N 6. – С. 9-42.
195. Матеріали орнітофауністичних спостережень, затверджені Українською регіональною орнітофауністичною комісією (ОФК) в 1982-1985 // Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітологічні спостереження за 1989-1990 рр. – Луцьк, 1991. – С. 12-50.
196. Матеріали орнітологічних спостережень, затверджені Українською регіональною орнітофауністичною комісією (ОФК) в 1987-1988 // *Troglodytes*. – 1993. – N 3. – С. 6-13.
197. Матеріали орнітологічних спостережень, затверджені Українською орнітофауністичною комісією (УОФК) у 1991-1994 роках // *Troglodytes*. – 1995б. – N 5. – С. 6-16.
198. Межжерін С. В. Зубр. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.551.
199. Мелищук В. И., Чередарик М. И., Приходская Е. Г., Старик З. С. Некоторые изменения структуры гидроекосистемы верхнего Днестра под влиянием антропогенных факторов // Актуальные вопросы водной экологии. Матер. Всес. конф. молодых ученых (Киев, 22–24 ноября 1989 г.). – К., 1990. – С. 101–102.
200. Мельниченко Р. К., Павлюченко О. В., Гураль Р. І. Розповсюдження, екологія і морфологія *Pseudanodonta (Mollusca, Bivalvia, Unionidae)* фауни України // Наук. зап. Держ. природозн. музею. – 2005. – Т. 21. – С. 89-100.
201. Мельниченко Р. К., Янович Л. М., Корнюшин А. В. Изменчивость морфометрических признаков раковин, особенности экологии и биология размножения моллюсков видового комплекса *Unio crassus (Bivalvia, Unionidae)* фауны Украины // Вестн. зоології. – 2004. – Т. 38, № 3. – С. 19-35.
202. Мисюра А. Н., Гассо В. Я., Гринчишин Т. Ю. Современное состояние популяций карпатского *Triturus montandoni* и альпийского *Triturus alpestris* тритона в Карпатском регионе // Структура та функціональна роль тваринного населення в природних та трансформованих екосистемах. Тези І міжнар. наук. конф. (17–20 вересня 2001 р., Дніпропетровськ). – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 176–177.
203. Мішта А. В. Бурозубка альпійська. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.488.
204. Мішта А. В. Кутора мала. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.489.
205. Мішта А. В. Мишівка лісова. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.527.
206. Мовчан Ю. В. Вьюновые, сомовые, икталуровые, пресноводные угри, конгеровые, саргановые, тресковые, колюшковые, игловые, гамбузиевые, зеусовые, сфиреновые, кефалевые, атериновые, ошибневые. – К.: Наук. думка, 1988. – 368 с. (Фауна Украины. – Т. 8. Рыбы. Вып. 3).
207. Мовчан Ю. В. Сучасний стан іхтіофауни Закарпаття та деякі заходи по її збереження // Міжнар. конф. "Фауна Східних Карпат: сучасний стан і охорона" (Ужгород, 13–16 вересня 1993 р., матер.). – Ужгород, 1993. – С. 147–150.
208. Мовчан Ю. В. До характеристики різноманіття іхтіофауни прісноводних водойм України (таксономічний склад, розподіл по річковим басейнам, сучасний стан) // 36. пр. Зоол. музею. – К., 2005. – № 37. – С. 70–82.
209. Мовчан Ю. В. Мінливість деяких важливих діагностичних морфологічних ознак у пічкурів (*Gobio, Cyprinidae*) та сучасний видовий склад цих риб у водоймах України // 36. пр. Зоол. музею. – К., 2007. – № 39. – С. 21–40.
210. Мовчан Ю. В., Манило Л. Г., Смирнов А. И., Щербуха А. Я. Каталог коллекций Зоологического музея ННПМ НАН Украины. Круглоротые и рыбы. – К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины, 2003. – 242 с.
211. Мовчан Ю. В., Рабцевич Ю. Е. Новые находки пескаря дунайского длинноусого – *Gobio uranoscopus* (Pisces, Cyprinidae) в водоемах Украины // Вестн. зоології. – 1989. – № 6. – С. 81–82.
212. Мовчан Ю. В., Смирнов А. І. Плітка, ялець, голянь, краснопірка, амур, білізна, верховка, лин, чебачок амурський, підуст, пічкур, марена. – К.: Наук. думка, 1981. – 427 с. (Фауна України. – Т. 8. Риб. Вип. 2. Коропові. Ч. 1).
213. Мовчан Ю. В., Смирнов А. І. Шемая, верховодка, бистрянка, плоскирка, абрамис, рибець, чехоня, гірчак, карась, короп, гіпофталміхтис, аристіхтис. – К.: Наук. думка, 1983. – 360 с. (Фауна України. – Т. 8. Риб. Вип. 2. Коропові. Ч. 2).
214. Національний атлас України / гол. ред. Руденко Л.Г./ – Київ: ДНВП "Картографія", 2008. – 440 с. <http://wdc.org.ua/atlas/default.html>
215. Никитенко М. Ф. Пресмыкающиеся Советской Буковины // Животный мир Советской Буковины. – Черновцы: ЧГУ, 1959б. – С. 134–159. (Тр. экспед. по компл. изуч. Карпат и Прикарпатья (серия биол. наук). – Т. VII).
216. Осичнюк Г. З. Ландшафтный розподіл бджолиних (*Apoidea*) в Українських Карпатах та в Закарпатті // Праці Інституту зоології АН УРСР. – 1961. – Т. 17. – С. 108-117.
217. Павлов П. Й. Личинкохордові (асцидії, апендикулярії), безчерепні (головохордові), хребетні (круглороті, хрящові риби, кісткові риби – осетрові, оселедцеві, анчоусові, лососеві, харіусові, шукові, умброві). – К.: Наук. думка, 1980. – 351 с. (Фауна України. – Т. 8. Риб. Вип. 1).

218. Петренко А. А. Жуки-стафилиниды (*Coleoptera, Staphylinidae*) в Красной книге Украины // Рідкісні та зникаючі види комах і концепції Червоної книги України / Зб. наук. пр. – Київ, 2005. – С. 93–97.
219. Петрусенко А. А., Петрусенко С. В. Эколого-фаунистический обзор жулици рода *Chlaenius* (*Coleoptera, Carabidae*) Украины // Вестник зоологии. – 1971. – Т. 6. – С. 28–34.
220. Писанец Е. М., Литвинчук С. Н., Куртяк Ф. Ф., Радченко В. И. Земноводные Красной книги Украины (справ.-кадастр). – К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины, 2005. – 230 с.
221. Писанец Е. М., Реминный В. Ю. Новые данные о распространении в Украине прыткой лягушки, *Rana dalmatina* (Amphibia, Anura, Ranidae), и восточной границе ее ареала // Пр. Укр. герпетол. товари. – К.: Зоомузей ННПМ НАН Украины, 2008. – № 1. – С. 77–86.
222. Писанець Є. М. Земноводні України (посібн. для визн. амфібій України та суміжних країн). – К.: Вид-во Раєвського, 2007. – 192 с.
223. Плющ И. Г., Моргун Д. В., Довгайло К. Е., Рубин Н. И., Солодовников И. А. Дневные бабочки (*Hesperioidea & Papilionoidea, Lepidoptera*) Восточной Европы. CD определитель, база данных и пакет программ "Lysandra". – Минск, Киев, Москва, 2005.
224. Пограничний В., Башта А. - Т., Козловський Р. Орнітофауна Карпатської частини верхів'я басейну Дністра // Пріоритети орнітологічних досліджень. – Львів-Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 56–68.
225. Покинчереда В.Ф., Загороднюк І.В., Поставта Т. та інш. Нічниця довговуха та кажан північний (*Mammalia, Chiroptera*) на заході України // Вісник зоології. – 1996. – Т.33, №6. – С.115-120.
226. Полуда А.М. Сорокопуд сірий. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.476.
227. Полушина Н. А., Кушнирук В. А. Об экологии прыткой лягушки (*Rana dalmatina* Bonaparte) // Зоол. журн. – 1963. – Т. 42, № 12. – С. 1881–1884.
228. Пономарчук В. И. О вертикальном распределении жулици (*Coleoptera, Carabidae*) Закарпатской области // Зоол. Жур. – 1963. – Т. 42, № 10. – С. 1485–1493.
229. Попов С. Г. Види денних метеликів (*Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea*), що потребують охорони в Закарпатській області // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2004. – 15. – С.98–101.
230. Попова А. Н. Стрекозы – *Odonata* // Животный мир СССР. – М.–Л.: изд-во АН СССР, 1953. – Т.4. – С. 552–555.
231. Портенко Л. А. Очерк фауны птиц Западного Закарпатья // Сб. трудов памяти академика П. П. Сушкина – М.–Л.: Изд-во АН СССР, 1950. – С. 301–359
232. Потіш Л.А. Птахи Закарпатської області (анотований список). – Львів, 2009. – 124с.
233. Потіш Л.А. Сова довгохвоста. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.468.
234. Потіш Л. А., Великопольський І. Й. Риби з Червоної книги України у фауні Закарпатської області // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матер. Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю з часу опубл. регіон. звед. "Животный мир Советской Буковины" (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 168–170.
235. Природа Закарпатської області / Під ред. К.І.Геренчука. – Львів: Вища школа. Вид-во при Львівському університеті, 1981. – 156 с.
236. Приходская Е. Г., Москаленко В. Ю. Видовой состав и примерная численность пресмыкающихся в горной зоне Советской Буковины // Всесоюзн. совещ. по пробл. кадастра и учета животного мира (тезисы докл.). – Уфа: Башк. кн. изд-во, 1989. – Ч. III. Опыт кадастровой характеристики, результаты учетов, материалы к кадастру по непромысловым птицам, пресмыкающимся, земноводным и рыбам. – С. 297–299.
237. Приходська К. Г., Чередарик М. І., Старик З. С., Меліщук В. І. Про зміни структури гідроекосистеми Дністровського водосховища під впливом антропогенних факторів // Проблеми екології Поділля. Тези допов. наук. конф. – Кам'янець-Подільський, 1989. – С. 65–66.
238. Прокопекно С.Л., Ветров В.В., Милобог Ю.В. Сапсан. Червона книга України. Тваринний світ/ за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.437.
239. Редкие и исчезающие растения и животные Украины (справ.) / Ред. К. М. Сытник. – К.: Наук. думка, 1988. – 256 с.
240. Редкие насекомые / Ред. С. А. Мирзоян. – Москва: Лесная промышленность, 1982. – 165 с.
241. Реминный В. Ю. Нові відомості про східну межу ареалу прудкої жаби *Rana dalmatina* (Ranidae, Amphibia) // Наук. вісн. Ужгор. унів. (серія: Біол.). – Ужгород, 2007. – Вип. 21. – С. 113–116.
242. Решетило О. С. Екологічні особливості та структура популяцій кумок (*Bombina*) в регіоні Українських Карпат. Автореф. дис. ... канд. біол. наук. – Дніпропетровськ, 2001. – 19 с.
243. Ризун В. Б. Семейство *Carabidae* // Почвенные членистоногие Украинских Карпат. – Киев: Наук. думка, 1988. – С. 147–160.
244. Ризун В. Б. Жужелицы (*Coleoptera, Carabidae*) родов *Calosoma* Web., *Carabus* (L.), *Cychrus* F. // Каталог музейных фондов. – Львов, 1990а. – С. 137–166.
245. Ризун В. Б. Новые данные о жулици *Leistus baenningeri* Roubal (*Coleoptera, Carabidae*) – эндемике Карпат // Вестник зоологии. – 1990б. – Т. 1. – С. 58.
246. Рихтер А. А. Обзор златок Европейской части СССР (*Coleoptera, Buprestidae*) // Зоологический институт АН Армянской ССР. Зоологический сборник. – 1944. – 3. – С. 131–176.
247. Рихтер А. А. Сем. *Buprestidae* – Златки // Определитель насекомых европейской части СССР. – М.–Л.: Сельхозгиз, 1948. – С. 383–396.
248. Рихтер А. А. Златки (*Buprestidae*) // Фауна СССР. Насекомые жесткокрылые. – М.–Л.: Издательство АН СССР, 1949. – Т. 13, вып. 2, ч. 2. – 261 с.
249. Рихтер А. А. Златки (*Buprestidae*) // Фауна СССР. Насекомые жесткокрылые. – М.–Л.: изд-во АН СССР, 1952. – Т.13, вып.4, ч.4. – 236 с.
250. Рихтер А. А., Алексеев А. В. Сем. *Buprestidae* – Златки // Определитель насекомых европейской части СССР. – М.–Л.: Наука, 1965. – Т. 2. – С. 283 – 303.
251. Рідкісні види тварин Львівської області / Башта А.-Т., Канарський Ю., Решетило О., Леснік В., Мартинов В., Мартинов О., Гураль Р., Сверлова Н., Гринчишин Т., Гірна А. – Львів, 2006. – 220 с.
252. Різун В. Б. Туруни Українських Карпат. – Львів, 2003. – 207 с.
253. Різун В.Б. Рідкісні та зникаючі види жуків-турунів (*Coleoptera, Carabidae*) Закарпаття // Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2005. – 21. – С.197-206.
254. Різун В. Б., Коновалова І. Б., Яницький Т. П. Рідкісні і зникаючі види комах України в ентомологічних колекціях Державного природознавчого музею. – Львів, 2000. – 71 с.
255. Різун В. Б., Яворницький В. І. Перша вірогідна знахідка жулици *Abax ovalis* (Duft.) на території України // Західноукраїнський зоологічний огляд. – Львів, 1994. – Т. 1. – С.62.
256. Романь А. М. Статевий диморфізм, географічна та розмірна мінливість морфометричних ознак у *Barbus petenyi* (Pisces, Cyprinidae) на території України // Зб. пр. Зоол. музею. – К., 2010. – № 41. – С. 40–65.
257. Рудышин М. П. К распространению землероек в Украинских Карпатах // Флора и фауна Карпат. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – Вып. 2. – С. 212–217.
258. Сверлова Н. В. Биотопическое распределение наземных моллюсков города Львова и его окрестностей // Вестн. зоологии. – 2000. – Т. 34, № 3. – С. 73–77.
259. Сверлова Н. В. Наукові колекції державного природознавчого музею. Наземні молюски. – Львів, 2004. – Вип. 1. – 200 с.
260. Ситникова Т. Я., Старобогатов Я. И., Анистратенко В. В. Анатомия и систематическое положение некоторых мелких *Pectinibranchia* (*Mollusca, Gastropoda*) фауны Европы // Вестн. зоологии. – 1992. – Т. 6. – С. 3–12.
261. Скільський І. В. Новые сведения по редким и малочисленным видам птиц Черновицкой области // Орнитология. – М.: Изд-во московск: ун-та, 1990. – Вып. 24 – С. 160.
262. Скильський І., Хлус Л., Худий А. Раритетна фауна позвоночних северо-западной части Прут-Днестровского междуречья // Managementul integral al resurselor naturale din bazinul transfrontalier al fluviului Nistru. Mater. Conf. Intern. (Chieinru, 16–17 septembrie 2004). – Chieinru: Eco-TIRAS, 2004. – P. 298–302.
263. Скільський І. В., Хлус, Мелешук Л. І., Раритетна фауна хребетних західних районів

- рівнинної частини Північної Буковини: сучасний стан, проблеми збереження // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Мат. Четвертої Міжнар. наук. конф. (м.Чернівці, 5-6 травня 2005 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – С.125-135.
264. Скільський І. В., Киселюк О. І. Нові знахідки раритетних тварин на території Карпатського національного природного парку // Роль природо-охоронних територій у підтриманні біорізноманіття. – Канів, 2003. – С. 276-277.
265. Скільський І. В., Мелешук Л. І. Хребетні тварини майбутнього Хотинського національного природного парку (Чернівецька область): загальний огляд // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матер. П'ятої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 5-6 травня 2006 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С. 214-242.
266. Скільський І. В., Мелешук Л. І., Ташук М. В. Ссавці південно-східної частини Буковинського Передкарпаття: сучасний стан фауни, раритетні види, перспективи використання та заходи збереження // Сучасний музей. Наукова й експозиційна діяльність. – Чернівці: ДрукАрт, 2008. – С. 52-67.
267. Скільський І. В., Хлус Л. М., Череватов В. Ф., Смірнов Н. А., Чередарик М. І., Худий О. І., Мелешук Л. І. Червона книга Буковини. Тваринний світ. – Чернівці: ДрукАрт, 2007. – Т. 2, ч. 1. – 260 с.
268. Скільський І., Голубев В., Голубева Г. Хребетні тварини Буковини з Європейського Червоного списку в колекції Чернівецького краєзнавчого музею // Музейний щорічник. 2003. Матер. наук.-практ. конф. "Музей та музейна справа на початку III тисячоліття" (м. Чернівці, 14 травня 2003 р.) / Чернів. обл. краєзн. музей. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – Вип. 2 (24). – С. 28-35.
269. Смирнова Э. М., Софианиду Т. О. продолжительности жизни неотенических и метаморфизировавших особей альпийского тритона (*Triturus alpestris*) из высокогорья Греции // Зоол. журн. – 1985. – Т. 64, № 2. – С. 311-314.
270. Смирнов Н. А. Некоторые вопросы изучения и охраны земноводных г. Черновцы (Украина) // Актуальные проблемы герпетологии и токсикологии. – Тольятти, 2007. – Вып. № 10. – С. 147-151.
271. Смирнов Н. А. Находки приткой лягушки, *Rana dalmatina* (Amphibia, Ranidae), в Черновицкой области // Вестн. зоологии. – 2008. – Т. 42, № 3. – С. 236.
272. Смирнов Н. А. О распространении приткой лягушки – *Rana dalmatina* (Ranidae, Anura) в Черновицкой области Украины // Современ. герпетол. – 2009. – Т. 9, вып. 3/4. – С. 145-149.
273. Смирнов Н. А., Скільський І. В. Современное состояние популяций карпатского тритона *Lissotriton montandoni* (Caudata; Salamandridae) в Украине // Пр. Укр. герпетол. товар. – 2011. – № 3. – С. 169-185.
274. Смірнов Н. А. Проблеми вивчення і збереження герпетофауни Буковини та прилеглих територій // Пр. Укр. герпетол. товар. – К.: Зоомузей ННПМ НАН України, 2008. – № 1. – С. 95-98.
275. Смірнов Н. А., Скільський І. В. Виявлення раритетних видів наземних хребетних тварин в Українських Карпатах // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 359-361.
276. Смірнов Н. А., Скільський І. В. Вплив природоохоронного статусу територій на стан локальних популяцій жовточеревої кумки (*Bombina variegata*) в Буковинських Карпатах і Передкарпатті // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодні, майбутнє. Матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю прир. запов. "Медобори" (26-28 травня 2010 р., смт. Гримайлів). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 745-748.
277. Смірнов Н. А., Скільський І. В., Хлус Л. М. Оцінка стану популяцій рідкісних видів земноводних Буковинських Карпат та проблеми їх охорони // Наук. вісн. Ужгор. унів. (серія: Біол.). – Ужгород, 2007. – Вип. 21. – С. 136-142.
278. Соколов Н. Ю. Каталог колекції круглоротих і риб Державного природознавчого музею НАН України // Наук. зап. Держ. природозн. музею. – Львів, 2004. – Т. 19. – С. 15-28.
279. Стадниченко А. П. Перлівницеви. Кулькові. (*Unionidae, Cycladidae*) // Фауна України. Молюски. – К.: Наук. Думка, 1984. – Т. 29. Вип. 9.– 373 с.
280. Стойко С., Гадач Е., Шимон Т., Михалик С. Заповідні екосистеми Карпат. – Львів: Світ, 1991. – 248 с.
281. Страутман Ф. И. Птицы Советских Карпат. – К.: Изд-во АН УССР. – 1954. – 331 с.
282. Страутман Ф. И. Птицы Западных областей УССР. – Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1963. – т 1, 2. – 199 с.
283. Тарашук В. І. Земноводні та плазуни. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 247 с. (Фауна України. – Т. 7).
284. Татаринов К. А. Фауна хребетних заходу України (екологія, значення, охорона). – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1973. – 259 с.
285. Татаринов К. А. Экологическая пластичность карпатского и альпийского тритонов // Вопр. герпетол. Автореф. докл. VII Всесоюзн. герпетол. конф. (Киев, 26-29 сентября 1989 г.). – К.: Наук. думка, 1989. – С. 251-252.
286. Теріофауна Карпатського біосферного заповідника / Загороднюк І., Покиньючерда В., Киселюк О., Довгань Я. // Вестник зоологии. – 1997. – suppl. N 5. – 60 с.
287. Тищенко В.М. Вечірниця мала. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.496.
288. Тищенко В.М. Нічниця Брандта. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.496.
289. Тищенко В.М. Нічниця Наттерера. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.496.
290. Ткачук Ю. Б. О современных находках лесного кота на Буковине. // Вестник зоологии. – 2000. – т.34, № 6. – С. 80.
291. Томнатик Е. Н., Павалюк П. П., Бодареу Н. Н. Морфологическая характеристика балканского усача и границы его ареала в пределах водоемов СССР // Биол. ресурсы водоемов Молдавии. – Кишинев: Штиинца, 1975. – Вып. 13. – С. 81-86.
292. Турянин І. І. Риби карпатських водойм. – Ужгород: Карпати, 1982. – 144 с.
293. Украинские Карпаты. Природа / Голубец М.А., Гаврусевич А.Н., Загайкевич И.К. и др. – К.: Наукова думка, 1988. – 208 с.
294. Фасулати К. К., Кижяева Е. Я. До вивчення фауни та екології мурашок (*Hymenoptera, Formicidae*) Українських Карпат і Закарпаття / Комахи Українських Карпат і Закарпаття – Київ, 1966. – 99 с.
295. Фауна України: охоронні категорії. Довідник / Годлевська О., Парнікоза І., Різун В., Фесенко В., Куцоконь Ю., Загороднюк І., Шевченко М., Іноземцева Д.; ред.: Годлевська О., Фесенко Г. – Видання друге, перероблене та доповнене. – Київ, 2010. – 80 с.
296. Федонюк О. В. Состояние популяций амфибий и рептилий в лесных экосистемах Львовской области (Западная Украина) // Актуальные проблемы герпетологии и токсикологии. – Тольятти, 2007. – Вып. 10. – С. 165-168.
297. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Птахи фауни України (польовий визначник). – К.: 2002. – 416 с.
298. Химин М.В. Дятел трипалый. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. І.А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С.474.
299. Хлус Л. М., Скільський І. В. Тваринний світ // Ландшафти міста Чернівці. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 79-93.
300. Хлус Л. М., Скільський І. В., Мелешук Л. І., Хлус К. М. Раритетна фауна хребетних придністровських лісостепових районів Північної Бессарабії: сучасний стан, проблеми охорони // Наук. вісн. Чернів. унів. – Чернівці: Рута, 2006. – Вип. 298. Біологія. – С. 303-314.
301. Хлус Л. М., Федоряк М. М., Череватов В. Ф., Скільський І. В., Чередарик М. І. Основи зоології (навч. посібн.). – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 116 с.
302. Хлус Л. М., Чередарик М. І., Скільський І. В., Череватов В. Ф. Червона книга Буковини. Тваринний світ. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – Т. 1. – 144 с.
303. Худий О. І. Оцінка розмірного складу популяцій основних промислових видів риб Дністровського водосховища // Наук. вісн. Чернів. унів. – Чернівці: Рута, 2003. – Вип. 169. Біологія. – С. 90-94.
304. Худий О. І. Стан іхтіофауни Дністровського водосховища за дії факторів антропогенної природи. Дис. ... канд. біол. наук. – К., 2005. – 161 с.

305. Худий О. І. Сучасний стан іхтіоценозів транскордонних водотоків Чернівецької області // Україна – Румунія: транскордонне співробітництво. – Чернівці: Рута, 2007а. – С. 209–220.
306. Худий О. І. Штучне відтворення абorigенних видів риб як перспективний напрямок раціональної експлуатації природних ресурсів ріки Дністер // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Матер. Шостої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 11–12 травня 2007 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2007б. – С. 365–369.
307. Худий О. І., Беженар Р. В. Проблема відтворення рибних запасів Дністровського водосховища у зв'язку із транскордонним використанням водостоку ріки Дністер // Молодь у вирішенні регіональних та транскордонних проблем екологічної безпеки. Перспективи формування Пан'європейської Екологічної мережі. Матер. Третьої Міжнар. наук. конф. (м. Чернівці, 21–22 квітня 2004 року). – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – С. 336–339.
308. Червона книга Української РСР. – Київ: Наукова думка, 1980. – 504 с.
309. Червона книга України. Тваринний світ / відп. ред. М. М. Щербак. – К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1994. – 464 с.
310. Червона книга України. Тваринний світ / Ред. І. А. Акімова. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 624 с.
311. Чередарик М. І. Герпетофауна урочища “Стебник” (Черновицкая область) // Чтения памяти А. А. Браунера. Матер. третьей междунаучн. конф. – Одеса: Астропринт, 2003. – С. 83–85.
312. Чередарик М. І., Хлус Л. М., Скільський І. В. Рідкісні тварини Буковини та проблеми їх охорони. Сторінками Червоної книги України. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 176 с.
313. Шайтан С. В. Особенности распространения и экологии земноводных и пресмыкающихся (Amphibia, Reptilia) Западной лесостепи Украины // Вестн. зоологии. – 1999. – Т. 33, № 4–5. – С. 95–98.
314. Шевченко Л. С., Шквиря М. Г. Ведмідь бурий. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 537.
315. Шилейко А. А. Наземные моллюски надсемейства *Helicoidea* // Фауна СССР. Моллюски. – Л.: Наука, 1978. – Т. 3, вып. 6. Нов. сер. № 117. – 384 с.
316. Шилейко А. А. Наземные моллюски подотряда *Pupillina* фауны СССР (*Gastropoda, Pulmonata, Geophila*) // Фауна СССР. Моллюски. – Л.: Наука, 1984. – Т. 3, вып. 6. Нов. сер. № 130. – 399 с.
317. Шквиря М. Г., Шевченко Л. С., Потіш Л. А. Кіт лісовий. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 545.
318. Шквиря М. Г., Шевченко Л. С., Рись. Червона книга України. Тваринний світ/за ред. і. А. Акімова – К; Глобконсалтинг; 2009. – С. 546.
319. Шнаревич И. Д. Биологические основы освоения и воспроизводства рыбных ресурсов рек Украинских Карпат. Дис. ... докт. биол. наук. – Черновцы, 1968. – 539 с.
320. Шнаревич И. Д., Чередарик М. И., Приходская Е. Г. Изменения гидрохимического режима и продукционных процессов верхнего Днестра под влиянием залпового сброса промышленных отходов Стебниковского химического комбината // Рыбн. хоз. – К.: Урожай, 1989. – Вып. 43. – С. 67–71.
321. Шнаревич И. Д., Иванчик Г. С., Телюк П. М. Шляхи рибогосподарського освоєння басейну річки Серет // Міжвід. наук.-техн. конф. по раціон. викор. сировинних ресурсів та відходів промисл. Чернів. обл. Тез. доп. секції сільського госп. (м. Чернівці, грудень 1969 р.). – Чернівці, 1969. – С. 16–20.
322. Щербак Н. Н. Земноводные и пресмыкающиеся Крыма (Herpetologia Taurica). – К.: Наук. думка, 1966. – 240 с.
323. Щербак Н. Н., Щербань М. И. Земноводные и пресмыкающиеся Украинских Карпат. – К.: Наук. думка, 1980. – 268 с.
324. Щербань М. І. Поширення зеленої ящірки на Закарпатті // Тези допов. Першої конф. мол. вчених західних обл. УРСР (21–22 грудня 1972 р.). – Львів: Вільна Україна, 1972. – С. 157–158.
325. Щербань М. И. Новые находки болотной черепахи в Закарпатье // Вопр. герпетол. Автореф. докл. VII Всесоюз. герпетол. конф. (Киев, 26–29 сентября 1989 г.). – К.: Наук. думка, 1989. – С. 300.
326. Щербуха А. Я. Окунеподібні (окуневидні, губаньовидні, драконовидні, собачковидні, піщанковидні, ліровидні, скумбрієвидні). – К.: Наук. думка, 1982. – 384 с. (Фауна України. – Т. 8. Риби. Вип. 4).
327. Яблоков-Хнзорян С. М. Жужелицы (*Carabidae*). Ч. 1 // Фауна Армянской ССР. Насекомые жесткокрылые. – Ереван, 1976. – 297 с.
328. Якобсон Г. Г. Жуки России, Западной Европы и сопредельных стран. – СПб, 1905. – 1024 с.
329. Яницький Т. П. Распространение и зоогеографический анализ жуков-златок (*Coleoptera, Vuprestidae*) в Западной Украине // Вестник зоологии. – 1996. – Т. 30, №1-2. – С. 23-27.
330. Яницький Т. П. Златки (*Coleoptera, Vuprestidae*) // Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника. – К.: Інтерекоцентр, 1997. – С. 257-258, 672-673.
331. Яницький Т. П. Златки (*Coleoptera, Vuprestidae*) Закарпаття // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2003. – 12. – С. 161-166.
332. Яницький Т. П. Різноманіття жуків-златок (*Coleoptera, Vuprestidae*) Національного природного парку “Гуцульщина” // VII з'їзд Українського ентомологічного товариства. Тези доповідей. – Ніжин, 2007. – С. 162.
333. Abafi-Aigner A. L. Entomologiai kirándulás Ungmegyében // Rovartani lapok. – Budapest, 1897. – S. 42-45, 52-56.
334. Abafi-Aigner L., Pavel J., Uhryk F. Fauna Regni Hungariae: Ordo *Lepidoptera* // Regia Societas Scientiarum Naturalium Hungarica. – Budapest, 1900. – 82 pp.
335. Alford D. V. Bumblebees. – London: Davis-Pointer, 1975. – 355 pp.
336. Amirowicz A., Kukuła K. Stream habitat conditions and fish fauna within the occurrence range of *Walecki barbel, Barbus cyclolepis waleckii* Rolik, 1970 (Teleostei: Cyprinidae) in Polish part of the Carpathian Mts // Pol. J. Ecol. – 2005. – Vol. 53, № 4. – P. 503–522.
337. Banaszak J. Trzmielę Polski. – Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1993. – 158 ss.
338. Bashta A.-T. O restytucji, rozmieszczeniu i liczebności żubra *Bison bonasus* w Beskidach Ukrainkich (Karpaty Wschodnie) // Roczniki Bieszczadzkie. – 2004. – 12. – S. 253-260.
339. Bashta A.-T. Ptaki Beskidów Ukrainkich (Karpaty Wschodnie). Non-Passeriformes // Ptaki Podkapacia. – 2007. – XI. – S. 13-24.
340. Bashta A.-T., Khymyn M. Kuraki leśne na terenie zachodniej Ukrainy // Ochrona kuraków leśnych. – Warszawa: Centrum Informacji Lasow Państwowych, 2008. – S. 294-303.
341. Bashta A.-T. Survey of current state and distribution of bats (Chiroptera) in Ukraine // Studia Chiropterologica. – 2009. – Vol 6. – P. 43-80.
342. Bashta A.-T., Pogranicznyj V., Gorban I. Rządkie i zagrożone Beneš J., Konvička M. (eds) Butterflies of the Czech Republic: Distribution and conservation I, II. – SOM, Praha, 2002. – 857 pp.
343. Bílý S., Jendek E., Kalashian M. I., Kubán V., Volkovitsh G. Super family Buprestoidea. In: Catalogue of Palearctic Coleoptera. – Stenstrup: Apollo Books, 2006. – Vol. 3. – 506 pp.
344. Brunicki J. Spis motyli zebranych w powiecie stryjskim. Cz. I // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1907. – 42. – S. 42-59.
345. Brunicki J. Spis motyli zebranych w powiecie stryjskim. Cz. II // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1909. – 44. – S. 3-31.
346. Brunicki J. Spis motyli zebranych w powiecie stryjskim. Cz. III // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1911. – 45. – S. 66-98.
347. Brunicki J. Spis motyli zebranych w powiecie stryjskim. Cz. IV // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1912. – 46. – S. 1-143.
348. Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. Katalog fauny Polski. Cz. 23. Chrząszcze (Coleoptera). Biegaczowate – Carabidae. Cz. 1. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1973. – 2. – 233 ss.
349. Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. Katalog fauny Polski. Cz. 23. Chrząszcze (Coleoptera). Biegaczowate – Carabidae. Cz. 2. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1974. – 3. – 430 ss.
350. Carpathian List of Endangered Species. – Vienna-Krakow, 2003. – 64 p.
351. Delehan I., Dyky I., Dzubenko N., Srebrodolska Ye. Problems of the protection of large

- carnivores in the Ukrainian Carpathians // Вісник Львівського університету. Сер. біологічна. – 2002. – Вип. 30. – С. 99-105.
352. Dykyy I. Osobliwosci rozpowszechnienia oraz gestosc zasiedlenia borsuka w lesistych ekosystemach Zachodniej czesci Ukrainy // Streszczenia referatow i posterow VIII Ogolnopolska Konferencja Teriologiczna "Bioroznorodnosc i ochrona ssakow w Polsce". – Lublin. – 2000. – P. 2-5.
353. Evtushenko K. V. New species of the genus *Carpathonesticus* (*Aranei, Nesticidae*) from the East Carpathians (Ukraine) // Arthropoda Selecta. – 1993. – 2 (3). – P.61-63.
354. Fudakowski J., Niesiołowski W., Sagan L., Wojtusiak R., Zabłoski J. Drugi przyczynek do znajomości fauny Czarnohory // Rozprawy i Sprawozdania. Seria A.: Instytut Badawczy Lasów Państwowych, 1939. – 2. – S. 46-47.
355. Galewski K. *Dytiscidae* // Klucze do oznaczania owadów Polski. Cz. 19: Chrzęszcze - *Coleoptera*. – Warszawa, P.T. Entom., 1971. – Zesz. 7. – 112 ss.
356. Goulson D. Bumblebees. Behaviour, ecology and conservation. Second Edition. – Oxford University Press, 2010. – 317 pp.
357. Gregor F. Prispevek pro poznani Pilatek Podkarpatské Rusi (Hymenoptera, Tenthredinidae) // Časopis Československe společnosti entomologicke. – Praha, 1927. – XXIV, 1-2. – S. 29-38.
358. Harka Á., Bănărescu P. M. Fish fauna of the Upper Tisa // The Upper Tisa Valley. Preparatory proposal for Ramsar site designation and ecological background Hungarian, Romanian, Slovakian and Ukrainian cooperation. – Szeged, 1999. – P. 439-455.
359. Herting B. Biologie der Westpalaearktischen Raupenfliegen (*Diptera, Tachinidae*) // Monogr. Angew. Entomol. – 1960. – № 16. – 188 pp.
360. Hormuzaki C. Die Schmetterlinge (*Lepidoptera*) der Bukowina // Verhandlungen der k. k. Zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – Wien, 1897. – T. XLVII. – S. 70-103, 120-169, 233-246, 312-340.
361. Hormuzaki C. Die Schmetterlinge (*Lepidoptera*) der Bukowina // Verhandlungen der k. k. Zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – Wien, 1898. – T. XLVIII. – S. 426-481.
362. Hormuzaki C. Nachträge zur Lepidopterenfauna der Bukowina // Verhandlungen der k. k. Zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien. – T. LIV. – Wien, 1904. – S. 422-447.
363. Hůrka K. Carabidae of the Czech and Slovak Republics. – Zlin: Kaboůrek, 1996. – 565 pp.
364. Issekutz L. *Parnassius apollo* (L.) in the Carpathians // Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici (Series nova). – 1952. – T. II. – Budapest. – P.133-140.
365. IUCN (2001). Red List Categories and Criteria version 3.1 <http://www.iucnredlist.org/technical-documents/categories-and-criteria/2001-categories-criteria>
366. IUCN (2003). Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional Levels: Version 3.0. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. – 26 p. http://www.iucnredlist.org/documents/reg_guidelines_en.pdf
367. IUCN 2010. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2010.4 / www.iucnredlist.org
368. IUCN Red List of Threatened Animals / Compiled and Edited by J. Baillie and B. Groombridge. – Gland, Switzerland: The IUCN SSC, 1996. – 378 pp.
369. Jacentkovský D. Kuklice (Tachinidae) polesi "Rafaiiny" na Podkarpatské Rusi // Časopis Československe společnosti entomologicke. – 1936. – T. 33. – S. 76-90.
370. Kaszab Z. Die Buprestiden Ungarns, mit Beschreibung neuer Formen (*Coleoptera*) // Fragmenta Faunistica Hungarica. – 1940. – 3, fasc. 4. – S. 81-116.
371. Kerney M.P., Cameron R.A.D., Jungbluth J.H. Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. – Hamburg; Berlin: Parey, 1983. – 384 ss.
372. Kinel J. Hydradephaga Polski i sąsiednich krain // Polskie Pismo Entomologiczne. – 1949. – T. 18. – S. 337-405.
373. Klemensiewicz St. O nowych i mało znanych gatunkach motyli fauny galicyjskiej. Przyczynek V // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1907. – 40. – S. 4-31.
374. Klemensiewicz St. O nowych i mało znanych gatunkach motyli fauny galicyjskiej. Przyczynek VIII // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1912. – 46. – S. 3-20.
375. Kondracki J. Karpaty. – Kraków: WSiP, 1989. – 260 s.
376. Konovalova I. The first record of the rare oligolectic bumblebee *Bombus gerstaeckeri* Morawitz (*Hymenoptera: Apidae: Bombini*) from Ukraine // Ann. soc. entomol. Fr. (n. s.). – 2007. – T. 43, № 4. – P. 441-443.
377. Konovalova I. B. The first record of *Bombus argillaceus* (Scopoli, 1763) (*Hymenoptera, Apidae, Bombini*) from the Transcarpathians' Lowland // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Біологія. – 2008. – 23. – С. 180-181.
378. Konovalova I. B. The bumble bees of Ukraine: species distribution and floral preferences // Psyche: Hindawi Publishing Corporation. – Volume 2010, Article ID 819740, 10 pages. – doi: 10.1155/2010/819740.
379. Korniuszin A. V., Janovich L. N., Melnichyenko R. K. Artenliste der Süßwassermollusken der Ukraine // Coll. malacol. – 2002. – S. 463-478.
380. Kosior A., Celary W., Fijał J. Trzmiel wysokogórski *Bombus pyrenaicus* Peréz (Hymenoptera, Apoidea, Apidae) w parkach narodowych i rezerwach przyrody południowej Polski // Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody. – 2003. – T. 22 (1). – P. 91-100.
381. Kottelat M., Freyhof J. Handbook of European freshwater fishes. – Cornol-Berlin, 2007. – XIII, 646 p.
382. Król Z. Fauna koleopterologiczna Janowa pod Lwowem // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1877. – 11. – S. 33-63.
383. Kuntze R., Noskiewicz J. Zarys zoogeografii polskiego Podola // Prace naukowe Towarzystwa naukowego we Lwowie. – 1938. – 2 (4). – P. 1-538.
384. Lazorko W. Eine neue, bisher unbeachtete und schlecht gedeutete Rasse des *Carabus fabricii* Panz. (Coleoptera, Carabidae) // Entomologische Arbeiten aus dem Museum G. Frey. – Munchen, 1951. – P. 183-196.
385. Lokay D. E. Dve cesty do vychodnich Karpat (na Czarnohoru) // Časopis Československe společnosti entomologicke. – 1912. – 9. – P. 126-139.
386. Løken A. Studies on Scandinavian bumblebees (*Hymenoptera, Apidae*) // Norsk. Ent. Tidskr. – 1973. – T. 20. – P. 1-218.
387. Łomnicki M. Spisy chrząszczów. 1. Z okolicy Drohobycza. 2. Z okolicy Bochni. 3. Z okolicy Tarnopola // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1867. – 1. – S. 141-144.
388. Łomnicki M. Wycieczka na Czarnohóre // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1868. – 2. – S. 132-150.
389. Łomnicki M. Chrzęszcze zebrane w okolicach Stanisławowa // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1875. – 9. – S. 154-182.
390. Łomnicki M. Chrzęszcze zebrane w górach Sołotwińskich // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1880. – 14. – S. 3-12.
391. Łomnicki M. Fauna Lwowa i okolicy. 1. Chrzęszcze (Coleoptera) (Tęgoskrzydłe). Cz. 1 // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1890. – 25. – S. 141-217.
392. Macek J., Dvořák J., Traxler L., Červenka V. Motýli a housenky střední Evropy. Noční motýli I. – Praha: Academia, 2007. – 376 ss.
393. Macek J., Dvořák J., Traxler L., Červenka V. Motýli a housenky střední Evropy. Noční motýli II – můrovití – Praha: Academia, 2008. – 492 ss.
394. May J. Čmeláci v ČR, jejich bionomie, chov a hospodářský význam. – Praha: Českoslov. Akad. Zěmēdel. Věd, 1959. – 161 ss.
395. Miller L. Eine entomologische Reise in die ostgalicischen Karpathen // Verhand. zool. bot. Ges. – Wien, 1868. – 18. – P. 3-34.
396. Mitchell-Jones A. J., Amori G., Bogdanowicz W., Kryštufek B., Rejnders P. J. H., Spitzenberger F., Stubbe M., Thissen J. M. B., Vohralik V., Zima J. The Atlas of European mammals. – London: T&AD Poyser. – 1999. – 484 pp.
397. Nieto A., Alexander K. European Red List of Saproxyllic Beetles. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010 – 56 pp.
398. Niezabitowski E. L. Materjaly do fauny rosliniarek (Phytophaga) Galicyi // Sprawozdanie Komisji fizyograficznej. – Kraków, 1899. – 34, cz. 2. – S. 3-18.
399. Noskiewicz J. Pszczołowate (*Apidae*) okolic Lwowa // Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej. – Kraków, 1922. – 55-6. – S. 157-179.

400. Nowacki J., Bidychak R. Noctuid moths (*Lepidoptera, Noctuidae*) new and rare for the fauna of Zakarpacie, Ukraine // *Polskie Pismo Entomologiczne*. – Bydgoszcz, 2009. – T. 78. – P. 319-322.
401. Nowacki J., Bidychak R., Palka K. *Callopietria latreillei* (Duponchel, 1827) new for Ukraine fauna and several rare species of noctuid moths (*Lepidoptera, Noctuidae*) // *Polskie Pismo Entomologiczne*. – Bydgoszcz, 2010. – T. 79. – P. 77-80.
402. Nowicki M. Coleopterologisches uber Ostgalizien // *Program d. Öbergymnasiums in Sambor*. – Lemberg, 1858. – S. 1-24.
403. Nowicki M. Enumeratio Lepidopterorum Galicie Orientalis / M. Nowicki. Simtibus auctoris. Tupis Instituti Stauropigiani. – Leopoli. 1860. – XXX+269+XVI, 1 tabl.
404. Nowicki M. Przyczynek do owadniczej fauny Galicyi. – Kraków, 1864. – S. 3-12.
405. Nowicki M. Verzeichniss galizischer Kaefer // *Beitrage zur Insectenfauna Galiziens*. – Kraków, 1873. – S. 7-52.
406. Petrovský V. Lepidopterologické poznámky z Podkarpatské Rusi // *Časopis Československe společnosti entomologicke*. – 1937. – T. XXXIV, № 1-2. – P. 32-37.
407. Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce / Pod red. Z. Głowacińskiego, J. Nowackiego. – 2004. – 447 ss.
408. Ponchau O., Iserbyt S., Verhaeghe J.-C., Rasmont P. Is the caste-ratio of the oligolectic bumblebee *Bombus gerstaeckeri* Morawitz (*Hymenoptera: Apidae*) biased to queens? // *Annales de la SociétiŃ Entomologique de France*. – 2006. – T. 42 (2). – P. 207-214.
409. Popov S. Butterflies of the Transcarpathian Floodplain Ecosystems: Monitoring, Ecology and Conservation. – Uzhhorod: Art Line, 2008. – 124 pp.
410. Pucek Z., Belousova I., Krasińska M., Krasiński Z., Olech W. European bison. Status survey and Conservation Action Plan. – Gland, Switzerland and Cambridge; IUCN/SSC Bison Specialist Group, 2004. – 54 pp.
411. Ranius T., Aguado L. O., Antonsson K., Audisio P., Ballerio A., Carpaneto G. M., Chobot K., Gjurašin B., Hanssen O., Huijbregts H., Lakatos F., Martin O., Neculiseanu Z., Nikitsky N. B., Paill W., Pirnat A., Rizun V., Ruicănescu A., Stegner J., Süda I., Szwałko P., Tamutis V., Telnov D., Tsinkevich V., Versteirt V., Vignon V., Vögeli M., Zach P. *Osmoderma eremita* (*Coleoptera, Scarabaeidae, Cetoniinae*) in Europe // *Animal Biodiversity and Conservation*. – 2005. – 28. 1. – P. 1-44.
412. Romaniszyn J., Schille F. Fauna motyli Polski (Fauna Lepidopterorum Poloniae). – Prace monograficzne Kom. Fiziogr. PAU. – Kraków, 1929. – T. 1, 6. – 552 p.
413. Roubal J. *Leistus banningeri* sp. n. eine neue westkarpatische Art // *Koleopterologische rundschau*. – 1926. – 12. – P. 191-192.
414. Roubal J. Katalog Coleoptera (brouků) Slovenska a Podkarpatska. – Bratislava, 1930 – T. I. 527 pp.
415. Roubal J. Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Východních Karpat. – Praha, 1936. – T. 2. – 435 ss.
416. Roubal J. Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Východních Karpat. – Praha, 1937–1941. – T. 3. – 321 ss.
417. Rybiřský M. Coleopterorum species novae, minusve cognitae, in Galicia inventae // *Seorsum impressumex 42, ser. B, dissertationum math. Et phys. Acad. litt. Cracoviensis*. – Cracoviae, 1902. – P. 1-8.
418. Sárkány-Kiss A. A study of aquatic molluscs in the Upper Tisa // *The Upper Tisa Valley. Preparatory proposal for Ramsar site designation and an ecological background Hungarian, Romanian, Slovakian and Ukrainian co-operation* / Eds. J. Hamar & A. Sárkány-Kiss. – Szeged, 1999. – P. 409-412.
419. Schille F. Materjaly do fauny owadów krajowych. Część I // *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej P.A.U. w Krakowie*. – Kraków, 1911. – T. XLV. – S. 101-111.
420. Schille F. Für die galizische Landesfauna neue und seltene Lepidopteren // *Zeitschr. f. wissensch. Insektenbiologie*. – Berlin, 1918. – T. XIV, 5/6. – S. 119-122.
421. Schille F. Rzadkie i aberatywne motyle mego zbioru // *Pol. pis. ent.* – Lwow, 1924. – T. III, z. 1-2.
422. Schille F. Nowe i malo znane formy motyli fauny Polski // *Pol. pis. ent.* – Lwow, 1926. – T. V, z. 1-2.
423. Schmidt J. The breeding places of the eel // *Smithsonian Report 1924*. – 1925. – P. 279-316.
424. Śnieżek J. Błonkówki pszczołowate (*Apidae*), zebrane w Galicyi // *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej*. – Kraków, 1910. – 44. – S. 31-35.
425. Śnieżko S., Okarma H., Śmietana W., Kubacki T. Sposób wykorzystania przestrzeni przez rysie w Karpatach // *Bioróżnorodność i ochrona ssaków w Polsce*. – Lublin, 2000. – S. 115.
426. Soffner J. Reise in den Waldkarpathen (*Lepidoptera*) // *Entom. Zeitschr.* – 1932. – T. XLV. – S. 306-310.
427. Stöckl A. Motyle (Lepidoptera) rzadsze i nowe, zebrane w latach 1903 do 1907 w okolicy Lwowa, Janowa, Żółkwi, Mikuliczyna, Zakopanego i t.d. // *Kosmos*. – Lwow, 1908. – T. XXXIII. – P. 287-302.
428. Sysoev A., Schileyko A. Land Snails and Slugs of Russia and Adjacent Countries // *Pensoft Series Faunistica*. – Sofia-Moscow: Pensoft, 2009. – T. 87. – 454 pp.
429. The EBSS Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance (Hagemeyer F. J. M., Blair M. J. (eds). – Londin: T & AD Poyser, 1997. – 903 pp.
430. Tschorsnig H., Herting B. Die Raupenfliegen (*Diptera: Tachinidae*) Mitteleuropas: Bestimmungstabellen und Angaben zur Verbreitung und Ökologie der einzelnen Arten // *Stuttgarter Beitrage zur Naturkunde*. – Serie A (Biologie). – 1994. – T. 506. – 170 s.
431. Tucker G. M., Heath M. F. (eds.) Birds in Europe: their conservation status. – Cambridge: BirdLife International, 1994. – 660 p.
432. Urbanski J. Bemerkenswerte Weichtierfunde aus Polen // *Fragm. Faun. Mus. Zool. Polon.* – Warszawa, 1937. – T. 3, Nr. 3. – S. 11-20.
433. Vargovitsh, R. S. A new species of *Collembola* of the genus *Arrhopalites* (*Entognatha, Hexapoda*) from a cave in Eastern Carpathians // *Vestnik zoologii*. – 1999. – 33. – P. 89-92.
434. Vavra A. Sber v kraji Užockem v Podkarpatské Rusi // *Časopis Československe společnosti entomologicke*. – 1928. – T. 25. – P. 41-42.
435. Viertl A. Przyczynek do fauny Galicyi // *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej*. – Kraków, 1872. – 6. – S. 57-59.
436. Werchratski, J. Dodatek do fauny motylej // *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej*. – Kraków, 1870. – 4. – S. 263-264.
437. Werchratski J. Motyle wikksze Stanisławowa i okolicy // *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej*. – Kraków, 1893. – LXX. – S. 167-266
438. Wierzejski A. Przyczynek do fauny owadyw błonkoskrzydłych (*Hymenoptera*) // *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej*. – Kraków, 1868. – 2. – S. 108-127.
439. Wierzejski A. Dodatek do fauny błonkówek // *Sprawozdanie Komisji Fizyograficznej*. – Kraków, 1874. – 8. – S. 253-273.
440. Williams P. H. An annotated checklist of bumblebees with an analysis of patterns of description (*Hymenoptera: Apidae, Bombini*) // *Bulletin of the National History Museum (Entomology)*. – 1998. – T. 67. – P. 79-152.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ ВИДІВ ТВАРИН ЗАНЕСЕНИХ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Абакс овальний	42
Абія блискуча	179
Абія виблискуюча	178
Агнат декоративний	80
Антаксія плодова	67
Антаксія ялицева	68
Аполлон	97
Аріанта Петрі	206
Аскалаф строкатий	91
Бабка перев'язана	26
Багатозв'яз гірський	17
Барвниця V-біле, або L-біле	103
Бджола-тесляр звичайна	185
Бджола-тесляр фіолетова	184
Беркут	256
Берш (малий судак)	234
Бистрянна російська	222
Білан гірський	99
Білоперий пічкур дністровський	224
Бластикотома папоротева	211
Бобер європейський	307
Борос Шнайдера	79
Бражник «мертва голова»	126
Бражник дубовий	130
Бражник прозерпіна	127
Бронзівка велика	63
Бурозубка альпійська	282
Ведмедиця буро-жовта	150
Ведмедиця велика	149
Ведмедиця плямиста	151
Ведмедиця пурпурна	152
Ведмедиця-господиня	148
Ведмідь бурий	313
Вечірниця мала	300
Вечірниця руда	299
Видра річкова	316
Вирезуб причорноморський	229
Вовчок лісовий	309
Восковик мінливий	62
Вузьконадкрил гладкий	78
Вусач альпійський	82
Вусач великий дубовий	81
Вусач мускусний	84
Вусач угорський	86
Вусачик чудовий	87
Вусач-червонокрил Келлера	85
Вухань австрійський	297
Вухань звичайний	296
Гермінія тенуаліс	156
Гідропорус довговусий	46
Гірняк манто	112
Глушець (глухар)	261

Головчак-лісовик	125
Голуб-синяк	264
Горностаї	314
Гребець Солієра	48
Гребець щитовидний	49
Дельтомерус карпатський	40
Джмелевидка жимолостева	129
Джмелевидка скабіозова	128
Джміль Вурфлена	192
Джміль Герштекера	191
Джміль глинистий	188
Джміль лезус	189
Джміль моховий	186
Джміль піренейський	187
Джміль червонуватий	190
Дибка степова	210
Дисцелія зональна	213
Дідок цецилія	24
Діцерка букова	65
Довгокрил звичайний	285
Дозорець-імператор	22
Доліхомітус головастий	212
Дрімлюга звичайна	272
Дятел білоспинний	275
Дятел строкатий малий	274
Дятел трипалий	276
Евхальція різнобарвна	160
Евхальція скромна	161
Жаба прудка	245
Жовна зелена	273
Жовтянка торфовицна	100
Жук-олень	59
Жук-самітник	61
Журавель сірий	263
Златка австрійська	66
Златка веселкова вербова	64
Змієїд	253
Золотомушка червоночуба	280
Зубниця березова	144
Зубниця велітаріс	142
Зубниця дубова	143
Зубр	319
Йорж Балона	237
Йорж носар	238
Йорж смугастий	239
Кажан північний	306
Кажан пізній	305
Каламеута жовта	212
Каліма червцева	154
Каптурниця безсмерткова	164
Каптурниця срібна	163
Каптурниця сухоцвітова	165

Карась звичайний	228
Карпатонестікус галочки	16
Кведій карпатський	57
Китичник тімон	146
Кібчик	259
Кіт лісовий	317
Ковалик дібровний	70
Ковалик іржаво-бурій	73
Ковалик лускатий	69
Ковалик сплющений	211
Ковалик фіолетовий	71
Ковалик чотирикрапковий	72
Коконопряд золотистий	139
Коконопряд падуболистий	141
Коконопряд пухнастий	140
Кордулегастер двозубчастий	23
Кордулегастер кільчастий	210
Кошеніль польська	211
Красотіл пахучий	29
Красуня-діва	21
Кренітіс пунктатостріата	54
Ксифідрія Маркевича	212
Ксифідрія строката	212
Ктенофора прикрашена	194
Ктир шершнеподібний	195
Кумка жовточерева	244
Кутора мала	283
Лаккорн Коча	45
Лампротес С-золоте	162
Лейстус Банінгера	39
Лелека чорний	250
Лемостенус земляний	43
Лилик двоколірний	304
Ліометопум звичайний	193
Лосось дунайський	231
Льодовичник Вествуда	92
Марена Валецького	227
Марена дунайсько-дністровська	226
Марена звичайна	225
Мармурівка альпійська	171
Мармурівка брудно-бура	172
Мармурівка іллірійська	173
Махаон	94
Мегариса рогахвостова	182
Мелітурга булавовуса	213
Металовидка родовикова	159
Минь річковий (мнюх)	233
Мишівка лісова	310
Мідянка звичайна	248
Мінога карпатська	215
Мінога українська	216
Мнемозина	98

Морімум темний	83
Моруліна пухирчаста	210
Мухоловка звичайна	18
Наземна бітінела Байдашнікова	197
Нетопир звичайний	301
Нетопир лісовий	302
Нетопир-карлик	303
Ніктеола сікулана	147
Нічниця велика	287
Нічниця Наттера	289
Нічниця водяна	295
Нічниця вусата	293
Нічниця гостровуха	286
Нічниця довговуха	288
Нічниця крихітна	294
Нічниця Брандта	292
Нічниця ставкова	291
Нічниця триколірна	290
Норка європейська	315
Оксиетира жовтовуса	93
Орденська стрічка блакитна	157
Орденська стрічка малинова	158
Ореїна зелена	90
Ореїна плагіата	89
Орел-карлик	254
Ореодит північний	47
Орусус паразитичний	177
Орябок	262
Павиноочка велика	135
Павиноочка мала	132
Павиноочка руда	131
Павиноочка середня	134
Павиноочка схожа	133
Парацимум бронзовий	53
Перламутрівка болотяна	104
Перламутрівка евномія	105
Перлівниця товста (перлівниця твердостінна)	208
Пилкоритиця південна	213
Пилкохвіст лісовий	27
Пігмаропалітес карпатський	20
Підковик великий	284
Підорлик малий	255
Підсоколик великий (чеглик)	258
Пічкур дунайський	223
Плавунець широкий	52
Плавунець-поводень дволінійний	51
Плавунець-тинник потовщений	50
Плероневра хвойна	211
Плоскотілка червона	76
Подалірій	95
Полівка снігова	312
Полівка татранська	311
Поліксена	96
Полоз лісовий	249

Пронурок (оляпка)	278
Псарус черевастий	213
Псевданодонта вузька	209
Птеростих Бурмейстера	41
Пугач	265
П'явка медична	13
Равлик банатський	207
Равлик баштоподібний Більца	200
Равлик волохатий Більца	204
Равлик довговолосий	203
Равлик замкнений пильчастий	201
Равлик зернистий чивчинський	205
Равлик зерновий ребристий	199
Равлик Любомирського	202
Равлик пшеничний	198
Райдужниця велика	101
Рак широкопалий	15
Рибець звичайний	221
Рибінськієлла пишна	55
Ризод борознистий	28
Рись	318
Річковий вугор європейський	218
Рогачик скромний	60
Рогохвіст авгур	176
Рябець авринія	106
Рябець матурна	107
Саламандра плямиста	240
Сапсан	257
Сатир брізеїда	111
Сатир буковий	109
Сатир цірцея	110
Синявець алькон	117
Синявець аріон	118
Синявець вікрама	115
Синявець дафніс (мелеагр)	122
Синявець дорилас	123
Синявець наузитоус	120
Синявець несправжній (люцина)	113
Синявець оріон	116
Синявець приємний	124
Синявець телей	119
Синявець торфовищний	121
Сипуха	271
Сич волохатий	268
Сичик-горобець	269
Сінниця Геро	108
Сіобла бальзамінова	180
Скеляр строкатий	281
Сколія-гігант	183
Скопа	251
Сова болотяна	266
Сова довгохвоста	270
Совка	267
Совка агатова зелена	169
Совка велика похмура (зубчатка темна)	168

Совка гарна	167
Совка крапкова	155
Совка лепешнякова	175
Совка оливкова	170
Совка сокиркова	166
Совка стеблова екстрема	174
Соматохлора альпійська	25
Соня садова	308
Сорокопуд сірий	277
Стафілін волохатий	56
Стафілін широкий	58
Стерлядь прісноводна	217
Стрічка тополева	102
Тахіна велика	196
Тетерук	260
Тетрадонтофора блакитна	19
Тинівка альпійська	279
Трач схожий	181
Тритон альпійський	241
Тритон дунайський	243
Тритон карпатський	242
Тріплас карпатський	77
Трохета Биковського	14
Турун блискучий	36
Турун Гампея	33
Турун зморшкуватий	34
Турун золотисто-блискучий Ешера	32
Турун золотоямковий	30
Турун нерегулярно-ямковий	35
Турун трансільванський	37
Турун Фабріція	31
Умбра звичайна	230
Фалера дубова	145
Харіус європейський	232
Хвилівка димчаста	153
Хленіус сполатус	44
Хризоліна карпатська	88
Хроматоріна двоока	210
Церофітум елатероїдес	74
Цихрус аттенуатус	38
Червінець гелла	114
Черпаха болотяна	246
Чоп великий	235
Чоп малий	236
Широковух європейський	298
Шовкопряд березовий	136
Шовкопряд кульбабовий	137
Шовкопряд салатний	138
Шуліка чорний	252
Щитовидка велика	75
Ялець звичайний	219
Ялець-андруга європейський	220
Янус червононогий	212
Ящірка зелена	247

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ ВИДІВ ТВАРИН ЗАНЕСЕНИХ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

<i>Abax ovalis</i>	42
<i>Abia fulgens</i>	178
<i>Abia nitens</i>	179
<i>Acherontia atropos</i>	126
<i>Acipenser ruthenus</i>	217
<i>Aegolius funereus</i>	268
<i>Agabus clypealis</i>	49
<i>Agabus solieri</i>	48
<i>Aglia tau</i>	131
<i>Agnathus decoratus</i>	80
<i>Alburnoides rossicus</i>	222
<i>Ampedus quadrisignatus</i>	72
<i>Anax imperator</i>	22
<i>Anguilla anguilla</i>	218
<i>Anthaxia candens</i>	67
<i>Anthaxia helvetica</i>	68
<i>Apamea illyria</i>	173
<i>Apamea maillardi</i>	171
<i>Apamea unanimitis</i>	172
<i>Apatura iris</i>	101
<i>Aquila chrysaetos</i>	256
<i>Aquila pomarina</i>	255
<i>Arianta petrii</i>	206
<i>Aromia moschata</i>	84
<i>Asilus crabroniformis</i>	195
<i>Asio flammeus</i>	266
<i>Astacus astacus</i>	15
<i>Barbastella barbastellus</i>	298
<i>Barbus barbus barbus</i>	225
<i>Barbus petynyi</i>	226
<i>Barbus waleckii</i>	227
<i>Bison bonasus</i>	319
<i>Blasticotoma filiceti</i>	211
<i>Boloria aquilonaris</i>	104
<i>Bombina variegata</i>	244
<i>Bombus argillaceus</i>	188
<i>Bombus gerstaeckeri</i>	191
<i>Bombus laesus</i>	189
<i>Bombus muscorum</i>	186
<i>Bombus pyrenaicus</i>	187
<i>Bombus ruderalis</i>	190
<i>Bombus wurflenii</i>	192
<i>Boreus westwoodi</i>	92
<i>Boros schneideri</i>	79
<i>Brintesia circe</i>	110
<i>Bubo bubo</i>	265
<i>Calameuta idolon</i>	212
<i>Callimorpha dominula</i>	148
<i>Calopteryx virgo</i>	21
<i>Calosoma sycophanta</i>	29
<i>Calymma communimacula</i>	154
<i>Caprimulgus europaeus</i>	272

<i>Carabus auronitens escheri</i>	32
<i>Carabus clathratus</i>	30
<i>Carabus fabricii</i>	31
<i>Carabus hampei</i>	33
<i>Carabus intricatus</i>	34
<i>Carabus irregularis</i>	35
<i>Carabus nitens</i>	36
<i>Carabus transsylvanicus</i>	37
<i>Carassius carassius</i>	228
<i>Carpathonesticus galotshkai</i>	16
<i>Carterocephalus silvicola</i>	125
<i>Castor fiber</i>	307
<i>Catocala fraxini</i>	157
<i>Catocala sponsa</i>	158
<i>Cerambyx cerdo</i>	81
<i>Cerophytum elateroides</i>	74
<i>Ceruchus chrysomelinus</i>	60
<i>Cetonischema aeruginosa</i>	63
<i>Chazara briseis</i>	111
<i>Chelis maculosa</i>	151
<i>Chionomys nivalis</i>	312
<i>Chlaenius spoliatus</i>	44
<i>Chondrina clienta</i>	199
<i>Chondrula bielzi</i>	200
<i>Chortodes extrema</i>	174
<i>Chromadorina bioculata</i>	210
<i>Chrysolina carpatica</i>	88
<i>Ciconia nigra</i>	250
<i>Cinclus cinclus</i>	278
<i>Circaetus gallicus</i>	253
<i>Coenonympha hero</i>	108
<i>Colias palaeno</i>	100
<i>Columba oenas</i>	264
<i>Cordulegaster bidentata</i>	23
<i>Cordulegaster boltonii</i>	210
<i>Coronella austriaca</i>	248
<i>Crenitis punctatostrigata</i>	54
<i>Ctenophora festiva</i>	194
<i>Cucujus cinnaberinus</i>	76
<i>Cucullia argentea</i>	163
<i>Cucullia gnaphalii</i>	165
<i>Cucullia xeranthemi</i>	164
<i>Cychrus attenuatus</i>	38
<i>Deltomerus carpathicus</i>	40
<i>Dendrocopos leucotos</i>	275
<i>Dendrocopos minor</i>	274
<i>Diachrysia zosimi</i>	159
<i>Dicerca berolinensis</i>	65
<i>Discoelius zonalis</i>	213
<i>Ditylus laevis</i>	78
<i>Dolichomitus cephalotes</i>	212
<i>Drobacia banatica</i>	207

<i>Drymonia velitaris</i>	142
<i>Dryomys nitedula</i>	309
<i>Dytiscus latissimus</i>	52
<i>Elaphe longissima</i>	249
<i>Elater ferrugineus</i>	73
<i>Eliomys quercinus</i>	308
<i>Emus hirtus</i>	56
<i>Emys orbicularis</i>	246
<i>Endromis versicolora</i>	136
<i>Eptesicus nilssonii</i>	306
<i>Eptesicus serotinus</i>	305
<i>Erebia manto</i>	112
<i>Eriogaster catax</i>	139
<i>Eriogaster lanestris</i>	140
<i>Euchalcia modestoides</i>	161
<i>Euchalcia variabilis</i>	160
<i>Eudontomyzon danfordi</i>	215
<i>Eudontomyzon mariae</i>	216
<i>Euphydryas aurinia</i>	106
<i>Euphydryas maturna</i>	107
<i>Eurythyrea austriaca</i>	66
<i>Falco peregrinus</i>	257
<i>Falco subbuteo</i>	258
<i>Falco vespertinus</i>	259
<i>Felis silvestris</i>	317
<i>Glaucidium passerinum</i>	269
<i>Gnorimus variabilis</i>	62
<i>Gobio uranoscopus</i>	223
<i>Granaria frumentum</i>	198
<i>Graphoderus bilineatus</i>	51
<i>Grus grus</i>	263
<i>Gymnocephalus acerinus</i>	238
<i>Gymnocephalus baloni</i>	237
<i>Gymnocephalus schraetzer</i>	239
<i>Hamearis lucina</i>	113
<i>Hemaris fuciformis</i>	129
<i>Hemaris tityus</i>	128
<i>Herminia tenuialis</i>	156
<i>Hieraaetus pennatus</i>	254
<i>Hipparchia fagi</i>	109
<i>Hirudo medicinalis</i>	13
<i>Hucho hucho</i>	231
<i>Hydroporus longicornis</i>	46
<i>Hyphoraia aulica</i>	150
<i>Ilybius crassus</i>	50
<i>Iphicliodes podalirus</i>	95
<i>Janus femoratus</i>	212
<i>Laccornis kočai</i>	45
<i>Lacerta viridis</i>	247
<i>Lacon lepidopterus</i>	69
<i>Lacon querceus</i>	70
<i>Laemostenus terricola</i>	43

<i>Lamprodila decipiens</i>	64
<i>Lamprosticta culta</i>	167
<i>Lamprotes c-aureum</i>	162
<i>Lanius exubitor</i>	277
<i>Leistus baenningeri</i>	39
<i>Lemonia dumii</i>	138
<i>Lemonia taraxaci</i>	137
<i>Leuciscus leuciscus</i>	219
<i>Libelloides macaronius</i>	91
<i>Limenitis populi</i>	102
<i>Limniscus violaceus</i>	71
<i>Liometopum microcephalum</i>	193
<i>Lissotriton montandoni</i>	242
<i>Lota lota</i>	233
<i>Lucanus cervus</i>	59
<i>Lucioperca volgensis</i>	234
<i>Lutra lutra</i>	316
<i>Lycaena helle</i>	114
<i>Lynx lynx</i>	318
<i>Lyrurus tetrix</i>	260
<i>Macrochilo cribrumalis</i>	155
<i>Maculinea alcon</i>	117
<i>Maculinea arion</i>	118
<i>Maculinea nausithous</i>	120
<i>Maculinea teleius</i>	119
<i>Marumba quercus</i>	130
<i>Megarhyssa superba</i>	182
<i>Melliturga clavicornis</i>	213
<i>Microtus tatricus</i>	311
<i>Milvus migrans</i>	252
<i>Miniopterus schreibersii</i>	285
<i>Monticola saxatilis</i>	281
<i>Mormus funereus</i>	83
<i>Mormo maura</i>	168
<i>Morulina verrucosa</i>	210
<i>Mustela erminea</i>	314
<i>Mustela lutreola</i>	315
<i>Myotis alcathoe</i>	294
<i>Myotis bechsteinii</i>	288
<i>Myotis oxygnathus</i>	286
<i>Myotis brandtii</i>	292
<i>Myotis dasycneme</i>	291
<i>Myotis daubentonii</i>	295
<i>Myotis emarginatus</i>	290
<i>Myotis myotis</i>	287
<i>Myotis mystacinus</i>	293
<i>Myotis nattereri</i>	289
<i>Neomys anomalus</i>	283
<i>Neoprstilophus depressus</i>	211
<i>Nyctalus leisleri</i>	300
<i>Nyctalus noctula</i>	299
<i>Nycteola siculana</i>	147
<i>Nymphalis vaualbum</i>	103
<i>Odontosia sieversii</i>	144

<i>Ophiogomphus cecilia</i>	24
<i>Oreina plagiata</i>	89
<i>Oreina viridis</i>	90
<i>Oreodytes borealis</i>	47
<i>Orussus abietinus</i>	177
<i>Osmoderma barnabita</i>	61
<i>Otus scops</i>	267
<i>Oxyethira flavicornis</i>	93
<i>Pandion haliaetus</i>	251
<i>Papilio machaon</i>	94
<i>Paracymus aeneus</i>	53
<i>Parnassius apollo</i>	97
<i>Parnassius mnemosyne</i>	98
<i>Peltis grossa</i>	75
<i>Penthopthera morio</i>	153
<i>Pericallia matronula</i>	149
<i>Peridea anceps</i>	143
<i>Periphanes delphinii</i>	166
<i>Phalera bucephaloides</i>	145
<i>Phlogophora scita</i>	169
<i>Phragmatiphila nexa</i>	175
<i>Phylloidesma ilicifolium</i>	141
<i>Picoides tridactylus</i>	276
<i>Picus viridis</i>	273
<i>Pieris bryoniae</i>	99
<i>Pipistrellus nathusii</i>	302
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	301
<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	303
<i>Plecotus auritus</i>	296
<i>Plecotus austriacus</i>	297
<i>Pleroneura coniferarum</i>	211
<i>Plicuteria lubomirskii</i>	202
<i>Poecilimon schmidti</i>	27
<i>Polydesmus montanus</i>	17
<i>Polyommatus amandus</i>	124
<i>Polyommatus daphnis</i>	122
<i>Polyommatus dorylas</i>	123
<i>Porphyrophora polonica</i>	211
<i>Procllossiana eunomia</i>	105
<i>Proserpinus proserpina</i>	127
<i>Prosternomphalia carpathica</i>	205
<i>Prunella collaris</i>	279
<i>Psarus abdominalis</i>	213
<i>Pseudanodonta complanata</i>	209
<i>Pseudogaurotina excellens</i>	87
<i>Pseudophilotes vicrama</i>	115
<i>Pterostichus burmeisteri</i>	41
<i>Purpuricenus kaehleri</i>	85
<i>Pygaera timon</i>	146
<i>Pygarrhopalites carpathicus</i>	20
<i>Quedius transsylvanicus</i>	57
<i>Rana dalmatina</i>	245
<i>Regulus ignicapillus</i>	280
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	284

<i>Rhyparia purpurata</i>	152
<i>Rhysodes sulcatus</i>	28
<i>Romanogobio kesslerii</i>	224
<i>Ropalopus ungaricus</i>	86
<i>Rosalia alpina</i>	82
<i>Rutilus frisii</i>	229
<i>Rybinskiella magnifica</i>	55
<i>Saga pedo</i>	210
<i>Salamandra salamandra</i>	240
<i>Saturnia pavonia</i>	132
<i>Saturnia pavoniella</i>	133
<i>Saturnia pyri</i>	135
<i>Saturnia spini</i>	134
<i>Scolia maculata</i>	183
<i>Scolitantides orion</i>	116
<i>Scutigera coleoptrata</i>	18
<i>Serrulina serrulata</i>	201
<i>Sicista betulina</i>	310
<i>Siobla sturmi</i>	180
<i>Somatochlora alpestris</i>	25
<i>Sorex alpinus</i>	282
<i>Strix uralensis</i>	270
<i>Sympetrum pedemontanum</i>	26
<i>Tachina grossa</i>	196
<i>Telestes sonffia</i>	220
<i>Temnostoma meridionale</i>	213
<i>Tenthredo propinqua</i>	181
<i>Terrestribythinella baidashnikovii</i>	197
<i>Tetradontophora bielensis</i>	19
<i>Tetrao urogallus</i>	261
<i>Tetrastes bonasia</i>	262
<i>Thymallus thymallus</i>	232
<i>Triplax carpathica</i>	77
<i>Triturus dobrogicus</i>	243
<i>Trocheta bykowskii</i>	14
<i>Trochulus bielzi</i>	204
<i>Trochulus villosulus</i>	203
<i>Tyto alba</i>	271
<i>Umbra krameri</i>	230
<i>Unio crassus</i>	208
<i>Urocerus augur</i>	176
<i>Ursus arctos</i>	313
<i>Vacciniina optilete</i>	121
<i>Valeria oleagina</i>	170
<i>Velleius dilatatus</i>	58
<i>Vespertilio murinus</i>	304
<i>Vimba vimba</i>	221
<i>Xiphidria markewitschi</i>	212
<i>Xiphidria picta</i>	212
<i>Xylocopa valga</i>	185
<i>Xylocopa violacea</i>	184
<i>Zerynthia polyxena</i>	96
<i>Zinger streber</i>	236
<i>Zinger zinger</i>	235

ЗМІСТ

Вступ (О. Ю. Мателешко, Л. А. Потіш, В. Б. Різун)	5
Список скорочень прийнятих у Червоній книзі Українських Карпат	11
БЕЗХРЕБЕТНІ (упорядник О. Ю. Мателешко)	12
П'явки	13
Ракоподібні	15
Павукоподібні	16
Багатоніжки	17
Ногохвістки	19
Комахи	21
Черевоногі	197
Двостулкові	208
Додатки	210
ХРЕБЕТНІ (упорядник Л. А. Потіш)	214
Круглороті	215
Риби	217
Земноводні	240
Плазуни	246
Птахи	250
Ссавці	282
Література	320
Алфавітний покажчик українських назв видів тварин, занесених до Червоної книги Українських Карпат	330
Алфавітний покажчик латинських назв видів тварин, занесених до Червоної книги Українських Карпат	332

Науково-довідкове видання

Червона книга Українських Карпат Тваринний світ

Упорядники:
Мателешко Олександр Юрійович
Потіш Людвіг Адальбертович

Редактор – *Віктор Браславець*
Технічний редактор – *Марія Товт*
Дизайн – *Моніка Еней*
Комп'ютерна верстка – *Юрій Гандера*

Фото на обкладинці: О. Ю. Мателешко, А.Т. В. Башта, А. Huber, Z. Sallai

*В оформленні книги використані фото авторів – авторів описів,
а також окремі – з інтернетресурсів*

*На форзаці карта Українських Карпат
(з Національного атласу України)*

Підписано до друку 2.11.2011 р. Формат 60х90/8
Папір крейдяний. Гарнітура Myriad pro.
Друк офсет. Ум.-друк. арк. 42,0. Умовн. ф-відб. 168,96.
Облік.-вид. арк. 36,8.
Тираж 750 прим. Зам. № 141.

Всеукраїнське державне видавництво "Карпати",
Директор – Віктор Браславець
88000, м. Ужгород, пл. Жупанатська, 17.
тел./факс: (03122)3-23-66, тел.: (0312)61-26-93
e-mail: vidkarpaty@mail.ru

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:
Серія ДК № 512 від 27.06.2001 р.,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Віддруковано у ТОВ «Спектраль ЛТД»,
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:
Серія ЗТ № 14 від 09.07.2001 р.

Ч 45 **Червона** книга Українських Карпат. Тваринний світ / заг. редакція – О.Ю Мателешко, Л.А. Потіш. – Ужгород : Карпати, 2011. – 336 с.

ISBN 978-966-671-303-5

У книзі подано сучасний стан тварин Українських Карпат, занесених до Червоної книги України (2009), а також видів, пропонувані для охорони у Карпатському регіоні України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області). Наведена новітня інформація про поширення, середовище існування і особливості біології, сучасний стан окремих видів тварин, а також подано охоронний статус, фактори загрози і рекомендовані заходи охорони. Нариси про 318 видів супроводжуються фотографіями і малюнками, а також картосхемами поширення видів на території Українських Карпат.

Видання розраховане на державні природоохоронні і освітні заклади, наукові і громадські установи та організації, спеціалістів-зоологів та екологів, широкі кола природокористувачів та любителів природи.

УДК 502.74(292.451)
ББК 28.688(4УКР)